

**Невидимая брань на новогреческом языке
Ο Αόρατος πόλεμος Οσίου Νικοδήμου του
Αγιορείτου
преподобный Никодим Святгорец**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Καὶ δικαιοτάτη καὶ αὐτὴ ποὺ πρέπει εἶναι ἡ ἐπωνυμία ποὺ παίρνει τὸ ψυχωφελέστατο βιβλίον. Γιατὶ ἂν καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἱερὰ καὶ θεόπνευστα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ὠνομάσθησαν ἀμέσως ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα, ποὺ διδάσκουν (ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, ἡ Γένεσις τοῦ Μωϋσῆ ὠνομάστηκε, ἐπειδὴ ἀναφέρει γιὰ τὴν ἀπὸ τὸ μηδὲν γέννησι καὶ Δημιουργία καὶ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια, γιατί ἱστοριογραφοῦν τὰ καλὰ καὶ σωτηριώδη μηνύματα τῶν ἀνθρώπων. Ποιὸς δὲν βλέπει γιατί καὶ αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίον ὠνομάσθηκε κατάλληλα *Ἀόρατος Πόλεμος*, ἀπὸ αὐτὴν ἀμέσως τὴν ὕλη καὶ τὶς ὑποθέσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἀσχολεῖται;

Γιατὶ διδάσκει αὐτὴ, (ὄχι γιὰ κάποιον ἀντιληπτὸ καὶ ὁρατὸ πόλεμο, ὄχι γιὰ ἐχθροὺς σωματικoὺς καὶ ὀφθαλμοφανεῖς, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἀόρατο πόλεμο ποὺ γίνεται στὸ μυαλό, στὸν ὁποῖο παίρνει μέρος κάθε χριστιανός, ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ θὰ βαπτισθῇ καὶ ὑποσχεθῇ ἀπέναντι στὸν Θεό, νὰ πολεμᾷ σὲ αὐτὸν μέχρι νὰ πεθάνῃ, γιὰ χάρι τοῦ θείου αὐτοῦ ὀνόματος. Γι' αὐτὸ καὶ σχετικὰ μὲ αὐτὸν τὸν πόλεμο, παραβολικὰ γράφτηκε στοὺς Ἀριθμούς... Γι' αὐτὸ λέγεται στὸ βιβλίον ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΥΡΙΟΥ (Ἀριθμ. 21,14), καὶ διδάσκει γιὰ ἐχθροὺς ἀσώματους καὶ ἀφανεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι τὰ διάφορα πάθη, οἱ θελήσεις τῆς σάρκα καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, οἱ ὁποῖοι μισοῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν σταματᾶνε ἡμέρα καὶ νύκτα νὰ μᾶς πολεμᾶνε. Ὅπως εἶπε ὁ μακάριος Παῦλος «δὲν ἔχουμε νὰ παλαίψουμε μὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ ἀρχεῖς καὶ ἐξουσίαις, δηλαδὴ μὲ τοὺς κυρίαρχους τοῦ κόσμου τούτου, τὰ πονηρὰ πνεύματα ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα στὴ γῆ καὶ στὸν οὐρανόν». (Ἐφεσ. 6,12).

Καὶ οἱ στρατιῶτες ποὺ πολεμοῦν σὲ αὐτὸ τὸν πόλεμο εἶναι ὅλοι οἱ χριστιανοί, ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ βιβλίον. Ἀρχιστράτηγος τῶν χριστιανῶν παρουσιάζεται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, περιτριγυρισμένος μὲ ὅλους τοὺς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους, δηλαδὴ μὲ ὅλα τὰ τάγματα τῶν «Ἀγγέλων καὶ τῶν Ἁγίων»· πεδίο ἀγῶνα καὶ τόπος καὶ πολεμῆστρα, μέσα στὸν ὁποῖο ὁ πόλεμος αὐτὸς γίνεται, εἶναι ἡ ἴδια ἡ καρδιά καὶ ὁλος ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, καὶ χρόνος τοῦ πολέμου εἶναι ὅλη μας ἡ ζωὴ.

Ποιά πάλι εἶναι τὰ ὄπλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξοπλίζει τοὺς στρατιῶτες τοῦ ὁ Ἀόρατος αὐτὸς Πόλεμος; Ἀκοῦστε· ἡ περικεφαλαία αὐτῶν καὶ τὸ σκουτάρι, εἶναι ἡ ἐκπληρωμένη δυσπιστία καὶ ἡ ἀπελπισία τοῦ ἑαυτοῦ τους. Ἡ σημαία τους καὶ τὸ σιδερένιο πουκάμισο, εἶναι τὸ θάρρος πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἡ βέβαιη ἐλπίδα. Ὁ θώρακας καὶ τὸ περιστήθιό τους, εἶναι ἡ μελέτη τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου. Ἡ ζώνη τους εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ σαρκικὰ πάθη. Τὰ ὑποδήματά τους, εἶναι ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀσθενείας τους. Ἡ ἀσπίδα, δηλαδὴ τὸ καλκάνι τους, εἶναι ἡ

ὑπομονή στοὺς πειρασμοὺς καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς ἀμέλειας. Ἡ μάχαιρα, ποὺ κρατᾶνε ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι, εἶναι ἡ ἱερὰ προσευχή, τόσο ἡ λεγόμενη νοερὰ καὶ προφορική, ὅσο καὶ αὐτὴ ποὺ γίνεται μὲ τὴν μελέτη. Καί, τρίλογχο κοντάρι, ποὺ κρατοῦνε ἀπὸ τὸ ἄλλο χέρι, εἶναι τὸ νὰ μὴ κάνουν συγκατάθεσι στὸ πάθος, ποὺ τοὺς πολεμεῖ, νὰ τὸ διώχνουν μὲ ὀργή καὶ νὰ τὸ μισοῦν καὶ νὰ τὸ συχαίνωνται ἀπὸ τὴν καρδιά τους. Τροφή τους, ἀπὸ τὴν ὁποία παίρνουν γιὰ νὰ δυναμώνουν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, εἶναι ἡ συνεχὴς μετάληψις τῆς θείας Κοινωνίας, τόσο τῆς θείας μυσταγωγίας τοῦ θυσιαστηρίου, ὅσο καὶ τῆς νοερᾶς, καὶ ἀέρας φωτεινὸς καὶ ἀνέφελος, μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο βλέπουν ἀπὸ μακριὰ τοὺς ἐχθρούς, εἶναι ἡ παντοτινὴ γύμνασις τοῦ νοῦ στὸ νὰ γνωρίζῃ σωστὰ τὰ πράγματα καὶ ἡ παντοτεινὴ γύμνασις τῆς θελήσεως, στὸ νὰ θέλῃ μόνον νὰ εὐαρεστῇ τὸ Θεό, καὶ ἡ εἰρήνη τῆς καρδιᾶς καὶ ἡ ἡσυχία.

Ἐδῶ, ἐδῶ σὲ αὐτὸν τὸν Ἀόρατο Πόλεμο, ἢ νὰ ποῦμε καλύτερα, σὲ αὐτὸν τὸν Πόλεμο τοῦ Κυρίου, μαθαίνουν οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ τὶς διαφορές ἀπάτες, τὶς κάθε εἰδους μηχανοραφίες, τὰ δύσκολα στρατηγήματα καὶ τὶς τέχνες ποὺ μεταχειρίζονται ἐναντίον αὐτῶν οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ μέσα ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, μέσα ἀπὸ τὴν φαντασία, μέσα ἀπὸ τὴν στέρησι τῆς εὐλαβείας καὶ μάλιστα, μέσα ἀπὸ τὶς τέσσερες προσβολές, ποὺ φέρνουν τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου, τῆς ἀπιστίας, λέω, τῆς ἀπογνώσεως, τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς μεταμορφώσεώς των σὲ φωτεινοὺς Ἀγγέλους. Καὶ στὴ συνέχεια, μελετᾶνε καὶ αὐτοί, πῶς νὰ λύνουν καὶ νὰ ἀντιπολεμοῦν, αὐτὲς τὶς μηχανές τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ἐδῶ διδάσκονται, ποιά τάξι καὶ ποιοῦ νόμο πρέπει νὰ κρατοῦν καὶ πόσο γενναῖα νὰ πολεμοῦν. Καὶ γιὰ νὰ πῶ μὲ συντομία, ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ τὴν σωτηρία του, μαθαίνει πῶς νὰ νικήσῃ τοὺς ἀόρατους ἐχθρούς του, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ κούρση καὶ θησαυρούς, δηλαδὴ ἀρετὲς θεῖες καὶ ἀληθινές καὶ γιὰ νὰ πάρῃ βραβεῖο καὶ στεφάνι ἀμαράντινο, τὸ ὁποῖο εἶναι ἡ ἔνωση μὲ τὸ Θεὸ καὶ στὸ τωρινὸ αἶψα καὶ στὸ μέλλοντα.

Δεχθεῖτε λοιπὸν αὐτὸ τὸ βιβλίον, φιλόχριστοι ἀναγνώστες, μὲ χαρὰ καὶ εὐνοϊκὰ καὶ μάθετε ἀπὸ αὐτὸ τὴν τέχνην τοῦ Ἀόρατου Πολέμου· φροντίστε ὅχι μόνον νὰ πολεμῆτε ἀπλὰ, ἀλλὰ νὰ πολεμῆτε καὶ νόμιμα καὶ ὅπως πρέπει, γιὰ νὰ στεφανωθῆτε. Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον «ἐὰν καὶ ἀθλήται κανεῖς, δὲν στεφανώνεται, ἂν δὲν ἀθλήσῃ νόμιμα» (Β΄ Τιμόθ. 5)». Ἐξοπλισθῆτε μὲ τὰ ὅπλα ποὺ σᾶς διδάσκει, γιὰ νὰ θανατώσετε μὲ αὐτὰ τοὺς νοητοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς σας, οἱ ὁποῖοι εἶναι τὰ πάθη ποὺ φθείρουν τὴν ψυχὴ καὶ οἱ δαίμονες ποὺ εἶναι οἱ δημιουργοὶ αὐτῶν τῶν παθῶν. «Ντυθῆτε τὴν πανοπλία τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ ἀντισταθῆτε στὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου» (Ἐφεσ. 3,10). Νὰ θυμᾶστε ὅτι ὑποχεσθήκατε στὸ ἅγιον βάπτισμα ὅτι ἀπαρνήσθε καὶ πολεμᾶτε τὸν σατανᾶ καὶ ὅλα τὰ ἔργα του καὶ κάθε λατρεία του καὶ κάθε ἁμαρτία του, τὰ ὁποῖα ἔργα του εἶναι αὐτὰ τῆς φιληδονίας, τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ τὰ

υπόλοιπα πάθη. Ὅποτε καὶ νὰ ἀγωνίζεστε, ὅσο μπορεῖτε, γιὰ νὰ κατατροπώσετε, γιὰ νὰ τὸν ντροπιάσετε καὶ γιὰ νὰ τὸν νικήσετε μὲ ὅλη σας τὴν τελειότητα. Ποιὰ δὲ εἶναι ἡ πληρωμὴ καὶ ὁ μισθός, ποὺ ἔχετε νὰ πάρετε γιὰ αὐτὴ τὴ νίκη σας; Πολὺς καὶ μεγάλος. Καὶ ἀκοῦστε αὐτὸ αὐτολεξεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τοῦ Κυρίου, ὁποῦ μᾶς τὸ υπόσχεται στὴν Ἱερὴ Ἀποκάλυψι. «Σὲ ὅποιον νικήσει θὰ τοῦ δώσω νὰ φάῃ τὸν καρπὸ ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς ζωῆς, ποὺ βρίσκεται στὸν παράδεισο τοῦ Θεοῦ μου» (κεφ. 2,7). «Τὸν νικητὴ δὲν θὰ τὸν πειράξῃ ὁ δεύτερος θάνατος» (Ἀποκ. 2,11). «Σὲ ὅποιον νικήσῃ θὰ τοῦ δώσω ἀπὸ τὸ κρυμμένο μάννα» (Ἀποκ. 2,17). «Στὸ νικητὴ θὰ τοῦ δώσω τὴν ἐξουσία ποὺ κι ἐγὼ πῆρα ἀπὸ τὸν Πατέρα μου κι ἀκόμη θὰ τοῦ δώσω τὸ ἄστρο τὸ πρωινόν» (Ἀποκ. 2,28). «Τὸν νικητὴ θὰ τὸν ντύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τὰ λευκὰ ροῦχα τῆς νίκης· δὲν θὰ διαγράψω τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς καὶ θὰ τὸν ἀναγνωρίζω ὡς δικό μου μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀγγέλους του» (Ἀποκ. 3,5). «Τὸν νικητὴ θὰ τὸν κάνω στῦλο στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ μου» (Ἀποκ. 3,12). «Τὸν νικητὴ θὰ τὸν βάλω νὰ καθίσῃ μαζί μου στὸν θρόνον μου» (Ἀποκ. 3,21). «Ὁ νικητὴς θὰ τὰ κληρονομήσῃ ὅλα, κι ἐγὼ θὰ εἶμαι Θεὸς του κι αὐτὸς παιδί μου» (Ἀποκ. 21,7).

Βλέπετε ἀξιώματα; βλέπετε μισθοὺς; βλέπετε τὸ ὀκταπλάσιον αὐτὸ στεφάνι, τὸ ὁποῖον εἶναι γεμάτο ἄνθη καὶ ἀμαράντινον, ἀλλὰ πολλὰ περισσότερα στεφάνια θὰ σᾶς πλέξουν ἀδελφοί, ἂν νικήσετε τὸν διάβολον· σὲ αὐτὸ λοιπὸν μαθητεύετε, στὸ νὰ ἀγωνίζεστε καὶ νὰ ἐγκρατεύεστε «γιὰ νὰ μὴ πάρῃ κανένας τὸ στεφάνι σας» (Ἀποκαλ. 3,11). Γιατὶ, εἶναι ἀλήθεια, ὅτι εἶναι ντροπὴ μεγάλη, ἐκεῖνοι μὲν ποὺ ἀγωνίζονται στοὺς σωματικούς καὶ ἐξωτερικούς ἀγῶνες καὶ στὰ πένταθλα νὰ ἐγκρατεύονται ἀπὸ ὅλα, γιὰ νὰ πάρουν ἓνα φθαρτὸ στεφάνι ἀπὸ ἀγριελιά, ἢ σέλινο ἢ ἀπὸ κλαδί κουκουναριάς, ἢ φοινικιάς ἢ δάφνης ἢ μυρσίνης ἢ κάποιου ἄλλου φυτοῦ. Καὶ ἐσεῖς ποὺ ἔχετε νὰ πάρετε τέτοιο ἄφθαρτον στεφάνι, νὰ περνᾶτε μὲ ἀμέλεια καὶ ἀδιαφορίαν τὴν ζωὴ σας. Καὶ ἂς σᾶς πείσῃ σὲ αὐτὸ ὁ Παῦλος ποὺ λέει «Δὲν γνωρίζετε ὅτι οἱ δρομεῖς ὅλοι τρέχουν στὸ στάδιο, ἓνας ὅμως λαμβάνει τὸ βραβεῖον; Τρέχετε, λοιπὸν κι ἐσεῖς ἔτσι, ὥστε νὰ κατακτήσετε τὸ βραβεῖον. Οἱ ἀθλητὲς ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ τὸν ἀγῶνα, υποβάλλονται σὲ κάθε εἶδους ἀποχή· ἐκεῖνοι γιὰ νὰ λάβουν ἓνα στεφάνι ποὺ μαραίνεται, ἐνῶ ἐσεῖς ἀμάραντον» (Α΄ Κορινθ. 9,24).

Αὐτὴ λοιπὸν τὴ νίκη καὶ τὴ λαμπρότητα αὐτῶν τῶν στεφανίων εὐχομαι νὰ ἀπολαύσουμε· νὰ θυμηθῆτε, ἀδελφοί μου, νὰ δεηθῆτε στὸ Κύριον καὶ γιὰ τὴν συγχώρεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνου, ποὺ ἐγίνε βοηθός σας αὐτοῦ τοῦ ὠραίου, μέσα ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως· πάνω ἀπὸ ὅλα, ὅμως, θυμηθῆτε νὰ σηκώσετε τὰ μάτια στὸν οὐρανόν, καὶ νὰ εὐχαριστήσετε καὶ νὰ δοξάσετε τὸν Πρωταίτιον καὶ Αὐτοδίδακτον αὐτῆς τῆς νίκης Θεὸ καὶ Ἀρχιστράτηγόν σας Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ἂς λέγῃ ὁ καθένας πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον ποὺ εἶπε ὁ Ζοροβάβελ «Ἀπὸ ἐσένα προέρχεται ἡ νίκη.... Καὶ ἡ δόξα εἶναι δική σου, καὶ ἐγὼ δικός σου συγγενής» (Β΄ Ἑσδρ. 59).

Καὶ αὐτὸ τοῦ Προφήτη Δαβὶδ «Σὲ σένα ἀνήκει, Κύριε, ἡ μεγαλωσύνη, καὶ ἡ δύναμις, καὶ τὸ καύχημα, καὶ ἡ νίκη, καὶ ἡ ἐξομολόγησις, καὶ ἡ ἰσχὺς» (Α΄ Παραλειπ. 29,11). Τώρα καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ Σὲ τί βρίσκεται ἡ χριστιανικὴ τελειότητα. Γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ κάποιος, πρέπει νὰ πολεμᾷ. Τὰ τέσσερα ἀναγκαῖα σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο.

Τὸ μεγαλύτερο καὶ τελειότερο κατόρθωμα, ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ ἢ νὰ συλλογισθῇ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι τὸ νὰ πλησίασῃ κάπως στὸ Θεὸ καὶ νὰ ἐνωθεῖ μὲ αὐτόν. Λοιπὸν, ἐὰν ἐσύ, ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀναγνώστη, ἐπιθυμεῖς νὰ φθάσῃς σὲ αὐτὴν τὴν κορυφὴν, πρῶτα πρέπει νὰ γνωρίσῃς, ἀπὸ τί ἀποτελεῖται ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ χριστιανικὴ τελειότητα¹. Γιατὶ, εἶναι πολλοί, ποὺ λένε, πὼς αὕτὴ ἡ ζωὴ καὶ ἡ τελειότητα βρίσκεται στὶς νηστεῖες, στὶς ἀγρυπνίες, στὶς γονυκλισίες, στὶς χαμαι-κοιτίες καὶ σὲ ἄλλες παρόμοιες σκληραγωγίες τοῦ σώματος. Ἄλλοι πάλι λένε πὼς βρίσκεται στὶς πολλές προσευχὲς καὶ στὶς μεγάλες ἀκολουθίες. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ νομίζουν, ὅτι ἡ τελειότητα βρίσκεται ὁλόκληρη στὴ νοερὰ προσευχή², στὴ μοναξιά καὶ στὴν ἀναχώρησι, στὴ σιωπὴ καὶ στὴν ἐκπαίδευσί μὲ τὸν κανόνα· δηλαδή, τὸ νὰ βαδίζουν μὲ τὸν κανόνα καὶ τὸ μέτρο, καὶ οὔτε νὰ φτάνουν σὲ ὑπερβολές, οὔτε σὲ ἐλλείψεις. Οἱ ἀρετὲς ὅμως αὐτές, μόνες τους, δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ζητᾶμε ὡς χριστιανικὴ τελειότητα, ἀλλὰ εἶναι ἄλλοτε μέσα καὶ ὄργανα, γιὰ νὰ ἀπολαύσῃ κάποιος τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄλλοτε πάλι εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ ὅτι μὲν εἶναι πολὺ δυνατὰ ὄργανα, γιὰ τὴν ἀπόλαυσι τῆς χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, γιατί βλέπουμε πολλοὺς ἐναρέτους ποὺ τὰ μεταχειρίζονται ὅπως πρέπει, μὲ αὐτὸ τὸν σκοπὸν, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν δηλαδή ἰσχὺ καὶ δύναμι κατὰ τῆς κακίας καὶ τῆς χαλαρότητας, γιὰ νὰ δυναμώσουν ἐναντίον τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς πλάνης τῶν τριῶν κοινῶν ἐχθρῶν, δηλαδή τῆς σάρκας, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ διαβόλου, γιὰ νὰ παίρνουν ἀπὸ ἐκεῖνες τὴν πνευματικὴ βοήθεια, ποὺ εἶναι ἀναγκαῖες σὲ ὅλους τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα στοὺς ἀρχαρίους, καὶ ἀπλά, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦν νὰ πάρουν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· δηλαδή, «Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος· Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· Πνεῦμα φόβου Θεοῦ», καθὼς τὰ ἀπαριθμεῖ ὁ Ἡσαΐας (11,2).

Ὅτι αὐτὲς οἱ πράξεις εἶναι καὶ καρπὸς τοῦ Πνεύματος καὶ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν «ἀγάπη, χαρά, πίστι, ἐγκράτεια» (Γάλ. 5,22), ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος, καὶ αὐτὸ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία. Γιατὶ οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες παιδεύουν τὸ σῶμα μὲ αὐτὲς τὶς σκληραγωγίες, γιατί λύπησε τὸν Ποιητὴ τοῦ³ καὶ γιὰ νὰ τὸ κρατᾶνε πάντα ταπεινωμένο καὶ ὑποταγμένο στὸ νὰ ἐργάζεται τὰ τοῦ Θεοῦ. Σιωποῦν καὶ μονάζουν, γιὰ νὰ ἀποφεύγουν καὶ τὴν παραμικρὴ λύπη πρὸς τὸν Θεό. Προσεύχονται καὶ προσέχουν στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ στὰ ἔργα τῆς

εὐσέβειας, γιὰ νὰ ἔχουν τὸ πολίτευμά τους στοὺς οὐρανούς· μελετᾶνε τὴ ζωὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου μας, ὅχι γιὰ τίποτα ἄλλο, παρὰ νὰ γνωρίσουν περισσότερο τὴν δική τους κακία, καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθοῦν τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μὲ τὸ νὰ ἀπαρνοῦνται τὸν ἑαυτό τους καὶ μὲ τὸ σταυρὸ στοὺς ὤμους, γιὰ νὰ θερμαίνωνται περισσότερο στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ των.

Οἱ ἀρετὲς ὅμως ποὺ ἀναφέρθηκαν, μποροῦν νὰ προξενήσουν σὲ ἐκείνους, ποὺ θέτουν ὅλο τους τὸ βάρος σὲ αὐτές, περισσοτέρη βλάβη ἀπὸ τὶς φανερὲς ἁμαρτίες· ὅχι ἐξαιτίας αὐτῶν (γιατί, αὐτὲς εἶναι ὅλες ἀγιώτατες), ἀλλ' ἐξ αἰτίας ἐκείνων ποὺ τὶς μεταχειρίζονται, ἐπειδὴ, αὐτοὶ προσέχοντας σ' αὐτὲς μόνο, ἀφήνουν τὴν καρδιά τους νὰ τρέχη στὰ δικά τους θελήματα καὶ τὰ θελήματα τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος βλέποντάς τους πὼς πηγαίνουν ἀπὸ τὸν εὐθὺ δρόμο, τοὺς ἀφήνει ὅχι μόνον νὰ ἀγωνίζονται μὲ χαρὰ σὲ αὐτοὺς τοὺς σωματικούς ἀγῶνες, ἀλλὰ ἀκόμη νὰ ἐπεκτείνωνται, μὲ τὸν μάταιο λογισμό τους, καὶ ὡς στὰ μεγαλεῖα τοῦ Παραδείσου. Ὅθεν καὶ νομίζουν οἱ τοιοῦτοι πὼς ὑψώθησαν μέχρι τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων καὶ πὼς αἰσθάνονται τὸν Θεὸ μέσα τους· καὶ κάποτε, βυθισμένοι μέσα σὲ κάποιες σκέψεις καὶ λογισμοὺς περιέργους καὶ ὑψηλοὺς, νομίζουν πὼς ἄφησαν σχεδὸν τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ ἀρπάγησαν μέχρι τὸν τρίτον οὐρανόν.

Ἀλλά, σὲ πόσα σφάλματα εἶναι μπλεγμένοι αὐτοὶ καὶ πόσο εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ τελειότητα, μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ κάθε ἓνας ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὰ ἦθη τους. Γιατί, αὐτοὶ θέλουν νὰ προτιμοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους σὲ κάθε τί ποὺ ὑπάρχει· εἶναι ιδιόρρυθμοι καὶ ἰσχυρογνώμονες στὸ θέλημά τους, εἶναι τυφλοὶ σὲ ὅλα τὰ δικά τους, μὲ ἐπιμέλεια ὅμως ἐξετάζουν τοὺς λόγους καὶ τὶς πράξεις τῶν ἄλλων, ἂν τοὺς ἀγγίξῃ κάποιος λίγο στὴ μάταιη ὑπόληψι τῆς τιμῆς τους, ποὺ αὐτοὶ νομίζουν πὼς ἔχουν καὶ ποὺ (σὲ ὑπόληψι) θέλουν νὰ τοὺς ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι· ἢ ἐὰν τοὺς ἐμπόδισῃ κάποιος ἀπὸ κεῖνες τὶς εὐλάβειες καὶ τὶς ἀρετὲς, μὲ τὶς ὁποῖες καταπιάνονται (ὁ Θεὸς νὰ φυλάει!) ἀμέσως συγχύζονται, ἀμέσως ἀνάβουν ὅλοι ἀπὸ θυμὸ καὶ γίνονται ἑξῆς.

Καί, ἂν ὁ Θεὸς θέλοντας νὰ τοὺς φέρῃ σὲ ἀκριβὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ στὸν ἀληθινὸ δρόμον τῆς τελειότητος, τοὺς στείλῃ θλίψεις καὶ ἀρρώστειες ἢ παραχωρήσῃ νὰ τοὺς ἔρθουν διωγμοὶ (οἱ ὅποιοι εἶναι τὸ δοκιμαστήριον ποὺ δοκιάζει τοὺς γνήσιους καὶ ἀληθινούς δούλους του), τότε φανερώνουν τὰ κρυφὰ τῆς καρδιᾶς τους, πὼς εἶναι διεφθαρμένοι ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια. Γιατί, σὲ κάθε λυπηρὸ γεγονὸς ποὺ συμβαίνει, δὲν θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένουν ἀναπαυμένοι στὶς δίκαιες, ἂν καὶ κρυφὲς κρίσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε θέλουν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ταπεινωθέντα καὶ παθόντα Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ ταπεινωθοῦν κάτω ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα, ἔχοντας γιὰ ἀγαπητοὺς φίλους τους τοὺς διῶκτες, σὰν ὄργανα τῆς θείας

ἀγαθότητας καὶ συνεργοὺς τῆς σωτηρίας τους.

Ὅποτε εἶναι φανερό πὼς βρίσκονται σὲ μεγάλο κίνδυνο. Γιατὶ, ἔχοντας τὸ ἐσωτερικὸ μάτι, δηλαδὴ τὸν νοῦ τους, σκοτεινὸ, βλέπουν μὲ ἐκεῖνο τὸν ἑαυτὸν τους· καὶ σκεπτόμενοι νὰ πετύχουν τὶς ἐξωτερικὲς πράξεις ποὺ κάνουν, πὼς εἶναι καλές, νομίζουν πὼς ἔφτασαν στὴν τελειότητα· καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο ὑπερηφανεύομενοι, κατακρίνουν τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἀλλάξῃ ἄλλος κάποιους ἀπὸ αὐτούς, πάρα μόνο μία ξεχωριστὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ εὐκολώτερα μετατρέπεται στὸ καλὸ ὁ φανερὸς ἁμαρτωλός, παρὰ ὁ ἀπόκρυφος καὶ σκεπασμένος μὲ τὸ κάλυμμα τῶν φαινομενικῶν ἀρετῶν.

Τώρα λοιπὸν ποὺ γνώρισες πολὺ καλὰ ὅτι ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ τελειότητα δὲν στέκεται σὲ αὐτὲς τὶς ἀρετές, ποὺ εἶπαμε, γνώριζε ὅτι δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄλλα παρὰ ἀπὸ ⁴ τὴν γνῶσι τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικῆς μας μηδεναμηνότητος καὶ κλίσεως σὲ κάθε κακὸ στὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ μας· στὴν ὑποταγὴ, ὅχι μόνο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν κτισμάτων, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ στὴν ἀποστροφή κάθε δικοῦ μας θελήματος, τέλειαις ὑπακοῆς στὸ Θεῖο θέλημα· καὶ ἀκόμη, νὰ τὰ θέλουμε ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ κάνουμε ξεκάθαρα γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ ⁵ καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀρέσουμε σὲ αὐτόν, καὶ γιατί ἔτσι θέλει καὶ αὐτὸς καὶ ἔτσι πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾶμε καὶ νὰ τὸν ὑπηρετοῦμε.

Αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀγάπης, αὐτὸς ποὺ ἔχει γραφεῖ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ στὶς καρδίαις τῶν πιστῶν δούλων του. Αὕτη εἶναι ἡ ἀπάρνησις τοῦ ἑαυτοῦ μας, τὴν ὁποία ζητεῖ ἀπὸ ἐμᾶς ὁ Θεός. Αὐτὸς εἶναι ὁ γλυκὸς ζυγὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ φορτίο του τὸ ἐλαφρό. Αὕτη εἶναι ἡ ὑποταγὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, στὴν ὁποία μᾶς προσκαλεῖ ὁ λυτρωτὴς μας καὶ Διδάσκαλος μὲ τὸ δικό του παράδειγμα καὶ μὲ τὴ φωνή του ⁶.

Λοιπὸν, ἐσὺ ἀδελφέ, ποὺ ἐπιθυμεῖς νὰ φθάσῃς στὸ ὕψος αὐτῆς τῆς τελειότητος, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνῃς μία ἀκατάπαυστη πάλη μὲ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ νικήσῃς γενναῖα καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃς ὅλα τὰ θελήματα μεγάλα καὶ μικρά, ἀναγκαστικά, πρέπει νὰ ἐτοιμασθῇς μὲ κάθε προθυμία τῆς ψυχῆς σου σὲ αὐτὸ τὸν πόλεμο (γιατί, τὸ στεφάνι δὲν δίνεται σὲ ἄλλο, παρὰ μόνο στὸν γενναῖο πολεμιστή)· ὁ ὁποῖος πόλεμος, καθὼς εἶναι δυσκολώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλο πόλεμο (γιατὶ πολεμώντας ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μας, πολεμοῦμαστε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό μας), ἔτσι καὶ ἡ νίκη ποὺ πετυχαίνουμε σὲ αὐτόν, θὰ εἶναι ἐνδοξότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη, καὶ περισσότερο εὐπρόσδεκτη στὸν Θεό. Γιατὶ ἂν θελήσῃς νὰ θανατώσῃς τὰ ἅτακτα πάθη σου, καὶ τὶς ἐπιθυμίες καὶ θελήματά σου, θὰ ἀρέσῃς στὸν Θεὸ περισσότερο, καὶ θὰ τὸν ὑπηρετῇς καλύτερα, παρὰ νὰ μαστιγώνεσαι μέχρι νὰ βγάλῃς αἷμα, καὶ νὰ νηστεύῃς περισσότερο ἀπὸ τοὺς παλιοὺς ἐρημίτες, καὶ παρὰ νὰ ἐπέστρεφες στὸ καλὸ χιλιάδες ψυχές, ὄντας ἐσὺ κυριευμένος ἀπὸ τὰ πάθη ⁷.

Γιατί, ἂν κι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ περισσότερο τὴν ἐπιστροφή τῶν ψυχῶν, ἀπὸ τὴν νέκρωσι ἐνὸς μικροῦ θελήματος, ὅμως ἐσύ, ἀγαπητέ, δὲν πρέπει νὰ θέλῃς, οὔτε νὰ κάνῃς τίποτα ἄλλο βασικώτερο, ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὁ Θεὸς ζητᾷ, καὶ θέλει πλέον ἀποκλειστικὰ ἀπὸ σένα· γιατί αὐτός, βεβαιότατα, καλύτερα εὐχαριστεῖται στὸ νὰ ἀγωνίζεσαι γιὰ νὰ ἀπονεκρώσῃς ἐσὺ τὰ δικά σου πάθη, παρὰ στὸ νὰ κάνῃς ὅποιοδήποτε ἄλλο πράγμα, καὶ ἄς εἶναι μεγάλο καὶ σπουδαῖο, παραβλέποντας τὰ πάθη σου.

Τώρα λοιπόν, ποὺ ἔμαθες ἀπὸ τί ἀποτελεῖται ἡ χριστιανικὴ τελειότητα καὶ ὅτι γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃς πρέπει νὰ ἔχῃς ἓνα παντοτινὸ καὶ σκληρότατο πόλεμο ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου, εἶναι ἀνάγκη νὰ προμηθευτῇς τέσσερα πράγματα, σὰν ὅπλισμό πολὺ ἀσφαλῆ καὶ ἀναγκαῖο, γιὰ νὰ γίνῃς νικητὴς σὲ αὐτὸν τὸν ἀόρατο πόλεμο καὶ νὰ λάβῃς τὸ στεφάνι. Καὶ αὐτὰ εἶναι: α) τὸ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι ποτὲ τὸν ἑαυτόν σου, β) τὸ νὰ ἔχῃς πάντα ὅλο σου τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα στὸ Θεὸ γ) τὸ νὰ ἀγωνίζεσαι πάντα· καὶ δ) τὸ νὰ προσεύχεσαι. Γιὰ αὐτὰ θέλω νὰ σοῦ μιλήσω ξεχωριστά, σὺν Θεῷ, σύντομα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευώμαστε, οὔτε νὰ δίνουμε θάρρος ποτὲ στὸν ἑαυτὸ μας.

Τὸ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι τὸν ἑαυτὸν σου ⁸, ἀγαπητέ μου ἀδελφέ, εἶναι τόσο ἀναγκαῖο σε αὐτὸν τὸν πόλεμο, ποὺ χωρὶς αὐτό, νὰ εἶσαι βέβαιος, ὅτι, ὅχι μόνον δὲν θὰ μπορέσεις νὰ πετύχεις τὴ νίκη ποὺ ἐπιθυμεῖς, ἀλλ’ οὔτε κἂν νὰ ἀντισταθεῖς στὸ παραμικρὸ καὶ αὐτό, ἃς τυπωθεῖ καλὰ στὸ νοῦ σου.

Γιατὶ, ἐμεῖς πράγματι, ὄντας φυσικὰ διεφθαρμένοι ἀπὸ τὴ φύσι μας ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, ἔχουμε σὲ μεγάλη ὑπόληψι τὸν ἑαυτὸ μας, ἢ ὅποια ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀλήθεια, παρὰ ἓνα ψέμα καὶ τίποτα ἄλλο, ἐμεῖς ὅμως, νομίζουμε μὲ μία ἀπατηλὴ ἐντύπωση, πὼς εἴμαστε κάποιοι ⁹. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἐλάττωμα, ποὺ πολὺ δύσκολα ἀναγνωρίζεται, καὶ ποὺ δὲν ἀρέσει στὸ Θεό, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ νὰ ἔχουμε ἐμεῖς μία γνῶσι χωρὶς δόλο γι’ αὐτὴ τὴν βεβαιότατη ἀλήθεια.

Δηλαδή, νὰ ξέρουμε, ὅτι κάθε χάρι καὶ ἀρετὴ ποὺ ἔχουμε, προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν μόνον, ποὺ εἶναι ἡ πηγὴ κάθε ἀγαθοῦ καὶ ὅτι, ἀπὸ μᾶς, δὲν μπορεῖ νὰ προέλθῃ κανένα καλὸ, οὔτε κανέναν καλὸς λογισμὸς, ποὺ νὰ τοῦ ἀρέσῃ. Ἄν καὶ αὐτὴ ἡ ἀναγκαιότατη ἀλήθεια (δηλαδή, τὸ νὰ μὴ πιστεύουμε στὸν ἑαυτὸν μας) εἶναι ἔργο τοῦ θεϊκοῦ τοῦ χεριοῦ, ποὺ συνηθίζει νὰ τὸ δίνει στοὺς ἀγαπημένους του φίλους, πότε μὲ ἐμπνεύσεις καὶ φωτισμούς, πότε μὲ σκληρὰ μαστιγώματα καὶ θλίψεις, πότε μὲ βίαιους καὶ σχεδὸν ἀνίκητους πειρασμούς, καὶ πότε μὲ ἄλλα μέσα, ποὺ ἐμεῖς δὲν καταλαβαίνουμε· μὲ ὅλα αὐτά, θέλει νὰ γίνεταί καὶ ἀπὸ μέρους μας ἐκεῖνο, ποὺ ἀνήκει, καὶ εἶναι δυνατόν σὲ μᾶς. Γι’ αὐτὸ λοιπόν, ἀδελφέ μου, σοῦ σημειῶνω ἐδῶ τέσσερεις τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖς, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πετύχῃς αὐτὴ τὴν ἀμφιβολία τοῦ ἑαυτοῦ σου, δηλαδή, τὸ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι ποτὲ τὸν ἑαυτὸ σου.

Ὁ ἀ΄ εἶναι τὸ νὰ γνωρίσῃς τὴν μηδαμινότητά σου ¹⁰ καὶ νὰ σκεφθῇς, ὅτι ἀπὸ μόνος σου δὲν μπορεῖς νὰ κάνῃς κανένα καλὸ, γιὰ τὸ ὁποῖο νὰ γίνῃς ἄξιος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ὁ β΄ τὸ νὰ ζητῇς γι’ αὐτὸ πολλὰς φορές βοήθεια ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ θερμὰ καὶ ταπεινὰ δεήσεις, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι χάρισμα δικό Του· καὶ ἂν θέλῃς νὰ τὸ πάρῃς, πρέπει πρῶτα νὰ σκεφθῇς τὸν ἑαυτὸ σου, ὅχι μόνον γυμνὸ ἀπὸ αὐτὴ τὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ πάντα ἀδύνατο νὰ τὴν ἀπόκτησῃς· ἔπειτα, νὰ μιλάς μὲ οἰκειότητα πολλὰς φορές μπροστὰ στὴ μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστεύω σταθερά, ἐξ αἰτίας τοῦ πελάγους τῆς εὐσπλαχνίας του, θὰ σοῦ τὴν δώσῃ, ὅταν αὐτὸς γνωρίσῃ, μὴν ἀμφιβάλλῃς καθόλου, ὅτι θὰ τὴν ἀπολαύσῃς.

Ὁ γ΄ τρόπος, εἶναι τὸ νὰ συνηθίσῃς νὰ φοβᾶσαι πάντα τὸν ἑαυτὸ σου· νὰ φοβᾶσαι τοὺς ἀναρίθμητους ἐχθρούς, στοὺς ὁποίους, δὲν εἶσαι δυνατός νὰ κάνῃς

οὔτε τὴν παραμικρὴ ἀντίστασι, νὰ φοβᾶσαι τὴ πολὺ δυνατὴ τους συνήθεια στὸ νὰ πολεμοῦν τὶς πανουργίες, τὰ στρατηγήματά τους, τὶς μεταμορφώσεις τους σὲ ἀγγέλους φωτός· τὰ ἀναρίθμητα τεχνάσματα καὶ παγίδες, ποὺ σοῦ στήνουν κρυφὰ στὸν ἴδιο τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς.

Ὁ δ' τρόπος εἶναι, ὅταν πέσης σὲ κανένα ἐλάττωμα νὰ σκεφθῇς καθαρὰ τὴν ἀπόλυτη ἀδυναμία σου· ἐπειδὴ, γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ παραχώρησε ὁ Θεὸς νὰ πέσης, γιὰ νὰ μάθης καλύτερα τὴν ἀσθένεια σου ¹¹ καὶ ἔτσι νὰ μάθης, ὅχι μόνο νὰ περιφρονῇς ἐσὺ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό σου σὰν ἓνα τίποτα, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλῃς νὰ σὲ καταφρονοῦν καὶ οἱ ἄλλοι σὰν τέτοιου εἴδους ἀσθενῆ. Γιατὶ χωρὶς αὐτὴ τὴν θέλησι, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ ἐνάρετη δυσπιστία τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἡ ὁποία ἔχει τὸ θεμέλιό της στὴν ἀληθινὴ ταπείνωσι καὶ στὴν προλεγόμενη ἔμπρακτη γνῶσι τῆς δοκιμῆς.

Ὅποτε, καθ' ἓνας βλέπει πόσο ἀπαραίτητο εἶναι σ' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ οὐράνιο φῶς, τὸ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτό του, τὴν ὁποία γνῶσι συνηθίζει νὰ τὴν δίνει ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ στοὺς ὑπερήφανους καὶ προληπτικούς, μέσα ἀπὸ τὶς πτώσεις, ἀφίνοντάς τους δηλαδὴ μὲ δίκαιο τρόπο νὰ πέφτουν σὲ κανένα ἐλάττωμα (ἀπὸ τὸ ὁποῖο νομίζουν πὼς ἡμποροῦν νὰ φυλαχτοῦν) γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀδυναμία τους, καὶ νὰ μὴ ἐπιστεῦνται πλέον στὸν ἑαυτόν τους καθόλου.

Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ μέσο, τὸ τόσο ἄθλιο καὶ ἀναγκαστικό, δὲν συνηθίζει νὰ τὸ μεταχειρίζεται πάντοτε ὁ Θεός, παρὰ, ὅταν τὰ ἄλλα μέσα, τὰ πιὸ ἐλεύθερα, ὅπως εἴπαμε, δὲν προξενοῦν στὸν ἄνθρωπο αὐτὴ τὴν ἐπίγνωσι τοῦ ἑαυτοῦ του· γιατί τότε παραχωρεῖ νὰ πέσῃ ὁ ἄνθρωπος σὲ σφάλματα τόσο μεγαλύτερα ἢ μικρότερα, ὅσο εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ὑπόληψις, ποὺ ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του· ὥστε, ὅπου δὲν ὑπάρχει καμία ἀπολύτως ὑπόληψις, καθὼς συνέβη στὴν Παρθένο Μαρία, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει παρομοίως οὔτε καὶ καμία πτώσις· λοιπόν, ὅταν ἐσὺ πέσεις, τρέξε ἀμέσως μὲ τὸν λογισμό στὴ ταπεινὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ σου, καὶ μὲ ἐπίμονη προσευχὴ ζήτησε ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ σοῦ δώσῃ τὸ ἀληθινὸ φῶς, γιὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν μηδαμινότητά σου καὶ νὰ μὴν δείχνῃς ἐμπιστοσύνη καθόλου στὸν ἑαυτόν σου, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴ πέσης πάλι καὶ μάλιστα σὲ μεγαλύτερη βλάβη καὶ φθορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ Ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό.

Εἶναι πολὺ ἀναγκαῖο σε αὐτὸν τὸν πόλεμο, τὸ νὰ μὴν ἐμπιστευώμαστε τὸν ἑαυτὸν μας, ὅπως εἶπαμε· παρόλα αὐτά, ἐὰν ἀπελπισθοῦμε μόνο, δηλαδή, ἐὰν ἀποβάλουμε, μόνον κάθε πεποίθησι τοῦ ἑαυτοῦ μας, βέβαια, ἢ τραποῦμε σὲ φυγή, ἢ θὰ νικηθοῦμε, καὶ θὰ κυριευθοῦμε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Γι' αὐτό, κοντὰ στὴ ὀλοκληρωτικὴ ἀπάρνησι τοῦ ἑαυτοῦ μας, χρειάζεται ἀκόμη καὶ ἡ πλήρης ἐλπίδα καὶ ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό, ἐλπίζοντας δηλαδή ἀπὸ αὐτὸν μόνο κάθε καλὸν καὶ κάθε βοήθεια καὶ νίκη. Γιατὶ, καθὼς ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, ὅπου εἴμαστε τὸ τίποτα, τίποτα ἄλλο δὲν περιμένουμε, παρὰ γκρεμίσματα καὶ πτώσεις, γιὰ τὰ ὁποῖα καὶ πρέπει νὰ μὴν ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό μας τελείως, κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἀπολαύσουμε ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὸν Θεὸν κάθε νίκη, ἀμέσως μόλις ὀπλίσουμε τὴν καρδιά μας μὲ μίαν ζωντανὴ ἐλπίδα σὲ αὐτόν, ὅτι θὰ λάβουμε τὴν βοήθειά του σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο τὸ ψαλμικὸ «σ' αὐτὸν ἔλπισε ἡ καρδιά μου καὶ βοηθήθηκα» (Ψαλμ. 27,9).

Αὐτὴν τὴν ἐλπίδα, μαζὶ καὶ βοήθεια, μπορούμε νὰ πετύχουμε γιὰ τέσσερις λόγους.

α) Γιατὶ τὴν ζητᾶμε ἀπὸ ἓνα Θεό, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ εἶναι Παντοδύναμος, ὅ,τι θέλει μπορεῖ νὰ τὸ κἀνῃ καὶ στὴ συνέχεια μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ καὶ μᾶς.

β) Γιατὶ, τὴν ζητᾶμε ἀπὸ ἓνα Θεὸ ὁ ὁποῖος, ὄντας ἄπειρα σοφός, ὅλα, τὰ πάντα γνωρίζει μὲ πλήρη τελειότητα, καὶ ἐπομένως γνωρίζει ὅλο ἐκεῖνο ποὺ ταιριάζει στὴ σωτηρία μας.

γ) Γιατὶ ζητᾶμε αὐτὴ τὴν βοήθεια, ἀπὸ ἓνα Θεό, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ εἶναι ἀτέλειωτα ἀγαθός, μὲ μία ἀγάπη καὶ θέλησι ποὺ δὲν περιγράφεται, εἶναι πάντα ἔτοιμος γιὰ νὰ δώσῃ ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα, καὶ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, ὅλη τὴ βοήθεια ποὺ μᾶς χρειάζεται, γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ὀλοκληρωτικὴ νίκη τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀμέσως ὅταν τρέξουμε στὴν ἀγκαλιά του μὲ σταθερὴ ἐλπίδα.

Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, ὁ καλὸς ἐκεῖνος Ποιμένας μας, ποὺ ἔτρεχε τριαντατρία χρόνια ἀναζητώντας τὸ χαμένο πρόβατο, μὲ τόσο δυνατὲς φωνές, ποὺ βράχνιασε ὁ λάρυγξας, ποὺ περπάτησε δρόμο τόσο κοπιαστικὸ καὶ ἀκανθώδη, ποὺ ἔχυσε ὅλο του τὸ αἷμα καὶ ἔδωσε τὴ ζωὴ, πῶς εἶναι δυνατόν, λέω, τώρα ποὺ αὐτὸ τὸ πρόβατο ἀκολουθεῖ πίσω του, καὶ μὲ ἐπιθυμία φωνάζει, καὶ τὸν παρακαλεῖ, νὰ μὴ γυρίσῃ σὲ αὐτὸ τοὺς ὀφθαλμούς του; πῶς μπορεῖ νὰ μὴν τὸ ἀκούσῃ; καὶ νὰ μὴν τὸ βάλῃ στοὺς θεῖους του ὦμους, κάνοντας γιορτὴ μὲ ὅλους τοὺς Ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ; καὶ ἂν ὁ Θεός μας δὲν παύει ἀπὸ τὸ νὰ γυρεύῃ μὲ μεγάλῃ ἐπιμέλεια καὶ ἀγάπῃ, νὰ βρῇ κατὰ τὴν εὐαγγελικὴ παραβολή, τὴ χαμένη δραχμὴ, τὸν τυφλὸ καὶ κωφὸ ἁμαρτωλό, πῶς γίνεται τώρα νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτόν, ποὺ σὰν χαμένο πρόβατο, φωνάζει καὶ καλεῖ τὸν δικό του Ποιμένα; καὶ

ποιὸς θὰ πιστέψῃ ποτέ, πὼς ὁ Θεός, ποὺ χτυπάει πάντα τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιθυμώντας νὰ μπῇ μέσα καὶ νὰ δειπνήσῃ, σύμφωνα μὲ τὴν ἱερὴ Ἀποκάλυψι ¹², δίνοντας σὲ αὐτὸν τὰ χαρίσματά του, ὅτι, ὅταν τοῦ ἀνοίγῃ τὴν καρδιά ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸν προσκαλῇ, αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νὰ κάνῃ μὲ τὴν θέλησί του τὸν κωφὸ καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ μπῇ;

Ὁ δ' τρόπος γιὰ ν' ἀποκτήσῃ κάποιος αὐτὴν τὴν στὸ Θεὸν ἐλπίδα καὶ βοήθεια, εἶναι τὸ νὰ τρέξῃ μὲ τὴν μνήμη του στὴν ἀλήθεια τῶν θείων Γραφῶν, οἱ ὁποῖες, σὲ τόσα μέρη ἃς δείχνουν φανερά, ὅτι δὲν ἔμεινε ποτέ ντροπιασμένος καὶ ἀβοήθητος, ὅποιος ἔλπιε στὸν Θεό. «Κοιτάξτε τὶς ἀρχαῖες γενεές καὶ στοχασθῆτε· ποιὸς ἐμπιστεύθηκε στὸν Κύριο καὶ καταντροπιάσθηκε;» (Σειράχ 2,9) ¹³.

Μὲ τὰ τέσσαρα λοιπὸν αὐτὰ ὄπλα ὀπλίσου, ἀδελφέ μου. Καὶ ἄρχισε τὸ ἔργο, καὶ πολέμησε γιὰ νὰ νικήσῃς· καὶ βέβαια ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἀποκτήσῃς, ὅχι μόνον τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐλπίδα στὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀπελπισία στὸν ἑαυτό σου, γιὰ τὴν ὁποία δὲν παραλείπω νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω καὶ σὲ αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, ὅτι ἔχεις πολλὴ ἀνάγκη ἀπὸ τὴν γνῶσι της· ἐπειδὴ, στὸν ἄνθρωπο εἶναι τόσον πολὺ προσκολλημένη ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του, ὅτι εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο κάτι καὶ τόσο λεπτὴ, ποὺ σχεδὸν πάντα ζῇ κρυφὰ μέσα στὴν καρδιά μας, καὶ μᾶς φαίνεται πὼς δὲν ἔχομε ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό μας καὶ ἔχομε ἐλπίδα στὸ Θεό. Ὅποτε, γιὰ νὰ φεύγῃς ἐσύ, ὅσο μπορεῖς, αὐτὴ τὴν μάταιη ὑπόληψι, καὶ νὰ ἐργάζεσαι μὲ τὴν ἔλλειψι ἐπιστοσύνης στὸν ἑαυτό σου καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα στὸ Θεό, εἶναι ἀνάγκη νὰ προπορεύεται ἡ σκέψις τῆς ἀδυναμίας σου, πρὶν ἀπὸ τὴν σκέψι τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, καὶ πάλι αὐτὲς οἱ δυὸ μαζὶ νὰ προπορεύωνται πρὶν ἀπὸ κάθε μας πρᾶξι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ Πῶς μπορεῖ νὰ γνωρίσει κάποιος ἐὰν ἐργάζεται μετὰ τὴν μὴ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του καὶ μετὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐλπίδα στὸν Θεό.

Πολλὲς φορές νομίζουν μερικοὶ αὐθάδεις ὅτι δὲν ἔχουν κανένα θάρρος στὸν ἑαυτό τους καὶ ὅτι ὅλη τους τὴν ἐλπίδα καὶ πεποίθησι, τὴν ἔχουν στὸν Θεό· ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι· καὶ γι' αὐτὸ βεβαιώνονται ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἔρχεται σὲ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ξεπεσμό τους, ὅταν συμβῇ. Γιατὶ ἂν ἴσως αὐτοὶ λυποῦνται στὸν ξεπεσμό τους καί, κατὰ κάποιο τρόπο, ἀπελπίζονται καὶ νομίζουν ὅτι μποροῦν στὸ ἐξῆς νὰ κάνουν καλὸ, αὐτὸ εἶναι σίγουρο σημεῖο, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ ξεπεσμοῦ τους πίστευαν στὸν ἑαυτό τους καὶ ὄχι στὸν Θεό. Καὶ ἐὰν ἡ λύπη καὶ ἡ ἀπελπισία τους εἶναι μεγάλη, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι καὶ πολὺ πίστευαν στὸν ἑαυτό τους καὶ λίγο στὸ Θεό, γιατί ὅποιος δὲν ἐμπιστεύεται πολὺ στὸν ἑαυτό του καὶ ἐλπίζει στὸ Θεό, ὅταν ξεπέσει, δὲν ἀπορεῖ τόσο πολὺ, οὔτε λυπᾶται ὑπερβολικά, ἐφόσον γνωρίζει, ὅτι αὐτὸ τοῦ συμβαίνει γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ γιὰ τὴν λίγη ἐλπίδα ποὺ ἔχει στὸν Θεὸ μάλιστα τότε ἀπιστεῖ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ μετὰ περισσότερη ταπείνωσι ἐλπίζει στὸ Θεὸ καὶ μισώντας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὰ ἅτακτα πάθη, ποὺ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ξεπεσμοῦ του, μετὰ ἓνα μεγάλο πόνον ἡσυχὸν καὶ εἰρηνικὸν, γιὰ τὴν λύπη τοῦ Θεοῦ, ἀποκτᾷ βέβαια τὴν ἀπιστίαν στὸν ἑαυτό του, καταδιώκει ὅμως τοὺς ἐχθροὺς του μέχρι θανάτου μετὰ μεγαλύτερη γενναιότητα καὶ ἀποφασιστικότητα.

Αὐτὰ ποὺ εἶπα, ἐπιθυμῶ νὰ τὰ σκεφθοῦν μερικοί, ποὺ νομίζουν πῶς εἶναι ἐνάρετοι καὶ πνευματικοί, οἱ ὅποιοι, ὅταν πέσουν σὲ κανένα ἐλάττωμα, δὲν μποροῦν, οὔτε θέλουν νὰ εἰρηνεύσουν καὶ μερικὲς φορές θέλοντας νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπη καὶ τὴν ἐνόχλησι, ποὺ τοὺς συμβαίνει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ τους, τρέχουν ἀμέσως γι' αὐτὸ καὶ μόνο στὸν πνευματικὸν πατέρα, στὸν ὅποιον ἔπρεπε κυρίως νὰ πηγαίνουν γιὰ νὰ ξεπλυθοῦν ἀπὸ τὴν μόλυνσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ λάβουν δύναμι κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους, μετὰ τὸ ἀγιώτατο μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ Τὸ λάθος ποὺ κάνουν πολλοὶ νομίζοντας ὡς ἀρετὴ τὴν μικροψυχία.

Σχετικὰ μὲ αὐτό, βρίσκονται σὲ πλάνη πολλοί, ὅσοι νομίζουν γιὰ ἀρετὴ τὴν ὀλιγοψυχία καὶ τὴν ὑπερβολικὴ λύπη ποὺ τοὺς συνοδεύει ὕστερα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, μὴ γνωρίζοντας ὅτι αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ κρυφὴ ὑπερηφάνεια καὶ πρόληψι, ποὺ ἔχουν κάνει θεμέλια πάνω στὴν ἐλπίδα καὶ στὸ θάρρος ποὺ ἔχουν στὸ ἑαυτὸ τους καὶ στὶς δυνάμεις τους. Γιατὶ αὐτοί, ὑπολογίζοντας τὸν ἑαυτὸ τους ὅτι εἶναι κάτι, κατὰ κάποιον τρόπο, ξεθάρρεψαν πολὺ, καὶ βλέποντας μὲ τὴν δοκιμὴ τῆς πτώσεως, ὅτι δὲν ἔχουν καμμία δύναμι, ταραάζονται καὶ ἀποροῦν, σὰν γιὰ κανένα πρᾶγμα καινούργιο καὶ ὀλιγοψυχοῦν βλέποντας πεσμένο στὴ γῆ ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο βασίσθηκαν (δηλαδὴ τὸν ἑαυτὸν τους), πάνω στὸν ὁποῖο εἶχαν ἀποθέσει τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα τους. Αὐτὸ ὅμως δὲν γίνεται καὶ στὸν ταπεινὸ, ὁ ὁποῖος μόνο στὸ Θεὸ ἔχει τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος του, χωρὶς νὰ ἔχη καμμία ἐλπίδα στὸν ἑαυτὸ του. Γι' αὐτό, ὅταν πέση σὲ κάθε εἶδους σφάλμα, ἂν καὶ αἰσθάνεται πόνο καὶ λύπη, μὲ ὅλο τοῦτο δὲν ταραάσσεται, οὔτε ἀπορεῖ. Γιατὶ ξέρει ὅτι αὐτὸ τοῦ συνέβη ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἑαυτοῦ του, ἢ ὁποία γνωρίζεται πολὺ καλὰ μὲ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' "Άλλες έμπειρίες, μέσα από τις όποίες αποκτᾶται ή άπιστία στον έαυτό μας και ή έμπιστοσύνη και τὸ θάρρος στο Θεό.

Έπειδή ὅλη ή δύναμις μέ την όποία νικῶνται οί έχθροί μας, γεννιέται από την μη έμπιστοσύνη στον έαυτό μας και από την έλπίδα στο Θεό, εἶναι ανάγκη νά προμηθευθῆς ἀδελφέ μου, από τις εἰδήσεις αυτές, για νά αποκτήσης την δύναμι αὐτή, μέ την βοήθεια τοῦ Θεοῦ, γνώριζε λοιπόν μέ βεβαιότητα, ὅτι, οὔτε ὅλα τὰ προτερήματα, εἴτε φυσικά εἶναι, εἴτα αποκτημένα, οὔτε ὅλα τὰ χαρίσματα πού δίνονται δωρεάν, οὔτε ή γνώσις ὅλη τῆς θείας Γραφῆς, οὔτε τὸ πῶς ἐργαστήκαμε πολλά χρόνια τὸ Θεὸ και συνηθίσαμε στην ἐργασία του· ὅλα αὐτά, δὲν θὰ μᾶς κάνουν νά ἐκπληρώσουμε τὸ θεῖο του θέλημα, ἂν και σὲ κάθε καλὸ θεάρεστο, πού θὰ πρέπει νά κάνουμε και σὲ κάθε κίνδυνο, πού πρέπει νά ἀποφύγουμε και σὲ κάθε σταυρὸ πού πρέπει νά σηκώσουμε κατὰ τὸ θέλημά του, ἂν, λέω, δὲν ἀνυψώση την καρδιά μας μιὰ ξεχωριστὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ και δὲν μᾶς δυναμώση για νά τὰ ἐκτελέσουμε, καθὼς εἶπε ὁ Κύριος «χωρὶς ἐμένα δὲν πορεῖτε νά κάνετε τίποτε» (Ίωάν. 15,15). Ὡστε, ἐμεῖς πρέπει σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ και σὲ ὅλες τις ἡμέρες και ὥρες και στιγμές, νά ἔχουμε αὐτὴ την ἀποφασιστικὴ γνώμη, ὅτι μέ κανένα τρόπο και κανένα λογισμό, δὲν θὰ μπορέσουμε ποτὲ νά ἐμπιστευθοῦμε και νά ἐλπίσουμε στον έαυτό μας.

Για την στο Θεὸ έλπίδα, κοντὰ σ' ἐκεῖνα πού σοῦ εἶπα στο γ' κεφάλαιο, γνώριζε, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο εὐκολώτερο στο Θεό, ὅσον τὸ νά νικήσης τοὺς έχθρούς σου, τόσο τοὺς λίγους, ὅσο και τοὺς πολλούς· τόσο τοὺς παλιούς και ἀνδρείους, ὅσο και τοὺς νέους και ἀδυνάτους. Λοιπόν, μία ψυχὴ, ἃς εἶναι φορτωμένη από ἁμαρτίες, ἃς ἔχη ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ κόσμου· ἃς εἶναι μολυσμένη, ὅσο πορεῖ νά φαντασθῇ κάποιος, ἃς δοκίμασε ὅσο θέλησε και ὅσο μπόρεσε νά μεταχειρισθῇ κάθε μέσο και ἀγῶνα, για νά ἀφήση την ἁμαρτία και νά κάνη τὸ καλὸ και δὲν μπόρεσε ποτὲ νά αποκτήση κανένα μικρὸ μερίδιο καλοῦ, μάλιστα νά προχωρᾷ ἀκόμη πιὸ βαθειὰ στο κακό, ὅμως, μέ ὅλα αὐτά, δὲν πρέπει νά σταματήση ποτέ, νά ἐλπίζει στον Θεό, οὔτε πρέπει νά ἐγκαταλείψη ποτὲ τὰ ὅπλα και τοὺς ἀγῶνες τοὺς πνευματικούς, ἀλλὰ πρέπει νά πολεμᾷ πάντα ἀνδρειωμένα. Γιατί, πρέπει νά γνωρίζης ὅτι σὲ αὐτὸ τὸν ἀόρατο πόλεμο δὲν χάνει ὅποιος δὲν παύσει ποτὲ από τοῦ νά πολεμᾷ και νά ἐλπίζει στον Θεό, τοῦ ὁποίου ή βοήθεια, δὲν λείπει ποτὲ από τοὺς πολεμιστὲς του, μολονότι και μερικὲς φορές ἐπιτρέπει νά μένουν πληγωμένοι· ἃς πολεμεῖ λοιπόν ὁ καθένας, διότι σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο στηρίζεται τὸ πᾶν. Και τὸ ἱατρικὸ εἶναι ἔτοιμο και δραστικό, για νά δοθῇ στοὺς πολεμιστὲς, πού γυρεύουν τὸν Θεὸ και την βοήθειά του, μέ σταθερὴ

ἐλπίδα. Γιατὶ σὲ καιρὸ πού αὐτοὶ δὲν τὸ ἐλπίζουν, θὰ ἐξαφανισθοῦν οἱ ἐχθροὶ
τους ὅπως ἔχει γραφή, «ἔχασε τὴν πολεμικὴ του δύναμι ὁ μαχητὴς τῆς
Βαβυλῶνος» (Ἱερ. 51,30).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ Πῶς πρέπει νὰ ἐκπαιδεύουμε τὸ νοῦ μας, γιὰ νὰ τὸν φυλάμε ἀπὸ τὴν ἀμάθεια.

Ἄν ἡ δυσπιστία στὸν ἑαυτό μας καὶ ἡ ἐλπίδα στὸν Θεό, οἱ τόσο ἀπαραίτητες σ' αὐτὸν τὸν πόλεμον, μείνουν μοναχές, ὅχι μόνον δὲν θὰ νικήσουμε, ἀλλὰ καὶ θὰ γκρεισθοῦμε σὲ πολλὰ κακά. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, κοντὰ σὲ αὐτὲς χρειάζεται καὶ ἡ ἐκγύμνασις, πού εἶναι τὸ τρίτο πρᾶγμα πού εἶπαμε στὴν ἀρχή, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται πρῶτα μὲ τὸ νοῦ καὶ μὲ τὴ θέλησι. Καὶ τὸν μὲν νοῦ πρέπει νὰ φυλάμε ἀπὸ τὴν ἀγνωσία, ἡ ὁποία εἶναι σὲ αὐτὸν πολὺ ἀντίθετη, ἐπειδὴ τὸν σκοτίζει καὶ τοῦ ἐμποδίζει στὴν γνῶσι τῆς ἀλήθειας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ δικό του ἀντικείμενο. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν γυμνάζουμε, ὥστε νὰ γίνῃ λαμπρὸς καὶ καθαρὸς, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ διακρίνῃ καλὰ ἐκεῖνο πού μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ καθарίςουμε τὴν ψυχὴ μας ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ τὴν στολίσουμε μὲ τὶς ἀρετές.

Αὕτῃ λοιπὸν τὴν λαμπρότητα τοῦ νοῦ μπορούμε νὰ τὴν ἀποκτήσουμε μὲ δυὸ τρόπους· ὁ πρῶτος καὶ πλέον ἀναγκαῖος, εἶναι ἡ προσευχή, μὲ τὴν ὁποία παρακαλοῦμε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νὰ καταδεχθῇ νὰ σκορπίσῃ τὸ θεῖο τοῦ φῶς μέσα στὶς καρδιές μας, τὸ ὁποῖο, βέβαια, θὰ τὸ κἀνῃ ἂν ζητήσουμε πραγματικὰ μόνον τὸν Θεό, ἂν κάνουμε τὸ θέλημά του τὸ ἅγιο καὶ ἂν ὑποτάξουμε καθετὶ μας στὴ συμβουλή καὶ ἐρώτησι τῶν ἐμπείρων καὶ πνευματικῶν μας Πατέρων.

Ὁ δεύτερος τρόπος εἶναι, μία παντοτεινὴ ἐκγύμνασις βαθεῖας σκέψεως καὶ μελέτης τῶν πραγμάτων, γιὰ νὰ γνωρίσουμε μὲ αὐτὴ, ποῖα πράγματα εἶναι καλὰ, ποῖα κακά, ὅχι ὅπως τὰ κρίνει λανθασμένα ἢ αἰσθησις καὶ ὁ κόσμος, ἀλλὰ καθὼς τὰ κρίνει ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, δηλαδή, ἡ ἀλήθεια τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καὶ τῶν πνευματοφόρων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας. Γιατὶ, ὅταν αὕτῃ ἡ σκέψις καὶ μελέτη γίνῃ σωστὴ καὶ ὅπως πρέπει, μᾶς κάνει νὰ γνωρίσουμε καθαρὰ ὅτι πρέπει νὰ θεωροῦμε μηδὲν καὶ μάταια καὶ ψεύτικα ὅλα ἐκεῖνα πού ἀγαπᾷ καὶ μὲ διαφόρους τρόπους ζητάει ὁ τυφλὸς καὶ διεφθαρμένος κόσμος.

Δηλαδή, ὅτι οἱ τιμές καὶ οἱ ἡδονές καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ματαιότητα καὶ θάνατος τῆς ψυχῆς· ὅτι οἱ βρισιές καὶ οἱ δυσφημίσεις πού μᾶς κάνει ὁ κόσμος, προξενοῦν σὲ μᾶς ἀληθινὴ δόξα καὶ οἱ θλίψεις χαρά· μὲ τὸ νὰ συγχωρᾷμε τοὺς ἐχθρούς μας καὶ νὰ τοὺς κάνουμε καλὰ, εἶναι μεγαλοψυχία καὶ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ὁμοιότητες μὲ τὸν Θεό· ὅτι περισσότερο ἰσχύει τὸ νὰ καταφρονήσῃ κάποιος τὸν κόσμον, παρὰ νὰ εἶναι ἐξουσιαστὴς ὅλου τοῦ κόσμου· ὅτι τὸ νὰ ὑπακούῃ κάποιος πρόθυμος, εἶναι μία πρᾶξις μᾶλλον μεγαλόψυχη καὶ γενναία, παρὰ τὸ νὰ ὑποτάσῃ καὶ νὰ προστάξῃ μεγάλους βασιλεῖς.

Ὅτι ἡ ταπεινὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας, πρέπει νὰ τιμᾶται περισσότερο ἀπὸ τὸ

ὕψος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, ὅτι τὸ νὰ νικήσουμε καὶ νὰ νεκρώσουμε τὰ θελήματά μας καὶ τὶς ὀρέξεις μας, ὅσο καὶ ἂν εἶναι μικρές, εἶναι ἄξιο μεγαλυτέρου ἐπαίνου, παρὰ τὸ νὰ καταπολεμήσουμε πολλὰ κάστρα, νὰ κατατροπώσουμε δυνατὰ στρατόπεδα μὲ τὰ ὅπλα στὰ χέρια καὶ τὸ νὰ κάνουμε θαύματα ἢ νὰ ἀναστήσουμε νεκρούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η Γιατί δὲν διακρίνουμε σωστά τὰ πράγματα καὶ μὲ ποιὸν τρόπο μπορούμε νὰ τὰ γνωρίζουμε.

Ἡ αἰτία ποὺ δὲν διακρίνουμε ὀρθὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ποὺ εἶπαμε καὶ ἄλλα πολλά, εἶναι γιατί δὲν τὰ σκεφτόμαστε στὸ βάθος τους ποῖα εἶναι, ἀλλὰ πᾶνουμε τὴν ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος σὲ αὐτά, ἀμέσως ἀπὸ μόνη τὴν ἐξωτερικὴ τους μελέτη καὶ ἐμφάνισι. Ἔτσι ὅταν, ἡ ἀγάπη τους ἢ τὸ μῖσος προλαμβάνουν καὶ σκοτίζουν τὸ νοῦ μας καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ διακρίνη σωστά, ὅπως εἶναι στὴν ἀλήθεια ¹⁴. Λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴν βρῇ τόπον ἢ πλάνη αὐτὴ στὸ νοῦ σου, πρόσεχε καλά· καὶ ὅταν, ἡ βλέπῃς μὲ τὰ μάτια ἢ μελετᾷς μὲ τὸ νοῦ κανένα πρᾶγμα, κράτα ὅσο μπορεῖς τὴν θέλησί σου καὶ μὴ τὴν ἀφήσῃς νὰ τὸ ἀγαπήσῃ ἢ νὰ τὸ μισήσῃ, ἀλλὰ παρατήρησέ το μὲ τὸ νοῦ μοναχά.

Πρὶν ἀπ' ὅλα, ὅμως, σκέψου φρόνιμα, ὅτι ἂν αὐτὸ εἶναι ὀδυνηρὸ καὶ ἀντίθετο στὴν φυσικὴ σου κλίσι, παρακινεῖσαι ἀπὸ τὸ μῖσος νὰ τὸ ἀποστρέφῃσαι. Ἄν ὅμως σοῦ προξενῇ εὐχαρίστησι, παρακινεῖσαι ἀπὸ τὴν ἀγάπη νὰ τὸ θέλῃς. Γιατί, τότε ποὺ ὁ νοῦς σου δὲν εἶναι ζαλισμένος ἀπὸ τὸ πάθος, εἶναι ἐλεύθερος καὶ καθαρὸς καὶ μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ διαπεράσῃ μέσα στὸ βάθος τοῦ πράγματος, ποὺ τὸ κακὸ εἶναι κρυμμένο κάτω ἀπὸ τὴν ψεύτικη εὐχαρίστησι ἢ ποὺ τὸ καλὸ εἶναι σκεπασμένο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ κακοῦ.

Ἄν ὅμως ἡ θέλησις πρόλαβε νὰ τὸ ἀγαπήσῃ ἢ νὰ τὸ μισήσῃ, δὲν μπορεῖ πλέον ὁ νοῦς νὰ τὸ γνωρίσῃ καλά, καθὼς πρέπει· διότι ἐκείνη ἡ διάθεσις, ἢ καλύτερα νὰ πῶ, ἐκεῖνο τὸ πάθος ποὺ μπῆκε στὸ μέσο, σὰν τεῖχος, ζαλίζει τὸ νοῦ τόσο, ποὺ νομίζει τὸ πρᾶγμα ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι στὴν ἀλήθεια καὶ τὸ περνᾷ ὡς τέτοιο στὴν ἐπιθυμία, ἢ ὁποῖα ὅσο πηγαίνει μπροστὰ καὶ περισσότερο ἀγαπᾷ ἢ μισεῖ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, τόσο καὶ ὁ νοῦς σκοτίζεται περισσότερο καὶ ἔτσι σκοτισμένος, κάνει πάλι νὰ φαίνεται στὴν ἐπιθυμία τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο περισσότερο ὅσο ποτὲ ἀγαπητὸ ἢ μισητό. Ἔτσι ὅταν δὲν τηρῇται ὁ παραπάνω κανόνας ποὺ εἶπα, (ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ ἀναγκαῖος σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἐκγύμνασι), δηλαδή, τὸ νὰ κρατᾷς τὴν ἐπιθυμία σου ἀπὸ τὴν ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος τοῦ πράγματος, αὐτὲς οἱ δυὸ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὁ νοῦς δηλαδή καὶ ἡ θέλησις, προχωροῦν πάντα κακῶς, σὰν σὲ κύκλο, ἀπὸ τὸ σκοτάδι σὲ βαθύτερο σκοτάδι καὶ ἀπὸ τὸ σφάλμα σὲ μεγαλύτερο σφάλμα.

Λοιπόν, φυλάξου, ἀγαπητέ, μὲ κάθε εἶδους προσοχή, ἀπὸ τὴν ἐμπαθῇ ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος τοῦ κάθε πράγματος, τὸ ὁποῖο δὲν ἔφθασες νὰ ἐρευνήσῃς καλὰ πρότερα μὲ τὸ φῶς τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, μὲ τὸ φῶς τῶν θείων Γραφῶν, μὲ τὸ φῶς τῆς χάριτος καὶ τῆς προσευχῆς καὶ μὲ τὴν κρίση τοῦ πνευματικοῦ σου πατρὸς γιὰ νὰ μὴν κάνῃς λάθος καὶ νὰ ὑπολογίζῃς τὸ ἀληθινὰ καλὸ γιὰ κακὸ καὶ τὸ ἀληθινὰ κακὸ γιὰ καλόν. Καθὼς αὐτὸ συμβαίνει νὰ γίνεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον,

σὲ κάποια ἔργα, τὰ ὅποῖα φαίνονται μὲν καθ' ἑαυτὰ πὼς εἶναι καλὰ καὶ ἅγια, γιὰ μερικὲς ὅμως περιστάσεις· δηλαδὴ γίνονται ἢ παράκαιρα ἢ σὲ σχετικὸ τόπο ἢ μὲ ἀνάλογο μέτρο, προξενοῦν ὅμως μεγάλη βλάβη σὲ ἐκείνους ποὺ τὰ ἐπιχειροῦν, καθὼς γνωρίζουμε πολλοὺς ποὺ κινδύνευσαν σὲ παρόμοια ἐπαινετὰ καὶ ἀγιώτατα ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄ Πῶς πρέπει νὰ φυλάμμε τὸ νοῦ μας ἀπὸ τὴν πολυπραγμοσύνη καὶ τὴν περιέργεια.

Καθὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλάμμε τὸ νοῦ μας ἀπὸ τὴν ἀγνωσία, ὅπως εἶπαμε πρὶν, ἔτσι παρομοίως εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν φυλάμμε ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν πολυπραγμοσύνη, τὴν ἀντίθετή της ἀγνωσίας. Γιατὶ, ἀφοῦ τὸν γεμίσουμε ἀπὸ πολλοὺς λογισμοὺς μάταιους καὶ ἄτακτους καὶ βλαπτικούς, τὸν κάνουμε ἀδύνατο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ ἐκεῖνο ποὺ ταιριάζει στὴν ἀληθινὴ ἀπονέκρωσί μας καὶ τελειότητα. Γι' αὐτό, πρέπει νὰ εἶσαι σὰν πεθαμένος ἐντελῶς, σὲ κάθε ἔρευνα τῶν ἐπιγείων πραγμάτων, τὰ ὅποια, ἂν καὶ μπορεῖ νὰ ἐπιτρέπωνται, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἀναγκαῖα. Καὶ μαζεύοντας πάντα τὸ νοῦ σου, ὅσο μπορεῖς μέσα στὸν ἑαυτό σου, κάνε τὸν ἀμαθῆ ἀπὸ τὰ πράγματα ὅλου τοῦ κόσμου τὰ πράγματα.

Τὰ μηνύματα, οἱ καινούργιες εἰδήσεις καὶ ὅλες οἱ μεταβολές καὶ οἱ ἀλλοιώσεις, μικρὲς καὶ μεγάλες τοῦ κόσμου καὶ τῶν βασιλείων, ἃς εἶναι γιὰ σένα τέτοιου εἶδους, σὰν νὰ μὴν ὑπάρχουν καθόλου ¹⁵. Ἀλλὰ καὶ ἂν σοῦ προσφέρωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐναντιώσου σὲ αὐτά, ἀπομάκρυνέ τα ἀπὸ τὴν καρδιά καὶ τὴ φαντασία σου. Ἄς εἶσαι δὲ προσεκτικὸς ἐραστής στὸ νὰ καταλάβῃς τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ οὐράνια, μὴ θέλοντας νὰ γνωρίζῃς ἄλλο μάθημα στὸν κόσμο, παρὰ τὸν Ἑσταυρωμένο καὶ τὴ ζωὴ του καὶ τὸν θάνατο καὶ τὸ τί ζητάει αὐτὸς ἀπὸ σένα· καὶ βέβαια θὰ εὐχαριστήσῃς πολὺ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔχει γιὰ ἐκλεκτοὺς καὶ ἀγαπημένους τοῦ ἐκείνου ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ φροντίζουν νὰ κάνουν τὸ θέλημά του.

Ἐπειδὴ, κάθε ἄλλο ζήτημα καὶ ἔρευνα, εἶναι ἐγωισμὸς καὶ ὑπερηφάνεια, δεσμὰ καὶ παγίδες τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος σὰν πανοῦργος, βλέποντας ὅτι ἡ θέλησις ἐκείνων ποὺ προσέχουν στὴν πνευματικὴ ζωὴ εἶναι δυνατὴ καὶ ἰσχυρὴ, γυρεύει νὰ νικήσῃ τὸ νοῦ τους μὲ τέτοιες περιέργειες, γιὰ νὰ κυριεύσῃ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Ὅποτε, συνηθίζει πολλὰς φορὲς νὰ τοὺς δίνη σκέψεις δῆθεν ὑψηλές, λεπτές καὶ περίεργες καὶ μάλιστα στοὺς εὐστροφους στὸ νοῦ καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι εὐκόλοι νὰ ὑψηλοφρονήσουν.

Γιατὶ αὐτοὶ αἰχμαλωτισμένοι ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴ συνομιλία ἐκείνων τῶν ὑψηλῶν σκέψεων, στίς ὁποῖες νομίζουν ψεύτικα ὅτι ἀπολαμβάνουν τὸν Θεό, ξεχνοῦν νὰ καθαρίσουν τὴν καρδιά τους καὶ νὰ προσέχουν στὴν ταπεινὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ στὴν ἀληθινὴ ἀπονέκρωσι· καὶ ἔτσι ἀφοῦ δεθοῦν μὲ τὸ δεσμὸ τῆς ὑπερηφάνειας, γίνονται εἰδωλο τοῦ ἴδιου τοῦ νοῦ τους· καὶ στὴ συνέχεια, λίγο λίγο, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, φθάνουν νὰ λογαριάσουν, ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκη πλέον ἀπὸ τὴν συμβουλή καὶ τὴ νουθεσία τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ συνηθίσαν νὰ προστρέχουν σὲ κάθε τους ἀνάγκη στὸ εἰδωλο τῆς δικῆς τους κρίσεως· πράγμα, ποὺ εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνο καὶ δύσκολο νὰ ἰατρευθῇ· διότι ἡ

ὕπερηφάνεια τοῦ νοῦ εἶναι πλέον περισσότερο ἐπικίνδυνη ἀπὸ ἐκείνη τῆς θελήσεως.

Ἐπειδὴ, ἡ μὲν ὕπερηφάνεια τῆς θελήσεως, ὄντας φανερὴ στὸ νοῦ, εὐκόλα θὰ μπορῇ καμιά φορὰ νὰ ἰατρευθῇ, ὑποτασσόμενη σ' ἐκεῖνο ποὺ πρέπει. Ὁ νοῦς ὅμως ὅταν ἔχῃ σταθερὴ γνώμη ὅτι ἡ κρίσις του εἶναι καλύτερη ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἀπὸ ποιόν θὰ μπορῇ νὰ ἰατρευθῇ καὶ πῶς νὰ ὑποταχθῇ στὴν κρίσι τῶν ἄλλων, ἐκεῖνος ποὺ δὲν τὴν ἔχει τόσον καλὴ σὰν τὴν δική του; Ἄν ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ νοῦς, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ καθάρισῃ τὴν ὕπερηφάνεια τῆς θελήσεως, εἶναι ὁ ἴδιος ἀσθενής, τυφλὸς καὶ γεμάτος ἀπὸ ὕπερηφάνεια, ποιὸς ἔπειτα μπορεῖ νὰ τὸν γιατρέψῃ; καὶ ἂν τὸ φῶς εἶναι σκοτάδι καὶ ὁ κανόνας εἶναι λάθος, πῶς θέλει νὰ φωτίσῃ ἢ νὰ διορθώσῃ τὰ ἄλλα; Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀντισταθῇς τὸ γρηγορώτερο σὲ αὐτὴ τὴν ἐπικίνδυνη ὕπερηφάνεια τοῦ μυαλοῦ, προτοῦ νὰ διαπεράσῃ μέσα στὸ νοῦ τῶν κοκκάλων σου καὶ ἀντιστεκόμενος, βάλε χαλινάρι στὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦ σου καὶ ὑπόβαλε τὴ δική σου γνώμη στὴ γνώμη τῶν ἄλλων καὶ γίνε ἀνόητος γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ εἶσαι σοφώτερος ἀπὸ τὸν Σολομώντα· «Ὅποιος νομίζει ὅτι εἶναι σοφὸς μὲ τὰ μέτρα αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ αἰῶνα, ἅς γίνῃ μωρός, γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικὰ σοφός» (Α΄ Κορινθ. 3,10).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄ Πῶς πρέπει νὰ ἐξασκοῦμε τὴ θέλησί μας γιὰ νὰ θέλῃ σὲ ὅλες μας τὶς ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς πράξεις, ὡς τελειωτικὸ σκοπὸ μόνο τὴν εὐχαρίστησι τοῦ Θεοῦ.

Πέρα ἀπὸ τὴν ἐκγύμνασι τοῦ νοῦ σου πρέπει νὰ κυβερνήσῃς καὶ τὴν θέλησί σου μὲ τέτοιο τρόπο, πὺ νὰ μὴν τὴν ἀφήσῃς νὰ στρέφεται πρὸς τὶς ἐπιθυμίες της, καὶ ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνῃ ὅλη ἓνα μὲ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ. Καὶ σκέψου καλὰ ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετό σε σένα αὐτὸ μόνο, τὸ νὰ θέλῃς καὶ νὰ ζητᾷς ἐκεῖνα πὺ ἀρέσουν στὸν Θεό, ἀλλὰ ἐπιπλέον ἀκόμη, καὶ τὸ νὰ θέλῃς, ὡς κινούμενος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ γιὰ μόνο τὸ τέλος, νὰ ἀρέσῃς σ' αὐτὸν καθαρά. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἔχουμε μεγαλύτερη φιλονεικία μὲ τὴ φύσι, παρὰ γιὰ ὅλα τὰ παραπάνω πὺ ἔχουμε πεῖ. Ἐπειδὴ ἡ φύσις μας παρεκκλίνει μόνη της τόσο πολὺ, πὺ σὲ ὅλα τὰ πράγματα, μερικὲς φορὲς ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὰ τὰ καλὰ καὶ τὰ πνευματικὰ, ζητᾷ τὴν ἀνάπαυσί της καὶ τὴν εὐχαρίστησί της καὶ ἀπὸ αὐτό, σὰν τελείως ἀνυποψίαστα, τρέφεται μὲ λαχτάρα σὰν ἀπὸ τροφή.

Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν μᾶς προσφέρωνται τὰ πνευματικὰ, ἀμέσως τὰ ἐπιθυμοῦμε καὶ τὰ βλέπομε ὅχι ὅμως παρακινημένοι ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἢ γιὰ μόνον τὸ νὰ ἀρέσουμε στὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐκείνη τὴν εὐχαρίστησι καὶ τὴν χαρά, πὺ προέρχεται σὲ μᾶς, θέλοντας ἐκεῖνα πὺ θέλει ὁ Θεός. Αὐτὴ ἡ ὁποία πλάνη εἶναι τόσο περισσότερη κρυμμένη, ὅσο εἶναι ἀπὸ μόνο του καλύτερο καὶ πνευματικώτερο ἐκεῖνο πὺ θελήσαμε. Γιατὶ δὲν φθάνει μόνον τὸ νὰ θέλουμε ἐκεῖνα πὺ θέλει ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τὰ θέλουμε, καθὼς καὶ ὅταν καὶ ὅπως καὶ γιὰτὶ ἐκεῖνος τὰ θέλει ¹⁶, ὥστε καὶ στὸ νὰ ἐπιθυμοῦμε καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸ Θεό, συνήθως βρίσκονται σ' αὐτὸ πολλὲς ἀπάτες τῆς δικῆς μας ἀγάπης, δηλαδὴ τῆς φιλαυτίας. Ἐπειδὴ πολλὲς φορὲς ἀποβλέπουμε περισσότερο στὸ δικὸ μας συμφέρον καὶ καλὸ, παρὰ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος γιὰ μόνο τὴν δόξα του, εὐαρεστεῖται καὶ θέλει νὰ τὸν ἀγαπᾶμε, νὰ τὸν ἐπιθυμοῦμε καὶ νὰ τοῦ κάνουμε ὑπακοή ὅπως εἴπαμε πρίν.

Λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, γιὰ νὰ φυλαχθῇς ἀπὸ αὐτὸ τὸν δεσμό, πὺ ἐμποδίζει τὸν δρόμο τῆς τελειότητος καὶ γιὰ νὰ προκόψῃς στὸ νὰ θέλῃς καὶ νὰ κάνῃς κάθε σου πρᾶξι γιὰ μόνο τὸ θέλημα καὶ τὴ δόξα καὶ εὐαρέστησι τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ νὰ ὑπηρετῇς μόνον αὐτὸν (ὁ ὁποῖος, σὲ κάθε μας πρᾶξι καὶ λογισμό, θέλει νὰ εἶναι μόνος αὐτός, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος) χρησιμοποίησε αὐτὸν τὸν τρόπο.

Ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιχειρήσῃς καμμιά πρᾶξι, τὴν ὁποία θέλει ὁ Θεός, ἡ ὁποία εἶναι ἀπλὰ καλή· μὴ στρέφῃς τὴν ἐπιθυμία σου ἀμέσως στὸ νὰ τὴν θέλῃς, ἂν πρῶτα δὲν ὑψώσῃς τὸ νοῦ σου στὸ Θεό, νὰ δῇς ἂν εἶναι καὶ θέλημα δικό του τὸ νὰ τὴν θελήσῃς καὶ ἂν αὐτὸς ἔτσι θέλῃ καὶ ἂν μέσα ἀπὸ αὐτὴ ἀρέσεις σὲ αὐτὸν

μόνο. Καὶ ὅταν σκεφθῇς ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεία θέλησι εἶναι παρακινημένη ἡ δική σου κλίσις, τότε νὰ θέλῃς τὴν πρᾶξι ἐκείνη καὶ νὰ τὴν πραγματοποιῇς, γιατί τὴν θέλει ὁ Θεὸς καὶ εἶναι γιὰ μόνο τὴν δόξα καὶ τὴν ὑπακοή του.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅταν θέλῃς νὰ ἀποστραφῇς ἐκεῖνο ποὺ δὲν θέλει ὁ Θεός, δηλαδή τὸ κακό, μὴν τὸ ἀποστραφῇς ἀμέσως, ἂν πρῶτα δὲν προσηλώσῃς τὸ βλέμα τοῦ νοῦ σου στὴν θεία του θέλησι, ἡ ὁποία θέλει νὰ τὸ ἀποστραφῇς γιὰ νὰ ἀρέσῃς σὲ αὐτόν. Γιατὶ ἡ ἀπάτη τῆς φύσεως εἶναι πολὺ λεπτὴ καὶ γι' αὐτὸ εἶναι σὲ λίγους γνωστὴ, ἐπειδὴ αὐτὴ ἀναζητᾷ κρυφὰ τὸν ἑαυτὸ της πάντα· καὶ πολλὲς φορές κάνει νὰ φαίνεται σὲ μᾶς, ὅτι ὁ δικός της σκοπὸς εἶναι νὰ ἀρέσουμε μόνο στὸν Θεό, ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι ἡ ἀλήθεια.

Γι' αὐτὸ συμβαίνει πολλὲς φορές νὰ νομίζουμε ἐκεῖνο ποὺ θέλουμε, ἢ δὲν θέλουμε γιὰ δικό μας συμφέρον ὅτι τὸ θέλουμε ἢ δὲν τὸ θέλουμε γιὰ νὰ ἀρέσουμε μόνο καὶ μόνο στὸ Θεό. Λοιπὸν, γιὰ νὰ ἀποφύγουμε αὐτὴν τὴν ἀπάτη, ἢ καθ' ἑαυτοῦ θεραπεία εἶναι ἡ καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ νὰ ἀποβάλλουμε τὸν παλιὸ ἄνθρωπο καὶ νὰ ντυθοῦμε τὸν νέο (καὶ σὲ αὐτὸ προσανατολίζεται ὁλος αὐτὸς ὁ πόλεμος).

Ὅμως, γιὰ νὰ σὲ μάθω τὴν τέχνη νὰ κάνῃς αὐτό, ἄκουσε. Στὴν ἀρχὴ κάθε σου πράξεως πρέπει νὰ βγῇς ὅσο μπορεῖς, ἀπὸ κάθε θέλημα δικό σου καὶ νὰ μὴ θελήσῃς οὔτε νὰ κάνῃς οὔτε νὰ ἀποστραφῇς κανένα πρᾶγμα, ἂν πρῶτα δὲν καταλάβῃς ὅτι παρακινεῖσαι καὶ παρασύρεσαι σὲ αὐτό, ἀπὸ μόνο τὴν ἀπλὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν σὲ ὅλα σου τὰ ἔργα τὰ ἐξωτερικά, καὶ μάλιστα στὰ ἐσωτερικά της ψυχῆς, δὲν μπορῇς νὰ αἰσθάνεσαι ἐνεργεῖα πάντα αὐτὴ τὴν ἀπὸ τὸ Θεὸ παρακίνησι καὶ εὐαρέστησι ¹⁷ τουλάχιστον νὰ ἔχῃς τὴν εὐχαρίστησι νὰ τὴν ἔχῃς δυνάμει· δηλαδή, νὰ ἔχῃς ἐσὺ πάντα ἀπὸ μόνος σου ἄποψι ἀληθινὴ, νὰ ἀρέσῃς μόνο στὸν Θεό σου σὲ κάθε σου ἔργο.

Στὰ ἔργα ὅμως ποὺ θὰ κρατήσουν κάποιο διάστημα, ὅχι μόνο στὴν ἀρχὴ εἶναι καλὸ νὰ παρακινῇς τὸν ἑαυτὸ σου σὲ αὐτὴ τὴν εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἕως τέλους ἔχεις χρέος νὰ φροντίζεις νὰ ἀνανεώνεις πολλὲς φορές αὐτὴ μὲ τὴν ὑπενθύμιση γιατί ¹⁸, ἂν δὲν κάνεις ἔτσι, κινδυνεύεις νὰ μπλεχτεῖς πάλι στὸ δεσμὸ τῆς φυσικῆς ἀγάπης τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἡ ὁποία, μὲ τὸ νὰ παρεκκλίνει περισσότερο στὸν ἑαυτὸ της παρὰ στὸ Θεό, συνηθίζει πολλὲς φορές μὲ τὸ διάστημα τοῦ χρόνου, νὰ μᾶς κάνει νὰ ἀλλάζουμε ἀστόχαστα τὰ πράγματα καὶ νὰ μεταβάλλουμε τὰ τέλη καὶ τοὺς πρώτους σκοποὺς μας.

Ὅποτε, ὅποιος δὲν προσέχει καλὰ σ' αὐτό, ἀρχίζει πολλὲς φορές νὰ κάνῃ κανένα ἔργο, μὲ σκοπὸν γιὰ νὰ ἀρέσῃ μόνο στὸν Κύριό του· ἀλλ' ἔπειτα, μετὰ ἀπὸ ὀλίγο, ὁδηγεῖται χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, νὰ τοῦ ἀρέσῃ καὶ αὐτοῦ αὐτὸ μὲ τὴν δική του θέλησι, ἔτσι ποὺ λησμονεῖ τὸ θεῖο θέλημα· καὶ δένεται τόσο πολὺ μὲ τὴν εὐχαρίστησι ἐκείνου τοῦ ἔργου, ποὺ ἂν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸν ἐμποδίσῃ μὲ κάποια ἀσθένεια ἢ μὲ πειρασμὸ δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων ἢ μὲ ἄλλο μέσο κανενὸς

κτίσματος, αὐτὸς συγχίζεται ὁλόκληρος καὶ ταράσσεται καὶ μερικὲς φορὲς κατακρίνει τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλον, ὅτι τοῦ στάθηκαν ἐμπόδιο (γιὰ νὰ μὴν πῶ πῶς γογγύζει καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ καμμία φορά), πρᾶγμα τὸ ὁποῖο εἶναι σημεῖο ὀλοφάνερο, ὅτι ἡ κρίσις του δὲν ἦταν ὅλη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν σάπια καὶ διεφθαρμένη ρίζα τῆς φιλαυτίας.

Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ κινεῖται γιὰ μόνο τὸ θέλημα καὶ τὴν εὐχαριστία τοῦ Θεοῦ, δὲν προτιμᾷ περισσότερο τὸ ἓνα ἔργο ἀπὸ τὸ ἄλλο, οὔτε ἂν εἶναι τὸ ἓνα εἶναι ὑψηλὸ καὶ μεγάλο, καὶ τὸ ἄλλο ταπεινὸ καὶ μικρὸ ἀλλὰ ἐξ ἴσου θέλει καὶ τὰ δύο, γιὰτὶ εἶναι ἀρεστὰ στὸ Θεὸ γιὰ τὸ καιρὸ ἢ γιὰ τὴ μέθοδο ἢ γιὰ ἄλλη κάποια περίστασι ποὺ ἐκεῖνος μόνος γνωρίζει· ὁπότε αὐτός, εἴτε τὸ σημαντικὸ καὶ μεγάλο ἔργο παίρνει στὰ χέρια του, εἴτε τὸ ταπεινὸ καὶ μικρὸ, μένει τὸ ἴδιο εἰρηνικὸς καὶ ἀναπαυμένος· γιὰτὶ μὲ κάθε τρόπο ἀπολαμβάνει τὸ σκοπὸ του, ποὺ ἦταν νὰ φανῇ εὐάρεστος στὸ Θεὸ σὲ ὅλα τὰ ἔργα του, εἴτε στὴ ζωὴ εἴτε στὸ θάνατο. «Γι’ αὐτὸ καὶ ἀγωνιζόμαστε μὲ ζῆλο, γιὰ νὰ εἴμαστε εὐάρεστοι στὸν Θεό, εἴτε μείνουμε στὸ σῶμα, εἴτε φύγουμε ἀπὸ αὐτό» (Β’ Κορινθ. 5,9). Ὅποτε, ἀγαπητέ, ἅς εἶσαι πάντα προσεκτικὸς καὶ συνεσταλμένος στὸν ἑαυτὸ σου καὶ προσπάθησε νὰ κατευθύνῃς τὶς πράξεις σου σὲ αὐτὸν τὸν τελικὸ σκοπὸ.

Ἐὰν πάλι καὶ καμιά φορά παρακινηθῇς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς σου νὰ κάνῃς τὸ καλὸ γιὰ νὰ ἀποφύγῃς τοὺς τόπους τιμωρίας καὶ γιὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν Παράδεισο, μπορεῖς ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὸ νὰ σκεφτεῖς γιὰ τελευταῖο σκοπὸ σου τὴν εὐαρέστησι καὶ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ μπῇς στὴ βασιλεία του καὶ νὰ μὴν πᾶς στὸν Ἄδη. Αὐτὴ τὴν αἰτία, δηλαδὴ τὸ τέλος, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρίσῃ κανεὶς σωστά, πόση ἐξουσία καὶ δύναμι ἔχει.

Γιατὶ ἓνα ἔργο, ἅς εἶναι πολὺ ταπεινὸ, ἅς εἶναι πολὺ μικρὸ, ὅμως ὅταν γίνεται μὲ σκοπὸ γιὰ νὰ ἀρέσῃ μόνο στὸ Θεὸ καὶ στὴ δόξα του, ἀξίζει ἀπείρως περισσότερο (γιὰ νὰ πῶ ἔτσι), ἀπὸ ἄλλα πολλὰ ἔργα σπουδαῖα, ἔνδοξα καὶ πολὺ μεγάλα, ποὺ γίνονται χωρὶς αὐτὸ τὸ σκοπὸ· ἔτσι κοντὰ στὸ Θεὸ περισσότερο εὐχάριστο εἶναι ἓνα μόνο λεπτὸ· ὅταν τὸ δώσης σὲ ἓνα φτωχό, γι’ αὐτὴ μόνη τὴν αἰτία γιὰ νὰ ἀρέσῃς στὴ Θεία του μεγαλωσύνη, παρὰ τὸ νὰ ξεγυμνωθῇς ἀπὸ ὅλα τὰ πολλὰ ὑπάρχοντά σου, ὅταν τὸ κάνῃς μὲ κάποιον ἄλλο σκοπὸ καὶ ἂν τὸ κάνῃς γιὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι σκοπὸς ὅχι ἀπλὰ καλός, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἐπιθυμητός. Αὐτὴ ἡ ἐξάσκησις τὴν ὁποία πρέπει νὰ κάνῃς σὲ κάθε σου πρᾶξι, τὸ νὰ ἔχῃς δηλαδὴ ἓνα σκοπὸ, νὰ ἀρέσεις μόνον στὸ Θεό, ἢ ἄσκησις λέω αὕτη, καὶ στὴν ἀρχὴ θὰ σοῦ φανῇ δύσκολη, ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ σοῦ γίνῃ εὐκόλη, ἓνα μὲν ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι τῆς ὑποθέσεως καὶ ἄλλο δέ, ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιθυμῇς πάντα τὸ Θεὸ καὶ γι’ αὐτὸν νὰ ἀναπνέῃς μὲ ζωντανὴ διάθεσι τῆς καρδιάς σου, σὰν σὲ τελειότατο καὶ μοναδικὸ ἀγαθό, τὸ ὁποῖο εἶναι ἄξιο γιὰ μόνο τὸν ἑαυτὸ του νὰ ἀναζητῇται ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα καὶ νὰ ὑπηρετῇται καὶ νὰ ἀγαπᾶται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Αὐτὸς ὁ λογαριασμὸς τῆς ἁπειρης ἀξιομισθίας τοῦ Θεοῦ, ὅσο γίνεται πὶο πολὺ βαθὺς καὶ πὶο πολὺ συνεχῶς, τόσο θὰ εἶναι καὶ πὶο πολὺ θερμὲς καὶ συνεχεῖς οἱ παραπάνω ἀναφερόμενες πράξεις τῆς θελήσεώς μας. Καὶ ἔτσι, πὶο πολὺ εὐκολώτερα καὶ γρηγορότερα θὰ ἀποκτήσουμε τὴν συνήθεια νὰ κάνουμε κάθε μας πράξι μόνο γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ εὐχαρίστησι τοῦ Δεσπότη ἐκείνου, ποὺ μόνος εἶναι ἄξιος νὰ ἀγαπᾶται. Τελευταῖα, ἂν θέλῃς νὰ καταλάβῃς ἂν ὁ Θεὸς σὲ παρακινῇ σὲ κάθε σου πράξι, πρέπει νὰ ζητήσῃς αὐτὸ ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ θερμὴ προσευχή, παρακαλώντας τον νὰ σοῦ προσθέσῃ ἀκόμη καὶ αὐτὴ τὴ χάρι κοντὰ στὶς ἄλλες ἀναρίθμητες εὐεργεσίες καὶ χάρες ποὺ σοῦ ἔκανε καὶ σοῦ κάνει συνέχεια, γιὰ μόνον τὴν ἀγάπη καὶ χωρὶς κανένα κέρδος δικό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄ Μερικὲς σκέψεις πὺ παρακινοῦν τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ θέλῃ νὰ κάνῃ σὲ κάθε πράγμα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ νὰ παρακινήσῃς τὴ θέλησί σου μὲ περισσοτέρῃ εὐκολία, νὰ θέλῃς σὲ ὅλα τὴν εὐχαρίστησι καὶ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, θυμήσου συχνά, ὅτι αὐτὸς προτύτερα μὲ διαφόρους τρόπους σὲ τίμησε καὶ σὲ ἀγάπησε· σὲ δημιούργησε ἀπὸ τὸ τίποτα, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσι δική του καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα τὰ ἔκανε στὴν δική σου ὑπηρεσία· σὲ λύτρωσε ἀπὸ τὴ σκλαβιά τοῦ διαβόλου, στέλνοντας ὅχι ἓναν Ἄγγελο, ἀλλὰ τὸν Υἱόν του τὸν Μονογενῆ γιὰ νὰ σὲ ἐξαγοράσῃ, ὅχι μὲ φθαρτὴ τιμὴ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἀλλὰ μὲ τὸ πολύτιμο αἷμα του καὶ θάνατο τὸν πῶ πολὺ βασανιστικὸ καὶ ἄτιμο καὶ πάλι μετὰ ἀπὸ αὐτά, κάθε ὥρα καὶ κάθε στιγμή, σὲ φυλάει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· πολεμεῖ γιὰ σένα μὲ τὴ θεία του χάρι ἔχει ἔτοιμο γιὰ τροφή σου καὶ τιμὴ σου, τὸν ἀγαπητό του Υἱὸ στὰ ἄχραντα Μυστήρια.

Αὐτὸ εἶναι ἓνα σημάδι μιᾶς ὑπέροχης τιμῆς καὶ ἀγάπης, πὺ ἔχει γιὰ σένα ὁ Θεός, τόσο μεγάλῃ, πὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ πόση τιμὴ κάνει ἓνας τόσο μεγάλος Βασιλιάς στὴν μηδαμινότητα καὶ ταλαιπωρία μας καὶ ἀντίθετα, πόση τιμὴ καὶ σεβασμὸ χρωστᾶμε νὰ κάνουμε ἐμεῖς, στὴν τόσο σημαντικὴ αὐτοῦ μεγαλειότητα, ὁ ὁποῖος ἔκανε γιὰ μᾶς τόσα καὶ τόσα θαυμάσια πράγματα.

Καὶ ἐὰν οἱ ἐπίγειοι βασιλεῖς, ὅταν τιμῶνται ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ τοὺς πῶ ἀσήμαντους καὶ εὐτελεῖς, εἶναι ὀφειλέτες νὰ τοὺς κάνουν τὴν ἀνταπόδοσι, πόσο περισσότερο πρέπει νὰ κάνουμε ἐμεῖς οἱ τιποτένιοι στὸν ὑπέρτατον Βασιλιά τοῦ σύμπαντος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἴμαστε τόσο πολὺ τιμημένοι καὶ ἀγαπημένοι; Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πὺ εἶπαμε, ἔχε πάντα στὴν θύμησί σου περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, ὅτι, ὅπως εἶπαμε πρὶν, ἡ θεία μεγαλειότητα ἀπὸ μόνῃ τῆς εἶναι ἀπεριόριστα ἄξια νὰ τιμᾶται καὶ νὰ ὑπηρετῇται καθαρὰ ἀπὸ ὅλους κατὰ τὸν τρόπο πὺ τῆς ἀρέσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄ Τὰ πολλὰ θελήματα καὶ οἱ ἐπιθυμίες, ποὺ ὑπάρχουν στὸν ἄνθρωπο καὶ ἡ μάχη ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσά τους.

Γνώριζε ὅτι στὸν πόλεμο αὐτό, δυὸ θελήσεις ὑπάρχουν μέσα μας ἀντίθετες ἀναμεταξύ τους· ἡ μία, τοῦ λογικοῦ καὶ γι' αὐτὸ λέγεται, θέλησις λογική, καὶ ἀνώτερη· ἡ ἄλλη, τῆς αἰσθήσεως καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάζεται, θέλησις αἰσθητική καὶ κατώτερη, ἡ ὁποία ἀκόμη πρὸ συνηθισμένα, ὀνομάζεται θέλησις ἄλογη, θέλησις διαθέσεως σάρκας καὶ πάθους· μὲ τὴν ἀνώτερη καὶ λογική θέλησι ἐπιθυμοῦμε ὅλα τὰ καλὰ· καὶ μὲ τὴν κατώτερη καὶ παράλογη θέλησι, ἐπιθυμοῦμε ὅλα τὰ κακὰ· λοιπόν, ὅταν ἐμεῖς θέλουμε κανένα πρᾶγμα μὲ μόνον τὴν αἴσθησι, ἕως ποὺ δὲν ταιριάζουμε μὲ τὴν ἀνώτερη καὶ λογική θέλησι νὰ τὸ θέλουμε, δὲν λογαριάζεται, ὅτι τὸ θέλουμε στὰ ἀλήθεια. Ὅποτε ὅλος ὁ ἀόρατος πόλεμος, πρῶτα σε αὐτὸ μένει, δηλαδή, στὸ νὰ μὴ γέρνει ἡ ἀνώτερη θέλησι στὴ κατώτερη. Γιατὶ, ἡ λογική θέλησι, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ, ποὺ μένει πάνω της καὶ σὲ ἐκείνη τῆς αἰσθήσεως, ποὺ εἶναι κάτω της, πολεμεῖται πάντα καὶ ἀπὸ τὴ μία καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐπειδὴ καὶ κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς θέλει νὰ τὴν παρασύρῃ καὶ νὰ τὴν ὑποτάξῃ στὸν ἑαυτὸ της ¹⁹.

Γι' αὐτό, μεγάλη δοκιμασία καὶ κόπο, καὶ μάλιστα στὴν ἀρχή, δοκιμάζουν ἐκεῖνοι, ποὺ συνήθισαν στὸ κακό, ὅταν ἀποφασίσουν νὰ ἀλλάξουν τὴν κοσμική καὶ σαρκική τους ζωὴ καὶ νὰ παραδοθοῦν στὴν ἀγάπη καὶ ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ, τὶς ἀντιθέσεις ποὺ δέχεται ἡ λογική θέλησί τους, ἀπὸ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν θέλησι τῆς αἰσθήσεως, οἱ ὁποῖες μένουν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὴν πολεμοῦν, εἶναι τόσο δυνατές, ποὺ μὲ μεγάλη δοκιμασία τὶς αἰσθάνονται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν συβαίνει σὲ ἐκείνους, ποὺ συνήθισαν ἤδη, ἢ στὶς ἀρετὲς ἢ στὶς κακίες καὶ ποὺ ἀναπαύονται νὰ ζοῦν ἢ σὲ ἐκεῖνες ἢ σὲ αὐτές.

Γιατὶ, οἱ μὲν ἐνάρετοι, συμφωνοῦν εὐκόλα στὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ κακοί, κλίνουν σὲ ἐκείνη τῆς αἰσθήσεως, χωρὶς καμία ἀντίθεσι ²⁰. Ὅποτε, ἂς μὴν καυχᾶται κανεὶς, πὼς μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὶς ἀληθινὲς χριστιανικὲς ἀρετὲς καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Θεό, καθὼς πρέπει, ἂν δὲν βιάσῃ στὰ ἀλήθεια τὸν ἑαυτὸ του γιὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅχι μόνον τὶς μεγαλύτερες εὐχαριστήσεις, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὶς μικρότερες, στὶς ὁποῖες ἦταν πρὶν ἀφοσιωμένος μὲ κοσμικὴ ἀγάπη. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ συμβαίνει νὰ φθάνουν στὴν τελειότητα πολὺ λίγοι ²¹. Γιατὶ, ἀφοῦ κατάκτησαν μὲ κόπο τὶς μεγαλύτερες εὐχαριστήσεις, δὲν θέλουν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ πιέσουν τὸν ἑαυτὸ τους, στὸ νὰ νικήσουν καὶ τὶς μικρότερες καὶ ἀσήμαντες ἐπιθυμίες τους, οἱ ὁποῖες κάθε ὥρα τοὺς κατακτοῦν.

Γιὰ παράδειγμα· ὑπάρχουν μερικοί, ποὺ δὲν παίρνουν τὸ ξένο πρᾶγμα, ἀλλὰ

ὅμως ἀγαπᾶνε μὲ ὑπερβολὴ τὸ δικό τους· εἶναι ἄλλοι ποὺ δὲν ζητᾶνε τιμὲς μὲ ἀθέμιτα καὶ ἄπρεπα μέσα· ὅμως, δὲν τὶς συχαίνονται, καθὼς ἔχουν χρέος, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐπιθυμοῦν, καὶ κάποιες φορές τὶς γυρεύουν μὲ ἄλλους διαφόρους τρόπους. Ἄλλοι πάλι, κρατᾶνε τὶς νομοθετημένες νηστεῖες κατὰ τὴν ὑποχρέωσί τους, ὅμως κυριεύονται ἀπὸ τὴν ἀδηφαγία καὶ τὴν βουλιμία, τρώγοντας περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τοὺς εἶναι ἀρκετό. Ἄλλοι ζοῦν μὲ ἐγκράτεια, ὅμως δὲν ξεκολλᾶνε ἀπὸ κάποιες παρέες, ποὺ τοὺς ἀρέσουν, οἱ ὁποῖες τοὺς προξενοῦν μεγάλο ἐμπόδιο στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ στὴ ἔνωσι μὲ τὸ Θεό· καὶ μάλιστα, οἱ ἐκεῖνες οἱ συναναστροφές, ποὺ γίνονται μὲ πρόσωπα νέα καὶ εὐλαβῆ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅσο λιγώτερο φοβᾶται κάποιος, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγῃ 22.

Ὅποτε, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἴπαμε, ἀκολουθεῖ σὲ αὐτοὺς τὸ γεγονὸς ὅτι κάνουν τὰ καλὰ ἔργα, ἀτελῆ, ἐλλιπῆ καὶ ταιριασμένα μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἐπαίνων τοῦ κόσμου. Ἀπὸ αὐτά, σὰν ἐπακόλουθο ἔρχεται τὸ νὰ μὴ προκόβουν στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέφουν καὶ πίσω καὶ νὰ ξαναπέφτουν στὰ πρῶτα κακά· γιατί δὲν ἀγαπᾶνε τὴν ἀληθινὴ ἀρετὴ, οὔτε φαίνονται εὐχάριστοι στὸ Θεό, ποὺ τοὺς λύτρωσε πρὶν ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου· ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι αὐτοὶ ἀμαθεῖς πάντα καὶ τυφλοὶ στὸ νὰ μὴ βλέπουν τὸν κίνδυνο ποὺ βρίσκονται σὲ κάποια στιγμή, ποὺ νομίζουν πὼς εἶναι ἀσφαλεῖς καὶ ἀκίνδυνοι.

Καὶ ἐδῶ φανερώνεται μία πλάνη, τόσο περισσότερο ἐπιζήμια, ὅσο εἶναι λιγώτερο γνωστή· ἐπειδὴ, εἶναι πολλοὶ ποὺ ἀκολουθοῦν τὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἀγαπᾶνε ὅμως περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι πρέπει τὸν ἑαυτό τους (ἂν καὶ στὴν πραγματικότητα δὲν γνωρίζουν νὰ τὸν ἀγαποῦν). Γιατὶ, καταπιάνονται περισσότερο, μὲ ἐκεῖνα τὰ ἀγωνίσματα, ποὺ γέρνει ἡ ἐπιθυμία τους καὶ ἀφήνουν τὰ ἄλλα, ποὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴ φυσικὴ τους κλίσι καὶ στὶς ἐπιθυμίες τῶν αἰσθήσεων, τὶς ὁποῖες, ἔπρεπε μὲ κάθε δίκαιο νὰ πολεμοῦν μὲ ὅλες τους τὶς δυνάμεις.

Γιὰ αὐτό, ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ, ἀδελφέ μου, σοῦ παραγγέλλω νὰ ἀγαπᾷς πάντα τὴν δυσκολία καὶ τὴ δοκιμασία, ποὺ φέρνει μαζί του αὐτὸς ὁ πόλεμος, ἀκόμη καὶ ἂν νικηθῇς κάποτε σὲ αὐτόν. Γιατὶ λέει ὁ Σειράχ· «Μὴ μισήσης κουραστικὴ ἐργασία» (7,16). Γιατὶ ἐδῶ βρίσκονται τὰ πάντα. Ἐπειδὴ καὶ ὅσο πιὸ δυνατὰ ἀγαπήσης τὴ δυσκολία ποὺ δείχνει στοὺς ἀρχάριους ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ πόλεμος, τόσο περισσότερο καὶ πιὸ γρήγορα θὰ νικήσης· τί λέω; ἔαν ἐσὺ ἀγαπήσης περισσότερο τὸν βασανιστικὸ πόλεμο τῶν παθῶν, παρὰ τὶς δικές σου ἀρετὲς καὶ τὶς νίκες, φυσικὰ πολὺ πιὸ γρήγορα θὰ ἀποκτήσης κάθε καλό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἔναντίον τῆς παραλόγου θελήσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ σχετικὰ μὲ τὶς πράξεις ποὺ πρέπει νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ θέλησις, προκειμένου νὰ ἀποκτήσῃ τὶς συνήθειες τῶν ἀρετῶν.

Κάθε φορά, ποὺ παραλόγη ἐπιθυμία τῶν αἰσθήσεων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ἄλλο, πολεμοῦν τὴν λογικὴ σου ἐπιθυμία καὶ θέλει κάθε μία νὰ νικήσῃ, πρέπει νὰ γυμνάζεσαι ἐσὺ μὲ πολλοὺς τρόπους γιὰ νὰ νικήσῃ ὁλοκληρωτικὰ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ.

Καὶ α΄, ὅταν πολεμηθῇς ἀπὸ τὶς κινήσεις καμμιᾶς παράλογης ἐπιθυμίας τῶν αἰσθήσεων, πρέπει νὰ ἀντισταθῇς δυνατὰ, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπὸ ἐκεῖνες ἡ ἀνωτέρω θέλησις τοῦ λογικοῦ.

β΄. Ἀφοῦ σταματήσουν, σήκωσε αὐτὲς πάλι κατεπάνω σου γιὰ νὰ τὶς νικήσῃς καὶ νὰ τὶς διώξῃς μακριὰ σου μὲ μεγαλύτερη σφοδρότητα καὶ δύναμι.

Καὶ πάλι, μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἀνακάλεσε αὐτὲς στὸν γ΄ πόλεμο, στὸν ὁποῖο θὰ συνηθίσῃς νὰ τὶς μισήσῃς μὲ ὅλη σου τὴν ψυχὴ καὶ τὶς συχαίνεσαι ²³.

Αὐτοὶ οἱ τρεῖς πόλεμοι, πρέπει νὰ γίνωνται σὲ κάθε μας ἄτακτη ἐπιθυμία (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πάθη τὰ σαρκικά, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μιλήσω στὸ κατάλληλο σημεῖο).

Τελευταῖα, πρέπει νὰ κάνῃς καὶ πράξεις ἀντίθετες μὲ καθένα ἀπὸ τὰ πάθη σου.

Γιὰ παράδειγμα, ἂν κάποιος σὲ ἀτίμασε καὶ σὺ νιώθῃς πόλεμο ἀπὸ τὶς κινήσεις τῆς ἀνυπομονησίας, πρόσεχε καλὰ καὶ θὰ νιώσῃς ὅτι αὐτὲς οἱ κινήσεις πολεμοῦν πάντα τὴν ἀνώτερη καὶ λογικὴ θέλησι καὶ προσπαθοῦν νὰ τὴν ὑποτάξουνε καὶ νὰ τὴν κάνουν νὰ συγκατατεθῇ· ὅποτε, ἐσὺ στὸν α΄ πόλεμο ἀντιστάσου στὶς κινήσεις αὐτὲς μὲ ὅλες σου τὶς δυνάμεις καὶ βιάσου νὰ μὴ παρεκλίνῃς, οὔτε νὰ κάνῃ συγκατάθεσι σὲ αὐτὲς ἡ λογικὴ σου ἐπιθυμία, λέγοντας καὶ σὺ μαζί μὲ τὸν Ὡσηέ: «Ἀντιτασσόμενος θὰ τοὺς συντρίψω» (1,2), καὶ νὰ μὴ σταματήσῃς ποτὲ αὐτὴ τὴν μάχη, ἕως ὅτου γνωρίσεις, ὅτι ὁ ἐχθρὸς σχεδὸν κουρασμένος παρέμεινε σὰν νεκρωμένος καὶ νικημένος· (πρόσεχε ὅμως καλὰ καὶ φυλάξου ἀπὸ τὴν πονηριὰ τοῦ διαβόλου. Γιατὶ, ὅταν αὐτὸς καταλάβῃ ὅτι ἀντιστεκόμαστε δυνατὰ στὶς κινήσεις κάποιου πάθους, ὅχι μόνο δὲν τὶς ξεσηκώνει τότε καταπάνω μας, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι σηκωμένες, προσπαθεῖ νὰ τὶς σταματήσῃ, νὰ μὴ μᾶς πολεμοῦνε, γιὰ νὰ μὴν ἀποκτήσουμε μὲ τὴν ἐκγύμνασι ἐκείνη τὴν συνήθεια τῶν ἀρετῶν καὶ ἐπιπλέον, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ πέσουμε καὶ σὲ κενοδοξία καὶ σὲ ὑπερηφάνεια, κάνοντάς μας μὲ τρόπο ἐπιδέξιο νὰ νομίσουμε πῶς σὰν γενναῖοι στρατιῶτες κατατροπώσαμε γρήγορα τοὺς ἐχθροὺς μας).

Γι' αὐτὸ ἐσὺ, ἀγαπητέ, πέρασε στὸν β΄ πόλεμο, δηλαδὴ ξεσήκωσε κατεπάνω

σου με τὴν ἐνθύμησι ἐκείνους τοὺς λογισμούς, ποὺ σοῦ ἔγιναν αἰτία τῆς ἀνυπομονησίας· καὶ με συχνὲς ἐπιθυμίες καὶ με περισσότερη βία ἀπὸ τὴν πρώτη, καταδίωξε τὶς κινήσεις τοὺς μακριὰ ἀπὸ σένα, λέγοντας με τὸν Δαβὶδ· «Θὰ κυνηγήσω τοὺς ἐχθροὺς μου καὶ δὲν θὰ ὑποχωρήσω μέχρις ὅτου νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσω» (Ψαλμ. 17,41). Μὰ ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ νὰ διώξουμε μόνο τοὺς ἐχθροὺς μας, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ τοὺς μισήσουμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας γιὰ νὰ μὴ νικηθοῦμε ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλη φορά, γι' αὐτὸ καὶ ἐσὺ με τὸν γ' πόλεμο πρέπει νὰ ἐναντιωθῇς με τόση σφοδρότητα στοὺς λογισμούς τῆς ἀνυπομονησίας, ἕως νὰ τοὺς μισήσης καὶ νὰ τοὺς συχαθῇς λέγοντας ἐκεῖνο τὸ ψαλμικό. «Τὴν ἀδικία τὴν μίσησα καὶ τὴν σιχάθηκα» (Ψαλμ. 118,162), καί, «Μὲ τέλειο μίσος τοὺς μίσησα· ἔγιναν προσωπικοὶ μου ἐχθροί» (Ψαλμ. 118,21). Τελευταῖα, γιὰ νὰ κάνης τέλεια τὴν ψυχὴ σου με τὶς ἑξῆς ²⁴ τῶν ἀρετῶν, πρέπει νὰ κάνης ἀκόμη καὶ πράξεις ἐσωτερικὲς ποὺ νὰ εἶναι ἀντίθετες ἀπευθείας στὴν ἀνυπομονησία σου· κατὰ τὸ «Ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ κάνε τὸ καλόν» (Ψαλμ. 33,14).

Γιὰ παράδειγμα· ἂν ἐπιθυμῇς νὰ ἀποκτήσης τελείως τὴν συνήθεια τῆς ὑπομονῆς, δὲν φθάνει μόνον νὰ ἐξασκήσαι με τοὺς τρόπους τοῦ πολέμου, ποὺ εἶπα, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ ἀγαπᾷς τὴν περιφρόνησι, ποὺ ἔλαβες ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἀτίμασε ἢ σὲ ἔβρισε, ἐπιθυμώντας νὰ ἀτιμασθῇς πάλι καὶ νὰ βρισθῇς ὅπως καὶ πρῶτα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο· καὶ νὰ εἶσαι προετοιμασμένος νὰ ὑπομείνης ἀκόμη βαρύτερες ἀτιμίες καὶ βρισιές, ἐπειδὴ καὶ οἱ παρόμοιες πράξεις εἶναι ἀναγκαῖες, γιὰ νὰ μᾶς κάμουν τέλειους στὶς ἀρετές. Γιατὶ ἀλλιῶς, οἱ ἄλλες πράξεις ὅσο πολλές καὶ δυνατὲς καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι ὅμως ἱκανὲς νὰ ἀποσπᾶσουν τὴν κακία ἀπὸ τὶς ρίζες της. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη, ἐκεῖ ποὺ ἦταν προηγουμένως φυτευμένη καὶ ριζωμένη ἡ κακία, ἐκεῖ ἀντὶ αὐτῆς νὰ φυτευθῇ καὶ νὰ ριζωθῇ ἡ ἀντίθετή της ἀρετὴ ²⁵, γιὰ νὰ γίνουν κατὰ τοὺς ἰατροὺς τὰ ἀντίθετα θεραπεῖα τῶν ἀντιθέτων.

Ἔτσι ἐὰν ἐμεῖς δὲν συνηθίσουμε με πολλὰ καὶ συχνὰ πράξεις νὰ ἀγαπᾶμε τὴν καταφρόνησι καὶ νὰ χαρώμαστε με αὐτήν, πάνω στὴν ὁποία ἀγάπη τῆς καταφρονήσεως θεμελιώνεται καὶ ριζώνει ἡ ὑπομονή, δὲν θὰ ἐλευθερωθοῦμε ποτὲ ἀπὸ τὴν κακία τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ὁποία θεμελιώνεται πάνω στὸ μῖσος τῆς καταφρονήσεως· γι' αὐτὸ καὶ μένοντας ζωντανὴ ἡ ρίζα τῆς κακίας, φυτρώνει πάντα με τρόπο ποὺ μαραίνει τὴν ἀρετὴ, μερικὲς φορές δὲ καὶ τὴν πνίγει ἐντελῶς· καὶ ἐμᾶς κάνει νὰ κινδυνεύουμε, γιὰ νὰ ξαναπέσουμε πάλι με κάθε εὐκαιρία ποὺ θὰ μᾶς τύχη· εἶναι, λοιπόν, βέβαιο, ὅτι χωρὶς τὶς ἀντίθετες πράξεις ποὺ εἵπαμε, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσουμε τὴν ἀληθινὴ συνήθεια τῶν ἀρετῶν.

Γινώριζε δὲ καὶ αὐτό, ὅτι αὐτὲς οἱ πράξεις πρέπει νὰ εἶναι τόσο συχνὰ καὶ τόσο πολλὰς, ποὺ νὰ μποροῦν νὰ καταστρέψουν τελειωτικὰ τὴν συνήθεια τῆς κακίας, ἡ ὁποία καθὼς ριζώθηκε καὶ κατέκτησε τὴν καρδιά μας ἀπὸ τὶς πολλὰς κακὲς πράξεις, ἔτσι πρέπει νὰ ξεριζωθῇ ἀπὸ αὐτὴ με τὶς πολλὰς καλὰς πράξεις,

καὶ τότε νὰ ριζώσουμε στὴν καρδιά μας τὴν συνήθεια τῶν ἀρετῶν, μάλιστα λέω, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι πολὺ περισσότερες οἱ καλὲς πράξεις ἀπὸ τὶς κακὲς γιὰ νὰ γίνη ἡ συνήθεια ἐνάρετη· ἐπειδὴ οἱ καλὲς πράξεις δὲν εἶναι σὰν τὶς πράξεις τῆς κακίας ποὺ ὑποστηρίζονται ἀπὸ τὴν φύση, ἡ ὁποία εἶναι διεφθαρμένη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Σοῦ λέω ἀκόμη καὶ τοῦτο· ὅτι ἂν ἡ ἀρετὴ ποὺ ἀσκεῖσαι τὸ ἀπαιτῇ, πρέπει ἀκόμη νὰ κάνης καὶ ἐξωτερικὲς πράξεις παρόμοιες μὲ τὶς ἐσωτερικὲς· γιὰ παράδειγμα· γιὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ὑπομονὴ ὅχι μόνο πρέπει νὰ ἀγαπᾷς μὲ τὴν καρδιά σου ἐκείνους ποὺ σὲ ἐξευτέλισαν ἢ σὲ ἐνόχλησαν μὲ κάθε τρόπο, ἀλλὰ καὶ νὰ λὲς σὲ αὐτοὺς λόγια πραότητος καὶ ἀγάπης· καὶ ἂν μπορῇς καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετεῖς ἀκόμη μὲ ἔργα καὶ νὰ τοὺς βάλλης μετάνοια ²⁶. Καὶ αὐτὲς οἱ πράξεις καὶ οἱ ἐσωτερικὲς καὶ οἱ ἐξωτερικὲς, νὰ σοῦ φαίνωνται δύσκολες τόσο γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ νοῦ σου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν δυσκολία ποὺ σοῦ φέρνει σὲ αὐτὰ ἡ ἐπιθυμία σου, ὅμως μὲ κανένα τρόπο δὲν πρέπει νὰ τὶς ἐγκαταλείψης, ἀλλὰ νὰ ἀγωνίζεσαι νὰ τὶς κάνης. Γιατὶ, ὅσο ἀδύνατες καὶ ἂν εἶναι, σὲ κρατοῦνε σταθερὸ καὶ γενναῖο στὸν πόλεμο καὶ σοῦ διευκολύνουν τὸν δρόμο γιὰ νὰ νικήσης.

Στάσου μὲ προσοχὴ καὶ συμμαζέψου καλὰ στὸν ἑαυτό σου γιὰ νὰ πολεμήσης ὅχι μόνο τὶς μεγάλες καὶ ἀποτελεσματικὲς ἐπιθυμίες σου, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὶς μί-κρες καὶ ἐλαφριὲς τοῦ κάθε σου πάθους· γιατί οἱ μικρὲς ἀνοίγουν τὸν δρόμο στὶς μεγάλες, ὅποτε καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ γεννιοῦνται μέσα μας οἱ κακὲς ἐπιθυμίες· καὶ ἀπὸ τὴν λίγη φροντίδα ποὺ ἔχουν μερικοὶ στὸ νὰ ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τὴν καρδιά τους τὶς μικρὲς ἐπιθυμίες, ἀφοῦ κυρίευσαν τὶς μεγάλες τοῦ ἰδίου πάθους, ἀκολουθεῖ σὲ αὐτοὺς ἀνέλπιστα καὶ ξαφνικά, νὰ βλαφθοῦν καὶ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τους μὲ δύναμι καὶ φθορὰ περισσότερη παρὰ ἀπὸ ὅ,τι πρὶν.

Σοῦ ὑπενθυμίζω ἀκόμη νὰ περικόβης καὶ νὰ ἀπονεκρώνης τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ θελήματά σου, ἀκόμη καὶ γιὰ πράγματα ποὺ ἐπιτρέπονται μὲν ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα (καὶ τέτοια εἶναι οἱ πολλὲς συνομιλίες, τὰ λιπαρώτερα φαγητὰ καὶ τὰ παρόμοια). Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ σὲ ἀκολουθήσουν πολλὰ καλὰ. Γιατὶ αὐτὰ θὰ σὲ κάνουν περισσότερο προετοιμασμένο καὶ πιὸ πρόθυμο νὰ νικᾷς τὸν ἑαυτό σου καὶ στὰ ἄλλα. Γιατὶ θὰ γίνης δυνατώτερος καὶ ἐμπειρότερος στὸν πόλεμο τῶν πειρασμῶν γιατί θὰ ἀποφύγης διάφορες παγίδες τοῦ διαβόλου καὶ θὰ κατορθώσης πράγματα πολὺ ἀρεστὰ στὸ Θεό.

Λοιπὸν ἐὰν ἀκολουθήσης, ἀγαπητέ, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ποὺ σοῦ εἶπα αὐτὰ τὰ ἅγια γυμνάσματα, νὰ εἶσαι βέβαιος πὼς σὲ λίγο καιρὸ θὰ προκόψης πολὺ καὶ θὰ γίνης ἄνθρωπος πνευματικὸς ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ καὶ ὅχι ψεύτικα καὶ στὸ ὄνομα μόνο. Γιατὶ ἂν ἐπιχειρήσης ἄλλο τρόπο καὶ ἄλλα γυμνάσματα εὐχάριστα στὴν ἐπιθυμία σου, τόσο ποὺ νὰ νομίζης ὅτι ἐνώθηκες μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοῦ συνομιλεῖς γλυκά, γνώριζε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσης τὴ χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ καμμία ἀρετὴ ἐπειδὴ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, καθὼς εἶπα στὸ α΄

κεφάλαιο, δὲν ἀποτελεῖται οὔτε γεννιέται ἀπὸ γυμνάσματα εὐχαριστήσεως καὶ παρόμοια μὲ τὴ φύσιν μας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ βάζουν τὴ φύσιν στοὺς σταυροὺς καὶ τὶς κακοπάθειες, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀνακαινίζεται ὁ ἄνθρωπος μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν καὶ ἐνώνεται μὲ τὸν ἐσταυρωμένο του Ποιητῆ.

Γνώριζε καὶ αὐτό, ὅτι καθὼς οἱ συνήθειες τῶν κακῶν γίνονται μὲ πολλές καὶ συχνές πράξεις τῆς λογικῆς θελήσεως, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ποὺ παραδίνεται σὲ τὶς παράλογες ἐπιθυμίες τῆς αἰσθήσεως. Ἔτσι καὶ οἱ συνήθειες τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν, ἀποκτῶνται μὲ τὸ νὰ κάνης πράξεις συχνές καὶ πολλές καὶ νὰ παραδίνεσαι στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἴμαστε προσκαλεσμένοι πότε στὴ μία ἀρετὴ καὶ πότε στὴν ἄλλη. Γιατὶ καθὼς ἡ λογικὴ θέλησί μας, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι κακὴ καὶ γήινη, ὅσο καὶ ἂν πολεμῆται ἀπὸ τὴν παράλογη ἐπιθυμία τῆς σάρκας καὶ ἀπὸ τὴν κακία, ἂν δὲν παραδοθεῖ μόνη της σὲ αὐτὴ καὶ ὑποταχτεῖ· ἔτσι πάλι αὐτὴ, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι ἐνάρετη καὶ ἐνωμένη μὲ τὸν Θεό, ἂν καὶ προσκαλῆται ἀπὸ τὴν χάρι του, ἂν δὲν παραδοθῇ ὁλοκληρωτικὰ στὸ θέλημα καὶ στὴ χάρι αὐτοῦ, τόσο μὲ τὶς ἐσωτερικὲς πράξεις ὅσο καὶ μὲ τὶς ἐξωτερικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ΄ Τί πρέπει νὰ γίνεται, ὅταν ἡ ἀνώτερη λογικὴ θέλησις φαίνεται νικημένη ἀπὸ τὴν παράλογη καὶ κατώτερη καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Ἄν καμμία φορὰ σκεφθῇς ὅτι ἡ λογικὴ σου θέλησις δὲν μπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ ποτὲ καθόλου στὴν παράλογη ἐπιθυμία καὶ στοὺς ἐχθροὺς ποὺ σὲ πολεμοῦνε, ἐπειδὴ καὶ δὲν αἰσθάνεσαι νὰ ἔχῃς μία προθυμία ζωντανὴ ἐναντίον τους· σὺ ὅμως, νὰ παραμείνης, ἀδελφέ μου, σταθερὸς καὶ μὴν ἐγκαταλείψῃς τὸν πόλεμο, γιατί θὰ θεωρῇσαι ὡς νικητής, ἐφόσον δὲν βλέπῃς φανερά νικημένο τὸν ἑαυτό σου. Διότι ὅπως ἡ ἀνώτερη θέλησί μας δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὶς κατώτερες ἐπιθυμίες, γιὰ νὰ προσβάλλῃ τὶς πράξεις της, ἔτσι ἂν αὐτὴ ἡ ἴδια δὲν θέλῃ, δὲν μπορεῖ νὰ πιεσθῇ ποτὲ καὶ νὰ νικηθῇ ἀπὸ αὐτὲς μὲ ὅσο σκληρὸ πόλεμο καὶ ἂν τῆς κάνουν. Γιατὶ, ὁ Θεὸς χάρισε στὴ θέλησί μας τόση ἐλευθερία καὶ δύναμι, ὥστε καὶ ἂν ὅλες οἱ αἰσθήσεις, καὶ ὅλοι οἱ δαίμονες καὶ ὅλος ὁ κόσμος μαζί ὀπλισθοῦν ἐναντίον της καὶ τὴν πολεμοῦν δυνατά, παρόλα αὐτά, μπορεῖ ἡ θέλησί μας μὲ κάθε ἐλευθερία, νὰ τὰ περιφρονήσῃ καὶ νὰ θέλῃ ἐκεῖνο, ποὺ θέλει, ἢ νὰ μὴ θέλῃ ἐκεῖνο, ποὺ δὲν θέλει καὶ ὅσες φορές θέλει καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ ἐκεῖνο ποὺ τῆς ἀρέσει καλύτερα.

Ἐὰν δὲ καὶ καμιά φορὰ οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ καὶ ἡ παράλογή σου ἐπιθυμία, τόσο δυνατὰ σὲ πολεμοῦνε καὶ σὲ καταπιέζουν, ὥστε ἀποδυναμωμένος, δὲν μπορεῖς νὰ κάνῃς ἐναντίον τους κανένα ἔργο πνευματικὸ γιὰ νὰ βοηθηθῇς, σοῦ λέω, νὰ μὴ δειλιάσῃς οὔτε σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωσι, οὔτε νὰ ρίξῃς στὴ γῆ τὰ ἄρματα· ἀλλὰ χρησιμοποίησε αὐτὸ τὸ ὄχημα, ἐναντίον αὐτῶν καὶ λέγε πρὸς τοὺς ἐχθρούς· «δὲν ὑποχωρῶ ἀπὸ τὸν πόλεμο, δὲν θὰ σᾶς ἀφήσω οὔτε τώρα ἀπλήγωτους». «Ὁ Κύριος εἶναι τὸ φῶς καὶ ἡ σωτηρία μου, ποιὸν θὰ φοβηθῶ; Ὁ Κύριος τὸ καταφύγιο τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ ποιὸν θὰ πανικοβληθῶ;» (Ψαλμ. 26,1). «Ἐγὼ στὸ ὄνομά του θὰ ἐξουθενώσω τοὺς ἐχθρούς μου» (Ψαλμ. 43,7)· καὶ ἂν τώρα δυναμωθῇς, ἀλλὰ πάλι νικηθῇς, ὅπως γράφτηκε· «Ὅσο καὶ ἂν συνασπίζεσθε, θὰ συντριβῇτε· ἐξοπλισθῇτε ὅσο θέλετε, πάλι θὰ συντριβῇτε» (Ἠσ. 8,9). Ὅποτε ὅπως κάνει ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἐναντίον του τὸν ἐχθρὸ καὶ τὸν καταδυναστεύει· ὁ ὁποῖος, μὴ μπορώντας νὰ τὸν χτυπήσῃ κατευθείαν, τὸν χτυπᾷ πλάγια καὶ δοκιμάζει νὰ κάνῃ ἓνα πήδημα παραπίσω, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὸν πληγώσῃ καὶ κατ' εὐθείαν ἔτσι κάνε καὶ σὺ· μάζεψε τοὺς λογισμοὺς σου μέσα στὸν ἑαυτό σου καὶ σκέψου ὅτι δὲν ἔχεις καμμία δύναμι καὶ ἔτσι καταφεύγοντας στὸ Θεό, ποὺ μπορεῖ τὰ πάντα, κάλεσέ τον μὲ θερμὴ ἐλπίδα καὶ δάκρυα, ἐνάντια στὸ πάθος ποὺ σὲ πολεμεῖ, λέγοντας· «Κύριε, βοήθησέ με· Θεέ μου, Θεέ μου, βοήθησέ με· Ἰησοῦ μου, βοήθησέ με· πολέμισε τοὺς πολεμοῦντάς με· πᾶρε ἀσπίδα καὶ ὅπλο

καὶ ἔλα βοήθησέ με» (Ψαλμ. 34,1). «Θεοτόκε Παρθένε, βοήθησέ με, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσω τὸν ἐχθρὸ νὰ μὲ νικήσῃ».

Ἐὰν δὲ τὸ πάθος καὶ ὁ ἐχθρὸς σου δίνη χρόνον, μπορεῖς ἀκόμη νὰ βοηθήσῃς τὴν ἀδυναμία τῆς θελήσεώς σου κατὰ τοῦ πάθους, μὲ τοὺς στοχασμοὺς καὶ αὐτὲς τὶς ἀσκήσεις. Παραδείγματός χάριν, ὅταν ἐσὺ πέσης σὲ καμία δυσκολία ἢ ἄλλη κάποια τιμωρία καὶ ἡ ἐπιθυμία σου δὲν μπορῇ ἢ δὲν θέλῃ νὰ τὴν ὑπομείνῃ, βοήθησέ την μὲ αὐτά.

Α΄. Σκέψου, ὅτι ἡ δοκιμασία αὐτὴ πού ὑποφέρεις, πρέπει νὰ τὴν πάθῃς ἄξια, γιὰτὶ ἐσὺ ἔδωσες τὴν ἀφορμὴ καὶ μὲ κάθε δίκαιο χρωστᾷς νὰ ὑποφέρῃς ἐκείνην τὴν πληγή, πού ἐσὺ μὲ τὰ χέρια σου ἔδωσες στὸν ἑαυτό σου.

Β΄. Ἐὰν ἐσὺ δὲν ἔχῃς στὴ δοκιμασία αὐτὴ κανένα φταίξιμο, γύρισε τὸν λογισμό σου στὰ πολλὰ ἄλλα καὶ μεγάλα σου σφάλματα καὶ σκέψου, πὼς γι’ αὐτὰ δὲν σοῦ ἔδωσε ἀκόμη ὁ Θεὸς τὴν τιμωρίαν πού σοῦ ἀρμόζει, ἀλλὰ οὔτε ἐσὺ τὰ σωφρόνισες καθὼς πρέπει· ὁπότε ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ σὲ ἐλέησε καὶ γιὰ νὰ μὴ βασανισθῇς αἰώνια, σοῦ ἔστειλε τὴν προσωρινὴ αὐτὴ δοκιμασία· καὶ λοιπὸν πρέπει νὰ τὴ δεχθῇς μὲ χαρὰ καὶ εὐχαριστία.

Γ. Σκέψου, ὅτι ἂν καὶ πρόλαβες καὶ ἔκανες ἀρκετὸ κανόνα γιὰ τὰ ἁμαρτήματά σου ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα λύπησες τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ (τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει ποτὲ νὰ σκεφθῇς)· σκέψου ὅμως πὼς στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν μπαίνει κανεὶς ἄλλος, παρὰ μέσα ἀπὸ τὴν στενὴ πύλη τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν θλίψεων. «Πρέπει νὰ περάσουμε ἀπὸ πολλές θλίψεις γιὰ νὰ μποῦμε στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. 14,21).

Δ΄. Ὅτι ἂν καὶ σὺ μπορεῖς νὰ μπῇς σὲ αὐτὴ τὴν βασιλεία μέσα ἀπὸ ἄλλο δρόμο, δηλαδὴ μέσα ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὅμως αὐτὸ δὲν πρέπει οὔτε κἂν νὰ τὸ σκεφθῇς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ὅλους τοὺς φίλους, μπῆκε σὲ αὐτὴ μέσα ἀπὸ ἀγκάθια καὶ σταυρούς.

Ε. Σκέψου πὼς αὐτὴ ἡ δοκιμασία πού ὑποφέρεις, εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ σκέφτεσαι στὴν ἀρχὴ κάθε σου πράξεως καὶ θλίψεως πού θὰ σοῦ συμβαίνει, ὅπως σου εἶπα πρὶν, στὸ ι΄ καὶ ια΄ κεφάλαιο, δηλαδὴ τὸ νὰ θέλῃς νὰ γίνεσαι σὲ κάθε σου ἔργο καὶ σὲ κάθε ἄλλο γεγονὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ), ὁ ὁποῖος γιὰ τὴν ἀγάπη πού σοῦ ἔχει, εὐχαριστιέται καὶ χαίρεται νὰ σὲ βλέπῃ νὰ ὑποφέρῃς ὡς πιστὸς του καὶ γενναῖος πολεμιστής. Λοιπὸν καὶ σὺ γιὰ νὰ ἀνταποκριθῇς σὲ αὐτὴ του τὴν ἀγάπη, ὅσο εἶναι ἄδικη καὶ βαριά ἡ δοκιμασία πού ὑποφέρεις, τόσο ἀγωνίσου νὰ τὴν ὑπομένης μὲ εὐχαριστία. Γιὰτὶ κάνοντας ἔτσι, φαίνεσαι πὼς ὑπομένεις στὴν πρᾶξι καὶ ἀγαπᾷς καὶ σὲ αὐτὰ ἀκόμη τὰ σκληρότατα βασανιστήρια μόνον τὴν θεία του θέλησι, γιὰ τὴν ὁποία καὶ κοντὰ στὴν ὁποία, κάθε τί πικρὸ φαίνεται γλυκὸ καὶ κάθε ἄτακτο ἔχει τάξι καὶ κανόνα τέλειο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ΄ Πρέπει νὰ πολεμᾷ κανεὶς μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις καὶ παντοτεινὰ καὶ γενναῖα.

Ἐὰν θέλῃς νὰ νικᾷς τοὺς ἐχθροὺς σου πὶο γρήγορα καὶ εὐκόλα, εἶναι ἀνάγκη νὰ πολεμᾷς, ἀδελφε καὶ γιὰ πάντα καὶ γενναῖα, ἐναντίον ὅλων σου τῶν παθῶν, περισσότερο ὅμως καὶ εἰδικὰ ἐναντίον τῆς φιλαυτίας σου, δηλαδὴ τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τοῦ ἑαυτοῦ σου, συνηθίζοντας νὰ ἔχῃς γιὰ φίλους σου ἀγαπητοὺς τὶς περιφρονήσεις καὶ τὶς θλίψεις, πὺ μπορεῖ ποτὲ νὰ σοῦ δώσῃ ὁ κόσμος· γιατί, μὲ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ κάποιος αὐτὸν τὸν πόλεμο τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν ὑπολογίζῃ λίγο, συνέβηκε καὶ συμβαίνει πάντα νὰ εἶναι οἱ νίκες δύσκολες, σπάνιες, ἀτελεῖς καὶ ἀνύπαρκτες.

Λοιπὸν, αὐτὸς ὁ πόλεμος πρέπει νὰ γίνεται πάντοτε, ἀσταμάτητα, δηλαδὴ συνεχῶς, ὡς τὴν ὥρα τοῦ θανάτου σου καὶ μὲ γενναῖα ψυχὴ, τὴν ὁποία εὐκόλα θὰ ἀποκτήσῃς ἐὰν τὴν ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Θεό· ἐὰν ὅμως σκεφθῇς τὴν μανιασμένη ὁρμὴ καὶ τὸ παντοτεινὸ μῖσος, πὺ ἔχουν ἐναντίον σου οἱ ἐχθροὶ δαίμονες καὶ τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν παρατάξεων καὶ στρατευμάτων του, σκέψου ὅμως ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ καὶ ὅτι εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἡ δύναμι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη πὺ σοῦ ἔχει καὶ ὅτι πολλοὶ περισσότεροι εἶναι οἱ Ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ καὶ οἱ προσευχῆς τῶν Ἀγίων, πὺ πολεμοῦν κρυφὰ μὲ τὸ μέρος μας, ὅπως γράφτηκε γιὰ τὸν Ἀμαλήκ· «Μὲ μυστικὸ καὶ ἀόρατο χέρι πολεμᾷ ὁ Κύριος» (Ἐξοδ. 17,16). Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν σκέψι παρακινήθηκαν τόσες γυναῖκες καὶ τόσα ἀνήλικα παιδιά καὶ κατέκτησαν καὶ νίκησαν ὅλη τὴ δύναμι καὶ σοφία τοῦ κόσμου, ὅλες τὶς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ διαβόλου καὶ ὅλη τὴ μανία του.

Ὅποτε, δὲν πρέπει νὰ φοβηθῇς ποτέ, ἂν καὶ σοῦ φαίνεται ὅτι ὁ πόλεμος τῶν ἐχθρῶν εἶναι δυνατὸς κατὰ πολὺ, ὅτι θὰ παραμείνῃ γιὰ ὅλη σου τὴν ζωὴ καὶ ἄς σὲ φοβερίζει μὲ πτώσεις ἀπὸ διάφορα μέρη. Γιατί, κάθε δύναμι καὶ γνῶσι τῶν ἐχθρῶν μας, βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ θείου μας Ἀρχιστρατήγου Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ τοῦ ὁποίου τὴν τιμὴ πολεμεῖσαι. Ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ μόνος του σὲ προσκαλεῖ μὲ πίεσι στὸν πόλεμο, εἶναι φανερό, ὅτι ὄχι μόνο δὲν θὰ ἀφήσῃ ποτὲ νὰ ὑπάρξῃ σὲ βάρους σου κάποια ἐξουσία καὶ νίκη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς (γιατί αὐτὸ τὸ θεωρεῖ ὡς προσβολὴ του)· ἀλλὰ πολεμώντας αὐτὸς γιὰ σένα, θὰ τοὺς δώσῃ στὰ χέρια σου νικημένους, ὅταν τοῦ φανῇ εὐχάριστο, ὅπως γράφτηκε «Ὁ Κύριος ὁ Θεός σου πηγαينوέρχεται μέσα στὸ στρατόπεδό σου γιὰ νὰ σὲ προστατεύσῃ καὶ γιὰ νὰ συλλάβῃ τοὺς ἐχθροὺς σου καὶ νὰ τοὺς παραδώσῃ στὰ χέρια σου». (Δευτερ. 23,14).

Ἐὰν ὅμως καὶ αὐτὸς ἀργοπορήσῃ μέχρι τὴν τελευταία μέρα τῆς ζωῆς σου, νὰ κάνῃς αὐτὴ τὴν νίκη²⁷, αὐτὸ θὰ εἶναι γιὰ μεγαλύτερο κέρδος σου· μόνον ἐσύ, αὐτὸ πρέπει νὰ κάνῃς, τὸ νὰ πολεμᾷς μεγαλόψυχα· καὶ ἂν πολλὰς φορὲς μείνῃς

πληγωμένος στὸν πόλεμο, μὴν ἀφήσης ποτέ σου τὰ ὄπλα, οὔτε νὰ φύγῃς· τέλος πάντων, γιὰ νὰ παρακινήσῃς νὰ πολεμᾷς γενναῖα, πρέπει νὰ γνωρίζῃς, ὅτι αὐτὸν τὸν πόλεμο δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀποφύγῃ κανένας ἄνθρωπος, εἴτε στὴ ζωὴ εἴτε στὸ θάνατο· καὶ ὅποιος δὲν πολεμάει γιὰ νὰ νικήσῃ τὰ πάθη καὶ τοὺς ἐχθρούς του, ἀναγκαστικὰ πρέπει νὰ συλληφθῇ ἀπὸ ἐδῶ ἢ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ πεθάνῃ.

Γι' αὐτό, πρέπει νὰ πολεμᾷμε γενναῖα καὶ πάντα, γιατί ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ τέτοιους ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι τόσο πολὺ μᾶς μισοῦν, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλπίζουμε ποτὲ ἀπὸ αὐτοὺς οὔτε εἰρήνη, οὔτε διωρία ἢ καμμία ἀνακωχὴ καὶ κατάπαυσι τοῦ πολέμου. Γιατὶ καλὸ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ μὴν ἀνοίξουμε πόρτα καὶ νὰ βάλουμε τοὺς ἐχθρούς καὶ τὰ πάθη μέσα στὴν ψυχὴ καὶ καρδιά μας· ἀφοῦ ὅμως τοὺς βάλαμε μία φορά, δὲν μποροῦμε πιά νὰ ἀδιαφορήσουμε, ἀλλὰ πρέπει νὰ πολεμᾷμε γιὰ νὰ τοὺς βγάλουμε, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι ἀναιδεῖς καὶ ἀδιάντροποι, δὲν βγαίνουν μὲ ἄλλον τρόπο παρὰ μὲ τὸν πόλεμο ²⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΣΤ΄ Μὲ ποιὸν τρόπο ξημερώνοντας πρέπει νὰ βγαίνει στὴ μάχη τὸ πρωὶ ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ πολεμᾷ.

Ἀφοῦ ξυπνήσης τὸ πρωὶ καὶ προσευχηθῇς ἀρκετὴ ὥρα λέγοντας, Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποὺ πρέπει νὰ σκεφθῇς εἶναι αὐτό, τὸ νὰ νομίσης ὅτι βλέπης τὸν ἑαυτό σου κλεισμένο μέσα σὲ ἓνα τόπο καὶ στάδιο ²⁹, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ ἴδια σου καρδιά καὶ ὅλος ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος· μὲ αὐτὸν τὸ νόμο, ὅτι ὅποιος ἐκεῖ δὲν πολεμήσει, θὰ μένη γιὰ πάντα πεθαμένος· καὶ μέσα σὲ αὐτὸ φαντάσου πὼς βλέπης μπροστὰ σου ἐκεῖνο τὸν ἐχθρὸ καὶ ἐκείνη τὴν κακὴ σου ἐπιθυμία, τὴν ὁποία ἀποφάσισες νὰ πολεμήσης καὶ εἶσαι ἕτοιμος νὰ πληγωθῇς καὶ νὰ πεθάνης, ἀρκεῖ μόνο νὰ τὴν νικήσης. Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ δεξιὸ μέρος τοῦ σταδίου, πίστεψε πὼς βλέπης τὸν νικηφόρο σου Ἀρχιστράτηγο, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ μὲ τὴν Παναγία του Μητέρα καὶ μὲ πολλὰ τάγματα Ἀγγέλων καὶ Ἀγίων καὶ μάλιστα τὸν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ· καὶ ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ πλευρά, ὅτι βλέπης τὸν ὑπόγειο διάβολο μὲ τοὺς δικούς του δαίμονες, γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τὸ πάθος ἐκεῖνο καὶ τὴν κακὴ ἐπιθυμία καταπάνω σου, καὶ νὰ σὲ παρακινήσουν νὰ ἐγκαταλείψης τὸν πόλεμο καὶ νὰ ὑποταχθῇς σὲ αὐτό· φαντάσου καὶ πὼς ἀκοῦς μία φωνή, σὰν ἀπὸ τὸν φύλακά σου Ἄγγελο, νὰ σοῦ λέη τὰ ἑξῆς: Ἐσὺ σήμερα θὰ πολεμήσης ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ πάθους καὶ τῶν ἄλλων σου ἐχθρῶν ἢ καρδιά σου ἅς μὴ δειλιάσῃ πλήρως καὶ ἀποφύγῃς τὸν πόλεμον γιὰ τὸν φόβο ἢ ἄλλο περιορισμὸ μὲ κανένα τρόπο· διότι ὁ Κύριος μας καὶ Ἀρχιστράτηγός μας Ἰησοῦς στέκεται ἐδῶ περιτριγυρισμένος μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους του, δηλαδὴ μὲ ὅλα του τὰ δοξασμένα τάγματα, γιὰ νὰ πολεμήσῃ ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ σὲ καταπιέσουν ἢ νὰ σὲ νικήσουν «Ὁ Κύριος θὰ πολεμήσῃ γιὰ σᾶς» (Ἐξοδ. 14,14). Ὅποτε, στάσου σταθερός, βίασε τὸν ἑαυτό σου, ὑπόμεινε τὸν πόνο ποὺ θὰ θέλῃς νὰ αἰσθανθῇς κάποια φορὰ, φώναζε πολλές φορές ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς καρδιάς σου· «μὴ μὲ παραδώσης στὴ βουλιμία τῶν ἐχθρῶν μου» (Ψαλμ. 26,18). Φώναζε τὸν Κύριό σου καὶ τὴν Παρθένο καὶ ὅλους τοὺς Ἁγίους καὶ τὶς Ἁγίες· καὶ θὰ νικήσης ὅπωςδήποτε· γιατί λέει· «Σᾶς γράφω νέοι μου γιὰ νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἔχετε νικήσει τὸν πονηρὸ» (Ἰωάν. α΄ 2,13). Καὶ ἂν ἐσὺ εἶσαι ἀδύνατος καὶ κακομαθημένος, ἐνῶ οἱ ἐχθροί σου εἶναι δυνατοὶ καὶ πολλοί, πολὺ περισσότερες εἶναι οἱ βοήθειες ἐκείνου ποὺ σὲ ἔπλασε καὶ σὲ λύτρωσε καὶ ἀσύγκριτα δυνατότερος εἶναι ὁ Θεὸς στὸν πόλεμον αὐτόν, ὅπως γράφτηκε· «Ὁ Κύριός σου εἶναι κραταῖος καὶ δυνατὸς στὸν πόλεμο» (Ψαλμ. 23,8). Καὶ περισσότερο πόθο ἔχει αὐτὸς γιὰ νὰ σὲ σώσῃ, παρὰ αὐτὸν ποὺ ἔχει ὁ ἐχθρος γιὰ

νὰ σὲ καταστρέψῃ. Γι' αὐτὸ πολέμα καὶ μὴ βαρεθῇς ποτέ σου τὸν κόπο. Γιατὶ ἀπὸ τὸν κόπο καὶ ἀπὸ τὴν βία καὶ τὴν δοκιμασία, πὺ αἰσθάνεσαι γιὰ τὴν συνήθεια πὺ ἔδειξες στὸ κακό, γεννᾶται ἡ νίκη καὶ ὁ μέγας θησαυρός, μὲ τὸν ὁποῖο ἀγοράζεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἐνώνεται ἡ ψυχὴ γιὰ πάντα μὲ τὸ Θεό.

Λοιπὸν ἄρχισε στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ πολεμᾷς μὲ τὰ ὀχήματα τῆς ἀπιστίας στὸν ἑαυτό σου καὶ τῆς ἐλπίδας καὶ τοῦ θάρρους στὸ Θεό σου, μὲ τὴν προσευχὴ καὶ μὲ τὴν ἐγκύμνασι· μάλιστα δὲ μὲ τὸ ὄχημα τῆς καρδιακῆς καὶ νοερῆς προσευχῆς, τὸ ὁποῖο εἶναι τό· Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ὄνομα τόσο φοβερό, πὺ σὰν μαχαῖρι μὲ δυὸ στόματα στρέφεται μέσα στὴ καρδιά, μασάει καὶ κατακόβει τοὺς δαίμονες καὶ τὰ πάθη· γι' αὐτὸ σχετικὰ εἶπε ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακας. «Ἰησοῦ ὀνόματι, μᾶστιζε πολεμίους»· γιὰ τὸ ὁποῖο μιᾷμε ξεχωριστὰ στό μὲ κεφάλαιο. Μὲ αὐτά, λέω, πολεμᾷ ἐκεῖνο τὸν ἐχθρὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ πάθος καὶ τὴν κακὴ ἐπιθυμία, πὺ σὲ πολεμᾷ τὴν ὁποία εἶσαι ἀποφασισμένος νὰ νικήσῃς μὲ τὴν σειρά, πὺ σοῦ εἶπα στὸ ἰγ' κεφάλαιο· δηλαδὴ πότε μὲ τὴν ἀντίστασι, νὰ τὸν πληγώνεις μέχρι θανάτου, πότε μὲ τὸ μῖσος, πότε μὲ τὶς πράξεις τῆς ἀντίθετης ἀρετῆς· καὶ ἔτσι, νὰ κάνῃς πράγματα πὺ ἀρέσουν στὸ Θεό σου, ὁ ὁποῖος, μὲ ὅλη τὴν θριαμβεύουσα στὸν οὐρανὸ Ἐκκλησία στέκεται ἀόρατα καὶ βλέπει τὸν πόλεμό σου· γιὰ τὸν ὁποῖο πόλεμος, δὲν πρέπει νὰ λυπᾷσαι σκεπτόμενος, ὅτι ἀφενὸς μὲν εἶναι ἡ ὑποχρέωσις πὺ ἔχουμε ὅλοι μας νὰ δουλεύουμε καὶ νὰ ἀρέσουμε στὸ Θεὸ καὶ ἀφετέρου ἡ ἀνάγκη πὺ ἔχουμε νὰ πολεμᾷμε, καθὼς σοῦ εἶπα ἀπὸ πρὶν. Γιατὶ, ἂν ἐγκαταλείψουμε αὐτὸν τὸν πόλεμο, ὅπωςδήποτε θὰ θανατωθοῦμε. Ἔπειτα, καὶ ἂν φύγῃς πρὸς στιγμὴ ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν αὐτὸ πόλεμος σὰν ἀποστάτης καὶ παραδοθῇς στὸ κόσμος καὶ σὲ ὅλες τὶς καλοπεράσεις καὶ ἀναπαύσεις τῆς σάρκας, ὕστερα ὅμως καὶ μὲ τὴν πίεσί σου πάλι πρέπει νὰ πολεμήσῃς καὶ μὲ τόσες ἀντιθέσεις, πὺ πολλές φορές νὰ ἰδρώνῃ τὸ πρόσωπό σου καὶ νὰ καταπληγώνεται ἡ καρδιά σου μὲ θανατηφόρες λυποθυμίες. Πότε; τὴν ὥρα τῶν γηρατειῶν σου καὶ τοῦ θανάτου σου. Ὅταν οἱ δαίμονες καὶ ὅλα τὰ πάθη σου, πιθανὸν νὰ σὲ ἔχουν περικυκλώσει. Καὶ τόσο νὰ σὲ συντρίψουν, πὺ ἐσὺ μὴ μπορώντας, ποῖο πρῶτα νὰ πολεμήσῃς, θὰ παραδοθῇς σὲ αἰώνιο θάνατο. Γι' αὐτό, μὴ γίνῃς τόσο ἀνόητος, ἀγαπητέ, πὺ νὰ θέλῃς νὰ πολεμᾷς τότε σὲ μία ὥρα ἀσύμφορη ἀλλὰ σὰν φρόνιμος, ὑπόμεινε τώρα τὴν κούρασι τοῦ πολέμου, γιὰ νὰ νικήσῃς, νὰ στεφανωθῇς καὶ νὰ ἐνωθῇς μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ στὴ βασιλεία τοῦ τὴν οὐράνια· «Θυμήσου τὸν δημιουργό σου τὶς μέρες τῆς νεότητός σου, πρὶν ἔλθουν οἱ μέρες οἱ κακὲς καὶ φθάσουν τὰ χρόνια ἐκεῖνα πὺ δὲν θὰ ἔχῃς δύναμι» (Ἐκκλ. 12,1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ΄ Μὲ ποιά τάξι πρέπει νὰ πολεμοῦμε ἐναντίον τῶν παθῶν μας

Πολὺ σὲ συμφέρει, ἀδελφέ, νὰ γνωρίζῃς καὶ τὴν τάξι, ποὺ πρέπει νὰ κρατᾷς, γιὰ νὰ πολεμᾷς ὅπως πρέπει καὶ ὄχι ἀπλᾶ καὶ ὅπως ἔτυχε, καθὼς κάνουν πολλοὶ καὶ βλάπτονται. Ἡ τάξι τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν κακῶν σου ἐπιθυμιῶν, εἶναι αὕτη· νὰ μπῇς μέσα στὴ καρδιά σου καὶ νὰ ἐρευνήσῃς μὲ ἐπιμέλεια, ἀπὸ ποιούς λογισμοὺς καὶ ἀπὸ ποιές ἐπιθυμίες καὶ προσπάθειες εἶναι αὕτη περικυκλωμένη καὶ ἀπὸ ποιοὺ πάθος περισσότερο κυριεύεται καὶ βασανίζεται· καὶ πρῶτα, κατὰ ἐκείνου τοῦ πάθους νὰ πιάσῃς τὰ ὅπλα καὶ νὰ πολεμήσῃς· ἐὰν ὅμως συμβῇ νὰ πειραχθῇς καὶ ἀπὸ ἄλλα πάθη, ἐσὺ πρέπει πάντα νὰ πολεμᾷς τὸ πιὸ κοντινὸ πάθος, ποὺ τότε ἔμπρακτα σὲ πολεμᾷ καὶ πάλι νὰ γυρίζῃς τὸν πόλεμο σὲ ἐκεῖνο ποὺ περισσότερο σὲ κατακυριεύει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΗ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἀντίθετα στὰ ξαφνικὰ κινήματα τῶν παθῶν

Ἄν ἀκόμη δὲν εἶσαι συνηθισμένος, ἀγαπητέ, νὰ πολεμᾷς ἀντίθετα στὰ ξαφνικὰ χτυπήματα καὶ ἐπιθέσεις τῶν προσβολῶν, ἢ ἄλλων κάποιων ἀντίθετων πού σοῦ τυχαίνουν, σέ συμβουλεύω νὰ κάνης τὸ ἐξῆς: Δηλαδή, συνήθιζε πάντα νὰ ἐρευνᾷς ἀπὸ πρὶν, καθισμένος στὸ σπίτι σου, ὅτι θὰ σοῦ συμβοῦν πολλές προσβολές, ἀτιμίες, πολλές φορές δὲ καὶ πληγές καὶ ἄλλα πολλὰ ἀντίθετα· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ εἶσαι προετοιμασμένος, ὥστε νὰ μὴν ταραχθῇς, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπομείνης μὲ εὐχαριστία χωρὶς ταραχή. Τὴν προετοιμασία αὕτη πρέπει μάλιστα νὰ κάνης ὅταν εἶσαι ἕτοιμος νὰ βγῇς ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ πᾶς σὲ κάποιον ἄλλον τόπο καὶ μάλιστα ὅταν θὰ συνομιλήσης μὲ πρόσωπα πού θυμώνουν εὐκολα. Γιατὶ, μία τέτοια προετοιμασία καὶ προγύμνασι, πιστεύει ὅτι εἶναι εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ πῶ φοβερὰ καὶ ξαφνικὰ περιστατικὰ καὶ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, δὲν ἀφήνει νὰ ταραχθῇ· «ἐτοιμάσθηκα καὶ δὲν τaráχθηκα» (Ψαλμ. 118,60) ³⁰.

Κοντὰ δὲ στὴν προμελέτη καὶ τὴν προετοιμασία αὕτη, χρησιμοποίησε καὶ αὐτὸν τὸν τρόπο. Ὅταν, σὲ κάποια περίπτωσι, ἀρχίσῃ κάποιος ξαφνικὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃς, ἢ νὰ σὲ χτυπᾷ, ἢ νὰ σὲ βρίζῃ καὶ νὰ σοῦ προξενῇ ἄλλη ἀτιμία, στάσου γιὰ λίγο· καὶ ἀφοῦ συμμαζέψῃς τοὺς λογισμούς σου μέσα στὴν καρδιά σου, βάλε ὅλη τὴν προσοχή καὶ ἐπιφυλακὴ στὸ νοῦ σου, στὸ νὰ προσέξῃ καλὰ καὶ νὰ μὴ ταραχθῇ καθόλου ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ ἢ καρδιά σου· ἐὰν ὅμως προλάβῃ νὰ ταραχθῇ, νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ βγῇ ἔξω τὸ πάθος καὶ νὰ σὲ παρακινήσῃ στὸ νὰ βρίσῃς καὶ σὺ καὶ νὰ ἐκδικηθῇς· «μέσα μου, λέγει, συνταράσσεται ἡ καρδιά μου» (Ψαλμ. 14) ³¹.

Στὴ συνέχεια βίασε τὸν ἑαυτό σου νὰ σηκώσῃς τὸ νοῦ σου στὸ Θεό, σκέψου τὴν ἄπειρη ἀγάπη πού σοῦ ἔχει, γιὰ τὴν ὁποία σοῦ ἔστειλε τὸν ἀνέλπιστο αὐτὸ πειρασμὸ καὶ τὴ δοκιμασία, γιὰ νὰ σὲ καθαρίσῃ περισσότερο καὶ νὰ σὲ ἐνώσει μαζί του καλύτερα. Αὐτά, λέω, σκεπτόμενος γύρισε στὸν ἑαυτό σου καὶ ἐλέγχοντάς τον, πὲς μέσα σου· «Ἐ, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε! καὶ γιατί δὲν θέλεις ἐσὺ νὰ ἀγκαλιάσῃς αὐτὸν τὸν σταυρὸ καὶ τὴν δοκιμασία πού σοῦ ἔστειλε, ὅχι κάποιος ἄλλος, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος σου ὁ Πατέρας ὁ οὐράνιος; μετὰ γύρισε στὸ σταυρὸ καὶ ἀγκάλιασέ τον νοερὰ μὲ τὴν πῶ μεγάλη χαρά, πού μπορεῖς, λέγοντας, ὦ σταυρέ, πού ιδρύθηκες ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, πρὶν νὰ γίνω ἐγώ! ὦ σταυρέ, πού γλυκάθηκες ἀπὸ τὴν γλυκεῖα ἀγάπη τοῦ ἐσταυρωμένου, κάρφωσε καὶ προσήλωσέ με σὲ σένα γιὰ νὰ μπορέσω ὀλοκληρωτικὰ νὰ ἐνωθῶ μὲ ἐκεῖνο, πού μὲ λύτρωσε, πεθαίνοντας πάνω σὲ σένα». Ἐὰν ὅμως καὶ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ προλάβῃ καὶ κινήθῃ μέσα σου καὶ δὲν σὲ ἀφήσῃ στὴ ἀρχὴ νὰ ὑψώσῃς τὸ νοῦ σου

στο Θεό ὅμως, πάλι μελέτησε νὰ τὸν ὑψώσης τὸ γρηγορώτερο, σὰν νὰ μὴν ἔχης ταραχθῇ καθόλου· γιατί θὰ βοηθηθῇς.

Ἡ καλύτερη ὅμως καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὴ θεραπεία τοὺς νὰ μὴ κινουῦνται ξαφνικὰ τὰ πάθη, εἶναι, τὸ νὰ ἀπομακρυνθοῦν οἱ αἰτίες ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέρχεται αὐτὴ ἡ κίνησις. Αὐτὲς γενικὰ εἶναι δύο· ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος. Ὅποτε, ἐὰν ἐσὺ ἀγαπητὲ, ἔφθασες νὰ ἔχης ἐμπαθῇ ἀγάπη σὲ κανένα πρόσωπο, ἢ σὲ ἄλλο κανένα μικρὸ πρᾶγμα, ἢ μεγάλο καὶ ἀμέσως μόλις ἰδῇς νὰ σοῦ τὸ ἀρπάξουν ἢ τὸ πειράξουν, ταραζέσαι ξαφνικὰ καὶ σκανδαλίζεται ἀπὸ τὴν συμπάθεια ἢ καρδιά σου, πρέπει νὰ πολεμᾷς, νὰ βγάλῃς ἀπὸ τὴν καρδιά σου τὴν κακὴ ἐκείνη ἀγάπη ποὺ ἔχεις σὲ αὐτό, γιατί, ὅσο αὐτὴ εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη, τόσο μεγαλύτερη ἢ μικρότερη εἶναι καὶ ἡ ξαφνικὴ κίνησις τοῦ πάθους.

Ἐὰν ὅμως ἀντίθετα καὶ ἔχεις μῖσος σὲ κάποιον, ἢ σὲ ἄλλο κανένα πρᾶγμα καὶ ἀπὸ αὐτὸ ταραζέσαι ξαφνικὰ καὶ ἀηδιάζεις, ὅταν τὸ βλέπῃς ἢ ἀκοῦς κάποια θαυμαστή του ἐνέργεια, πρέπει νὰ πιέζῃς τὴ θέλησί σου, μέχρι νὰ τὸ ἀγαπήσῃς· ὅχι μόνο γιατί εἶναι καὶ αὐτὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ, σὰν καὶ ἐσένα φτιαγμένο κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοιότητα ἀπὸ τὸ ὕψιστο χέρι τοῦ Θεοῦ· ὅχι μόνον γιατί καὶ αὐτὸς σὰν ἐσένα εἶναι ἀναγεννημένος μὲ αὐτὸ τὸ πολύτιμο αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὅχι μόνο γιατί εἶναι ἀδελφός σου καὶ μέλος σου καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸν μισῇς, οὔτε μὲ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν σκέψι σου καὶ τὸν λογισμό σου, ὅπως γράφτηκε «μὴν κρατᾷς κακία στὴν καρδιά σου γιὰ τὸν ἀδελφό σου» (Λευϊτ. 19,17) ³². Ἀλλά, καὶ γιατί, ἂν εἶναι τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο κακὸ καὶ ἄξιο μίσους, ὅμως, ὅταν ἐσὺ τὸ ἀγαπᾷς, μοιάζεις μὲ τὸν Θεὸ ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ ὅλα τοῦ τὰ δημιουργήματα καὶ κανένα ποτὲ δὲν συχαίνεται, καθὼς λέει ὁ Σολομώντας: «Ὅλα εἶναι δικά σου καὶ γι' αὐτὸ τὰ φροντίζεις Κύριε, ἐσὺ ποὺ ἀγαπᾷς τὴν ζωὴ» (Σοφ. Σολομ. 11,). Καὶ μάλιστα, διότι ὁ Θεὸς παραβλέποντας τὶς κακίες τῶν ἀνθρώπων «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. 5,45).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κανεὶς κατὰ τῶν σαρκικῶν παθῶν.

Ἐναντίον τῶν σαρκικῶν παθῶν θὰ πολεμᾷς, ἀδελφέ, μὲ ξεχωριστὸ καὶ διαφορετικὸ τρόπο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ γιὰ νὰ γνωρίζῃς νὰ πολεμᾷς μὲ τὴν τάξι, πρέπει νὰ σκέπτεσαι ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς χρόνοι καὶ τρεῖς πόλεμοι· πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμό, στὸ καιρὸ τοῦ πειρασμοῦ καὶ ἀφοῦ περάσῃ ὁ πειρασμός.

Ὁ πόλεμος πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμό θὰ εἶναι, κατὰ τῶν αἰτιῶν, ποὺ συνήθως γίνονται ἀφορμὴ αὐτοῦ τοῦ πειρασμοῦ· δηλαδή, πρῶτα, ἐσὺ πρέπει νὰ πολεμᾷς κατὰ αὐτοῦ τοῦ πάθους· ὅχι ἀντιστεκόμενος σ’ αὐτό, ὅπως σου εἶπα νὰ κάνῃς στὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ ἀποφεύγοντας μὲ ὅλη σου τὴ δύναμι ἀπὸ κάθε εἶδους ἀφορμὴ καὶ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο σοῦ προξενεῖ πειρασμό στὴ σάρκα. Καί, ἐὰν καμιὰ φορὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλήσῃς μὲ κανένα τέτοιο, μίλησε μὲ συντομία καὶ μὲ πρόσωπο σεμνὸ καὶ σοβαρό· μάλιστα, τὰ λόγια σου, ὥς ἔχουν κάποια σκληρότητα περισσότερη, παρὰ γλυκύτητα.

«Μὴν ἔχῃς ἐμπιστοσύνη στὸν ἐχθρό σου ποτέ», λέγει ὁ Σειράχ (12,11). Καὶ σύ, μὴν ἔχῃς ἐμπιστοσύνη ποτέ στὸν ἑαυτό σου. Γιατὶ, καθὼς ὁ χαλκὸς γεννᾷ ἀπὸ μόνος του τὴν σκουριά ἔτσι καὶ ἡ διεφθαρμένη φύσις σου γεννᾷ ἀπὸ μόνη τῆς τὴν κακία· «ὅπως ὁ χαλκὸς σκουριάζει, ἔστι καὶ κακία του» (αὐτόθι)· μὴν ἔχῃς ἐμπιστοσύνη, πάλι σου λέω, στὸν ἑαυτό σου, καὶ ἂν μπορῇ νὰ εἰπωθῇ ἔτσι ὅτι καὶ ἐσὺ δὲν αἰσθάνεσαι, οὔτε ἀκόμη αἰσθανθῇς τόσο καιρὸ τὶς αἰχμὲς τῆς σάρκας· διότι αὐτὴ ἡ κατηραμένη κακία, ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔκανε σὲ πολλοὺς χρόνους, τὸ κάνει σὲ μία ὥρα καὶ πολλὰς φορές κάνει τὶς ἐτοιμασίαις τῆς κρυφᾶ καὶ ὅσο περισσότερο κάνει τὸν φίλο καὶ δίνει λιγώτερο ὑποψία γιὰ αὐτή, τόσο περισσότερο βλάπτει καὶ ἀθεράπευτα πληγώνει ³³.

Γι’ αὐτό, πολλὰς φορές πρέπει νὰ φοβᾷται κανεὶς περισσότερο (καθὼς ἡ πεῖρα τὸ ἀπέδειξε καὶ τὸ ἀποδεικνύει), ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα, μὲ τὰ ὁποῖα νομίζει εὐλογο νὰ συναναστρέφεσαι ἢ γιὰτὶ εἶναι συγγενεῖς του ἢ γιὰτὶ εἶναι εὐλαβῇ καὶ ἐνάρετα ³⁴ ἢ γιὰτὶ εὐεργετήθηκε ἀπὸ αὐτοὺς καὶ κρίνει σὰν ὑποχρέωσι νὰ τὰ συχνοχαιρετᾷ. Διότι μὲ τὴν ἀπερίσκεπτη αὐτὴ συναναστροφή, ἀνακατώνεται ἡ φαρμακερὴ εὐχαρίστησις τῆς αἰσθήσεως, ὥστε ἀνεπαίσθητα λίγο λίγο διαπερνᾷ ὥς καὶ στὸ νοῦ τῆς ψυχῆς καὶ σκοτεινιάζει τόσο τὴ λογικὴ, μὲ τρόπο, ποὺ ἀρχίζουν ὕστερα νὰ μὴν ὑπολογίζουν καθόλου τὰ ἐπικίνδυνα αἷτια τῆς ἁμαρτίας· δηλαδή, τὰ ἐρωτικὰ βλέμματα, τὰ γλυκὰ λόγια τοῦ ἑνα καὶ τοῦ ἄλλου μέρους· τὶς ἄσεμνες κινήσεις καὶ μορφασμούς· τὰ πιασίματα τῶν χειρῶν καὶ ἔπειτα καταντοῦν νὰ πέσουν ἢ στὴν ὀλοκληρωτικὴ ἁμαρτία ἢ στὰ ἄλλα διαβολικὰ πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δύσκολα μποροῦν νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Γι’ αὐτό, πρέπει, ἀδελφέ, νὰ ἀποφεύγῃς τὴν φωτιά, γιὰτὶ εἶσαι πανὶ καὶ μὴν

ξεθαρρέψης ποτέ ὅτι εἶσαι στουπὶ βρεγμένο καὶ καλὰ γεμάτο ἀπὸ νερὸ καλῆς καὶ δυνατῆς θελήσεως· ὅχι· ἀλλὰ πὼς εἶσαι στουπὶ ξερὸ καὶ ἀμέσως πλησιάζοντας τὴ φωτιά, κατακαίγεις, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸν Σαμψών, ὅτι «ἔσπασε τὰ νεῦρα ὅπως σπάει ἡ κλωστή τοῦ στουπιοῦ, ὅταν πλησιάσῃ στὴ φωτιά» (Κρίτ. 16,9), οὔτε νὰ λογαριάσῃς ὅτι ἔχεις σταθερὴ ἀπόφασιν καὶ προθυμία καλύτερα νὰ πεθάνῃς παρὰ νὰ λυπήσῃς τὸν Θεὸ μὲ τὴν ἁμαρτία. Γιατὶ, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι εἶσαι στουπὶ βρεγμένο, ἀλλὰ ὅμως μὲ τὴν συχνὴ συναναστροφή καὶ τὸ θέαμα, ἡ φωτιά μὲ τὴν θερμότητά της ξηραίνει λίγο λίγο τὸ νερὸ τῆς καλῆς σου θελήσεως καὶ ἀνέλπιστα, τόσο θὰ προσκολληθῇς στὸ διαβολικὸ ἔρωτα, ὥστε νὰ μὴν ντραπῇς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε νὰ σεβασθῇς συγγένεια ἢ φιλία, οὔτε νὰ φοβηθῇς τὸν Θεό, οὔτε νὰ ὑπολογίσῃς τὴν τιμὴ, οὔτε τὴν ζωὴ, οὔτε τὶς τιμωρίες ὅλες τῆς κολάσεως· ἀλλὰ νὰ ἐκτελέσῃς τὴν ἁμαρτία. Γι' αὐτό, φεῦγε, φεῦγε ὅσο μπορείς.

Α'. Ἀπὸ τίς συναναστροφές τῶν προσώπων ποὺ σκανδαλίζουν, ἂν ἀληθινὰ δὲν θέλῃς νὰ πιασθῇς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ θανατωθῇς ³⁵

Β'. Ἀπόφευγε τὴν ἀνεργία καὶ ὀκνηρία καὶ στάσου ἄγρυπνος καὶ νηφάλιος μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ μὲ τὰ ἔργα, ποὺ ταιριάζουν στὴ στάσιν σου.

Γ. Μὴν παρακούσῃς ποτέ σου, ἀλλὰ ὑποτάξου εὐκόλῃ τοὺς προεστῶτες καὶ Πνευματικούς σου Πατέρες, κάνοντας μὲ προθυμία καὶ γρήγορα ἐκεῖνα ποὺ σὲ προστάζουν καὶ μάλιστα, ἐκεῖνα ποὺ σὲ ταπεινώνουν καὶ εἶναι ἀντίθετα τῆς θελήσεώς σου καὶ τῆς φυσικῆς σου κλίσεως.

Δ'. Μὴ κάνῃς ποτέ κρίσιν ἀλαζονικὴ γιὰ τὸν πλησίον σου· δηλαδή, μὴν τὸν κατακρίνῃς καὶ μάλιστα, γι' αὐτὴν τὴν ἴδια σαρκικὴ ἁμαρτία, γιὰ τὴν ὁποία μιᾶμε, ἂν καὶ εἶναι φανερὰ πεσμένος σὲ αὐτήν, ἀλλὰ συμπάθῃς τον καὶ μὴν ἀγανακτήσῃς ἐναντίον του, οὔτε νὰ τὸν κοροϊδέψῃς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ παράδειγμά του, ταπεινώσου ἐσὺ καὶ γνώρισε τὸν ἑαυτό σου, ὅτι εἶσαι ἀσθενὴς καὶ σκόνῃ καὶ στάχτι λέγοντας· ἐκεῖνος ἔπεσε σήμερα, ἐγὼ θὰ πέσω αὔριο. Γιατὶ, ἂν σὺ εὐκόλῃ κρίνεις τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς καταφρονεῖς, ὁ Θεὸς παραδειγματικὰ θὰ σὲ ἐκπαιδεύσῃ, παραχωρώντας νὰ πέσῃς κι ἐσὺ στὸ ἴδιο ἐλάττωμα. «Νὰ μὴν κρίνετε, λέγει, καὶ δὲν θὰ κριθῇτε» (Ματθ.). γιὰ νὰ γνωρίσῃς μὲ τὸ πέσιμό σου τὴν ὑπερηφάνειά σου καὶ νὰ ταπεινωθῇς καὶ ἔτσι νὰ ζητήσῃς θεραπείαν καὶ γιὰ τὰ δύο· καὶ γιὰ τὴν ὑπερηφάνειά σου καὶ γιὰ τὴν πορνείαν σου. Ἐὰν ὅμως καὶ σὲ φυλάξῃ ὁ Θεὸς καὶ δὲν πέσῃς, οὔτε ἀλλάξῃς λογισμόν, ὅμως πάλιν μὴ δώσῃς ἐμπιστοσύνην στὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ πάντα νὰ φοβᾷσαι καὶ νὰ ἀμφιβάλῃς γιὰ τὴν στάσιν σου.

Ε'. Πρόσεχε καλὰ, ἐὰν ἀπόκτησες κανένα χάρισμα θεϊκὸ ἢ βρίσκεσαι σὲ καλὴ κατάστασιν, νὰ μὴ βάλῃς στὸ λογισμόν σου κάποια περιττὴ ιδέα καὶ φαντασία, πὼς εἶσαι κάποιος καὶ πὼς οἱ ἐχθροί σου δὲν θὰ σὲ πολεμήσουν πιά, μὲ τὸ νὰ φαίνεσαι ὅτι πρὸς τὸ παρὸν τοὺς μισεῖς καὶ τοὺς ἀποστρέφεις. Γιατὶ, ἂν σὲ αὐτὸ εἶσαι ἀπροφύλακτος, εὐκόλῃ θὰ πέσῃς.

Αυτά, λοιπόν, είναι εκείνα, πού πρέπει να φυλάξης πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμὸ τοῦ σαρκικοῦ πάθους.

Στὸν καιρὸ ὅμως τοῦ πειρασμοῦ, πρέπει νὰ σκεφθῇς ἀπὸ ποῦ προέρχεται αὐτὸς ὁ πόλεμος· ἀπὸ ἐσωτερικὴ αἰτία, ἢ ἀπὸ ἐξωτερικὴ. Ἐξωτερικὴ αἰτία εἶναι ἡ περιέργεια τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ γλυκὰ στὴν ἀκοὴ λόγια καὶ τραγούδια· ἡ ἀπαλότητα καὶ ὁ στολισμὸς τῶν φορεμάτων, τὰ εὐωδιαστὰ μυριστικὰ τῆς ὁσφρήσεως· οἱ συνομιλίαι καὶ οἱ κινήσεις καὶ τὰ πιασίματα, πού παρακινοῦν στὴν ἁμαρτία αὐτή· ἡ θεραπεία σὲ αὐτὰ τὰ ἀπαντήματα εἶναι· ἡ σεμνότητα καὶ ἡ ταπεινότητα τῶν φορεμάτων, τὸ νὰ μὴ θέλῃς οὔτε νὰ δῇς, οὔτε νὰ ἀκούσῃς, οὔτε νὰ μυρίσῃς, οὔτε νὰ μιλήσῃς ἢ νὰ πιάσῃς ὅλα ἐκεῖνα, πού παρακινοῦν σὲ αὐτὴ τὴν κακία καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀποφυγὴ τῆς συναναστροφῆς, ὅπως εἶπαμε παραπάνω. Ἡ ἐσωτερικὴ αἰτία προέρχεται ἢ ἀπὸ τὴν καλοζωία τοῦ σώματος ἢ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τοῦ νοῦ πού μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὶς κακές μας συνήθειες καὶ τὰ πάθη ἢ ἀπὸ τὴν παρακίνησι τοῦ διαβόλου.

Καὶ ἡ μὲν καλοζωία τοῦ σώματος, πρέπει νὰ σκληραγωγῇται μὲ νηστεῖες, ἀγρυπνίες, χαμαικοιτίες καὶ μάλιστα γονυκλισίες καὶ ἄλλες παρόμοιες ταλαιπωρίες· καθὼς ἐξηγεῖ ἡ διάκρισις καὶ ἡ διδασκαλία τῶν θείων Πατέρων τῶν δὲ λογισμῶν, ἀπὸ ὅπου κι ἂν προέρχωνται, οἱ θεραπείες εἶναι αὐτές· τὸ νὰ ἀσχολῇσαι μὲ διάφορα γυμνάσματα, ἀρμόδια γιὰ τὴν κατάστασί σου, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν βιβλίων, καὶ μάλιστα, τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ, τῆς Κλίμακας, τοῦ Εὐεργετινοῦ, τῆς Φιλοκαλίας καὶ ἄλλων παρόμοιων, ἡ μελέτη καὶ ἡ προσευχή· ἡ ὁποία ἂς γίνεται ἔτσι. Ὅταν ἀρχίσουν αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ τῆς πορνείας νὰ σὲ ἐνοχλοῦν, ἀμέσως θυμίσου μὲ τὸν νοῦ σου τὸν ἐσταυρωμένο καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς λέγε· «Ἰησοῦ μου, Ἰησοῦ μου γλυκύτατε, βοήθησέ με γρήγορα, γιὰ νὰ μὴν αἰχμαλωτισθῶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἐχθρό». Καὶ κάποιες φορές ἀγκαλιάζοντας (νοερά, ἢ αἰσθητά, ἂν εἶναι παρών), τὸν σταυρὸ στὸν ὁποῖο κρέμεται ὁ Κύριός σου, ἀσπάσου πολλές φορές τὶς πληγές του, λέγοντας μὲ ἀγάπη· «ὠραιότατες πληγές, πληγές ἀγιώτατες πληγές ἀγνότατες, πληγώσατε αὐτὴν τὴν ἀθλία καὶ ἀκάθαρτη καρδιά μου καὶ ἐμποδίστε με ἀπὸ τὸ νὰ σᾶς βλάψω».

Ἡ δὲ θεραπεία σου κατὰ τὴν χρονικὴ περίοδο πού πληθαίνουν οἱ λογισμοὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, ἃς μὴ γίνεται κατ' εὐθεΐαν ἐναντίον αὐτῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο καὶ μερικὰ βιβλία γράφουν ἔτσι (ὅπως εἶναι τὸ νὰ σκεφθῇς τὴν βρῶμα καὶ τὴν ἀηδία τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς· τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως πού θὰ σοῦ προξενήσῃ, τὶς πίκρες πού ἀκολουθοῦν, τοὺς κινδύνους, τὴν φθορὰ τῆς περιουσίας καὶ τῆς παρθενίας σου, τὴν κατηγορία τῆς τιμῆς καὶ ἄλλα παρόμοια)· ἡ μελέτη σου λέω, ἃς μὴν γίνεται σὲ αὐτά, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ φροντίδα δὲν εἶναι πάντα μέσο ἀσφαλές, γιὰ νὰ νικήσῃς τὸν πειρασμὸ τῆς σάρκα· μάλιστα μπορεῖ νὰ προξενήσῃ βλάβη. Γιατὶ ἂν καὶ ὁ νοῦς ἀποβάλλῃ τοὺς λογισμοὺς προσωρινὰ μὲ

τὴν παρόμοια μελέτη, ὅμως μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἐμπαθὴς, ὅταν τὰ μελετᾷ αὐτά, ἀποτυπώνει καλύτερα τὴν εὐχαρίστησι καὶ εὐχαριστιέται καὶ συγκατατίθεται σὲ αὐτή. Ὅποτε ἡ ἀληθινὴ θεραπεία τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν εἶναι, τὸ νὰ ἀποφεύγουμε πάντα, ὄχι μόνο ἀπὸ αὐτές, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε τί ἄλλο (ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἐναντίον τους), πού μᾶς τὶς ὑπενθυμίζει. Γι' αὐτό, ἡ μελέτη σου ἄς εἶναι σὲ ἄλλα· δηλαδή, στὴ ζωὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ ἐσταυρωμένου μας Ἰησοῦ, στὴ φοβερὴ ὥρα τοῦ θανάτου σου, στὴν τρομερὴ ἡμέρα τῆς Κρίσεως καὶ στὰ διάφορα εἶδη τῆς κολάσεως.

Ἐὰν ὅμως καὶ οἱ σαρκικοὶ αὐτοὶ λογισμοὶ σὲ πολεμοῦνε περισσότερο ἀπὸ τὸ συνηθισμένο (ὅπως αὐτὸ συμβαίνει), μὴ δειλιάσης γι' αὐτό, οὔτε νὰ ἀφήσης τὴν μελέτη τῶν παραπάνω, γιὰ νὰ στραφῇς σ' αὐτούς, γιὰ νὰ τοὺς ἀντισταθῇς, ὄχι, ἀλλὰ ἀκολουθήσῃς ὅσο περισσότερο συνοπτικὰ μπορεῖς, τὴν μελέτη σου αὐτή, μὴ φροντίζοντας ἐντελῶς γιὰ τοὺς λογισμοὺς αὐτούς, σὰν νὰ μὴν ἦταν δικοὶ σου. Γιατὶ, δὲν ὑπάρχει καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ ἀντισταθῇς σ' αὐτούς, ἂν καὶ συνεχῶς σὲ πολεμοῦν, ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς καταφρονῇς καὶ νὰ μὴ θέλῃς καθόλου νὰ τοὺς θυμηθῇς· μετὰ ἀπὸ αὐτά, θὰ τελειώσης τὴν ἐνασχόλησί σου, μὲ αὐτὴν (ἢ παρόμοια δέησι).

«Ἐλευθέρωσέ με, πλάστη μου καὶ λυτρωτά μου ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου, στὴν τιμὴ τοῦ πάθους σου καὶ τῆς ἀνείπωτῆς σου ἀγαθότητος». Καὶ μὴ στρέψῃς τὸ νοῦ σου στὴ σαρκικὴ αὐτὴ κακία. Γιατὶ καὶ μοναχὴ τῆς ἡ ἐνθύμησί της, δὲν εἶναι χωρὶς κίνδυνο. Ἀλλὰ, οὔτε νὰ στέκεσαι νὰ συνομιλῇς μὲ αὐτὸν τὸν πειρασμὸ καὶ νὰ ἐρευνᾷς τὸν ἑαυτό σου ἂν συγκατατέθηκες σ' αὐτὲς ἢ ὄχι. Γιατὶ, αὐτὴ ἡ ἐρευνα, ἂν καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι καλὴ, ὅμως στ' ἀλήθεια εἶναι μία πλάνη τοῦ διαβόλου ἢ γιὰ νὰ σὲ ἐνοχλῇ καὶ νὰ σὲ κάνῃ νὰ ἀπελπίζεσαι καὶ νὰ μικροψυχῇς ἢ γιὰ νὰ σὲ κρατᾷ πάντα μπλεγμένο σ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ σὲ κάνει νὰ πέσης καὶ σὲ αὐτὴ ἢ ἄλλῃ ἀμαρτία.

Γι' αὐτό, σὲ αὐτὸ τὸν πειρασμὸ (ὅταν ἡ συγκατάθεσις δὲν εἶναι φανερὴ) εἶναι ἄρκετὸ τὸ νὰ τὸ ὁμολογήσῃς αὐτὸ μὲ συντομία στὸν πνευματικὸ σου, ἔχοντας ἀναπαύσει τὴν γνώμη σου, χωρὶς νὰ σκέφτεσαι πλέον τίποτα. Καὶ φανέρωσέ του ἀληθινὰ κάθε σου λογισμὸ σχετικὰ μὲ αὐτό, χωρὶς νὰ σὲ κρατᾷ ποτὲ καμμία συστολὴ ἢ ντροπὴ. Γιατὶ, ἂν μὲ ὅλους μας τοὺς ἐχθροὺς χρειαζώμαστε τὴν δύναμι τῆς ταπεινώσεως γιὰ νὰ τοὺς νικήσουμε, πόσο μάλλον τὴν χρειαζόμαστε στὸ σαρκικὸ αὐτὸ πόλεμο, περισσότερο παρὰ σὲ κάτι ἄλλο. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἡ κακία εἶναι σχεδὸν πάντα ποινὴ καὶ ἐπακόλουθο καὶ βλάβη τῆς ὑπερηφάνειας ³⁶. Ἐπειτα, ἀφοῦ περάσῃ ὁ πειρασμός, ἐκεῖνο πού ἔχεις νὰ κάνῃς εἶναι αὐτό· ὅσο καὶ ἂν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶσαι ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὸν πόλεμο τῆς σάρκα καὶ γιὰ ὅλα βέβαιος, πρέπει ὅμως νὰ στέκεσαι μὲ τὸ νοῦ μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ὑποθέσεις καὶ τὰ πρόσωπα, πού ἔγιναν αἰτία τοῦ πειρασμοῦ· καὶ μὴ σκεφθῇς ὅτι πρέπει νὰ τὰ συναναστρέφῃς, γιατί εἶναι

συγγενῇ ἢ ἐνάρετα ἢ καὶ εὐεργέτες σου· γιατί καὶ αὐτὴ εἶναι μία πλάνη τῆς κακῆς φύσεως καὶ παγίδα τοῦ πανούργου μας ἐχθροῦ διαβόλου, ποὺ μεταμορφώνεται σὲ ἄγγελο φωτός, γιὰ νὰ μᾶς βάλει στὸ σκοτάδι ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος (Β΄ Κορινθ. 11,14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἐναντίον τῆς ἀμελείας.

Γιὰ νὰ μὴ πέσης στὴν ἄθλια κακία τῆς ἀμέλειας, ἡ ὁποία σοῦ ἐμποδίζει τὸν δρόμο τῆς τελειότητας καὶ σὲ προδίδει στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν, πρέπει νὰ ἀποφεύγης κάθε περιέργεια καὶ κάθε γήινο προσκόλλημα καὶ κάθε εἶδους ἀσχολία, ποὺ δὲν ταιριάζει στὴν κατάστασί σου. Ἐπειτα πρέπει νὰ βιάσης τὸν ἑαυτό σου, νὰ ὑπακούης γρήγορα σὲ κάθε καλὴ συμβουλή καὶ σὲ κάθε προσταγὴ τῶν προεστώτων καὶ πνευματικῶν σου, κάνοντας κάθε πρᾶγμα σὲ ἐκεῖνο τὸν χρόνο καὶ μὲ ἐκεῖνο τὸν τρόπο ποὺ τοὺς ἀρέσει. Σὲ κάθε ἔργο ποὺ ἔχεις νὰ κάνεις, μὴν ἀργοπορήσης ἐντελῶς· γιατί ἐκείνη ἡ μικρὴ πρώτη ἀργοπορία φέρνει μαζί της καὶ τὴν δεύτερη καὶ ἡ δεύτερη τὴν τρίτη καὶ ἡ τρίτη τὶς ὑπόλοιπες, στίς ὁποῖες παρεκκλίνει ἡ αἴσθησις εὐκολώτερα παρὰ στὴν πρώτη. Ἐπειδὴ καὶ περισσότερο τραβήχθηκε καὶ αἰχμαλωτίστηκε ἀπὸ τὴν ἡδονή, ποὺ δοκίμασε στὴ δεύτερη καὶ τρίτη καὶ ὑπόλοιπες ἀργοπορίες. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πρᾶξις ἢ ἀρχίζει πολὺ ἀργά, ἢ ἐγκαταλείπεται ἐντελῶς πολλὰς φορές ὡς ἐνοχλητική· καὶ ἔτσι λίγο λίγο γίνεται ἡ συνήθεια τῆς ἀμέλειας, ἡ ὁποία φτάνει μετὰ ἀπὸ αὐτὰ σὲ τέτοιο σημεῖο, ποὺ μὲ ἄλλο τρόπο δὲν ἀναγνωρίζεται, παρὰ ἂν ἐμεῖς ἀφοῦ βαρεθοῦμε πλεον τὴν ἀμέλεια, δοθοῦμε ὀλοκληρωτικὰ σὲ ἔργα σημαντικὰ καὶ προσεκτικά. Γιατὶ ἀπὸ τὴν τελευταία μας αὐτὴ φροντίδα μάθαμε ὅτι σταθήκαμε ἕως τότε πολὺ ἀμελεῖς, μὲ ντροπὴ καὶ βλάβη τόσων καλῶν ἔργων, ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε.

Αὐτὴ ἡ ἀμέλεια τρέχει παντοῦ καὶ μὲ τὸ φαρμάκι της, ὅχι μόνο τὴν θέλησι φαρακώνει καὶ τὴν κάνει νὰ ἀποστρέφεται κάθε ἐργόχειρο καὶ κάθε πνευματικὸ κόπο καὶ ὑπηρεσία, ἀλλὰ ἀκόμη τυφλώνει καὶ τὸ νοῦ, γιὰ νὰ μὴ θεωρήσῃ σὲ ποιοῦ παράλογο καὶ κακὸ λογισμό στηρίζεται αὐτὴ ἡ θέλησις καὶ γιὰ νὰ μὴν παρακινήσῃ, ἀπὸ αὐτὴ τὴν παρατήρησι, αὐτὴ τὴν θέλησι νὰ φροντίσῃ νὰ τελέσῃ γρήγορα κάθε ὀφειλόμενη ὑπηρεσία καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήνῃ παντελῶς ἢ νὰ τὴν ἀναβάλλῃ γιὰ ἄλλο χρόνο. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι μόνο ἀρκετὸ τὸ νὰ κάνῃς γρήγορα τὸ ἔργο ποὺ ἔχεις νὰ κάνεις, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ κάνῃς καὶ σὲ καιρὸ κατάλληλο, ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ποιότητα καὶ τὸ εἶναι ἐκείνου τοῦ ἔργου καὶ μὲ ὅλη ἐκείνη τὴν φροντίδα ποὺ ταιριάζει σὲ αὐτό, γιὰ νὰ ἔχῃ κάθε δυνατὴ τελειότητα. Ἐπειδὴ εἶναι γραμμένο· «Καταραμένος ὁποῖος κάνει τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μὲ ἀμέλεια» (Ἱερ. 48,10). Καὶ ὅλο αὐτὸ τὸ κακὸ συμβαίνει, γιατί δὲν σκέφτεσαι τὴν δύναμι ἐκείνου τοῦ καλοῦ ἔργου νὰ τὸ κάνῃς στὸν καιρὸ του καὶ μὲ γνώμη ἀποφασιστική, γιὰ νὰ νικήσῃς τὸν κόπο καὶ τὴν δυσκολία, ποὺ φέρει ἡ ἀμέλεια στοὺς ἀρχαρίους στρατιῶτας.

Λοιπὸν, ἐσὺ πρέπει νὰ σκέφτεσαι πολλὰς φορές ὅτι μία μόνη ἀνύψωσι τοῦ νοῦ στὸ Θεὸ καὶ μία ταπεινὴ γονυκλιτικὴ μετάνοια στὴ γῆ, ποὺ γίνεται στὸ ὄνομα

καὶ τὴν τιμὴ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀξίζει περισσότερο, ἀπὸ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου. Καὶ ὅτι, κάθε φορά πού ἀφήνουμε τὴν ἀμέλεια καὶ βιάζουμε τὸν ἑαυτὸ μας μὲ ἐπιμελῆ ἔργα, οἱ Ἄγγελοι φέρνουν στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἕνα στεφάνι ἐνδοξης νίκης· καὶ ὅτι ἀντίθετα πάλι στοὺς ἀμελεῖς, ὅχι μόνο δὲν δίνει στεφάνια ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ παίρνει ἀπὸ αὐτοὺς λίγο λίγο τὶς χάρες πού ἔχει δοσμένες, ἀφήνοντάς τους νὰ στερηθοῦν καὶ τῆς βασιλείας του γιὰ τὴν ἀμέλειά τους· γιὰτὶ ἔχει γραφεῖ ὅτι· «Οἱ καλεσμένοι στοὺς οὐρανίους γάμους ἀδιαφόρησαν καὶ πῆγαν ἄλλος στὸ χωράφι του καὶ ἄλλος στὸ ἐμπόριό του» (Ματθ. 22,5).

Αὐξάνει δὲ τὶς χάρες αὐτὲς στοὺς ἐπιμελεῖς καὶ βιαστὲς τοῦ ἑαυτοῦ τους, κάνοντάς τους νὰ μποῦν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ στὴν οὐράνια βασιλεία του· «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κερδίζεται μὲ προσπάθεια καὶ τὴν κερδίζουν αὐτοὶ πού ἀγωνίζονται» (Ματθ. 11,12).

Ἐὰν ὅμως καὶ ὁ κακὸς λογισμὸς, πολεμώντας νὰ σὲ ρίξῃ στὴν ἀμέλεια, σοῦ φέρνει στὸ νοῦ ὅτι, γιὰ νὰ ἀποκτήσης μία ἀρετὴ πού ἐπιθυμεῖς, θὰ κοπιάσῃς πολὺ καὶ γιὰ πολλὰς ἡμέρες, καὶ ὅτι οἱ ἐχθροί σου εἶναι δυνατοὶ καὶ πολλοὶ καὶ ἐσὺ εἶσαι ἕνας καὶ ἀδύνατος, καὶ ὅτι χρειάζεσαι νὰ κάνῃς πολλὰς καὶ μεγάλες πράξεις γιὰ νὰ τὴν κατορθώσῃς· ἂν λέω, αὐτὰ σοῦ φέρνει στὸ νοῦ ὁ λογισμὸς τῆς ἀμελείας, μὴ τὸν ἀκούσῃς· ἀλλὰ ἄρχισε νὰ φέρνῃς στὸ νοῦ σου πράξεις σὰν νὰ ἔχῃς νὰ κάνῃς λίγες καὶ σὰν νὰ πρέπῃ νὰ κοπιάσῃς λίγο καὶ γιὰ λίγες ἡμέρες· καὶ σὰν νὰ ἔχῃς νὰ πολεμήσῃς ἐναντίον ἐνὸς ἐχθροῦ μόνο καὶ σὰν νὰ μὴν ἦταν ἄλλοι νὰ σὲ πολεμήσουν καὶ μὲ μία τόσο μεγάλη ἐλπίδα, σὰν νὰ εἶσαι (ὅπως καὶ εἶσαι), μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πιὸ δυνατὸς ἀπὸ ἐκείνους. Γιὰτὶ ἂν κάνῃς ἔτσι, θὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐξασθενῇ ἀπὸ σένα ἡ ἀμέλεια καὶ θὰ ἔχῃς διάθεσι κατόπιν νὰ μπῇ στὴν ψυχὴ σου λίγο λίγο ἡ ἀντίθετη ἀρετὴ τῆς ἐπιμέλειας.

Τὸ ἴδιο αὐτὸ κάνε καὶ γιὰ τὴν προσευχή· γιὰ παράδειγμα, ἂν ὁ καιρὸς τὸ ἀπαιτῇ νὰ κάνῃς μία ὥρα προσευχὴ καὶ αὐτὸ φαίνεται σκληρὸ στὴν ἀμέλειά σου, ἄρχισε τὴν προσευχή, σὰν νὰ ἔχῃς νὰ προσευχηθῇς μισὸ τέταρτο τῆς ὥρας καὶ μετὰ εὐκόλα θὰ περάσῃ στὸ ἄλλο μισὸ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο στὸ ἄλλο, κ.τ.λ. Καὶ ἂν καμιά φορά καταλάβεις στὸ διάστημα αὐτὸ δυσκολία καὶ ἀντίστασι πολὺ πιεστικὴ, ἄφησε γιὰ τὴν ὥρα τὴν προσευχή, γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀντιπαθήσῃς καὶ μετ' ἀπὸ λίγο ξανακάνε πάλι τὴν προσευχὴ πού ἄφησες· τὸν ἴδιο αὐτὸ τρόπο πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦς καὶ στὸ ἐργόχειρο καὶ στὴν ὑπηρεσία σου, ὅταν συμβαίνει νὰ ἔχῃς νὰ κάνῃς πράγματα, τὰ ὁποῖα, μὲ τὸ νὰ φαίνωνται στὴν ἀμέλειά σου πολλὰ καὶ δύσκολα, ἐσὺ ταράζεσαι ὀλόκληρος. Γι' αὐτὸ ἄρχιζε μὲ τὴν καρδιά σου ἥσυχα ἀπὸ τὸ ἕνα, σὰν νὰ μὴν εἶχες νὰ κάνῃς ἄλλο. Καὶ ἔτσι ἐνεργώντας μὲ ἐπιμέλεια, θὰ τὰ κάνῃς ὅλα μὲ πολὺ λιγότερο κόπο, ἀπὸ κεῖνον, πού φαίνονται στὴν ἀμέλειά σου. Γι' αὐτό, ἂν δὲν κάνῃς ἔτσι καὶ ἂν δὲν σκεφθῇς νὰ πολεμήσῃς τὸν κόπο καὶ τὴν δυσκολία, πού σοῦ δείχνεται ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ γιὰ κάθε ἀρετὴ, θὰ

ὑπερισχύση ἢ ἀμέλεια μέσα σου, ὅποτε ὄχι μόνον ὅταν εἶναι παρὼν ὁ κόπος καὶ ἡ δυσκολία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μακριὰ ἀκόμη, θὰ σὲ κάνη νὰ ἀνυπομονῇς καὶ νὰ φοβᾶσαι, ὅτι θὰ ἔχῃς πάντα κόπους καὶ δυσκολίες καὶ ὅτι θὰ σὲ πειράζουν πάντα οἱ ἐχθροί σου. Ὅποτε καὶ στήν ἴδια σου τὴν ἀνάπαυσι, θὰ ἔχῃς ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς σου ἐνόχλησι.

Γνώριζε, δηλαδή, παιδί μου, ὅτι τὸ πάθος τῆς ἀμέλειας μὲ τὸ κρυφὸ του φαρμάκι, λίγο λίγο σαπίζει, ὄχι μόνο τὶς πρῶτες καὶ μικρὲς ρίζες, οἱ ὁποῖες ἐπρόκειτο νὰ βλαστήσουν τὶς συνήθειες τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ σαπίζει καὶ ἐκεῖνες ἀκόμη τὶς ρίζες τῶν καλῶν συνηθειῶν, ποὺ προηγουμένως ἀποκτήθηκαν. Καὶ ὅπως ὁ σκώληκας τρώει τὸ ξύλο, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ πάθος προχωράει, κατατρώγοντας ἀνεπαίσθητα καὶ καταναλίσκει τὸ νοῦ τῆς πνευματικῆς ζωῆς· καὶ μὲ τὸ μέσο αὐτό, γνωρίζει νὰ στήνῃ τὶς παγίδας καὶ τὶς θηλιές ὁ διάβολος σὲ κάθε ἄνθρωπο, ἰδιαίτερα, ὅμως, στὶς πνευματικὲς ψυχές, γνωρίζοντας ὅτι εὐκολὰ πέφτει στὶς ἐπιθυμίες κάθε ἀργὸς καὶ ἀμελεῖς, καθὼς εἶναι γραμμένο· «Σὲ ἐπιθυμίες βρίσκεται κάθε ἄνεργος» (Παροιμ. 13,4).

Λοιπὸν, ἐσὺ νὰ ἀγρυπνᾷς πάντα προσευχόμενος καὶ ἐπιμελούμενος καλὰ ὡς ἀνδρεῖος ἀγωνιστῆς· «χεῖρες ἀνδρείων, ἐν ἐπιμελείᾳ» (Παροιμ. 13,4). Καὶ μὴ περιμένης νὰ ὑφαίνης τὸν νυμφικὸ σου χιτῶνα, ὅταν πρόκειται νὰ πᾶς ἐκεῖ στολισμένος, γιὰ νὰ συναντήσης τὸ Νυμφίον Χριστό. Καὶ θυμήσου κάθε μέρα, ὅτι τὸ σήμερον εἶναι δικό σου, τὸ αὔριον εἶναι στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι, ἐκεῖνος ποὺ σοῦ ἔδωκε τὸ πρωί, δὲν σοῦ ὑπόσχεται νὰ σοῦ δώσῃ καὶ τὸ βράδυ. Γι' αὐτὸ μὴν ἀκούσης τὸν διάβολο, ποὺ σοῦ λέει νὰ τοῦ δώσης τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον νὰ δώσης στὸ Θεό, ὅχι· ἀλλὰ ξόδεψε ὅλες τὶς στιγμές τῶν ὥρων τῆς ζωῆς σου, καθὼς ἀρέσει στὸ Θεό. Καὶ σὰν νὰ μὴν πρόκειται νὰ σοῦ δοθῇ πλέον ἄλλος καιρὸς. Καὶ λογάριαζε, ὅτι, γιὰ κάθε στιγμή, θὰ δώσης ἀκριβέστατο λογαριασμὸν ἐπειδὴ πολῦτιμος εἶναι στὰ ἀλήθεια ὁ καιρὸς, ποὺ ἔχεις στὰ χέρια καὶ θὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ τὸν ζητήσης καὶ νὰ μὴ τὸν βρῇς.

Νόμιζε ἀκόμη σὰν χαμένη ἐκείνη τὴν ἡμέρα (ἂν καὶ νὰ ἔκανες πολλὰ ἄλλα ἔργα), στήν ὁποία δὲν ἀπόκτησες πολλές νίκες κατὰ τῶν κακῶν σου κλίσεων καὶ θελημάτων καὶ κατὰ τὴν ὁποία δὲν εὐχαρίστησες τὸν Θεό, ὄχι μόνο γιὰ τὶς εὐεργεσίες ποὺ σοῦ ἔκανε, καὶ μάλιστα γιὰ τὸ βασανιστικὸ τοῦ πάθους, ὁ ὁποῖος γιὰ σένα ὑπέφερε· ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πατρικὴ γλυκειὰ ἐκπαίδευσιν τῶν θλίψεων ποὺ πρόκειται νὰ σοῦ στείλῃ καμμία φορά. Τελειώνοντας καὶ σοῦ παραγγέλλω· «ἀγωνίσου πάντα τὸν καλὸν ἀγῶνα» (Α' Τιμ. 6,12), γιατί πολλές φορές μία μόνον ὥρα ἐπιμελείας, κέρδισε τὸν παράδεισον καὶ γιὰ μία ὥρα ἀμελείας, τὸν ἔχασε. Καὶ γίνε ἐπιμελής, ἂν θέλῃς νὰ εἶναι ἀσφαλὴς ἡ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σου πρὸς Θεό· «ὅποιος ἔχει ἐμπιστοσύνην στὸν Θεό, ὅλα θὰ τὰ ἔχῃ ἄφθονα» (Παροιμ. 28,25)³⁷.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑ΄ Ἡ διόρθωσις τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων. Καὶ μὲ ποιοῦ τρόπο μπορεῖ κάποιος νὰ περάσῃ ἀπὸ αὐτὲς στὴ θεωρία καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ.

Μεγάλη σκέψις καὶ παντοτεινὴ ἐξάσκησις χρειάζεται γιὰ νὰ κυβερνηθοῦν καὶ νὰ διορθωθοῦν καλὰ οἱ πέντε ἐξωτερικὲς μας αἰσθήσεις· δηλαδὴ ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις καὶ ἡ ἀφή. Γιατὶ ἡ παράλογη ἐπιθυμία τῆς καρδιᾶς, ποὺ εἶναι σὰν στρατηγὸς τῆς διεφθαρμένης μας φύσεως, γέρνει μὲ ὑπερβολὴ στὸ νὰ ζητᾷ πάντα τὶς εὐχαριστήσεις καὶ τὶς ἀναπαύσεις καὶ μὴ μπορώντας μόνη τῆς νὰ τὶς ἀποκτήσῃ, μεταχειρίζεται τὶς αἰσθήσεις τοῦ σώματος σὰν στρατιῶτες καὶ ὄργανα φυσικά, γιὰ νὰ συλλαμβάνῃ τὰ ἀπ' ἑξὼ ἀντικείμενά τους, δηλαδὴ τὰ αἰσθητὰ πράγματα, τῶν ὁποίων τὶς εὐχάριστες εἰκόνες καὶ φαντασίες ποὺ περνᾶνε παίρνοντάς τῆς, τὶς τυπώνει στὴν ψυχὴ, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκολουθεῖ ἡ εὐχαρίστησις. Αὐτὴ ἐξ αἰτίας τῆς συγγένειας ποὺ ὑπάρχει μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς σάρκας, μοιράζεται σὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέρη τῶν αἰσθήσεων, ποὺ χωροῦν αὐτὴ τὴν εὐχαρίστησι· καὶ ἀπὸ αὐτὴν, συμβαίνει (ἀλλοίμονο) στὴ ψυχὴ ὁ ἀθάνατος θάνατος· καὶ συμπληρώνεται αὐτὸ ποὺ γράφτηκε, ὅτι «ἀνέβη θάνατος διὰ τῶν θυρίδων» (Ἱερ.9,20). Δηλαδὴ μέσα ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, τὶς ὁποῖες ἔχει σὰν παράθυρα ἡ ψυχὴ, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ αἰσθητά.

Βλέπεις, ἀδελφέ, τὴν μεγάλη ζημιὰ, ποὺ σοῦ προξενεῖται ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις; Πρόσεχε, λοιπόν, νὰ τὴν θεραπεύσῃς, δηλαδὴ, φρόντιζε καλῶς, νὰ μὴν ἀφήνῃς νὰ πηγαίνουν οἱ αἰσθήσεις σου ἐκεῖ, ποὺ αὐτὲς θέλουν, οὔτε νὰ τὶς μεταχειρισθῇς γιὰ μόνη τὴν ἀπόλαυσι τῶν αἰσθητῶν ἡδονῶν καὶ ὄχι γιὰ κανένα ἄλλο σκοπὸ καλὸ ἢ ὠφέλεια ἢ ἀνάγκη. Καὶ ἂν ὡς τώρα, χωρὶς νὰ τὰ γνωρίσῃς αὐτά, οἱ αἰσθήσεις σου δόθησαν ὀλοκληρωτικὰ στὶς αἰσθητὲς εὐχαριστίες, ὅμως, ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, ἀγωνίσου ὅσο μπορεῖς, νὰ τὶς φέρῃς πίσω καὶ νὰ τὶς κυβερνήσῃς τόσο καλὰ, μὲ τρόπο πού, ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ προτύτερα ὑποδουλώνονταν ἄθλια στὶς μάταιες καὶ ψυχοφθόρες ἡδονές, νὰ ἀποκτοῦν ὕστερα ἀπὸ κάθε κτίσμα καὶ ἀντικείμενο αἰσθητό, ψυχωφελῇ νοήματα καὶ νὰ τὰ φέρουν μέσα στὴ ψυχὴ· μέσα ἀπὸ τὰ νοήματα αὐτὰ ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ συμμαζεῦται στὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ μὲ τὰ φτερά τῶν αὐλῶν τῆς δυνάμεων, νὰ ἀνεβαίνει στὴ μελέτη καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ ³⁸. αὐτὸ ὁποῖο μπορεῖς καὶ σὺ νὰ τὸ κάνῃς μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο.

Γιὰ παράδειγμα· ὅταν βρεθῇ μπροστὰ σὲ καμμία ἐξωτερικὴ σου αἴσθησι κανένα αἰσθητὸ ἀντικείμενο, εἴτε ὄρατό, εἴτε ἀκουστό, εἴτε ὀσφρατό, εἴτε γευστικό ἢ χειροπιαστό, ξεχώρισε μὲ τὸν λογισμό σου ἀπὸ τὸ ὑλικὸ πρᾶγμα ποὺ ἔχει τὸ αὔλο πνεῦμα, δηλαδὴ τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ εἶναι σὲ αὐτό· καὶ σκέψου, ὅτι αὐτὸ ἀπὸ μόνο του, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ τὸ εἶναι ἢ

ἄλλο τίποτε, ἀπὸ ὅσα βρίσκονται σὲ αὐτό· ἀλλὰ ὅλο του τὸ κάθε τί εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πνεῦμα του ἀοράτως τοῦ δίνει ἐκεῖνο τὸ εἶναι, ἐκείνη τὴν ἀγαθότητα, ἐκείνη τὴν ὠραιότητα, ἐκείνη τὴν δύναμι, ἐκείνη τὴν σοφία καὶ κάθε ἄλλο καλὸ ποὺ ἔχει μέσα του. Ὅποτε ἐδῶ ἄς χαρῇ ἡ καρδιά σου, διότι μόνον ὁ Θεός σου εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν διαφόρων, τῶν μεγάλων, τῶν θαυμαστῶν στὴν ἀκρίβεια πραγμάτων καὶ ὅτι αὐτὸς μὲ ὑπεροχή, ὅλα τὰ ἐμπεριέχει στὸν ἑαυτό του· καὶ ὅτι αὐτὲς οἱ τελειότητες ὅλων τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνας ἐλάχιστος βαθμὸς ἢ ἓνας ἴσκιος τῶν ἀπείρων αὐτοῦ θεϊκῶν θαυμασιῶν καὶ τελειοτήτων. Καὶ λοιπὸν ὅταν ἐσὺ κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο συνηθίσῃς νὰ βλέπῃς τὰ αἰσθητὰ κτίσματα καὶ δὲν μένης στὸ ἐξωτερικὸ καὶ στὸ φαινόμενο μόνον, ἀλλὰ διαπερνᾷς μὲ τὸν νοῦ σου στὴν ἐσωτερικὴ καὶ κρυφὴ αὐτὴ ὠραιότητα (γιατὶ εἰκόνες τῶν νοητῶν εἶναι τὰ αἰσθητὰ κατὰ τὸν Διονύσιο τὸν Ἀρεοπαγίτη), τότε τὴν μὲν ἐξωτερικὴν τὴν ὠραιότητα, ὡς ἀσήμαντη καὶ ὑλική, θὰ τὴν καταφρονήσῃς καὶ θὰ τὴν προσπεράσῃς, στὴν δὲ κρυπτόμενη δύναμι καὶ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θὰ προσηλωσῇς τὸ νοῦ σου, δοξολογώντας τὸν Κύριο.

Ἔτσι βλέποντας τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, τὴ φωτιά, τὸν ἀέρα, τὸ νερὸ καὶ τὴν γῆ καὶ στοχαζόμενος τὴν οὐσία καὶ τὴν δύναμι καὶ τὴν ἐνέργεια ποὺ ἔχουν, μὲ μεγάλη σου εὐχαρίστησι θὰ πῇς πρὸς τὸν τέλειο Δημιουργό, ποὺ κατὰ τέτοιο τρόπο τὰ δημιούργησε· «ὦ θεία οὐσία! ὦ ἄπειρος Δύναμις καὶ ἐνέργεια ἄκρως ἐπιθυμητή, πόσο χαίρομαι καὶ εὐχαριστοῦμαι, διότι ἐσὺ εἶσαι μόνη ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία κάθε κτιστῆς οὐσίας τῶν ὄντων καὶ κάθε ἐνέργειας καὶ δυνάμεως»! ³⁹ Ἔτσι ὅταν βλέπῃς τὰ οὐράνια καὶ φωτεινὰ σώματα, τὸν ἥλιο, τὴν σελήνη καὶ τὰ ἀστέρια καὶ σκεφθῇς ὅτι πῆραν τὸ φῶς καὶ τὴν λαμπρότητα ἀπὸ τὸν Θεό, θὰ φωνάξῃς· «ὦ φῶς, ὑπὲρ πάντων φῶς, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δημιουργήθηκε κάθε φῶς αὔλον καὶ ὑλικό· ὦ φῶς θαυμαστό, τὸ πρῶτο ἀντικείμενο τῆς χαρᾶς τῶν Ἀγγέλων καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἁγίων, στοῦ ὁποῖου τὴν ἀκλινῇ θεωρίαν, θαμπώνονται οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ σὲ σύγκρισι αὐτοῦ, ὅλα τὰ αἰσθητὰ φῶτα φαίνονται σκοτάδι βαθύτατο, σὲ δοξολογῶ καὶ σὲ ὑπερυψῶ· ὦ φῶς ἀληθινό, ὅπου φωτίζεις κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἔρχεται στὸν κόσμον (Ἰωάν. α΄)· ἀξίωσέ με νὰ σὲ δῶ νοερά, γιὰ νὰ χαρῇ μὲ τὴν τελειότητα ἡ καρδιά μου». Ἔτσι καὶ ὅταν βλέπῃς τὰ δένδρα, τὰ χόρτα καὶ ἄλλα διάφορα φυτὰ καὶ σκέφτεσαι μὲ τὸ μυαλό, πῶς ζοῦνε, τρέφονται, αὐξάνουν καὶ γεννοῦν τὰ ὅμοιά τους καὶ πῶς ἀπὸ μόνά τους δὲν ἔχουν τὴν ζωὴ καὶ τὰ ὑπόλοιπα ποὺ ἔχουν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, ποὺ ἐσὺ δὲν βλέπεις, τὸ ὁποῖο μόνον τὰ ζωογονεῖ· ἔτσι μπορεῖς νὰ πῇς· «Νά, ἐδῶ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία, στὴν ὁποία καὶ διὰ τῆς ὁποίας ζοῦν καὶ τρέφονται καὶ αὐξάνουν τὰ πάντα, ὦ ζωντανὴ θεραπεία τῆς καρδιάς μου»! Παρόμοια καὶ ἀπὸ τὴν μορφή τῶν ἀλόγων ζώων, θὰ ἐξυψώσῃς τὸ νοῦ σου στὸν Θεό, ποὺ δίνει σὲ αὐτὰ τὴν αἴσθησι καὶ τὴν ἀπὸ τόπου σὲ τόπο κίνησι, λέγοντας· ὦ πρῶτον

κινούν· τὸ ὁποῖο μολονότι κινεῖς τὰ πάντα, εἶσαι ἀκίνητο στὸν ἑαυτό σου· ὦ, πόσο χαίρομαι καὶ εὐφραίνομαι στὴν ἀκίνησίᾳ καὶ στερεότητά σου»!

Βλέποντας πάλι τὸν ἑαυτό σου ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ σκεπτόμενος ὅτι μόνο ἐσὺ ἔχει ὄρθιο σχῆμα καὶ εἶσαι σωστός καὶ λογικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα καὶ πὼς εἶσαι μία ἔνωσις καὶ ἓνας σύνδεσμος τῶν αὐτῶν καὶ ὑλικῶν κτισμάτων, παρακινήσου σὲ δοξολογία καὶ εὐχαριστία τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ σου καὶ πές: «ὦ Τριάς ὑπερούσιε, Πάτερ, Υἱὲ καὶ Πνεῦμα Ἅγιο, ὅς εἶσαι δεδοξασμένη στοὺς αἰῶνας. Πόσο χρεωστῶ νὰ σὲ εὐχαριστῶ πάντοτε, ὅχι μόνον διότι μὲ ἔπλασες ἀπὸ τὴν γῆ καὶ μὲ ἔκαμες βασιλέα ὅλων τῶν ἐπιγείων κτισμάτων ὅχι μόνον διότι μὲ τίμησες κατὰ τὴν φύσιν μὲ τὴν δική σου εἰκόνα, μὲ νοῦν, λόγον καὶ πνεῦμα ζωοποιό τοῦ σώματος μου ⁴⁰, ἀλλὰ καὶ διότι μοῦ ἔδωσες δύναμιν νὰ γίνω προαιρετικὰ μὲ τὶς ἀρετές, καθ' ὁμοίωσιν δική σου, γιὰ νὰ μπορῶ ἔτσι νὰ σὲ ἀπολαμβάνω στοὺς αἰῶνας».

Ἔρχομαι τώρα στὶς πέντε αἰσθήσεις εἰδικώτερα καὶ σοῦ λέω· ἂν θέλγῃσαι, ἀδελφέ, ἀπὸ τὴν ὠραιότητα καὶ τὸ κάλλος τῶν κτισμάτων, τὴν ὁποία βλέπουν τὰ μάτια σου, χώρισε μὲ τὸν νοῦ σου ἐκεῖνο ποὺ βλέπεις, ἀπὸ τὸ πνεῦμα ποὺ δὲν βλέπεις· καὶ σκέψου, ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ ὠραιότητα ποὺ φαίνεται ἀπὸ ἄπο ἔξω, εἶναι τοῦ μόνου ἀοράτου καὶ παγκαλεστάτου πνεύματος, ἀπὸ τὴν ὁποία λαμβάνει τὴν ἀφορμὴ ἐκείνη ἡ ἐξωτερικὴ ὠραιότητα· καὶ πρὸς γεμάτος εὐχαρίστησι· «Νὰ τὰ ρυάκια τῆς ἄκτιστης πηγῆς! Νά, οἱ ρανίδες τοῦ ἀπείρου πελάγους παντὸς ἀγαθοῦ! ὦ, καὶ πόσο χαίρομαι, ὦ εἰς τὰ ἐνδότερα της καρδιᾶς μου, συλλογιζόμενος τὴν αἰώνια καὶ ἄπειρη τοῦ Κτίστου μου ὠραιότητα, ποὺ εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία πάσης κτιστῆς ὠραιότητος! ὦ, πόσο γλυκαίνομαι, στοχαζόμενος τὸ ἄφραστον καὶ ἀκατανόητο καὶ ὑπέρκαλο κάλλος τοῦ Θεοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔχει τὴν ἀρχὴ κάθε κάλλος».

Ὅταν ἀκούσης καμιά γλυκεῖα φωνὴ ἢ ἀρμονία ἤχων καὶ τραγουδιῶν, στρέψε τὸ νοῦ σου στὸν Θεὸ καὶ πές: «ὦ ἀρμονία τῶν ἀρμονιῶν, Κύριέ μου! πόσο εὐφραίνομαι στὶς ἄπειρές σου τελειότητες· ἐπειδὴ ὅλες μαζί σοῦ ἀποδίδουν ὑπερουράνια ἀρμονία· καὶ ἐνωμένες ἀκόμη μὲ τοὺς Ἀγγέλους στοὺς οὐρανούς καὶ μὲ ὅλα τὰ κτίσματα, δημιουργοῦν μεγάλη συμφωνία· πότε θὰ ἔλθῃ, Κύριέ μου, ἡ ὥρα, νὰ ἀκούσω μέσα στὰ ὦτά τῆς καρδιᾶς μου τὴν γλυκυτάτη φωνή σου νὰ μοῦ πῇ: «σοῦ δίνω τὴν δική μου εἰρήνη· τὴν εἰρήνη ἀπὸ τὰ πάθη· διότι ἡ φωνή σου εἶναι εὐχάριστη», σύμφωνα τὸ Ἄσμα (2,14).

Ἄν πάλι μυρίζῃς κανένα ἄρωμα ἢ λουλουδι εὐωδιαστό, πέρασε ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ εὐωδία στὴν κρυμμένη μυρωδιὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ πές: «Νά, οἱ εὐωδίες τοῦ πανευώδους ἐκείνου ἄνθους καὶ τοῦ ἀκενώτου ἐκείνου μύρου, τὸ ὁποῖο δόθηκε σὲ ὅλα τὰ κτίσματά του· κατὰ τὸ Ἄσμα ἐγὼ ἄνθος τῆς πεδιάδος, κρίνο τῶν κοιλάδων (2, 10)· καὶ πάλι· «τὸ ὄνομά σου μύρο ποὺ σκορπιέται» (1,2). Νά, ἡ τῆς πηγαίας εὐωδίας διάδοσις, ἡ ὁποία ἀφθονα πλημμυρίζει τὶς θεϊκές

της πνοές, ἀπὸ τοὺς πάνω καὶ καθαρώτατους Ἀγγέλους, μέχρι τὰ τελευταῖα κτίσματα καὶ τὰ κάνει ὅλα νὰ εὐωδιάζουν, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀρεοπαγίτη Διονύσιο (Ἐκκλησ. Ἱεραρ. κεφ. Δ΄)· σχετικὰ μὲ τὴν ὁποία εὐωδία εἶπε ὁ Ἰσαὰκ στὸ υἱὸ τοῦ Ἰακώβ· «ἡ εὐωδία τοῦ υἱοῦ μου εἶναι σὰν τοῦ ἀγροῦ, τὴν ὁποία εὐλόγησε ὁ Κύριος» (Γέν. 27,27).

Πάλι, ὅταν τρῶς ἢ πίνης, σκέψου πὼς ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, πὺ δίνει σὲ ὅλα τὰ φαγητὰ νοστιμάδα καὶ μόνο μὲ αὐτὸν εὐχαριστημένος, μπορεῖς νὰ πῇς: «Νὰ χαίρεσαι ψυχὴ μου διότι, καθὼς ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν σου δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνάπαυσις, ἔτσι ἔξω ἀπὸ αὐτόν, δὲν ὑπάρχει καὶ καμμία γλυκύτητα ἢ νοστιμάδα· ὅποτε, σὲ αὐτόν μόνο μπορεῖς νὰ εὐχαριστιέσαι, καθὼς ὁ Δαβὶδ σὲ παρακινεῖ λέγοντας «Δοκιμάστε καὶ δεῖτε πόσο καλὸς εἶναι ὁ Κύριος» (Ψαλμ. 33, 8). Καὶ ὁ Σολομώντας σὲ πληροφορεῖ λέγοντας σχετικὰ μὲ αὐτό· «ὅτι ὁ καρπὸς τοῦ εἶναι γλυκὸς στὸ λαρύγγι μου» (Ἄσμα 2,3).

Ὅταν κινήσης τὰ χέρια σου, γιὰ νὰ κάνης κανένα ἔργο, σκέψου, πὼς ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πρώτη αἰτία ἐκείνου τοῦ ἔργου καὶ σύ, δὲν εἶσαι ἄλλο, παρὰ ἓνα ζωντανὸ ὄργανό του· στὸν ὁποῖο σηκώνοντας τὸν λογισμό σου, πὲς ἔτσι: «Πόση εἶναι ἡ χαρὰ πὺ δοκιμάζω μέσα στὸν ἑαυτό μου, Ὑψιστε Θεὲ τοῦ σύμπαντος! Γιατὶ ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κάνω χωρὶς ἐσένα κανένα πράγμα· πράγματι, εἶσαι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἀρχικὸς δημιουργὸς κάθε πράγματος».

Ὅταν βλέπης σὲ ἄλλους ἀγαθότητα, σοφία, δικαιοσύνη καὶ ἄλλες ἀρετές, κάνοντας μὲ τὸ νοῦ σου αὐτὸν τὸν διαχωρισμό, πὲς στὸν Θεό σου· «ὦ πλουσιώτατε θησαυρὲ τῆς ἀρετῆς, πόση εἶναι ἡ χαρὰ μου! διότι ἀπὸ σένα καὶ διὰ σοῦ μόνου προέρχεται κάθε καλό· καὶ διότι ὅλο τὸ καλό, κατὰ σύγκρισιν τῶν θείων σου τελειοτήτων, εἶναι μηδέν· σὲ εὐχαριστῶ, Θεέ μου, γι' αὐτὸ καὶ γιὰ κάθε ἄλλο καλὸ πὺ ἔκανες στὸν πλησίον μου· ἀλλὰ θυμήσου, Θεέ μου, καὶ τὴ δική μου φτώχεια καὶ τὴν μεγάλη ἀνάγκη πὺ ἔχω γιὰ τὴν ἀρετή».

Καὶ γιὰ νὰ πῶ γενικά, ὅσες φορές δῆς στὰ κτίσματα κάποιο πράγμα νὰ σὲ ἀρέσει καὶ σὲ εὐχαριστῇ, μὴ σταματήσης σ' αὐτό, ἀλλὰ πέρασε μὲ τὸν λογισμό σου στὸ Θεὸ καὶ πὲς· «Ἄν Θεέ μου, τὰ κτίσματά σου εἶναι τόσο ὠραῖα, τόσο χαροποιά, τόσο ἀρεστά, πόσο ἀράγε ὠραῖος, πόσο χαροποιὸς καὶ γλυκύτατος εἶσαι ἐσὺ ὁ Κτίστης ὅλων αὐτῶν»!

Ἐὰν λοιπόν, ἀγαπητέ, ἔτσι κάνης, μπορεῖς νὰ ἀπολαμβάνης τὸν Θεὸ μέσα ἀπὸ τὶς πέντε αἰσθήσεις σου καὶ νὰ ἀνεβαίνης πάντα ἀπὸ τὰ κτίσματα στὸν Κτίστη, μὲ τρόπο πὺ ἡ δημιουργία τῆς κτίσεως νὰ σοῦ γίνεται μία θεολογία καὶ ἀκόμη εὐρισκόμενος σ' αὐτὸν τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων, νὰ φαντάζεσαι ἐκεῖνο τὸν νοητό. Ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀλήθεια, ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὅλη ἡ φύσις, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνας νόμος καὶ ἓνα ὄργανο κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀόρατα βρίσκεται ὁ Δημιουργὸς καὶ τεχνίτης, ἐνεργώντας καὶ δείχνοντας τὴν τέχνη του καὶ μὲ τὰ ὁρατὰ καὶ ὑλικά προβάλλει τὶς ἀόρατες καὶ ἀσώματες ἐνέργειες καὶ τελειότητές

του 41.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΒ' Τὰ ἴδια αἰσθητὰ πράγματα ποὺ εἶπαμε, μᾶς χρησιμεύουν ὡς μέσα καὶ ὄργανα, γιὰ νὰ διορθώνουμε τὶς αἰσθήσεις μας, ἐὰν περνᾷ ἀπὸ αὐτὰ στὴ μελέτη τοῦ σαρκωθέντος Λόγου καὶ στὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους του.

Παραπάνω σοῦ ἔδειξα, πῶς ἐμεῖς ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ μπορούμε νὰ ἀνεβάσουμε τὸν νοῦ στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ· τώρα μάθε καὶ ἄλλο τρόπο, γιὰ νὰ ἀνεβάσης τὸ νοῦ σου στὴ μελέτη τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, σκεπτόμενος τὰ ἀγιώτατα μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους του. Ὅλα τὰ αἰσθητὰ πράγματα τοῦ σύμπαντος κόσμου, μποροῦν νὰ βοηθήσουν σ' αὐτὴ τὴν μελέτη καὶ θεωρία, ἂν πρῶτα συλλογισθῇς σ' αὐτά, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, τὸν Κορυφαῖο Θεό, ὡς μοναδικὴ καὶ πρώτη αἰτία, ποὺ τοὺς ἔδωσε ὅλο ἐκεῖνο τὸ εἶναι, τὴν δύναμι, τὴν ὠραιότητα καὶ ὅλες τὶς ἄλλες τελειότητες ποὺ ἔχουν καὶ ἂν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ σκεφθῇς, πόσο μεγάλη καὶ ἄπειρη στάθηκε ἡ ἀγαθότητα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὄντας μοναδικὴ ἀρχὴ καὶ Κύριος κάθε δημιουργήματος, θέλησε νὰ πέσῃ τόσο χαμηλά, νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, νὰ πάθῃ καὶ νὰ πεθάνῃ γιὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐπιτρέποντας στὰ ἴδια ἔργα τῶν χειρῶν του, νὰ ὀπλισθοῦν ἐναντίον του γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν.

Λοιπὸν ὅταν ἐσὺ βλέπῃς ἢ ἀκοῦς ἢ πιάνης ὅπλα, σχοινιά, ξυλοδαρμούς, στύλους, ἀγκάθια, καρφιά, σφυριά καὶ ἄλλα τέτοια, συλλογίσου μὲ τὸν νοῦ σου ὅτι ὅλα αὐτά, στάθηκαν ὄργανα τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου σου.

Πάλι, ὅταν βλέπῃς ἢ κατοικῇς σὲ σπίτια φτωχικά, ἃς ἔρχεται στὴν ἐνθύμησί σου τὸ σπῆλαιο καὶ ἡ φάτνη τοῦ Δεσπότη σου. Ἄν δῇς νὰ βρέχῃ, θυμήσου ἐκείνη τὴν γεμάτη αἵματα βροχὴ τοῦ ἰδρώτα, ποὺ ἔσταζε στὸν κῆπο ἀπὸ τὸ ἱερώτατο σῶμα τοῦ γλυκύτατού μας Ἰησοῦ καὶ κατάβρεξε τὴν γῆ. Ἄν βλέπῃς τὴν θάλασσα καὶ τὰ καῖκια, θυμήσου, πῶς ὁ Θεός σου περπάτησε σωματικὰ πάνω σὲ αὐτή, καὶ πῶς στεκότανε μέσα στὰ πλοῖα καὶ δίδασκε τοὺς ὄχλους ἀπὸ αὐτά. Οἱ πέτρες, ποὺ θὰ δῇς, θὰ σοῦ θυμήσουν ἐκεῖνες τὶς πέτρες, ποὺ συντρίφθηκαν στὸν θάνατό του· ἡ γῆ θὰ σοῦ θυμῇ ἐκεῖνο τὸ σεισμό, ποὺ ἔκανε τότε στὸ πάθος του.

Ὁ ἥλιος, θὰ σοῦ θυμίσῃ τὸ σκοτάδι, ποὺ τὸν σκοτείνιασε τότε· τὰ νερὰ θὰ σοῦ θυμήσουν ἐκεῖνο τὸ νερό, ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὴν ἀγία του πλευρά, ὅταν τὸν ἐτρύπησε ὁ στρατιώτης νεκρὸ στὸ σταυρό. Ἄν πίνῃς κρασί ἢ ἄλλο ποτό, θυμήσου τὸ ξύδι καὶ τὴν χολή, ποὺ πότισαν τὸν Δεσπότη σου. Ἄν σὲ θέλῃ ἡ εὐωδία τῶν ἀρωμάτων, τρέξε νοερὰ στὴ δυσωδία, ποὺ ὁ Ἰησοῦς αἰσθανόταν στὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ ὁποῖο ἦταν τόπος τῆς καταδίκης, στὸ ὁποῖο ἀποκεφάλιζαν

τοὺς ἀνθρώπους καὶ γι' αὐτὸ ἦταν δύσσοσμο καὶ βρωμερό ⁴².

Ὅταν ντύνεσαι, θυμήσου, ὅτι ὁ αἰώνιος Λόγος ντύθηκε σάρκα ἀνθρώπου γιὰ νὰ ντύσῃ ἐσένα ἀπὸ τὴν θεότητά του. Ὅταν πάλι ξεντύνεσαι, σκέψου τὸν Χριστό σου, ποὺ ἔμεινε γυμνὸς γιὰ νὰ μαστιγωθῇ καὶ νὰ καρφωθῇ στὸ σταυρὸ γιὰ λογαριασμό σου. Ἐάν σου φανῇ καμμία φωνὴ γλυκεῖα καὶ νόστιμη, μετάθεσε τὴν ἀγάπη στὸ Σωτῆρα σου, στοῦ ὁποῖου τὰ χεῖλη ξεχύθηκε ὅλη ἡ χάρις καὶ νοστιμάδα, κατὰ τὸ ψαλμικὸ «ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖλεσί σου» (Ψαλμ. 44,3)· καὶ ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς γλώσσης του κρεμόταν ὁ λαός, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ· «ὁ λαὸς ὅλος ὅταν τὸν ἄκουγε κρεμόταν ἀπὸ τὰ χεῖλη του» (κεφ. 19,48). Ἐὰν ἀκούσης ταραχὲς καὶ φωνὲς τοῦ λαοῦ, σκέψου ἐκεῖνες τὶς παράνομες φωνὲς τῶν Ἰουδαίων, «Ἄρον, Ἄρον, σταύρωσον αὐτόν», ποὺ ἀκούστηκαν δυνατὰ στὰ θεϊκὰ αὐτιά του. Ἄν δῆς κανένα ὁμορφο πρόσωπο, θυμήσου πὼς ὁ ὡραιότατος Ἰησοῦς Χριστός, πάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἔγινε ἄμορφος, καὶ ἀτιμασμένος, χωρὶς καμμία ὁμορφιὰ πάνω στὸ σταυρὸ γιὰ τὴν ἀγάπη σου. Κάθε φορά, ποὺ θὰ κτυπήσῃ τὸ ρολοῖ, ἃς ἔρθῃ στὸ νοῦ σου ἐκεῖνο τὸ λυποθύμισμα τῆς καρδιάς, ποὺ ἔνιωσε ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἄρχισε στὸ κῆπο νὰ φοβᾶται τὴν ὥρα τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου, ποὺ πλησίασε· ἢ νόμισε πὼς ἀκοῦς ἐκείνους τοὺς σκληροὺς χτύπους ποὺ ἀκούγονταν ἀπὸ τὰ σφυριά, ὅταν τὸν κάρφωναν στὸ σταυρό. Καὶ γιὰ νὰ πῶ ἀπλά, σὲ κάθε λυπηρὴ ἀφορμὴ ποὺ θὰ σὲ βρῇ ἢ βρῇ ἄλλους, σκέψου πὼς δὲν εἶναι μηδὲν κάθε λύπη καὶ δοκιμασία, κατ' ἀναλογία καὶ ὁμοιότητα τῶν ἀνήκουστων δοκιμασιῶν, ποὺ καταπλήγωσαν καὶ συνέτριψαν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ Κυρίου σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΓ΄ Πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὶς αἰσθήσεις μας μὲ ἄλλους τρόπους, ὅταν μᾶς παρουσιάζονται τὰ ὁρατὰ ἀντικείμενά τους.

Ὅταν βλέπης πράγματα ὠραῖα στὴν ὄψι καὶ τίμια στὴ γῆ, σκέψου, ὅτι ὅλα εἶναι μηδαμινά, καὶ σὰν μιὰ κοπριά, σὲ σχέσι μὲ τὴν σύγκρισι τῶν ὠραιότητων καὶ πλουσιοτήτων τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸ θάνατο θὰ ἀπολαύσης ἂν καταφρονήσης ὅλο τὸν κόσμον· στρέφοντας ὅλη τη ματιά σου πρὸς τὸν ἥλιο, σκέψου ὅτι περισσότερο ἀπὸ αὐτὸν εἶναι φωτεινὴ καὶ ὠραία ἡ ψυχὴ σου, ἂν σταματᾷς στὴ χάρι τοῦ Ποιητοῦ σου· διαφορετικά, εἶναι περισσότερο σκοτεινὴ καὶ σιχαμερὴ ἀπὸ τὸ καταχθόνιο σκοτάδι. Βλέποντας μὲ τὰ μάτια σου στὸν οὐρανὸ, πέρασε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς σου ψηλότερα στὸ πύρινο οὐρανὸ ⁴³, καὶ ἐκεῖ συγκετρώσου μὲ τὸν λογισμό, σὰν νὰ σοῦ εἶναι αὐτὸς ἕτοιμος γιὰ παντοτεινὴ εὐτυχέστατη κατοικία, ἐφ' ὅσον ζήσεις ἐδῶ στὴ γῆ μὲ ἀθωότητα. Ἀκούγοντας τὰ κελαδίσματα τῶν πουλιῶν πάνω στὰ δέντρα τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνοιξέως καὶ ἄλλα μελωδικὰ τραγούδια, ἀνέβασε τὸ νοῦ σου σὲ ἐκεῖνα τὰ γλυκοκελαδίσματα τοῦ Παραδείσου, καὶ σκέψου πῶς ἐκεῖ ἀκούγεται ἀσταμάτητα τὸ Ἀλληλούϊα καὶ οἱ ἄλλες ἀγγελικὲς δοξολογίαι ⁴⁴ καὶ παρακάλεσε τὸν Θεὸ νὰ σὲ ἀξιῶσιν νὰ τὸν ὑμνῇς γιὰ πάντα, μαζὶ μὲ ἐκεῖνα τὰ οὐράνια πνεύματα «Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος Ἀλληλούϊα» (Ἀποκ. 19,3).

Ὅταν καταλάβῃς ὅτι νιώθεις εὐχαρίστησι ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῶν δημιουργημάτων, σκέψου, ὅτι ἐκεῖ παρακάτω ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση, βρίσκεται κρεμασμένο τὸ ὑποχθόνιο φίδι, πολὺ προσεκτικὸ καὶ πρόθυμο νὰ σὲ σκοτώσῃ ἢ ἀκόμη καὶ νὰ σὲ πληγώσῃ καὶ πρὸς ἐναντίον του· «Ἄ, κατηραμένο φίδι! πῶς κάθῃσαι ἔτσι ποὺ ἔχεις στείσει παγίδα, γιὰ νὰ μὲ καταφᾷς!» καὶ ἔπειτα ἀφοῦ στραφῇς πρὸς τὸ Θεό, πές· «Εὐλογητὸς εἶσαι, Θεέ μου, ποὺ μοῦ φανέρωσες τὸ ἐχθρό μου καὶ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸ λυσσασμένο του λάρυγγα καὶ τὸ ἄγγιστρο». Καὶ ἀμέσως κατάφυγε, κατάφυγε στὶς πληγὰς τοῦ ἐσταυρωμένου, συγκετρώσου σὲ αὐτές, καὶ σκέψου πόσο ὑπέφερε ὁ Κύριός μας στὴν ἀγιώτατη σάρκα του, γιὰ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ σὲ κάνῃ νὰ μισήσῃς τὶς ἡδονὰς τῆς σάρκας.

Σοῦ θυμίζω καὶ ἄλλο ἓνα πρᾶγμα, γιὰ νὰ ἀποφύγῃς αὐτὴ τὴν ἐπικίνδυνη ἀπόλαυσι καὶ εὐχαρίστησι τῆς σάρκας· καὶ αὐτὸ εἶναι, τὸ νὰ βυθίζῃς καλὰ τὸ νοῦ σου στὸ νὰ συλλογίζεται μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατο τί θὰ γίνῃ ἐκεῖνο τὸ πρόσωπο ποὺ τότε σοῦ ἄρесе· δηλαδή, ὅτι θὰ γίνῃ σάπιο καὶ γεμάτο σκουλίκια καὶ βρωμιά· ὅταν περπατᾷς σὲ κάθε βῆμα καὶ διασκελισμὸ ποδιοῦ ποὺ κάνεις, θυμήσου πῶς

κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο πηγαίνει πλησιάζοντας στὸν τάφο. Βλέποντας πουλιά στὸν ἀέρα, ἢ νερὰ νὰ τρέχουν, σκέψου πὼς ἡ ζωὴ σου μὲ μεγαλύτερη ταχύτητα πετᾷ καὶ πηγαίνει στὸ τέλος της. Ὅταν ξεσηκωθοῦν ἄνεμοι δυνατοὶ τὸν χειμῶνα, ἢ ἀστράφτει καὶ βροντάει ὁ οὐρανός, τότε θυμήσου τὴ φοβερὴ μέρα τῆς Κρίσεως· καὶ κλίνοντας τὰ γόνατα, προσκύνησε τὸν Θεὸ καὶ παρακάλεσέ τον νὰ σοῦ δώσῃ χάρι καὶ χρόνο, νὰ ἐτοιμασθῇς καλά, γιὰ νὰ παρουσιασθῇς τότε μπροστὰ στὴν Ὑψιστὴ Μεγαλειότητα.

Ἐὰν σὲ βροῦν διάφορα γεγονότα, ἐξασκήσου κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο· ὅταν, παραδείγματος χάριν, εἶσαι στενοχωρημένος ἀπὸ κανένα πόνο ἢ μελαγχολία ἢ ὑποφέρεις ἀπὸ πυρετὸ ἢ κρύωμα ἢ κάτι ἄλλο θλιβερό, ἀνέβασε τὸ νοῦ σου στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, στὸν ὁποῖο φάνηκε εὐχάριστο γιὰ τὸ καλὸ σου νὰ ὑποφέρεις σ' αὐτὸ τὸ μέτρο καὶ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὴν ἀρώστεια καὶ τὴν θλίψι, γιὰ τὴν ὁποία, χαρούμενος γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ σοῦ δείχνει ὁ Θεός, καὶ γιὰ τὴν ἀφορμὴ ποὺ σοῦ δίνει νὰ τὸν ὑπηρετήσῃς σὲ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἀρέσουν περισσότερο, πὲς μὲ τὴν καρδιά σου· «Ἴδου εἰς ἐμὲ τὸ πλήρωμα τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ μου, τὸ ὁποῖο ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὥρισε μὲ ἀγάπη νὰ ὑποφέρω ἐγὼ αὐτὴ τὴν θλίψι· ἃς εἶναι πάντα εὐλογημένος ὁ ἀγαθώτατός μου Δεσπότης». Καὶ πάλι, ὅταν ἔλθῃ στὸ νοῦ σου κανένας καλὸς λογισμός, στρέψου στὸ Θεὸ καὶ γνωρίζοντας ὅτι προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, εὐχαρίστησέ τον.

Ὅταν κάνῃς ἀνάγνωσι, πίστεψε ὅτι βλέπεις τὸν Θεὸ κάτω ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λόγια, καὶ δέξου τα σὰν νὰ προέρχονταν ἀπὸ τὸ θεϊκὸ του στόμα. Τὸν καιρὸ ποὺ βλέπεις ὅτι βασιλεύει ὁ ἥλιος καὶ ἔρχεται ἡ νύχτα, λυπήσου καὶ παρακάλεσε τὸν Θεό, νὰ μὴν πέσῃς στὸ αἰώνιο σκοτάδι. Βλέποντας τὸν σταυρό, συλλογίσου πὼς αὐτὸς εἶναι ἡ σημαία καὶ τὸ λάβαρο τῆς ἐκστρατείας καὶ τοῦ πολέμου σου, καὶ πὼς, ἂν ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ αὐτόν, θὰ παραδοθῇς στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ἂν ὅμως τὸν ἀκολουθήσῃς, θὰ φθάσῃς στὸν οὐρανὸ φορτωμένος μὲ ἔνδοξα βραβεῖα. Βλέποντας τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἀφιέρωσε τὴν καρδιά σου σ' αὐτὴ ποὺ βασιλεύει στὸν Παράδεισο καὶ εὐχαρίστησέ την, γιὰτὶ στάθηκε πάντα ἑτοιμὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σου, γιὰτὶ γέννησε, θήλασε, ἀνέθρεψε τὸν Λυτρωτὴ τοῦ κόσμου, καὶ γιὰτὶ δὲν λείπει στὸν ἀόρατό μας πόλεμο ἢ προστασία καὶ ἡ βοήθειά της. Οἱ εἰκόνες τῶν Ἀγίων, ἃς παραβάλλουν στὸ νοῦ σου ὅτι ἔχεις τόσους συμπαραστάτες καὶ μεσῖτες στὸν Θεὸ καὶ παρακαλοῦν γιὰ σένα· αὐτοὶ ρίχνοντας μὲ γενναιότητα τὰ κοντάρια τους καὶ ἀφοῦ περπάτησαν, σοῦ ἄνοιξαν τὸν δρόμο, μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο περπατώντας, θὰ στεφανωθῇς καὶ σὺ μαζί τους σὲ μιὰ δόξα παντοτεινὴ.

Ὅταν δῇς τίς Ἐκκλησίες, ἀνάμεσα στὶς ἄλλες εὐλαβεῖς σκέψεις σου, συλλογίσου ὅτι ἡ ψυχὴ σου εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ «ἐσεῖς εἰσθε ναὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ » (Β' Κορινθ. 6,16) καὶ πρέπει νὰ τὴν διατηρῇς καθαρὴ καὶ ἀγνή. Ἀκούγοντας σὲ κάθε στιγμὴ τὸν ἀσπασμὸ τοῦ Ἀγγέλου τό, Θεοτόκε

Παρθένε, κάνε αὐτὲς τὶς σκέψεις· α΄) εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ γιὰ ἐκεῖνο τὸ μήνυμα, ποὺ ἔστειλε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴ γῆ καὶ στάθηκε ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας μας. β΄) Χαῖρε μαζὶ μὲ τὴν Ἀειπαρθένο Μαρία γιὰ τὰ πολλὰ μεγαλεῖα της, στὰ ὁποῖα ὑψώθηκε γιὰ τὴν ἐξαίρετη τιμὴ καὶ βαθύτατη ταπείνωσί της. Καὶ γ΄) προσκύνησε μαζὶ μὲ αὐτὴν τὴν εὐτυχισμένη Μητέρα καὶ μὲ τὸν Ἀρχάγγελο Γαβριὴλ τὸ θεῖο της βρέφος, ποὺ τότε ἀμέσως συνελήφθη στὴ παναγία της μήτρα· αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνης τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα, τὸ βράδυ, τὸ πρωὶ καὶ τὸ μεσημέρι.

Τὴν δὲ Πέμπτη τὸ βράδυ, σκέψου τὴν λύπη τῆς Θεοτόκου γιὰ τὸν γεμάτο αἵματα ἰδρώτα, ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸ της Υἱὸ μέσα στὸ Κῆπο ποὺ προσευχόταν, ὅταν πῆγαν οἱ στρατιῶτες μὲ τὸν Ἰούδα καὶ τὸν ἔπιασαν καὶ γιὰ τὴν θλίψι ποὺ εἶχε ὁ Υἱὸς της ὅλη ἐκείνη τὴν νύχτα· τὸ πρωὶ τῆς Παρασκευῆς, σκέψου τὶς λῦπες καὶ τοὺς πόνους ποὺ δοκίμασε γιὰ τὴν παρουσίασι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ της στὸν Πιλάτο καὶ στὸν Ἡρώδη, γιὰ τὴν ἀπόφασι τοῦ θανάτου καὶ γιὰ τὸ σήκωμα τοῦ Σταυροῦ του· τὸ μεσημέρι, ἕως τὸ Σάββατο, σκέψου τὴν ρομφαία τῆς θλίψεως ποὺ πέρασε τὴν καρδιά αὐτῆς τῆς πολὺ ἄξιας Κυρίας, γιὰ τὴν σταύρωσι καὶ τὸν θάνατο τοῦ μονακριβοῦ παιδιοῦ της, γιὰ τὸ σκληρότατο τρύπημα τῆς λόγχης τῆς ἀγίας του πλευρᾶς καὶ γιὰ τὴν ταφή του κ.τ.λ. Καὶ μὲ συντομία, ὥς εἶσαι πάντα ξάγρυπνος καὶ προσεκτικός, στὸ νὰ κυβερνᾷς τὶς αἰσθήσεις σου, καὶ σὲ κάθε τί ποὺ τύχαινε, χαροποιὸ ἢ λυπηρό, ἀγωνίσου νὰ κινῆσαι ἢ νὰ πηγαίνεις πίσω, ὅχι ἀπὸ τὴν ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος τῶν ἐπιγείων, ἀλλὰ ἀπὸ μόνη τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δέχεσαι αὐτὰ ἢ νὰ τὰ ἀποστρέφεις τόσο, ὅσο θέλει ὁ Θεός.

Λοιπόν, ὥς γνωρίζεις ὅτι τοὺς παραπάνω τρόπους, ποὺ σοῦ φανέρωσα γιὰ τὴν κυβέρνησι τῶν αἰσθήσεών σου, δὲν σοῦ τοὺς ἔδωσα γιὰ νὰ ἀσχολῆσαι συνέχεια μὲ αὐτούς· ἐπειδὴ καὶ ἔχης ὑποχρέωσι σχεδὸν πάντα, νὰ ἔχης τὸ νοῦ σου μαζεμένο μέσα στὴν καρδιά σου, γιὰ νὰ στέκεσαι μαζὶ μὲ τὸν Κύριό σου, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ προσέχης στὸ νὰ νικᾷς τοὺς ἐχθρούς σου καὶ τὰ πάθη σου, μὲ συνεχεῖς πράξεις, τόσο μὲ τὸ νὰ ἀντιστέκεσαι σ' αὐτά, ὅσο καὶ μὲ τὶς πράξεις τῶν ἀντίθετων ἀρετῶν, καθὼς σοῦ προεῖπα στὸ ιγ' κεφάλαιο· ἀλλὰ σοῦ τοὺς ἐρμήνευσα γιὰ νὰ γνωρίζης νὰ κυβερνᾷς τὸν ἑαυτό σου, ὅταν τὸ καλέσῃ ἡ ἀνάγκη. Γιατὶ πολλοί, καὶ παλαιοὶ καὶ νέοι ἀσκητές, καὶ ἄλλοι μὲ παρόμοιες φαντασίες πλανήθηκαν καὶ χάθηκαν ἀπὸ τὸν διάβολο, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καὶ συνηθίζει νὰ μετασχηματίζεται σὲ ἄγγελο φωτός, καθὼς εἶπε ὁ Παῦλος, γιὰ νὰ πλανήσῃ τὸν ἄνθρωπο· «Καὶ ὁ ἴδιος ὁ σατανᾶς μεταμφιέζεται σὲ ἄγγελο φωτός» (Β' Κορινθ. 11,14).

Γνώριζε ἐπίσης καὶ αὐτό, ὅτι καθὼς ἀπὸ τὴν αἴσθησι γεννιέται ἡ φαντασία, ἔτσι ἀντιστρόφως καὶ ἀπὸ τὴν φαντασία γεννιέται ἡ αἴσθησι, δηλαδὴ τόσο πολὺ χοντραίνει καὶ παχαίνει ἡ φαντασία σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους, ποὺ προκαλεῖ τὶς ἴδιες ἐνέργειες καὶ ἔχει τὰ ἴδια ἀποτελέσματα, ποὺ κάνει καὶ ἡ αἴσθησις· γι' αὐτὸ

πολλοὶ ὑποχόνδριοι καὶ φαντασιώδεις φοβοῦνται ἀπὸ τὶς φαντασίες τους, ὅπως φοβοῦνται καὶ ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις τους· καὶ ἡ γλυκαίνονται καὶ προσπαθοῦν ἢ πονοῦν καὶ ὑποφέρουν κάποιοι καὶ πεθαίνουν μόνο καὶ μόνο ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόσωπα καὶ πράγματα ποὺ φαντάζονται, παρομοίως σὰν νὰ ἦταν παρόντα αἰσθητὰ καὶ πραγματικά, αὐτὰ τὰ ἴδια πρόσωπα καὶ πράγματα ποὺ φαντάζονται. Καί, λοιπόν, ποὺς δὲν βλέπει πόσο κακὸ πρᾶγμα εἶναι ἡ φαντασία καὶ πόσο πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγουμε;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΔ Πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶμε τὴ γλῶσσα μας.

Ἀνάγκη μεγάλη εἶναι νὰ κυβερνᾷ κάποιος ὅπως πρέπει τὴν γλῶσσα του καὶ νὰ τὴν χαλιναγωγῇ. Γιατὶ, κάθε ἓνας κλίνει πολὺ στὸ νὰ τὴν ἀφήνῃ νὰ τρέχῃ καὶ νὰ ὁμιλῇ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ δίνουν εὐχαρίστησι στὶς αἰσθήσεις μας· ἡ πολυλογία, τὶς περισσότερες φορές, προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, ἀπὸ τὴν ὁποία, φανταζόμενοι ἐμεῖς πὼς γνωρίζουμε πολλὰ, καὶ ἱκανοποιώντας τὴ γνώμη μας, πιεζόμαστε μὲ πολλές ἐπαναλήψεις τῶν λόγων μας, νὰ τυπώσουμε τὴν γνώμη μας αὐτὴ στὶς καρδιές τῶν ἄλλων, γιὰ νὰ τοὺς κάνουμε τὸν δάσκαλο, σὰν νὰ ἔχουν ἀνάγκη νὰ μάθουν ἀπὸ μᾶς· καὶ μάλιστα τὴν ἴδια ὑπερηφάνεια δείχνουμε ὅταν τοὺς διδάσκουμε χωρὶς αὐτοὶ νὰ μᾶς ρωτήσουν πρῶτα.

Τὰ κακὰ ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ τὴν πολυλογία, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ περιγράψουμε μὲ λίγα λόγια· ἡ πολυλογία εἶναι μητέρα τῆς ἀκηδίας· ὑπόθεσις ἄγνοιας καὶ ἀνοησίας· πόρτα τῆς καταλαλιᾶς, ὑπηρέτης τῶν ψευδμάτων καὶ ψυχρότητα τῆς εὐλαβοῦς θερμότητας· τὰ πολλὰ λόγια δυναμώνουν τὰ πάθη καὶ ἀπὸ αὐτὰ κινεῖται μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἡ γλῶσσα μὲ περισσότερη εὐκολία στὴν ἀδιάκριτη συζήτησι. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος, θέλοντας νὰ φανερώσῃ πόσο δύσκολο εἶναι τὸ νὰ μὴν ἁμαρτάνῃ κάποιος στὰ λόγια ποὺ λέει, εἶπε ὅτι αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῶν τελείων ἀνδρῶν· «Ἄν κάποιος δὲν κάνῃ σφάλματα μὲ τὰ λόγια, αὐτὸς εἶναι τέλειος ἄνθρωπος, ἱκανὸς νὰ χαλιναγωγῇ ὅλο τοῦ τὸν ἑαυτό»³. Γιατὶ, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα ἀρχίσει μία φορὰ νὰ μιλάει, τρέχει σὰν ἀχαλίνωτο ἄλογο, καὶ δὲν μιλάει μόνο τὰ καλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ πρέπει, ἀλλὰ καὶ τὰ κακὰ· γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται αὐτὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀπόστολο, «μεστὴ ἀπὸ κακό, γεμάτη ἀπὸ δηλητήριον θανατηφόρο». Ὅπως σύμφωνα καὶ ὁ Σολομώντας εἶπε, ὅτι ἀπὸ τὴν πολυλογία δὲν θὰ ἀποφύγῃς τὴν ἁμαρτίαν· «ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν» (Παρ. 10,20). Καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε γενικά, ὅποιος μιλάει πολὺ, δείχνει ὅτι εἶναι ἀνόητος· «ὁ ἄφρων πληθύνει λόγους» (Ἐκκλ. 10,14).

Μὴν ἀνοίξης μεγάλες συνομιλίες μὲ ἐκεῖνον, ποὺ σὲ ἀκούει μὲ κακὴ ὄρεξι, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἀηδιάσῃς καὶ τὸν κάνῃς νὰ σὲ σιχαθῇ, ὅπως γράφτηκε: «Ὁ πλεονάζων λόγον, βδελυχθήσεται» (Σειράχ κεφ. 7). Ἀπόφευγε νὰ μιλᾷς αὐστηρὰ καὶ μεγάλῳφωνα. Γιατὶ καὶ τὰ δυὸ εἶναι πολὺ μισητὰ καὶ δίνουν ὑποψία ὅτι εἶσαι μάταιος καὶ ἔχεις μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό σου· μὴν μιλᾷς ποτὲ γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ γιὰ τὶς ὑποθέσεις σου ἢ γιὰ τοὺς συγγενεῖς σου· παρά, ὅταν εἶναι ἀνάγκη καὶ ὅσο μπορεῖς περισσότερο, μὲ συντομία καὶ ὀλιγολογία. Καὶ ἂν σοῦ φανῇ πὼς ἄλλοι μιλοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους παραπάνω, ἐσὺ πίεσε τὸν ἑαυτό σου νὰ μὴ τοὺς μιμηθῇς, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι καὶ τὰ λόγια τους νὰ φαίνωνται ταπεινὰ καὶ τῶν ἰδίων κατηγορητικά. Γιὰ δὲ τὸν πλησίον σου καὶ γιὰ ὅσα ἀνάγονται σὲ αὐτό, μίλα ὅσο λιγώτερο μπορεῖς, ὅταν καὶ ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀνάγκη γιὰ τὸ καλὸ του⁴⁵.

Γιὰ τὸν Θεό, νὰ μιλάς μὲ ὅλη σου τὴν ὄρεξι καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀγαθότητά του. Ἀλλὰ μὲ φόβο, σκεπτόμενος, ὅτι μπορεῖς νὰ κάνης λάθος ἀκόμη καὶ σὲ αὐτό. Ὅποτε, καλύτερα ἀγάπα νὰ προσέχης, ὅταν ἄλλοι μιλοῦν σχετικὰ μὲ αὐτά, φυλάττοντας τοὺς λόγους τους στὰ ἐσωτερικά της καρδιάς σου. Γιὰ τὰ ἄλλα ποὺ μιᾶνε, μόνο ὁ ἦχος τῆς φωνῆς ἃς ἐνοχλῇ τὴν ἀκοή σου· ἀλλὰ ὁ νοῦς σου, ἃς στέκεται ἀνυψωμένος στὸ Θεό. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκούσης ἐκεῖνον, ποὺ μιλάει γιὰ νὰ καταλάβης καὶ νὰ τοῦ ἀπαντήσης, καὶ τότε μὴν παραλείψης ἀνάμεσα νὰ ὑψώσης κάποιο μὲ τὸ λογισμό στὸν οὐρανό, ποὺ κατοικεῖ ὁ Θεός σου· καὶ σκέψου τὸ ὕψος του καὶ πὼς αὐτὸς βλέπει πάντα τὴν μηδαμινότητά σου, ἐξέταζε καλὰ ἐκεῖνα, ποὺ ἔρχονται στὴν καρδιά σου γιὰ νὰ πῆς, πρὶν νὰ περάσουν στὴ γλῶσσα καὶ θὰ βρῆς πολλά, ποὺ εἶναι καλύτερα νὰ μὴν βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμα σου· ἀλλὰ ἀκόμη γνώριζε, ὅτι καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ σκέφτεσαι ὅτι εἶναι καλὰ νὰ πῆς, εἶναι πολὺ καλύτερο νὰ τὰ θάψης στὴ σιωπὴ καὶ θὰ τὸ γνωρίσης, ἀφοῦ περάσῃ ἐκεῖνη ἡ συνομιλία.

Ἡ σιωπὴ, εἶναι μία μεγάλη ἐνδυνάμωσις τοῦ Ἀοράτου Πολέμου καὶ μία σίγουρη ἐλπίδα τῆς νίκης· ἡ σιωπὴ, εἶναι πολὺ ἀγαπημένη ἀπὸ ἐκεῖνον, ποὺ δὲν ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἐλπίζει στὸ Θεό· εἶναι φύλακας τῆς ἱερᾶς προσευχῆς καὶ θαυμαστῇ βοήθεια στὴν ἐγκύμνασι τῶν ἀρετῶν ⁴⁶. καὶ ἀκόμη εἶναι σημεῖο φρονιμάδας. Γιατὶ, ἂν καὶ ἄλλος δὲν μιλάῃ, τὸ κάνει γιατί δὲν ἔχει λόγο νὰ πῇ. «Ἐστὶ σιωπῶν, οὐ γὰρ ἔχει ἀπόκρισιν» (Σειρὰχ κεφ. 5)· καὶ ἄλλος, διότι φυλάττει τὸν κατάλληλο καιρὸ γιὰ νὰ μιλήσῃ. «Καὶ ἔστι σιωπῶν, εἰδὼς καιρόν» (αὐτόθι). Καὶ ἄλλος γιὰ ἄλλες αἰτίες ⁴⁷. γενικὰ ὅμως καὶ ὀλοκληρωτικά, ὅποιος δὲν μιλάει, δείχνει πὼς εἶναι φρόνιμος καὶ σοφός· «ἐστὶ σιωπῶν καὶ αὐτὸς φρόνιμος» (Σειρ. 14,27). «Ἐνας σιωπαίνει καὶ ἀποδεικνύεται σοφός» (Σειρ. 20,4).

Γιὰ νὰ συνηθίσῃς νὰ σιωπᾷς, σκέψου πολλές φορές τὶς ζημιές καὶ τοὺς κινδύνους τῆς πολυλογίας καὶ τὰ μεγάλα καλὰ τῆς σιωπῆς καὶ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς τρόπους, ποὺ εἶπα στὰ προηγούμενα τρία κεφάλαια, δηλαδή τὸ νὰ ἀνεβαίνει κάποιος ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ, στὴ θεωρία τοῦ σαρκωθέντος Λόγου· καὶ στὸ στολισμὸ τῶν ἡθῶν, μποροῦν νὰ μεταχειρίζονται ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν γνῶσι, διάκρισι καὶ δύναμι στὸ λογισμό, γιὰ νὰ διορθώνουν τὶς αἰσθήσεις τους μὲ αὐτούς. Ὅσοι ὅμως δὲν ἔχουν αὐτὴ τὴν γνῶσι καὶ τὴν δύναμι, αὐτοὶ μὲ ἄλλον τρόπο μποροῦν νὰ διορθώνουν τὶς αἰσθήσεις τους· δηλαδή, μὲ ὅλη τους τὴν δύναμι νὰ ἀπέχουν ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἰσθητὰ, ποὺ μποροῦν νὰ βλάπτουν τὴν ψυχὴ τους.

Καὶ λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, α' μέν, πρέπει νὰ φυλάττῃς μὲ μεγάλη προσοχὴ τοὺς κακοὺς καὶ γρήγορους κλέφτες ποὺ ἔχεις, δηλαδή, τὰ μάτια σου, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀφήνης νὰ τεντώνονται καὶ νὰ βλέπουν μὲ περιέργεια τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν, τόσο τὰ ὁμορφα, ὅσο καὶ τὰ ἄσχημα ἢ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν

καὶ μάλιστα τῶν νέων καὶ ἀγένειων ἢ νὰ βλέπουν τὴν ξεγύμνωσι ὄχι μόνο τῶν ξένων σωμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σου σώματος. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν περιέργεια καὶ τὸ ἐμπαθὲς κοίταγμα, ἡ καρδιὰ συλλαμβάνει τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ἐπιθυμία τῆς πορνείας καὶ τῆς παιδεραστίας. Καθὼς εἶπε ὁ Κύριος. «Ὅποιος βλέπει γυναῖκα μὲ ἐπιθυμία πονηρῇ, ἔχει κιόλας μέσα του διαπράξει τὴν μοιχεία μὲ αὐτήν» (Ματθ. 5,38). Καὶ κάποιος σοφὸς εἶπε «ἐκ τοῦ ὁρᾶν, τίκεται τὸ ἐρᾶν»⁴⁸. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Σολομώντας παραγγέλλει, νὰ μὴ πιαστοῦμε ἀπὸ τὰ μάτια μας, μήτε νὰ νικηθοῦμε ἀπὸ ἐπιθυμία ὠραιότητος· «υἱέ, μὴ σὲ νικήσῃ κάλλους ἐπιθυμία, μητὲ ἀγρευθῆς σοῖς ὀφθαλμοῖς» (Παρ. 6,25).

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, φυλάξου νὰ μὴ βλέπῃς περίεργα τὰ ὁμορφα φαγητὰ καὶ ποτὰ, ἐνθυμούμενος τὴν πρώτη μητέρα τοῦ γένους μας Εὕα ἢ ὁποία, γιὰ νὰ δῇ τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ τοῦ ἐμποδισμένου ξύλου στὸν Παράδεισο, τὸν ἐπιθύμησε, τὸν πῆρε, τὸν ἔφαγε καὶ ἔτσι πέθανε· οὔτε νὰ βλέπῃς μὲ εὐχαρίστησι τὰ ὁμορφα ροῦχα ἢ τὸν χρυσὸ καὶ τὸ ἀργύριον ἢ τὶς λαμπρὲς δόξες τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὰ μάτια σου μέσα στὴ ψυχὴν σου τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας καὶ φιλαργυρίας. «Ἀπόστρεψαν γάρ, φησι, τοὺς ὀφθαλμούς μου, τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα» (Ψαλμ. 118.)· καὶ γιὰ νὰ μιλήσω γενικά, φυλάξου νὰ μὴ βλέπῃς χοροὺς, παιχνίδια, τραπέζια, ξεφαντώματα, μαλώματα, παλαίσματα, τρεχάματα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄτακτα καὶ ἄσεμνα πράγματα, ποὺ ἀγαπᾷ ὁ ἡλίθιος κόσμος καὶ ἔχει ἀπαγορευμένα ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ἀπόφευγε καὶ κλεῖσε τὰ μάτια σου ἀπὸ αὐτά, γιὰ νὰ μὴ γεμίσης τὴν καρδιὰ καὶ τὴν φαντασία σου ἀπὸ ἄσχημες εἰκόνες καὶ πάθη, καὶ ξεσηκώσης ταραχὴ καὶ νέο πόλεμον ἐναντίον σου, ἀφήνοντας τὸν ἀγῶνα, ποὺ ἔχεις νὰ ἀγωνίζεσαι ἐναντίον τῶν παλαιῶν σου παθῶν. Ἀγάπα ὅμως νὰ βλέπῃς τὶς Ἐκκλησίες, τὶς ἀγίες εἰκόνες, τὰ ἱερὰ βιβλία, τὰ κοιμητήρια, τοὺς τάφους καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι σεμνὰ καὶ ἅγια, τῶν ὁποίων ἡ θεωρία σὲ ὠφελεῖ.

Α'. Πρέπει νὰ προφυλάττῃς τὰ αὐτιά σου. Πρῶτα γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦς τὰ αἰσχρὰ καὶ ἐρωτικά λόγια, τὰ τραγούδια καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γλυκαίνεται ἡ ψυχὴ σου καὶ ἡ καρδιὰ σου ἀνάβει ἀπὸ τὴν σαρκικὴ ἐπιθυμία. Γιατὶ εἶναι γραμμένο· «ἀπομάκρυνε ἀπὸ μένα τὰ ἐπονείδιστα λόγια» (Παρ. κζ' 11).

Κατὰ δεύτερον λόγο, γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦς τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ γελωτοποιὰ λόγια, τὰ ὁποῖα μάλιστα εἶναι φαντασιώσεις καὶ τὰ κάθε εἴδους καὶ διάφορα τοῦ κόσμου ψέμματα, νοστιμευόμενος καὶ γλυκαινόμενος ἀπὸ αὐτά. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι σωστὸ στὸ χριστιανὸ νὰ ἀκούῃ μὲ εὐχαρίστησι αὐτά, ἀλλὰ ἐκείνων τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων, σχετικὰ μὲ τοὺς ὁποίους εἶπε ὁ Παῦλος, ὅτι, «θὰ κλείσουν τὰ αὐτιά τους στὴν ἀλήθεια καὶ θὰ στραφοῦν στὰ παραμύθια» (Β' Τιμ. δ' 4).

Τρίτον, γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦς μὲ εὐχαρίστησι τὶς κατακρίσεις καὶ πολυλογίες ποὺ οἱ ἄλλοι κάνουν ἐναντίον τοῦ πλησίον ἀλλὰ ἢ νὰ τὶς ἐμποδίζεις, ἂν μπορεῖς ἢ νὰ

μὴν κάθεσαι νὰ τὶς ἀκοῦς. Ἐπειδὴ ὁ μέγας Βασίλειος θεωρεῖ ἄξιους ἀφορισμοῦ, τόσο ἐκείνους ποὺ πολυλογοῦν, ὅσο καὶ ἐκείνους ποὺ στέκονται καὶ ἀκοῦν τὶς συκοφαντίες· «Ἄν βρεθῇ κάποιος νὰ καταλαλῇ ἄλλον ἢ ἂν ἀκούῃ νὰ καταλαλοῦν καὶ δὲν τοὺς ἐπιτιμᾷ... μαζί μὲ αὐτὸν νὰ ἀφορίζεται» ⁴⁹.

Τέταρτο, φυλάξου νὰ μὴ γλυκαίνεσαι καὶ ἀκοῦς τὰ περιττὰ καὶ μάταια λόγια καὶ τὶς φλυαρίες, στὶς ὁποῖες καταπιάνεται ὁ περισσότερος κόσμος· γιατί, εἶναι γραμμένο· «δὲν θὰ ἀκούσης λόγο μάταιο» (Ἑξοδ. 23,1). Καὶ ὁ Σολομώντας εἶπε· «μάταιο λόγο κάντον μακρὰ μου» (Παρ. 30,8). Καὶ ὁ Κύριος εἶπε· «Γιὰ κάθε μάταιο λόγο ποὺ θὰ ποῦν οἱ ἄνθρωποι, θὰ λογοδοτήσουν τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως» (Ματθ. 12,36).

Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε σύντομα, φυλάξου νὰ μὴν ἀκοῦς ὅλα ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ ἀκούσματα, ποὺ μποροῦν νὰ βλάψουν τὴν ψυχὴ σου· αὐτὰ κυρίως εἶναι οἱ κολακεῖες τῶν κολάκων καὶ οἱ ἔπαινοι, σχετικὰ γιὰ τοὺς ὁποίους εἶπε ὁ Ἡσαΐας «λαὸς μου, αὐτοὶ ποὺ σᾶς καλοτυχίζουν, σᾶς κοροϊδεύουν» (3,11). Ἀγάπησε δὲ νὰ ἀκοῦς τὰ θεῖα λόγια, τὶς ἱερὲς μελωδίες καὶ ψαλμωδίες, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι σεμνά, ἅγια, σοφὰ καὶ ψυχωφελῆ· καὶ μάλιστα ἀγάπα νὰ ἀκοῦς τὶς ἀτιμίες καὶ τὶς βρισιὲς ποὺ σοῦ κάνουν οἱ ἄλλοι.

Ε΄. Φύλαξε τὴν ὁσφρησί σου ἀπὸ τὰ μυρωδικά, τοὺς μόσχους καὶ ἄλλα εὐωδιστὰ ἀρώματα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει οὔτε πάνω σου νὰ τὰ βάζης ἢ νὰ τὰ ἀλείφης, οὔτε μὲ ὑπερβολὴ νὰ μυρίζεσαι. Ἐπειδὴ αὐτά, ὅλα εἶναι χαρακτηριστικὸ τῶν ἀσέμνων γυναικῶν, καὶ ὅχι τῶν φρονίμων ἀνδρῶν, καὶ κοιμίζουν τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν σπρώχνουν σὲ πορνικὰ πάθη καὶ ἐπιθυμίες καὶ κάνουν νὰ ἔρχονται σὲ αὐτοὺς ποὺ τὰ μεταχειρίζονται, οἱ προφητικὲς ἐκεῖνες κατάρεις, ποὺ λένε «Καὶ ἀντὶ τῆς εὐχάριστης εὐωδίας, θὰ ὑπάρχη μοῦχλα» (Ἡσ. 3,23), «Καὶ ἀλοίομονο σὲ ὅσους ἀλείφονται μὲ τὰ καλύτερα ἀρώματα» (Ἀμ. 6,6).

ΣΤ΄. Φύλαξε τὴν γεῦσι καὶ τὴν κοιλιὰ σου, γιὰ νὰ μὴν ὑποδουλώνεται σὲ παχυντικὰ καὶ εὐχάριστα καὶ πολυποίκιλα φαγητά, καὶ νόστιμα καὶ εὐώδη ποτά. Γιατὶ, τὰ τρυφερὰ αὐτὰ τραπέζια, πρὶν νὰ τὰ ἀποκτήσης, θὰ σὲ κάνουν νὰ πέσης σὲ κλεψιές, ψέματα, κολακεῖες, καὶ ἄλλα χίλια ὑπηρετικὰ πάθη καὶ κακά· ἀφοῦ ὅμως τὰ ἀποκτήσης, θὰ σὲ γκρεμίσουν στοὺς λάκκους τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ κτηγόμορφων ἐπιθυμιῶν, ὅσες πραγματοποιοῦνται κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιὰ· καὶ θὰ φέρουν ἐναντίον σου τὶς προφητικὲς ἐκεῖνες κατάρεις τοῦ Ἀμώς· «Ἀλοίομονο ἐσεῖς ποὺ τρῶτε τρυφερὰ ἀρνάκια καὶ καλοθρεμμένα μοσχάρια ἀπὸ τὰ κοπάδια....» (6,4).

Ζ΄. Πρέπει νὰ φυλάγεις, νὰ μὴν πιάνης μὲ τὸ χέρι ὅχι μόνο ξένο σῶμα γυναικας, ἄνδρα ἢ γέροντα, τὸ ἴδιο καὶ νεώτερου, ἀλλὰ οὔτε τὸ δικό σου σῶμα καὶ μάλιστα τὰ ἀπόκρυφα σημεῖα σου, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἀνάγκη. Γιατὶ, ὅσο ἄκομψη εἶναι αὐτὴ ἡ αἰσθησις τῆς ἀφῆς, τόσο αἰσθητικὴ καὶ ζωντανὴ εἶναι καὶ

παρακινεῖ τὰ πάθη τῆς σάρκας, καὶ γκρεμίζει τὸν ἄνθρωπο ὡς αὐτὴ τὴν πρᾶξι τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ὅλες μὲν οἱ ἄλλες αἰσθήσεις, ὑπηρετοῦν τὴν ἀφή, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο, ἀπὸ μακριὰ ἐργάζονται τὴν ἁμαρτία. Ἀλλὰ ὅταν κάποιος φθάσῃ στὴν ἀφή, δηλαδή φτάνῃ καὶ πιάνῃ, δύσκολα πιά μπορεῖ νὰ κρατηθῇ καὶ νὰ μὴν διαπράξῃ τὴν ἁμαρτία.

Στὴν αἴσθησι τῆς ἀφῆς, ἀναφέρεται καὶ ὁ στολισμὸς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδιῶν. Ὅποτε, φυλάξου νὰ μὴ στολίζῃς τὸ σῶμα σου μὲ μαλακὰ καὶ διάφορα καὶ λαμπρὰ ροῦχα ἢ μὲ πολυέξοδα καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἢ μὲ πολύτιμα παπούτσια, γιὰτὶ αὐτὰ ἀρμόζουν στὶς γυναῖκες καὶ στοὺς ἄνδρες δὲν ταιριάζουν, ἀλλὰ μόνο νὰ φορᾷς σεμνὰ καὶ ταπεινὰ καὶ ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ χρειάζονται, στὸ κρῦο τοῦ χειμῶνα καὶ στὸν καύσωνα τοῦ καλοκαιριοῦ γιὰ τὴν συντήρησι τοῦ σώματος, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσῃς καὶ σὺ ἐκεῖνο, ποὺ ἄκουσε ὁ πλούσιος ποὺ ντύθηκε τὴν βασιλικὴ καὶ μεταξωτὴ ἐνδυμασία, δηλαδή, τό· «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου» (Λουκ. 16,25) καὶ ἔλθῃ πάνω σου ἡ κατάρρα ποὺ λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· «Θὰ βγάλουν τοὺς μανδύες τοὺς καὶ θὰ πετάξουν ἀπὸ πάνω τοὺς τὰ χρυσοκέντητα ροῦχα τοὺς» (26,16).

Στὴν ἀφή ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἄλλες ἀνέσεις τοῦ σώματος· ὅπως εἶναι, τὸ φτιάξιμο τῶν μαλλιῶν καὶ τὸ συχνὸ πλύσιμο τῶν γενιῶν, τὰ λαμπρὰ καὶ πολύτιμα σπῖτια, τὰ πολυέξοδα καὶ μαλακὰ στρώματα καὶ καθίσματα. Ἀπὸ αὐτὰ ὅλα νὰ φυλάγῃς, ὡς βλαβερὰ τῆς συνέσεώς σου καὶ ὑπεύθυνα τῆς πορνείας καὶ τῶν σαρκικῶν παθῶν, γιὰ νὰ μὴν κληρονομήσῃς τὸ οὐαὶ τοῦ Ἀμῶς, ποὺ λέγει· «Ἀλοῖμονο σὲ σᾶς ποὺ ξαπλώνετε σὲ ἀνάκλιντρα στολισμένα μὲ ἐλεφαντόδοντο» (6,4).

Αὐτὰ ποὺ σοῦ εἶπα ὡς τώρα, εἶναι ἡ γῆ, τὴν ὁποία κατεδικάστηκε νὰ τρώῃ τὸ νοητὸ φίδι ὁ διάβολος. Αὐτὰ εἶναι, ἡ ὕλη καὶ ἡ τροφή, μὲ τὴν ὁποία τρέφονται ὅλα τὰ πάθη τῆς σάρκας. Καὶ λοιπόν, ἐὰν ἐσὺ δὲν τὰ καταφρονήσῃς, ὡς δῆθεν μικρά, ἀλλὰ πολεμήσῃς γενναῖα καὶ δὲν τὰ ἀφήσῃς νὰ μποῦν μέσα ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις στὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά σου, σὲ πληροφορῶ, ὅτι ἀλήθεια, εὐκόλα θὰ ἐξαφανίσῃς μὲ τὴν ἀτροφία τὸν διάβολο καὶ τὰ πάθη καὶ σὲ λίγο καιρὸ θὰ φανῇς νικητὴς ἄριστος σὲ αὐτὸν τὸν Ἀόρατο Πόλεμο.

Γιὰτὶ εἶναι γραμμένο στὸν Ἰώβ, ὅτι ὁ μυρμηκολέοντας (δηλαδή ὁ διάβολος) ἐξαφανίστηκε καὶ χάθηκε μὴ ἔχοντας νὰ φάῃ τροφή, «Μυρμηκολέων ὤλετο, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βορᾶν» (δ' 11) ⁵⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΕ΄ Πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὴν φαντασία καὶ τὴν ἐνθύμησί μας.

Ἀφοῦ μιλήσαμε σχετικὰ γιὰ τὴν διόρθωσι τῶν αἰσθήσεων μας, ἐπακόλουθο εἶναι νὰ ποῦμε ἐδῶ καὶ πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὴν φαντασία καὶ ἐνθύμησί μας, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν γνώμη ὅλων σχεδὸν τῶν φιλοσόφων, ἡ φαντασία καὶ ἡ ἐνθύμησις, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ μία ἀποτύπωσις ὅλων ἐκείνων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ποὺ εἶδαμε, ἀκούσαμε καὶ μυριστήκαμε καὶ γευτήκαμε καὶ πιάσαμε. Καὶ γιὰ νὰ πῶ μὲ συντομία, ἡ φαντασία καὶ ἐνθύμησις, εἶναι μία ἐσωτερικὴ κοινὴ αἴσθησις, ἡ ὁποία φαντάζεται καὶ θυμᾶται καθαρὰ ὅλα, ὅσα οἱ ἐξωτερικὲς πέντε αἰσθήσεις μας πρόλαβαν νὰ προαισθανθοῦν. Καὶ κατὰ κάποιον τρόπο, ἡ μὲν αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητὰ, παρομοιάζονται μὲ τὴν σφραγίδα, ἐνῶ ἡ φαντασία, μὲ τὸ ἀποτύπωμα τῆς σφραγίδας.

Ἡ φαντασία αὐτὴ καὶ ἡ ἐνθύμησις μᾶς δόθηκε μετὰ τὴν παράβασιν γιὰ νὰ τὴν μεταχειρισθοῦμε, ὅταν οἱ ἐξωτερικὲς μας αἰσθήσεις ἡσυχάζουν καὶ ὅταν δὲν ἔχουμε μπροστὰ μας παρόντα τὰ αἰσθητὰ ἐκεῖνα πράγματα, ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις καὶ τυπώθηκαν σὲ αὐτήν. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχουμε πάντα παρόντα ὅλα ὅσα γνωρίσαμε καὶ ἀκούσαμε καὶ μυρίσαμε καὶ γευθήκαμε καὶ πιάσαμε, γι' αὐτὸ τὰ φέρνουμε μπροστὰ μας μὲ τὴν φαντασία καὶ τὴν ἐνθύμησιν, ποὺ τὰ ἔχει τυπωμένα καὶ ἔτσι μιλοῦμε γι' αὐτὰ καὶ σκεπτόμαστε, σὰν νὰ τὰ εἶχαμε καὶ μπροστὰ μας.

Γιὰ παράδειγμα· ἐσὺ πῆγες μία φορὰ καὶ εἶδες τὴν Σμύρνην, ἔπειτα ἔφυγες ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πλέον δὲν τὴν βλέπεις μὲ τὴν ἐξωτερικὴ αἴσθησιν τῶν ματιῶν, ἀλλὰ ὅμως μὲ τὴν ἐσωτερικὴ αἴσθησιν δηλαδή, μὲ τὴν φαντασία καὶ ἐνθύμησιν, ὅταν θέλῃς, φέρνεις τὴν Σμύρνην μπροστὰ σου καὶ τὴν βλέπεις, σὰν νὰ ἦταν καὶ παρόν, μὲ τὸ ἴδιον σχῆμα καὶ διάστημα καὶ μέγεθος καὶ τοποθεσία, ποὺ ἔχει· ὅχι πῶς τότε πηγαίνεις καὶ βλέπεις τὴν Σμύρνην, (καθὼς νομίζουν μερικοὶ ἀμαθεῖς). Ἀλλὰ βλέπεις τὴν εἰκόνα τῆς Σμύρνης, τὴν ὁποία ἔχει τυπωμένη μέσα ἡ φαντασία καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου. Αὐτὴ ἡ φαντασία τῶν αἰσθητῶν εἶναι, ποὺ μᾶς ἐνοχλεῖ καὶ μέσα στὸν ὕπνον καὶ μᾶς κάνει νὰ βλέπουμε τὰ διάφορα καὶ πολυποίκιλα ὄνειρα, στὰ ὁποῖα πρόσεχε νὰ μὴ πιστεύῃς ποτέ.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ φαντασία αὐτὴ, εἶναι μιὰ παράλογη καὶ χοντρὴ ἀποτύπωσις τῶν πέντε αἰσθήσεων καὶ φαντάζεται τὰ αἰσθητὰ μὲ τὸ σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ τὸ μέγεθός τους, ὅπως εἴπαμε.

Α. Νὰ γνωρίζῃς, δὲ ὅτι ὁ Θεός, ὅπως εἶναι ἔξω ἀπὸ ὅλες τὶς αἰσθήσεις μαζί καὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ πέρα ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ διάστημα καὶ τόπο, ὡς ἐντελῶς ἀσχημάτιστος καὶ ἄμορφος καὶ ὑπάρχει παντοῦ καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα, ἔτσι εἶναι καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε φαντασία. Καὶ στὴ συνέχεια, γινώριζε, ὅτι ἡ φαντασία εἶναι

μία δύναμις τῆς ψυχῆς, ποὺ δὲν ἔχει ἐπιδεξιότητα νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Θεό, γιὰ αὐτὰ τῆς τὰ ἐλαττώματα (*Βλέπε στὴ Φιλοκαλία, ποὺ λέγει, ὅτι «καμία φαντασία δὲν ἔχει θέσι στὴν περίπτωσι τοῦ Θεοῦ. Διότι γενικὰ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια»*).

Β'. Γνώριζε, ὅτι καὶ ὁ ἐωσφόρος καὶ ὁ πρῶτος τῶν Ἀγγέλων, ὄντας πρὶν ἀνώτερος τῆς παράλογης φαντασίας καὶ πέρα ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ αἴσθησι ὡς νοῦς λογικὸς καὶ ἄϋλος καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀσώματος, ὕστερα ἀφοῦ φαντάσθηκε καὶ ἐσχημάτισε μὲ τὸ νοῦ τοῦ τὴν ἰσοθεΐα, ἔπεσε ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἄμορφη καὶ ἀσχημάτιστη καὶ ἀπαθῇ καὶ ἐνιαία, ἀσώματη κατάστασι τοῦ νοῦ, κάτω στὴ πολυσχημάτιστη καὶ πολυμέριστη καὶ παχυλὴ αὐτὴ φαντασία, ὅπως εἶναι γνῶμη πολλῶν θεολόγων καὶ ἔτσι, ἀπὸ ἄγγελος ἀσχημάτιστος, ἄϋλος καὶ ἀπαθής, ἐγίνε διάβολος, ὑλικός, κατὰ κάποιο τρόπο, πολύσχημος καὶ ἐμπαθής ⁵¹. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς θείους Πατέρες ζωγράφος ποὺ μιμεῖται τὰ πάντα καὶ φίδι πολύμορφο καὶ τρώει τὴν γῆ τῶν παθῶν, φαντασιόκοπος καὶ ἄλλα παρόμοια ὀνόματα. Ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ παρομοιάζεται ὡς δράκος μὲ σῶμα, μὲ οὐρά, μὲ νεῦρα, μὲ πλευρά, μὲ ράχη, μὲ μύτη, μὲ μάτια, μὲ στόμα, μὲ χεῖλη, μὲ δέρμα, μὲ σάρκα καὶ μὲ ἄλλα παρόμοια μέλη. Καὶ βλέπε στὸ μ' καὶ μ' κεφάλαιο τοῦ Ἰωβ. Ὅποτε, ἀπὸ αὐτὰ μάθε, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ φαντασία μὲ διάφορες μορφές, καθὼς εἶναι ἐφεύρεσι καὶ καρπὸς τοῦ διαβόλου, ἔτσι τοῦ εἶναι καὶ πολὺ ἐπιθυμητή. Ἐπειδὴ, σύμφωνα μὲ τοὺς Ἀγίους ⁵² αὐτὴ εἶναι τὸ γεφύρι, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο περνώντας οἱ δολοφόνοι δαίμονες, ἐνώνονται μὲ τὴν ψυχὴ καὶ ἔτσι τὴν κάνουν κατοικητήριον αἰσchrῶν καὶ πονηρῶν καὶ βλάσφημων λογισμῶν καὶ ὅλων τῶν ἀκαθάρτων ψυχικῶν καὶ σωματικῶν παθῶν.

Γ. Γνώριζε, ὅτι κατὰ τὸν θεολογικώτατο Ἅγιο Μάξιμο καὶ ὁ πρωτόπλαστος Ἀδὰμ κτίστηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ χωρὶς φαντασία. Ἐπειδὴ, ὁ νοῦς ἐκείνου, καθαρὸς, μοναδικὸς καὶ πράγματι νοῦς ὢν, δὲν τυπωνόταν, οὔτε σχηματιζόταν ἀπὸ τίς αἰσθήσεις καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν αἰσθητῶν. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ τὴν κατώτερη δύναμι τῆς φαντασίας καὶ νὰ φαντασθῇ σχήματα καὶ χρώματα καὶ εἶδη καὶ διαστήματα, παρατηροῦσε μὲ τὴν ἀνώτερη δύναμη τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τὴν διάνοια, μόνους γυμνοὺς καὶ ψιλοὺς τοὺς λόγους τῶν ὄντων, ἄϋλα, καθαρὰ καὶ πνευματικά⁵³. Ἀλλὰ ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος, καθὼς αὐτὸς ἔπεσε ἀπὸ τὴν φαντασία, ἔτσι ἔκανε καὶ τὸν Ἀδὰμ, νὰ σχηματίσῃ τὸν νοῦ τοῦ μὲ τὴν ἰσοθεΐα καὶ νὰ πέσῃ ἀπὸ τὴν ἰδίᾳ αὐτὴ τὴν φαντασία καὶ ἔτσι ἀπὸ ἐκείνη τὴν νοερά, ἰσάγγελο, ἐνιαία, λογικὴ καὶ ἀσχημάτιστη ζωὴ, γκρεμίστηκε ὁ ταλαίπωρος, στὴν αἰσθητικὴ, πολυμέριστη καὶ πολυσχημάτιστη φαντασία αὐτὴ καὶ τὴν κατάστασι τῶν ἀλόγων ζώων. Ἐπειδὴ ἡ φαντασία εἶναι κυρίως ἰδίωμα τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ὄχι τῶν λογικῶν.

Ἀφοῦ γιὰ μία φορὰ ἔπεσε ὁ ἄνθρωπος σὲ αὐτὴν τὴν κατάστασι, ποιὸς μπορεῖ νὰ πῇ, σὲ πόσα πάθη, σὲ πόσα κακὰ καὶ σὲ πόσες πλάνες κατακρεμίστηκε μέσα ἀπὸ τὴν φαντασία; Γέμισε τὴν ἠθικὴ φιλοσοφία ἀπὸ διάφορες ἀπάτες ⁵⁴.

Γέμισε τὴ φυσικὴ ἀπὸ πολλὰς ψευτοδοξασίες ⁵⁵, καὶ γέμισε τὴν θεολογία ἀπὸ ψεύτικα καὶ σάπια δόγματα. Γιατὶ, πολλοί, καὶ μεγάλοι καὶ νεώτεροι, θέλοντας νὰ θεωρήσουν καὶ νὰ μιλήσουν σχετικὰ μὲ τὸ Θεὸ καὶ τῶν σχετικῶν, τῶν ἀπλῶν, ἀσχημάτιστων καὶ ἀφάνταστων μυστηρίων, ὅπου ἐνεργεῖ ἡ ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς δυνάμεις, ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, δηλαδή, ὁ νοῦς, πρὶν ἀκόμη νὰ καθαρίσουν τὸ νοῦ τους ἀπὸ τὰ ἐμπαθῆ σχήματα καὶ εἰκόνες τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἀντὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια βρῆκαν τὸ ψέμα. Καὶ τὸ μεγαλύτερο κακὸ εἶναι, ὅτι καὶ τὸ ψέμα αὐτό, τὸ ἀσπάστηκαν καὶ τὸ κρατοῦν δυνατὰ σὰν ἀλήθεια καὶ ὄντως ὄν· ἀντὶ γιὰ θεολόγοι, φάνηκαν φαντασιολόγοι, ἀφοῦ παραδόθηκαν σὲ ἀδόκιμο νοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολο.

Λοιπὸν, ἐσὺ ἀδελφέ, ἐὰν ἀγαπᾷς νὰ ἐλευθερωθῇς μὲ εὐκολία ἀπὸ τὶς πλάνες αὐτὲς καὶ τὰ πάθη, ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ νὰ ξεφύγῃς ἀπὸ τὶς διαφορὲς παγίδες καὶ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου καὶ ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ ἐνωθῇς μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ πετύχῃς τὸν θεῖο φωτισμὸ καὶ τὴν ἀλήθεια, πολέμα, ἀλλὰ μὲ ὅλες σου τὶς δυνάμεις πολέμα, νὰ ξεγυμνώσῃς τὸν νοῦ σου ἀπὸ τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ διαστήματα, καὶ γενικὰ ἀπὸ κάθε φαντασία καὶ ἐνθύμησι τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ καλῶν καὶ κακῶν.

Ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ εἶναι σὰν μολυσμοὶ καὶ λάσπες καὶ σκοτεινιά, ποὺ μολύνουν τὴν καθαρότητα καὶ εὐπρέπεια καὶ λαμπρότητα τοῦ νοῦ καὶ παχαίνουν τὴν αὐλία του. Καὶ σχεδόν, κανένα πάθος ⁵⁶ ψυχικὸ ἢ σωματικὸ δὲν μπορεῖ νὰ πλησιάσῃ τὸν νοῦ, παρὰ διὰ μέσου τῆς φαντασίας αὐτῆς τῶν αἰσθητῶν. Ἀγωνίσου λοιπὸν νὰ φυλάξῃς αὐτὸ τὸ νοῦ σου ἀχρωμάτιστο, ἀσχημάτιστο, ἄμορφο καὶ καθαρὸ, καθὼς τὸ ἔπλασε ὁ Θεός.

Αὐτὸ βέβαια μὲ ἄλλο τρόπο δὲν γίνεται, παρὰ ἂν τὸν ἐπιστρέφῃς καὶ τὸν μαζέψῃς μέσα στὸ στενὸ τόπο τῆς καρδιᾶς σου καὶ ὅλου τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου· καὶ ἐκεῖ μέσα νὰ τὸν συνηθίζῃς νὰ βρίσκεται πότε μὲν προσευχόμενος μὲ πένθος, μὲ τὸν ἐσωτερικὸ λόγον τῆς καρδιᾶς, καὶ λέγοντας· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με»· καὶ νὰ προσέχῃ μόνον τὰ λόγια τῆς προσευχῆς αὐτῆς, (ὅπως σχετικὰ μὲ αὐτό σου λέω στὸ κς' κεφάλαιο), ἄλλοτε παρατηρώντας τὸν ἴδιο σου τὸν ἑαυτό, μᾶλλον διὰ μέσου τοῦ ἑαυτοῦ σου κατανοώντας τὸν Θεὸ καὶ ἀναπαυόμενος ⁵⁷. αὐτὴ ἡ θεωρία καὶ ἡ μελέτη λέγεται κυκλικὴ καὶ ἀπλανής ⁵⁸. Γιατὶ, ὅπως τὸ φίδι, ὅταν θέλῃ νὰ βγάλῃ τὸ παλιὸ του δέρμα, πηγαίνει καὶ περνάει ἀπὸ στενὸ τόπο, ὅπως λένει οἱ φυσιολόγοι, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, μέσα ἀπὸ τὸ στενὸ τόπο τῆς καρδιᾶς καὶ τῆς Νοερᾶς Προσευχῆς ποὺ βρίσκεται μέσα σὲ αὐτήν, φιλτράρεται, βγάζει τὸ φόρεμα τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν καὶ κακῶν προλήψεων καὶ γίνεται καθαρὸς, λαμπρὸς καὶ κατάλληλος στὴν ἑνωσι τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ὁμοιότητα ποὺ παίρνει μὲ αὐτόν. Καὶ πάλι, καθὼς τὸ νερό, ὅσο ἐνώνεται καὶ περνάει στριμωγμένο μέσα ἀπὸ τοὺς στενοὺς σωλῆνες, τόσο λεπταίνει καὶ δυναμώνεται καὶ ἀνεβαίνει σὲ ὕψος· ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, ὅσο

άσχολεῖται μὲ τὴν ἀκριβῆ μελέτη τῆς καρδιάς καὶ τῇ δικῇ του θεωρίᾳ, τόσο λεπταίνει, τόσο δυνατώτερος γίνεται καὶ ψηλότερος ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἐπίθεσι λογισμῶν καὶ ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ εἶδος, ὅχι μόνον τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν νοητῶν, μὲ τὸ νὰ μένουν ὅλα αὐτὰ ἔξω διότι ἐκεῖ μέσα δὲν μποροῦν νὰμποῦν ⁵⁹. Ἐὰν καμμιά φορὰ πάῃ ὁ νοῦς σου στὰ ἐξωτερικὰ πού βλέπεις καὶ στὶς φαντασίες τοῦ κόσμου, πάλι ξαναγύρισε τὸν μέσα στὸν θάλαμο τῆς καρδιάς, ἕως ὅτου νὰ συνηθίσει.

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ κυριώτερος τρόπος, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃς παντοτεινὸ ἔργο γιὰ νὰ διορθώσης, ἀγαπητέ, τὴν φαντασία καὶ τὴν θύμησί σου· τί λέω; Νὰ διορθώσης καὶ νὰ ἐξαφανίσῃς ἀπὸ τὴν ρίζα, τὶς κακὲς προλήψεις αὐτῆς καὶ τὰ εἰδῶλα. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος τρόπος, ὅσο εἶναι καρποφόρος καὶ ὠφέλιμος, τόσο εἶναι καὶ κουραστικός· καὶ ὅσο εἶναι κουραστικός, τόσο εἶναι καὶ δυσκολοεπιχείρητος (γιὰ νὰ μὴν πῶ καὶ δυσκολοπίστευτος), κοντὰ στοὺς πολλοὺς καὶ μάλιστα στοὺς δικούς μας σοφοὺς καὶ διδασκάλους τοῦ τωρινοῦ αἰῶνα, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν νὰ πιστέψουν στὴν διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τόσων καὶ τόσων θεοφόρων Πατέρων, πού διδάσκουν αὐτὸν τὸν τρόπο στὸ νεοτύπωτο βιβλίο τῆς Φιλοκαλίας, τὸ ὁποῖο εἶναι πῶς πολύτιμο ἀπὸ κάθε βαρύτιμο πετράδι, στεροῦνται δίκαια τοὺς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοὺς ὁποῖους ἀπολαμβάνουν πολλοὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀγράμματοι: «Τὰ ἀπέκρυψε αὐτὰ ὁ Θεός, κατὰ τὸ λόγιο, ἀπὸ σοφοὺς καὶ συνετοὺς καὶ τὰ φανέρωσε στὰ νήπια» (Λουκ. 10,21). Γιατί, ὅσοι δὲν πιστεύουν σ' αὐτὴ τὴ νοερὴ ἐργασία, οὔτε νὰ καταλάβουν μποροῦν τὴν ὠφέλεια πού προέρχεται ἀπὸ αὐτὴ κατὰ τό· «Ἄν δὲν πιστεύσετε, δὲν θὰ καταλάβετε» (Ἠσ. 7,9).

Ὅταν βλέπῃς ὅτι ὁ νοῦς σου κουράζεται καὶ δὲν μπορεῖ πιά νὰ μείνῃ μέσα στὴν καρδιά καὶ στὴν προσευχὴ τοῦ νοῦ πού γίνεται μέσα σὲ αὐτή, τότε χρησιμοποίησε καὶ τὸν β' τρόπο, δηλαδή, ἄφησε τὸ νὰ βγαίνει ἔξω καὶ νὰ ἀσχολῆται μὲ μελέτες καὶ παρατηρήσεις καὶ σὲ νοήματα θεῖα καὶ πνευματικά, τόσο σὲ αὐτὰ πού περιέχονται μέσα στὶς Γραφές, ὅσο καὶ αὐτὰ πού βρίσκονται στὰ κτίσματα, ἰδιαίτερα στὰ νοητά, τὰ ὁποῖα λέγονται στὴν καθομιλουμένη μεταφυσικὰ καὶ ἀφηρημένα τῆς ὕλης. Γιατί, αὐτὰ τὰ πνευματικὰ νοήματα, συγγενῇ μὲ τὸν νοῦ ἔχουν καὶ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ αἵλου, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ παχαίνει, ἀλλὰ τὸν κάνουν μὲ εὐκολία νὰ ἐπιστρέψῃ στὸν τόπο τῆς καρδιάς καὶ νὰ ἐνωθῇ πάλι μὲ τὴν νοερὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ λέει, ὁ Θεῖος Μάξιμος, «ὅτι μόνη ἡ πρᾶξις δὲν μπορεῖ νὰ κἀνῃ τὸν νοῦ ἀπαθῆ, ἂν δὲν τὸν διαδέχονται πολλὰ καὶ ποικίλες θεωρίες». Πρόσεξε ὅμως, νὰ μὴ ἀσχολῆσαι στοὺς λόγους τῶν ὑλικῶν σωμάτων καὶ ζώων, δηλαδή, στὰ λεγόμενα φυσικὰ, ἀφοῦ εἶσαι ἀκόμη ἐπαθῆς. Γιατί μὴ ὄντας ὁ νοῦς σου ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς μοχθηρὲς φαντασίες τῶν αἰσθητῶν, πρὶν νὰ διαπεράσῃ μέσα στοὺς πνευματικοὺς καὶ αἵλους λογισμοὺς, πού βρίσκονται μέσα στὰ σώματα καὶ στὰ ζῶα, πιάνεται

ἀπὸ μόνο τὴν ἐξωτερικὴ μορφή τους καὶ τὴν ἐπιφάνεια· καὶ εὐχαριστημένος σὲ αὐτή, ἀποκτᾷ ψεύτικες δοξασίες καὶ πάθη, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος, ἀντὶ νὰ βρῇ ἀπάθεια καὶ ἀλήθεια, καθὼς τὸ ἔπαθαν τόσοι καὶ τόσοι φιλόσοφοι, ποὺ καλοῦνται φυσικοί.

Ἡ χρησιμοποίησε καὶ τὸν γ' τρόπο γιὰ ἀνάπαυσι καὶ παρηγοριὰ τοῦ νοῦ σου· δηλαδή, φαντάσου τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, δηλαδή τὴν Γέννησί του στὸ σπήλαιο, τὴν Ὑπαπαντή του στὸ Ναό· τὴν Βάπτισί του στὸν Ἰορδάνη, τὴν Σαρανταήμερη νηστεία του στὴν ἔρημο· τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου του, τὰ διάφορα θαύματα ποὺ ἔκανε· τὴν Μεταμόρφωσί του στὸ Θαβώρ, τὸ νίψιμο τῶν ποδιῶν τῶν μαθητῶν του, τὴν παράδοσι τῶν μυστηρίων, τὴν προδοσία του, τὰ πάθη του· τὸν Σταυρό του, τὸν Ἐπιτάφιό του· τὴν Ἀνάστασί του καὶ τὴν Ἀνάληψί του· τὰ κάθε εἶδους βάσανα τῶν Μαρτύρων καὶ τὶς μακροχρόνιες ἀσκήσεις τῶν Ὁσίων.

Τὸ ἴδιο, μπορεῖς, ἀκόμη γιὰ τὴν συντριβὴ τῆς καρδιᾶς σου καὶ τὴν μετάνοια, νὰ φαντάζεσαι τὸ μυστήριο καὶ τὴν φοβερὴ ὥρα τοῦ θανάτου σου, τὴν τρομερὴ ἡμέρα τῆς Κρίσεως, τὰ διάφορα εἶδη τῶν αἰώνιων κολάσεων, δηλαδή, τὶς λίμνες τῆς αἰώνιας φωτιᾶς· τὶς κατασκότεινες καὶ ὑπόγειες φυλακές· τοὺς πολὺ κρύους τάφους· τὰ σκουλίκια ποὺ πίνουν αἷμα, τὴν συντροφιά μὲ τοὺς δαίμονες· φαντάσου ἀκόμη καὶ τὴν ἀπόλαυσι τῆς ἀπερίγραπτης χαρᾶς καὶ τὴν οὐράνια ἐκείνη βασιλεία τῶν δικαίων τὴν αἰώνια δόξα καὶ μακαριότητα· τὸν ἦχο ἐκείνων ποὺ ἐορτάζουν τὴν ἔνωσι μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὴν παντοτεινὴ γνωριμία καὶ συγκατοίκησι ὅλων τῶν Ἁγίων ⁶⁰.

Ἀλλά, γνώριζε, ὅτι δὲν σοῦ λέω νὰ ἀσχολῇσαι πάντα μὲ αὐτά, ἀλλὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι μόνο κάποτε κάποτε καὶ μερικὲς φορές, ὥς που νὰ ξεκουρασθῇ ὁ νοῦς σου καὶ πάλι νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν καρδιά καὶ ἐκεῖ νὰ ἐργάζεται τὸ ἀφάνταστο καὶ ἀσχημάτιστο, διὰ μέσου τῆς καρδιακῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ, ὅπως ὅλα τὰ φερέοικα ζῶα, δηλαδή αὐτὰ ποὺ κουβαλᾶνε μαζὶ τὸ σπίτι τους (σὰν τὰ σαλιγκάρια καὶ τὶς χελῶνες) καὶ τὰ ὄστρακα, δὲν ἀναπαύονται πουθενὰ ἄλλοῦ, παρὰ μέσα στὰ ὄστρακα, ποὺ εἶναι ντυμένα καὶ μέσα στὶς τρυπες τους, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, μὲ φυσικὸ τρόπο, σὲ τίποτα ἄλλο δὲν ἀναπαύεται τόσο, ὅσο, στὸ νὰ βρίσκεται μέσα στὸ σῶμα ποὺ φοράει, δηλαδή, μέσα στὸ θάλαμο τῆς καρδιᾶς καὶ στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν ἀπὸ καμία πολεμήστρα, νὰ πολεμᾷ τοὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὰ πάθη, ποὺ ἐκεῖ μέσα εἶναι κρυμμένα, ἂν καὶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζουν ⁶¹.

Πάνω ἀπὸ ὅλα σου λέω, ὅτι γιὰ νὰ πολεμᾷς καὶ νὰ προφυλάγεσαι καλά, μὴν ἀφίνης τὴν φαντασία καὶ τὴν ἐνθύμησί σου νὰ θυμᾶται ὅλα ἐκεῖνα, ποὺ εἶδες ἢ ἄκουσες ἢ μυρίστηκες ἢ γεύτηκες ἢ ἔπιασες καὶ ἰδιαίτερος, τὰ ἄσεμνα καὶ κακά. Γιατὶ ἔχει ἐπιβεβαιωθῇ μὲ τὴν δοκιμή, πὼς περισσότερο πόλεμο κάνει κάποιος νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν φαντασία καὶ τὴν ἐνθύμησι ἐνὸς πράγματος, παρὰ ἀπὸ τὴν

ιδία τὴν αἴσθησί του. Ἐπειδὴ τὸ νὰ ἰδῇ κανεὶς – ὑποθετικὰ λέμε – ἢ νὰ μὴν ἰδῇ ἓνα πρόσωπο μὲ πάθος, αὐτὸ εἶναι εὐκόλο καὶ πόλεμος τόσο δὲν ἔχει· ὅταν ὅμως τὸ ἰδῇ καὶ τὸ περιεργασθῇ, δὲν εἶναι πλέον εὐκόλο, ἀλλὰ χρειάζεται πόλεμος καὶ ἀγῶνας, γιὰ νὰ βγάλῃ τὴν ἐνθύμησι τοῦ προσώπου ἐκείνου ἀπὸ τὴν φαντασία του.

Καὶ πολλές φορές, μία μονάχα, ἐμπαθὴς καὶ περίεργη ματιά, ποὺ ρίξαμε σὲ ἓνα ὁμορφο πρόσωπο, μᾶς ἐντυπώνει στὴ φαντασία τόσο βαθιὰ τὴν ἐνθύμησί του, ποὺ πολεμοῦμε σαράντα ἢ πενήντα χρόνια, μέχρι καὶ αὐτὰ τὰ γηρατεῖά μας καὶ δὲν μπορούμε νὰ ἐξαλείψουμε ἐκείνη τὴν ἐνθύμησι καὶ φαντασία. Καὶ εἶναι ἄξιο γιὰ γέλια, ὅτι τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο γερνάει καὶ ἀσχημαίνει ἢ πεθαίνει καὶ γίνεται χῶμα· καὶ πολλές φορές ἐμεῖς οἱ ἴδιοι πιάνουμε μὲ τὰ χέρια μας τὰ ὀστᾶ του στὸν τάφο, ἀλλὰ ἡ φαντασία μας κρατεῖ τόσο σφικτὰ καὶ δυνατὰ τὴν εἰκόνα του, ποὺ πάντα τὸ νομίζει γιὰ νέο καὶ γιὰ ζωντανό· καὶ ἔτσι σὰν παράλογη καὶ τυφλή, μᾶς κάνει νὰ ἀμαρτάνουμε μὲ αὐτὸ στὴ καρδιά, σὰν νὰ ἦταν καὶ ἀληθινό, τόσο ὅταν εἴμαστε ξύπνιοι, ὅσο καὶ ὅταν κοιμώμαστε⁶².

Ἀκόμη σοῦ ὑπενθυμίζω, νὰ φυλαχθῇς καλὰ καὶ νὰ μὴ πιστεύῃς ἢ τελείως νὰ δέχεσαι ὡς ἀληθινό, ἂν δῇς ξύπνιος ἢ ἐνῶ κοιμᾶσαι, μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά σου ἢ ἔξω κανένα σχῆμα, ὅπως φῶς ἢ φωτιὰ ἢ σὰν εἶδος ἀγγέλου ἢ ἀγίου ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιο, ὅ,τι κι ἂν εἶναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΣΤ' Ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ μὲ ὅλη του τὴ δύναμι τὶς ταραχὲς καὶ ἐνοχλήσεις, ἂν θέλῃ νὰ πολεμήσῃ καλὰ τοὺς ἐχθρούς του.

Ὅπως ἔχει ὑποχρέωσι ἀναπόφευκτη κάθε χριστιανός, ὅταν χάσῃ τὴν εἰρήνη τῆς καρδιᾶς του νὰ κάνῃ τὸ ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ τὴν ξαναποκτήσῃ, ἔτσι πάλι πρέπει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι κανένα γεγονός πού συμβαίνει στὸν κόσμον, πού θὰ τοῦ συνέβαινε, δὲν εἶναι σωστὸ καὶ φρόνιμο νὰ τοῦ στέρῃ ἢ νὰ τοῦ κλονίσῃ τὴν παρόμοια εἰρήνη. Πρέπει ναί, νὰ λυπούμαστε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, ἀλλὰ μὲ ἕναν πόνο εἰρηνικό, κατὰ τὸν τρόπο, πού προηγουμένως ἔδειξα σὲ πολλὰ σημεία· καὶ ἔτσι, χωρὶς ἐνόχλησι τῆς καρδιᾶς, νὰ συμπονᾶμε μὲ εὐλαβῇ διάθεσι ἀγάπης κάθε ἄλλο ἁμαρτωλὸ καὶ νὰ κλαῖμε ἐσωτερικὰ τὸ λιγότερο· δηλαδή, ἄς πενθοῦμε γιὰ τὰ σφάλματά του. Γιὰ τὰ ἄλλα πού συμβαίνουν, τὰ βαρεῖα καὶ βασανιστικά, πού μᾶς ἔρχονται, ὅπως ἀσθένειες, πληγές, θάνατοι τῶν συγγενῶν μας, ἐπιδημίες πείνας, πόλεμοι, φωτιές καὶ ἄλλα παρόμοια κακά, ἂν καὶ οἱ κοσμικοὶ τὰ ἀποστρέφονται τὶς περισσότερες φορές, ὡς ἐνοχλήσεις τῆς φύσεως, παρόλα αὐτά, μπορούμε μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνο νὰ τὰ ὑποφέρουμε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ θέλουμε καὶ νὰ τὰ ἀγαπᾶμε, σὰν δίκαιη τιμωρία στοὺς παράνομους καὶ σὰν ἀφορμὲς τῶν ἀρετῶν στοὺς καλοὺς· ἐπειδὴ σὲ αὐτὸν τὸ σκοπὸ ἀποβλέπουμε, καὶ αὐτὸ ἀρέσει ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὸν τὸν Κύριό μας καὶ Θεό, πού ἄς τὰ στέλνει· τοῦ ὁποίου τὸ θέλημα ἀκολουθώντας ἐμεῖς, θὰ περάσουμε μὲ καρδιά ἡσυχὴ καὶ ἀναπαυμένη ὅλες τὶς θλίψεις καὶ τὰ βάσανα τῆς τωρινῆς ζωῆς. Καὶ νὰ εἴσαι βέβαιος, ὅτι κάθε παρενόχλησις καὶ ταραχὴ τῆς καρδιᾶς μας, δὲν ἀρέσει στὰ θεϊκὰ μάτια· γιὰτὶ ὅποια καὶ νᾶναι αὐτή, πάντα εἶναι συντροφιασμένη ἀπὸ ἀτέλεια καὶ πάντα προέρχεται ἀπὸ κάποια κακιὰ ρίζα τῆς φιλαυτίας.

Γι' αὐτὸ νὰ ἔχῃς πάντοτε ἄγρυπνη μία σκοπιὰ παρατηρήσεως, ἢ ὁποία ἀμέσως μόλις δεῖ κάτι πού μπορεῖ νὰ σὲ ἐνοχλήσῃ καὶ νὰ σὲ ταραξῇ, ἄς σοῦ κάνῃ νόημα, γιὰ νὰ καταλαβαίνῃς γιὰ τί πρόκειται καὶ νὰ πιάνεις τὰ ὅπλα στὸ νὰ διοικῆσαι σκεπτόμενος, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ κακά καὶ ἄλλα παρόμοια πολλὰ, ἂν καὶ φαίνονται ἐξωτερικὰ κατὰ τὴν αἴσθησι κακά, δηλαδή βλαβερά, ὅμως δὲν εἶναι ἀληθινὰ κακά, οὔτε μποροῦν νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν τὰ πραγματικὰ καλὰ καὶ ὅτι ὅλα τὰ διατάζει καὶ τὰ παραχωρεῖ ὁ Θεός, γιὰ τοὺς σωστοὺς σκοποὺς πού εἵπαμε πρὶν καὶ μᾶς συμφέρουν καὶ γιὰ ἄλλα, πού δὲν εἶναι γνωστὰ σὲ μᾶς, ἀλλὰ πολὺ δίκαια καὶ πολὺ ἅγια χωρὶς ἀμφιβολία. Καί, ἂν σὲ κάθε θλιβερὸ καὶ ἀντίθετο γεγονός πού συμβαίνει, παραμένῃ ἡ καρδιά σου ἔτσι ἀναπαυμένη καὶ εἰρηνική, μπορεῖ νὰ ἔχῃς πολὺ κέρδος· ἂν ὅμως ταραζέται, γνώριζε ὅτι κάθε ἄσκησι πού κάνεις, σοῦ ἀποδίδει ἢ καμία ἢ πολὺ μικρὴ ὠφέλεια.

Ἐπιπλέον λέω καὶ αὐτό, ὅτι ὅταν ἡ καρδιά ἐνοχλήται καὶ ταρασσεται, εἶναι πάντα κάτω ἀπὸ τὰ διάφορα χτυπήματα καὶ τοὺς πολέμους τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ σπουδαιότερο, ὅταν εἴμαστε ταραγμένοι δὲν μπορούμε νὰ δοῦμε καλὰ καὶ νὰ διακρίνουμε τὸν ἴσιο δρόμο καὶ τὴν ἀσφαλῆ πορεία τῆς ἀρετῆς· ὁ ἐχθρὸς μας λοιπὸν διάβολος ποὺ μισεῖ πολὺ αὐτὴν τὴν εἰρήνη (ἐπειδὴ εἶναι μέρος, ποὺ κατοικεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ μεγάλα πράγματα), πολλές φορές ἔρχεται σὰν φίλος καὶ δοκιμάζει νὰ μᾶς τὴν πάρῃ, χρησιμοποιώντας διάφορες ἐπιθυμίες ⁶³, οἱ ὁποῖες μας φαίνονται πὼς εἶναι καλές· ἀλλὰ πόσο αὐτὲς εἶναι ἀπατηλές καὶ ψεύτικες, μπορεῖς μεταξὺ τῶν ἄλλων στοιχείων νὰ τὸ γνωρίσῃς κι ἀπὸ αὐτό· δηλαδή, ἐπειδὴ μᾶς κλέβουν τὴν εἰρήνη τῆς καρδιᾶς.

Γι' αὐτό, ἂν θέλῃς νὰ ἐμποδίσῃς τὴν τόση μεγάλη ζημιά, ὅταν ὁ παρατηρητής, δηλαδή ὁ νοῦς καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ νοῦ, σὲ προειδοποιήσῃ ὅτι κάποια νέα ἐπιθυμία κάποιου καλοῦ ζητεῖ νὰ μπῇ μέσα σου, μὴν τῆς ἀνοίξῃς τὴν εἴσοδο τῆς καρδιᾶς, ἂν δὲν ἐλευθερωθῇς πρῶτα ἀπὸ κάθε θέλημα δικό σου καὶ τὴν παρουσιάσῃς στὸ Θεὸ καὶ ὁμολογώντας τὴν τυφλότητα καὶ ἀγνωσία σου, νὰ τὸν παρακαλέσῃς θερμὰ νὰ σὲ φωτίσῃ μὲ τὸ δικό του φῶς, γιὰ νὰ δῇς, ἐὰν αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία προέρχεται ἀπὸ ἀντίδικο ἐχθρό· καὶ γι' αὐτό, τρέξε στὸν πνευματικό σου πατέρα καὶ ἄφησέ το, ὅσο μπορεῖς, στὴν κρίσι ἐκείνου. Ὅμως, ἂν καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐκείνη εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, πρέπει ἐσύ, πρὶν νὰ τὴν ἐπιχειρήσῃς, νὰ ταπεινωθῇς καὶ νὰ θανατώσῃς τὴν μεγάλη σου προθυμία καὶ θερμότητα, ποὺ ἔχεις γι' αὐτή· διότι τὸ ἔργο ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου προηγεῖται αὐτὴ ἡ δική σου ταπείνωσις, ἀρέσει πολὺ περισσότερο στὸ Θεό, παρὰ νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς φύσεως – μάλιστα καμιά φορὰ τοῦ ἀρέσει πολὺ περισσότερο ἐκείνη ἢ δική σου ταπείνωσις, παρὰ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀφοῦ ἀποβάλλεις ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου τὶς ἐπιθυμίες, ποὺ δὲν εἶναι καλές καὶ μὴ κανόνας τὶς καλές, ἂν δὲν καθησυχάσῃς πρῶτα τὶς φυσικὲς σου κινήσεις, θὰ κρατήσῃς τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀσφάλεια, τὴν ἀκρόπολι τῆς καρδιᾶς σου.

Γιὰ νὰ διαφυλάξῃς ἀκόμη τὴν καρδιά σου εἰρηνικὴ σὲ κάθε πρᾶγμα, πρέπει νὰ τὴν ἐλέγῃς καὶ νὰ τὴν φυλάξῃς ἀπὸ κάποιες ἐπιπλήξεις καὶ ἐσωτερικοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεώς σου, οἱ ὁποῖοι μερικὲς φορές εἶναι τοῦ διαβόλου, μολονότι φαίνονται ὅτι εἶναι τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ σὲ κατηγοροῦν γιὰ κάποιο λάθος· τοὺς παρόμοιους ἐλέγχους, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά τους θὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃς ἀπὸ ποῦ προέρχονται. Γιατὶ, ἂν σὲ ταπεινώνουν καὶ σὲ κάνουν ἐπιμελῆ στὸ νὰ ἐργάζεσαι καὶ δὲν σοῦ ἀφαιροῦν τὴν ἐλπίδα καὶ ἐμπιστοσύνη ποὺ ἔχεις στὸν Θεό, πρέπει νὰ τοὺς δέχεσαι σὰν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ τὸν εὐχαριστῇς· ἂν ὅμως σὲ συγχύζουν καὶ σὲ κάνουν μικρόψυχο, δύσπιστο, ἀμελῆ καὶ ὀκνηρὸ στὸ καλὸ, νὰ εἶσαι βέβαιος πὼς προέρχονται ἀπὸ τὸν ἐχθρό· καὶ μὴ τοὺς δίνῃς σημασία, ἀλλὰ ἀκολουθήσῃς τὸν δρόμο σου καὶ τὴν ἐξάσκησί σου. Γιατὶ, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποὺ σοῦ εἶπα, πλέον ἀπὸ κοινοῦ, γεννιῶνται στὴ καρδιά μας

οἱ παρενοχλήσεις καὶ οἱ συγχύσεις, ἀπὸ τὰ περιστατικὰ τῶν ἀντιθέτων πραγμάτων, ποὺ μᾶς ἀκολουθοῦν σὲ αὐτὸν τὸν κόσμο.

Ἀλλὰ ἐσύ, γιὰ νὰ προφυλαχθῇς ἀπὸ αὐτὰ τὰ χτυπήματα τῆς συγχύσεως, μπορεῖς νὰ κάνης δυὸ πράγματα· τὸ ἓνα εἶναι νὰ σκεφθῇς σὲ ποιὸ εἶναι ἀντίθετα ἐκεῖνα τὰ περιστατικά· στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ; ἢ στὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν μας; Γιατὶ, ἂν εἶναι ἀντίθετα στὶς ἐπιθυμίες σου καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου (ὁ ὅποιος εἶναι γενικὰ ὁ πρῶτος ἐχθρὸς σου), δὲν πρέπει νὰ τὰ ὀνομάζης ἀντίθετα, ἀλλὰ νὰ τὰ ἔχῃς γιὰ εὐεργεσίες καὶ βοήθεια τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὅποτε καὶ μὲ χαρούμενη καρδιὰ καὶ εὐχαριστία νὰ τὰ ἀποδέχῃσαι· ἐὰν ὅμως καὶ εἶναι ἀντίθετα στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ, δὲν πρέπει οὔτε γι' αὐτὸ νὰ χάνης τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας σου, ὅπως θὰ μάθης στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο· τὸ ἄλλο εἶναι νὰ ὑψώσης τὸν νοῦ σου στὸ Θεό, καὶ μὲ μάτια κλειστὰ (χωρὶς νὰ θέλῃς νὰ γνωρίζῃς κάτι ἄλλο), νὰ δέχῃσαι κάθε περιστατικὸ ἀπὸ τὸ σπλαγχνικὸ χέρι τῆς θείας πρόνοιάς του, σὰν πρᾶγμα γεμάτο ἀπὸ διάφορα ἀγαθὰ ⁶⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΖ Τί πρέπει νά κάνουμε, ὅταν εἴμαστε πληγωμένοι.

Ὅταν βρίσκεσαι πληγωμένος, ἐπειδὴ ἔπεςες σέ κάποιο ἀμάρτημα λόγῳ ἀδυναμίας σου ἢ καμιά φορά μὲ τὴν θέλησί σου γιὰ κακό σου, μὴ δειλιάσης· οὔτε νὰ ταραχθῇς γι' αὐτό, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπιστρέψης ἀμέσως στὸ Θεό, μίλησε ἔτσι· «Βλέπε, Κύριέ μου· ἔκανα τέτοια πράγματα σὰν τέτοιος ποὺ εἶμαι· οὔτε ἦταν δυνατό νὰ περίμενες καὶ τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἐμένα τὸν τόσο κακοπροαίρετο καὶ ἀδύνατο, παρὰ ξεπεσμό καὶ γκρέμισμα».

Καὶ ἐδῶ, ξευτελίσου στὰ μάτια σου ἀρκετὴ ὥρα καὶ λυπήσου μὲ πόνο καρδιάς γιὰ τὴν λύπη ποὺ προξένησες στὸν Θεὸ καὶ χωρὶς νὰ συγχυσθῇς, ἀγανάκτησε κατὰ τῶν αἰσchrῶν σου παθῶν, ἰδιαίτερως δὲ καὶ μάλιστα, ἐναντίον ἐκείνου τοῦ πάθους ποὺ ἔγινε αἰτία νὰ πέσης· ἔπειτα πὲς πάλι· «Οὔτε μέχρι ἐδῶ θὰ στεκόμουν, Κύριέ μου, καὶ θὰ ἀμάρτανά χειρότερα, ἐὰν ἐσύ δὲν μὲ κρατοῦσες μὲ τὴν πολὺ μεγάλη σου ἀγαθότητα».

Καὶ εὐχαρίστησέ τον καὶ ἀγάπησέ τον περισσότερο παρὰ ποτὲ θαυμάζοντας τὴν τόση μεγάλη εὐσπλαγχνία του, ὅτι καὶ παρόλο ποὺ λυπήθηκε ἀπὸ σένα, πάλι σοῦ δίνει τὸ δεξί του χέρι καὶ σέ βοηθάει, γιὰ νὰ μὴ ξαναπέσης στὴν ἀμαρτία· τελευταία πὲς μὲ μεγάλο θάρρος στὴ μεγάλη εὐσπλαγχνία του· «Ἐσύ, Κύριέ μου, κάνε σὰν ἐκεῖνος ποὺ εἶσαι καὶ συγχώρεσέ με καὶ μὴν ἐπιτρέψης στὸ ἐξῆς νὰ ζῶ χωρισμένος ἀπὸ σένα, οὔτε νὰ ἀπομακρυνθῶ ποτέ, οὔτε νὰ σὲ λυπήσω πλέον».

Καὶ κάνοντας ἔτσι, μὴ σκεφθῇς ἂν σὲ συγχώρεσε, διότι αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ὑπερηφάνεια, ἐνόχλησις τοῦ νοῦ, χάσιμο τοῦ καιροῦ καὶ ἀπάτη τοῦ διαβόλου, χρωματισμένη μὲ διαφόρες καλὲς προφάσεις. Γι' αὐτό, ἀφήνοντας τὸν ἑαυτό σου ἐλεύθερα στὰ ἐλεήμονα χέρια τοῦ Θεοῦ, ἀκολούθησε τὴν ἄσκησί σου, σὰν νὰ μὴν εἶχες πέσει. Καὶ ἂν συμβῇ ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας σου νὰ ἀμαρτήσης πολλές φορές τὴν ἡμέρα ⁶⁵ καὶ νὰ μείνης πληγωμένος, κάνε αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπα ὅλες τὶς φορές, ὅχι μὲ μικρότερη ἐλπίδα στὸ Θεό. Καὶ κατηγορώντας περισσότερο τὸν ἑαυτό σου καὶ μισώντας τὴν ἀμαρτία περισσότερο, ἀγωνίσου νὰ ζῇς μὲ περισσότερη προφύλαξι.

Αὐτὴ ἡ ἐκγύνασις δὲν ἀρέσει στὸ διάβολο· γιατί βλέπει πὼς ἀρέσει πολὺ στὸ Θεό, ἐπειδὴ καὶ μένει ντροπιασμένος ὁ ἀντίπαλος, βλέποντας ὅτι νικήθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον, ποὺ αὐτὸς εἶχε πρὶν νικήσει. Γι' αὐτό καὶ διαφορετικούς ἀπατηλοὺς τρόπους χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ μὴ τὸ κάνουμε. Καὶ πολλές φορές πετυχαίνει τὸν σκοπὸ τοῦ ἐξαιτίας τῆς ἀμέλειάς μας καὶ τῆς λίγης φροντίδας ποὺ ἔχουμε στὸν ἑαυτό μας. Γι' αὐτό, ὅσο ἐσύ βρεῖς δυσκολία σὲ αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἐχθρό, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ ἀγωνισθῇς νὰ τὸ κάνῃς πολλές φορές, ἀκόμη καὶ ἂν μία μόνο φορά ἔπεςες· μάλιστα πρέπει αὐτὸ νὰ κάνῃς, ἂν, ἀφοῦ

ἀμαρτήσης, αἰσθάνεσαι ὅτι ἐνοχλεῖσαι καὶ συγχύζεσαι καὶ σὲ πιάνη ἀπελπισία γιὰ νὰ μπορέσης ἔτσι μὲ αὐτὸ νὰ ἀποκτήσης εἰρήνη καὶ γαλήνη στὴν καρδιά σου καὶ θάρρος μαζί· καὶ ἀφοῦ ὀπλισθῇς μὲ αὐτὰ τὰ ὄπλα, νὰ στραφῇς στὸ Θεό.

Γιατὶ, αὐτὴ ἡ παρόμοια ἐνόχλησις καὶ ταραχὴ ποὺ ἔχει κάποιος γιὰ τὴν ἀμαρτία, δὲν γίνεται ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ ποὺ ἔκανε λύπησε τὸν Θεό, ἀλλὰ γίνεται γιὰ τὸν φόβο τῆς δικῆς του καταδίκης· καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι, αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλαυτία, ὅπως πολλές φορές εἴπαμε.

Ὁ τρόπος λοιπόν, γιὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν εἰρήνη, εἶναι ὁ ἐξῆς· νὰ ξεχάσης τελειωτικὰ τὴν πτῶσι καὶ τὴν ἀμαρτία σου ⁶⁶ καὶ νὰ παραδοθῇς στὴν σκέψι τῆς μεγάλης καὶ ἄφατης ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι, αὐτὸς μένει πολὺ πρόθυμος καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ συγχωρήσῃ κάθε ἀμαρτία, ὅσο καὶ ἂν εἶναι βαρειά, προσκαλώντας τὸν ἀμαρτωλὸ μὲ διάφορους τρόπους καὶ μέσα ἀπὸ διάφορους δρόμους, γιὰ νὰ ἔλθῃ σὲ συναίσθησι καὶ νὰ ἐνωθῇ μαζί του σὲ αὐτὴ τὴν ζωὴ μὲ τὴν χάρι του· στὴν δὲ ἄλλη, νὰ τὸν ἀγιάσῃ μὲ τὴ δόξα του καὶ νὰ τὸν κάνῃ αἰώνια μακάριο. Καὶ ἀφοῦ μὲ αὐτὲς καὶ παρόμοιες σκέψεις καὶ στοχασμούς, γαληνέψῃς τὸ νοῦ σου, τότε θὰ ἐπιστρέψῃς στὴν πτῶσι σου, κάνοντας ὅπως εἶπα πιὸ πάνω· κατόπιν, ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς ἐξομολογήσεως (τὴν ὁποία σὲ προτρέπω νὰ κάνῃς πολὺ συχνά), θυμήσου ὅλες σου τὶς ἀμαρτίες, καὶ μὲ νέο πόνο καὶ λύπη, γιὰ τὴν λύπη τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ πρόθεσι καὶ ἀπόφασιν νὰ μὴ τὸν λυπήσῃς πλέον, φανέρωσέ τες ὅλες στὸν Πνευματικὸ σου καὶ κάνε μὲ προθυμία τὸν κανόνα ποὺ θὰ σοῦ ὀρίσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΗ Ποιά τακτική ἔχει ὁ διάβολος στὸ νὰ πολεμᾷ γενικὰ καὶ νὰ παραπλανᾷ ἀνθρώπους διαφόρων καταστάσεων.

Γνώριζε, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ διάβολος δὲν φροντίζει γιὰ τίποτα ἄλλο, παρὰ γιὰ τὴ δική μας ἀπώλεια, καὶ ὅτι δὲν πολεμᾷ ὅλους μὲ ἓνα καὶ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ γιὰ νὰ ἀρχίσω νὰ σοῦ περιγράψω μερικοὺς ἀπὸ τοὺς πολέμους του καὶ τὶς τακτικές τους καὶ τὶς ἀπάτες του, σοῦ παρουσιάζω πέντε καταστάσεις ἀνθρώπων. Μερικοὶ εἶναι στὴν ὑπηρεσία τῆς ἁμαρτίας χωρὶς κανένα λογισμὸ νὰ ἐλευθερωθοῦν· μερικοὶ πάλι, θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπιχειροῦν· εἶναι καὶ ἄλλοι ποὺ μετὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, πέφτουν μὲ μεγαλύτερη φθορὰ στὴν ἁμαρτία. Ἄλλοι νομίζουν ὅτι βαδίζουν στὴν τελειότητα, ἄλλοι ἀφήνουν τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς ποὺ ἔχουν καὶ ἄλλοι, τὴν ἀρετὴ ποὺ ἔχουν, τὴν κάνουν αἰτία κακίας. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς θὰ μιλήσω ξεχωριστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΘ Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη ποὺ χρησιμοποιοῖ ὁ διάβολος γιὰ ἐκείνους ποὺ κρατάει στὴν ὑπηρεσία τῆς ἁμαρτίας.

Ὅταν ὁ διάβολος κρατᾷ κάποιον στὴν ὑπηρεσία τῆς ἁμαρτίας, δὲν φροντίζει γιὰ τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ τὸν τυφλώνη περισσότερο καὶ νὰ τὸν βγάξη ἀπὸ κάθε καλὸ λογισμό, ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν παρακινήσῃ στὸ νὰ γνωρίσῃ τὴν πολὺ δυστυχισμένη του ζωὴ· καὶ ὅχι μόνον τὸν βγάξει ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ τὸν καλοῦν στὴν ἐπιστροφή καὶ στὴν μετάνοια, βάζοντας στὸ νοῦ του ἄλλους λογισμοὺς κακοὺς καὶ ἀντίθετους, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔτοιμες καὶ γρήγορες ἀφορμές, τὸν κάνει ὁ τρισκατάρατος νὰ πέφτῃ συχνὰ στὴν ἴδια ἁμαρτία ἢ σὲ ἄλλες μεγαλύτερες, ἀπὸ τίς ὁποῖες βγαίνει ὁ ταλαίπωρος ἁμαρτωλός, περισσότερο σκοτισμένος καὶ τυφλός, ὥστε μὲ τὴν τυφλότητά του φτάνει καὶ γκρεμίζεται στὴν συνήθεια τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔτσι τρέχοντας ὁ ἄθλιος ἀπὸ τὴν πρᾶξι τῆς ἁμαρτίας σὲ μεγαλύτερη τυφλότητα καὶ πάλι ἀπὸ τὴν τυφλότητα σὲ μεγαλύτερα ἁμαρτήματα, κυκλοθυρίζει σχεδὸν ὅλη τὴν ταλαίπωρη ζωὴ του μέχρι θανάτου, ἂν ὁ Θεὸς δὲν οἰκονομήσῃ τὴν σωτηρία του μὲ τὴν χάρι του.

Λοιπὸν, ὅποιος βρίσκεται σὲ αὐτὴ τὴν πολὺ δυστυχισμένη κατάστασι, ἂν ἀγαπᾷ νὰ θεραπευθῇ, πρέπει νὰ δεχθῇ ἀμέσως τὸ γρηγορώτερο τὸν λογισμό ἐκεῖνον καὶ τὴν ἔμπνευσι, ποὺ τὸν προσκαλεῖ ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία στὴ μετάνοια καὶ πρέπει νὰ φωνάξῃ μὲ ὅλη του τὴν καρδιά στὸ Ποιητὴ του· «Κύριέ μου βοήθησέ με, βοήθησέ με γρήγορα καὶ μὴ μὲ ἀφήσῃς πλέον σὲ αὐτὸ τὸ σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας»· ἄς μὴ σταματήσῃ νὰ ξαναλέῃ πολλές φορές τὸ ἴδιο καὶ νὰ φωνάξῃ μὲ αὐτὸ καὶ παρόμοιο τρόπο· καὶ ἀμέσως, ἀμέσως, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς ζητήσῃ βοήθεια καὶ συμβουλή, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρό· ἐὰν ὅμως δὲν μπορῇ νὰ πάῃ ἀμέσως, ἄς προστρέξῃ γρήγορα στὸν σταυρωμένο Ἰησοῦ καὶ ἄς προσπέσῃ στὰ Ἁγία του πόδια μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ καὶ στὴ Θεοτόκο Μαρία, ζητώντας εὐσπλαγχνία καὶ βοήθεια· καὶ ἡ νίκη στέκεται σὲ αὐτὴ τὴν γρηγοράδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Λ' Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη, ποὺ μεταχειρίζεται ὁ διάβολος γιὰ ἐκείνους ποὺ γνωρίζουν τὸ κακό τους καὶ θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν. Καὶ γιατί οἱ ἀποφάσεις μας πολλές φορές δὲν φέρνουν τὸ ἀποτέλεσμά τους.

Ἐκεῖνοι, ποὺ γνωρίζουν τὴν κακὴ ζωὴ ποὺ ζοῦν καὶ θέλουν νὰ τὴν ἀλλάξουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μένουν πλανεμένοι καὶ νικημένοι ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ μὲ αὐτὰ τὰ ὄπλα· μετὰ ἀπὸ αὐτά· αὔριο, αὔριο· ἄς τελειώσω πρῶτα αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ παραδοθῶ μὲ περισσότερη ἀνάπαυσι στὴ χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ πνευματικὴ ζωὴ· ἄς κάνω αὐτὸ σήμερα καὶ αὔριο μετανοῶ. Παγίδα τοῦ ἐχθροῦ εἶναι αὐτή, ἀδελφέ, ἡ ὁποία ἔπιασε πολλοὺς καὶ πιάνει ἀκόμη πιὸ πολὺ τὸν κόσμον. Αἰτία τῆς παγίδας αὐτῆς εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἄγνοιά μας. Ἐπειδὴ καὶ σὲ μιὰ τέτοια ὑπόθεσι, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποτελεῖται καὶ κρέμεται ὅλη ἡ σωτηρία τῆς δικῆς μας ψυχῆς καὶ ὅλη ἡ τιμὴ τοῦ Θεοῦ, δὲν πιάνουμε γρήγορα ἐκεῖνο τὸ τόσο δυνατὸ ὄπλο καὶ νὰ ποῦμε στὸν ἑαυτό μας· τώρα, τώρα νὰ ζήσω πνευματικὴ ζωὴ καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ αὐτά· σήμερα, σήμερα νὰ μετανοήσω καὶ ὄχι αὔριο· τὸ τώρα καὶ τὸ σήμερα, εἶναι στὰ χέρια μου· τό, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ αὔριο εἶναι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἂν μοῦ εἶχε δοθῇ τό, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ αὔριο, ποιὸς δρόμος σωτηρίας καὶ νίκης θὰ εἶναι αὐτός, τὸ νὰ θέλω πρῶτα νὰ πληγωθῶ καὶ ὕστερα νὰ θεραπευθῶ, τὸ νὰ κάνω πρῶτα τὶς νέες ἀταξίες μου καὶ νὰ συμποφώνωμαι;

Ὅποτε, ἂν θέλῃς νὰ φύγεις, ἀδελφέ, ἀπὸ αὐτὴ τὴν πλάνη καὶ νὰ νικήσῃς τὸν ἐχθρό, ἡ θεραπεία εἶναι, τὸ νὰ ὑπακούσῃς γρήγορα μὲ τὴν πρᾶξι στοὺς καλοὺς λογισμοὺς καὶ τὶς θεῖες ἐμπνεύσεις, ποὺ σὲ καλοῦν σὲ μετάνοια καὶ νὰ μὴ δώσης καθόλου περιθώριον στὴ μέση, οὔτε νὰ πῇς, ὅτι ἐγὼ ἀποφάσισα ὀριστικὰ νὰ μετανοήσω μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ πᾶ δὲν μπορῶ νὰ ἀλλάξω· ὄχι γιατί οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς πολλές φορές εἶναι λανθασμένες καὶ πολλοὶ δείχνοντας ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὲς, ἐξαπατήθηκαν καὶ ἔμειναν ἀμετανόητοι γιὰ διάφορες αἰτίες.

Α'. Γιατὶ οἱ δικές μας ἀποφάσεις δὲν εἶναι θεμελιωμένες πάνω στὴν ἀπιστία τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ στὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ συμβαίνει τὸ νὰ μὴ μπορούμε νὰ δοῦμε τὴν μεγάλη μας ὑπερηφάνεια, ἀπὸ τὴν ὁποία παρακινούμενοι, δίνουμε ἐμπιστοσύνη στὶς δικές μας ἀποφάσεις, πὼς εἶναι σταθερές. Ἀλλὰ τὸ φῶς γιὰ νὰ γνωρίσουμε αὐτὴ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ ἀσθενεία μας καὶ ἡ βοήθεια γιὰ νὰ θεραπευτοῦμε, προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος παραχωρεῖ, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, νὰ πέσουμε καὶ μὲ τὴν πτώσι, μᾶς προσκαλεῖ ἀντὶ νὰ ἐλπίζουμε στὸ δικό μας θάρρος καὶ ἐλπίδα, νὰ ἐλπίζουμε καὶ νὰ δίνουμε ἐμπιστοσύνη σὲ αὐτὸν μόνο· καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειά

μας, μᾶς προσκαλεῖ στή γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Θέλεις νὰ γνωρίζης, ἄνθρωπε, πότε εἶναι δυνατές καὶ στερεές οἱ ἀποφάσεις σου; Ὅταν δὲν ἔχης καμμία ἐμπιστοσύνη στὸ ἑαυτό σου καὶ ὅταν εἶναι ὅλες θεμελιωμένες μὲ ταπεινῶσι στήν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος τοῦ Θεοῦ.

Β΄. Ὅταν κινούμαστε ἐμεῖς νὰ πάρουμε καμμία ἀπόφασι, σκεφτόμαστε μόνο τὴν ὠραιότητα καὶ δύναμι τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία παρασύρει μὲ τὸ μέρος τῆς τὴν θέλησί μας, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατη· μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅμως, ὅταν παρουσιασθῇ ἡ δυσκολία καὶ ὁ κόπος, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποκτᾶται ἡ ἀρετὴ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀδύνατη καὶ νέα ἡ θέλησί μας, μικραίνει καὶ ἀποσύρεται πίσω καὶ στή συνέχεια μένουν ἄπρακτες οἱ ἀποφάσεις μας. Γι’ αὐτὸ ἐσὺ συνήθισε νὰ ἀγαπᾷς πολὺ περισσότερο τὶς δυσκολίες, πὺν φέρνουν τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, παρὰ τὶς ἴδιες τὶς ἀρετές, καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὶς δυσκολίες ἃς τρέφεται πάντα ἡ θέλησίς σου, πότε μὲ τὸ λίγο καὶ πότε μὲ τὸ πολὺ, ἂν θέλῃς πραγματικὰ νὰ ἀποκτήσεις τὶς ἀρετές. Καὶ ἃς εἶσαι βέβαιος, ὅτι τόσο πὺν γρήγορα καὶ πὺν γενναῖα θὰ νικήσης τὸν ἑαυτό σου καὶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὅσο πὺν γενναῖα ἀγκαλιάσεις τὶς δυσκολίες καὶ ὅσο περισσότερο τὶς ἀγαπᾷς.

Γ΄. Γιατὶ οἱ ἀποφάσεις μας μερικὲς φορές δὲν σκέφτονται τὶς ἀρετές καὶ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ δικό τους συμφέρον, τὸ ὁποῖο, συνήθως ἀκολουθεῖ τὶς ἀποφάσεις, πὺν κάνουμε γιὰ τὶς πνευματικὲς τρυφές καὶ γιὰ νὰ ἀποκτήσουμε θεῖα χαρίσματα. Ὅποτε ἐμεῖς, στὶς θλίψεις πὺν μᾶς στενοχωροῦν πολὺ, ἄλλη βοήθεια δὲν βρίσκουμε, παρὰ νὰ βάλουμε σκοπὸ καὶ νὰ ἀποφασίσουμε πῶς θὰ παραδοθοῦμε ὁλοκληρωτικὰ στὸ Θεὸ καὶ στὶς ἐξασκήσεις τῶν ἀρετῶν. Καὶ ἂν ἀγαπᾷς νὰ παραδοθῇς καὶ σύ, ἀδελφέ, σὲ αὐτό, ἃς εἶσαι στὸ καιρὸ τῶν πνευματικῶν τρυφῶν πολὺ ἐπιφυλακτικὸς καὶ ταπεινὸς στὶς ἀποφάσεις σου· ἰδιαίτερα ὅμως φυλάξου, νὰ μὴ δίνῃς ἐντολές στὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ μὴν κάνῃς τάματα, γιὰ νὰ μὴν τὰ παραβῇς καὶ πέσης στήν ἁμαρτία· καὶ ὅταν βρίσκεσαι λυπημένος, ἡ ἀπόφασι καὶ ἡ γνώμη σου ἃς εἶναι νὰ ὑποφέρῃς εὐχάριστα τὸν σταυρὸ καὶ τὴν θλίψι, καθὼς θέλει ὁ Κύριος, ἀποστρεφόμενος κάθε γήινη βοήθεια καὶ καμιά φορὰ ἀκόμη καὶ τὴν οὐράνια· μιὰ ἃς εἶναι ἡ ἀναζήτησίς σου καὶ μιὰ ἡ ἐπιθυμία σου, νὰ βοηθῇσαι ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μπορῇς νὰ ὑποφέρῃς κάθε τί ἀντίθετο, χωρὶς νὰ μολύνῃς τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς καὶ χωρὶς νὰ κάνῃς τὸν Θεό σου νὰ δυσανασχετήσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΑ Ἡ ἀπάτη πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἐχθρός, γιὰ ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι βαδίζουν στήν τελειότητα.

Ὅταν ὁ ἐχθρός δέν μπορῇ νὰ νικήσῃ οὔτε αὐτοὺς πού ἔχουν ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, οὔτε αὐτοὺς πού ζητᾶνε νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ αὐτήν, ὅπως παραπάνω εἴπαμε, τότε τρέχει ὁ πονηρὸς στοὺς ἐναρέτους καὶ πολεμᾷ σὰν πανοῦργος νὰ τοὺς κάνῃ νὰ λησμονήσουν τοὺς ἐχθρούς, πού εἶναι κοντά τους καὶ ἔμπρακτα τοὺς πολεμοῦν καὶ τοὺς βλάπτουν, νὰ ἐπιθυμοῦν ὅμως καὶ νὰ φαντάζονται πάνω ἀπὸ τὴν δύναμί τους τὰ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα ⁶⁷ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν κατάλληλο καιρὸ νὰ ἔχουν ἀποφασιστικούς σκοπούς, γιὰ νὰ φθάσουν στήν τελειότητα. Αὐτὸ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ μὴ φροντίζουν αὐτοὶ γιὰ τὶς πληγές, μὲ τὶς ὁποῖες εἶναι πληγωμένοι, ἀλλὰ, νομίζοντας αὐτὲς τὶς ἐπιθυμίες καὶ ἀποφάσεις τῆς τελειότητος σὰν νὰ ἦταν ἔργα καὶ πράγματα, ὑπερηφανεύονται μὲ διαφόρους τρόπους. Ὅποτε, μὴ θέλοντας νὰ ὑποφέρουν στήν πρᾶξι κάτι τὸ ἀντίθετο, οὔτε τὸ παραμικρὸ ἐμπόδιο ἢ ἓνα μικρὸ λόγο, χάνουν μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸν καιρὸ τους σὲ μεγάλες μελέτες ἀποφάσεων, ἀποφασίζοντας δηλαδὴ μὲ τὸ νοῦ τους, νὰ ὑποφέρουν μεγάλες δοκιμασίες γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ, ὅταν παίρνουν τὶς φαντασμένες αὐτὲς ἀποφάσεις, δέν αἰσθάνονται καμμία θλίψι καὶ ἀντίθεσι στὸ σῶμα τους, γι' αὐτὸ νομίζουν οἱ ταλαίπωροι ὅτι βρίσκονται στὸ ὕψος ἐκείνων τῶν ἐναρέτων, πού ὑποφέρουν μεγάλες δοκιμασίες ἔμπρακτα. Καὶ δέν γνωρίζουν, πὼς ἄλλα εἶναι τὰ λόγια καὶ οἱ ἀποφάσεις καὶ ἄλλα εἶναι τὰ ἔργα καὶ ἡ πραγματικότητα.

Λοιπόν, ἂν θέλῃς νὰ ἀποφύγῃς, ἀδελφέ, αὐτὴ τὴν ἀπάτη, ἀποφάσισε νὰ πολεμᾷς μὲ τοὺς ἐχθρούς, πού σὲ πολεμοῦν πραγματικὰ καὶ ἀπὸ κοντὰ καὶ ἔτσι θὰ γνωρίσῃς φανερά, ἂν οἱ ἀποφάσεις πού παίρνεις, εἶναι ἀληθινὲς ἢ ψεύτικες· δυνατὲς ἢ ἀδύνατες· καὶ ἔτσι θὰ βαδίσῃς στήν ἀρετὴ καὶ τὴν τελειότητα, μέσα ἀπὸ τὸν δοκιμασμένο ἀσφαλῆ καὶ βασιλικὸ δρόμο.

Ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἐκείνων, πού δέν σὲ ἐνοχλοῦν πρὸς τὸ παρόν, δέν σὲ συμβουλεύω νὰ κάνῃς πόλεμο, πάρα μόνο ὅταν πιθανὰ ἀντιληφθῇς ὅτι μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου θὰ σὲ πολεμήσουν. Γιατὶ μὲ τὴν πρόγνωσι καὶ τὴν προμελέτη μπορεῖς νὰ προετοιμασθῇς μὲ γενναῖες ἀποφάσεις γιὰ νὰ ἀντισταθῇς· καὶ ὅταν ἔρθουν, μένουν ἄπρακτοι, ἀφοῦ σὲ βρίσκουν προετοιμασμένο. Γι' αὐτὸ μὴ νομίσῃς ποτὲ ὅτι οἱ ἀποφάσεις σου πὼς νὰ ἔγιναν καὶ ἔργα καὶ πράξεις κι ἂν ἀκόμη ἐξασκήθῃς στὶς ἀρετὲς γιὰ λίγο χρόνο μὲ τοὺς κατάλληλους τρόπους· ἀλλὰ σὲ αὐτὰ ἃς εἶσαι ταπεινὸς καὶ νὰ φοβᾷσαι τὸν ἑαυτό σου καὶ τὴν ἀδυναμία σου· καὶ ἐλπίζοντας στὸ Θεό, τρέξε σὲ αὐτὸν μὲ συχνὲς δεήσεις γιὰ νὰ σὲ δυναμώνῃ καὶ νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ μάλιστα ἀπὸ κάθε μικρὴ ὑπόληψι καὶ ἐλπίδα τοῦ ἑαυτοῦ σου. Γιατὶ ἂν ἐσὺ εἶσαι κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο

ταπεινὸς στὸν ἑαυτό σου, πιθανὸν νὰ μὴν εἶσαι ἐλεύθερος τελείως ἀπὸ κάποια μικρὰ ἑλαττώματα (στὰ ὁποῖα σὲ ἀφήνει ὁ Θεὸς καμιά φορὰ γιὰ νὰ σὲ κάνη νὰ γνωρίσης τὴν ἀδυναμία τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ γιὰ νὰ φυλάξῃ σὲ σένα κάποιο καλὸ ποὺ ἔχεις), παρόλα αὐτά, σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιθυμῇς καὶ νὰ παίρνῃς μεγάλες ἀποφάσεις, γιὰ νὰ ἀνέβῃς σὲ ψηλότερο βαθμὸ τελειότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΒ΄ Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη ποὺ χρησιμοποιοεῖ ὁ διάβολος, γιὰ νὰ ἐγκαταλείψουμε τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς ποὺ βαδίζουμε.

Ἡ τέταρτη ἀπάτη μὲ τὴν ὁποία μᾶς ἐπιτίθεται ὁ πονηρὸς διάβολος, ὅταν μᾶς δῇ ὅτι βαδίζουμε τὸν εὐθὺ δρόμο τῆς ἀρετῆς, εἶναι οἱ διάφορες ἐπιθυμίες, ποὺ ξεσηκώνει ἐναντίον μας, γιὰ νὰ μᾶς κάνη νὰ ξεπέσουμε ἀπὸ τὴν ἐκγύμνασι τῶν ἀρετῶν στὶς κακίες. Γιὰ παράδειγμα, ὅταν ἓνας ἄρρωστος ὑποφέρει μὲ ὑπομονετικὴ θέλησι τὴν ἀρρώστια του, ὁ ἐχθρὸς, ποὺ γνωρίζει ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μπορεῖ ἐκεῖνος νὰ ἀποκτήσῃ τὴν συνήθεια τῆς ὑπομονῆς, τοῦ παρουσιάζει μπροστά του πολλὰ καλὰ ἔργα, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ κάνη ἂν βρισκότανε σὲ ἄλλη κατάστασι καὶ φροντίζει νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἂν ἦταν ὑγιής, θὰ μπορούσε νὰ ὑπηρετήσῃ καλύτερα τὸν Θεὸ καὶ νὰ ὠφελήσῃ καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἀφοῦ τοῦ βάλλει αὐτὲς τὶς ἐπιθυμίες, πηγαίνει σιγὰ σιγὰ, αὐξάνοντάς τες κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο, ποὺ τὸν κάνει νὰ θορυβῇται καὶ νὰ ταραάζεται, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ τὶς τελειώσῃ, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του. Καὶ ὅσο τοῦ γίνονται μεγαλύτερες καὶ δυνατώτερες οἱ παρόμοιες ἐπιθυμίες, τόσο πὶο πολὺ αὐξάνει καὶ ἡ ἐνόχλησις καὶ ἡ ταραχὴ τῆς καρδιᾶς του· καὶ μετὰ λίγο λίγο, μὲ ἱκανότητα τὸν καταφέρνει ὁ ἐχθρὸς ὥστε νὰ μὴν ὑπομένῃ πλέον τὴν ἀρρώστια του, ὅχι ὡς ἀρρώστια, ἀλλὰ ὡς ἐμπόδιο ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, ποὺ μὲ πολλὴ ὄρεξι ἐπιθυμεῖ νὰ κάνη, γιὰ μεγαλύτερη ὠφέλεια. Καὶ ἀφοῦ τὸν φέρει σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο, μὲ πολλὴ ἱκανότητα τοῦ κλέβει ἀπὸ τὸ νοῦ ἐκεῖνο τὸν σκοπὸ ποὺ εἶχε γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ καλύτερα τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ περισσότερες ἀρετές. Καὶ ἔτσι, ἄλλο δὲν τοῦ ἀφήνει, παρὰ γυμνὴ καὶ μόνη τὴν ἐπιθυμία του νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια. Ἐπειδὴ ὅμως, σύμφωνα μὲ τὴν θέλησί του, δὲν τοῦ περνᾷ, συγχύζεται καὶ ταρασσεται σὲ τέτοιο σημεῖο, ποὺ γίνεται ἐντελῶς ἀνυπόμονος, καὶ ἔτσι φθάνει ὁ ἄθλιος νὰ πέσῃ στὴν κακία τῆς ἀνυπομονησίας, ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, ποὺ ἐξασκεῖτο ἀπὸ πρὶν χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει καθόλου ⁶⁸.

Ὁ τρόπος λοιπόν, γιὰ νὰ ἀντισταθῇ σὲ αὐτὴν τὴν ἀπάτη τοῦ διαβόλου, εἶναι ὁ ἐξῆς: Ὅταν βρεθῇς σὲ αὐτὴ τὴν κατάστασι τῆς ἀρρώστιας, ποὺ νὰ ἐνοχλῇσαι καὶ νὰ ταρασσέσαι, πρόσεχε καλὰ, νὰ μὴ δέχεσαι ἢ νὰ μὴν ὑποχωρῇς καθόλου στὶς ἐπιθυμίες ποὺ τότε σοῦ ἔρχονται, ὅσο καλὲς κι ἂν φαίνωνται. Γιατί, μὴ μπορώντας τότε νὰ τὶς κάνης ἔργο, ἀναγκαστικὰ συγχύζεσαι καὶ δὲν εἰρηνεύεις. Πρέπει λοιπόν, μὲ κάθε ταπεινῶσι, ὑπομονὴ καὶ ὑποταγὴ νὰ πιστεύῃς, πὼς οἱ ἐπιθυμίες σου αὐτές, δὲν μποροῦν νὰ πάρουν ἐκείνη τὴν ἐκβασὶ καὶ τὸ τέλος ποὺ ἐπιθυμεῖς, ὄντας ἐσὺ περισσότερο ἀδύνατος καὶ ἀστήρικτος ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἐσὺ

λογαριάζεις· ἢ σκέψου ὅτι ὁ Θεὸς γιὰ τὶς κρυφές κρίσεις του ἢ καὶ γιὰ τὶς ἀμαρτίες σου, δὲν θέλει ἀπὸ σένα ἐκεῖνα τὰ καλὰ ποὺ ἐπιθυμεῖς, ἀλλὰ καλύτερα θέλει νὰ σὲ ἔχη ταπεινωμένο μὲ τὴν ὑπομονή, κάτω ἀπὸ τὸ γλυκὸ καὶ δυνατὸ χέρι τῆς θελήσεώς του.

Ἔτσι παρόμοια καὶ ἂν ἔχης κάποτε κανόνα ἀπὸ τὸν Πνευματικὸ σου γιὰ κανένα σου ἀμάρτημα καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖς, ὅπως ἐπιθυμεῖς, νὰ ἀκολουθῇς μὲ συνέπεια τὴν κάθε ἐνέργεια ποὺ κάνεις γιὰ εὐλάβεια, καὶ ἰδιαίτερώς τὴν θεία Κοινωνία, μὴ συγχυσθῇς καὶ ἐνοχληθῇς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τους· ἀλλὰ ἀφοῦ ἀποβάλης κάθε δικό σου θέλημα, φόρεσε ἐκεῖνο ποὺ ἀρέσει στὸ Θεὸ μὲ πόνο καρδιάς, λέγοντας μέσα σου. Ἄχ, ἐὰν τὸ μάτι τῆς θεϊκῆς πρόνοιας, δὲν ἔβλεπε σὲ μένα ἀχαριστίες καὶ ἐλαττώματα, ἐγὼ βέβαια, δὲν θὰ βρισκόμουν τώρα σὲ τέτοια ἀθλιότητα, νὰ στερηθῶ τὴ χάρι τῶν ἀγιωτάτων Μυστηρίων γι' αὐτό, βλέποντας ὅτι ὁ Κύριος μου, μοῦ φανερῶνει μὲ αὐτὸ τὴν ἀναξιότητά μου, ὑμνῶ καὶ δοξολογῶ στοὺς αἰῶνας τὸ ὄνομά του, λέγοντας πρὸς αὐτό: «Φιλανθρωπότατε Δέσποτα· ἐλπίζοντας καλὰ στὴν ἀγαθότητά σου, ἂν καὶ εἶμαι ἀνάξιος ὁ ἄθλιος νὰ σὲ δεχθῶ στὴν ψυχὴ μου μὲ τὸ μέσο τῶν θείων Μυστηρίων, μὲ ὅλα αὐτά, δὲν σταματῶ μὲ ἄλλον τρόπο νὰ σοῦ ἀνοίγω τὴν καρδιά μου, γιὰ νὰ μπαίνης πνευματικὰ σὲ αὐτή, νὰ τὴν χαροποιῇς καὶ νὰ τὴν δυναμώνης ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ποὺ θέλουν νὰ τὴν χωρίσουν ἀπὸ σένα· καὶ παραμένω πάντα εὐχαριστημένος γιὰ ὅλα ἐκεῖνα, ποὺ ἀρέσουν στὰ μάτια σου, Δημιουργέ μου καὶ Σωτῆρα μου· αὐτὸ μόνο ἐπιθυμῶ, τὸ θέλημά σου νὰ εἶναι καὶ τώρα καὶ πάντα ἡ τροφή μου καὶ ἡ δύναμίς μου· καὶ αὐτὴ μόνο τὴν χάρι, πολυαγαπητέ μου, σοῦ ζητῶ· ἡ ψυχὴ μου ἐλευθερωμένη ἀπὸ κάθε τί ποὺ δὲν σοῦ ἀρέσει, νὰ μένη πάντα ντυμένη μὲ τὴν στολὴ τῶν ἀγίων σου ἐντολῶν καὶ ἐτοιμασμένη στὸ νοητὸ ἐρχομό σου καὶ σὲ ὅ,τι ἄλλο ἐπιθυμεῖς νὰ μοῦ δώσης».

Ἄν φυλάξης αὐτὲς τὶς παραγγελίες, νὰ εἶσαι σίγουρος, ὅτι κάθε ἐπιθυμία τοῦ καλοῦ, ποὺ ἐσὺ δὲν μπορεῖς νὰ ὀλοκληρώσης, ποὺ προέρχεται εἴτε ἀπὸ τὴν φύσι, εἴτε ἀπὸ τὸν διάβολο, ποὺ θέλει νὰ σὲ ἐνοχλεῖ πάντα καὶ νὰ σὲ βγάξη πάντα ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς· ἢ καὶ καμιὰ φορὰ ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ δοκιμασθῇ ἡ ὑποταγὴ σου στὸ θέλημά του· σὲ κάθε, λέγω, ἀνεκπλήρωτη ἐπιθυμία σου, θὰ ἔχης πάντα ἀφορμὴ νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεὸ σου, ὅπως τοῦ ἀρέσει. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀποτελεῖται ἡ ἀληθινὴ εὐλάβεια καὶ ἡ ὑπηρεσία ποὺ ζητάει ὁ Θεὸς ἀπὸ ἐμᾶς.

Γνώριζε ἀκόμη καὶ αὐτό, ὅτι γιὰ νὰ μὴν ἀγανακτῇς καὶ χάνης τὴν ὑπομονὴ στὶς θλίψεις καὶ στοὺς πειρασμοὺς ποὺ ἔρχονται, ἀπὸ ὅποιο μέρος καὶ ἂν εἶναι, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῖς ἐκεῖνα τὰ δίκαια καὶ φρόνιμα μέσα, ποὺ συνηθίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ὑπηρετές τοῦ Θεοῦ, δηλαδή, τὸ νὰ μὴ δίνης ἐσὺ ἀφορμὴ σὲ αὐτὲς, τὸ νὰ παρακαλῇς τὸν Θεὸ νὰ σὲ ἐλευθερώνη ἀπὸ αὐτὲς καὶ ἄλλα παρόμοια· ὅχι ὅμως μὲ τόση ἐπιθυμία καὶ ἀφοσίωσι ὀλοκληρωτική, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇς ἀπὸ τὶς θλίψεις αὐτὲς, ἀλλὰ γιατί θέλει ὁ Θεὸς νὰ μεταχειριζώμαστε

τὰ παρόμοια μέσα καὶ ὄργανα ⁶⁹. Γιατὶ, ἐμεῖς δὲν γνωρίζουμε ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ μὲ τὰ μέσα αὐτὰ ἀπὸ τὴν θλιῖψι ἐκείνη. Ὅποτε ἂν σὺ κάνῃς ἀλλιῶς, ζητώντας ὁλοκληρωτικὰ νὰ ἐλευθερωθῇς ἀπὸ τὶς θλίψεις, θὰ γκρεμισθῇς σὲ πολλὰ κακά, καὶ εὐκόλα θὰ πέσῃς στὴν ἀνυπομονησία, μὲ τὸ νὰ μὴ γίνεταί ἡ ἐλευθερία αὐτὴ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν προσπάθειά σου· ἢ ἡ ὑπομονή σου θὰ εἶναι ἐλαττωματικὴ, καὶ δὲν θὰ εἶναι ὅλη ἀρεστὴ στὸ Θεό, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἄξια μικροῦ μισθοῦ.

Τέλος πάντων, σὲ πληροφορῶ ἐδῶ γιὰ μία κρυφὴ ἀπάτη τῆς φιλαυτίας, ἡ ὁποία συνηθίζει νὰ σκεπάζῃ τὰ ἐλαττώματά μας καὶ μὲ κάποιον τρόπο νὰ τὰ ἀποκρούῃ ὅπως στὸ παράδειγμα· βρίσκεται κάποιος ἄρρωστος, λίγο ὑπομονητικὸς στὴν ἀσθένειά του, ὁ ὁποῖος κρύβει τὴν ἀνυπομονησία του μὲ σκέπασμα κάποιου ζήλου φαινόμενης ἀρετῆς, λέγοντας πὼς ἡ λύπη του δὲν εἶναι ἀληθινὴ ἀνυπομονησία γιὰ τὸ μαρτύριο ποὺ ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἀσθένεια, ἀλλὰ ὅτι λυπᾶται εὐλόγα, ἢ γιατί αὐτὸς ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀσθένεια, ἢ γιατί ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν, ἀηδιάζουν ἀπὸ τὴν ἀσθένειά του καὶ δυσανασχετοῦν καὶ βλάπτονται. Ἔτσι μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι καὶ ὁ φιλόδοξος, ποὺ συγχύζεται γιὰ τὴν δόξα ποὺ δὲν πῆρε, δὲν ἀποδίδει τὴν ἀφορμὴ τῆς ἀποτυχίας στὴ δική του ὑπερηφάνεια καὶ ματαιότητα, ἀλλὰ σὲ ἄλλες ἀφορμὲς καὶ προφάσεις. Ὅτι δὲ ἡ ρίζα τῆς μικροψυχίας καὶ συγχύσεως αὐτῶν, δὲν εἶναι γι' ἄλλους ἢ γι' ἄλλη αἰτία, παρὰ γιατί αὐτοὶ μισοῦν καὶ ἀποστρέφονται ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι ἀντίθετο μὲ τὴν ἐπιθυμία τους, φανερό εἶναι· ἐπειδὴ, οὔτε ὁ παραπάνω ἄρρωστος φροντίζει καὶ συγχύζεται, γιατί οἱ ἴδιοι ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν, κοπιάζουν τὸ ἴδιο ἢ ἀηδιάζουν καὶ βλάπτονται γιὰ τὴν ἀσθένεια κάποιου ἄλλου, παρὰ γιὰ μόνο τὴ δική του· οὔτε ὁ φιλόδοξος, ποὺ ἀναφέρθηκε, συγχύζεται τόσο γιὰ ἄλλες θλιβερὲς ὑποθέσεις, ποὺ τοῦ τυχαίνουν, ὅσο γιατί ἀπέτυχε νὰ τοῦ δοθεῖ ἡ θέσις ποὺ ἐπιθυμοῦσε. Ὅποτε, ἐσύ, γιὰ νὰ μὴ πέσῃς σὲ αὐτὸ τὸ σφάλμα καὶ σὲ ἄλλα, ὑπόφερε πάντα μὲ ὑπομονὴ κάθε κόπο καὶ ἐκπαίδευσι, ποὺ θὰ σὲ ἀκολουθήσῃ, ἀπὸ ὅποιου εἶδους ἀφορμὴ καὶ ἂν εἶναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΓ' Ἡ τελευταία ἀπάτη, ποὺ χρησιμοποιοεῖ ὁ διάβολος, γιὰ νὰ μᾶς γίνωνται αἰτίαι κακίας οἱ ἀρετὲς ποὺ ἀποκτήσαμε.

Τὸ πανοῦργο φίδι, δὲν σταματᾷ ποτὲ νὰ μᾶς πειράζῃ μὲ τὶς πανουργίες καὶ τὶς ἀπάτες του, ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, ποὺ ἀποκτήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς γίνωνται αὐτὲς αἰτίες φθορᾶς καὶ κακίας· ἐπειδὴ, συναρεσκόμενοι σὲ αὐτὲς καὶ στὸν ἴδιο μας τὸν ἑαυτό, φτάνουμε νὰ ὑψηλοφρονοῦμε, καὶ ὑψηλοφρονοῦντες πέφτουμε (φεῦ!) μετὰ ἀπὸ αὐτὰ στὴν κακία καὶ στὸ λάκκο τῆς ὑπερηφάνειας καὶ τῆς κενοδοξίας. Ὅποτε, γιὰ νὰ φυλαχθῇς, ἀδελφέ, ἀπὸ αὐτὸ τὸν κίνδυνο, συμμάζεψε ὅλο τὸ νοῦ σου στὴν καρδιά σου καὶ πολέμα πάντα αὐτὸ τὸν δαίμονα, σὰν νὰ κάθесαι, σὲ μιὰ πλατιά καὶ εὐρύχωρη πολεμήστρα, στὴν ἀληθινὴ καὶ πολὺ βαθιὰ γνῶσι τῆς μηδαμινότητος τοῦ ἑαυτοῦ σου· σκεπτόμενος, πὼς ἀληθινὰ δὲν εἶσαι τίποτα ἄλλο, παρὰ τὸ μηδέν, καὶ πὼς δὲν μπορεῖς νὰ κάνῃς τίποτα, καὶ πὼς δὲν ἔχεις τίποτε ἄλλο, παρὰ ταλαιπωρίες, ἀρρώστιες, κακίες καὶ ἐλαττώματα, καὶ πὼς δὲν σοῦ ταιριάζει τίποτα ἄλλο, παρὰ αἰῶνια καταδίκη. Καὶ ἀφοῦ βεβαιωθῇς σὲ αὐτὴ τὴν ἀλήθεια, μὴν ἀφήσῃς ποτὲ τὸ νοῦ σου νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα τοῦ κόσμου, οὔτε κἂν ἀπὸ ἓνα παραμικρὸ λογισμό ἢ γεγονὸς ποὺ θὰ σοῦ τύχῃ, ἔχοντας βέβαιο καὶ σίγουρο, ὅτι ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ πράγματά σου εἶναι τόσο ἐχθρικά, ποὺ ἂν εἶχες παραδοθῇ στὰ χέρια τους, θὰ ἦσαν σίγουρα νεκρὸς ἢ πληγωμένος.

Καὶ γιὰ νὰ γυμνάξῃς καλὰ καὶ νὰ κρατᾷς καλὰ τὴν ἀνωτέρω πολεμήστρα τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῆς μηδαμινότητός σου, χρησιμοποίησε αὐτὸ τὸν κανόνα: Ὅσες φορὲς φέρεις τὸ νοῦ σου στὴ σκέψι τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ τῶν ἔργων σου, νὰ ὑπολογίζῃς πάντα μὲ ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι δικό σου καὶ ὄχι μὲ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς χάριτός του· καὶ ἔπειτα, πίστευε τὸν ἑαυτό σου τέτοιο, ὅ,τι εἶδους τὸν βρίσκεις πὼς εἶναι μὲ τὴν δική σου δύναμι, γιὰ παράδειγμα· ἂν σκεφθῇς τὸν χρόνο, ποὺ ἦταν πρὶν νὰ δημιουργηθεῖς ἐσύ, θὰ δῇς ὅτι σὲ ὅλη ἐκείνη τὴν ἄβυσσο τῆς αἰωνιότητος ἦσαν ἓνα καθαρὸ μηδέν, οὔτε μποροῦσες νὰ κάνῃς τίποτα, γιὰ νὰ λάβῃς τὴν ὑπαρξιν· πάλι στὸν καιρὸ ποὺ ἔχεις τὴν ὑπαρξιν, γιὰ μόνο τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἀφίνοντας σὲ αὐτὸν τὸ δικό του (τὸ ὅποιο εἶναι ἡ διαρκὴς πρόνοια, μὲ τὴν ὁποία κάθε ὥρα σὲ φυλάει), τί ἄλλο εἶσαι, παρὰ ἓνα μηδέν; Γιατὶ δὲν μένει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι στὸ πρῶτο σου μηδέν (ἀπὸ τὸ ὅποιο σὲ τράβηξε μὲ τὸ παντοδύναμό του χέρι ὁ Θεός), θὰ μποροῦσες νὰ γυρίσεις αὐτοστιγμεί, ἂν αὐτὸς σὲ ἀφήσῃ γιὰ μίαν μόνη στιγμὴ.

Εἶναι λοιπὸν φανερό, ὅτι μένοντας σὲ αὐτὴ τὴ φυσικὴ ὑπαρξιν, μὲ τὴν δική σου δύναμι, δὲν μπορεῖς ποτὲ νὰ ὑπολογίσῃς τὸν ἑαυτό γιὰ κάτι ἢ νὰ θέλῃς νὰ σὲ

υπολογίζουν οι άλλοι.

Ἐπειτα, ἂν σταθῇ καλὰ στὸ «εὖ εἶναι» τῆς χάριτος, πρέπει νὰ σκεφθῇ καλὰ πὼς ἂν ἡ δική σου φύσις γυμνωθῇ ἀπὸ τὴν θεία βοήθεια καὶ τὴν χάρι, ποῖο καλὸ καὶ ἀξιόμισθο μπορεῖ ποτὲ νὰ κάνῃ αὐτὴ μόνη της; Βέβαια, τίποτα. Ὡστε μπορεῖς καὶ σὺ νὰ λὲς μὲ τὸν Παῦλο «δὲν ἐκοπίασα ἐγὼ ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι μαζί μου» (Α΄ Κορ. 15,10). Ἐπειτα, σκεπτόμενος ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τὰ πολλὰ σου περασμένα λάθη, καὶ ἐπιπλέον σὲ αὐτὰ τὰ ἄλλα πάρα πολλὰ κακὰ ποὺ θὰ ἔκανες, ἂν ὁ Θεὸς δὲν σὲ ἐμπόδιζε μὲ τὸ σπλαγχνικὸ του χέρι, θὰ βρῇς ὅτι οἱ παρανομίες σου μὲ τὸν πολλαπλασιασμό, ὅχι μόνο τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν χρόνων, στοὺς ὁποίους ἐγίναν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῶν κακῶν σου πράξεων καὶ τῶν συνηθειῶν καὶ παθῶν σου (γιατὶ ἡ μία κακία καλεῖ καὶ παρασύρει στὸν ἑαυτὸ της τὴν ἄλλη), οἱ παρανομίες σου, λέω, μποροῦν νὰ φθάσουν σὲ ἓνα ἀριθμὸ σχεδὸν ἀμέτρητο καὶ σὺ θὰ γινόσουν ἓνας ἄλλος καταχθόνιος ἐωσφόρος.

Ὅποτε, ἂν δὲν θέλῃς νὰ εἶσαι ἄρπαγας καὶ κλέφτης τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ στὰ κτίσματά του, τὴν δόξα ὅμως τὴν κράτησε αὐτός, γιὰ νὰ δοξάζεται μόνος ὡς Δημιουργὸς ὅλων, γι' αὐτὸ λέει, «τὴν δόξα μου δὲν θὰ τὴν δώσω σὲ ἄλλον» (Ἠσ. 42,8), ἀλλὰ θὰ μένης πάντα μὲ τὸν Κύριό σου καὶ νὰ δοξάζῃς αὐτὸν μόνο, ὅπως εἶναι δίκαιο, σὲ κάθε σου πρᾶξι ἀγαθῇ, ὡς ἀρχὴ καὶ μέση καὶ τέλος ὅλων τῶν ἀγαθῶν, πρέπει νὰ πιστεύῃς ὅτι ἐσὺ εἶσαι ὁ κατώτερος καὶ ὁ χειρότερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων ⁷⁰.

Καὶ γνώριζε καλά, ὅτι αὐτὴ ἡ κρίσις ποὺ κάνεις γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, δὲν ἔχει καθόλου ὑπερβολή, γιὰ νὰ ἔχῃς ἀφορμὴ καὶ ἀπὸ αὐτὸ νὰ ὑπερηφανεύεσαι· ἀλλὰ εἶναι δίκαια καὶ ἀληθινή, καὶ στὴ συνέχεια, αἰτία ταπεινώσεως, τὸ πὼς εἶσαι δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους χειρότερος. Ἐὰν ὅμως καὶ σὺ νομίζεις πὼς γνωρίζοντας τὴν πονηριά σου, ξεπερνᾷς κατὰ αὐτὸ κάποιον ἄλλο, ποὺ φαντάζεται κάποιος κάτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του· γνώριζε ὅτι ὑστερεῖσαι καὶ σὺ πολὺ καὶ γίνεσαι χειρότερος ἀπὸ αὐτόν, ἂν καὶ θέλῃς νὰ σὲ υπολογίζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ νομίζεσαι ἀπὸ αὐτοὺς ὡς τέτοιος (ὡς ἄνθρωπος ποὺ μποροῦν νὰ υπολογίζουν), ὁ ὁποῖος γνωρίζεις ὅτι δὲν εἶσαι στὴν πραγματικότητα.

Λοιπὸν, ἂν θέλῃς ἡ γνώσις τῆς πονηριᾶς σου καὶ τῆς μηδαμηνότητάς σου νὰ κρατᾷ μακριὰ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ νὰ σὲ κάνῃ ἀγαπητὸ στὸ Θεό, εἶναι ἀνάγκη, ὅχι μόνο νὰ περιφρονῇς τὸν ἑαυτὸ σου ὡς ἀνάξιο, καὶ στὴ συνέχεια ἄξιο ὅλων τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλεις νὰ εἶσαι καταφρονημένος καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀποστρεφόμενος τὶς τιμές, χαιρόμενος στὶς κατηγορίες καὶ κάνοντας ὅλα ἐκεῖνα, ποὺ οἱ ἄλλοι ποὺ ἔχουν κοσμικὸ φρόνιμα περιφρονοῦν. Αὐτῶν τὴ γνώμη καὶ τὰ λόγια μὴ δεχθῇς καθόλου ⁷¹, οὔτε νὰ ἐγκαταλείψῃς αὐτὴ τὴν ἀγία πράξι τῆς περιφρονήσεως τοῦ ἑαυτοῦ σου, γιὰ νὰ γίνεται αὐτὸ ἀπὸ σένα, γι' αὐτὸν καὶ μόνο τὸν σκοπὸ τῆς ταπεινώσεώς σου καὶ ὅχι γιὰ νὰ ἀρέσῃς στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ σὲ ἔχουν σὲ ὑπόληψι.

Ἐὰν δὲ καὶ τύχει καμιά φορά, νὰ σὲ ἀγαποῦν πολὺ καὶ νὰ σὲ ἐπαινοῦν ἄλλοι γιὰ κάποιο καλὸ ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, στάσου καλὰ μαζεμένος μέσα στὸν ἑαυτὸ σου καὶ μὴ μετακινηθῇς καθόλου ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ γνῶσι τῆς μηδαμινότητάς σου, ποὺ λέχθηκε παραπάνω, ἀλλὰ στρέψου πρῶτα στὸν Θεό, λέγοντας πρὸς αὐτὸν μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά· «Ἄς μὴ γίνῃ ποτέ, Κύριέ μου, νὰ γίνω κλέφτης τῆς δικῆς σου τιμῆς καὶ χάριτος· σὲ σένα πρέπει αἶνος, τιμὴ καὶ δόξα· σὲ μένα ντροπή». «Σὲ σένα, Κύριε, ἡ δικαιοσύνη καὶ σὲ μένα ἡ ντροπὴ τοῦ προσώπου σου» (Δαν. 9,7)· «ὄχι σὲ μᾶς Κύριε, ὄχι σὲ μᾶς, ἀλλὰ δόξασε τὸ ὄνομά σου» (Ψαλμ. 113,9). «Ἡ δόξα δική σου καὶ ἐγὼ δικός σου δοῦλος» (Ἑσδρ. 4,29).

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ γύρισε πρὸς αὐτὸν ποὺ σὲ ἐπαινεῖ, μιλώντας ἔτσι μέσα σου μὲ τὸν λογισμό σου· ἀπὸ ποῦ αὐτὸς μὲ ἔχει γιὰ καλόν, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἄλλος καλὸς καὶ ἀγαθὸς παρὰ μόνος ὁ Θεός μου; «οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός» (Ματθ. 19,17). Γιατὶ, κάνοντας ἔτσι καὶ ἀποδίδοντας στὸ Θεὸ τὸ δικό του, θὰ κρατήσης μακριὰ τοὺς ἐχθροὺς καὶ θὰ γίνῃς ἄξιος νὰ δεχθῇς μεγαλύτερα χαρίσματα καὶ εὐεργεσίες ἀπὸ τὸν Θεό. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ἐνθύμησις τῶν καλῶν ἔργων καὶ ἀρετῶν ποὺ κάνεις σὲ παρακινοῦν στὴν ὑπερηφάνεια, ἀμέσως σκέψου, πῶς τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι δικά σου ⁷² καὶ σὰν νὰ μιᾶς μὲ αὐτά, πές:

«Ἐγὼ δὲν γνωρίζω πῶς φανερωθήκατε καὶ ἦρθατε στὸ νοῦ μου! Γιατὶ, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἡ ἀρχὴ σας, ἀλλὰ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς καὶ ἡ χάρις του· ἐκεῖνος σᾶς δημιούργησε, σᾶς ἔθρεψε καὶ σᾶς διαφύλαξε, λοιπὸν αὐτὸν μόνον θέλω νὰ γνωρίζω γιὰ ἀληθινὸ καὶ ἀρχικὸ πατέρα καὶ αἴτιο, αὐτὸν νὰ εὐχαριστῶ καὶ σὲ αὐτὸν νὰ ἀποδίδω κάθε ἔπαινο».

Ἐπειτα, σκέψου, πῶς ὅλα τὰ ἔργα ποὺ ἔκανες, δὲν ἔφτασαν τὴν ἀναλογία καὶ τὴ συμμετρίᾳ στὸ φῶς καὶ στὴ χάρη ποὺ σοῦ παραδόθηκε, γιὰ νὰ γνωρίσης καὶ νὰ τὰ κάνῃς, ἀλλὰ πῶς εἶναι πολὺ ἀτελῆ καὶ πολὺ μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ καθαρὸ σκοπὸ καὶ τὴν πρέπουσα ἐπιμέλεια, μὲ τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ τὰ κάνῃς. Ὅποτε, ἂν σκεφθῇς καλὰ, περισσότερο πρέπει νὰ ντρέπεσαι ἀπὸ τὶς ἀρετές σου, παρὰ νὰ σοῦ ἀρέσουν αὐτὲς μάταια καὶ νὰ ὑπερηφανεύεσαι γιὰ αὐτές. Γιατὶ εἶναι ἀληθινό, ὅτι οἱ φυσικὲς ἀρετὲς τοῦ Θεοῦ, τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ μιμούμαστε, αὐτὲς ἀπὸ μόνες τους εἶναι καθαρὲς καὶ πολὺ τέλειες, μολύνονται κατὰ κάποιο τρόπο καὶ μειώνονται ἀπὸ τὶς ἀτέλειες καὶ ἐλλείψεις τῆς δικῆς μας μιμήσεως ⁷³.

Ἀκόμη, σύγκρινε τὰ ἔργα σου μὲ ἐκεῖνα τῶν ἀγίων καὶ ἀληθινῶν φίλων καὶ δούλων τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ γνωρίσης, ὅτι τὰ μεγαλύτερα καὶ καλύτερα ἔργα τὰ δικά σου, εἶναι πολὺ τιποτένια καὶ πολὺ μικρῆς ἢ καθόλου τιμῆς, ἂν τὰ συγκρίνης πάλι μὲ ἐκεῖνα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔκανε γιὰ σένα στὰ Μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Σταυροῦ του (τὰ ὁποῖα νὰ ὑπολογίσῃς ὄχι σὰν ἔργα Θεοῦ, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰ μόνον ὡς ἔργα ἀνθρώπου) καὶ ἂν σκεφθῇς τὴν

καθαρότητα τῆς ἀγάπης του, τὴν ἀναμαρτησία, μὲ τὴν ὁποία τὰ ἔκανε, θὰ γνωρίσης ὅτι ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ οἱ ἀρετές, εἶναι σχεδὸν ἀμαρτίες καὶ ἀκαθαρσίες. Γιατὶ γράφτηκε· «ὅλη ἡ δικαιοσύνη μας εἶναι σὰν βρώμικο ροῦχο» (Ήσ. 64,6)· ἢ πολὺ περισσότερο, χειρότερες ἀπὸ τὸ τίποτα.

Τελευταῖα, ἂν ἐξυψώσης τὸν νοῦ σου στὴ θεότητα καὶ στὴν ἄπειρη μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ σου, «ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου, οὐδὲ ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρός», ὅπως γράφτηκε (Ψαλμ. 15,15), καὶ στὴν ὑπηρεσία καὶ λατρεία πού τοῦ πρέπει, θὰ δῆς καθαρά, ὅτι ὄχι ὑπερηφάνεια καὶ ὑψηλοφροσύνη, ἀλλὰ μέγας τρόμος καὶ φόβος πρέπει νὰ σοῦ δημιουργηθῇ σὲ κάθε σου ἔργο, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἅγιο, ὅσο καὶ ἂν εἶναι πολὺ τέλειο καὶ ὅτι μόνο χρεωστᾶς νὰ πῆς μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά στὸ Θεό, ἐκείνη τὴν ταπεινὴ φωνὴ τοῦ Τελώνου· «ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. 18,13).

Ἀκόμη σοῦ παραγγέλλω νὰ μὴν εἶσαι εὐκόλος στὸ νὰ φανερώνης τὰ χαρίσματα, πού σοῦ κάνει ὁ Θεός. Γιατὶ, αὐτὸ σχεδὸν πάντα, δὲν ἀρέσει στὸ Θεό, καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς δίδαξε μὲ τὴν παρακάτω ἱστορία.

Φανερώθηκε μιὰ φορὰ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς σὰν εἶδος βρέφους, σὲ ἓνα εὐλαβῆ καὶ ἐνάρετο, καὶ ἐκεῖνος γνωρίζοντας πὼς ἦταν ὁ Κύριος, τὸν παρεκάλεσε μὲ ἀπλότητα νὰ τοῦ πῇ τὸν ἀγγελικὸ ἀσπασμό, καθὼς συνηθίζεται νὰ λέγεται ἀπὸ ὅλους, δηλαδὴ τό, Θεοτόκε Παρθένε· ἄρχισε τὸ πανάγιο ἐκεῖνο βρέφος νὰ λέγῃ μὲ προθυμία· «Χαῖρε, Κεχαριτωμένη Μαρία, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί». Καὶ ἐδῶ στάθηκε, καὶ δὲν θέλησε μὲ τὰ ὑπόλοιπα λόγια νὰ ἐπαινέσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ πῇ: «Καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου». Ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνος τὸν παρακαλοῦσε νὰ πῇ καὶ τὸν παρακάτω στίχο καὶ τὰ ὑπόλοιπα, αὐτὸ ἐξαφανίσθηκε, ἀφίνοντας τὸν δοῦλο του σὲ μεγάλη χαρά. Καὶ μὲ τὸ δικό του παράδειγμα, φανέρωσε σὲ αὐτὸν αὐτὴ τὴν οὐράνια διδασκαλία, δηλαδή, τὸ νὰ μὴν ἐπαινῇ ποτὲ κανεὶς τὸν ἑαυτό του καὶ τίς χάρες πού ἔχει. Λοιπόν, μάθε καὶ σὺ νὰ ταπεινώνεσαι καὶ νὰ μὴν ἐπαινῇσαι μόνος σου, γνωρίζοντας τὸν ἑαυτό σου καὶ ὅλα τὰ ἔργα σου, πὼς εἶναι ἓνα τίποτα. «Ἄς σὲ ἐγκωμιάζῃ ὁ γείτονας, καὶ ὄχι τὸ δικό σου στόμα, ξένος καὶ ὄχι τὰ δικά σου χεῖλη» (Παροιμ. 27, 2).

Αὐτὸ εἶναι τὸ θεμέλιο ὅλων τῶν ἀρετῶν ⁷⁴. ὁ Θεὸς μᾶς δημιούργησε ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ τώρα πού εἴμαστε ὄντα ἐξ αἰτίας του, θέλει νὰ θεμελιώσῃ ὅλη τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ πάνω σὲ αὐτὴ μας τὴ γνῶσι, ὅτι δηλαδή, ἀπὸ μόνοι ἂς εἴμαστε ἓνα μηδὲν καὶ ὅσο περισσότερο ἐμβαθύνουμε σὲ αὐτήν, τόσο περισσότερο θὰ μεγαλώσῃ ἡ οἰκοδομὴ· καὶ ὅσο περισσότερο χῶμα βγάζουμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ βάθος, δηλαδή, ὅσο, περισσότερο γνωρίζουμε τὰ ἐλαττώματα καὶ τίς ἀθλιότητές μας, τόσο καὶ ὁ θεϊκὸς ἀρχιτέκτονας θὰ βάλῃ πλέον στερεές πέτρες, γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν πνευματικὴ αὐτὴ οἰκοδομὴ. Καὶ μὴ νομίζης, παιδί μου, ὅτι μπορείς νὰ ἐμβαθύνῃς κάποτε σὲ αὐτὴ τὴν γνῶσι, ὅσο φτάνει. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο· μάλιστα, κάλε στὸν ἑαυτό σου αὐτὸ τὸν λογαριασμό, ὅτι ἂν καὶ ἦταν

δυνατὸν νὰ παραδοθῇ σὲ κανένα δημιούργημα τέτοιο πρᾶγμα, δὲν θὰ μπορούσε νὰ βρεθῇ ἄλλο πὸ βαθὺ βάθος νὰ ἐρευνήσῃ, παρὰ ἡ δική σου μηδαμηνότητα.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν γνῶσι καλὰ βαλμένη στὴ πρᾶξι, μπορούμε νὰ ἔχουμε κάθε καλὸ· καὶ χωρὶς αὐτὴν εἴμαστε σχεδὸν τίποτα, ἀκόμη καὶ ἂν θέλαμε νὰ κάνουμε τὰ ἔργα ὅλων τῶν ἁγίων καὶ νὰ εἴμαστε ἀπασχολημένοι πάντα μὲ τὸν Θεό· ὦ μακάρια γνῶσι, ποὺ μᾶς κάνεις εὐτυχισμένους στὴ γῆ καὶ δοξασμένους στὸν οὐρανό! ὦ φῶς ποὺ βγαίνεις ἀπὸ τὸ σκοτάδι καὶ κάνεις λαμπρὲς καὶ καθαρὲς τὶς ψυχές! ὦ χαρὰ ποὺ δὲν ἀναγνωρίζεσαι πὼς λάπεις ἀνάμεσα στὶς ἀκαθασίες μας! ὦ μηδέν, τὸ ὁποῖο σὰν γνωρισθῆς, μᾶς κάνεις κυρίους τοῦ σύμπαντος! Δὲν μπορῶ νὰ χορτάσω ποτέ, μιλώντας σου σχετικὰ μὲ αὐτό, ἀγαπητέ. Ἄν θέλῃς νὰ ἐπαινέσῃς τὸν Θεό, κατηγόρησε τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ ἐπιθυμῇς νὰ κατηγορῇσαι ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ταπεινώσου σὲ ὅλους καὶ κάτω ἀπὸ ὅλους, ἂν θέλῃς νὰ ὑψώσῃς τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἑαυτό σου σ' αὐτόν. Ἄν ἐπιθυμῇς νὰ τὸν βρῇς, μὴν ὑψώνεσαι, γιατί αὐτὸς φεύγει· ταπεινῶναι καὶ ταπεινώσου ὅσο μπορεῖς· καὶ αὐτὸς θὰ ἔλθῃ νὰ σὲ βρῇ καὶ νὰ σὲ ἀγκαλιάσῃ· καὶ τόσο θέλει νὰ σὲ δεχθῇ καὶ ἐνωθῇ σφικτὰ μαζί σου μὲ ἀγάπη, καὶ τόσο πλέον ἀγαπητά, ὅσο περισσότερο ἐσὺ ταπεινώνεσαι στὰ μάτια του καὶ ὅσο θέλεις νὰ ταπεινώνεσαι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ὅλοι νὰ σὲ ἀποστρέφονται, σὰν ἓνα πρᾶγμα συγχαμερό.

Λοιπόν, γιὰ τὴν τόση χάρι, ποὺ σοῦ κάνει, ἀδελφέ, ὁ Θεός, ὁ τόσο λυπημένος ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ σὲ ἐνώσῃ μὲ τὸν ἑαυτό του, κάνε καὶ σὺ αὐτό, τὸ νὰ νομίζῃς δηλαδὴ τὸν ἑαυτό σου ἀνάξιο καὶ χειρότερο ἀπὸ ὅλους καὶ μὴ παραλείπῃς συνεχῶς, νὰ εὐχαριστῇς καὶ νὰ εἶσαι χρεώστης ἐκείνων, ποὺ γίνονται ἀφορμὴ νὰ ταπεινώνεσαι· δηλαδὴ σὲ ἐκείνους ποὺ σὲ περιφρόνησαν ἢ καὶ σὲ περιφρονοῦν συνέχεια. Καὶ ἂν ἄθελά σου καὶ μὲ κακὴ ὀρεξὶ τῆς καρδιᾶς σου, ὑποφέρεις τὶς περιφρονήσεις τους, ὅμως ἀγωνίσου ὅσο μπορεῖς, νὰ μὴ δείχνῃς κανένα ἐξωτερικὸ σημάδι ὅτι σοῦ κακοφαίνονται.

Καὶ ἂν μὲ ὅλες αὐτὲς τὶς σκέψεις καὶ λογαριασμούς, ποὺ εἶναι πολὺ ἀληθινές, ἢ πανουργία τοῦ διαβόλου καὶ ἢ ἀγνωσία καὶ κακὴ κλίσι ἢ δική μας, θὰ μπορούσαν νὰ ἤθελαν ὑπερισχύσῃ σὲ μᾶς, μὲ τρόπο ποὺ οἱ λογισμοὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης νὰ μὴ λείπουν ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς ἐνοχλοῦν καὶ νὰ πληγώνουν τὴν καρδιά μας, ἀκόμη καὶ τότε εἶναι καιρὸς κατάλληλος, τόσο περισσότερο νὰ ταπειωνώμαστε καὶ νὰ περιφρονοῦμε καὶ νὰ μισοῦμε τὸν ἑαυτό μας, ὅσο ἀπὸ τὴν δοκιμὴ βλέπομε, πὼς πολεμοῦμε, ναί, καὶ ἀγωνιζόμαστε μὲ ὅλες μας τὶς δυνάμεις, γιὰ νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ αὐτό· δὲν μπορούμε ὅμως νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν τυραννία του, ἐπειδὴ καὶ πάσχουμε ἀπὸ τὶς ἐνοχλήσεις τῆς ὑπερηφάνειας, ἢ ὁποία ἔχει τὴν ρίζα καὶ ἀρχὴ στὴν μάταιη καὶ καταραμένη ὑπόληψι τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἔτσι θὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ πικρὸ φαρμάκι μέλι, ὑγεία ἀπὸ τὶς πληγὲς καὶ ταπείνωσι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὑπερηφάνεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΔ΄ Μερικὲς γνώσεις πού εἶναι χρήσιμες, γιὰ νὰ νικήσουμε τὰ πάθη καὶ νὰ ἀκοκθήσουμε νέες ἀρετές.

Ἄν καὶ σοῦ εἶπα ὡς τώρα πολλά, δείχνοντάς σου τὸν τρόπο πού θὰ χρησιμοποιοῦς, γιὰ νὰ νικήσης τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ ὀπλισθῇς ἀπὸ τὶς ἀρετές, ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦ παραγγεῖλω ἀκόμη καὶ μερικὰ ἄλλα.

Καὶ Α΄ σοῦ λέω αὐτό: Ἄν θέλεις, ἀδελφέ, νὰ ἀποκτήσης τὶς ἀρετές, νὰ μὴν ἀκολουθήσης τὴν τάξι πού μεταχειρίζονται κάποιοι καὶ κάνουν πνευματικὲς ἀσκήσεις στὶς ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἐβδομάδας, ἄλλη ἄσκησι γι' ἄλλη ἀρετὴ καὶ ἄλλη γι' ἄλλη, ὅχι· ἀλλὰ ἡ τάξι τῆς δικῆς σου ἐξασκήσεως ὥς εἶναι τὸ νὰ κάνης πόλεμο ἀντίθετο σὲ ἐκεῖνα τὰ πάθη, πού πάντα σὲ πειράζουν καὶ σὲ ζημιώσαν καὶ ἀκόμη συνέχεια σὲ ζημιώνουν, νὰ στολίζεσαι ὅμως ἀπὸ τὶς ἀντίθετες ἀρετές τῶν παθῶν σου, ὅσο περισσότερο μπορεῖς. Γιατὶ, ἂν ἀποκτήσης αὐτὲς τὶς ἀρετές, τὶς ἀντίθετες μὲ τὰ πάθη πού σὲ πειράζουν, βέβαια καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετές, μὲ εὐκολία καὶ μὲ λίγες πράξεις, θὰ τὶς ἀποκτήσης· τὴν κάθε μία στὸν κατάλληλό της καιρὸ καὶ τὴν συνηθισμένη αἰτία της· ἐπειδὴ οἱ ἀρετές εἶναι πάντα μαζὶ συνδεδεμένες καὶ ὅποιος ἔχει μία ἐντελῶς, ὅλες τὶς ἄλλες τὶς ἔχει πρόχειρες στὴν πόρτα τῆς καρδιᾶς του.

Β΄. Μὴν ἀναβάλλης ποτὲ χρόνο γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, οὔτε ἡμέρες, οὔτε βδομάδες, οὔτε μῆνες, οὔτε χρόνια. Ἀλλὰ σχεδόν, πάντα νὰ ἀγωνίζεσαι, σὰν νὰ γεννήθηκες τότε· καὶ σὰν νέος στρατιώτης, πολέμα συνέχεια καὶ βάδιζε στὸ ὕψος τῆς τελειότητάς τους καὶ μὴ σταματήσης οὔτε στιγμή. Γιατὶ, τὸ νὰ σταθῇς στὸ δρόμο τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς τελειότητος, δὲν εἶναι τὸ νὰ πάρης ἀναπνοὴ καὶ δύναμι, ἀλλὰ τὸ νὰ στραφῇς πίσω ἢ νὰ ἀδυνατήσης περισσότερο.

Τὸ νὰ σταθῇς, ἐγὼ ἐννοῶ, τὸ νὰ νομίζης ὅτι ἀπόκτησες ἐντελῶς τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ νὰ ψάχνεις λίγο τὶς μικρὲς παραλείψεις, πού ἔχεις ἀκόμη, ἢ καὶ τὶς ἀφορμὲς καὶ τὰ αἴτια, πού σὲ προσκαλοῦν σὲ πράξεις ἄλλης νέας ἀρετῆς. Ὅποτε, ὥς εἶσαι πάντα γνωστικός καὶ θερμός καὶ ἐπιδέξιος, γιὰ νὰ μὴ χάσης οὔτε κἂν μία παραμικρὴ ἀφορμὴ καὶ αἰτία ἀρετῆς. Ἀγάπα ὅλες τὶς ἀφορμὲς καὶ αἰτίες, πού σὲ παρακινοῦν στὴν ἀρετὴ καὶ μάλιστα σὲ ἐκεῖνες τὶς αἰτίες, πού περισσότερο εἶναι δύσκολες νὰ νικηθοῦν. Ἐπειδὴ καὶ οἱ πράξεις πού γίνονται γιὰ νὰ νικηθοῦν οἱ δυσκολίες τῶν ἀρετῶν, πιὸ γρήγορα δημιουργοῦν τὶς συνήθειες τῶν ἀρετῶν καὶ μὲ βαθύτερη ρίζα. Ἐκεῖνες ὅμως τὶς αἰτίες, πού μποροῦν νὰ σὲ παρακινήσουν στὸ πειρασμὸ τῆς σάρκας, ἀπόφευγε μὲ κάθε φιλοπονία καὶ γρήγορα, ὅπως προηγουμένως σοῦ εἶπα.

Γ΄. Νὰ εἶσαι φρόνιμος καὶ διακριτικός στὶς ἐξωτερικὲς ἐκεῖνες ἀρετές, πού μποροῦν νὰ προξενήσουν ζημιὰ καὶ ἀσθένεια στὸ σῶμα, ὅπως εἶναι τὸ νὰ τὸ βασανίζης μὲ ὑπερβολικὲς νηστεῖες, ἀγρυπνίες, μελέτες καὶ ἄλλα παρόμοια· γιατί

αυτές, πρέπει να αποκτώνται λίγο λίγο και με τους βαθμούς τους, όπως θα πω πιο κάτω. Για τις άλλες αρετές, που είναι ολοκληρωτικά έσωτερικές και ψυχικές, καθώς είναι το να αγαπάς τον Θεό, το να καταφρονῇς τον κόσμο, το να ταπεινώνεσαι στα ίδια τα μάτια σου, το να μισείς τα πάθη και την αμαρτία, το να είσαι υπομονητικός και πρᾶος, το να αγαπάς όλους και όποιον σε ζημιώνει και άλλα παρόμοια, αυτές τις αρετές, λέω, δεν σου χρειάζεται για να τις αποκτήσης λίγο λίγο, ούτε να ανέβης στην τελειότητά τους με βαθμούς και σκαλοπάτια, αλλά βιάσου να κάνεις γι' αυτές κάθε πράξι όσο μπορείς, το γρηγορότερο.

Δ'. Όλος σου ο λογισμός, όλη ή επιθυμία και ή καρδιά, ἄς μὴ λογίζεται, ούτε να επιθυμῇ, ούτε να θέλῃ ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ νικήσης ἐκεῖνο τὸ πάθος, πὸν πολεμῶς καὶ σὲ πολεμεῖ καὶ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴ, πὸν εἶναι ἀντίθετη σὲ αὐτό· αὐτὸ ἄς εἶναι γιὰ σένα ὅλος ὁ κόσμος, αὐτὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· αὐτὸ ἄς εἶναι ὅλος σου ὁ θησαυρὸς καὶ αὐτὸ ἄς εἶναι ὅλος σου ὁ σκοπός, γιὰ νὰ ἀρέσεις καὶ με αὐτὸ στὸ Θεό· ἂν τρῶς, ἂν νηστεύης, ἂν κοπιάζης, ἂν ἀναπαύεσαι, ἂν ἀγρυπνᾷς, ἂν κοιμᾷσαι, τὸ ὁποῖο γίνεται μέσα στὸ σπίτι σου καὶ ἂν εἶσαι ἔξω, ἂν προσέχης στὶς εὐλάβειες καὶ στὰ ἐργόχειρα, ὅλα αὐτὰ ἄς κατευθύνωνται καὶ ἄς ἀποβλέπουν στὸ νὰ κυριεύσης καὶ νικήσης ἐκεῖνο τὸ πάθος καὶ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀντίστοιχη ἀρετὴ.

Ε'. Ἄς εἶσαι ἔχθρος κοινὸς ὅλων τῶν ἐπιγείων ἡδονῶν καὶ ἀπολαύσεων. Γιατὶ, με αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ πολεμηθῇς λιγώτερο ἀπὸ τὶς ἄλλες κακίες, οἱ ὁποῖες ὅλες ἔχουν γιὰ ρίζα τοὺς τὴν ἡδονή. Ὅταν αὐτὴ κοπῇ με τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ μας, χάνουν ἐκεῖνες τὴν δύναμί τους. Γιατὶ, ἂν θελήσης ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος νὰ πολεμήσης κάποια κακία, νὰ ποῦμε ἀκριβῶς, κάποια μερικὴ εὐχαρίστησι, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ προσέχης σὲ ἄλλες ἐπίγειες ἡδονές, ἂν καὶ ὄχι θανάσιμες, ἀλλὰ συγγνωστὲς καὶ ἐλαφριές, βέβαια, ὁ πόλεμός σου θὰ εἶναι σκληρὸς, αἱματώδης καὶ πολὺ ἀβέβαιος καὶ στὴ συνέχεια καὶ ἡ νίκη σου θὰ εἶναι σπάνια. Γι' αὐτό, νὰ θυμᾷσαι πάντα ἐκεῖνες τὶς θεῖες ἀποφάσεις· «Ὅποιος ἀγαπᾷ τὴ ζωὴ του, θὰ τὴν χάσῃ· αὐτὸς ὅμως πὸν δὲν λογαριάζει τὴ ζωὴ του, ὅσο ζεῖ αὐτὸς ὁ κόσμος, θὰ τὴν φυλάξῃ γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ» (Ἰωάν. 12,25). «Ἀδελφοί, εἴμαστε ὀφειλέτες, ἀλλὰ ὄχι ὡς πρὸς τὸν σαρκικὸ ἄνθρωπο, πὸν ἀπαιτεῖ διαγωγὴ σύμφωνη με τὶς ἐπιθυμίες του. Γιατὶ ἂν ζῆτε σύμφωνα με τὶς ἐπιθυμίες τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, σᾶς περιμένει βέβαιος θάνατος. Ἄν ὅμως νεκρώσετε τὶς φυσικὲς σας ἐπιθυμίες, με τὴν βοήθεια τοῦ Πνεύματος, θὰ ζήσετε» (Ρωμ. 8,12).

ΣΤ'. Καὶ τελευταῖα σου παραγγέλλω, ὅτι πολὺ καλὸ καὶ ἴσως ἀναγκαῖο, γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν τὸ νὰ κάνης πρῶτα μία γενικὴ ἐξομολόγησι, με ὅλους ἐκείνους τοὺς ὀφειλόμενους τρόπους πὸν πρέπει, γιὰ νὰ βεβαιωθῇς περισσότερο ὅτι σὲ σκέπει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο θὰ προσμένης ὅλα τὰ χαρίσματα, ὅλες τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς νίκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΕ΄ Οἱ ἀρετὲς πρέπει νὰ ἀποκτῶνται σταδιακά, βαθμηδὸν καὶ πρῶτα πρέπει νὰ ἀπασχολούμαστε μὲ τὴν μία καὶ κατόπιν μὲ τὴν ἄλλη.

Ἄν καὶ ὁ ἀληθινὸς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἀγαπᾷ νὰ φτάσει στὸ πλήρωμα τῆς τελειότητος, δὲν θὰ θέσῃ ποτὲ στὴν πρόοδό του κάποια χρονικὴ προθεσμία, ὅμως πρέπει νὰ συγκρατῶνται μὲ κάποια διάκρισι οἱ ὑπερβολικὲς ἐκεῖνες θερμότητες τοῦ πνεύματος, οἱ ὁποῖες ἀνάβουν μάλιστα στὴν ἀρχὴ μὲ μεγάλη ἐπιθυμία, σβύνουν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ μᾶς ἀφήνουν στὰ μισὰ τοῦ δρόμου. Ὅποτε, ὅχι μόνο οἱ ἐξωτερικὲς καὶ σωματικὲς ἀρετὲς πρέπει νὰ ἀποκτῶνται σιγὰ σιγὰ, σὰν μὲ βαθμίδες καὶ σκαλοπάτια, ὅπως εἴπαμε, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ οἱ ἐσωτερικὲς καὶ ψυχικὲς ἀρετὲς, κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο πρέπει νὰ ἀποκτῶνται. Γιατὶ, μὲ τέτοιο τρόπο, τὸ λίγο γρήγορα γίνεται πολὺ καὶ παραμένει. Ὅποτε, γιὰ παράδειγμα, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐσωτερικὴ ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, δὲν μπορεῖς ἀμέσως νὰ χαίρεσαι ἢ νὰ ἐπιθυμῇς τὶς βρισιὲς καὶ τὰ ἄλλα ἀντίθετα, ποὺ θὰ σοῦ κάνῃ κάποιος, γιατί ἡ χαρὰ αὐτῶν καὶ ἡ ἐπιθυμία, εἶναι οἱ ὑψηλότεροι βαθμοὶ τῆς ὑπομονῆς· σ’ αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ ἀνεβαίνῃς ἂν ἴσως δὲν περάσῃς πρῶτα ἀπὸ τοὺς χαμηλότερους βαθμοὺς καὶ τὰ σκαλοπάτια αὐτῆς τῆς ἀρετῆς. Τὰ σκαλοπάτια αὐτὰ εἶναι, τὸ νὰ καταφρονῇς ἐσὺ πρῶτος τὸν ἑαυτό σου· τὸ νὰ μὴ συγκατατεθῇς στὸ νὰ ἐκδικηθεῖς· τὸ νὰ μισῇς τὴν ἐκδίκησι καὶ τὰ παρόμοια (βλέπε στὸ ιγ’ κεφάλαιο).

Σὲ συμβουλεύω ἀκόμη, νὰ ἐξασκῇσαι κυρίως ὅχι σὲ ὅλες τὶς ἀρετὲς, οὔτε σὲ πολλές, ἀλλὰ πρῶτα σὲ μία μόνο καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ στὴν ἄλλη. Γιατὶ ἔτσι φυτεύεται ἡ ἐνάρετη συνήθεια στὴ ψυχὴ πιὸ εὐκόλα καὶ πιὸ σταθερά· διότι καὶ μὲ τὴν ἀδιάκοπη ἐκγύμνασι τῆς μιᾶς ἀρετῆς καὶ ἡ ἐνθύμησί σου τρέχει εὐκολώτερα σ’ αὐτὴν καὶ ὁ νοῦς σου λεπτύνεται πάντα περισσότερο, γιὰ νὰ βρίσκῃς νέους τρόπους καὶ αἰτίες γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃς· καὶ ἡ θέλησίς σου κλίνει εὐκολώτερα καὶ μὲ μεγαλύτερη διάθεσι σ’ αὐτήν. Αὐτὰ βέβαια, δὲν θὰ ἐπακολουθήσουν, ἂν καταπιασθῇς μὲ πολλὰς ἀρετὲς.

Ἐξ ἄλλου οἱ πράξεις μιᾶς μόνης ἀρετῆς, ὄντας ὅμοιες μεταξύ τους γίνονται μὲ τὴν ἴδια καὶ ὅμοια ἐξάσκησι, λιγότερο κοπιαστικές. Γιατὶ ἡ μία καλεῖ καὶ βοηθεῖ τὴν ἄλλη, τὴν παρόμοιά της καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ὁμοιότητος, ἐντυπώνονται σὲ μᾶς ἀκόμη καλύτερα, μὲ τὸ νὰ βρίσκουν τὸν θρόνο τῆς καρδιᾶς ἤδη ἔτοιμο καὶ διατεθειμένο στὸ νὰ δέχεται ἐκεῖνες τὶς νέες πράξεις, ποὺ θὰ ξανακάνουμε, καθὼς δέχτηκε ἀπὸ πρὶν καὶ τὶς ἄλλες τὶς ὁμοιὲς τους.

Αὐτοὶ οἱ λογαριασμοί, ποὺ εἴπαμε, ἔχουν τόση δύναμι καὶ ἀλήθεια, ποὺ γνωρίζουμε βέβαια, πὼς ὁποῖος γυμνάζεται καλὰ σὲ μία ἀρετὴ, μαθαίνει μαζὶ μὲ

τὰ ἄλλα καὶ τὸν τρόπο, γιὰ νὰ γυμνάζεται στὴν ἄλλη καὶ ἔτσι μὲ τὴν αὖξησι τῆς μιᾶς, αὐξάνουν ὅλες μαζί, γιὰ τὴν ἀδιαχώριστη ἔνωσι, ποὺ ἔχουν ἀναμεταξύ τους, διότι ὅλες οἱ ἀρετὲς εἶναι ἀκτῖνες, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἴδιο θεϊκὸ φῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΣΤ΄ Μὲ ποιά μέσα ἀποκτοῦνται οἱ ἀρετὲς καὶ πῶς πρέπει νὰ κυβερνούμαστε γιὰ νὰ ἐξασκούμαστε κάποιον καιρὸ σὲ μία μόνο.

Γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, χρειάζεται νὰ ὑπάρχη μία ψυχὴ γενναία καὶ μεγάλη καὶ μία θέλησις, ὅχι ἀσθενὴς καὶ ἀπαλή, ἀλλὰ ἀποφαστικὴ καὶ δυνατὴ, μὲ σίγουρη προϋπόθεσι, ὅτι ἔχουμε νὰ περάσουμε μέσα ἀπὸ πολλὰ ἀντίθετα καὶ σκληρὰ καὶ ἀκόμη, πρέπει νὰ ἔχουμε καὶ κλίσι ξεχωριστὴ καὶ ἀγάπη πρὸς αὐτές· αὐτὴν τὴν ὁποία μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε, ἂν συλλογιζώμαστε, πόσο οἱ ἀρετὲς αὐτὲς ἀρέσουν στὸ Θεὸ καὶ πόσο εἶναι εὐγενεῖς καὶ ἐξαιρετικὲς ἀπὸ μόνες τους καὶ πόσο μᾶς εἶναι ωφέλιμες καὶ ἀναγκαῖες. Ἐπειδὴ, κάθε μας τελειότητα καὶ προκοπὴ, ἀπὸ αὐτὲς ἔχει καὶ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.

Ὅποτε, κάθε πρωί, ὥς παίρνονται δραστικὲς προθέσεις καὶ ἀποφάσεις ἀπὸ μᾶς, γιὰ νὰ γυμναζώμαστε σὲ ὅσα αἷτια τῆς ἀρετῆς, πιθανῶς, μπορούν νὰ συμβοῦν ἐκείνη τὴν ἡμέρα· τὸ βράδυ, πρέπει νὰ ἐξετάζουμε, ἂν τὰ χρησιμοποιήσαμε καλὰ· καὶ τὸ ἄλλο πρωί, νὰ ἀνανεώνουμε πάλι τὶς ἴδιες ἀποφάσεις καὶ ἐπιθυμίες πρὸ ζωντανὰ καὶ μάλιστα, γιὰ νὰ ἀσκούμαστε στὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, πού ἔχουμε τότε στὰ χέρια μας. Παρόμοια καὶ τὰ παραδείγματα τῶν ἀγίων καὶ οἱ προσευχὲς μας καὶ οἱ μελέτες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Πάθους τοῦ Χριστοῦ, ὅλα αὐτά, πού εἶναι τόσο ἀναγκαῖα σὲ κάθε πνευματικὴ ἄσκησι τῶν ἀρετῶν, ὥς γίνονται κυρίως γιὰ ἐκείνη τὴν ἀρετὴ, στὴν ὁποία τότε θέλουμε νὰ γυμναστοῦμε· ἀλλὰ καὶ ὅσες ἀφορμὲς καὶ αἰτίες συναντήσουμε ἐκείνη τὴν ἡμέρα, καὶ ἂν εἶναι διαφορετικὲς μεταξύ τους, ὅμως ὅλες πρέπει νὰ τὶς μεταχειριζώμαστε, ὅσο τὸ δυνατόν, στὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, πού ἐπιθυμοῦμε (βλέπε στὸ μ' κεφάλαιο).

Κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν πρέπει νὰ φροντίζουμε, στὸ νὰ συνηθίσουμε νὰ κάνουμε τὶς ἐνάρετες πράξεις, ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς, καὶ μὲ τόση πολλὴ προθυμία καὶ εὐκολία, μὲ ὅση προθυμία καὶ εὐκολία κάναμε πρὶν καὶ τὶς ἀντίθετες κακίες τους ἢ καλύτερα, μὲ ὅση εὐκολία γίνονται καὶ οἱ φυσικὲς ἐπιθυμίες τῆς καρδιᾶς μας· μὲ ἄλλα λόγια τόση συνήθεια πρέπει νὰ ἀποκτήσουμε στὶς ἀρετὲς, πού νὰ μᾶς γίνονται σὰν φυσικὲς. Καὶ ὅσο μεγαλύτερες δυσκολίες συναντᾶμε σ' αὐτὲς (ὅπως εἶπαμε παραπάνω), τόσο οἱ δυσκολίες αὐτὲς, γρηγορώτερα καὶ βαθύτερα, θὰ βάλουν καὶ θὰ φυτέψουν τὴν καλὴ συνήθεια στὴν ψυχὴ μας.

Τὰ κατάλληλα ρητὰ τῆς θείας Γραφῆς, ὅταν λέγονται ἀπὸ μᾶς, μὲ τὴν φωνὴ ἢ καὶ μὲ τὸν νοῦ, ἔχουν θαυμαστὴ δύναμι, γιὰ νὰ βοηθήσουν στὴν ἐκγύμνασι τῆς ζητούμενης ἀρετῆς· γιὰτὶ λέγει ὁ Σολομών· «Τί θὰ τηρήσης, τέκνο; Τὰ λόγια του

Θεοῦ» (Παρ. 31,2). Γι' αὐτό, ἄς ἔχουμε πρόχειρα πολλὰ ρητὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ πού ἐξασκούμαστε, τὰ ὁποῖα ἄς γίνονται πρᾶξι καὶ ἄς λέγονται ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ μάλιστα, ὅταν τύχη τὸ ἀντίθετο πάθος τῆς ἀρετῆς ἐκείνης νὰ μᾶς πολεμήσει.

Γιὰ παράδειγμα· ἂν ἀσχολούμαστε μὲ τὴν ἀπόκτησι τῆς ὑπομονῆς, μποροῦμε νὰ ποῦμε τὰ παρακάτω ρητὰ καὶ ἄλλα παρόμοια· «Μακρόθυμος ἀνὴρ, πολὺς ἐν φρονήσει» (Παρ. 14,31). «Ἡ ὑπομονὴ τῶν φτωχῶν δὲν θὰ ἐξαφανισθῇ» (Ψαλμ. 9,19). «Ἀλοίμονο σὲ ὅσους ἔχασαν τὴν ὑπομονή» (Σειρ. 2,15). «Ὁ μακρόθυμος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἰσχυρό. Καὶ ὅποιος συγκρατεῖ τὴν ὀργή του, ἀνώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον πού κυριεύει μία πόλι» (Παρ. 10,32). «Μὲ τὴν ὑπομονή σας θὰ σώσετε τὶς ψυχὰς σας» (Λουκ. 21,19). «Μὲ τὴν ὑπομονή διανύουμε τὸν ἀγῶνα πού ἔχουμε μπροστά μας» (Ἑβρ. 12,1). «Νά, καλοτυχίζουμε ὅσους δείχνουν ὑπομονή» (Ἰάκωβος 5,11). «Μακάριος ὅποιος δέχεται μὲ ὑπομονὴ τὶς δοκιμασίες» (Ἰάκ. 1,12). «Ἡ ὑπομονή σας πρέπει νὰ κρατήσῃ ὡς τὸ τέλος» (Ἰάκ. 1,4). «Ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ ὑπομονή» (Ἑβρ. 10,36). Ὅμοίως μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ αὐτὲς τὶς μικρὲς προσευχὲς· «Ὡ Θεέ μου, πότε θὰ ὀπλισθῇ ἡ καρδιά μου μὲ τὸ ὄχημα τῆς ὑπομονῆς;» «Πότε θὰ περάσω κάθε δοκιμασία μὲ ἀναπαυμένη καρδιά, γιὰ νὰ δώσω χαρὰ στὸ Θεό μου;» «Ὡ πολυαγαπητές μου δοκιμασίες, πού μὲ κάνετε ὅμοιο μὲ τὸν Κύριό μου Ἰησοῦ, πού ὑπόφερε γιὰ μένα; Ὡ Ἰησοῦ, μόνη ζωὴ τῆς ψυχῆς μου, ἄραγε θὰ ζήσω ποτὲ ἐγὼ ἀναπαυμένος μέσα στὰ χίλια βάσανα γιὰ τὴ δική σου δόξα;» «Μακάριος ἐγώ, ἂν καὶ στὸ μέσο τῆς φωτιᾶς τῶν θλίψεων ἀνάψω ἀπὸ ἐπιθυμία, νὰ ὑποφέρω μεγαλύτερα βάσανα!»

Αὐτὲς τὶς μικρὲς προσευχὲς θὰ χρησιμοποιήσουμε, γιὰ νὰ προκόψουμε στὶς ἀρετὲς καὶ ἄλλες ἀκόμη κατάλληλες γιὰ κάθε ἀρετὴ, πού γυμναζόμαστε, ὅσες θὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ τὸ πνεῦμα τῆς εὐλαβείας. Οἱ μικρὲς αὐτὲς προσευχὲς ἀποκαλοῦνται ἀκοντιστικὲς καὶ σαῖτευτικὲς, γιατί εἶναι σὰν ἀκόντια, δηλαδή κοντάρια καὶ βέλη πού κονταρεύουν καὶ σαῖτεύουν στὸν οὐρανὸ καὶ ἔχουν μεγάλη δύναμι γιὰ νὰ μᾶς ξεσηκώσουν στὴν ἀρετὴ καὶ νὰ φθάσουν ὡς τὰ αὐτιά τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ συνοδεύονται ἀπὸ δυὸ πράγματα, σὰν ἀπὸ δυὸ φτερά· τὸ ἓνα εἶναι, ἡ ἀληθινὴ γνῶσις τῆς χαρᾶς τοῦ Θεοῦ μας, τὴν ὁποία αὐτὸς λαμβάνει γιὰ τὴν ἐκγύμνασι, πού ἐμεῖς κάνουμε στὶς ἀρετὲς, τὸ ἄλλο εἶναι μία θερμὴ καὶ διάπυρη ἐπιθυμία, νὰ τὶς ἀποκτήσουμε, γιὰ νὰ ἀρέσουμε στὴν θεία του μεγαλειότητα⁷⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΖ Ὅτι πρέπει νὰ προχωροῦμε μὲ φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια παντοτινὴ στὴν ἄσκησι τῆς ἀρετῆς.

Ἀνάμεσα σὲ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα καὶ συμβάλλουν στὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα εἶπα μὲ παραπάνω, εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς· δηλαδή τὸ νὰ πηγαίνουμε πάντα μπροστά, ἂν θέλουμε νὰ φθάσουμε στὸ σκοπό, ποὺ ἐμεῖς ἐδῶ θέλουμε. Γιατὶ ἀλλιῶς, ἂν μόνο σταματήσουμε, γυρίζουμε πρὸς τὰ πίσω· ὅτι, ὅταν παύσουμε ἀπὸ τὶς ἐνάρετες πράξεις, ἀναγκαστικὰ συμβαίνει, μέσα ἀπὸ βίαιες κλίσεις τῆς αἰσθητικῆς διαθέσεως καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ποὺ μᾶς παρακινοῦν ἐξωτερικά, συμβαίνει, λέω, νὰ γεννιοῦνται σὲ μᾶς πολλὰ πάθη ἄτακτα, τὰ ὁποῖα διαφθείρουν τὶς ἀρετὲς ἢ τουλάχιστον τὶς λιγοστεύουν καὶ ἔτσι μᾶς στεροῦν ἀπὸ πολλὰς χάρες, ποὺ μπορούσαμε προοδεύοντας, νὰ πετύχουμε ἀπὸ τὸν Θεό.

Γι' αὐτὸ ὁ πνευματικὸς δρόμος, εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τὴν πορεία, ποὺ κάνει ὁ ὁδοιπόρος τῆς γῆς. Γιατὶ στὴν μὲν γῆινη πορεία, ἂν σταματήσῃ ὁ ὁδοιπόρος, δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν πορεία ποὺ ἔχει διανύσει· στὴν πνευματικὴ ὁμως πορεία, ἂν σταματήσῃ ὁ ὁδοιπόρος τῆς ἀρετῆς, χάνει καὶ ὅσες ἀρετὲς ἀπόκτησε προηγουμένως· καὶ ἀκόμη ἢ μὲν κούρασι τοῦ ὁδοιπόρου αὐξάνει, ὅσο περισσότερο θὰ περπατήσῃ, στὸν πνευματικὸ ὁμως δρόμο, ὅσο περισσότερο περπατεῖ κάποιος μπρός, τόσο ἀποκτᾷ πάντα μεγαλύτερη ἐξουσία καὶ δύναμι.

Γιατὶ μὲ τὴν ἐνάρετη ἄσκησι, τὸ μὲν κατώτερο μέρος, δηλαδή τὸ σῶμα, ποὺ μὲ τὸν πολέμο του ἔκανε σκληρὸ καὶ κοπιαστικὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀδυνατίζει πάντα περισσότερο, τὸ δὲ ἀνώτερο μέρος, στὸ ὁποῖο μένει ἡ ἀρετή, δηλαδή ἡ ψυχὴ, στηρίζεται καὶ δυναμώνει πάντα περισσότερο. Ὅποτε, ὅσο προοδεύουμε στὸ καλὸ καὶ στὴν ἀρετὴ, τόσο μικραίνει ἡ δοκιμασία ἐκείνη ποὺ αἰσθανόμαστε στὴν ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς· καὶ ἀκόμη, καὶ κάποια ἀπόκρυφη γλυκύτητα (ἢ ὁποῖα προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό), ἐνώνεται μαζί μας καὶ γίνεται κάθε ὥρα μεγαλύτερη. Καὶ ἔτσι πορευόμενοι πάντα μὲ περισσότερη εὐκολία καὶ δύναμι, ἀπὸ ἀρετὴ σὲ ἀρετὴ, φθάνουμε τελευταῖα στὴν κορυφὴ τοῦ ὄρους, ἐκεῖ ποὺ ἡ ψυχὴ γίνεται τέλεια καὶ ἐνεργεῖ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ κάθε καλὸ, ὅχι μὲ ἀηδία, ἀλλὰ μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ καὶ εὐφροσύνη. Γιατὶ ἀφοῦ νίκησε καὶ δάμασε τὰ πάθη καὶ ὑπέταξε ὅλη τὴν κτίσι διὰ μέσου τῆς ὑποταγῆς τοῦ σώματός της, ζῇ εὐτυχισμένη μέσα στὸν Θεό· καὶ ἐκεῖ κοπιάζοντας εὐχάριστα, δέχεται ἀνάπαυσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΗ΄ Ἐχοντας ὑποχρέωσι νὰ ἀγωνιζώμαστε πάντα τὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν, δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε ἐκεῖνα, ποὺ μᾶς γίνονται ἀφορμὲς γιὰ νὰ τὰ ἀποκτήσουμε.

Ἐὰν θέλῃς νὰ περπατᾷς πάντα μπροστὰ στὸ δρόμο τῶν ἀρετῶν χωρὶς νὰ σταματήσῃς, πρέπει νὰ προσέχῃς καλὰ, νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια σου, ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ἀρετὴ. Ὅποτε, κακῶς σκέφτονται ἐκεῖνοι ποὺ ἀποφεύγουν, ὅσο μποροῦν τὰ ἀντίθετα ἐκεῖνα, ποὺ μποροῦν νὰ τοὺς βοηθήσουν στὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς· γιὰ παράδειγμα· ἐπιθυμεῖς νὰ ἀποκτήσῃς τὴν συνήθεια τῆς ὑπομονῆς; Δὲν εἶναι καλὸ νὰ ἀποφεύγῃς ἐκεῖνες τὶς ὑποθέσεις καὶ ἐκεῖνες τὶς πράξεις καὶ τοὺς λογισμοὺς, ποὺ σὲ παρακινοῦν στὴν ἀνυπομονησία· καὶ γι’ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ κάποιες πράξεις ποὺ σοῦ εἶναι ἐνοχλητικές. Ἀλλὰ συναναστρεφόμενος καὶ συνομιλώντας μὲ ὅποιον καὶ ἂν εἶναι, ποὺ νὰ προκαλῇ ἀηδία καὶ θλίψι, νὰ ἔχῃς πάντα ἐτοιμασμένη καὶ πρόθυμη τὴν θέλησί σου, νὰ ὑποφέρῃς κάθε τί τὸ ἀηδιαστικὸ καὶ ἀνόρεκτο ποὺ μπορεῖ νὰ συμβῇ. Γιατὶ ἂν κάνῃς διαφορετικὰ, δὲν θὰ συνηθίσῃς ποτὲ στὴν ὑπομονή.

Ἔτσι παρομοίως πρέπει νὰ κάνῃς σὲ ὅποια πρᾶξι σοῦ προξενεῖ ἀηδία ἢ ἀπὸ μόνη της ἢ ἐξ αἰτίας ἐκείνου ποὺ σὲ παρακίνησε σ’ αὐτὴ ἢ καὶ ἐξ αἰτίας ἐκείνου, ποὺ σὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ σοῦ ἀρέσει περισσότερο· δηλαδή, πρέπει νὰ μεταχειρισθῇς καὶ νὰ ἀκολουθήσῃς τὴν πρᾶξι καὶ τὸ ἔργο ἐκεῖνο καὶ ποὺ σὲ συγχύζει καὶ σὲ ἐνοχλεῖ καὶ μποροῦσες νὰ ἀναπαυθῇς, ἂν τὸ ἀφήσῃς. Γιατὶ ἔτσι δὲν μπορεῖς νὰ μάθῃς ποτὲ νὰ ὑποφέρῃς· ἀλλὰ οὔτε μπορεῖ νὰ εἶναι ποτὲ ἀληθινὴ ἀνάπαυσις αὐτὴ ποὺ ζητᾷς, ὅταν δὲν προέρχεται ἀπὸ ψυχὴ καθαρὴ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας καὶ στολισμένη ἀπὸ ἀρετὴ.

Τὸ ἴδιο σοῦ λέω νὰ κάνῃς καὶ γιὰ ἐκείνους τοὺς λογισμοὺς, ποὺ μερικὲς φορὲς ἐνοχλοῦν καὶ συγχύζουν τὸ νοῦ σου. Αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀποβάλῃς μόνος σου· ἐπειδὴ, μὲ τὴν δοκιμασία ποὺ σοῦ δίνουν, σὲ κάνουν συγχρόνως νὰ συνηθίζῃς νὰ ὑπομένῃς τὰ ἀντίθετα. Καὶ ὅποιος σοῦ λέγει ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά, σὲ συμβουλεύει νὰ ἀποφεύγῃς καλύτερα τὴν προσωρινὴ δοκιμασία ποὺ αἰσθάνεσαι, παρὰ νὰ ἀκολουθῇς τὴν ἀληθινὴ ἀρετὴ, ποὺ ἐπιθυμεῖς.

Εἶναι βέβαια ἀληθινό, ὅτι ὁ ἀρχάριος στρατιώτης πρέπει νὰ παλεύῃ ἀντίθετα μὲ τὶς ἐχθρικὲς ἀφορμὲς ποὺ εἶπαμε, μὲ προσοχὴ καὶ ἐπιδεξιότητα· καὶ ἄλλοτε νὰ τὶς πολεμάει, ἄλλοτε νὰ τὶς καταφρονῇ καὶ νὰ τὶς ἀφίνῃ, ἀνάλογα μὲ τὴν περισσότερῃ ἢ λιγότερῃ πρόοδο καὶ δύναμι ποὺ ἀποκτᾷ στὴν ἀρετὴ. Ἀλλά, δὲν πρέπει γι’ αὐτὸ νὰ γυρνᾷ ἐντελῶς τοὺς ὤμους του καὶ νὰ ὀπισθοχωρῇ, σὲ σημεῖο ποὺ νὰ ἐγκαταλείπῃ κάθε ἀφορμὴ ἐναντιότητος ποὺ θὰ τοῦ συνέβαινε.

Γιατί, ἂν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν θέλαμε νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ ξεπεσμοῦ μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴ φυγὴ, ὅμως, στὸ μέλλον θὰ κινδυνεύσουμε περισσότερο νὰ νικηθοῦμε ἀπὸ τὰ χτυπήματα καὶ τὶς προσβολὰς τῆς ἀνυπομονησίας, ἀφοῦ δὲν θὰ εἴμαστε ἀπὸ πρὶν ἐξοπλισμένοι μὲ τὴν χρῆσιν τῆς ἀντίθετης ἀρετῆς, δηλαδὴ τῆς ὑπομονῆς. Ὅμως, αὐτοὶ οἱ συλλογισμοί, δὲν ἔχουν τόπο στὰ σαρκικὰ πάθη, ὅπως εἶπαμε παραπάνω κατὰ μέρος γι' αὐτά. Ἐπειδὴ τὰ αἷτια αὐτῶν, πάντα καὶ μὲ τελειότητα πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΘ΄ Πρέπει νὰ ἀγαπᾶμε ὅλες τὶς ἀφορμὲς, ποὺ προξενοῦν τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν καὶ περισσότερο ἐκεῖνες ποὺ φέρνουν περισσότερες δυσκολίες.

Δὲν πρέπει, ἀγαπητέ, μὲ κανένα τρόπο, νὰ ἀποφεύγῃς ἐκεῖνα, ποὺ γίνονται ἀφορμὲς, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὶς ἀρετὲς. Ἀλλὰ ἀντίθετα, πρέπει νὰ τὰ δέχεσαι πάντα μὲ χαρὰ, ἀμέσως μόλις σοῦ παρουσιασθοῦν καὶ νὰ θεωρῇς ἔντιμα πλέον καὶ ἀγαπητὰ ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι στὴν αἴσθησί σου περισσότερο ἀηδιαστικά καὶ ἀνόρεκτα. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ πετύχῃς, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἂν τυπώσῃς καλὰ στὸν νοῦ σου τὶς ἀκόλουθες σκέψεις.

Πρῶτα πρέπει νὰ σκεφθῇς, ὅτι οἱ ἀφορμὲς εἶναι ὄργανα ἀνάλογα μάλιστα καὶ ἀναγκαῖα, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὶς ἀρετὲς. Ὅποτε, ὅταν ἐσὺ ζητᾷς τὶς ἀρετὲς ἀπὸ τὸν Θεό, ἐπόμενο εἶναι νὰ ζητᾷς ἀκόμη καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὶς ἀφορμὲς τους· ἀλλιῶς, ἢ προσευχὴ σου εἶναι μάταιη καὶ μόνο γίνεται γιὰ νὰ πειράζῃς τὸν Θεό. Γιατὶ, ὁ Θεὸς δὲν συνηθίζει ποτὲ νὰ δίνη τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς χωρὶς τὶς θλίψεις, οἱ ὁποῖες εἶναι οἱ ἀφορμὲς καὶ τὰ ὄργανα τῆς ὑπομονῆς· οὔτε τὴν ταπείνωσι, χωρὶς τὶς περιφρονήσεις καὶ ἀτιμίες· τὸ ἴδιο καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετὲς.

Γι' αὐτό, πρέπει νὰ μᾶς εἶναι τόσο περισσότερο ἀρεστὰ καὶ ἀγαπητὰ τὰ ὄργανα αὐτὰ καὶ οἱ ἀφορμὲς τῶν ἀρετῶν, ὅσο εἶναι περισσότερο κοπιαστικές. Γιατὶ οἱ πράξεις, ποὺ κάνουμε σὲ αὐτὲς τὶς ἀφορμὲς ποὺ μᾶς συμβαίνουν, εἶναι γενναιότερες καὶ δυνατώτερες καὶ πλέον εὐκολώτερα καὶ γρηγορώτερα μᾶς ἀνοίγουν τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀσκούμαστε μόνο στὶς μεγάλες ἀφορμὲς καὶ ἀντιθέσεις ποὺ μᾶς τυχαίνουν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ στὶς μικρὲς· γιὰ παράδειγμα, δὲν πρέπει μόνο νὰ ὑπομένουμε τὰ χτυπήματα ἢ τὶς βρισιὲς ποὺ μᾶς τυχαίνουν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποένουμε καὶ τὸ βαρὺ βλέμμα καὶ σχῆμα ποὺ θὰ μᾶς κἀνῃ κάποιος ἢ τὸν ψυχρὸ λόγο ποὺ θὰ μᾶς πῇ ⁷⁶. Γιατὶ οἱ πράξεις ποὺ γίνονται στὶς μικρὲς αὐτὲς ἀφορμὲς, συμβαίνουν συχνότερα καὶ στὴ συνέχεια μᾶς κάνουν νὰ συνηθίζουμε νὰ ὑπομένουμε εὐκολώτερα καὶ τὶς μεγάλες.

Δεύτερον, νὰ σκεφθῇς, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα ποὺ μᾶς συμβαίνουν, προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸ πρὸς ὠφέλειά μας καὶ γιὰ νὰ βγάλουμε ἐμεῖς καρπὸ ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἂν μερικὰ ἀπὸ αὐτά, καθότι εἶναι ἐλλείψεις δικές μας ἢ ἄλλων, δὲν μπορεῖ κάποιος νὰ πῇ ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸ (ὁ ὁποῖος δὲν θέλει τὴν ἁμαρτία)· ὅμως, λέγονται πὼς εἶναι τοῦ Θεοῦ, μολονότι αὐτὸς παραχώρησε νὰ γίνουν καὶ γιατί μολονότι μποροῦσε νὰ τὰ ἐμποδίσῃ, δὲν τὰ ἐμποδίζει. Ἀκόμη ὅλες οἱ θλίψεις καὶ τὰ βάσανα, ποὺ ἄς ἔρχονται ἢ ἀπὸ ἑλλειψι δική μας ἢ ἀπὸ κακία ἄλλων, λέγονται πὼς εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τοῦ Θεοῦ· γιατί θέλει νὰ τὰ παθαίνουμε καὶ νὰ βασανιζώμαστε, γιὰ ἐκεῖνο τὸ καλὸ τῆς ἀρετῆς, ποὺ μποροῦμε

νὰ κερδίσουμε ἀπὸ αὐτὰ καὶ γιὰ ἄλλες κρίσεις τοῦ Θεοῦ, ποὺ μᾶς εἶναι ἀκατανόητες βέβαια, ὅμως δίκαιες καὶ εὐλογες, καθὼς λέει ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος (βλέπε καὶ στὸ μᾶ' κεφάλαιο).

Ὅποτε, ἐμεῖς βέβαιοι ὄντες ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ ὑποφέρουμε θεληματικὰ κάθε εἶδους ἐνόχλησι, ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἄλλους ἢ ἀπὸ δικά μας ἄδικα ἔργα, τὸ νὰ λέγουμε (ὅπως πολλοὶ μὲ πρόφασι τῆς ἀνυπομονησίας τους λέγουν), πὼς ὁ Θεὸς δὲν θέλει, μάλιστα συγχαίνεται τὰ κακὰ ποὺ γίνονται, δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ σκεπάζουμε τὰ σφάλματά μας μὲ μία μάταιη πρόφασι καὶ νὰ ἀποστρεφώμαστε τὸ σταυρὸ τῶν θλίψεων, τὸν ὁποῖο δὲν μπορούμε νὰ ἀρνηθοῦμε πὼς εἶναι ἀρεστὸς στὸ Θεὸ καὶ πὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος προστάζει νὰ τὸν σηκώνουμε· μάλιστα λέω, πὼς ὁ Θεὸς περισσότερο ἀγαπᾷ νὰ ὑποφέρουμε ἐμεῖς ἐκεῖνες τὶς δοκιμασίες, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν πονηρία τῶν ἀνθρώπων, καί, μάλιστα, ἐκείνων, ποὺ εἶναι εὐεργετημένοι ἀπὸ ἐμᾶς, παρὰ ἐκεῖνα τὰ βάσανα ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἄλλα λυπηρὰ γεγονότα. Γιατὶ, φυσικὰ ἡ ὑπερήφανη φύσις μας, περισσότερο καταστέλλεται καὶ ταπεινώνεται ἀπὸ ἐκεῖνα· καὶ ἐπίπλεον ὑποφέροντας αὐτὰ θεληματικὰ, θεραπεύουμε καὶ δοξάζουμε ὑπερβολικὰ τὸν Θεὸ μας, μὲ τὸ νὰ συνεργαζώμαστε μαζί του σὲ ἓνα θαυμάσιο ἔργο, στὸ ὁποῖο πάρα πολὺ λάμπει ἡ ἀνέκφραστη ἀγαθότητα καὶ ἡ παντοδυναμία του. Καὶ αὐτὸ εἶναι, τὸ νὰ βγάζουμε ἀπὸ τὸ θανάσιμο φαρμάκι τῆς ἁμαρτίας, γλυκύτατο καρπὸ καὶ μέλι ἀρετῆς καὶ κάλους.

Γι' αὐτό, μόλις δῇ ὁ Θεὸς ὅτι ἔχουμε ἀληθινὰ ζωντανὴ καὶ θερμὴ ἐπιθυμία καὶ ὅτι τὸν παρακαλοῦμε ὅπως πρέπει, γιὰ μία τέτοιου εἶδους ἔνδοξη ἀπόκτησι τοῦ καλοῦ, μᾶς ἐτοιμάζει τὸ ποτήριον τῶν σφοδρότερων καὶ δυνατωτέρων πειρασμῶν καὶ τὶς πλέον σκληρότερες ἀφορμές, γιὰ νὰ τὶς δεχθοῦμε σὲ κατάλληλον καιρὸ. Ὅποτε, ἐμεῖς γνωρίζοντας τὴν ἀγάπη τοῦ πρὸς ἐμᾶς καὶ τὸ δικό μας συμφέρον, πρέπει μὲ κλεισμένα μάτια νὰ τὸ δεχώμαστε μὲ χαρὰ καὶ νὰ τὸ πίνουμε ὅλο ἕως στὸ βάθος, πρόθυμα καὶ μὲ ἀσφάλεια· ἐπειδὴ εἶναι ἱατρικόν, ποὺ δόθηκε ἀπὸ χέρι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ λάθος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ βότανα, τόσο πὺρ ὡφέλιμα στὴν ψυχὴ, ὅσο πικρὰ εἶναι ἀπὸ μόνα τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ' Πῶς μπορούμε σὲ διάφορες ἀφορμὲς νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν ἄσκησι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς.

Ἐπειδὴ εἶπαμε παραπάνω, ὅτι ἡ ἄσκησις μιᾶς μόνης ἀρετῆς, ἡ ὁποία γίνεται γιὰ λίγο καιρό, εἶναι πὶο καρποφόρα καὶ ὠφέλιμη, παρὰ αὐτὴ πού γίνεται μὲ ἐξάσκησι τῶν πολλῶν μαζί ἀρετῶν, καὶ ὅτι σύμφωνα μὲ ἐκείνη θὰ κυβερνοῦνται οἱ ἀφορμὲς, πού μᾶς τυχαίνουν, ἂν καὶ εἶναι διαφορετικὲς μεταξύ τους, γι' αὐτό, τώρα πρόσεχε νὰ μάθης τὸν τρόπο, πού μπορεῖ νὰ γίνη αὐτὸ πολὺ εὐκόλα.

Πολλὲς φορές συμβαίνει σὲ μία καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα ἢ καὶ ὥρα, νὰ μᾶς ἐλέγξη χωρὶς αἰτία κάποιος γιὰ μία μας πρᾶξι, πού εἶναι καλή, ἢ νὰ μὴ μας κάνη μία χάρι, πού ζητήσαμε ἀπὸ κάποιον, ἢ νὰ μᾶς τύχη κανένα ἄλλο, πού νὰ δίνη κακὴ ὑποψία γιὰ μᾶς χωρὶς αἰτία, ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ κανένας πόνος τοῦ σώματός μας· ἢ νὰ μᾶς προστάξῃ ἀνώτερός μας κανένα πρᾶγμα, πού δὲν μᾶς ἀρέσει ἢ νὰ μᾶς συμβοῦν ἄλλα σκληρὰ καὶ δυσκολοῦπόφερτα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι γεμάτη ἡ ταλαίπωρη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν μεγάλη ποικιλία, λέω, αὐτῶν ἢ ἄλλων παρόμοιων γεγονότων, μπορούμε νὰ προβάλλουμε διάφορες πράξεις ἀρετῆς· ἀλλὰ γιὰ νὰ διαφυλάξουε τὸ κανόνα πού ἔχει ὀρισθῇ, πρέπει νὰ γυμνασθοῦμε μὲ πράξεις, οἱ ὁποῖες νὰ εἶναι ὅλες ὁμοειδεῖς καὶ ὁμοιες μὲ τὴν ἀρετὴ, πού ἔχουμε τότε στὰ χέρια μας.

Γιὰ παράδειγμα· ἀνίσως στὸ χρόνο πού θὰ ἔλθουν οἱ ἀφορμὲς πού εἰπώθηκαν, γυμναζώμαστε στὴν ὑπομονή, θὰ κάνουμε ἐνέργειες, στὸ νὰ ὑποφέρουμε ὅλες αὐτὲς τὶς ἀφορμὲς θεληματικὰ καὶ μὲ ἀγαλλίασι ψυχῆς· ἂν ἡ ἄσκησί μας εἶναι στὴν ταπείνωσι, θὰ κάνη τὸν ἑαυτό μας νὰ γνωρίσῃ, πῶς εἶναι ἄξιος κάθε κακοῦ σε ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντίθετα πού μᾶς ἦρθαν ἂν εἶναι ὁ ἀγῶνας μας στὴν ὑποταγή, θὰ ὑποταχθῇ πρόθυμα στὸ πολὺ πὶο ἰσχυρὸ χέρι τοῦ Θεοῦ· καὶ γιὰ θεραπεία δική του (ἐπειδὴ καὶ ἔτσι θέλει), θὰ ὑποταχθοῦμε καὶ στὰ κτίσματα τὰ λογικά, καὶ ἀκόμη καὶ στὰ ἄλογα καὶ στὰ ἄψυχα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται σὲ μᾶς αὐτὰ τὰ βάσανα καὶ οἱ θλίψεις.

Ἄν πάλι γυμναζώμαστε στὴν πτωχεία, πρέπει νὰ ὑπομένουμε καὶ νὰ εἴμαστε εὐχαριστημένοι ἀπὸ κάθε παρηγοριά, ἢ μεγάλη ἢ μικρή, αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἄν εἶναι ἡ ἄσκησί μας στὴν ἀγάπη, θὰ προβάλλουμε πράξεις ἀγάπης καὶ πρὸς τὸν πλησίον, μιᾶς καὶ αὐτὸς μᾶς ἔγινε ὄργανο τοῦ καλοῦ, πού μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε καὶ πρὸς τὸ Θεό, ἐφόσον αὐτὸς εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἀγαπητὴ αἰτία, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται ἢ ἐπιτρέπονται αὐτὲς οἱ θλίψεις, γιὰ τὴν δική μας ἐξάσκησι καὶ πνευματικὴ προκοπή. Ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπαμε, γίνεται φανερό, ὅτι καὶ μὲ μία μόνη ἀφορμὴ τυχόν ἀρρώστειας ἢ ἄλλης θλίψεως, πού μπορεῖ νὰ μᾶς ἀκολουθῇ γιὰ πολὺ καιρό, μπορούμε νὰ κάνουμε πράξεις ἐκείνης τῆς ἀρετῆς, πού τότε ἐξασκοῦμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΑ Ὁ καιρὸς ποὺ πρέπει νὰ βάλλουμε στὴν ἐξάσκησι κάθε ἀρετῆς· καὶ περὶ τῶν σημείων τῆς προκοπῆς μας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ χρονικὸ διάστημα τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ διαθέτουμε γιὰ τὴν ἐξάσκησι τῆς κάθε ἀρετῆς, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ καθορίσουμε ἐμεῖς. Γιατὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κανονίζη κανεὶς σύμφωνα μὲ τὴν θέσι του, τὴν ἀνάγκη του, τὴν πρόοδο ποὺ κάνει στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν διάκρισι ἐκείνου τοῦ Γέροντα ἢ τοῦ Πνευματικοῦ ποὺ μᾶς καθοδηγεῖ σ' αὐτήν. Ἄν ὅμως δείξουμε ἐπιμέλεια πραγματικὴ καὶ χρησιμοποιοῦμε τοὺς τρόπους ποὺ εἴπαμε, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μέσα σὲ λίγες ἐβδομάδες σημειώνεται μεγάλη πρόοδος. Σημεῖο ὅτι εἴχαμε κάποια πρόοδο στὴν ἀρετὴ, εἶναι ἡ σταθερὴ συνέχισις τῆς ἐξασκήσεως στὴν ἀρετὴ. Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ συμβαίνει ἀκόμη καὶ τὸν καιρὸ τῆς σκοτίσεως καὶ στενοχωρίας τῆς ψυχῆς, ἀκόμη καὶ τὸν καιρὸ ποὺ θὰ ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ ἐμᾶς, κατὰ θεία οἰκονομία, οἱ πνευματικὲς χαρὲς καὶ παρηγοριές ⁷⁷.

Πολὺ καθαρὸ σημεῖο τῆς προόδου μας εἶναι καὶ ὁ πόλεμος ποὺ μᾶς κάνει ἡ σάρκα γιὰ νὰ προβάλλουμε τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ, ὅσο ἀδυνατίζει ὁ σαρκικὸς πόλεμος, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι προκόψαμε στὴν ἀρετὴ.

Ἔτσι ὅταν δὲν αἰσθανώμαστε πόλεμο ἢ ἀποστασία στὸ αἰσθητικὸ καὶ κατώτερο μέρος, ἢ ὅταν τύχουν ξαφνικὰ τὰ αἷτια καὶ οἱ προσβολές ⁷⁸, αὐτὸ εἶναι σημεῖο ὅτι πετύχαμε στὴν ἀρετὴ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν οἱ πράξεις μας συνοδεύονται μὲ μεγαλύτερη προθυμία στὴν ἐκτέλεσί τους ἀπὸ πρῶτα καὶ ὑπάρχει καὶ πνευματικὴ χαρά, τότε μπορούμε περισσότερο νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι προοδεύσαμε στὴν ἀρετὴ.

Ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἔχουμε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀποκτήσαμε τὶς ἀρετὲς ἢ νικήσαμε ἐντελῶς κάποιο πάθος, μολονότι ὕστερα ἀπὸ πολὺ καιρὸ καὶ πολλοὺς πολέμους δὲν αἰσθανθήκαμε τὶς κινήσεις του πλέον, διότι ἐδῶ μπορεῖ νὰ εἶναι κρυμμένη ἡ πανουργία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ διαβόλου καὶ τῆς φύσεώς μας ποὺ μᾶς ἐξαπατᾷ. Ἔτσι, μερικὲς φορὲς αὐτὴ εἶναι κακία, ποὺ ἀπὸ κάποια κρυφὴ ὑπερηφάνεια παρουσιάζεται ὡς ἀρετὴ· καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, ἂν σκεφθοῦμε τὴν τελειότητα, στὴν ὁποία μᾶς προσκαλεῖ ὁ Θεός, ἀκόμη κι ἂν εἴχαμε προοδευση πολὺ στὴν ἀρετὴ, πάλι δὲν μπορούμε νὰ σκεφθοῦμε ὅτι μπήκαμε στὴν ἀρχὴ καὶ στὰ πρῶτα τῆς σύνορα ⁷⁹.

Ἐπειτα μέσα στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς μας βρίσκονται τόσα κρυπτὰ καὶ τόσα λεπτὰ πάθη, ποὺ οὔτε κἂν γνωρίζουμε ὅτι εἶναι πάθη. Πῶς λοιπὸν μπορούμε νὰ ξεθαρρέψουμε ὅτι καθαρισθήκαμε ἀπὸ τὰ πάθη; Καὶ ἂν ἐκεῖνοι οἱ πολὺ δυνατοὶ καὶ προφητικοὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ, δὲν μπορούσαν νὰ τὰ γνωρίζουν αὐτά, πῶς

μπορούμε νὰ τὰ γνωρίσουμε ἐμεῖς; Γι' αὐτὸ ὅπως ἐκεῖνος παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν καθάρισι ἀπὸ αὐτά, «Ἀπὸ τὰ κρυφὰ μου πάθη καθάρισέ με» (Ψαλμ. 18,13), ἔτσι καὶ μεῖς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι πάντοτε νὰ παρακαλοῦμε γιὰ τὴν κάθαρσι τῶν παρομοίων κρυφῶν παθῶν. Γιατὶ ἐμεῖς καταλαβαίνουμε μόνο τὶς ἐνέργειες καὶ τὰ κλαδιὰ τῶν παθῶν, δὲν μπορούμε ὅμως νὰ γνωρίσουμε τὶς δυνάμεις τοὺς καὶ τὶς ρίζες τοὺς, χωρὶς τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γι' αὐτὸ καὶ μόνον ὅταν ἐνεργοῦν, καταλαβαίνουμε ὅτι ἔχουμε πάθη. Ὅταν ὅμως αὐτὰ ἡσυχάζουν ⁸⁰, νομίζουμε ὅτι φθάσαμε στὴν τελειότητα.

Γι' αὐτὸ ἐσὺ ὡς ἀρχάριος στὸν πόλεμο, καὶ σὰν ἓνα βρέφος ποὺ τότε γεννήθηκες γιὰ νὰ πολεμᾷς, νὰ γυμνάζεσαι πάντοτε μὲ προθυμία, σὰν νὰ μὴν εἶχες κάνει ἀκόμη ἀρχὴ στὴν ἀρετὴ. Καὶ καλύτερα νὰ φροντίζης νὰ προοδεύης στὶς ἀρετές, παρὰ νὰ ἐξετάζης καὶ νὰ ζητᾷς σημεῖα τῆς δικῆς σου πνευματικῆς προόδου.

Γιατὶ ὁ Κύριός μας, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ μόνος ἐξεταστὴς τῶν καρδιῶν μας, μερικὸς φωτίζει νὰ γνωρίζουν τὴν πρόοδό τοὺς καὶ μερικὸς δὲν τοὺς φωτίζει, ὅπως γνωρίζει ὅτι ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς γνώσεως μπορεῖ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ταπείνωσις ἢ ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὡς φιλόστοργος Πατέρας ἐμποδίζει τὸν κίνδυνο, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τοὺς δίνει ἀφορμὴ γιὰ νὰ αὐξήσουν τὴν ἀρετὴ. Ὅμως κι ἐκεῖνος ποὺ δὲν γνωρίζει τὴν πρόοδό τοὺς ἃς συνεχίζῃ τὴν ἐξάσκησι τῶν ἀρετῶν του καὶ θὰ τὸ γνωρίζῃ τότε, ὅταν φανῇ ἀρεστὸ στὸν Θεό· καὶ αὐτὸ γιὰ μεγαλύτερο καλὸ δικό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΒ΄ Δέν πρέπει νά ἐπιθυμοῦμε πολλά γιά νά ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὰ βάσανα ποὺ ὑποφέρουμε μὲ ὑπομονή. Καὶ πῶς πρέπει νά κυβερνοῦμε ὅλες μας τὶς ἐπιθυμίες, γιά νά εἴμαστε ἐνάρετοι.

Ὅταν βρίσκεσαι σὲ κάποια δοκιμασία καὶ τὴν ὑποφέρης εὐχάριστα, πρόσεχε καλὰ νὰ μὴ νικηθῇς ποτὲ ἀπὸ τὸν διάβολο ἢ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἐπιθυμίας νὰ ἐλευθερωθῇς ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ πάθῃς δυὸ μεγάλες ζημίες· ἡ μία εἶναι, ὅτι ἂν καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὸ παρὸν δὲν θὰ σοῦ στερήσῃ τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, ὅμως σιγὰ σιγὰ θὰ σὲ φέρῃ στὴν κατάστασι τῆς ἀνυπομονησίας· ἡ ἄλλη εἶναι τὸ ὅτι ἡ ὑπομονή σου θὰ γίνῃ ἐλλιπής, ἀφοῦ θὰ χάσῃς τοὺς μισθοὺς καὶ τὶς ἀμοιβὰς τοὺς ὁποίους δίνει ὁ Θεός, μόνον τὸ διάστημα ἐκεῖνο τὸ χρονικόν, κατὰ τὸ ὁποῖο ἐσὺ ὑποφέρεις. Διότι, ἂν δὲν ἐπιθυμοῦσες ἐσὺ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ σὲ ὅλες τὶς δοκιμασίες ἀφιέρωνες τὸν ἑαυτό σου στὴν θεϊκὴ ἀγαθότητα, ἂν καὶ ἡ δοκιμασία ἐκείνη ποὺ ὑπέφερες ἔμπρακτα, μπορεῖ νὰ διαρκοῦσε μία ὥρα ἢ καὶ λιγότερο, παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Θεὸς μποροῦσε νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς μία θεραπείαν ποὺ διήρκεσε πολὺ μεγάλο χρονικὸ διάστημα.

Γι' αὐτὸ σὲ ὅλα τὰ πράγματα πρέπει νὰ κρατᾷς τὶς ἐπιθυμίες σου μακριὰ ἀπὸ τὸ δικό σου θέλημα, καὶ νὰ τὶς ἀντικρύζῃς ἀπλὰ ὅλες καὶ καθαρὰ μὲ μόνον τὸν ἀληθινὸν τοὺς σκοπὸν, ποὺ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ αὐτὲς θὰ εἶναι δίκαιες καὶ ὀρθές, καὶ ἐσὺ σὲ κάθε ἀντίθετο συμβάν θὰ εἶσαι ἀναπαυμένος καὶ θὰ μένης ἡσυχος. Διότι, ἐπειδὴ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ συμβῇ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ σὺ δὲν θέλεις τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερό ὅτι θὰ φθάσῃς στὸ σημεῖο νὰ θέλῃς καὶ νὰ ἔχῃς ὅλη σου τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπου κι ἂν συμβῇ σὲ κάθε καιρό.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ λέμε, ὅτι θέλει ὁ Θεός, δὲν ἐννοεῖται γιὰ τὶς ἀμαρτίες τὶς δικές σου ἢ τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν τὶς θέλει, οὔτε σύμφωνα μὲ τὸ προηγούμενόν του θέλημα, οὔτε μὲ τὸ ἐπόμενο, ὅπως θεολογεῖ ὁ θεῖος Δαμασκηνός ⁸¹, ἀλλὰ ἐννοεῖται γιὰ κάθε παιδείαν καὶ τιμωρίαν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες μας ἢ ἀπὸ κάτι ἄλλο. Αὐτὴ ἡ δοκιμασία καὶ ἡ θλίψις, μὲ τὸ νὰ ὀνομάζεται σταυρός, εἶναι τόσο ἀγαπητὴ στὸν Θεό, ὥστε μὲ αὐτὴν εὐεργετεῖ μερικὲς φορές καὶ αὐτοὺς τοὺς δικούς του καὶ τοὺς ἀγαπημένους του φίλους. Ἐκπληρώνεται ἀκόμη μὲ αὐτὴ τὸ ἐπόμενόν του θέλημα, τὸ ὁποῖο εἶναι πάντοτε δίκαιο καὶ ὠφέλιμο γιὰ μᾶς, κατὰ τὸν ἅγιον Δαμασκηνὸν (βλέπε καὶ στὸ λθ' κεφάλαιον).

Ἐκεῖνο πάλι ποὺ λέω ἐδῶ, νὰ ὑπομένῃς δηλαδὴ κάθε θλίψιν καὶ δοκιμασίαν,

ἐννόησέ το γιὰ ἐκεῖνο ποὺ παραμένει σὲ μᾶς καὶ εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεὸ νὰ τὸ ὑποφέρουμε· δηλαδή ἀφοῦ πρῶτα χρησιμοποιήσουμε ἐκεῖνα τὰ μέσα ποὺ ἐπιτρέπονται γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ αὐτό, (ὅπως εἶναι ἡ προσευχή καὶ τὸ νὰ μὴ δίνουμε ἐμεῖς αἰτία, τὸ νὰ μὴν μποῦμε σὲ πειρασμὸ καὶ ἄλλα παρόμοια)· ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ μέσα πρέπει νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε ὅπως θέλει καὶ ὅπως προστάσσει ὁ Θεός, ποὺ τὰ ὥρισε γιὰ τὴν ὑπηρεσία μας· δηλαδή, διότι αὐτὸς θέλει ἔτσι νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν δική μας προσπάθεια καὶ τὸ δικό μας θέλημα, οὔτε ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦμε περισσότερο νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἐνοχλητικὲς καταστάσεις καὶ δοκιμασίες, ἀλλὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ ὑπηρεσία καὶ εὐαρέστησι τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΓ΄ Πῶς πρέπει νὰ ἀντιστεκώμαστε στὸν διάβολο, ὅταν προσπαθῇ νὰ μᾶς παραπλανήσῃ μὲ τὴν ἀδιακρίσιαν.

Ὅταν ὁ πονηρὸς διάβολος γνωρίζῃ ὅτι βαδίζουμε σωστὰ στὴν ὁδὸ τῆς ἀρετῆς, μὲ ζωντανὲς ἐπιθυμίες καὶ σωστὰ τοποθετημένες καὶ μὲ τάξι, ἀπὸ τίς ὁποῖες δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀποσπάσῃ μὲ φανερὲς ἀπάτες, τότε μεταμφιέζεται σὲ ἄγγελο φωτὸς καὶ μὲ φιλικοὺς λογισμοὺς καὶ μὲ ρητὰ τῶν θείων Γραφῶν καὶ μὲ παραδείγματα τῶν ἁγίων, μᾶς παρακινεῖ, εὐκαίρως ἀκαίρως, νὰ βαδίσουμε ἀδιάκριτα στὸ ὕψος τῆς τελειότητος, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ κατόπιν νὰ πέσουμε στὸν γκρεμό. Ἔτσι μᾶς παρακινεῖ νὰ ταλαιπωροῦμε σκληρὰ τὸ σῶμα μας μὲ νηστεῖες, ἐγκράτειες, μαστιγώσεις, χαμαικοιτίες καὶ ἄλλες παρόμοιες θλίψεις, ἢ γιὰ νὰ ὑπερηφανευθοῦμε νομίζοντας ὅτι κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα ἢ γιὰ νὰ μᾶς συμβῇ κάποια ἀσθένεια καὶ νὰ μὴν μποροῦμε νὰ κάνουμε καλὰ ἔργα, ἢ ἀπὸ τὸν κόπο καὶ τὴν ἄσκησι νὰ ἀηδιάσουμε καὶ νὰ συγχαθοῦμε τίς πνευματικὲς ἀσκήσεις· καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ, ἀφοῦ κρυώσουμε γιὰ τὸ καλὸ, νὰ πέσουμε μὲ περισσότερὴ ἐπιθυμία ἀπὸ πρὶν στὶς ἐπίγειες ἡδονὲς καὶ ξεφαντώματα. Κι αὐτὸ συνέβη σὲ πολλούς. Αὐτοὶ ἀκολουθώντας τὴν ὁρμὴ ἑνὸς ἀδιάκριτου ζήλου καὶ περνώντας τὸ μέτρο τῆς ἀρετῆς τους, μὲ πολλοὺς βασανισμοὺς, χάθηκαν μέσα στὶς ἐφευρέσεις τους καὶ ἔγιναν παίγνιο τῶν πονηρῶν δαιμόνων. Αὐτὸ ὅμως δὲν θὰ συνέβαινε, ἂν σκεπτόταν καλὰ ἐκεῖνα ποὺ εἶπαμε· καὶ ἂν σκεπτόταν ἀκόμη ὅτι αὐτὲς οἱ βασανιστικὲς πράξεις, ἂν καὶ εἶναι ἄξιες ἐπαίνου καὶ καρποφόρες, ἐν τούτοις χρειάζονται σωματικὴ δύναμι καὶ ἀνάλογη ταπείνωσι τῆς ψυχῆς, παρόμοια δηλαδὴ μὲ τὴν σωματικὴ δύναμι· χρειάζεται ὅμως καὶ παρόμοια κρᾶσι στὴν ποιότητα καὶ στὸν χαρακτῆρα τοῦ καθενός.

Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἀγωνίζονται μὲ αὐτὴ τὴ σκληρότητα τῆς ζωῆς παρόμοια μὲ τοὺς Ἁγίους, μποροῦν καὶ μὲ ἄλλους τρόπους νὰ μιμηθοῦν τὴ ζωὴ τους· δηλαδή, ἔχοντας μεγάλες καὶ ἀποτελεσματικὲς ἐπιθυμίες γιὰ τὴν ἀρετὴ· κάνοντας θερμὲς προσευχές· ποθώντας τὰ πιὸ ἐνδοξα στεφάνια τῶν ἀληθινῶν πολέμων γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό· καταφρονώντας ὅλον τὸν κόσμον, ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν ἑαυτὸ τους· παραδιδόμενοι στὴ σιωπὴ καὶ τὴν μοναξιά· ὄντας ταπεινοὶ καὶ πρᾶοι μὲ ὅλους· ὑποφέροντας τὸ κακὸ καὶ κάνοντας τὸ καλὸ στοὺς ἐχθρούς τους καὶ στοὺς ἀχάριστους· φυλάγοντας τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ κάθε σφάλμα, ἔστω καὶ μικρό· ὅλα αὐτὰ εἶναι περισσότερο εὐάρεστα στὸν Θεό, ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἀσκήσεις καὶ οἱ σκληραγωγίες τοῦ σώματος.

Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ σὲ συμβουλεύω, στὶς παρόμοιες σκληραγωγίες τοῦ σώματος νὰ βαδίζῃς μὲ διάκρισι, γιὰ νὰ μπορῇς νὰ τίς αὐξήσῃς· ἐπειδὴ μὲ τίς ὑπερβολὰς

ἀναγκαστικὰ θὰ φθάσῃς στὸ σημεῖο νὰ τὶς ἐγκαταλείψῃς. Σὲ συμβουλεύω ὅμως νὰ μὴν πέσῃς στὸ ἄλλο σφάλμα καὶ τὴν ὑπερβολὴ μερικῶν, ποὺ θεωροῦνται ὡς πνευματικοὶ ἄνδρες. Αὐτοί, κολακευόμενοι καὶ ἀπατόμενοι ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ἀγάπη τοῦ σώματός τους, φροντίζουν πολὺ νὰ διατηροῦν τὴν σωματικὴ τους ὑγεία, καὶ φαίνονται τόσο ζηλότυποι καὶ ὅτι τὸ ἐπιθυμοῦν αὐτὸ τόσο πολὺ, ποὺ μὲ τὸν παραμικρὸ κόπο καὶ τὴν παραμικρὴ ἐνόχλησι, τρέμουν καὶ φοβοῦνται μὴ τὴν χάσουν. Καὶ γιὰ ἄλλο πρᾶγμα δὲν συζητοῦν μὲ μεγαλύτερη ὄρεξι, οὔτε σκέπτονται κάτι ἄλλο, ὅσο τὴν διακυβέρνησι τῆς ζωῆς τους. Γι' αὐτὸ προσέχουν πάντοτε νὰ ζητοῦν φαγητὰ περισσότερο κατάλληλα στὴν ὄρεξι, παρὰ στὸ στομάχι τους, τὸ ὁποῖο πολλὰς φορὲς χάνει τὴν δύναμί του ἀπὸ τὴν μεγάλη καλοπέρασι.

Κι ἂν αὐτοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὸ τὸ κάνουν γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ὑπηρετοῦν καλύτερα τὸν Θεό, βέβαια, αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ συμφωνήσουν μεταξύ τους, χωρὶς κανένα κέρδος καὶ μάλιστα μὲ ζημίαν τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, δυὸ κεφαλιακοὶ καὶ πρῶτοι ἐχθροί, δηλαδὴ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα. Γιατὶ μὲ τὴν φροντίδα αὐτή, ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸ σῶμα ἡ ὑγεία καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα χάνεται ἡ εὐλάβεια. Γι' αὐτὸ τὸ πιὸ ἀσφαλὲς καὶ ὠφέλιμο εἶναι καὶ γιὰ τὸ σῶμα καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ, νὰ ὑπάρχῃ κάποιος ἐλεύθερος τρόπος ζωῆς, ὅχι ὅμως χωρὶς τὴν διάκρισι ἐκείνη ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως· μὲ τὴν διάκρισι αὐτὴ πρέπει νὰ παρατηροῦνται καὶ οἱ διαφορετικὲς καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ διαφορετικὲς κράσεις τῶν σωμάτων, οἱ ὁποῖες δὲν ὑπόκεινται ὅλες στὸν ἓνα καὶ ἴδιο κανόνα, ὅπως λέγει στὰ Ἀσκητικά του ὁ Μέγας Βασίλειος ⁸². Προσθέτω καὶ αὐτό, ὅτι ὅχι μόνο γιὰ νὰ ἀποκτήσουμε τὶς ἐξωτερικὲς ἀρετές, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἐσωτερικῶν ἀρετῶν, πρέπει νὰ προχωροῦμε μὲ κάποια μετριότητα καὶ βαθμὴν, λίγο λίγο, ὅπως εἶπα παραπάνω στὸ λδ' κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΔ Ἡ υπόληψις τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἡ παρακίνησις τοῦ διαβόλου μᾶς κάνουν νὰ κρίνουμε μὲ αὐθάδεια τὸν πλησίον. Πῶς πρέπει νὰ ἀντιστεκώμαστε σὲ αὐτά.

Ἀπὸ τὴν ρίζα τῆς φιλαυτίας, τὴν ὁποία ἔχουμε ἀναφέρει πολλές φορές, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν τιμὴ πού ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας, προέρχεται μία ἄλλη κακία πού μᾶς προξενεῖ πάρα πολὺ μεγάλη ζημία· αὐτὴ εἶναι ἡ αὐθάδης κρίσις καὶ κατάκρισις πού κάνομε σὲ βάρος τοῦ πλησίον μας. Ἀπὸ τὴν κατάκρισι αὐτὴ φθάνουμε στὸ σημεῖο νὰ ἐξευτελίζουμε τοὺς ἀδελφούς, νὰ τοὺς καταφρονοῦμε καὶ νὰ τοὺς ταπεινώνουμε. Αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα ὅπως προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, ἀπὸ αὐτὴν θάλπεται καὶ τρέφεται μὲ προθυμία. Γιατὶ αὐτὴ ἡ ὑπερηφάνεια μαζί μὲ τὴν κατάκρισι, αὐξάνεται συνέχεια, ἐπειδὴ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, ἀρέσκειται ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ πλανῶνται συγχρόνως.

Ὅση μεγαλύτερη υπόληψι καὶ τιμὴ ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας, τόσο περισσότερο παρακινούμαστε νὰ κατακρίνουμε καὶ νὰ καταφρονοῦμε τοὺς ἄλλους, νομίζοντας ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἀτέλειες καὶ τὰ ἐλαττώματα πού νομίζουμε ὅτι ἔχουν αὐτοί. Καὶ ὁ πανοῦργος διάβολος πού βλέπει μέσα μας μιὰ τόσο κακὴ διάθεσι, παραμένει πάντοτε ἄγρυπνος γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίγῃ τὰ μάτια καὶ νὰ μᾶς κρατᾷ ξάγρυπνους γιὰ νὰ βλέπουμε καὶ νὰ ἐξετάζουμε καὶ νὰ μεγαλοποιοῦμε τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ οἱ ἀμελεῖς δὲν τὸ πιστεύουν καὶ δὲν γνωρίζουν πόσο φροντίζει καὶ πόσο συνεργεῖ ὁ ἐχθρὸς αὐτὸς νὰ τυπώσῃ στὸ νοῦ μας αὐτὰ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.

Γι' αὐτό, ἐὰν ἀδελφέ μου, ἀγρυπνῇ αὐτὸς γιὰ νὰ σὲ ζημιώσῃ, στάσου καὶ σὺ ἄγρυπνος γιὰ νὰ μὴ πέσης στὶς παγίδες του. Καὶ ἀμέσως μόλις σοῦ παρουσιάσῃ κάποιο ἀσφάλμα τοῦ πλησίον σου, γύρισε πίσω ἀπὸ τὸν λογισμό αὐτόν, διότι ἔχει γραφῇ· «καθένας σας νὰ μὴ σκέπτεσθε τὴν κακία τοῦ πλησίον» (Ζαχ. 8,17). Κι ἂν ἀκόμη αἰσθάνεσαι ὅτι παρακινεῖσαι νὰ τὸν κρίνῃς, σκέψου ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτὴ δὲν δόθηκε σὲ σένα. Ἀλλὰ κι ἂν σοῦ εἶχε δοθῇ, δὲν θὰ μπορούσες νὰ κρίνῃς σωστὰ ὄντας ἐσὺ ὁ ἴδιος περικυκλωμένος ἀπὸ χίλιους λογισμοὺς καὶ πάθη καὶ πολὺ εὐκόλος νὰ ἔχῃς κακὴ ἰδέα γιὰ τοὺς ἄλλους, χωρὶς δίκαιη αἰτία.

Τὸ δραστικώτερο φάρμακο τῆς κακίας αὐτῆς εἶναι τὸ νὰ ἀσχολῇσαι πάντοτε νὰ ἐρευνᾷς μὲ τὸν λογισμό σου τὰ δικά σου πάθη καὶ τὶς δικές σου κακίες, τὰ ὁποῖα εἶναι τόσο πολλὰ καὶ τόσο ἀπόκρυφα, πού μόνον γιὰ νὰ τὰ γνωρίσῃς καὶ νὰ τὰ θεραπεύσῃς, δὲν θὰ σοῦ φθάσουν ὅλες οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς σου, καὶ ὅχι νὰ σοῦ περισσέψῃ καιρὸς γιὰ νὰ ἐξετάζῃς τὶς πράξεις τῶν ἄλλων. Ἐὰν ἔτσι ἐρευνᾷς καὶ κρίνῃς μόνον τὰ δικά σου πάθη, θὰ καθαρίσῃς τοὺς ἐσωτερικοὺς ὀφθαλμοὺς

τοῦ νοῦ σου ἀπὸ ἐκείνους τοὺς κακοὺς χυμοὺς καὶ τὰ μεγάλα δοκάρια ποὺ βρίσκονται μέσα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρακινεῖσαι νὰ βλέπῃς τὰ μικρὰ ξυλαράκια, ποὺ ἔχουν οἱ ἄλλοι στὰ μάτια τους, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος: «Γιατὶ βλέπεις τὸ σκουπιδάκι στὸ μάτι τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ δὲν καταλαβαίνεις τὸ δοκάρι ποὺ βρίσκεται στὸ δικό σου τὸ μάτι;» (Ματθ. 7,3).

Γνώριζε, ὅτι ὅπως ἐξετάζεις μὲ κακὴ διάθεσι κάποιο πάθος τοῦ ἀδελφοῦ σου, κάποια ρίζα τοῦ ἴδιου πάθους βρίσκεται καὶ μέσα στὴν καρδιά σου, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν διάθεσι καὶ τὸ πάθος ποὺ ἔχει, ἔτσι μὲ ἐμπάθεια κρίνει καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὅπως ἔχει γραφῇ: «ὁ κακὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ ἀπόθεμα τῆς καρδιᾶς του βγάζει πονηρὰ πράγματα» Ματθ. 12,35). Γιατὶ καὶ μὲ ἄλλον τρόπο, ἕνας καθαρὸς καὶ ἀπαθὴς ὀφθαλμός, μὲ ἀπάθεια βλέπει τὰ πράγματα καὶ ὅχι μὲ πονηριά· «Καθαρὸς εἶναι ὁ ὀφθαλμός ὅταν δὲν βλέπῃ πονηρά» (Ἀββ. 1,13). Ἔτσι ὅταν σοῦ ἔλθῃ κάποιος λογισμὸς γιὰ νὰ κρίνῃς ἄλλους γιὰ κάποιο ἐλάττωμα, ἀγανάκτησε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου ὡς φταίχτη καὶ ἐργάτου τοῦ ἴδιου σφάλματος, καὶ πὲς στὴν καρδιά σου· «πῶς ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος βρισκόμενος στὸ ἴδιο σφάλμα θὰ σηκώσω κεφάλι γιὰ νὰ ἰδῶ καὶ νὰ κρίνω τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων;». Καὶ ἔτσι τὰ ὅπλα ποὺ θὰ μεταχειρισθῇς γιὰ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, μεταχειρίσου τα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου, γιὰ νὰ θεραπεύσῃς τὶς πληγές σου.

Κι ἂν ἀκόμη τὸ σφάλμα κάποιου ἀδελφοῦ μπορεῖ νὰ εἶναι δημόσιο καὶ φανερό, ἐσὺ αἰτιολόγησέ το μὲ ἀγάπη καὶ φιλαδελφία καὶ πὲς ὅτι στὸν ἀδελφὸ ἐκεῖνον μὲ τὸ νὰ βρίσκονται ἄλλες ἀρετὲς κρυμμένες, γιὰ νὰ φυλαχθοῦν αὐτές, ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ πέσῃ στὸ σφάλμα αὐτὸ ἢ ἂν ἔχῃ μικρὸ χρονικὸ διάστημα τὸ ἐλάττωμα ἐκεῖνο, γιὰ νὰ παραμένῃ πρὸ ταπεινὸς στὰ μάτια τὰ δικά του· καὶ ἀκόμη μὲ τὴν καταφρόνησι τῶν ἄλλων νὰ κάνῃ κάποιον καρπὸ ταπεινώσεως καὶ νὰ εὐαρεστήσῃ τὸν Θεὸ περισσότερο, καὶ ἔτσι τὸ κέρδος του θὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν ζημία του. Ἄν πάλι ἡ ἀμαρτία κάποιου εἶναι ὅχι μόνο φανερή, ἀλλὰ καὶ μεγάλη καὶ προέρχεται ἀπὸ καρδιὰ ἰσχυρογνώμονος, μὴ τὸν κατακρίνῃς· ἀλλὰ τρέξε μὲ τὸ λογισμό σου στὶς φοβερὲς κρίσεις τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ δῇς ἐκεῖ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ ἐνῶ προηγουμένως ἦσαν στὴν παρανομία σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ, νὰ ἔχουν φθάσει σὲ μεγάλα μέτρα ἀγιότητος μὲ τὴν μετάνοια· καὶ ἄλλους πάλι ἐνῶ προηγουμένως ἦσαν στὸν ὑψηλότερο βαθμὸ τῆς τελειότητος, νὰ ἔχουν πέσει σὲ ἀθλιώτατο γκρεμὸ.

Γι' αὐτό, νὰ στέκεσαι πάντοτε μὲ φόβο καὶ τρόμο, περισσότερο γιὰ τὸν ἑαυτό σου, παρὰ γιὰ κανένα ἄλλον. Καὶ ἂς εἶσαι βέβαιος ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ καλὰ λόγια ποὺ θὰ πῇς γιὰ τὸν πλησίον καὶ ἡ χαρὰ ποὺ θὰ δοκιμάσῃς γι' αὐτόν, εἶναι καρπὸς καὶ ἀποτέλεσμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἀντίθετα κάθε καταφρόνησις καὶ αὐθάδης κρίσις καὶ καταλαλιά τοῦ πλησίον, προέρχεται ἀπὸ τὴν κακία μας καὶ ἀπὸ διαβολικὴ παρακίνησι.

Ἔτσι ἂν κάποιο ἐλάττωμα τοῦ ἀδελφοῦ σου σὲ σκανδαλίσῃ, μὴν ἀναπαυθῇς

ποτέ, οὔτε νὰ δώσης ὕπνο στοὺς ὀφθαλμούς σου, μέχρις ὅτου τὸ διώξης ἀπὸ τὴν καρδιά σου μὲ ὅλη σου τὴν δύναμι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΕ ΤΗ προσευχή

Ἄν καὶ ἡ ἀπιστία πρὸς τὸν ἑαυτό μας καὶ ἡ ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἡ ἐξάσκησης, εἶναι τόσο ἀπαραίτητα στὸν πόλεμο αὐτόν, ὅπως ἀποδείχθηκε μέχρις ἐδῶ, περισσότερο ἀναγκαῖα καὶ ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ εἶναι ἡ προσευχή (ποὺ εἶπαμε ὅτι εἶναι τὸ τέταρτο ὄπλο στὸ πρῶτο κεφάλαιο)· μὲ αὐτὴν μποροῦμε νὰ λάβουμε ἀπὸ τὸν Κύριό μας, ὄχι μόνον ἐκεῖνα ποὺ εἶπαμε, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλο καλὸ. Γιατὶ ἡ προσευχή εἶναι μέσον καὶ ὄργανο γιὰ νὰ λάβουμε ὅλες ἐκεῖνες τὶς χάρες ποὺ μᾶς πλημυρίζουν προερχόμενες ἀπὸ ἐκείνη τὴν πηγὴ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· μὲ τὴν προσευχή θὰ βάλῃς τὸ μαχαῖρι στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ πολεμᾷ καὶ νὰ νικᾷ γιὰ σένα. Καὶ γιὰ νὰ μεταχειρισθῇς καλὰ τὴν προσευχή αὐτή, πρέπει νὰ τὴν κάνῃς παντοτεινὴ καὶ νὰ γίνῃ συνήθεια, καὶ νὰ κοπιάζῃς γιὰ νὰ ἔχῃς τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα.

α΄) Νὰ ἔχῃς πάντοτε μία ζωντανὴ ἐπιθυμία νὰ ὑπηρετῇς τὸν Θεὸ σὲ κάθε περίπτωσι, μὲ ἐκεῖνον τὸν τρόπο, ποὺ εἶναι ἀρεστὸς στὸν Θεό. Καὶ γιὰ νὰ ἀνάψῃ μέσα σου ἡ ἐπιθυμία αὐτή, σκέψου καλὰ, ὅτι ὁ Θεός, ἐξ αἰτίας τῶν ὑπερθαυμασίων ἐξοχοτήτων, ἀγαθότητος, λέγω, μεγαλωσύνης, σοφίας, ὠραιότητος, καὶ ἄλλων ἀμέτρητων τελειοτήτων, εἶναι ὑπεράξιος νὰ ὑπηρετῇται καὶ νὰ τιμᾶται· ὅτι αὐτὸς γιὰ νὰ σὲ ὑπηρετήσῃ, βασανίσθηκε καὶ κοπίασε τριάντα τρία χρόνια, θεράπευσε καὶ χάρισε ὑγεία στὶς βρωμέρες σου πληγές, ποὺ ἦταν δηλητηριασμένες μὲ τὴν κακία τῆς ἁμαρτίας· ὄχι μὲ κρασί καὶ λάδι καὶ ἔμπλαστρα· ἀλλὰ μὲ τὸ πολύτιμο Αἷμα του, ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὶς πανάγιες φλέβες του καὶ ἀπὸ τὶς καθαρῶτατες σάρκες, ποὺ καταξεδίχθηκαν ἀπὸ τὶς μαστιγώσεις, τὰ ἀγκάθια καὶ τὰ καρφιά. Καὶ ἀκόμη, σκέψου πόσο μᾶς συμφέρει αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία. Διότι γινόμαστε κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀνώτεροι ἀπὸ τὸν διάβολο καὶ υἱοὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ.

β΄) Νὰ ἔχῃς μία ζωντανὴ καὶ θερμὴ πίστι ὅτι ὁ Θεὸς θὰ σοῦ δώσῃ ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴν ὑπηρεσία του καὶ γιὰ δική σου ὠφέλεια. Αὐτὴ ἡ ἀγία πίστις καὶ ἐλπίδα εἶναι τὸ σκεῦος, τὸ ὁποῖο ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ γεμίζει ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῶν χαρίτων του. Καὶ ὅσο αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερο καὶ ἔχει μεγαλύτερη χωρητικότητα, τόσο πλουσιώτερα ἡ προσευχή θὰ μεταστραφῇ στὸ στήθος μας. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ἀναλλοίωτος καὶ παντοδύναμος Θεὸς νὰ σταματήσῃ ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς κάνῃ μετόχους τῶν χαρίτων του, τῇ στιγμῇ ποὺ ὁ ἴδιος μᾶς πρόσταξε νὰ τοὺς τὶς ζητοῦμε; καὶ ὑποσχέθηκε νὰ μᾶς δώσῃ τὸ πνεῦμα του, ἂν τοῦ τὸ ζητήσουμε μὲ πίστι καὶ ὑπομονή; Διότι εἶπε· «Πόσο περισσότερο ὁ ἐπουράνιος πατέρας θὰ δώσῃ Πνεῦμα Ἄγιο σὲ ἐκείνους ποὺ τὸ ζητᾶνε;» Λουκ. 11,13). Καὶ πάλι· «Ὅλα ὅσα θὰ ζητήσετε στὴν προσευχή μὲ πίστι, θὰ τὰ λάβετε» (Ματθ. 21,22).

γ') Πρέπει να πλησιάσης στην προσευχή με σταθερή απόφασι να ἐπιθυμῇς μόνο τὸ θεῖο του θέλημα καὶ ὄχι τὸ δικό σου, τόσο στὸ νὰ ζητᾷς ὅσο καὶ στὸ νὰ λαμβάνῃς ἐκεῖνο ποὺ ζητᾷς· δηλαδή, νὰ προσεύχεσαι γιατί τὸ θέλει ὁ Θεός· καὶ νὰ ἐπιθυμῇς νὰ σὲ ἐπακούσῃ, διότι καὶ ἐκεῖνος ἔτσι θέλει. Καὶ μὲ συντομία ἢ ἀπόφασίς σου νὰ εἶναι νὰ ἐνώνῃς τὴν θέλησί σου μὲ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι νὰ θέλῃς ὁ Θεὸς νὰ ὑποχωρήσῃ στὴν δική σου τὴν θέλησι.

Καὶ αὐτὸ γιατί; Ὦντας ἡ θέλησί σου μολυσμένη ἀπὸ τὴν φιλαυτία, πολλές φορές σφάλλει καὶ δὲν ξέρεи τί ζητάει. Ἐνῶ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐνωμένη πάντοτε μὲ ἀνέκφραστη ἀγαθότητα καὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ σφάλλῃ. Ὅποτε αὕτη εἶναι κανόνας καὶ βασιλίσσα ὅλων τῶν ἄλλων θελήσεων καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθοῦν ὅλες οἱ ἄλλες θελήσεις τῶν λογικῶν κτισμάτων καὶ νὰ ὑπακούουν σ' αὐτήν.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ζητᾷς πάντοτε ἐκεῖνα ποὺ ἀρέσουν στὸν Θεό. Ἄν ὅμως καὶ ἔχῃς καὶ κάποια ἀμφιβολία γιὰ κάποιο πρᾶγμα ἀπὸ αὐτὰ ὅτι δὲν ἀρέσει στὸν Θεό, θὰ τὸ ζητήσῃς μὲ τὴν ἀπόφασι ὅτι, τὸ θέλεις, ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς νὰ τὸ ἔχῃς. Καὶ ἐκεῖνα ποὺ γνωρίζεις ὅτι σίγουρα εἶναι ἀρεστὰ στὸν Θεὸ (ὅπως εἶναι οἱ ἀρετές) θὰ τὰ ζητήσῃς περισσότερο, γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃς καὶ νὰ εὐχαριστήσῃς μόνο αὐτὸν καὶ γιὰ κανένα ἄλλο σκοπὸ καὶ στόχο, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτὸς εἶναι πνευματικός.

δ') Πρέπει νὰ πηγαίνῃς στὴν προσευχή στολισμένος μὲ ἀνάλογα ἔργα γιὰ τὰ ζητήματά σου· καὶ μετὰ τὴν προσευχή νὰ κοπιᾷς περισσότερο γιὰ νὰ γίνῃς δεκτικὸς τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀρετῆς ποὺ ζητᾷς ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ διαφορετικὰ τὸ νὰ ζητᾷ κάποιος μία ἀρετὴ ἀπὸ τὸν Θεό, ἔπειτα νὰ μὴ χρησιμοποιοῖ τρόπους καὶ ἔργα γιὰ νὰ γίνῃ δεκτικὸς τῆς χάριτος τῆς ἀρετῆς ποὺ ζητάει ἀπὸ τὸν Θεὸ (διότι ἡ ἐξάσκησι τῆς προσευχῆς πρέπει νὰ συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα νὰ νικᾷμε τὸν ἑαυτό μας, ὥστε νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται τὸ ἓνα ἀκολουθώντας τὸ ἄλλο), ἀλλὰ νὰ δείχνῃ ἀδιαφορία, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἐκπειράζει τὸν Θεὸ καὶ ὅτι δὲν τὸν παρακαλεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος εἶπε· «Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη ⁸³», δηλαδή «Ἡ παράκλησις τοῦ δικαίου ἔχει μεγάλη δύναμι καὶ ἀποτελεσματικότητα» (Ἰάκ. 5,14).

ε') Στὴν προσευχή σου πρέπει νὰ διατηρῇς ἐκεῖνα τὰ τέσσερα πράγματα ποὺ εἶπε ὁ Μέγας Βασίλειος: πρῶτον, νὰ δοξολογῇς τὸν Θεό· δεύτερον νὰ τὸν εὐχαριστῇς γιὰ τὶς εὐεργεσίες ποὺ σοῦ ἔκανε· τρίτον, νὰ ἐξομολογήσῃς σ' αὐτὸν ὅτι εἶσαι ἁμαρτωλὸς καὶ παραβάτης τῶν ἐντολῶν του· καὶ τέταρτον, νὰ ζητᾷς ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴ σωτηρία σου.

Παραδείγματος χάριν, μπορεῖς νὰ προσευχηθῇς μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: «Κύριε καὶ Θεέ μου, σὲ ὑμνῶ καὶ σὲ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φυσικὴ σου δόξα καὶ τὴν ἄπειρη μεγαλειότητα, καὶ σὲ εὐχαριστῶ διότι μὲ δημιούργησες μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἀγαθότητός σου καὶ μὲ λύτρωσες τόσες πολλές φορές, ποὺ κι ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲ

γνωρίζω καὶ μὲ λευθέρωσες ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν μου· ναί, τὸ ὁμολογῶ ὅτι ἐγὼ πάντοτε ἤμουν παραβάτης τῶν ἀγίων σου ἐντολῶν καὶ ἀχάριστος ἀπέναντι ὅλων τῶν εὐεργεσιῶν ποὺ μοῦ ἔκανες. Ἀλλὰ ἐσὺ Θεέ μου, μὴν προσβάλλεσαι ἀπὸ τὴν ἀχαριστία μου, ἀλλὰ βοήθησέ με καὶ τώρα καὶ μὴ μου ἀρνηθῇς αὐτὸ ποὺ σοῦ ζητῶ γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μου». Καὶ ἂν ἐξασκεῖσαι σὲ κάποια ἀρετὴ, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ζήτησε καὶ αὐτὴν ἀπὸ τὸν Θεό· καὶ ἂν κάποιος σὲ στενοχωρῇ γιὰ κάτι, μὴ ξεχάσης νὰ εὐχαριστήσης τὸν Θεὸ γι' αὐτὸ τὸ ἀντίθετο ποὺ σοῦ ἔδωσε. Γιατὶ καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὴ εὐεργεσία.

στ') Γιὰ νὰ λάβῃ ἡ προσευχὴ τὴν δύναμί της καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ Θεὸς τὶς ἐπιθυμίες μας, τόσο λόγῳ τῆς φυσικῆς του ἀγαθότητος καὶ εὐσπλαγχνίας, ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀξιομισθίες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ του καὶ λόγῳ τῆς ὑποσχέσεώς του νὰ μᾶς εἰσακούῃ, θὰ τελειώσῃ τὴν προσευχὴ σου μὲ ἓνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ παρακάτω λόγια: Χάρισέ μου Θεέ μου αὐτὴ τὴ χάρι, λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς σου εὐσπλαγχνίας. Ὡς ἔχουν παρρησία ἐνώπιόν σου οἱ ἀξιομισθίες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ ἀγαπητοῦ σου Υἱοῦ, γιὰ νὰ πετύχω αὐτὴ τὴν χάρι ποὺ σοῦ ζητῶ· Θυμήσου, Κύριε, πὼς ὑποσχέθηκες σὲ μᾶς ὅτι θὰ μᾶς εἰσακούῃς, λέγοντας· «Ἐνῶ ἀκόμη θὰ μιλάς, θὰ σοῦ πῶ· νά, εἶμαι μπροστά σας» (Ἡσ. 58,9). Καὶ ἄλλες φορὲς πάλι θὰ ζητήσης χάρες λόγῳ τῆς παρρησίας Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἄλλων Ἀγίων ποὺ ἔχουν μεγάλη δύναμι κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ τιμοῦνται πολὺ ἀπὸ αὐτόν, διότι στὴ ζωὴ αὐτὴ τίμησαν πολὺ τὴν θεϊκὴ του Μεγαλειότητα.

ζ') Πρέπει νὰ προσεύχεσαι πάντοτε καὶ μὲ ὑπομονή. Γιατὶ ἡ ταπεινὴ ὑπομονὴ νικᾷ τὸν ἀνίκητο Θεὸ καὶ ἐλκύει τὸ ἔλεός του. Καὶ ἂν ἡ συχνὴ καὶ ἀνυποχώρητη ὑπομονὴ τῆς χήρας τοῦ εὐαγγελίου, ἔκανε τὸν κριτὴ νὰ ὑποχωρήσῃ στὰ ζητήματά της, καὶ μάλιστα κριτὴ ποὺ ἦταν ὅλο ἀδικία καὶ πονηρία, σύμφωνα μὲ τὴν εὐαγγελικὴ διήγησι, τὴν ὁποία εἶπε ὁ Κύριος ἐπίτηδες, γιὰ νὰ μὴν ὑποχωροῦμε, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένουμε στὴν προσευχή· «τοὺς ἔλεγε καὶ παραβολὴ γιὰ νὰ προσεύχωνται συνέχεια καὶ νὰ μὴν ἀποκάμνουν» (Λουκ. 18,1)· ἂν λέγω ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας ὑποχώρησε στὰ ζητήματα τῆς χήρας, πὼς δὲν θὰ ὑποκύψῃ τὶς παρακλήσεις μας ὁ Θεός, ποὺ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἀγαθῶν; Ἔτσι, ἂν κάποτε κατὰ τὴν προσευχὴ σου, ἀργήσῃ νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ ὁ Θεός, καὶ μάλιστα ἂν σοῦ δείξῃ σημάδια ὅτι δὲν σὲ εἰσακούει, ἐσὺ νὰ συνεχίσῃς νὰ προσεύχεσαι πάλι, ἔχοντας σταθερὴ καὶ ζωντανὴ τὴν ἐλπίδα της βοήθειάς του. Ἐπειδὴ στὸν Θεὸ δὲν λείπουν ποτέ, μᾶλλον ὑπάρχουν μὲ περίσσεια σὲ ὑπερβολικὸ βαθμό, ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τὸν ἀναγκάζουν νὰ εὐεργετῇ τοὺς ἄλλους.

Γι' αὐτό, ἐὰν ἡἔλλειψις καὶ ἡ αἰτία δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, νὰ εἶσαι βέβαιος καὶ σίγουρος ὅτι θὰ λάβῃς ἐκεῖνο ποὺ θὰ ζητήσης· ἐὰν ὅμως καὶ δὲν τὸ λάβῃς, διότι δὲν σοῦ συμφέρει, νὰ γνωρίζῃς ὅτι καὶ τότε πάλι ἔλαβες, ἴσως καὶ περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ζητοῦσες καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν ἀποτυχία αὐτὴ, θὰ ἔχῃς

μεγαλύτερη ωφέλεια. Καὶ ὅσο περισσότερο δὲν εἰσακούεσαι, τόσο περισσότερο νὰ ταπεινώνεσαι μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀναλογιζόμενος τὴν ἀναξιότητά σου καὶ στηριζόμενος πάντοτε πάνω στὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, νὰ αὐξάνης πάντοτε τὸ θάρρος σου καὶ τὴν ἐλπίδα σου σ' αὐτόν. Ἡ ἐλπίδα αὐτὴ τόσο περισσότερο πολεμεῖται ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ὅσο περισσότερο θὰ εἶναι ἀρεστὴ στὸν Κύριο.

Πάνω ἀπὸ ὅλα νὰ εὐχαριστῇς πάντοτε τὸν Θεό, ὁμολογώντας καὶ ἀναγνωρίζοντάς τον ὡς ἀγαθό, σοφὸ καὶ ἀγαπητὸ εὐεργέτη σου, τόσο ὅταν δὲν λαμβάνης μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ζητᾷς, ὅσο καὶ ὅταν σοῦ δίνεται ὅλο ἐκεῖνο ποὺ ζήτησες ⁸⁴, παραμένοντας σὲ κάθε σου αἴτημα σταθερὸς καὶ χαρούμενος κάτω ἀπὸ τὴν ταπεινὴ ὑποταγὴ τῆς θείας του πρόνοιας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΣΤ Τί εἶναι ἡ νοερή προσευχή καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται.

Ἡ νοερή καὶ καρδιακή προσευχή, σύμφωνα μὲ τοὺς Ἁγίους Πατέρες τοὺς καλουμένους Νηπτικούς, εἶναι ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ στὴν καρδιά του κυρίως, καὶ χωρὶς νὰ ὁμιλῇ μὲ τὸ στόμα, μὲ μόνο τὸν ἐνδιάθετο λόγο, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖται μέσα στὴν καρδιά, νὰ λέγῃ αὐτὴ τὴ σύντομη καὶ μονολόγιστη προσευχή· δηλαδή τὸ «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με», κρατώντας λίγο καὶ τὴν ἀναπνοή ⁸⁵. Καταχρηστικὰ ὅμως καὶ εὐρύτερα νοερή προσευχή λέγεται καὶ κάθε ἄλλη δέησις πού δὲν θὰ γίνῃ μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ μὲ τὸν ἐνδιάθετο λόγο τῆς καρδιάς πού ἀναφέρθηκε.

Ἄν, λοιπόν, ἀδελφέ, ἀγαπᾶς νὰ εἰσακουσθῇς πιὸ εὐκόλα ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ λάβῃς ἐκεῖνο πού τοῦ ζητᾶς, ἀγωνίζου ὅσο μπορεῖς σ' αὐτὴ τὴ νοερή προσευχή, παρακαλώντας τὸν Θεὸ μὲ ὅλο σου τὸν νοῦ καὶ τὴν καρδιά γιὰ νὰ σέ ἐλεήσῃ καὶ νὰ σοῦ δώσῃ ἐκεῖνα πού εἶναι ἀπαραίτητα καὶ σέ συμφέρουν γιὰ τὴ σωτηρία σου. Διότι, ὅσο περισσότερο κόπο ἔχει αὐτὴ ἡ νοερή προσευχή, ἀπὸ ἐκείνη πού λέγεται μὲ τὸ στόμα προφορικά, τόσο περισσότερο τὴν ἀκούει ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἀκούει καλύτερα τὴν νοερή βοή τῆς καρδιάς, παρὰ τὶς δυνατὲς φωνές τοῦ στόματος. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε στὸν Μωυσῆ πού μόνο νοερὰ καὶ μὲ τὴν καρδιά τὸν παρακαλοῦσε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους: «Γιατὶ φωνάζεις δυνατὰ πρὸς ἐμένα;» (Ἐξόδ. 14,15).

Γνώριζε ἀκόμη ὅτι, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, εἶναι καθολικὸ Ὄνομα καὶ περιέχει ὅλες τὶς χάρες ⁸⁶, πού ζητᾶμε καὶ ἐμεῖς ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὁ Θεὸς μᾶς τὶς δίνει, γι' αὐτὸ γιὰ κάθε ὑπόθεσι καὶ χάρι πού ζητᾶς ἀπὸ τὸν Θεό, μπορεῖς νὰ χρησιμοποιοῦς τὴν προρρηθεῖσα σύντομη αὐτὴν προσευχή, τὸ «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με». Γιατὶ καὶ ὁ νοῦς συμμαζεύεται μὲ αὐτὴν πιὸ εὐκόλα, ἐνῶ στὶς ἄλλες προσευχές, στὶς ἐκτενέστερες καὶ πολλές, ὁ νοῦς διασκορπίζεται. Ἐὰν ὅμως καὶ ἐπιθυμῇς, κατὰ τὶς διάφορες ὑποθέσεις καὶ χάριτες πού ζητᾶς, νὰ προσεύχεσαι, ἐδῶ σοῦ παραθέτω μερικὲς προσευχές, γιὰ νὰ τὶς ἔχῃς ὡς παράδειγμα. Γιὰ παράδειγμα, ὅταν ζητᾶς κάποια ἀρετὴ καὶ χάρι, μπορεῖς νὰ πῇς μὲ τὴν καρδιά σου τὰ ἑξῆς·

«Κύριε, ὁ Θεός μου, δός μου αὐτὴ τὴ χάρι καὶ ἀρετὴ γιὰ δόξα καὶ τιμὴ δική σου»· ἢ ἔτσι· «Κυρίε μου, ἐγὼ πιστεύω ὅτι σοῦ ἀρέσει καὶ εἶναι δόξα δική σου τὸ νὰ ζητήσω ἐγὼ καὶ νὰ λάβω αὐτὴ τὴν χάρι· ἐκπλήρωσέ μου λοιπὸν αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά σου». Ὅταν ἔμπρακτα πολεμῇσαι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, θὰ προσευχηθῇς ἔτσι· «Τρέξε γρήγορα, Θεέ μου, νὰ μὲ βοηθήσῃς, γιὰ νὰ μὴ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· ἢ Θεέ μου, καταφυγή μου, δύναμις τῆς ψυχῆς μου, βοήθησέ με γρήγορα, γιὰ νὰ μὴν πέσω». Ὅταν ἀκολουθῇ ἡ μάχη,

ἀκολούθησε καὶ ἐσὺ αὐτὸν τὸν τρόπο τῆς προσευχῆς, ἀντιστεκόμενος γενναῖα σ' ἐκεῖνο ποὺ σὲ πολεμεῖ. Ἐπειτα, ἀφοῦ τελειώσει ἡ σκληρότητα τῆς μάχης, στρέψου πρὸς τὸν Θεό, παρουσίασε μπροστά του τὸν ἐχθρὸ ποὺ σὲ πολέμησε καὶ τὴν ἀδυναμία σου νὰ τοῦ ἀντισταθῇς λέγοντας· «Νά, Κύριε, τὸ δημιούργημα τῶν χειρῶν τῆς ἀγαθότητός σου, τὸ ἐξαγορασμένο μὲ τὸ Αἷμα σου. Νὰ ὁ ἐχθρός σου ποὺ ζητᾷ νὰ τὸ ἐξαφανίσῃ καὶ νὰ τὸ καταφάγῃ· σὲ σένα προστρέχω· σὲ σένα μόνον ἐλπίζω ποὺ εἶσαι ἀγαθὸς καὶ παντοδύναμος· καὶ κύταξε τὴν ἀδυναμία μου καὶ τὴν ταχύτητα (ἂν δὲν μὲ βοηθήσῃς ἐσύ) νὰ ὑποταχθῶ ἐκούσια· βοήθησέ με λοιπόν, ἐσὺ ποὺ εἶσαι ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς μου».

Σοῦ ὑπενθυμίζω καὶ τὸ ἐξῆς: Ὅταν κουρασθῇς νὰ προσεύχεσαι νοερὰ καὶ μὲ τὴν καρδιά, μπορεῖς νὰ λὲς καὶ μὲ τὸ στόμα καὶ προφορικὰ τόσο τὴν εὐχή «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με», ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες, ὅσο καὶ τὶς ἄλλες προσευχὲς ποὺ θὰ θελήσῃς. Φρόντιζε ὅμως καὶ νὰ συμμαζεῖς τὸν νοῦ σου τότε γιὰ νὰ προσέχῃς στὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

Μερικοὶ μάλιστα λέγουν ὅτι νοερὰ προσευχή λέγεται ἀκόμη καὶ τὸ ἐξῆς· ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀφοῦ συμμαζέψῃ ὅλες τὶς νοερὲς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του μέσα στὴν καρδιά, χωρὶς νὰ πῇ κανένα λόγο οὔτε προφορικό, οὔτε ἐνδιάθετο, μὲ μόνον τὸ νοῦ του σκέπτεται καὶ ἀμετάβατα ἀναλογίζεται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παρὼν ἐνώπιόν του· καὶ ὅτι αὐτὸς στέκεται μπροστά του πότε μὲ φόβο καὶ δέος σὰν ἕνας κατάδικος· πότε μὲ ζωντανὴ πίστι γιὰ νὰ λάβῃ τὴν βοήθειά του· καὶ πότε μὲ ἀγάπη καὶ χαρὰ γιὰ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ παντοτεινά. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγε ὁ Δαβίδ· «Ἐβλεπα πάντοτε τὸν Κύριό μου ἐνώπιόν μου» (Ψαλμ. 15,8). Μπορεῖ ἡ προσευχή αὐτὴ νὰ γίνῃ καὶ μόνον μὲ ἕνα ἀμετάβατο βλέμμα τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεό, πενθικὸ καὶ παρακαλεστικό, τὸ ὁποῖο βλέμμα εἶναι σὰν μία σιωπηλὴ ὑπενθύμησι ἐκείνης τῆς χάριτος, ποὺ τοῦ εἶχαμε ζητήσει προηγουμένως μὲ τὸν λόγο καὶ μὲ τὴν καρδιακὴ προσευχή. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ ἡ προσευχή αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ εὐκόλα σὲ κάθε τόπο καὶ γιὰ κάθε ἀφορμὴ καὶ περίστασι, κράτησέ την στὰ χέρια σου σὰν ἕνα ὄπλο δυνατὸ καὶ εὐκολομεταχείριστο, καὶ θὰ ὠφεληθῇς καὶ θὰ βοηθηθῇς πολὺ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ Ἡ προσευχή πού γίνεται διὰ μέσου μελέτης καὶ θεωρίας.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ διάνοια μὲ τὴν ὁποία ὁ νοῦς θεωρητικὰ μεταβαίνει ἀπὸ ἓνα νόημα σὲ ἄλλο καὶ κάνει τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ ὀνομάζεται λόγος διανοητικός, γι' αὐτὸ καὶ ἡ θεωρία καὶ μελέτη ὅταν γίνεται μὲ τὸν παρόμοιο διανοητικὸ λόγον στὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ νοήματα, ἀπὸ τοὺς πατέρες θεωρεῖται ὡς προσευχή ⁸⁷, καὶ ὅταν στὸ τέλος τῆς παρόμοιας μελέτης ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μᾶς δώσῃ κάποια χάρι καὶ ἀρετὴ πού ἐπιθυμοῦμε, μὲ τὴν δύναμι τῶν νοημάτων ἐκείνων πού μελετήσαμε. Γιατὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἡ μεταβατικὴ ἐκείνη κίνησις τοῦ νοῦ καὶ θεωρία καὶ μάλιστα αὕτη πού γίνεται μὲ κάποια κατάνυξι καὶ μὲ τὰ θεοφιλεῖ πάθη τῆς καρδιάς, εἶναι νοητὴ φωνὴ καὶ προσευχή, τὴν ὁποία ὁ Κύριος πού εἶναι ὁ πρῶτος Νοῦς καὶ ποιητὴς τῶν νόων. Γι' αὐτὸ καὶ σύ, θέλοντας νὰ προσευχηθῇς γιὰ κάποιο διάστημα χρονικόν, γιὰ παράδειγμα γιὰ μισὴ ὥρα ἢ γιὰ μία ἢ καὶ περισσότερη ὥρα, μπορεῖς νὰ προσθέσῃς στὴν προσευχή σου καὶ μιὰ μελέτη πνευματικὴ, ὅπως ἡ ζωὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀναφέροντας καὶ καταθέτοντας πάντοτε τὶς πράξεις τοῦ στὴν ἀρετὴ ἐκείνη πού ἐσύ ζητεῖς καὶ ἐπιθυμεῖς· ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ἂν ἐπιθυμῇς καὶ θέλῃς νὰ λάβῃς τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, θὰ μελετήσῃς κάπως τὸ Μυστήριον τῆς Μαστιγώσεως καὶ τοῦ δαρμοῦ τοῦ Κυρίου μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο:

Α΄) Ὅτι μετὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Πιλάτου στάθηκε ὁ Ἰησοῦς στὸν καθωρισμένο τόπο κατασυρμένος ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες τῆς ἀδικίας μὲ κραυγὰς καὶ ἐμπαιγμοὺς γιὰ νὰ τὸν μαστιγώσουν.

Β΄) Ὅτι παρέμεινε γυμνωμένος ἀπὸ αὐτοὺς πού ἦσαν πολὺ λυσσασμένοι καὶ ἔμειναν οἱ καθαρώτατες αὐτὲς Σάρκες ὀλόγυμνες καὶ ἀσκέπαστες.

Γ΄) Ὅτι τὰ χέρια τοῦ πού δὲν ἔφταιζαν ποτέ, σφίχθηκαν μὲ σκληρὸ σχοινὶ καὶ παρέμειναν δεμένα στὸ στῦλο.

Δ΄) Ὅτι τὸ σῶμα τοῦ παρέμεινε καταπληγωμένο καὶ καταξεσχισμένο ἀπὸ τὶς μαστιγώσεις καὶ τοὺς δαρμούς, καὶ ἔτσι σὰν ποτάμι ἔτρεξε κατὰ γῆς τὸ θεϊκὸ τοῦ Αἵμα.

Ε΄) Ὅτι οἱ δαρμοί, προστιθέμενοι ὁ ἓνας στὸν ἄλλο καὶ στὸν ἴδιο τόπο, τὸν καταξέσχισαν καὶ ἔτσι χειροτέρεψαν καὶ ἐρεθίσθηκαν περισσότερο οἱ πληγές του, πού προηγουμένως ὑπῆρχαν στὰ Ἀχραντα Μέλη τοῦ ⁸⁸.

Αὐτὲς οἱ μελέτες ἢ καὶ ἄλλες παρόμοιες κατὰ πρότον θὰ κάνουν τὶς ἐσωτερικὲς διαθέσεις τῆς ψυχῆς σου νὰ αἰσθάνωνται ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ζωντανὰ τὶς πικρότατες ἀνησυχίες καὶ τὰ σκληρὰ βάσανα πού ὑπέφερε ὁ Ἀγαπητός σου Κύριος σε ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἁγιωτάτου Σώματός του, καὶ σὲ ὅλα μαζί· καὶ στὴ συνέχεια, θὰ σοῦ δώσουν τὴν διάθεσι νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ὑπομονή. Μετὰ ἀπὸ τὶς

ἐξωτερικὲς πληγὰς τοῦ Σώματος, πέρασε στὴν ἀγιωτάτη Ψυχὴ του καὶ σκέψου, ὅσο μπορεῖς καὶ ὅσο μπορεῖ νὰ χωρέσῃ ὁ νοῦς σου, τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν πραότητα μὲ τὶς ὁποῖες ὑπέφερε τόσες θλίψεις, χωρὶς νὰ χορτάσῃ ποτὲ τὴν δίψα ποὺ εἶχε γιὰ νὰ ὑποφέρῃ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα βάσανα γιὰ τὴν δόξα τοῦ Πατρός του καὶ γιὰ τὴν δική σου εὐεργεσία.

Κατόπιν σκέψου ὅτι ὁ ἴδιος ὑποφέρει ἀπὸ μία ζωντανὴ ἐπιθυμία στὸ νὰ θέλῃς καὶ σὺ νὰ ὑποφέρῃς τὴν δοκιμασίαν ποὺ ἔχεις· καὶ ὅτι παρακαλεῖ τὸν Πατέρα του, γιὰ νὰ δώσῃ καὶ σὲ σένα τὴν χάρι, γιὰ νὰ σηκώσῃς μὲ ὑπομονὴ τὸν σταυρὸ καὶ τὴν θλίψιν ποὺ βασανίζει ἐσένα καὶ κάθε ἄλλον ἄνθρωπο. Ἔτσι γι' αὐτὲς τὶς μελέτες καὶ τὶς θεωρίες, θέλησε καὶ σὺ νὰ ὑποφέρῃς μὲ μία καρδιὰ ὑπομονετικὴ τὸ κάθε τί. Καὶ κατόπιν, στρέφοντας τὸ νοῦ σου στὸν οὐράνιο Πατέρα, εὐχαρίστησέ τον ποὺ μόνον γιὰ τὴν δική σου ἀγάπη ἔστειλε στὸν κόσμον τὸν Μονογενῆ του Υἱό, νὰ ὑποφέρῃ τόσα σκληρὰ βάσανα καὶ παρακαλεῖ συνέχεια γιὰ σένα· ἔπειτα ζήτησέ του τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς μὲ τὴν δύναμι τῶν ἔργων καὶ παρακλήσεων τοῦ Υἱοῦ του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ Ἵλλος τρόπος προσευχῆς διὰ μέσου μελέτης

Μπορεῖς ἀκόμη νὰ προσευχηθῆς καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ νὰ μελετήσης πάνω στὰ ἴδια τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ λάβῃς τὸ αἶτημά σου. Γιὰ παράδειγμα· ἀφοῦ μὲ προσοχὴ συλλογισθῆς τὰ πάθη τοῦ Κυρίου μας καὶ μὲ τὸν λογισμό σου δῇς τὴν προθυμίαν τῆς καρδιᾶς του μὲ τὴν ὁποία τὰ ὑπέφερε, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων καὶ τὴν ὑπομονή του, θὰ περάσῃς σὲ ἄλλους δυὸ στοχασμούς: Ὁ ἓνας εἶναι τῆς ἀξιομισθίας του, δηλαδὴ τῶν ἀμέτρητων μισθῶν ποὺ ὁ Ἰησοῦς ἔγινε αἷτιος τόσο στὸν ἑαυτό του, ὡς ἄνθρωπος, ὅσο καὶ σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, γι' αὐτὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ὑπομονή του. Καὶ ὁ ἄλλος εἶναι τῆς χαρᾶς καὶ τῆς δόξας τοῦ Πατρός του, τὴν ὁποία ἔλαβε γιὰ τὴν τέλεια ὑποταγὴ τοῦ Υἱοῦ του ποὺ ὑπέφερε τὰ πάθη αὐτά.

Αὐτὰ τὰ δυὸ παρουσιάζοντάς τα στὴν Θείαν του Μεγαλειότητα θὰ ζητήσῃς ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως αὐτῶν τὴν χάρι ἢ καὶ τὴν ἀρετὴ ποὺ ἐπιθυμεῖς. Καὶ αὐτὸ μπορεῖς νὰ τὸ κάμνῃς ὅχι μόνο σε κάθε εἶδος τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἄλλη μερικὴ πρᾶξι, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, ποὺ ἔκανε αὐτὸς σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ Τρόπος προσευχῆς διὰ μέσου τῆς Θεοτόκου Μαρίας

Ἔχεις καὶ ἄλλον τρόπο, ἀγαπητέ, νὰ μελετᾷς καὶ νὰ προσεύχεσαι διὰ μέσου τῆς Ἀγίας Θεοτόκου, στρέφοντας τὸ νοῦ σου α') στὸν οὐράνιο Πατέρα, β') στὸν Γλυκύτατο Ἰησοῦ, γ') καὶ τελευταῖο, σ' αὐτὴν τὴν ἐνδοξότατη Μητέρα του.

Στρέφοντας τὸ νοῦ σου στὸν Θεό, σκέψου· α' τὴν μεγάλη χαρὰ ποὺ ἀπὸ αἰῶνες νωρίτερα εἶχε ὁ Θεὸς σκεπτόμενος τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου· τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς πράξεις της, ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε στὸν κόσμος, μέχρι τότε ποὺ ἀναπαύθηκε.

Τὸ α' μελέτησέ το μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Ὑψωσε τὸν λογισμό σου πάνω ἀπὸ κάθε καιρὸ καὶ χρόνο καὶ κτίσμα νοητὸ καὶ αἰσθητό. Καὶ εἰσερχόμενος, γιὰ νὰ μιλήσω ἔτσι, στὴν ἴδια τὴν αἰωνιότητα καὶ στὸ νοῦ τοῦ Θεοῦ, σκέψου τὶς τρυφὲς καὶ τὶς ἀνέκφραστες ἀγαλλιᾶσεις ποὺ δεχόταν ὁ Θεὸς διὰ μέσου τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας ⁸⁹. Βρίσκοντας τὸν Θεὸ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς τρυφὲς, ζήτησέ του νὰ σοῦ δώσῃ, ἐξαιτίας τῶν ἀφράστων αὐτῶν ἀγαλλιᾶσεων, χάρι καὶ δύναμι, γιὰ νὰ μπορῇς νὰ καταβάλλῃς καὶ νὰ νικήσῃς τοὺς ἐχθροὺς σου· καὶ μάλιστα ἐκεῖνον, ποὺ τότε σὲ πολεμεῖ· κατόπιν ἀναλογιζόμενος τὶς τόσες πολλὲς καὶ ἐξαιρετικὲς πράξεις καὶ ἀρετὲς αὐτῆς τῆς Θεοτόκου, καὶ παρουσιάζοντάς τις ἄλλοτε ὅλες μαζὶ καὶ ἄλλοτε μία ἀπὸ αὐτὲς στὸν Θεό, γιὰ τὴν δύναμι ἐκείνων, ζήτησε ἀπὸ τὴν ἄπειρη ἀγαθότητά του ὅλο ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεσαι καὶ ἐπιθυμεῖς.

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, στρέφοντας ἐκ δευτέρου τὸν νοῦ σου στὸν Κύριό μας, τὸν Υἱό της, ἐνθύμησέ του τὴν Παναγία κοιλιά ποὺ τὸν βάσταξε γιὰ ἐννέα μῆνες· τὴν εὐλάβεια μὲ τὴν ὁποία τὸν προσκύνησε ὅταν γεννήθηκε καὶ τὸν γνώρισε ὡς ἀληθινὸ Θεὸ καὶ τέλειο ἄνθρωπο, Υἱὸ καὶ ποιητὴ της· τοὺς φιλόστοργους ὀφθαλμούς της, ποὺ τὸν εἶδαν τόσο φτωχό· τὶς ἀγκάλες ποὺ τὸν δέχθηκαν, τὸ γάλα ποὺ θήλασε, τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα ποὺ ὑπέφερε γι' αὐτὸν στὴ ζωὴ του καὶ στὸν θάνατό του· καὶ σοῦ ὑπόσχομαι ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ θὰ προκαλέσῃς εὐχάριστη διάθεσι στὸ θεῖο της τέκνο γιὰ νὰ σοῦ ὑπακούσῃ.

Στὸ τέλος στρέψε τὸ νοῦ σου καὶ σ' αὐτὴν τὴν Παναγία Θεοτόκο καὶ θύμησέ της ὅτι στάθηκε ἡ ἐκλεκτὴ ἀπὸ τὴν αἰδίο πρόνοια καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὡς Μητέρα τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐσπλαχνίας καὶ ὡς δική μας Μητέρα καὶ συνήγορος καὶ ὅτι μετὰ ἀπὸ τὸν Υἱό της δὲν ἔχουε ἀσφαλέστερο καὶ δυνατώτερο καταφύγιο νὰ προσφύγουμε, παρὰ σὲ αὐτήν· ὑπενθύμισέ της ὅτι ὅλοι ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπως δὲν ὀνομάζουμε κυρίως πατέρα πάνω στὴ γῆ, ὅπως μᾶς παρήγγειλε ὁ Υἱός της ἐπειδὴ κυρίως μόνον ἓνα Πατέρα ἔχουμε, αὐτὸν ποὺ βρίσκεται στοὺς οὐρανούς: «Καὶ πατέρα σας μὴν ὀνομάσετε κανένα πάνω στὴ γῆ, γιατί ἓνας εἶναι ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος» (Ματθ. 23,9) – μὲ τὸν ἴδιο τρόπο

οὔτε ἄλλη μητέρα ὀνομάζουμε πάνω στὴ γῆ, ἐπειδὴ κυρίως αὐτὴν μόνον ἔχουμε Μητέρα στοὺς οὐρανούς καὶ ὅλοι μας καυχόμαστε νὰ ὀνομαζώμαστε τέκνα της. Γι' αὐτὸ καὶ προσβλέπουμε πρὸς αὐτὴν γιὰ νὰ μᾶς ἐλεήσῃ ὀλοκληρωτικά, ὅπως ἀποβλέπει χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ καὶ στὴν μητέρα του τὸ νήπιο ποὺ ἔχει ἀπογαλακτισθῇ, ὅπως ἔχει γραφεῖ: «Ὑψωσα τὴν ψυχὴ μου σὰν τὸ θηλασμένο βρέφος κοντὰ στὴν μητέρα του» (Ψαλμ. 130,3).

Ἀκόμη ὑπενθύμισέ της τὶς ἀλήθειες ποὺ γράφουν γι' αὐτὴν τὰ βιβλία, ὅτι ὅλοι οἱ πιστοὶ πιστεύουν στὰ τόσο ὑψηλὰ καὶ τόσο θαυμαστὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα καὶ χαρίσματα ποὺ προξένησε σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἐπειδὴ αὐτὴ μόνον ὄντας ἀνάμεσα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὸν μὲν Θεὸ ἔκανε υἱὸ ἀνθρώπου, τοὺς δὲ ἀνθρώπους υἱοὺς Θεοῦ. Ὅτι χωρὶς τὴν μεσιτεία της δὲν μπορεῖ κανένας νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεό, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε ἄγγελος, διότι αὐτὴ μόνον βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν κτιστὴ κι οὐράνια κτίσι· ὅτι αὐτὴ μόνον εἶναι Θεὸς ἄμεσος μετὰ τὸν Θεό, καὶ ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὰ Μητέρα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι αὐτὴ εἶναι ὅχι μόνον ὁ θησαυροφύλακας ὅλου τοῦ πλούτου τῆς Θεότητος, ἀλλὰ καὶ ὁ διαμοιραστὴς σὲ ὅλους, Ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὅλων τῶν ὑπερφυσικῶν ἐλλάμψεων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων ποὺ δίνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν κτίσι. Καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένας ποὺ νὰ τὴν ἐπεκαλέσθηκε μὲ πίστι καὶ νὰ μὴν τὸν ἄκουσε μὲ εὐσπλαγχνία. Τέλος πάντων, παρουσίασέ της τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη τοῦ Μονογενῆ της Υἱοῦ ποὺ ὑπέφερε γιὰ τὴ σωτηρίᾳ μας, καὶ παρακάλεσέ την νὰ ζητήσῃ χάρι γιὰ σένα ἀπὸ αὐτόν, ὥστε καὶ γιὰ σένα τὰ πάθη αὐτὰ νὰ προξενήσουν τὸ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖο τὰ ὑπέφερε ὁ Υἱός της· καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ δική σου σωτηρία· καὶ αὐτὸ ὅχι γιὰ ἄλλο, παρὰ γιὰ δική του δόξα καὶ εὐαρέστησι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν΄ Μερικὲς σκέψεις γιὰ νὰ προστρέχουμε στὴν Θεοτόκο μὲ πίστι καὶ θάρρος

Θέλοντας νὰ προστρέξης στὴν Θεοτόκο μὲ πίστι καὶ θάρρος γιὰ κάθε σου ἀνάγκη, μπορεῖς νὰ τὸ πετύχης ὅταν σκεφθῇς: Α΄) Ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ δοχεῖα (ὅπως τὸ γνωρίζεις ἀπὸ τὴν πεῖρά σου) στὰ ὁποῖα ἔχει τοποθετηθῇ μόσχος ἢ ἄλλο παρόμοιο ἄρωμα πολύτιμο, μολονότι δὲν ὑπάρχει μέσα τους τὸ ἄρωμα, τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ διατηροῦν τὴν εὐωδία τοῦ ἀρώματος ἐκείνου. Καὶ ὅσο περισσότερο χρονικὸ διάστημα παρέμεινε τὸ ἄρωμα μέσα στὸ δοχεῖο, τόσο περισσότερο τὰ δοχεῖα ἐκεῖνα διατηροῦν τὴν εὐωδία· καὶ μάλιστα τόσο περισσότερο εὐωδιάζουν ἐκεῖνα, ὅσο περισσότερο παραμένει τὸ ἄρωμα μέσα, μολονότι ἐκεῖνος ὁ μόσχος ἢ τὸ παρόμοιο ἄρωμα εἶναι μιᾶς περιοριστικῆς καὶ περιορισμένης δυνάμεως. Παρόμοια νὰ σκεφθῇς ὅτι καὶ ἓνας πού στέκεται κοντὰ σὲ μία μεγάλη πυρκαϊά, διατηρεῖ τὴν θερμότητα γιὰ πολὺ καιρὸ καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσί του ἀπὸ τὴν φωτιά. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι ἀληθινά, ἄραγε ἀπὸ ποιά ἄρρητη εὐωδία φιλανθρωπίας, ἀπὸ ποιά φλόγα ἀγάπης καὶ ἀπὸ ποιὸν λογισμὸν ἐλέους καὶ εὐσπλαχνίας μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι γεμάτα τὰ σπλάγχνα τῆς Θεοτόκου, πού γιὰ ἐννέα μῆνες κράτησε στὰ σπλάγχνα της τὸ Χριστό, τὸ ἀκένωτο μύρο, πού κρατεῖ πάντοτε στὸ στήθος της καὶ στὴν ἀγάπη της, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ ἴδια ἡ αὐτοαγάπη καὶ τὸ ἴδιο αὐτοέλεος καὶ αὐτοευσπλαχνία καὶ ὄχι περιορισμένης δυνάμεως καὶ μικρῆς διάρκειας, ἀλλὰ ἀτέλειωτης καὶ ἀπεριόριστης;

Ἔτσι ὅπως ὁποῖος ἀγγίζει στὰ δοχεῖα πού ἔχουν τὸ μύρο, δέχεται τὴν εὐωδία πάνω του, καὶ ὁποῖος πλησιάζει σὲ μία μεγάλη πυρκαϊά, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ δεχθῇ ἀπὸ τὴν θερμότητά της, ἔτσι καὶ πολὺ περισσότερο κάθε φτωχὸς πού ἔχει ἀνάγκη καὶ πλησιάζει μὲ ταπείνωσι καὶ πίστι στὸ οὐράνιο μύρο, στὴν φωτιά τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐλέους καὶ τῆς εὐσπλαχνίας, πού πάντοτε εὐωδιάζει καὶ πάντοτε ἀνάβει στὸ στήθος τῆς Παρθένου, ὅπωςδήποτε θὰ δεχθῇ βοήθειες, εὐεργεσίες καὶ χάριτες, τόσο περισσότερες, ὅσο περισσότερο συχνὰ καὶ μὲ μεγαλύτερη πίστι καὶ θάρρος πλησιάσῃ.

Β΄) Ὅτι κανένα κτίσμα δὲν ἀγάπησε τόσο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, οὔτε συμμορφώθηκε τόσο μὲ τὸ θέλημά Του, ὅσο ἡ Παναγία του Μητέρα, ἀφενὸς μὲν διότι τὸν γέννησε μόνη χωρὶς ἄνδρα, ἀφετέρου διότι γέννησε μόνο αὐτὸν καὶ κανένα ἄλλον, καὶ ἔτσι δὲν μοιράσθηκε καθόλου μὲ ἄλλον ἢ ἀγάπη της. Ἄν λοιπὸν αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγαπητὸς Υἱὸς τῆς Παρθένου, ἔδωσε ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ ὅλο του τὸν ἑαυτὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἔδωσε τὴν μητέρα του ὡς μητέρα μας καὶ συνήγορο γιὰ νὰ μᾶς βοηθᾷ, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἀποτελεῖ μέσον τῆς σωτηρίας μας, πῶς καὶ μὲ ποῖο τρόπο θὰ μπορέσῃ

κάποτε αὐτὴ ἡ ἀγαπημένη του μητέρα καὶ δική μας συνήγορος νὰ γίνῃ ἀποστάτης τῆς θελήσεως τοῦ τόσο ἀγαπημένου της Υἱοῦ καὶ νὰ μὴ μᾶς βοηθήσῃ;

Γι' αὐτὸ ἀγαπητέ, πρόστρεχε, πρόστρεχε μὲ θάρρος γιὰ κάθε σου ἀνάγκη στὴν Παναγία Θεοτόκο. Γιατὶ ἐκείνη ἡ ἐπιστοσύνη καὶ τὸ θάρρος ποὺ δείχνεις σ' αὐτήν, εἶναι πλούσια καὶ μακαρία καὶ ἀσφαλὲς καταφύγιο καὶ πάντοτε δίνει στὴν καρδιά σου χάριτες καὶ ἐλεημοσύνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄ Πῶς πρέπει νὰ μελετᾷ κανεὶς καὶ νὰ προσεύχεται διὰ μέσου τῶν Ἀγγέλων καὶ ὅλων τῶν Ἀγίων.

Δυὸ τρόπους μπορεῖς νὰ μεταχειρισθῇς γιὰ νὰ δεχθῇς τὴν βοήθεια καὶ προστασία τῶν ἐπουρανίων ἁγίων. Ὁ ἓνας εἶναι νὰ στραφῇς πρὸς τὸν Οὐράνιο Πατέρα καὶ νὰ τοῦ δείξης τὴν ἀγάπην μὲ τὴν ὁποία ἀγαπᾶται καὶ τοὺς αἰνους μὲ τοὺς ὁποίους ὑμνεῖται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἁγίους τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἁγῶνες καὶ τὰ βάσανα ποὺ ὑπέφεραν αὐτοὶ οἱ ἅγιοι πάνω στὴ γῆ γιὰ τὴν δόξα του· καὶ ἔτσι μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων νὰ ζητήσης ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά του ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεσαι. Ὁ ἄλλος εἶναι νὰ προστρέξης σ' αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πνεύματα τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Ἀγίων, διότι ἐκεῖνα ἐπιθυμοῦν ὅχι μόνο τὴν ἐπίγειαν σωτηρίαν μας καὶ τελειότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν μας στοὺς οὐρανούς καὶ νὰ ζητήσης νὰ σὲ βοηθήσουν ἐναντίον ὅλων τῶν κακιῶν τῶν ἐχθρῶν σου καὶ νὰ σὲ προστατέψουν ἀκόμη κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου σου. Σκέψου καμμία φορὰ καὶ τὶς πολλὰ καὶ ἐξαιρετικὰ χάριτες ποὺ δέχθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτοὶ οἱ Ἅγιοι τοῦ οὐρανοῦ, διεγείροντας καὶ ἀνάβοντας μέσα σου μία δυνατὴ χαρὰ καὶ ἀγάπην γι' αὐτούς, γιατί εἶναι πλουτισμένοι μὲ τόσα ὑπερφυσικὰ χαρίσματα τὰ ὁποῖα νὰ τὰ ὑπολογίζης σὰν νὰ εἶναι δικά σου. Μάλιστα, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ χαίρεσαι περισσότερο γιατί τὰ ἔχουν αὐτοὶ καὶ ὅχι ἐσύ, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι αἰνετὸς καὶ εὐλογημένος. Καὶ γιὰ νὰ κάνῃς αὐτὴ τὴν ἄσκησιν μὲ εὐκολία καὶ τάξι, διαίρεσε τὰ τάγματα τῶν Ἀγίων τῆς ἡμέρας μὲ τὴν ἐξῆς τάξιν: Τὴν Δευτέρα νὰ παρακαλῇς τὰ ἐννέα Τάγματα τῶν Ἀγγέλων· τὴν Τρίτη τὸν Τίμιον Πρόδρομον· τὴν Τετάρτη τοὺς Πατριάρχας καὶ Προφῆτας· τὴν Πέμπτη τοὺς Ἀποστόλους· τὴν Παρασκευὴ τοὺς μάρτυρες· τὸ Σάββατο τοὺς Ἱεράρχες μὲ τοὺς ἄλλους Ἀγίους· τὴν Κυριακὴν τὴν Παρθένον μὲ τὶς ἄλλες Ἀγίες.

Ἀλλὰ καθημερινὰ μὴ σταματήσης νὰ προστρέχῃς στὴν Θεοτόκον, τὴν Βασίλισσαν ὅλων τῶν Ἀγίων, στὸν Ἄγγελον τὸν φύλακά σου, στὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἀγίους τοὺς συνηγόρους καὶ βοηθοὺς σου. Νὰ παρακαλῇς καθημερινὰ τὴν Ἀειπάρθενο Μαρίαν, τὸν Υἱὸ της, τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστὸν καὶ τὸν οὐράνιον Πατέρα του, γιὰ νὰ σὲ ἀξιώσουν τῆς χάριτος αὐτῆς· δηλαδὴ γιὰ νὰ σοῦ δώσουν γιὰ κύριον καὶ καθολικόν σου συνήγορον καὶ ὑπερασπιστὴν τὸν δίκαιον Ἰωσήφ τὸν μνήστορα. Καὶ κατόπιν πρόστρεχε σ' αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Ἰωσήφ μὲ δεήσεις καὶ θάρρος γιὰ νὰ σὲ δεχθῇ στὴν προστασίαν του. Διότι ἀναρίθμητες ἦσαν οἱ εὐεργεσίαι ποὺ δέχθηκαν ἀπὸ αὐτὸν ἐκεῖνοι ποὺ τὸν εἶχαν σὲ εὐλάβειαν καὶ πρόστρεξαν σ' αὐτόν, ὅχι μόνον ὅταν εἶχαν πνευματικὰς ἀνάγκες, ἀλλὰ καὶ ὑλικὰς, καὶ ἰδιαίτερα νὰ τοὺς καθοδηγῇ πῶς πρέπει νὰ προσεύχονται καὶ νὰ μελετοῦν σωστά. Γιατὶ ἂν τοὺς ἄλλους Ἀγίους τοὺς ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς ἐπειδὴ τὸν τίμησαν καὶ ὑποτάγησαν σ' αὐτόν, πόσο περισσότερο πρέπει

νὰ πιστεύουμε ὅτι ἀγαπᾷ τὸν ταπεινότατο αὐτὸν καὶ ἅγιο; καὶ πόσο ἰσχύουν οἱ παρακλήσεις τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ εἶχε τόση τιμὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ὅταν σωματικὰ ἦταν στὴ γῆ, ποὺ θέλησε νὰ ὑποτάσσεται σ' αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ὑπακούει ὡς Πατέρα του, ὅπως ἀναφέρει τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο (Λουκ. 2,51), καὶ νὰ τὸν ὑπηρετῇ σὲ ὅ,τι ἦταν ἀνάγκη, ὅπως καθαρὰ ἀποδεικνύει στὰ Ἀσκητικά του ὁ Μέγας Βασίλειος ⁹⁰;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΒΒ Ἡ μελέτη τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου προξενεῖ διάφορες διαθέσεις καὶ θεοφιλεῖ πάθη στὴν καρδιά μας.

Ἐκεῖνα ποὺ εἶπα προηγουμένως γιὰ τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, εἶναι γιὰ νὰ νὰ προσευχώμαστε καὶ νὰ τὰ μελετοῦμε καὶ γιὰ νὰ ζητήσουμε κατόπιν ἐκείνη τὴν χάρι ποὺ θέλουμε.

Τώρα ἐδῶ προσθέτω πὼς μπορούμε ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτῶν τῶν ἰδίων παθῶν νὰ προξενήσουμε στὴν καρδιά μας διάφορες διαθέσεις καὶ ἅγια πάθη. Θέλοντας λοιπὸν νὰ μελετήσης τὴ σταύρωσι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μπορείς νὰ σκεφθῇς τὰ νοήματα ποὺ ἀκολουθοῦν:

Α΄) Ὅτι τὴν ὥρα ποὺ βρισκόταν ὁ Κύριός μας πάνω στὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, μὲ μανία τὸν ξεγύμνωσε ἐκεῖνος ὁ λυσσασμένος λαὸς καὶ κατάσχισε τὶς σάρκες του, ποὺ προηγουμένως ἦταν κολλημένες στὰ ροῦχα του ἀπὸ τοὺς δαρμούς.

Β΄) Ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸν σταυρὸ ἀφαίρεσαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴ του τὸ ἀκάνθινο στεφάνι, τὸ ὁποῖο, μετὰ τὴν σταύρωσι τοποθετώντας το πάνω του, ἔγινε αἰτία νέων πληγῶν.

Γ΄) Ὅτι μὲ τὰ κτυπήματα τῶν σφυριῶν καὶ τῶν καρφιῶν προσηλώθηκε πολὺ σκληρὰ πάνω στὸ γυμνὸ καὶ κατάξηρο ξύλο τοῦ σταυροῦ.

Δ΄) Ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἔφθαναν τὰ θεῖα του μέλη γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν, τὰ ἄπλωσαν μὲ τόση βία ἐκεῖνοι οἱ αἰμοβόροι στρατιῶτες, ὥστε βγῆκαν ἀπὸ τὴν θέσι τοὺς ὅλα τὰ κόκκαλα, καὶ μπορούσαν ἓνα ἓνα νὰ μετρηθοῦν, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἐκεῖνο τὸ χωρίο: «Ἀπαρίθμησαν ὅλα τὰ ὀστᾶ μου» (Ψαλμ. 21,18).

Ε΄) Ὅτι τὴν ὥρα ποὺ τὸν κρεμοῦσαν στὸ ξερὸ ξύλο, ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ στηριχθῇ ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ καρφιά, ἀναγκαστικὰ μὲ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἄνοιγαν περισσότερο οἱ πανάγιες πληγὲς καὶ ἀπὸ αὐτὸ αἰσθανόταν ὁ γλυκύτατος Ἰησοῦς μας πόνους δριμύτατους στὴν καρδιά του.

Ἔτσι ἀπὸ αὐτὲς ἢ ἀπὸ ἄλλες παρόμοιες μελέτες, ἂν θέλῃς, μπορῇς νὰ προξενήσης στὸν ἑαυτὸ σου διάθεσι καὶ πάθος ἀγάπης γιὰ τὸν Θεό σου, φρόντισε, τότε, ἀπὸ τὴν γνῶσι τῶν παρόμοιων παθῶν νὰ περάσης στὴν μεγαλύτερη γνῶσι τῆς ἁπείρης ἀγαθότητος τοῦ Κυρίου σου καὶ τῆς ἀγάπης του πρὸς ἐσένα· καὶ ὅταν αὐξηθῇ αὐτὴ ἡ γνῶσις μέσα σου, θὰ αὐξηθῇ καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριό σου.

Γιὰ νὰ δεχθῇς λοιπὸν στὴν καρδιά σου πόνο, λύπη καὶ συντριβή, διότι μὲ τὶς ἁμαρτίες σου λύπησες τόσες φορές τὸν Θεό σου καὶ μὲ τόση μεγάλη ἀχαριστία, σκέψου αὐτὴν τὴν ἁπείρη ἀγαθότητα καὶ ἀγάπη ποὺ σοῦ ἔδειξε ὁ Κύριος τῶν πάντων, ὁ ὁποῖος ἔπαθε καὶ ὑπέφερε τόσο πολὺ γιὰ τὶς παρανομίες σου.

Γιὰ νὰ παρακινηθῇς στὴν ἐλπίδα, σκέψου ὅτι ἓνας Κύριος μέγας καὶ ὑψηλὸς ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ ταλαιπωρηθῇ τόσο πολὺ, γιὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν

ἁμαρτία σου, γιὰ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ δαίμονα καὶ ἀπὸ τὰ μερικά σου σφάλματα καὶ γιὰ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν αἰώνιο Πατέρα σου καὶ γιὰ νὰ σοῦ δώσῃ θάρρος ὥστε σὲ κάθε σου ἀνάγκη σ' αὐτὸν νὰ προστρέχῃς.

Γιὰ νὰ παρακινηθῇς στὴ χαρά, ἀπὸ τὰ βάσανά του πέρασε στὰ ἀποτελέσματα τῶν βασάνων του. Μὲ ἄλλα λόγια σκέψου ὅτι μὲ ἐκεῖνα τὰ βάσανα καθαρίζει τὶς ἁμαρτίες ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐξευμενίζει τὴν ὀργὴν τοῦ Πατέρα του. Συγχύζει τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους. Θανατώνει τὸν θάνατο. Μὲ τὶς ψυχὲς τῶν ἁγίων ἀναπληρώνει τὸν τόπο τῶν ἐκπεσόντων Ἀγγέλων καὶ προξενεῖ χαρὰ στὸν Ἄναρχο Πατέρα του καὶ στὸ Ὁμοούσιο Πνεῦμα του, κερδίζοντας τὴν Παρθένο Μαρία καὶ ὅλη τὴν θριαμβεύουσα Ἐκκλησία στοὺς οὐρανούς καὶ τὴν στρατευόμενη Ἐκκλησία στὴ γῆ.

Γιὰ νὰ μισήσῃς τὶς ἁμαρτίες σου, νὰ χρησιμοποίησῃς ὅλους τοὺς λογισμοὺς ποὺ θὰ μελετήσῃς γιὰ τὸ σκοπὸ μόνον αὐτό· δηλαδή, σκέψου ὅτι ὁ Κύριός μας δὲν ἔπαθε γιὰ ἄλλο σκοπὸ, παρὰ μόνον γιὰ νὰ σὲ κάνῃ νὰ μισήσῃς τὶς ἁμαρτίες καὶ τὶς κακὲς σου ἐπιθυμίες· καὶ μάλιστα τὴν ἐπιθυμία ἐκείνη ποὺ σὲ κυριεύει περισσότερο καὶ εἶναι ἀντίθετη στὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ νὰ ἔλθῃς σὲ ἔκπληξι καὶ θαυμασμό, σκέψου ποιό πρᾶγμα μπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτό, δηλαδή νὰ βλέπῃς τὸν Ποιητὴ τοῦ παντός, ποὺ χορηγεῖ τὴν ζωὴ σὲ ὅλα, νὰ καταδικάζεται σὲ θάνατο ἀπὸ τὰ κτίσματά του· νὰ βλέπῃς καταπατημένη καὶ ξευτελισμένη τὴν ὑπέρτατη μεγαλειότητα· καταδικασμένη τὴν δικαιοσύνη· φτυμένη τὴν ὠραιότητα· νὰ μισῇται ἢ ἀγάπη τοῦ Οὐράνιου Πατέρα· νὰ βλέπῃς ἐκεῖνο τὸ ἄκτιστο καὶ ἀπρόσιτο φῶς, νὰ καταντήσῃ στὴν ἐξουσία τοῦ σκότους· ἢ αὐτοδόξα καὶ εὐδαιμονία νὰ θεωρῇται ἀτιμία καὶ καταφρόνησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ νὰ φθάσῃ στὴν μεγαλύτερη ταλαιπωρία.

Γιὰ νὰ λυπᾶσαι μαζί μὲ τὸν λυπημένο Κύριό σου, ἀφήνοντας τὰ ἐξωτερικά του βάσανα, σκέψου ἄλλα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα ποὺ τὸν βασάνιζαν ἐσωτερικῶς. Γιατὶ, ἂν λυπᾶσαι γιὰ τὰ ἐξωτερικά, πολὺ περισσότερο, θὰ εἶναι θαῦμα βέβαια, πῶς δὲν σχίζεται ἡ καρδιά σου ἀπὸ τὴν λύπη γιὰ τὰ ἐσωτερικά του πάθη! Δηλαδή, ὅταν σκεφθῇς ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ, βλέποντας καθαρὰ τὸν Θεὸ πάνω στὴ γῆ μὲ ἐκείνη τὴν λεγόμενη μακάρια ὄρασι, ὅπως τώρα τὸν βλέπει στὸν οὐρανὸ ⁹¹, καὶ τότε τὸν γνώριζε ὡς ἀξιώτατο καὶ ἀνώτερο κάθε τιμῆς καὶ ὑπηρεσίας, γι' αὐτὸ καὶ ἐπιθυμοῦσε ὅλα τὰ κτίσματα μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις νὰ τοῦ ἀποδίδουν τὴν τιμὴ αὐτή. Ἔτσι βλέποντας τὸν Θεὸ ἀντίθετα τώρα νὰ ἔχῃ προσβληθῇ τόσο ἄσχημα καὶ νὰ εἶναι βρισμένος ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα σφάλματα καὶ τὶς βδελυρὲς παρανομίες τοῦ κόσμου, ἀμέσως πληγωνόταν ἀπὸ ἀναρίθμητους πόνους καὶ βάσανα· αὐτὰ τὰ βάσανα τόσο περισσότερο τὸν βασάνιζαν, ὅσο μεγαλύτερη ἦταν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐπιθυμία του γιὰ νὰ τιμᾶται καὶ νὰ ὑπηρετῇται ἀπὸ ὅλους ἢ τόσο Ὑψίστη μεγαλειότητα. Καὶ λοιπόν, ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ

καταλάβη τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ἔτσι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβη πόσο σκληρὴ καὶ πόσο βαρεῖα ἦταν γι' αὐτὸ αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ λύπη τοῦ Ἑσταυρωμένου Ἰησοῦ.

Μαζὶ μὲ αὐτὰ σκέψου ὅτι ἀγαπώντας ὁ Κύριος ὑπερβολικὰ ὅλα του τὰ κτίσματα, ἀναλογικὰ μὲ τὴν ἀγάπη του αὐτὴν, λυπήθηκε ὑπερβολικὰ γιὰ ὅλες τὶς ἁμαρτίες τους, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐπρόκειτο νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ αὐτόν. Διότι γιὰ κάθε τους θανάσιμο ἁμάρτημα ποὺ ἔκαναν καὶ πρόκειται νὰ κάνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι γεννήθηκαν καὶ ὅσοι πρόκειται νὰ γεννηθοῦν, καὶ νὰ τὸ πῶ πιὸ ἀπλά, ὅσες φορές πρόκειται κάποιος νὰ ἁμαρτάνῃ, τόσες φορές καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὸν Κύριο, μὲ τὸν ὁποῖο μποροῦσε νὰ εἶναι ἐνωμένος μὲ τὴν ἀγάπη. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τόσο σκληρότερος στάθηκε γιὰ τὸν Ἰησοῦ, ἀπὸ τὸν χωρισμὸ τῶν σωματικῶν μελῶν, ὅταν χωρισθοῦν καὶ βγοῦν ἀπὸ τὸν φυσικὸ τους τόπο, ὅσο ἡ ψυχὴ, ὄντας πνεῦμα καθαρὸ, εἶναι εὐγενέστερη καὶ τελειότερη ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ στὴ συνέχεια εἶναι πιὸ χωρητικὴ τοῦ πόνου. Ἀνάμεσα στὰ πάθη αὐτὰ τοῦ Κυρίου ποὺ δοκίμασε γιὰ τὰ κτίσματα, αὐστηρότερο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δοκίμασε γιὰ ὅλες τὶς ἁμαρτίες τῶν κολασμένων, πού, μὴ μπορώντας νὰ ἐνωθοῦν μαζί του, πρόκειται νὰ ὑποφέρουν ἀνεκδιήγητα αἰώνια βάσανα.

Ἄν ἡ ψυχὴ σου, ἀδελφέ, δὲν πόνεσε ἀπὸ τὰ λεχθέντα βάσανα τοῦ ἀγαπητοῦ τῆς Ἰησοῦ, ἃς προχωρήσῃ λίγο περισσότερο μὲ τὸν λογισμό τῆς καὶ θὰ βρῇ σ' αὐτὸν περισσότερα βάσανα καὶ πολὺ πιὸ βαριὰ γιὰ νὰ τὸν συμπονέσῃ. Διότι ὁ Κύριος βασανίσθηκε καὶ μὲ τοὺς ἀμέτρητους πόνους του ξεχρέωσε ὅχι μόνο τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔχουν γίνει, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνες ποὺ θὰ γίνουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ⁹². καὶ ἐκεῖνες βέβαια τὶς συγχώρεσε, τὶς ἄλλες ὅμως μᾶς ἔδωσε τὴν δύναμι νὰ τὶς ἀποφεύγουμε.

Δὲν θὰ λείψουν καὶ ἄλλες σκέψεις γιὰ νὰ συμπονέσῃς τὸν Ἑσταυρωμένο. Γιατὶ ὁ Κύριος πάνω στὸ σταυρὸ ἔνωσε ὅλα τὰ εἶδη τῶν πόνων, χωρὶς καμία ἐξαίρεσι, ποὺ μποροῦσε νὰ περάσῃ κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Ἔτσι οἱ ὕβρεις, οἱ πειρασμοί, οἱ συκοφαντίες, οἱ σκληραγωγίες καὶ κάθε στενοχώρια καὶ δοκιμασία ὅλων τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου, βασάνισαν τὴν ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ πολὺ πιὸ δυνατὰ, ἀπὸ ὅσο βασανίσθηκαν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ ἔπαθαν. Γιατὶ ὅλες τὶς θλίψεις μεγάλες καὶ μικρές, τόσο τῆς ψυχῆς ὅσο καὶ τοῦ σώματος, ποὺ δοκίμασαν οἱ ἄνθρωποι σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς ζωῆς τους, μέχρι τὸν πιὸ μικρὸ κεφαλόπονο καὶ μέχρι τὸ κέντημα τῆς βελόνας, τὰ δοκίμασε ὅλα μέχρι τὸ τέλος, καὶ γιὰ τὴν ἄπειρη ἀγάπη του θέλησε νὰ συμπονέσῃ καὶ νὰ χαράξῃ στὴν καρδιά του ὁ σπλαγχνικώτατος Κύριός μας, διότι ἦταν νέος Ἀδὰμ καὶ Πατέρας πνευματικὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Δὲν εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ διηγηθῇ κανεὶς πόσο τὸν ἔθλιψαν οἱ πόνοι τῆς Παναγίας Του Μητέρας, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ μὲ κάθε τρόπο καὶ γιὰ ὅλα τὰ αἷτια ποὺ βασάνισαν τὸν Υἱό της, συμπόνεσε καὶ συνέπαθε μαζί σὲ πάρα πολὺ μεγάλο

βαθμό. Ἔτσι αὐτοὶ οἱ πόνοι τῆς Παναγίας Του Μητέρας ἀνανέωσαν στὸ εὐλογημένο της Τέκνο τὶς ἐσωτερικὲς του πληγὲς καὶ ἡ γλυκυτάτη του καρδιά ἔμεινε σὰν νὰ εἶχε πληγωθῇ ἀπὸ ἀμέτρητα πυρακτωμένα βέλη· ἡ καρδιά του αὐτή, γιὰ τὰ τόσα βάσανα ποὺ εἶπα καὶ γιὰ ἄλλα σχεδὸν ἀμέτρητα καὶ ἄγνωστα σὲ μᾶς, μποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς εὐκόλα, ὅτι ἦταν ἓνας ἄδης ἀγαπητικὸς ἐκουσίων βασάνων, ὅπως λέγεται ὅτι συνήθιζε νὰ ὀνομάζει μία εὐλαβὴς ψυχὴ μὲ ἀγία ἀπλότητα τὸν Ἑσταυρωμένο.

Τέλος πάντων, ἂν ἀγαπητέ, σκεφθῆς καλὰ τὴν αἰτία ὅλων τῶν βασάνων ποὺ ἀναφέρθηκαν, ποὺ ὑπέφερε ὁ Λυτρωτὴς μας καὶ Κύριος, δὲν θὰ ἔβρισκες ἄλλη ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. «Αὐτὸς φορτώθηκε τὶς θλίψεις μας καὶ ὑπέφερε τοὺς πόνους τοὺς δικούς μας» (Ἠσ. 53,5). Ἔτσι βγαίνει καθαρὰ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ νὰ συμπάσχεις καὶ σὺ πραγματικὰ μὲ τὸν Ἑσταυρωμένο σου Θεὸ καὶ νὰ ἀνταποδώσης τὶς εὐεργεσίες ποὺ αὐτὸς σοῦ ζητάει καὶ ἐσὺ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κάνεις χωρὶς καμμία πρόφασι καὶ δικαιολογία, εἶναι τὸ νὰ πονᾷς πράγματι γιὰ τὴν ἀγάπη του, τὸ ὅτι τὸν λύπησες, τὸ νὰ μισῆς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ πολεμᾷς γενναῖα ἐναντίον ὅλων του τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐναντίον ὅλων σου τῶν κακῶν κλίσεων καὶ θελημάτων, γιὰ νὰ βγάλῃς ἀπὸ πάνω σου, μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, τὸν παλιὸ ἄνθρωπο μαζί μὲ τὶς πράξεις του καὶ νὰ ντυθῇς τὸν νέο, στολίζοντας τὴν ψυχὴ σου μὲ τὶς εὐαγγελικὲς ἀρετές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν ΟΙ ὠφέλειες ποὺ μπορούμε νὰ δεχθοῦμε ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ Ἑσταυρωμένου καὶ ἡ μίμησις τῶν ἀρετῶν του.

Κοντὰ στὶς ἄλλες ὠφέλειες ποὺ μπορεῖς νὰ δεχθῇς ἀπὸ τὴν ἀγία μελέτη αὐτὴ τοῦ Ἑσταυρωμένου εἶναι: Α΄) Τὸ νὰ λυπᾶσαι καὶ νὰ πονᾷς ὄχι μόνο γιὰ τὶς περασμένες σου ἁμαρτίες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ πάθη ποὺ ζοῦν ἀκόμη μέσα σου, τὰ ὁποῖα ἔβαλαν τὸν Κύριό σου στὸ σταυρό. Β΄) Τὸ νὰ τοῦ ζητήσης συγχώρεσι γιὰ τὰ πταίσματά σου καὶ χάρι νὰ μισήσης τέλεια τὸν ἑαυτό σου· γιὰ νὰ μὴ τὸν λυπήσης πλέον. Μάλιστα γιὰ ἀνταμοιβὴ τῶν τόσων παθημάτων του νὰ τὸν ἀγαπᾷς καὶ νὰ τὸν ὑπηρετῇς στὸ ἐξῆς τέλεια, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ γίνη χωρὶς αὐτὸ τὸ ἅγιο μῖσος τῶν ἁμαρτιῶν σου. Γ΄) Νὰ διώχνῃς ἀπὸ μέσα σου κάθε κακὴ κλίσι, ὅσο μικρὴ κι ἂν εἶναι. Δ΄) Νὰ ἀγωνίζεσαι μὲ ὅλη σου τὴν δύναμι νὰ μιμῇσαι τὶς ἀρετὲς τοῦ λυτρωτῆ σου, ποὺ ἔπαθε ὄχι μόνο γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ πληρώνοντας γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ παράδειγμα γιὰ νὰ ἀκολουθήσουμε στὰ ἅγια ἴχνη του: «Ὁ Χριστὸς ἔπαθε γιὰ χάρι μας, ἀφήνοντάς σας ὑπόδειγμα γιὰ νὰ βαδίζετε στ' ἀχνάρια του» (Α΄ Πέτρου 2,21).

Κι ἐδῶ σοῦ δείχνω ἓναν τρόπο μελέτης, τὸν ὁποῖον θὰ μεταχειρισθῇς γιὰ νὰ μιμῇσαι τὶς ἀρετὲς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὶς διακηρύττῃς, ὅπως ἀναφέρεται: «Νὰ διακηρύξετε τὰ μεγαλεῖα ἐκείνου ποὺ σᾶς ὠδήγησε ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ θαυμαστό τοῦ φῶς» (Α΄ Πέτρου 2,9).

Λοιπὸν, γιὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴ τῆς ἀμνησικακίας καὶ νὰ μὴν ἔχῃς μῖσος πρὸς τοὺς ἐχθρούς σου καὶ μνησικακία, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀγαπᾷς, νὰ τοὺς συγχωρῇς καὶ ὀλόψυχα νὰ παρακαλᾷς γι' αὐτοὺς τὸν Θεὸ γιὰ νὰ τοὺς συγχωρέσῃ κι ἐκεῖνος, κι ἂν ἀκόμη σὲ ἔβρισαν, κι ἂν σὲ ζημίωσαν, καὶ ἂν κινδύνεψε ἡ ζωὴ σου μέχρι θανάτου, κοίταξε τότε μία φορὰ τὸν Κύριό σου καρφωμένο πάνω στὸ σταυρὸ καὶ γεμάτον ἀπὸ αἷματα. Πρόσεξέ τον πῶς μὲ τὸ ἀκάνθινο στεφάνι στὴν κεφαλὴ, μὲ πρόσωπο ταπεινωμένο καὶ φτυμμένο καὶ μὲ ξηραμένα χεῖλη, φωνάζει καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα του, γιὰ νὰ συγχωρέσῃ τοὺς σταυρωτές του: «Πάτερ, ἄφες» (Λουκ. 23,34)· μολονότι μπορούσε νὰ νὰ διατάξῃ τὴν γῆ καὶ νὰ τοὺς καταπιῇ αὐτοστιγμεί! καὶ λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ νὰ σκεφθῇς τὸ ἐξῆς: Ἄν ἐκεῖνος ὁ Παντοδύναμος Δεσπότης συγχώρεσε τὴν ἁμαρτία τῶν τόσο θανατηφόρων ἐχθρῶν του, ποιὸ σπουδαῖο πρᾶγμα εἶναι, ἂν ἐσὺ ὁ τιποτένιος, ἂν ἐσὺ ὁ βρωμερὸς καὶ τὸ τιποτένιο σκουληκι τῆς γῆς, μιμηθῇς ἐκεῖνον καὶ συγχωρέσῃς τοὺς ἐχθρούς σου ἀπὸ τὴν καρδιά σου!

Γιὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπακοῆς στοὺς πνευματικούς σου πατέρες καὶ γιὰ νὰ ἔχῃς ταπεινώσι στὴν καρδιά σου, σκέψου αὐτὸν τὸν προαιώνιο καὶ

ὁμοούσιο Λόγο τοῦ Πατρός, πού μὲ μόνο τὸ νεῦμα του ἔκτισε τὰ πάντα, πὼς ἔγινε τόσο ὑπήκοος στὸ πατρικὸ θέλημα καὶ τόσο ταπεινώθηκε, ὥστε καταδέχθηκε θάνατο, καὶ μάλιστα θάνατο σταυρικό, ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος: «Ταπεινώθηκε θεληατικὰ ὑπακούοντας μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ» (Φιλιπ. 2,8). Μὲ τὴν λέξι τοῦ σταυροῦ δείχνει τὸν πιὸ ἄτιμο καὶ τὸν πιὸ κατάδικο καὶ τὸν πιὸ καταραμένο θάνατο, πού δέχθηκε ὁ Κύριος. «Ὅποιος κρεμιέται εἶναι καταραμένος ἀπὸ τὸν Θεό» (Δευτερ. 21,23). Θάνατος τὸν ὁποῖο δὲν δέχθηκε ποτὲ ἄνθρωπος στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου. Καὶ ἐν συντομίᾳ, πρόσεξε τὶς ἀτιμίες πού ὑπέστη στὰ ἐξῆς περιστατικά: Προδίνεται ἀπὸ ἓνα μαθητὴ του· ὁ ἄλλος τὸν ἀρνεῖται· οἱ ὑπόλοιποι μαθητὲς καὶ ἀπόστολοι φεύγουν καὶ τὸν ἐγκαταλείπουν μόνο του! Αὐτὰ ἔγιναν γιὰ τὸν Κύριό μας αἷτια πάρα πολὺ μεγάλης ἀτιμίας. Διότι ὅλος ὁ κόσμος μιλοῦσε ἐναντίον του, ὅτι δηλαδὴ ἦταν ἄνθρωπος τόσο κακοῦ χαρακτήρα, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ μαθητὴς του τὸν μίσησε γιὰ τὶς κακίες του καὶ τὸν πρόδωσε· καὶ ὁ ἄλλος τὸν ἀπαρνήθηκε ὡς ἀπατεῶνα καὶ ψεύτη. Καὶ κατόπιν ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι μαθητὲς, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἀγαποῦσαν μὲ ἀληθινὴ ἀγάπη, ἀλλὰ ὑποκριτικά, ὕστερα τὸν μίσησαν καὶ τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ ἔφυγαν. Στέκεται μπροστὰ σὲ πολλὰ καὶ διάφορα κριτήρια τοῦ Ἄννα, τοῦ Καϊάφα, τοῦ Πιλάτου καὶ τοῦ Ἡρώδη! Ὁ ἀρχιεπιστὴς Βαρραβᾶς θεωρεῖται καλλίτερος ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ καὶ προτιμᾶται ἀπὸ τὸν λαό! καὶ ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν πάρα πολὺ μεγάλη ἀτιμία! Περιπαίζεται ἀπὸ τὸν Ἡρώδη, ἀφοῦ τὸν ἔντυσε λαμπρὸ φόρεμα καὶ ἀποστέλλεται συνοδευόμενος ἀπὸ τὰ βασιλικά του στρατεύματα! Περιπαίζεται ἀπὸ τὸν Πιλάτο μὲ τὸ ντύσιμο τῆς πορφύρας, μὲ τὸ ἀκάνθινο στεφάνι καὶ μὲ τὸ καλάμι στὸ δεξιὸ χέρι καὶ προσκυνεῖται δῆθεν ὡς βασιλιάς ψεύτικος! Φτύνεται! Σκεπάζεται τὸ πρόσωπό του καὶ ἔτσι χαστουκίζεται καὶ δέχεται χτυπήματα! Κάθε ἓνας βλέπει ὅλα αὐτὰ πόσο ἀτιμωτικά εἶναι. Σηκώνει μόνος του τὸ σταυρὸ του στοὺς ὤμους του ⁹³ καὶ τρέχει διὰ μέσου τῆς Ἱερουσαλὴμ στὸν τόπο τοῦ Κρανίου! Ξεγυμνώνεται καὶ σταυρώνεται ὡς ληστὴς μὲ τοὺς ληστὲς, ὅχι χωρὶς καρφιά ⁹⁴, ἀλλὰ μὲ καρφιά, γιὰ νὰ νομίζουν ἐκεῖνοι πού θὰ τὸν βλέπουν ὅτι ἦταν ἓνας κακοποιὸς ἄνθρωπος καὶ ἀποστάτης καὶ στασιαστής! Χλευάζεται πάνω στὸ σταυρὸ, ὄντας ἀπὸ μία τόσο πολυάνθρωπη πόλι, πού μπορούσε τότε ἡ Ἱερουσαλὴμ νὰ ἔχη πάνω ἀπὸ δυὸ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους! Μπροστὰ σ' αὐτοὺς θεατρίσθηκε μάλιστα καὶ διαπομπεύθηκε μὲ τὸν τρίγλωσσο τίτλο ⁹⁵ πού ἦταν ἐπάνω στὸ σταυρὸ, καὶ ἀντὶ νὰ ποτισθῇ μὲ νερὸ στὴν δίψα του, ποτίσθηκε χολὴ καὶ ξύδι. Δὲν τέλειωσαν μέχρις ἐδῶ οἱ ἀτιμώσεις του. Καὶ μετὰ τὸν θάνατό του δέχεται λόγχη στὴν πλευρά, κηρύττεται πλάνος, καὶ ὁ Τάφος του σφραγίζεται δῆθεν γιὰ νὰ μὴν κλαπῇ! Θὰ μπορούσε βέβαια νὰ μείνῃ καὶ ἄταφος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἄσπλαγχνους, ἂν ὁ εὐλογημένος ἐκεῖνος Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαῖος δὲν τὸν συμπονοῦσε καὶ δὲν τολμοῦσε νὰ τὸν ζητήσῃ γιὰ νὰ τὸν ἐνταφιάσῃ.

Ἄς ντραπῆς, λοιπόν, τώρα, ἅς ντραπῆς καὶ σὺ ἀδελφὲ καὶ νὰ μὴν ὑπερηφανεύεσαι πλέον, ἀλλὰ γενικὰ νὰ μὴν ἀφήνης οὔτε ψιλὸς λογισμὸς ὑπερηφανείας νὰ μπαίνει στὴν ψυχὴ σου, σκεπτόμενος τὴν τόση μεγάλη ταπείνωσι τοῦ Θεοῦ σου.

Τέλος πάντων γιὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς καὶ νὰ μιμηθῆς τὸν Χριστό σου σκέψου:

Α΄) Ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἔχοντας ὅλη της τὴν προσοχὴ στὸν Θεὸ Λόγο αἰσθανόταν ἔκπληξι ὅταν ἔβλεπε ἐκείνη τὴν ἀκατανόητη καὶ ἄπειρη μεγαλειότητα, μπροστὰ στὴν ὁποία ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου εἶναι σὰν ἓνα μηδέν, νὰ ὑποφέρει πάνω στὴ γῆ τόσες ἀτιμίες γιὰ τὸν ἄνθρωπο (καὶ αὐτὴ μένει ἀκίνητη στὴν δόξα της), ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν δέχθηκε κάτι ἄλλο, παρὰ ἀπιστίες καὶ ὕβρεις. Γιατὶ ὅσες ἀτιμίες καὶ ὕβρεις προξένησε ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, τίς ἔκανε σὲ αὐτὸν τὸν Θεὸ Λόγο, μὲ τὸν ὁποῖον ἦταν ἐνωμένη κατὰ τὴν ὑπόστασι.

Β΄) Σκέψου ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ θέλησε καὶ παρεκίνησε τὴν ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τοῦ Υἱοῦ του, νὰ ὑποφέρει γιὰ μᾶς τὰ παρόμοια πάθη· δηλαδὴ ραπίσματα, βλασφημίες, μαστιγώσεις, ἀγκάθια καὶ στὸ τέλος τὸν σταυρικὸ θάνατο, φανερώνοντας σ' αὐτήν, ὅτι τοῦ ἀρέσει νὰ τὴν βλέπη γεμάτη ἀπὸ κάθε εἶδους ὀνειδισμοὺς καὶ θλίψεις.

Γ΄) Σκέψου βλέποντας μὲ τὸν φωτεινότατο νοῦ της, πόσο πολὺ ἀρεστὸ εἶναι αὐτὸ στὸν Θεὸ καὶ ἀγαπώντας μὲ ἀπόλυτη ἀγάπη τὴν θεϊκὴ του μεγαλειότητα, μόλις δέχθηκε τὴν πρόσκλησι νὰ πάθη γιὰ τὴν δική μας τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ τὸ δικό μας παράδειγμα, δέχθηκε μὲ χαρὰ καὶ θέλησε πρόθυμα νὰ ὑπακούσῃ στὸ ἅγιο θέλημά του· καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ περάσῃ μὲ τὸν λογισμό του μέσα σ' ἐκεῖνες τίς βαθύτατες ἐπιθυμίες ποὺ εἶχε γι' αὐτὸ ἐκείνη ἡ ψυχὴ, ἡ πιὸ ἀγαθὴ καὶ πιὸ καθαρὴ ἀπὸ ὅλες ⁹⁶! Αὐτὴ βρισκόταν ἐκεῖ σὰν νὰ εἶναι μέσα σὲ ἓναν λαβύρινθο ἀπὸ βάσανα, ζητώντας πάντοτε καὶ δὲν εὑρίσκε (ὅπως ἤθελε) νέους τρόπους καὶ νέους ὁδοὺς παθημάτων. Καὶ γι' αὐτὸ ἔδωσε ἐλεύθερα ὅλο της τὸν ἑαυτὸ καὶ τίς ἀθωότατες σάρκες στὴν σφαγὴ καὶ τὸν κατασπαραγμὸ τῶν παρανόμων ἀνθρώπων καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἄδη, γιὰ νὰ κάνουν ἐκεῖνο ποὺ θέλουν.

Δ΄) Ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ κοίταξε τὸν Ἰησοῦ σου, ποὺ μὲ ἡμερὰ καὶ σπλαγχνικὰ μάτια στρέφεται πρὸς ἐσένα καὶ λέγει· «Νά, παιδί μου, ποὺ γιὰ νὰ μὴ θελήσης νὰ ἀντισταθῆς λίγο στὰ πάθη σου, ποῦ μὲ ἔκαναν νὰ καταντήσω οἱ ἄτακτες ἐπιθυμίες σου, δὲς πόσο ὑποφέρω καὶ μὲ πόση χαρὰ γιὰ τὴν ἀγάπη σου, γιὰ νὰ σοῦ δώσω παράδειγμα ἀληθινῆς ὑπομονῆς! Σὲ παρακαλῶ, λοιπόν, παιδί μου γιὰ ὅλους μου τοὺς πόνους καὶ σὺ θεληματικὰ νὰ σηκώσης αὐτὸν τὸν σταυρὸ καὶ κάθε ἄλλος ποὺ θέλω, ἀφήνοντας τὸν ἑαυτό σου στὰ χέρια ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων ποὺ σὲ καταδιώκουν, στοὺς ὁποίους ἐγὼ θὰ ἀνταποδώσω **σύμφωνα μὲ τὴν τιμὴ σου καὶ κατὰ τοῦ σώματός σου.** Ὡ καὶ νὰ γινώριζες πόσο

θα χαιρόμουν με αυτό! και αυτό μπορείς να το δῆς στις πληγές αυτές τις οποίες δέχθηκα με υπερβολική χαρά, σαν πολύτιμα και αγαπητά πράγματα για να στολίσω με πολύτιμες ἀρετές τὴν φτωχή σου **ψυχή, πὺ εἶναι ἀγαπημένη ἀπὸ ἐμένα, περισσότερο ἀπὸ ὅλο ἐκεῖνο, πὺ δὲν μπορείς νὰ ἐννοήσης!** καὶ ἂν ἐγὼ κατάντησα γιὰ σένα σὲ τόσα πάθη, γιατί καὶ σύ, ἀγαπητή μου νύφη, νὰ μὴ θέλῃς νὰ πάθῃς κάτι, γιὰ νὰ θεραπεύσῃς τὴν καρδιά μου καὶ νὰ γλυκάνῃς τις πληγές πὺ μοῦ προξένησε ἡ ἀνυπομονησία σου, πὺ ἔδωσε μεγαλύτερη πίκρα ἀπὸ τις δικές μου πληγές;».

Ε΄) Σκέψου καλὰ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺ μιλάει μαζί σου με τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ θὰ ἰδῇς ὅτι εἶναι Αὐτὸς ὁ Βασιλιάς τῆς Δόξης, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος! Σκέψου καὶ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων καὶ τῶν ὕβρεων πὺ δὲν ἄξιζε νὰ γίνουν ἀκόμη καὶ στὸν χειρότερο ληστὴ τοῦ κόσμου! Δὲς τὸν Κύριό σου νὰ στέκεται ἀνάμεσα σὲ τόσα βάσανα, ὅχι μόνο ἀκίνητος καὶ με θαυμάσια ὑπομονή, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρεται σὰν νὰ ἦταν στοὺς γάμους του! καὶ ὅπως με λίγο νερὸ ἀνάβει περισσότερο ἡ φωτιά, ἔτσι με τὴν αὐξησι τῶν βασάνων, πὺ ἦταν μικρὰ μπροστὰ στὴν τόσο πλούσια ἀγάπη του, περισσεύε ὅλο καὶ περισσότερο ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ὑποφέρῃ μεγαλύτερα!

ΣΤ΄) Σκέψου κατόπιν ὅλο ἐκεῖνο τὸ αἶτιο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔπαθε αὐτὰ ὁ σπλαγχνικώτατος Κύριος, (ὅχι χωρὶς τὴν θέλησί του, ἀλλὰ θεληματικὰ καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη του πρὸς ἐσένα)· ἦταν γιὰ νὰ γυμνάζεσαι καὶ σύ, μιμούμενος ἐκεῖνον, στὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, γιὰ νὰ περνᾷς πὺ μέσα σε ἐκεῖνο πὺ αὐτὸς θέλει ἀπὸ σένα καὶ στὴ χαρὰ πὺ θὰ σοῦ δώσῃ, ἂν ἀγωνίζεσαι στὴν ἀρετὴ αὐτή, γιὰ νὰ σηκώσῃς ὅχι μόνο με ὑπομονή, ἀλλὰ καὶ με χαρὰ καὶ με θερμότητα ἀγάπη τὸ σταυρὸ σου καὶ κάθε ἄλλη θλίψι, γιὰ νὰ μιμηθῇς καλύτερα τὸν Θεό σου, γιὰ νὰ τὸν ἀναπαύσῃς περισσότερο. Ἔτσι βάζοντας μπροστὰ στὰ μάτια σου τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τις πικρίες πὺ γεύθηκε γιὰ σένα ὁ Κύριός σου καὶ τὴν καρτερία καὶ τὴν ὑπομονή του, πρέπει νὰ αἰσθανθῇς αἰσχὺνη καὶ ντροπὴ γιατί ὅλοι σου οἱ πόνοι καὶ οἱ θλίψεις καὶ καταφρονήσεις καὶ ὅλη σου ἡ ὑπομονή, με σύγκρισι ἐκείνων, δὲν εἶναι ἀληθινὴ ὑπομονή, ἀλλὰ μία σκιά ὑπομονῆς· καὶ νὰ φοβηθῇς καὶ νὰ τρομάξῃς πὺ ἀκόμη ὑπάρχει μέσα στὴν καρδιά σου ἓνας μικρὸς λογισμὸς νὰ μὴ θέλῃς νὰ ὑποφέρῃς γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Κυρίου σου.

Αὐτὸς ὁ σταυρωμένος Κύριος, εἶναι, παιδί μου, τὸ βιβλίον πὺ σοῦ δίνω νὰ μελετᾷς συνέχεια, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μπορείς νὰ μάθῃς τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα κάθε ἀρετῆς. Γιατί αὐτὸς με τὸ νὰ εἶναι βιβλὸς ζωῆς, ὅχι μόνο διδάσκει τὸν νοῦ με λόγια, ἀλλὰ καὶ με τὸ ζωντανό του παράδειγμα ζεσταίνει τὴν θέλησι. Ἀπὸ βιβλία εἶναι γεμάτος ὅλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα, δὲν μποροῦν ὅλα μαζί τὰ βιβλία τόσο τέλεια νὰ σοῦ διδάξουν τὸν τρόπο γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ ἀποκτήσῃς ὅλες τις ἀρετές, ὅπως σὲ διδάσκει ὁ Ἰησοῦς.

Σ΄ αὐτὸν τὸν σταυρωμένο σὲ συμβουλεύω, παιδί μου, νὰ προστρέχῃς καὶ νὰ

τὸν καταφιλήσῃς μὲ δάκρυα καὶ νὰ τὸν ἀγκαλιάζῃς μὲ θερμὴ κάθε φορὰ πού θὰ σὲ δαγκάσουν τὰ νοητὰ φίδια τῶν δαιμονικῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων πειρασμῶν, καὶ σίγουρα θὰ γιатρευθῇς ἀπὸ τὶς πληγές σου, ὅπως κάποτε καὶ οἱ Ἑβραῖοι γιатρεύονταν ἀπὸ τὰ δαγκώματα τῶν ἀληθινῶν φιδιῶν, ὅταν ἔβλεπαν πάνω στὸ ξύλο νὰ εἶναι κρεμασμένο τὸ χάλκινο φίδι, πού προτύπωνε τὸν Κύριό μας, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος: «Καὶ ὅπως ὁ Μωυσῆς ὕψωσε στὴν ἔρημο τὸ χάλκινο φίδι, ἔτσι πρέπει νὰ ὑψωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε καθένας πού πιστεύει σ’ αὐτὸν νὰ μὴ χάνεται, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴ αἰώνια» (Ἰω. 3,14).

Γνώριζε καὶ αὐτό, παιδί μου, ὅτι ἐκεῖνοι πού ξοδεύουν πολλὰς ὥρες κλαίοντας κάθε πάθος τοῦ Κυρίου μας καὶ ἀναλογίζονται τὴν ὑπομονή του καὶ κατόπιν στὶς δυστυχίες καὶ ἀσθένειες καὶ δοκιμασίες καὶ ἀτιμίες καὶ ὕβρεις πού τοὺς συμβαίνουν φαίνονται ἀνυπόμονοι, αὐτοὶ μοιάζουν μὲ τοὺς δειλοὺς στρατιῶτες τοῦ κόσμου, πού πρὶν ἀπὸ τὴν μάχη κάτω ἀπὸ τὰ ἀντίσκηνα ὑπόσχονται μεγάλα πράγματα καὶ πολέμοῦν καὶ νικοῦν μόνοι τους· ὅταν ὅμως φανοῦν οἱ ἐχθροί, ἐγκαταλείπουν τὰ ὅπλα καὶ τρέπονται σὲ φυγή. Ποιὸ πρᾶγμα μπορεῖ νὰ εἶναι πρὸ ἀνόητο καὶ χωρὶς φρόνησι καὶ πρὸ καταγέλαστο, ἀπὸ τὸ νὰ ἀναλογίζεται κανεὶς τὶς ἀρετὲς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὶς ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὶς θαυμάζῃ καὶ κατόπιν νὰ τὶς λησμονῇ ἐντελῶς ἢ νὰ μὴ τὶς τιμᾷ, ὅταν ἔλθῃ καιρὸς νὰ τὶς ἐξασκήσῃ;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α Τὸ πανάγιο μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας

Μέχρις ἐδῶ σοῦ πρόσφερα, ὅπως εἶδες, ἀναγνώστη μου, τέσσερα ὅπλα, ποῦ σοῦ εἶναι ἀπαραίτητα στὸν πόλεμον αὐτόν, γιὰ νὰ μπορέσης νὰ νικήσης τοὺς ἐχθρούς σου· δηλαδή, τὸ νὰ μὴν ἔχῃς θάρρος στὸν ἑαυτό σου, τὸ νὰ ἐλπίζῃς στὸν Θεό, τὸ νὰ ἀγωνίζεσαι πάντοτε καὶ τὸ νὰ προσεύχεσαι. Τώρα σοῦ δείχνω ἄλλο ἓνα. Αὐτὸ εἶναι τὸ πανάγιο μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Διότι ὅπως τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἔτσι εἶναι καὶ ὅπλον ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. Τὰ τέσσερα ὅπλα ποῦ εἶπαμε, παίρνουν τὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν ἀξιομισθίαν καὶ τὴν χάριν ποῦ μᾶς ἀξίωσε τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὅπλον εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιον Αἷμα καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ Σῶμα μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ μετὰ τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Μετὰ ἐκεῖνα γίνεται ἡ μάχη κατὰ τῶν ἐχθρῶν μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. Μετὰ αὐτὸ τὸ ὅπλον ὁμοῦς πολεμοῦμε ἐκείνους μαζί μετὰ τὸν Χριστὸν καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς πολεμεῖ μαζί μετὰ ἡμᾶς. Διότι ὅποιος τρώγει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ πίνει τὸ Αἷμα του, μένει μετὰ τὸν Χριστὸν καὶ ὁ Χριστὸς μετὰ αὐτόν «Ὅποιος τρώει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, μένει σ' ἐμένα κι ἐγὼ σ' αὐτόν» (Ἰω. 6,56).

Γι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ἂν νικήσουμε τὸν ἐχθρόν, τὸν νικοῦμε μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ὅπως ἀναφέρεται στὴν Ἀποκάλυψιν: «Νίκησαν μετὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἀρνίου» (12,11).

Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ μυστήριον ποῦ εἶναι τὸ πιὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ τὸ ὅπλον, μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ποῦ βρίσκεται μέσα στὸ μυστήριον αὐτό, μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ (νὰ βάνεται εἰς πρᾶξιν) μετὰ δύο τρόπους, δηλαδή νὰ τὸ δέχεται κανεὶς μυστηριακά, δηλαδή μετὰ εὐλάβειαν, πολὺ συχνὰ καὶ ὅσες φορές μπορέσῃ, (ἂν βέβαια δὲν ἔχῃ κάποιο ἐμπόδιον ἀπὸ τὸν Πνευματικόν) μετὰ τὴν ἀπαραίτητην προετοιμασίαν, δηλαδή, συντριβήν, ἐξομολόγησιν, ἱκανοποίησιν καὶ τὴν νηστείαν ποῦ εἶναι σύμφωνα μετὰ τὴν δύναμίν του· καὶ πρέπει κανεὶς νὰ τὸ λαμβάνῃ πνευματικὰ καὶ νοερὰ κάθε ὥρα καὶ κάθε στιγμή, γι' αὐτὸ καὶ σὺ μὴ σταματήσῃς νὰ τὸ λαμβάνῃς μετὰ τὸν δεύτερον τρόπον πολλὰς φορές, καὶ ὅταν μπορῇς, σύμφωνα μετὰ τὸν πρῶτον τρόπον ποῦ ἀκολουθεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄ Πῶς πρέπει κανεὶς νὰ δέχεται τὸ πανάγιο Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δηλαδὴ πῶς πρέπει νὰ δέχεται μυστηριακὰ τὸν Χριστό.

Σὲ διάφορες περιπτώσεις μποροῦμε νὰ πλησιάζουμε σὲ αὐτὸ τὸ θειότατο μυστήριον, τὸ ὁποῖο γιὰ νὰ τὸ πετύχουμε πρέπει νὰ κάνουμε διάφορα πράγματα τὰ ὁποῖα εἶναι διαιρεμένα σὲ τρεῖς περιόδους: Πρὶν ἀπὸ τὴν Μετάληψιν, τὸν καιρὸ τῆς Μεταλήψεως καὶ μετὰ τὴν Μετάληψιν. Πρὶν ἀπὸ τὴν Μετάληψιν πρέπει νὰ καθαρισθοῦμε μὲ τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως ἀπὸ τὸν μολυσμὸ τόσο τῆς θανάσιμης ὅσο καὶ τῆς μὴ θανάσιμης ἁμαρτίας ποὺ κάναμε καὶ νὰ φυλάξουμε τὸν Κανόνα ποὺ θὰ μᾶς δώσῃ ὁ Πνευματικός. Καὶ μὲ τὴν διάθεσιν ὅλης μας τῆς καρδιᾶς νὰ δοθοῦμε ὁλοκληρωτικὰ μὲ ὅλη μας τὴν ψυχὴ, μὲ ὅλη μας τὴν ἰσχύ καὶ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις μας στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ σὲ ὅ,τι τοῦ ἀρέσει. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος σὲ αὐτὸ τὸ μυστήριον μᾶς δίνει τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν Θεότητα καὶ μὲ τὶς ἀξιομισθίες του. Καὶ σκεπτόμενοι ὅτι τὸ δῶρο μας, συγκρίνοντάς το μὲ τὸ δικό του, εἶναι λίγο καὶ σχεδὸν μηδαμινό, πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ ἔχουμε τόσο μεγάλο δῶρο, ὅσο ποτὲ δὲν τοῦ πρόσφεραν ὅλα τὰ κτίσματα, ἀνθρώπινα καὶ οὐράνια, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὸ δώσουμε στὴν θεία του Μεγαλειότητα.

Γι' αὐτό, λοιπόν, ὅταν θέλῃς νὰ δεχθῇς τὸ Μυστήριον αὐτό, γιὰ νὰ καταστραφοῦν καὶ οἱ δικοὶ του καὶ οἱ δικοὶ σου ἐχθροί, προτοῦ νὰ μεταλάβῃς, ἄρχισε ἀπὸ τὸ ἐσπέρας ἢ καὶ νωρίτερα νὰ σκέπτεσαι πόσο ἐπιθυμεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ τοῦ δώσῃς ἐσὺ τόπο στὴν καρδιά σου μὲ τὸ Μυστήριον αὐτό, γιὰ νὰ ἔνωθῇ μαζί σου καὶ νὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ νικήσῃς κάθε σου πάθος.

Αὕτῃ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Κυρίου εἶναι τόσο μεγάλη καὶ ἀμέτρητη ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν καταλάβῃ μέχρι τὸ ὕψος τῆς κτιστοῦ νοῦς. Ἐσύ, ὅμως, γιὰ νὰ μπορέσῃς κάπως νὰ τὴν χωρέσῃς στὸ νοῦ σου, πρέπει νὰ βάλῃς καλὰ στὸ νοῦ σου δυὸ πράγματα: Τὸ ἓνα εἶναι ἡ ἀνέκφραστη ἐπιθυμία ποὺ ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ βρῖσκεται μέσα μας. Διότι αὕτῃ τὴν ἔνωσι μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὀνομάζει τρυφή καὶ εὐχαρίστησι δική του: «Ἡ εὐχαρίστησί μου εἶναι μὲ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Τὸ ἄλλο εἶναι νὰ σκεφθῇς καλὰ ὅτι ὁ Θεὸς μισεῖ πολὺ τὴν ἁμαρτία, ἐπειδὴ αὕτῃ εἶναι αἰτία στὸ νὰ ἐνώνεται ὁ Θεὸς μαζί μας, πρᾶγμα ποὺ τόσο πολὺ ἐπιθυμεῖ, καὶ εἶναι ἀντίθετη στὶς θεϊκὲς του τελειότητες. Διότι ὁ Θεὸς ὄντας ἐκ φύσεως ἀπόλυτο ἀγαθό, καθαρὸ φῶς καὶ ἄπειρη ὠραιότητα, δὲν μπορεῖ παρὰ ἐκ φύσεως νὰ μισῇ καὶ νὰ συχαίνεται ἀμέτρητες φορές τὴν ἁμαρτία, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπόλυτο κακό, σκοτάδι, ἔλλειψι καὶ ἀνυπόφορη ἀσχήμια στὶς ψυχές μας. Καὶ αὐτὸ τὸ μῖσος τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς ἁμαρτίας εἶναι

τόσο δυνατό και τόσο πολύ, ώστε για την καταστροφή της δόθηκε διαταγή και έγιναν όλα τα έργα της Παλαιάς και της Νέας Διαθήκης και μάλιστα εκείνα του Παναγίου Πάθους του Υιού του. Γι' αυτό και λένουν μερικοί θεολόγοι και διδάσκαλοι, ότι για να εξαλείψει ο Θεός από εμάς κάθε πταίσμα και το πιο μικρό αόκομη, αν ήταν ανάγκη και έπρεπε, ήταν έτοιμος να παραδοθῇ και σε χιλιάδες πάλι θανάτους.

Από τις μελέτες λοιπόν αυτές και τις σκέψεις, αν και σε πολύ μικρό βαθμό, καταλαβαίνοντας το μέγεθος της έπιθυμίας που έχει ο Θεός να εισέλθῃ στην καρδιά σου, για να νικήσῃ έντελῶς τους έχθρους τους δικούς Του και τους δικούς σου, θα ανάψῃ μέσα σου μία ζωντανή έπιθυμία να τον δεχθῇς, για να φέρῃ μέσα σου το αποτέλεσμα αυτό. Και έτσι, αφού γεμίσης από ανδρεία και παίρνοντας θάρρος από την ελπίδα ότι θα ἔλθῃ να κατοικήσῃ μέσα σου ο έπουράνιος σου αρχιστράτηγος Ἰησοῦς, κάλεσε δυνατά πολλές φορές σε πόλεμο το πάθος εκείνο που θέλεις να νικήσῃς και **κατάβαλέ το με διπλές και τριπλές έπιθυμίες και όρέξεις**, μισώντας το και προβάλλοντας πράξεις ἀρετῆς ἀντίθετες πρὸς το πάθος εκείνο. Ἔτσι θα κάνῃς το έσπέρας.

Το πρωί πάλι, λίγο πριν από την Θεία Κοινωνία, ρίξε νοερά ένα σύντομο βλέμμα μέσα σου στα σφάλματα που ἔκανες από τον καιρό που μετέλαβες μέχρι τότε, ὅσα ἔκανες με τόση ἀφοβία σαν να μὴν ὑπῆρχε Θεός να σε βλέπῃ και να σε κρίνῃ, οὔτε να υπέφερε για σένα τόσα πάθη ἐπάνω στο σταυρό. Γιατί και σύ προτίμησες τις σιχαμερές και τιποτένιες σου έπιθυμίες και ὄχι το θέλημα και την τιμὴ του Θεοῦ. Και σκεπτόμενος έτσι με πολλή ντροπὴ και με ἅγιο φόβο, θα ντραπῇς για την ἀχαριστία και για την ἀναξιότητά σου. Ἀλλὰ ὅμως και πάλι σκεπτόμενος μετὰ από αυτά ὅτι ἡ ἀμέτρητη ἄβυσσος τῆς ἀγαθότητος του Θεοῦ σου προσκαλεῖ στα Μυστήριά του την ἄβυσσο τῆς ἀχαριστίας σου και τῆς μικρῆς σου πίστεως, πλησίασε σε αὐτόν με θάρρος, και χάρισέ του τόπο εὐρύχωρο στην καρδιά σου, για να γίνῃ σε αὐτήν ὀλόκληρος Δεσπότης και Κυρίαρχος. Πῶς και με ποιό τρόπο; Ὄταν διώξῃς από μέσα από την καρδιά σου κάθε διάθεσι και ἀγάπη τῶν κτισμάτων, κλείνοντάς την για να μὴν εισέλθῃ κάποιος ἄλλος, παρὰ ο Θεός σου.

Και αφού μετὰλάβῃς μπῆς μέσα ἀμέσως στα ἀπόκρυφα τῆς καρδιάς σου, προσκυνώντας πρῶτα τὸν Κύριο με κάθε ταπείνωσι και εὐλάβεια και μίλησέ του νοερά με τὸν τρόπο αὐτόν: «Ἐσὺ βλέπεις, τὸ μόνο μου ἀγαθό, πόσο εὐκόλα ἐγὼ σε βλάπτω και πόση δύναμι ἔχει ἐναντίον μου τὸ πάθος αὐτό που με πολεμεῖ και μόνος μου δὲν ἔχω την δύναμι να ἐλευθερωθῶ. Γι' αὐτό δικός σου κυρίως εἶναι ὁ πόλεμος αὐτός και από σένα μόνο ἐλπίζω την νίκη, μολονότι εἶναι ἀνάγκη να πολεμῶ κι ἐγώ».

Μετὰ από αυτά στρέφοντας τὸ νοῦ σου στὸν έπουράνιο Πατέρα, πρόσφερε του ὡς εὐχαριστία και για την νίκη του ἑαυτοῦ σου τὸν εὐλογημένο του Υἱό, που

αὐτὸς σοῦ ἔδωκε στὰ Μυστήρια καὶ ποὺ κρατᾷς πλέον μέσα στὴν καρδιά σου.
Καὶ πολεμώντας γενναῖα κατὰ τοῦ πάθους ἐκείνου ποὺ σὲ πολεμεῖ, περίμενε μὲ
πίστι τὴν νίκη ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ δὲν ὑπάρχει περίπτωση νὰ σοῦ στέρησῃ τὴν νίκη,
ἂν ἔκανες ἐσὺ ὅ,τι μπορούσες, κι ἂν ἀκόμη ἀργήσῃ ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὴν δώσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄ Πῶς πρέπει νὰ ἐτοιμαζώμαστε γιὰ τὴν κοινωνίαν, γιὰ νὰ παρακινήθοῦμε στὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ νὰ παρακινήθῃς μὲ τὸ ἐπουράνιο αὐτὸ μυστήριον στὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεό, θὰ σκεφθῇς μὲ τὸ λογισμό σου τὴν ἀγάπην ποὺ ἔχει πρὸς ἐσένα ὁ Θεός, σκεπτόμενος ἀπὸ τὸ προηγούμενον βράδυ ὅτι ἐκεῖνος ὁ Μεγάλος καὶ Παντοκράτορας Θεὸς δὲν ἀρκέσθηκε μόνο στὸ ὅτι σὲ ἔπλασε κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ ὅτι ἔστειλε στὴ γῆ τὸν Μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ νὰ περπατήσῃ τριάντα τρία χρόνια, γιὰ νὰ σὲ ζητήσῃ καὶ γιὰ νὰ ὑποφέρῃ σκληρότατα πάθη καὶ τὸν βασανιστικὸ θάνατον τοῦ σταυροῦ, γιὰ νὰ σὲ ἐξαγοράσῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ ἀκόμη θέλησε νὰ σοῦ τὸν ἀφήσῃ γιὰ τὴν ἀνάγκην καὶ γιὰ τὴν τροφή σου σὲ αὐτὸ τὸ θεϊότατον Μυστήριον. Σκέψου καλά, παιδί μου, τὰ ἀκατανόητα μεγαλεῖα αὐτῆς τῆς ἀγάπης, ποὺ τὴν κάνουν σὲ ὅλα τῆς τὰ μέρη πάρα πολὺ τέλεια καὶ ὑπέροχην.

Α΄) Διότι ἂν σκεφθοῦμε ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀγάπησε αἰώνια καὶ ἄναρχα, καὶ ὅσο εἶναι αὐτὸς αἰώνιος κατὰ τὴν Θεότητά του, ἄλλο τόσο αἰώνια εἶναι καὶ ἡ ἀγάπην του, μὲ τὴν ὁποία πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀποφάσισε νὰ μᾶς δώσῃ τὸν Υἱόν του μὲ αὐτὸν τὸν θαυμάσιον τρόπο! Γι' αὐτό, εὐφραινόμενος ἐσωτερικά, μπορεῖς νὰ πῇς τὰ ἐξῆς μὲ πνευματικὴν χαρὰ: Λοιπὸν σὲ ἐκείνη τὴν ἄβυσσον τῆς αἰωνιότητος ἦταν ἡ μικρότητά μου, τόσο ψηφισμένη (ὕπολογισμένη) καὶ ἀγαπημένη ἀπὸ τὸν ἀπόλυτον Θεόν, σὲ τέτοιον τρόπο ποὺ αὐτὸς σκεπτόταν γιὰ μένα καὶ ἐπιθυμοῦσε μὲ θέλησιν τῆς ἀνεκδιήγητης ἀγάπης του νὰ μοῦ δώσῃ γιὰ βρῶσιν τὸν Μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ;

Β΄) Ὅλες οἱ ἄλλες ἀγάπες τοῦ κόσμου, ὅσο μεγάλες κι ἂν εἶναι, ἔχουν κάποιο μέτρο καὶ ὄριο καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἐπεκταθοῦν περισσότερο. Ἀλλὰ μόνον αὕτη ἡ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς εἶναι χωρὶς μέτρο. Καὶ γι' αὐτὸ θέλοντας ὁ Θεὸς νὰ θεραπευθῇ ἐντελῶς, ἔδωκε τὸν Υἱόν του, ἴσον στὴν μεγαλειότητα καὶ ἀπειρίᾳ μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μιᾶς καὶ τῆς ἴδιας οὐσίας καὶ φύσεως. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τόση μεγάλη εἶναι ἡ ἀγάπην του, ὅσο εἶναι καὶ τὸ χάρισμα, καὶ ἀντίστροφα τόσο εἶναι τὸ χάρισμα, ὅση εἶναι καὶ ἡ ἀγάπην. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο εἶναι τόσο μεγάλα, ὥστε μεγαλύτερον μέγεθος δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανένας κτιστὸς νοῦς.

Γ΄) Ὁ Θεὸς δὲν παρακινήθηκε ἀπὸ καμμιὰ ἀνάγκην νὰ μᾶς ἀγαπήσῃ, ἀλλὰ ἀπὸ μόνην τὴν φυσικὴν του ἀγαθότητα καὶ ἀπὸ τὴν τόσο μεγάλην του ἀγάπην πρὸς ἐμᾶς, ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ τὴν καταλάβουμε.

Δ΄) Οὔτε κανένα ἔργον ἢ κάποια καλὴ πρᾶξι δική μας μπόρεσε νὰ προηγηθῇ, γιὰ νὰ δείξῃ ἐκεῖνος ὁ ἄπειρος Θεὸς μία τέτοια ὑπερβολὴν ἀγάπην μὲ τὴν ταλαιπωρίαν μας. Ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἐλευθερίας του μόνο, δόθηκε ὁλοκληρωτικὰ

σὲ μᾶς τὰ κτίσματα τοῦ, ποὺ εἵμαστε ἐντελῶς ἀνάξιοι.

Ε΄) Ἄν σκεφθῇς καλὰ τὴν καθαρότητα τῆς ἀγάπης αὐτῆς, θὰ δῇς ὅτι δὲν εἶναι σὰν τὶς ἀγάπες τοῦ κόσμου, ἀναμειγμένη μὲ κάποιο κέρδος προσωπικό. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ μας. Ἐπειδὴ αὐτὸς καὶ μόνος τοῦ καὶ χωρὶς ἐμᾶς εἶναι πάρα πολὺ εὐτυχισμένος, μακάριος καὶ πάρα πολὺ ἑνδοξος. Ἔτσι, χρησιμοποίησε τὴν ἀνέκφραστη ἀγαθότητα καὶ ἀγάπη τοῦ πρὸς ἐμᾶς, ὅχι γιὰ δική του ὠφέλεια, ἀλλὰ γιὰ δική μας!

Αὐτὰ συλλογιζόμενος καλὰ θὰ πῆς στὸν ἑαυτό σου: «Πῶς γίνεται αὐτό; Ἕνας Θεὸς Ὑψιστος νὰ βάλῃ τὴν καρδιά του σὲ ἓνα κτίσμα τόσο χαμηλό; Τί θέλεις, Βασιλιᾷ τῆς δόξης; Τί περιμένεις ἀπὸ ἐμένα, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ λίγη σκόνη καὶ κονιορτός; Βλέπω, καλὰ, Θεέ μου, στὸ φῶς τῆς ἀγάπης σου, ποὺ εἶναι σὰν φωτιά, ὅτι ἔχεις μόνο ἓνα σκοπὸ, ποὺ πλέον καθαρὰ μοῦ δείχνει τὴν ἀγάπη σου πρὸς ἐμένα ποὺ εἶναι χωρὶς δόλο. Ἐπειδὴ δὲν μοῦ δίνεσαι γιὰ ἄλλο σκοπὸ πρὸς βρῶσι καὶ πόσι, παρὰ μόνο γιὰ νὰ μὲ μεταβάλλῃς ὁλόκληρο στὸν ἑαυτό σου, ὅχι διότι ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ ἐμένα, ἀλλὰ ζώντας ἐσὺ σὲ μένα καὶ ἐγὼ σὲ σένα, θὰ μπορέσω νὰ γίνω διὰ μέσου τῆς ἀγαπητικῆς ἐνώσεως ὅπως ἐσὺ ὁ ἴδιος· καὶ ἀπὸ τὴν ἔνωσι τῆς δικῆς μου ἐπίγειας καρδιᾶς καὶ τῆς δικῆς σου τῆς ἐπουράνιας νὰ γίνῃ μέσα μου μία μόνη νοερὴ καὶ θεϊκὴ καρδιά».

Ἀπὸ τέτοιους λογισμούς, λοιπόν, ἐσὺ πρέπει νὰ γεμίσης ἀπὸ ἑκπληξι καὶ χαρά, βλέποντας τὸν ἑαυτό σου νὰ ἔχῃ τιμηθῇ τόσο πολὺ καὶ νὰ εἶναι ἀγαπημένος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γνωρίζοντας ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν παντοδύναμη ἀγάπη τοῦ δὲν ζητεῖ ἄλλο, οὔτε θέλει κάτι ἄλλο ἀπὸ ἐσένα, παρὰ νὰ τραβήξῃ ὅλη σου τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ σὲ ξεχωρίσῃ ὡς πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ κατόπιν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου, διότι εἶσαι κτίσμα· γιὰ νὰ προσφέρῃς ὅλο σου τὸν ἑαυτό στὸν Θεὸ ὡς ὁλοκαύτωμα καὶ γιὰ νὰ παρακινήῃ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα ἡ μόνη τοῦ ἀγάπῃ καὶ θεϊκῇ τοῦ ἀρέσκεια τὸν νοῦ σου, τὴν θέλησί σου καὶ τὴν μνήμη σου καὶ νὰ κυβερνᾷ ὅλες σου τὶς αἰσθήσεις. Καὶ βλέποντας μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι δὲν μπορεῖ ἄλλο πρᾶγμα νὰ προξενήσῃ σὲ σένα τὰ παρόμοια θεϊκὰ ἀποτελέσματα, ὅπως τὸ πανάγιο Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἄνοιξε τὴν καρδιά σου πρὸς αὐτὸ μὲ τὶς ἀκόλουθες ἐρωτικὲς καὶ ἀγαπητικὲς ἐμπνεύσεις καὶ πές: «ὦ ὑπερουράνια βρῶσις, πότε θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἐκείνη ποὺ ἐγὼ θὰ θυσιασθῶ ὁλόκληρος γιὰ σένα ὅχι μὲ ἄλλη φωτιά, ἀλλὰ μὲ ἐκείνη τῆς ἀγάπης σου; Πότε θὰ ζήσω μόνο ἀπὸ ἐσένα καὶ γιὰ σένα καὶ μόνον γιὰ σένα; ὦ, πότε, ἡ ζωὴ μου; Ζωὴ ωραία, ζωὴ εὐχάριστη καὶ αἰώνια, μάννα οὐράνιο, πότε ἐγὼ νὰ ἀηδιάσω ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐπίγεια βρῶσι καὶ νὰ ἐπιθυμήσω μόνον ἐσένα, νὰ τραφῶ μόνον ἀπὸ ἐσένα; Πότε θὰ γίνῃ αὐτό, ὦ δική μου Γλυκύτητα; Πότε μόνον μου ἀγαθό; ὦ Κύριέ μου, ἐρασμιώτατε, καὶ παντοδύναμε ἐλευθέρωσε αὐτὴ τὴν ἄθλια καρδιά μου ἀπὸ κάθε προσκόλλημα καὶ ἀπὸ κάθε ἐγκληματικὸ πάθος. Στόλισέ την μὲ τὶς ἅγιες ἀρετές σου καὶ μὲ

ἐκεῖνον τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο μπορῶ νὰ κάνω τὸ κάθε τί γιὰ νὰ σοῦ ἀρέσω. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ ἔλθω γιὰ νὰ σοῦ ἀνοίξω τὴν καρδιά μου. Θέλω νὰ σὲ παρακαλέσω καὶ θέλω νὰ σὲ εὐχαριστήσω, νὰ εἰσέλθης σὲ αὐτὴν, μέσα στὴν ὁποία, ἐσὺ Κύριε, χωρὶς ἀντίστασι θὰ φέρῃς ἐκεῖνα τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἐπιθυμεῖς νὰ ἐνεργῇς».

Σὲ αὐτὲς τὶς ἀγαπητικὲς διαθέσεις μπορεῖς νὰ γυμνάζεσαι ἀπὸ τὸ ἐσπέρας καὶ τὸ πρωὶ γιὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς ἱερᾶς Μεταλήψεως. Ἐπειτα, ὅταν πλησιάσῃ ὁ καιρὸς, σκέψου ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχεις γιὰ νὰ ζήσης, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πού ἔχει μεγαλειότητα πού δὲν μπορούμε νὰ τὴν καταλάβουμε, μπροστὰ στὴν ὁποία τρέμουν οἱ οὐρανοὶ καὶ ὅλες οἱ ἐξουσίες! Ὅτι εἶναι ὁ Ἅγιος τῶν Ἀγίων, ὁ πῶς καθαρὸς καθρέπτης! Ἡ καθαρότητα πού δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθῇ, ἀναλογικὰ μὲ τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει κανένα κτίσμα καθαρὸ! Ὅτι εἶναι Ἐκεῖνος πού σὰν σκουληκι τῆς γῆς καὶ σὰν τρυγιά (κατακάθι ἀπὸ σταφύλι), θέλησε γιὰ τὴν ἀγάπην τὴν δική σου νὰ καταφρονηθῇ, νὰ ἐμπαιχθῇ, νὰ σταυρωθῇ ἀπὸ τὴν κακία καὶ τὴν παρανομία τοῦ κόσμου!

Ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς ἐκεῖνος στὰ χέρια τοῦ Ὁποίου βρίσκεται ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ὅτι ἐσὺ πού πρόκειται νὰ τὸν μεταλάβῃς εἶσαι ἀντίθετα ἓνα μηδὲν καὶ ἐξ αἰτίας τῆς κακίας σου ἔγινες χειρότερος καὶ ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ ἀπὸ κάθε τιποτένιο καὶ ἀκάθαρτο κτίσμα, ἄξιός μόνον νὰ καταντροπιάζεσαι καὶ νὰ ἐμπαίζεσαι ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς δαίμονες! καὶ ὅτι ἐσὺ ἀντὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃς γιὰ τὶς τόσες ἀναρίθμητες εὐεργεσίες του, καταφρόνησες μὲ τὶς φαντασίες καὶ τὶς ὀρέξεις σου ἓνα τόσο Ὑψιστο καὶ ἀθάνατο Κύριο καὶ καταφρόνησες τὸ πολύτιμο Αἷμα του! Ὅμως ἐκεῖνος παρ' ὅλα αὐτά, ἐξ αἰτίας τῆς παντοτινῆς του ἀγάπης καὶ τῆς ἀμετάβλητης ἀγαθότητός του σὲ προσκαλεῖ στὸ θεϊκὸ του Τραπέζι. Καὶ μερικὲς φορές σὲ βιάζει νὰ πᾶς, ἀπειλώντας σε μὲ θάνατο λέγοντάς σου: «Ἄν δὲν φᾶτε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πιεῖτε τὸ Αἷμα του, δὲν ἔχετε μέσα σας ζωὴ» (Ἰω. 6,53). Καὶ οὔτε σοῦ κλείνει τὴν πόρτα τῆς εὐσπλαγχνίας του, οὔτε σοῦ γυρίζει τὶς θεϊκὲς του πλάτες, ἂν καὶ σὺ ἀπὸ τὴν φύσιν σου εἶσαι γεμάτος ἀπὸ τὴν λέπρα τῆς ἁμαρτίας, χολός, ὑδρωπικός, τυφλός, δαιμονισμένος καὶ ὑποδουλωμένος στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας!

Αὐτὸ μόνον ζητεῖ ἀπὸ ἐσένα: α') νὰ πονέσῃ ἡ καρδιά σου γιὰ τὴν λύπην πού τοῦ προξένησες, β') νὰ μισήσῃς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν ἁμαρτία, μικρὴ καὶ μεγάλῃ, γ') νὰ προσφέρῃς ὅλο σου τὸν ἑαυτὸ σὲ αὐτὸν καὶ νὰ δοθῇς μὲ διάθεσιν καὶ καρδιακὴ ἀγάπην πάντοτε καὶ γιὰ κάθε πρᾶγμα στὸ θέλημά του καὶ στὴν ὑποταγή του, δ') νὰ ἐλπίζῃς καὶ νὰ ἔχῃς σταθερὴ πίστιν ὅτι αὐτὸς θὰ σὲ συγχωρήσῃ, θὰ σὲ καθαρίσῃ καὶ θὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ ὅλους σου τοὺς ἐχθρούς.

Καὶ ἀφοῦ στερεωθῇς ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀνέκφραστη ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, θὰ πλησιάσῃς στὴν Ἁγία Κοινωνία μὲ ἓναν ἅγιον φόβον καὶ ἓνα φόβον πού προκαλεῖ

ἀγάπη λέγοντας: «Ἐγώ, Κύριέ μου, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ ὑποδεχθῶ, διότι τόσες καὶ τόσες φορές σὲ λύπησα καὶ ἀκόμη δὲν ἔκλαψα ὅπως ἔπρεπε πού σὲ λύπησα. Ἐγώ, Κύριέ μου, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ ὑποδεχθῶ, διότι ἀκόμη δὲν παραδόθηκα εἰλικρινὰ στὴν ἀγάπη σου, στὴν θέλησί σου, στὴν ὑποταγή σου. ὦ Θεέ μου, Παντοδύναμε καὶ ἀπείρως ἀγαθέ, ἐσὺ μόνος μὲ τὴν δύναμι τῆς ἀγαθότητός σου ἀξίωσέ με νὰ σὲ ὑποδεχθῶ μὲ αὐτὴν τὴν πίστιν».

Καὶ ἀφοῦ μεταλάβης, κλείσου ἀμέσως στὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδιάς σου καὶ λησμονώντας κάθε κτιστὸ πρᾶγμα, μίλησε μὲ τὸν Θεό σου μὲ αὐτὸν ἢ μὲ παρόμοιο τρόπο: «ὦ Ὑψιστε Βασιλιὰ τοῦ οὐρανοῦ, τί σὲ ἔφερε στὴν καρδιά μου, σὲ μένα πού εἶμαι ἄθλιος, φτωχός, τυφλὸς καὶ γυμνός;». Καὶ αὐτὸς θὰ σοῦ ἀπαντήσει: «Ἡ ἀγάπη». Καὶ σὺ πάλι πές: «ὦ ἀγάπη ἄκτιστη! ὦ ἀγάπη γλυκειά! Τί θέλεις ἐσὺ ἀπὸ ἐμένα;». Καὶ αὐτὸς θὰ σοῦ πῇ ὅτι δὲν θέλει τίποτε δὲν θέλω τίποτε ἄλλο παρὰ ἀγάπη λέγοντας: «Δὲν θέλω νὰ ἀνάψῃ ἄλλη φωτιά στὸ θυσιαστήριον τῆς καρδιάς σου καὶ σὲ ὅλα τὰ ἔργα σου, παρὰ μόνον ἡ φωτιά τῆς ἀγάπης μου, γιὰ νὰ κατακάψῃ κάθε ἄλλη ἀγάπη καὶ κάθε προσωπικὸ σου θέλημα καὶ νὰ μοῦ τὸ παραδώσῃ ὡς ὁσμὴ εὐωδίας. Αὐτὸ ζήτησα καὶ ζητῶ πάντοτε ἀπὸ σένα. Διότι ἐπιθυμῶ νὰ εἶναι ὅλος δικός σου καὶ σὺ ὅλος δικός μου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν θὰ γίνῃ ποτέ, ἂν δὲν ὑποτάξῃς τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ μένεις προσκολλημένος στὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου, στὴν δική σου τὴν γνώμη καὶ σὲ κάθε ἐπιθυμία σου καὶ τιμὴ τοῦ κόσμου (φιλοτιμία). Σοῦ ζητῶ τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ σου γιὰ νὰ σοῦ παραδώσω τὴν ἀγάπη μου. Ζητῶ τὴν καρδιά σου γιὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν δική μου, πού γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ μοῦ ἀνοίχθηκε μὲ τὴν λόγχη πάνω στὸ σταυρό. Καὶ ζητῶ ὁλόκληρον ἐσένα γιὰ νὰ εἶμαι ὁλόκληρος δικός σου. Ἐσὺ βλέπεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀσύγκριτης τιμῆς, καὶ ὅμως γίνομαι τόσο, ὅσο ἀξίζεις ἐσύ. Ἀγόρασέ με λοιπόν, ὦ ψυχὴ μου ἀγαπημένη, μὲ τὸ νὰ δοθῇς σὲ μένα. Ἐγὼ θέλω, πολὺ ἀγαπητό μου παιδί, νὰ μὴν θέλῃς τίποτε, νὰ μὴν ἀκοῦς τίποτε, νὰ μὴν βλέπῃς τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα καὶ τὸ θέλημά μου, γιὰ νὰ θέλω κι ἐγὼ κάθε πρᾶγμα γιὰ σένα, νὰ σκέπτομαι γιὰ σένα, νὰ σοῦ ὑπακούω, καὶ νὰ βλέπω σὲ σένα, ὥστε τὸ δικό σου μηδὲν ἀφοῦ περιέλθῃ στὴν ἄβυσσος τῆς ἀπειρίας μου νὰ μεταβάλλεται σ' ἐκείνην, κι ἔτσι θὰ εἶσαι σὲ μένα γεμάτος ἀπὸ περιεχόμενο (δὲν θὰ αἰσθάνεσαι κενός) πάρα πολὺ εὐτυχισμένος καὶ μακάριος, καὶ ἐγὼ ἀπὸ σένα πολὺ ἱκανοποιημένος καὶ εὐχαριστημένος».

Φρόντισε νὰ αὐξήσῃς καὶ νὰ περισσέψῃ στὴν ψυχὴ σου καθημερινὰ ἡ πίστις σὲ αὐτὸ τὸ Πανάγιο Μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας καὶ μὴ σταματήσῃς ποτὲ νὰ θαυμάζῃς αὐτὸ τὸ τόσο ἀκατάληπτο Μυστήριον καὶ νὰ χαίρεσαι σκεπτόμενος πῶς φαίνεται ὁ Θεὸς κάτω ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, γιὰ νὰ σὲ κἀνῃ ἀγιώτερο, ἀξιώτερο καὶ εὐτυχέστερο. Διότι μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι πού δὲν βλέπουν, ἀλλὰ πιστεύουν, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου: «Μακάριοι ἐκεῖνοι πού δὲν εἶδαν καὶ πίστεψαν» (Ἰω. 20,29). Μὴν ἐπιθυμῇς νὰ σοῦ

ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς στὴ ζωὴ αὐτὴ κάτω ἀπὸ ἄλλου εἴδους ἐμφανίσεις, παρὰ αὐτῆς τῶν Μυστηρίων. Προσπάθησε νὰ θερμάνῃς τὴν θέλησί σου στὸ Μυστήριον αὐτὸ καὶ καθημερινὰ νὰ εἶσαι περισσότερο πρόθυμος στὸ νὰ ἐκτελῇς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλα τὰ πράγματα. Καὶ πάντοτε, ὅταν προσφέρῃς μὲ τὸ Μυστήριον αὐτὸ στὸν Θεό, δηλαδή ὅταν μεταλαμβάνῃς, πρέπει νὰ εἶσαι διατεθειμένος καὶ προετοιμασμένος νὰ πάθῃς γιὰ τὴν ἀγάπῃ του ὅλα τὰ βάσανα καὶ ὅλες τὶς θλίψεις καὶ τὶς περιφρονήσεις ποὺ θὰ σοῦ τύχουν καὶ κάθε σωματικὴ ἀσθένεια ⁹⁷.

Τελευταῖα θὰ προσφέρῃς στὸν οὐράνιον Πατέρα τὸν Υἱό του, πρῶτα γιὰ εὐχαρίστησί του καὶ κατόπιν γιὰ τὶς ἀνάγκες σου, γιὰ ὅλη τὴν ἁγία Ἐκκλησία, γιὰ ὅλους τοὺς συγγενεῖς σου, γιὰ ὅλους ἐκείνους στοὺς ὁποίους εἶσαι χρεώστης καὶ γιὰ τὶς ψυχὰς ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἀναπαυθῇ ἐν πίστει. Καὶ αὐτὴ τὴν προσφορὰ θὰ τὴν κάνῃς εἰς ἀνάμνησιν καὶ ἔνωσιν ἐκείνης τῆς ἴδιας προσφορᾶς, μὲ τὴν ὁποία ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρόσφερε τὸν ἑαυτό του, δηλαδή, ὅταν αὐτὸς ὅλος γεμάτος ἀπὸ αἷματα καὶ κρεμασμένος πάνω στὸ σταυρό, προσφέρθηκε στὸν Πατέρα. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μπορεῖς νὰ τοῦ προσφέρῃς ὅλες τὶς θυσίες, δηλαδή, ἱερουργίες καὶ προσευχές, ὅσες γίνονται τὴν ἡμέρα ἐκείνη στὴν ἁγία Ἐκκλησία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ Ἡ Πνευματικὴ καὶ νοερὴ Κοινωνία, δηλαδή, πῶς κοινωνεῖται νοερὰ καὶ πνευματικὰ ὁ Χριστός.

Ἄν καὶ μυστηριακὰ δὲν μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε τὸν Κύριό μας περισσότερο ἀπὸ μία φορὰ τὴν ἡμέρα, ὅμως πνευματικὰ καὶ νοερὰ μποροῦμε νὰ τὸν δεχώμαστε κάθε ὥρα καὶ κάθε στιγμή διὰ μέσου της ἐργασίας ὅλων τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐντολῶν καὶ ἰδιαίτερος μὲ τὴν θεία προσευχὴ καὶ μάλιστα τὴν νοερά ⁹⁹.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος βρίσκεται κρυμμένος μέσα στὶς ἀγίες τοῦ ἐντολές, καὶ ὅποιος κάνει μία ἀρετὴ ἢ ἐντολή, δέχεται ἀμέσως μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ καὶ τὸν Κύριο ποὺ εἶναι κρυμμένος μέσα σ' αὐτές, ὁ ὁποῖος ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ κατοικήσῃ μαζί μὲ τὸν Πατέρα τοῦ μέσα σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ φυλάξῃ τὶς ἐντολές τοῦ λέγοντας: «Ἐὰν κάποιος μὲ ἀγαπᾷ θὰ τηρήσῃ καὶ τὸν λόγο μου, καὶ ὁ Πατέρας μου θὰ τὸν ἀγαπήσῃ καὶ θὰ ἔλθουμε πρὸς αὐτὸν καὶ θὰ κατοικήσουμε σὲ αὐτόν» (Ἰω. 14,23)¹⁰⁰.

Ἡ κοινωνία αὕτῃ καὶ ἡ ἔνωσις δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρεθῇ ἀπὸ κανένα κτίσμα παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία μας ἢ ἀπὸ κάποιο ἄλλο σφάλμα μας. Καὶ μερικὲς φορὲς αὕτῃ ἡ Κοινωνία εἶναι τόσο καρποφόρα καὶ τόσο εὐάρεστη στὸν Θεό, ὅσο ἴσως δὲν εἶναι πολλὲς ἄλλες μυστηριώδεις κοινωνίες ἀπὸ τὴν ἔλλειψι ἐκείνων ποὺ τὶς δέχονται. Λοιπὸν, ὅσες φορὲς ἔχεις τὴν διάθεσι καὶ ἐτοιμασθῆς γιὰ μία παρόμοια κοινωνία, θὰ βρῇς πρόθυμο καὶ ἔτοιμο τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, μόνος τοῦ νὰ σὲ τρέφῃ πνευματικὰ μὲ τὰ ἴδια τοῦ τὰ χέρια.

Γιὰ νὰ ἐτοιμασθῇς λοιπὸν γιὰ τὴν νοερὴ αὕτῃ κοινωνία, κάνε ὡς ἐξῆς: Στρέψε τὸ νοῦ σου στὸν Θεὸ καὶ βλέποντας μὲ ἓνα σύντομο βλέμμα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὶς ἀμαρτίες σου καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν Θεό, λυπήσου γιὰ τὴν βλάβη ποὺ τοῦ προξένησες καὶ μὲ κάθε ταπείνωσι καὶ πίστι παρακάλεσέ τον νὰ καταδεχθῇ νὰ ἔλθῃ στὴν ταπεινὴ σου ψυχὴ μὲ νέα χάρι γιὰ νὰ τὴν ἰατρεύσῃ καὶ νὰ τὴν δυναμώσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἡ ὅταν πρόκειται νὰ ἀσκηθῇς καὶ νὰ σκληραγωγηθῇς ἐναντίον κάποιας ἐπιθυμίας σου ἢ γιὰ νὰ κάνῃς κάποια νέα πρᾶξι ἀρετῆς ἢ γιὰ νὰ φυλάξῃς κάποια ἐντολή, κάνε ὅλο αὐτὸ μὲ σκοπὸ νὰ ἐτοιμάσῃς τὴν καρδιά σου γιὰ τὸν Θεὸ ποὺ πάντα σοῦ τὴν ζητεῖ. Καὶ κατόπιν στρέφοντας τὴν προσοχή σου σ' Αὐτόν, φώναξέ τον μὲ ἐπιθυμία μεγάλη νὰ ἔλθῃ μὲ τὴν χάρι τοῦ νὰ σὲ ἰατρεύσῃ καὶ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, γιὰ νὰ ἔχῃ αὐτὸς μόνος τὴν καρδιά σου στὴν ἐξουσία του.

Ἡ καὶ θυμούμενος τὶς προσευχὲς τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων, ποὺ προαναφέρθηκαν, πὲς μὲ καρδιά ποὺ εἶναι ἀναμμένη: «Πότε, Κύριέ μου, νὰ σὲ δεχθῶ ἄλλη μία φορὰ; Πότε; Πότε; κ.λπ.». Καὶ ἂν θελήσῃς νὰ κοινωνήσῃς πνευματικὰ μὲ ἀκόμη καλύτερο τρόπο, διεύθυνε καὶ βάλε ἀπὸ τὸ προηγούμενο

βράδυ ὅλες τὶς σκληραγωγίες καὶ τὶς πράξεις τῶν ἀρετῶν καὶ κάθε καλὸ ἔργο ποὺ σκέπτεσαι νὰ κάνης στὸ σκοπὸ αὐτό, δηλαδή στὸ νὰ δεχθῇς πνευματικὰ τὸν Κύριό σου. Καὶ τὸ πρῶνι καθὼς θὰ ξημερώνη, σκέψου, τί καλό! Τί εὐτυχία! Τί μακαριότητα ὑπάρχει στὴν ψυχὴ ἐκείνη ποὺ ἐπάξια μεταλαμβάνει μυστηριακὰ τὸ πανάγιο Μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας! Διότι μὲ αὐτὸ ἀποκτοῦνται πάλι οἱ ἀρετὲς ποὺ ἔχουν χαθεῖ, καὶ πάλι ἡ ψυχὴ ἐπιστρέφει στὴν προηγούμενη ὠραιότητά της καὶ γίνεται μέτοχος αὐτῇ τῶν μισθῶν τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ **(κοινωνοῦνται εἰς αὐτὴν οἱ καρποὶ καὶ οἱ μισθοὶ τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ)**. Καὶ ἀπὸ τὴν μυστηριώδη κοινωνία πέρασε στὴν μυστικὴ κοινωνία καὶ σκεπτόμενος ὅτι νοερὰ τὰ ἴδια ἀγαθὰ ἀπολαμβάνεις μὲ τὴν μυστηριακὴν κοινωνία, φρόντισε νὰ ἀνάψης τὴν καρδιά σου μιὰ μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὸν δεχθῇς νοερὰ καὶ πνευματικὰ καὶ ἀφοῦ χορτάσης ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία αὐτὴ γύρισε πρὸς τὸν Κύριό σου καὶ πές: «Ἐπειδὴ, Κύριέ μου, δὲν μπορῶ μυστηριωδῶς νὰ σὲ δεχθῶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ, κάνε ἐσύ, ποὺ εἶσαι ἡ ἀγαθότητα καὶ ἡ ἄκτιστη δύναμις, νὰ σὲ δεχθῶ ἐπάξια τώρα πνευματικὰ καὶ κάθε ὥρα καὶ κάθε ἡμέρα δίνοντάς μου νέα δύναμι καὶ χάρι ἐναντίον ὅλων μου τῶν ἐχθρῶν, καὶ μάλιστα ἐναντίον ἐκείνου τοῦ πάθους τοῦ ἐχθροῦ στὸ ὅποιο ἐναντιώνομαι καὶ κάνω πόλεμο μὲ τὴν βοήθειά σου 101.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε Ή ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΧΑΡΙΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

Ἐπειδὴ ὅλο τὸ καλὸ ποὺ κάνουμε προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γίνεται γιὰ τὸν Θεό, γι' αὐτὸ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε γιὰ κάθε καλὴ μας ἄσκησι, γιὰ κάθε νίκη καὶ γιὰ ὅλες τὶς εὐεργεσίες ποὺ δεχθήκαμε ἀπὸ τὸ σπλαχνικὸ τοῦ χέρι, τόσο τὶς φανερὲς ὅσο καὶ τὶς κρυπτές, τόσο τὶς κοινές, ὅσο καὶ τὶς ἰδιαίτερες, ὅπως ἀναφέρεται: «Νὰ εὐχαριστῇτε τὸν Θεὸ γιὰ τὸ κάθε τί, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὅπως ἀποκαλύφθηκε σὲ μᾶς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Θεσ. 5,18). Ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὸν Ἱερὸ Χρυσόστομο «ἡ καλύτερη φύλαξι τῆς εὐεργεσίας εἶναι ἡ μνήμη τῆς εὐεργεσίας καὶ ἡ παντοτινὴ εὐχαριστία» ¹⁰².

Καὶ γιὰ νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ μὲ τὸν τρόπο ποὺ πρέπει, πρέπει νὰ σκεφθοῦμε τὸ σκοπὸ ἀπὸ τὸν ὁποῖο κινεῖται ὁ Θεὸς γιὰ νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὶς εὐεργεσίες του.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σὲ κάθε εὐεργεσία κατὰ πρῶτο καὶ κύριο σκοπὸ ἐννοεῖ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑποταγὴ στὸ θέλημά του, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἐστὶ σκέψου ὅτι: Α΄) Ἡ μεγαλύτερη εὐχαριστία ποὺ μπορεῖς νὰ κάνῃς στὸν Θεὸ γιὰ ὅλες τὶς εὐεργεσίες ποὺ σοῦ ἔκανε, εἶναι τὸ νὰ φυλάττῃς τὶς ἐντολές του, τὸ νὰ τὸν τιμᾷς, καὶ νὰ εἶσαι ἔτοιμος νὰ ἀκολουθήσῃς τὸ θέλημά του, ὅπως ἔχει γραφῇ: «Τί ζητεῖ ἀπὸ σένα ὁ Κύριος; Παρὰ νὰ ἀκολουθήσῃς πρόθυμα Κύριο τὸν Θεό σου» (Μιχ. 6,8).

Β΄) Βλέποντας ὅτι δὲν ἔχεις κάτι ἀντάξιο γιὰ κάποια εὐεργεσία, διότι δὲν ἔκανες τίποτε ἄλλο παρὰ ἁμαρτίες καὶ ἀχαριστίες, μὲ πολὺ βαθειὰ ταπείνωσι πὲς στὸν Θεό: «Καὶ πῶς εἶναι δυνατό αὐτό, Κύριέ μου, νὰ καταδέχῃσαι νὰ προσφέρῃς σὲ μένα τὸ νεκρὸ καὶ βρωμερὸ σκυλὶ τόσες εὐεργεσίες; Ἄς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομά σου στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων».

Γ΄) Σκεπτόμενος ὅτι αὐτὸς μὲ τὶς εὐεργεσίες ποὺ σοῦ κάνει, ζητᾷ ἀπὸ ἐσένα νὰ τὸν ἀγαπᾷς καὶ νὰ τὸν ὑπηρετῇς, ἄναψε ἀπὸ τὴν ἀγάπη ἐνὸς τόσο ἀξιαγάπητου Κυρίου καὶ ἀπὸ τὴν εἰλικρινῇ ἐπιθυμία στὸ νὰ ὑπηρετῇς, ὅπως θέλει αὐτός. Ὅμως γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ κάνῃς μία ὁλοκληρωτικὴ προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ' Ἡ νοητὴ προσφορά, δηλαδή πῶς πρέπει κανεῖς νὰ προσφέρῃ νοερὰ τὸν ἑαυτό του καὶ κάθε του ἔργο στὸν Θεό.

Γιὰ νὰ εἶναι ἡ προσφορά τοῦ ἑαυτοῦ σου τέλεια καὶ ἀξιαγάπητη στὸν Θεό, ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές, χρειάζεται δυὸ πράγματα: τὸ ἓνα εἶναι νὰ ἐνώσης τὴν δική σου προσφορά μὲ τὶς προσφορὰς ποὺ ἔκανε ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα του. Τὸ ἄλλο εἶναι νὰ εἶναι ἡ θέλησίς σου καὶ ἡ καρδιά σου ξεκολλημένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη κάθε κτιστοῦ πράγματος. Γιὰ τὸ ἓνα γνώριζε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ζώντας στὴν κοιλάδα αὐτὴ τοῦ κλαυθμῶνος, ὄχι μόνο τὸν ἑαυτό του καὶ τὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ μᾶς μαζί μὲ τὰ ἔργα μας πρόσφερε στὸν οὐράνιο Πατέρα του· ὥστε οἱ δικές μας προσφορὰς, γιὰ νὰ εἶναι θεάρεστες, πρέπει νὰ γίνονται μὲ τὴν ἔνωσι καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν προσφορῶν τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ τὸ δεύτερο σκέψου καλὰ προτοῦ νὰ κάνῃς τὴν προσφορά, ἂν ἡ θέλησίς σου ἔχῃ κάποιο ἐμπόδιο (προσκόλημμα). Διότι ἂν ἔχῃς κάτι παρόμοιο, πρέπει ἐσύ νὰ ξεκολλήσῃς ἀπὸ κάθε ἀγάπη, ὅσο μπορεῖς, καὶ νὰ προστρέξῃς στὸν Θεό, γιὰ νὰ σὲ ξεκολλήσῃ αὐτὸς ἐντελῶς μὲ τὸ δεξί του τὸ χέρι καὶ ἔτσι νὰ μπορέσῃς νὰ προσφέρῃς τὸν ἑαυτό σου στὴν θεία μεγαλειότητα λυμένο καὶ ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε πρᾶγμα. Καὶ πρόσεχε καλὰ στὸ σημεῖο αὐτό. Γιατὶ ἂν προσφέρῃς τὸν ἑαυτό σου στὸ Θεὸ τὸν καιρὸ ποὺ εἶσαι προσκολλημένος στὰ κτίσματα, δὲν τοῦ προσφέρεις τὸν ἑαυτό σου ἀλλὰ τὰ κτίσματα, διότι καὶ σὺ τότε δὲν ἀνήκεις στὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ στὰ κτίσματα, στὰ ὁποῖα εἶναι προσκολλημένη ἡ θέλησίς σου, πρᾶγμα ποὺ δὲν εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεό, καὶ εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ ἤθελες νὰ τὸν κοροϊδέψῃς. Διότι ὅπως δὲν ἦταν δεκτὲς ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὅσες θυσίαι εἶχαν κάποιο ψεγάδι – γι' αὐτὸ καὶ πρόσταζε ὁ Θεὸς νὰ μὴν τοῦ προσφέρωνται ὅσα ζῶα ἦσαν τυφλὰ ἢ εἶχαν κάποιο παραμικρὸ ψεγάδι: «Ὅλα ὅσα ἔχουν ψεγάδι δὲν θὰ τὰ προσφέρετε στὸν Κύριο, διότι δὲν θὰ τὰ δεχθῇ» (Λευιτ. 22,20) – μὲ τὸν ἴδιο τρόπο δὲν εἶναι δεκτὴ καὶ ἡ προσφορά τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅταν ἔχῃ κάποιο παρόμοιο ψεγάδι καὶ προσκόλημα ¹⁰³. ἐπειδὴ αὐτὰ ποὺ προσφέρονται στὸν Θεό, πρέπει νὰ εἶναι ἄξια τοῦ Θεοῦ σύμφωνα μὲ τὸν Σειρὰχ ποὺ λέγει: «Στὸν Κύριο νὰ προσφέρῃς ἀντάξιες προσφορὰς» (Σειρ. 14,11).

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο συμβαίνει οἱ τόσες προσφορὰς ποὺ κάνουμε στὸν Θεό, ὄχι μόνο παραμένουν κενές καὶ ἄδικες καὶ χωρὶς κανένα καρπὸ, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὲς πέφτουμε σὲ διάφορα ἐλαττώματα καὶ ἁμαρτίες. Μποροῦμε, ναι νὰ προσφέρουμε τὸν ἑαυτό μας στὸν Θεό, μολονότι εἴμαστε προσκολλημένοι στὰ κτίσματα, ἀλλὰ μὲ σκοπὸ νὰ μᾶς λύσῃ ἡ ἀγαθότητά του ἀπὸ τὰ δεσμὰ ἐκεῖνα ποὺ εἴμαστε προσκολλημένοι, καὶ ἔτσι κατόπιν, νὰ μποροῦμε νὰ δοθοῦμε

όλοκληρωτικά στην θεία του Μεγαλειότητα και στην ύπηρεσία του. Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάνουμε πολλές φορές καὶ μὲ μεγάλη διάθεσι καὶ ἀγάπη τῆς καρδιᾶς μας.

Ἄς εἶναι λοιπόν, ἀδελφέ, ἡ προσφορά σου πρὸς τὸν Θεὸ χωρὶς ἐξάρτησι ἀπὸ κάπου, χωρὶς κανένα δικό σου θέλημα καὶ χωρὶς νὰ προσέχῃς οὔτε στὰ ἐπίγεια οὔτε στὰ οὐράνια ἀγαθὰ, ἀλλὰ μόνο στὸ θέλημα καὶ στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, στὸν ὅποιο ὀφείλεις νὰ ὑποτάσσῃσαι ὁλόκληρος καὶ νὰ θυσιάζῃσαι ὡς θυσία παντοτινῇ. Καὶ λησμονώντας κάθε κτιστὸ πρᾶγμα νὰ τοῦ λέγῃς: «Νά, Κύριέ μου καὶ Πλάστη μου, προσφέρω ὅλο καὶ κάθε θέλημα δικό μου στὸ χέρι τοῦ θελήματός σου καὶ στὴν αἰώνια πρόνοιά σου. Κάνε λοιπόν σὲ μένα ἐκεῖνο πὺν νομίζεις καὶ σοῦ ἀρέσει στὴ ζωὴ μου, στὸν θάνατό μου καὶ μετὰ τὸν θάνατό μου καὶ σὲ ὅλη μου τὴν διαμονὴ καὶ αἰωνιότητα».

Ἄν κάνῃς τὴν προσφορά σου καθαρὰ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν (ὅπως θὰ γνωρίσῃς ὅταν σοῦ συμβοῦν διάφορες ἀντιξοότητες σὲ αὐτό), ἀπὸ ἐπίγειος θὰ γίνῃς ἔμπορος τοῦ εὐαγγελίου καὶ πάρα πολὺ εὐτυχισμένος. Γιατὶ ἐσύ θὰ εἶσαι τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς θὰ εἶναι δικός σου. Γιατὶ καὶ αὐτὸς εἶναι πάντοτε φίλος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων πὺν σηκώνουν τὸν ἑαυτό τους ἀπὸ τὰ κτίσματα (γῆινα) καὶ δίνονται ὁλοκληρωτικά καὶ θυσιάζονται στὴν θεία του Μεγαλειότητα.

Τώρα λοιπόν, ἐσύ παιδί μου, βλέπῃς ἐδῶ ἓνα τρόπο πάρα πολὺ δυνατὸ, μὲ τὸν ὅποιο μπορεῖς νὰ νικήσῃς ὅλους σου τοὺς ἐχθρούς. Διότι ἂν σὲ ἐνώσῃ ἡ προσφορά πὺν λέχθηκε ἔτσι μὲ τὸν Θεό, ἐσύ γίνῃσαι ὅλος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς γίνῃται ὅλος δικός σου. Ἔτσι, ποὺς ἐχθρὸς καὶ ποῖα δύναμις θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ σὲ βλάψῃ;

Ὅταν πάλι θέλῃς νὰ τοῦ προσφέρῃς κανένα σου ἔργο, ὅπως νηστεία, προσευχή, κάθε πρᾶξι ὑπομονῆς καὶ ἄλλα ἔργα καλὰ, σκέψου, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, τὴν προσφορά πὺν ἔκανε ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα του· τῶν νηστειῶν του, τῶν προσευχῶν του καὶ τῶν ἄλλων του ἔργων καὶ ἔτσι μὲ τὸ θάρρος τῆς δυνάμεως αὐτῶν πρόσφερε τοῦ καὶ τὰ δικά σου. Ἄν πάλι θέλῃς νὰ κάνῃς στὸν Οὐράνιο Πατέρα προσφορά τῶν ἔργων τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὰ χρέη σου, θὰ τὴν κάνῃς μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Ρίξε ἓνα γενικὸ βλέμμα σὲ ὅλες σου τὶς ἁμαρτίες, καὶ μερικὲς φορές σὲ κάθε μία σου ἁμαρτία καὶ βλέποντας καθαρὰ ὅτι δὲν μπορεῖς μόνος σου νὰ ἐξιλεώσῃς τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὶς τόσες σου ἁμαρτίες, οὔτε νὰ θεραπεύσῃς τὴν θεϊκὴ του δικαιοσύνη, ἀναγκαστικὰ θὰ προστρέξῃς στὴ ζωὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ Υἱοῦ του, σκεπτόμενος κάποιο ἔργο του ¹⁰⁴, ἢ ὅταν νήστευε ἢ προσευχόταν ἢ βασανιζόταν ἢ ἔχυνε τὸ αἷμα του. Ἐκεῖ θὰ δῇς ὅτι γιὰ νὰ καταπραύνη τὸν Πατέρα γιὰ τὸ χρέος τῶν ἁμαρτιῶν σου, τοῦ πρόσφερε ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ἐκεῖνα τὰ πάθη, ἐκεῖνο τὸ αἷμα, σὰν νὰ τοῦ ἔλεγε:

«Νὰ Πάτερ αἰώνιε, πὺν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά Σου ἀναπαύω τὴν δικαιοσύνη σου πλούσια γιὰ τὶς ἁμαρτίες καὶ γιὰ τὰ χρέη τοῦ δούλου σου αὐτοῦ:

ὥς εὐχαριστηθῇ λοιπὸν ἡ θεία σου Μεγαλειότητα, ὥς τὸν συγχωρέσης καὶ ὥς τὸν δεχθῇς στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐκλεκτῶν σου». Τότε λοιπὸν καὶ σὺ πρόσφερε στὸν ἴδιο Πατέρα αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν προσφορὰ καὶ αὐτὲς τὶς ἴδιες τὶς δεήσεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου, προσκαλώντας τον νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ κάθε χρέος διὰ μέσου τῆς δυνάμεως ἐκείνων. Καὶ αὐτὸ θὰ ξεκινήσῃς νὰ τὸ κάνῃς ὅχι μόνον περνώντας ἀπὸ τὸ ἓνα μυστήριον στὸ ἄλλο μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μία πρᾶξι σὲ κάποια ἄλλη πρᾶξι τοῦ κάθε του μυστηρίου. Καὶ ὅχι μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἄλλους ἀκόμη μπορεῖς νὰ μεταχειρισθῇς αὐτὸν τὸν τρόπο τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄ Ἡ αἰσθητὴ εὐλάβεια καὶ ἡ ψυχρότητα καὶ ξηρασία τῆς εὐλαβείας αὐτῆς

Ἡ αἰσθητικὴ εὐλάβεια, δηλαδή τὸ νὰ αἰσθάνεσαι ἐσωτερικὰ τὸν ἑαυτό σου, ἀδελφέ, ὅτι εἶναι πρόθυμος στὰ θεῖα, ὅτι ἔχει ἀγάπη, ὅτι ἔχει κατάνυξι καὶ εὐλάβεια, αὐτὸ προέρχεται ἄλλοτε ἀπὸ τὴν φύσιν ¹⁰⁵ καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὸν διάβολο ¹⁰⁶ καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν χάριν. Ἀπὸ τοὺς καρπούς της μπορεῖς νὰ καταλάβῃς ἀπὸ ποῦ προέρχεται. Γιατὶ ἂν δὲν ἀκολουθήσῃ ἡ βελτίωσις τῆς ζωῆς σου, μπορεῖς νὰ ὑποψιάζῃς μήπως προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολο ἢ ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τόσο περισσότερο, ὅσο ἡ εὐλάβεια αὐτὴ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ὄρεξι, γλυκύτητα καὶ ἐξάρτησι (προσκόλλημα) καὶ ἀπὸ κάποια φαντασία (ιδέα) γιὰ τὸν ἑαυτό σου. Ὅταν λοιπὸν ἀντιληφθῇς πὼς αἰσθάνεται ὁ νοῦς σου κάποια γλυκύτητα ἀπὸ πνευματικὰς γεύσεις, μὴ κάθῃς νὰ σκέπτεσαι ἀπὸ ποῖο μέρος σοῦ ἔρχονται, οὔτε νὰ στηρίζῃς σ' αὐτές, οὔτε ν' ἀφήνῃς τὸν νοῦ σου νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν ταπεινὴ γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἀλλὰ μὲ περισσότερη φροντίδα καὶ μὲ περισσότερο μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ σου φρόντισε νὰ κρατᾷς ἐλεύθερη τὴν καρδιά σου ἀπὸ κάθε προσκόλλησιν καὶ ἀπὸ πνευματικὴν ἀκόμην. Καὶ νὰ ἐπιθυμῇς μόνο τὸν Θεὸ καὶ ὅ,τι τοῦ ἀρέσει.

Παρόμοια καὶ ἡ ψυχρότητα καὶ ἡ ξηρασία τῆς εὐλαβείας προέρχεται ἀπὸ τὶς τρεῖς αἰτίαις ποὺ εἶπαμε προηγουμένως: Ἀπὸ τὸν διάβολο, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν νοῦ καὶ νὰ τὸν κατευθύνῃ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἔργα σὲ ἔργα ματαιότητος καὶ ἡδονῆς τοῦ κόσμου. Ἀπὸ ἐμᾶς, ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίας μας καὶ τὶς ἐξαρτήσεις ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα καὶ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία μας, καὶ ἀπὸ τὴν χάριν γιὰ τὰ ἐξῆς αἰτία: δηλαδή ἢ γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ αὐτὴ νὰ μάθουμε νὰ εἴμαστε πρὸς ἐπιμελεῖς καὶ νὰ ἐγκαταλείψουμε κάθε προσκόλλημα καὶ ἀσχολία ποὺ δὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ, οὔτε τελειώνει στὸν Θεὸ ἢ γιὰ νὰ γνωρίσουμε στὴν πρᾶξιν ὅτι κάθε μας καλὸ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν μόνον ἢ γιὰ νὰ τιμῶμεν στὸ ἐξῆς περισσότερο τὰ χαρίσματά του καὶ νὰ εἴμαστε περισσότερο ταπεινοὶ καὶ νὰ προσέχουμε νὰ τὰ φυλάττουμε, ἢ γιὰ νὰ ἐνωνώμαστε ἀκόμην πρὸς δυνατὰ μὲ τὴν θεϊκὴν του μεγαλειότητα μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἀπάρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀκόμην καὶ σὲ αὐτὰς τὶς πνευματικὰς τρυφάς, ὥστε νὰ μὴ χωρίσουμε στὰ δυὸ τὴν καρδιά μας ἔχοντας τὴν προσκολλημένην σὲ αὐτές, διότι τὴν θέλει ὁ Θεὸς ὅλην δικήν του ἢ καὶ διότι καὶ ὁ ἴδιος χαίρεται νὰ μᾶς βλέπῃ νὰ πολεμοῦμε μὲ ὅλες μας τὶς δυνάμεις χρησιμοποιοῦντας καὶ αὐτὴν τὴν ἴδιαν τὴν χάριν του.

Λοιπὸν, ἂν καταλάβῃς ὅτι εἶσαι ψυχρὸς καὶ ξηρὸς καὶ δὲν ἔχεις τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν κατάνυξιν ποὺ πρέπει στὰ θεῖα, ἐξέτασε τὸν ἑαυτό σου καὶ δὲς γιὰ ποῖό σου ἐλάττωμα σοῦ ἀφαιρέθηκε ἡ παρόμοια εὐλάβεια, καὶ πολέμησε ἐναντίον ἐκείνου ὅχι γιὰ νὰ δεχθῇς πάλιν τὴν αἰσθησὶν τῆς χάριτος, ἀλλὰ γιὰ νὰ

ἀφαιρέσης ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἀρέσει στὸν Θεό. Ἄν ὅμως δὲν βρῇς τὴν αἰτία καὶ τὸ ἐλάττωμα, ἢ αἰσθητὴ σου εὐλάβεια, ἃς εἶναι ἡ ἀληθινὴ εὐλάβεια, δηλαδή ἡ πρόθυμη ὑποταγὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ φρόντισε νὰ μὴν ἐγκαταλείψης γιὰ κανένα λόγο τὰ πνευματικά σου γυμνάσματα, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀκολουθῇς μὲ ὅλη σου τὴν δύναμι, κι ἂν σοῦ φαίνωνται χωρὶς καρπὸ καὶ χωρὶς ὄφελος πίνοντας μὲ τὴν θέλησί σου τὸ ποτήριο τῆς πικρίας, τὸ ὁποῖο σοῦ δίνει μὲ τὴν ψυχρότητα τῆς εὐλαβείας καὶ τὴν στέρησι τῆς πνευματικῆς γλυκύτητας τὸ ἀγαπητὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Καὶ μὴ θέλῃς νὰ ἀκολουθῇς τὸν Ἰησοῦ μόνον ὅταν πηγαίνει στὸ ὄρος τὸ Θαβώριο, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀκολουθῇς καὶ ὅταν πηγαίνει στὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ. Δηλαδή μὴ θέλῃς μόνο νὰ αἰσθάνεσαι μέσα σου τὸ θεϊκὸ φῶς καὶ τὶς πνευματικὲς χαρὲς καὶ γλυκύτητες, ἀλλὰ νὰ θέλῃς καὶ τοὺς σκοτισμοὺς καὶ τὶς λῦπες καὶ τὶς στενοχώριες καὶ τὰ πικρὰ φάρμακα ποὺ γεύεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς. Καὶ ἂν καμμιά φορὰ ἡ παρόμοια ψυχρότητα καὶ ξηρασία συνοδεύεται ἀπὸ τόσες πολλὲς σκοτώσεις τοῦ νοῦ, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃς οὔτε τί νὰ κάνῃς, οὔτε ποὺ νὰ ρίξῃς τὸ βλέμμα σου ¹⁰⁷. παρ' ὅλα αὐτὰ μὴ φοβηθῇς, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃς σταθερὸς στὸν σταυρὸ, μακριὰ ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἡδονή, τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ σοῦ προσφέρῃ ὁ κόσμος ἢ τὰ κτίσματα. Νὰ κρύβῃς ἀκόμη καὶ τὸ πάθος σου αὐτὸ ἀπὸ κάθε πρόσωπο καὶ φανέρωσε τὸ μόνο στὸν πνευματικὸ σου πατέρα: ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὸν νὰ τὸ φανερώσῃς ὅχι γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇς ἀπὸ τὴν δοκιμασία, ἀλλὰ γιὰ νὰ σοῦ ἐρμηνεύσῃ τὸν τρόπο γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ τὴν ὑποφέρῃς ὅπως ἀρέσει στὸν Θεό ¹⁰⁸.

Ἀκόμη τὶς προσευχές, τὶς θεῖες μεταλήψεις καὶ τὰ ἄλλα σου γυμνάσματα καὶ τοὺς ἀγῶνες νὰ μὴν τὰ μεταχειρίζεσαι γιὰ τὶς θεϊκὲς γλυκύτητες καὶ γιὰ νὰ κατεβαίνῃς ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ γιὰ τὴν ἐκκοπὴ τοῦ θελήματός σου: ἀλλὰ γιὰ νὰ παίρῃς δύναμι καὶ νὰ μπορῇς νὰ ἀνυψῶνῃς τὸ σταυρὸ γιὰ μεγαλύτερη δόξα τοῦ Ἑσταυρωμένου, ὄντας εὐχαριστημένος σὲ ὅ,τι θέλει αὐτός. Καὶ ὅταν καμμιά φορὰ ἀπὸ τὴν σύγχυσι τοῦ νοῦ σου δὲν μπορῇς νὰ προσεύχεσαι καὶ νὰ μελετᾷς ὅπως συνηθίζεις, μελέτα μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ποὺ μπορεῖς, καὶ ἐκεῖνο ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάνῃς μὲ τὸ νοῦ, προσπάθησε νὰ τὸ κάνῃς μὲ τὴν θέλησί σου καὶ μὲ τὰ λόγια, μιλώντας μὲ τὸν ἑαυτό σου καὶ μὲ τὸν Θεό, καὶ θὰ ἰδῇς θαυμάσια ἀποτελέσματα καὶ θὰ πάρῃς ἡ καρδιά σου κουράγιο καὶ δύναμι.

Λοιπὸν στὸν καιρὸ τοῦ σκοτασμοῦ τοῦ νοῦ σου μπορεῖς νὰ λές: «Ψυχὴ μου, γιατί λυπᾶσαι καὶ μὲ ἀναστατώνεις; Ἐλπισε στὸν Θεό: πάλι θὰ ὑμνήσω τὸν Σωτῆρα τῆς υπάρξεώς μου καὶ Θεό μου» (Ψαλμ. 42,6). Καὶ πάλι: «Γιατὶ Κύριε στέκεσαι ἀπὸ μακριά; Ἀπουσιάζεις στοὺς δύσκολους καιροὺς καὶ στὶς θλίψεις;» (Ψαλμ. 9,2). «Μὴ μὲ ἐγκαταλίπῃς ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός μου, μὴν ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ ἐμένα» (Ψαλμ. 37,22). Καὶ θυμούμενος τὴν ἱερὴ διδασκαλία ποὺ ἐνέπνευσε ὁ Θεὸς τῶν θλίψεων στὴ Σάρρα, τὴν ἀγαπημένη γυναῖκα τοῦ Τωβίτ, νὰ τὴν

μεταχειρισθῆς καὶ σὺ καὶ νὰ λὲς μὲ δυνατὴ φωνή: «**Αὐτὸ θὰ συμβῇ σὲ ὅποιον σὲ λατρεύει: ἡ ζωὴ αὐτῇ, ἂν εἶναι γιὰ δοκιμασία, θὰ στεφανωθῇ αὐτὸς ποὺ ὑπομένει: ἔαν βρίσκεται σὲ θλίψι, θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν θλίψι. Κι ἂν πρόκειται νὰ καταστραφῇ (ἐν διαφθορᾷ ἔσται), δὲν μπορεῖ αὐτὸ νὰ γίνῃ χωρὶς τὸ ἔλεός σου, διότι δὲν χαίρεσαι γιὰ τὴν καταστροφή μας, διότι μετὰ τὴν θαλασσοταραχὴ προκαλεῖς γαλήνη, καὶ μετὰ ἀπὸ τοὺς θρήνους καὶ τοὺς κλαυθμούς, σκορπίζεις τὴν χαρά. Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὃς εἶναι τὸ ὄνομά σου εὐλογημένο στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων**» (Τωβίτ).

Ἀκόμη νὰ θυμηθῆς τὸ Χριστὸ ποὺ ὅταν βρισκόταν στὸν κῆπο καὶ στὸ σταυρὸ γιὰ μεγαλύτερη δοκιμασία, κατὰ τὸ αἰσθητὸ μέρος ἦταν ἐγκαταλειμμένος ἀπὸ τὸν Οὐράνιο Πατέρα του. Ἔτσι καὶ σὺ μὲ τὴν ἐνθύμησι αὐτῇ ὑποφέροντας τὸ σταυρὸ, θὰ πῆς μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά: «Κύριε, ὅς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ δικό σου» (Ματθ. 26,39). Καὶ ἐνεργώντας ἔτσι ἡ ὑπομονὴ σου καὶ ἡ προσευχή σου θὰ ἀνυψώσουν τὶς φλόγες τῆς θυσίας τῆς καρδιᾶς σου καὶ θὰ φθάσουν μέχρι τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ παραμείνης πραγματικὰ εὐλαβής, διότι ἡ ἀληθινὴ εὐλάβεια εἶναι μία ζωντανὴ προθυμία τῆς θελήσεως καὶ μία σταθερὴ ἀγάπη νὰ ἀκολουθῇ κανεὶς τὸ Χριστὸ μὲ τὸ σταυρὸ στοὺς ὤμους σὲ κάθε δρόμο ποὺ ὁ ἴδιος μᾶς προσκαλεῖ πρὸς τὸν ἑαυτό του, καὶ τὸ νὰ θέλουμε τὸν Θεὸ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, δηλαδή, γιὰτὶ ἔτσι θέλει ὁ Θεός. Γι' αὐτὸ ἂν ἤθελαν οἱ ἄνθρωποι νὰ μετροῦν τὴν προκοπὴ τους ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ αὐτὴν εὐλάβεια καὶ ὄχι ἀπὸ αὐτὴν ποὺ φαίνεται μὲ τὶς αἰσθήσεις, δηλαδή ἀπὸ τὸ νὰ αἰσθάνονται μόνο στὴν καρδιά τους τὴν πνευματικὴ γλυκύτητα τῆς χάριτος, δὲν θὰ ἔπεφταν στὴν πλάνη οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους οὔτε ἀπὸ τὸν διάβολο οὔτε θὰ θλίβονταν χωρὶς ὠφέλεια. Μάλιστα θὰ εὐχαριστοῦσαν τὸν Θεὸ γιὰ ἓνα τέτοιο καλὸ ποὺ τοὺς κάνει καὶ θὰ πρόσεχαν στὸ ἑξῆς νὰ ἐργάζονται μὲ μεγαλύτερο ζῆλο στὴν θεϊκὴ μεγαλειότητα ποὺ κυβερνᾷ τὸ σύμπαν καὶ ἐπιτρέπει τὰ παρόμοια πολλὰς φορές, γιὰ δική του δόξα καὶ δική μας ὠφέλεια.

Γι' αὐτὸ πλανῶνται μερικοὶ ποὺ μὲ φόβο καὶ φρόνησι ἀποφεύγουν βέβαια τὶς ἀφορμὲς τῶν ἁμαρτιῶν, ὅταν ὅμως ἐνοχλοῦνται πότε ἀπὸ φρικτοὺς καὶ ἄσχημους λογισμούς, πότε πάλι ἀπὸ ὄνειρα φοβερὰ καὶ αἰσχρά, συγχύζονται καὶ δειλιάζουν καὶ νομίζουν ὅτι ἐγκαταλείφθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔτσι ἀπομακρύνθηκαν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ ἔτσι μένουν πολὺ μαραμένοι καὶ σχεδὸν κοντεύουν νὰ ἀπελπισθοῦν, καὶ ἐγκαταλείποντας κάθε καλὴ ἄσκησι τῶν ἀρετῶν ἐπιστρέφουν στὴν Αἴγυπτο τῶν παθῶν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται καλὰ τὴν χάρι ποὺ τοὺς κάνει ὁ Θεός, ἀφήνοντάς τους νὰ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὰ πνεύματα αὐτὰ τοῦ πειρασμοῦ, γιὰ νὰ καταλάβουν τὴν ταπείνωσί τους καὶ νὰ τὸν πλησιάσουν ὡς ἀσθενεῖς καὶ ὡς ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια. Γι' αὐτὸ ἀχάριστα παραπονοῦνται γιὰ ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ ἔπρεπε νὰ εὐχαριστοῦν τὴν ἀμέτρητὴ ἀγαθότητά Του.

Όταν λοιπὸν συμβαίνουν παρόμοια, ἐσὺ ἐκεῖνο ποὺ ἔχεις νὰ κάνης εἶναι τὸ ἐξῆς: νὰ σκεφθῇς καλὰ καὶ νὰ συλλογισθῇς τὴν διεστραμμένη σου κλίσι, τὴν ὁποία ὁ Θεὸς θέλει νὰ γνωρίσης ποιά εἶναι γιὰ τὸ δικό σου καλό: νὰ γνωρίσης ὅτι εἶσαι ἔτοιμος νὰ πέφτης σὲ ὁποιοδήποτε μεγάλο κακὸ καὶ ὅτι χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θὰ εἴχες πάθει τὴν μεγαλύτερη καταστροφή. Ἐπειτα νὰ ἐλπίσης καὶ νὰ εἶσαι σίγουρος ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἔτοιμος νὰ σὲ βοηθήσῃ, ἐπειδὴ σὲ κάνει νὰ βλέπῃς τὸν κίνδυνο καὶ θέλει νὰ σὲ ἐλκύσῃ πρὸ κοντά του παρακινώντας σε νὰ προσεύχεσαι καὶ νὰ τρέχῃς κοντά του. Καὶ γι' αὐτὸ τοῦ ὀφείλεις νὰ τοῦ ἀποδίδῃς ταπεινὲς εὐχαριστίες. Καὶ ἅς εἶσαι σίγουρος ὅτι οἱ παρόμοιοι πειρασμοὶ ἢ βλάσφημοι εἶναι ἢ πονηροὶ ἢ αἰσχροὶ λογισμοὶ ποὺ σὲ πειράζουν, καλύτερα ἐκδιώκονται μὲ μία καρτερία ὑπομονετικὴ καὶ μὲ μία ἐπιδέξια ἀποστροφή καὶ τέλεια καταφρόνησι, καὶ ὅχι μὲ μία ἀντίστασι ἐπιδέξια καὶ μὲ ἀντιρρητικὸ πόλεμο. Καὶ πρόσεξε τὴν πρώτη ὑποσημείωσι τοῦ ιγ' κεφαλαίου τοῦ Α' μέρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ἡ ἐξέτασις τῆς συνειδήσεως

Γιὰ τὴν ἐξέτασι τῆς συνειδήσεως σκέψου τρία πράγματα: τὰ σφάλματα τῆς κάθε μέρας, τὴν αἰτία τῶν σφαλμάτων αὐτῶν καὶ τὴν στενοκαρδία καὶ προθυμία ποὺ ἔχεις νὰ τὰ πολεμήσης καὶ νὰ ἀποκτήσης τὶς ἀντίθετές τους ἀρετές. Γιὰ τὰ σφάλματα κάνε ἐκεῖνο ποὺ σοῦ εἶπα στὸ κστ' κεφάλαιο (τί πρέπει νὰ κάνουμε ὅταν πληγωθοῦμε κ.λπ). Γιὰ τὴν αἰτία αὐτῶν ἀνάγκασε τὸν ἑαυτό σου νὰ τὴν πολεμήσης, νὰ τὴν κατατροπώσης καὶ νὰ τὴν ρίξης στὴ γῆ. Γιὰ τὴν προθυμία ποὺ χρειάζεται νὰ κάνης αὐτὸ καὶ νὰ ἀποκτήσης τὶς ἀρετές, δυνάμωσε τὴν θέλησί σου μὲ τὴν ἀπιστία τοῦ ἑαυτοῦ σου, δηλαδή μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχης καθόλου θάρρος στὸν ἑαυτό σου, μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος στὸν Θεό, μὲ τὴν προσευχή καὶ μὲ τὸ μῖσος τῶν πράξεων τῆς κακίας καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμία τῶν πράξεων τῆς ἀντίστοιχης ἀρετῆς.

Φρόντισε, ἀδελφέ, πάντοτε σὲ κάθε σου λογισμό, λόγο καὶ ἔργο νὰ ἔχης συνείδησι ἀκατάγνωστη, δηλαδή νὰ μὴ σὲ κατηγορῇ καὶ νὰ μὴ σὲ τύπτῃ ἡ συνειδησίς σου γιὰ κάποιο πρᾶγμα. Διότι ὅποιος ἐξετάζει στὸ βάθος τὴν ὀρθὴ καὶ ἀγία συνείδησι, δὲν μπορεῖ νὰ σφάλῃ ποτέ, ἢ ἂν σφάλῃ, νὰ μὴν διορθωθῇ. Διότι ἡ συνείδησις εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος ποὺ ἔδωσε ὁ Θεὸς στὶς καρδιές τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγῇ πάντοτε σὰν λυχνάρι σὲ ὅλα τὰ καλὰ. Ὅπως εἶπε καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος: «Νὰ χρησιμοποιοῦς τὴν συνείδησί σου ὡς λυχνάρι γιὰ τὶς πράξεις σου». Καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπε ὅτι «οἱ ἐντολές τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ εἶναι γραμμένες μέσα στὶς καρδιές» (Ρωμ. 2,15).

Ἀπέναντι τεσσάρων πραγμάτων εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ διατηρῇς τὴν συνείδησί σου ἀκατηγόρητη: ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ σου, πρὸς τὸν πλησίον σου καὶ πρὸς ἄλλα πράγματα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Θεὸ πρέπει νὰ ἐξετάξης τὴν συνείδησί σου ἂν φύλαξες ὅλα ἐκεῖνα ποὺ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ διαφυλάττης ἀπέναντί του. Δηλαδή ἂν διαφυλάττης ὅλες του τὶς ἐντολές καὶ τὶς πιὸ ἀσήμαντες ¹⁰⁹. καὶ ἂν τὸν ἀγάπησες καὶ τὸν ὑπηρετήσες μὲ ὅλη σου τὴν ψυχὴ καὶ εἶσαι ἔτοιμος νὰ πεθάνῃς γι' αὐτόν, ὅπως εἶσαι ὑποχρεωμένος. Καὶ ἂν δὲν τὰ διαφύλαξες, φρόντισε στὸ ἐξῆς νὰ τὰ διαφυλάξης.

Ὡς πρὸς τὸν ἑαυτό σου θὰ διαφυλάξης ἀκατηγόρητη τὴν συνείδησί σου, ἂν δὲν ἀδιαφορῇς, ἀλλὰ κάνης ὅλο ἐκεῖνο τὸ χρέος ποὺ πρέπει καὶ εἶσαι ὑποχρεωμένος καὶ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν δύναμί σου, τόσο πρὸς τὸν Θεό, ὅσο καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ἂν δὲν πέφτῃς σὲ ὑπερβολές καὶ ἐλλείψεις, καταστρέφοντας παράκαιρα τὴν υἰεία σου καὶ τὴν ζωὴ σου καὶ τὶς σωματικές σου δυνάμεις μὲ ὑπερβολικὴ καὶ ἀκανόνιστη ἄσκησι καὶ δὲν ἀποδίδῃς στὸ σῶμα τὸ δίκαιο μέτρο, φροντίζοντας γιὰ τὴν σύστασι καὶ συντήρησί του. Γιατὶ καὶ αὐτὸ εἶναι ἀντίθετο στὴ συνείδησι καὶ στὸν

ὀρθὸ λόγo.

Ἀπέναντι τοῦ πλησίον θὰ φυλάξης καθαρὴ τὴν συνείδησί σου, ἂν δὲν κάνης κάτι ποὺ εἶναι ἀντίθετο στὴν ἀγάπη ποὺ χρωστᾷς ἀπέναντί του, ἀποδίνοντας στοὺς μεγαλυτέρους σου καὶ ὁμοίους σου καὶ κατώτερους σου ἐκεῖνο ποὺ πρέπει στὸν καθένα, σύμφωνα μὲ τὸν βαθμὸ καὶ τὸ ἐπάγγελμα καὶ προσέχοντας νὰ μὴ τοὺς σκανδαλίζης εἴτε μὲ λόγο, εἴτε μὲ ἔργο, εἴτε μὲ σχῆμα καὶ μὲ νεῦμα, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Αὐτὸ προσέξτε, νὰ μὴ βάζετε πρόσκομμα ἢ ἐμπόδιο στὸν ἀδελφόν» (Ρωμ. 14,13) καὶ τὸ τοῦ Σολομῶντος: «Νὰ σκέφτεσαι σωστὰ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων» (Παρ. 3,4).

Ἀλλὰ κι ἂν σοῦ τύχουν μερικὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐπιτρέπονται καὶ βρίσκονται στὴν δική σου τὴν κρίσι, γι' αὐτὰ τὰ πράγματα λέγω, ἂν πληροφορῇται ἡ συνείδησίς σου ὅτι τάχα εἶσαι δυνατὸς καὶ μπορεῖς νὰ τὰ φυλάξης ἢ ὄχι, σκανδαλίζεται ὅμως ἡ συνείδησις τοῦ ἀδελφοῦ σου ποὺ εἶναι ἀδύνατος, εἶσαι ὑποχρεωμένος καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴ δώσης ἀφορμὴ σκανδάλου, ἀλλὰ νὰ ἀναπαύσης τὴν συνείδησι ἐκείνου: «Μὴν τρῶτε τὸ εἰδωλόθυτο (λέγει ὁ Παῦλος) γιὰ ἐκεῖνον ποὺ σᾶς εἰδοποίησε καὶ γιὰ τὴν συνείδησι...». Συνείδησι ὅμως λέγω ὅχι τὴν δική του, ἀλλὰ τὴν συνείδησι τοῦ ἄλλου: «Γιατί νὰ ρυθμίζεται ἡ ἐλευθερία μου ἀπὸ ἄλλη συνείδησι;» (Α΄ Κορ. 10,28). Σὲ ὅσα ὅμως πράγματα εἶναι ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ σκανδαλίζεται ἡ συνείδησις τοῦ ἄλλου, τότε πρέπει ἐσὺ νὰ καταφρονῇς τὴν συνείδησι ἐκείνου καὶ νὰ μὴν παραβαίνης τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος.

Ἀπέναντι τῶν ἄλλων πραγμάτων θὰ ἔχης τὴν συνείδησί σου ἀκατηγόρητη, ἂν ἔχης δίκαιο μέτρο καὶ δὲν χρησιμοποιοῖς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις, τόσο στὰ φαγητὰ καὶ ποτὰ, ὅσο καὶ στὰ ἐνδύματα καὶ χρήματα καὶ στὴν περιουσία. Διότι πρᾶγμα παρὰ συνείδησι ὑπολογίζεται ὅχι μόνον τὸ νὰ καταφρονῇ κανεὶς καὶ νὰ ἀφήνῃ νὰ καταστρέφονται τὰ εὐτελῆ φαγητὰ καὶ ἐνδύματα ἢ τὰ χρήματα καὶ τὰ περιουσιακὰ του στοιχεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὶς σωματικές του ἀνάγκες, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλῃ καὶ νὰ ζητᾷ τρυφηλὰ φαγητὰ, μαλακὰ φορέματα καὶ χρήματα καὶ περιουσιακὰ στοιχεῖα ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησί του.

Καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε γενικά, κάθε πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθὴ λογική, λέγεται παρὰ συνείδησι. Γι' αὐτὸ καὶ σὺ ἀδελφέ, γιὰ κάθε τί ποὺ πρόκειται νὰ κάνης μικρὸ ἢ μεγάλo, πρῶτα νὰ συμβουλευέσαι τὴν συνείδησί σου καὶ νὰ τὴν ἐξετάξης ὅχι ὅμως μὲ ἀμέλεια καὶ ἐπιφανειακά, ἀλλὰ στὸ βάθος καὶ μὲ πολλὴ φροντίδα καὶ ἀκρίβεια. Διότι ὅπως τὰ πηγάδια, ὅσο σκάβονται καὶ ἐξαντλοῦνται, τόσο καλύτερο καὶ γλυκύτερο νερὸ βγάζουν, ἔτσι καὶ ἡ συνείδησις, ὅσο περισσότερο ἐξετάζεται καὶ ξεσκεπάζεται ἀπὸ τὰ πάθη μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι σκεπασμένα, τόσο καλύτερα μᾶς διδάσκει τί πρέπει νὰ κάνουμε.

Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουν καὶ διαφορὲς συνειδήσεις, ὅχι δηλαδὴ μόνον καλὰς

καὶ καθαρές, ἀλλὰ καὶ κεκαυτηριασμένες, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, δηλαδή πονηρές καὶ ἀναίσθητες καὶ μολυσμένες ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ στὴ συνέχεια, ἐξ αἰτίας τῆς ἀναισθησίας ἢ τοῦ μολυσμοῦ τους, ἢ καὶ διότι δὲν ἐξετάζονται μὲ πολλὴ φροντίδα, δὲν διδάσκουν πάντοτε σωστὰ καὶ καλὰ, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ σωστὸ εἶναι νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι πάντοτε μόνο στὴ συνείδησί σου, ἀλλὰ ὅσα αὐτὴ σοῦ συμβουλεύει νὰ τὰ συγκρίνης, ἂν εἶναι σύμφωνα μὲ ἐκεῖνα ποὺ διδάσκει ἡ Ἀγία Γραφή ἢ καὶ νὰ τὰ φανερώνης στοὺς Πνευματικούς, ἂν εἶναι σωστά, γιὰ νὰ μὴν πλανηθῇς.

Πρόσθεσα τὸ «ἢ διότι δὲν ἐξετάζονται οἱ συνειδήσεις μὲ τόση ἐπιμέλεια», διότι ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου ὅσο κι ἂν εἶναι ἐμπαθὴς καὶ πονηρὴ καὶ ἀναίσθητη, ὅταν ὅμως ἐξετάζεται μὲ ἀκρίβεια καὶ ἐπιμέλεια, δὲ σταματάει πάντοτε νὰ ἐλέγχει καὶ νὰ τύπτει καὶ νὰ κατηγορῇ τὸν ἄνθρωπο, ὅτι ἁμαρτάνει καὶ ὅτι πρόκειται νὰ κολασθῇ διὰ τὶς ἁμαρτίες του, ἂν δὲν μετανοήσῃ. Γιατὶ αὐτὴ βάλθηκε μέσα μας ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς ἀντίδικος, σύμφωνα μὲ τὸ εὐαγγελικὸ ποὺ λέγει: «Νὰ συμβιβασθῇς γρήγορα μὲ τὸν ἀντίδικό σου» (Ματθ. 5,25): καὶ ἀψευδέστατος μάρτυρας, σύμφωνα μὲ τό· «Σὲ αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ ἡ συνείδησί τους» (Ρωμ. 2,15): καὶ συγχρόνως εἶναι κριτὴς ἀπαραλόγιστος καὶ πάρα πολὺ δίκαιος καὶ πολὺ αὐστηρὸς καὶ λόγος ὀρθός: γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σιωπήσῃ. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ὅταν κυριευθῇ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ θέλῃ νὰ κάμνῃ τὶς ἐπιθυμίες του χωρὶς κανένα χαλινάρι, ὅπως παρακούει καὶ παραβαίνει τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ἔτσι παρακούει καὶ παραβαίνει καὶ τοὺς ἐλέγχους τῆς ἀγίας συνειδήσεως. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐλέγχεται πλέον ἀπὸ αὐτὴν σὰν κάποιος ἄλλος Ἡρώδης κόβει τὴν κεφαλὴ τοῦ Ἰωάννου, δηλαδή δὲν ὑπολογίζει τὴν συνείδησί του καὶ παίρνει τὴν ἀπόφασιν νὰ κολασθῇ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Σολομώντας γνωρίζοντας αὐτὸ δὲν εἶπε ὅτι ἡ συνείδησις ὅταν ἐξετάζεται καλὰ δὲν ἐλέγχει τὸν ἁμαρτωλό, ἀλλὰ ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς φθάσῃ στὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν, καταφρονεῖ: «Ὅταν ὁ ἀσεβὴς φθάσῃ στὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν, τότε καταφρονεῖ» (Παρ. 18,3).

Ἀκόμη σὲ συμβουλεύω καὶ ἓνα ἄλλο πρᾶγμα ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ πληροφορηθῇς: Δηλαδή ποτὲ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι στὴ συνείδησί σου, ἂν αὐτὴ καμιά φορὰ δὲν σὲ κατηγορῇ γιὰ κάποια ὑπόθεσί σου, διότι λέγεται συνείδησι γιὰ ἐκεῖνα μόνο ποὺ ξέρουμε καὶ ὄχι γιὰ ἐκεῖνα ποὺ δὲ γνωρίζουμε. Ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὸν Προφῆτη Ἰερεμία «ἡ καρδιὰ εἶναι πιὸ βαθειὰ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα» (17,9), καὶ μέσα σὲ αὐτὴν βρίσκονται κρυμμένα πολλὰ λεπτὰ πάθη, τὰ ὁποῖα καθόλου δὲν τὰ γνωρίζει ἐκεῖνος ποὺ τὰ ἔχει, καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ καθαρισθῇ λέγοντας «καθάρισέ με ἀπὸ τὰ κρυφὰ πάθη» (Ψαλμ. 18,13), γι' αὐτὸ καὶ σὺ νὰ πιστεύῃς ὅτι ἡ καρδιὰ σου δὲν εἶναι ποτὲ καθαρὴ ἀπὸ τὰ κρυπτὰ καὶ λεπτὰ πάθη, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ μόνο στὸ Θεὸ ποὺ ἐξετάζει μόνος τὶς καρδιές, ὅπως λέγει ὁ Σολομώντας: «Ἐσὺ ἐντελῶς μόνος γνωρίζεις τὴν καρδιὰ ὅλων τῶν ἀνθρώπων» (Γ' Βασ. 8,39). Καὶ νὰ ἔχῃς ὡς σίγουρο ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ

Ἰωάννης ὅτι, δηλαδή, ὁ Θεὸς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν συνείδησι τῆς καρδιᾶς μας: «Ὁ Θεὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴν συνείδησί μας καὶ τὰ γνωρίζει ὅλα» (Α΄ Ἰω. 3,20).

Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος γνωρίζοντας αὐτὸ ἔλεγε, ὅτι δὲ γνωρίζει νὰ τὸν ἐλέγχει γιὰ κανένα πρᾶγμα ἢ συνείδησί του, ἀλλὰ πάλι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲν νομίζει ὅτι εἶναι δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ: «Δὲν μὲ κατηγορεῖ γιὰ τίποτε ἢ συνείδησί μου, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν μὲ ἀποδεικνύει ὅτι πραγματικὰ εἶμαι ἀθῶος» (Α΄ Κορ. 4,4).

Καὶ ὅσα καλὰ ἔργα καὶ ὅσες νίκες ἔχεις κατορθώσει, ἅς τις θεωρῆς ὑποπτες. Αὐτὰ σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ τὰ σκέπτεσαι πολὺ μὲ τὴ συνείδησί σου, διότι ὑπάρχει κάποιος κίνδυνος κρυφῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανείας. Ἐτσι ἀφήνοντας πίσω ὅλα αὐτὰ καὶ ρίχνοντάς τα στὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, ὅποια καὶ ἂν εἶναι, ὁδήγησε τὸ λογισμό σου μπροστὰ στὸ δρόμο ποὺ σοῦ ἀπομένει γιὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη.

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὅταν τελειώσῃ ἡ μέρα ἐκείνη, ἐξέτασε τὸν ἑαυτό σου, ἂν χρησιμοποίησες καλὰ ὅσα σοῦ ἔτυχαν. Καὶ γιὰ ὅσα ἔσφαλες, νὰ μετανοήσῃς καὶ νὰ ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ σὲ συγχωρέσῃ καὶ στὸ ἐξῆς προσπάθησε νὰ διορθωθῇς. Κατόπιν εὐχαρίστησέ τον γιὰ τὶς χάρες καὶ τὶς εὐεργεσίες ποὺ σοῦ χάρισε τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Ἀναγνώρισε τὸν ὡς Ποιητὴ κάθε ἀγαθοῦ, καὶ περισσότερο εὐχαρίστησέ τον διότι σὲ γλύτωσε ἀπὸ τόσους ἐχθροὺς φανεροὺς καὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δὲν φανερώνονται. Διότι σοῦ ἔδωσε καλοὺς λογισμοὺς καὶ ἀφορμὲς γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ γιὰ κάθε ἄλλη εὐεργεσία ποὺ δὲ γνωρίζεις ἐσύ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ Πῶς πρέπει νὰ προετοιμαζώμαστε έναντίον τῶν ἐχθρῶν ποὺ μᾶς πολεμοῦν κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου.

Ὁλη μας ἡ ζωὴ εἶναι ἓνας παντοτινὸς πόλεμος πάνω στὴ γῆ καὶ πρέπει νὰ πολεμοῦμε πάντοτε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ὅπως εἴπαμε στὸ **ιε'** κεφάλαιο τοῦ **α'** μέρους. Ὅμως ἡ κύρια κι ἡ πρὸ σπουδαία ἡμέρα τοῦ πολέμου εἶναι κατὰ τὴν τελευταία ὥρα τοῦ θανάτου. Διότι ὅποιος πέση κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη δὲν μπορεῖ πλέον νὰ σηκωθῇ. Καὶ γι' αὐτὸ μὴ θαυμάσης. Γιατὶ ἂν ὁ ἐχθρὸς τόλμησε νὰ πάῃ στὸν ἀναμάρτητο Κύριό μας στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἴσως γιὰ νὰ βρῇ καὶ σὲ αὐτὸν κάποιο σφάλμα, ὅπως τὸ εἶπε μόνος ὁ Κύριος, «ἔρχεται ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου, ἂν καὶ δὲν ἔχει πάνω μου καμμία ἐξουσία» (Ἰω. 14,30), πολὺ περισσότερο τολμᾷ νὰ ἔρχεται στὸ τέλος τῆς ζωῆς μας ἐναντίον μας ποὺ εἴμαστε ἁμαρτωλοί ¹¹⁰.

Γι' αὐτὸ ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ κάνης γιὰ νὰ βρεθῇς τότε καλὰ ἐτοιμασμένος, εἶναι τὸ νὰ πολεμῇς μὲ ἀνδρεία αὐτὸ τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς ποὺ σοῦ δόθηκε: γιατί ἐκεῖνος ποὺ πολεμεῖ καλὰ στὴ ζωὴ αὐτὴ μὲ τὴν καλὴ συνήθεια ποὺ ἔχει ἀποκτήσει, εὐκόλα κερδίζει τὴν νίκη κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Ἀκόμη νὰ σκέπτεσαι πολλές φορές τὸν θάνατο μὲ προσοχή. Γιατὶ ὅταν ἔλθῃ θὰ φοβηθῇς λιγότερο καὶ ὁ νοῦς σου θὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ πρόθυμος γιὰ τὸν πόλεμο. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου ἀποφεύγουν τὸ λογισμὸ αὐτὸ καὶ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου, γιὰ νὰ μὴ κόψουν τὴν ὄρεξι καὶ τὴν ἐπιθυμία ποὺ ἔχουν στὰ γήινα πράγματα, στὰ ὁποῖα εἶναι προσκολλημένοι καὶ λυποῦνται ἂν σκεφθοῦν ὅτι θὰ τὰ ἐγκαταλείψουν. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν λιγοστεύει ἡ ἄτακτη κλίσσι ποὺ ἔχουν στὰ πράγματα, ἀλλὰ ἀποκτᾷ περισσότερη δύναμι. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν πρόκειται νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὰ τόσο ἀγαπητὰ τους πράγματα, αἰσθάνονται μεγάλη καὶ ἀνεκδιήγητη λύπη καὶ δοκιμάζουν ἓνα μεγάλο πόνο.

Λοιπὸν γιὰ νὰ κάνης ἐσὺ καλύτερα αὐτὴν τὴν ἀπαραίτητη προετοιμασία, πρέπει μὲ τὸ λογισμὸ σου νὰ βρεθῇς μόνος σου μερικὲς φορές, χωρὶς καμμία βοήθεια, ἐκτεθειμένος μέσα στὶς στενοχώριες τοῦ θανάτου καὶ νὰ σκεφθῇς ἐκεῖνα ποὺ μποροῦν νὰ σὲ πολεμήσουν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο. Ἐδῶ θὰ σοῦ μιλήσω γιὰ τὴν θεραπεία αὐτῶν, γιὰ νὰ μπορέσης νὰ ἀντιμετωπίσης καλύτερα ἐκείνην τὴν τελευταία στενοχώρια. Γιατὶ τὸ κτύπημα ἐκεῖνο κι ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ποὺ πρόκειται νὰ γίνῃ μία φορά, ὅποιος πρόκειται νὰ τὸν κάνῃ, πρέπει νὰ τὸν γνωρίζει καλὰ, γιὰ νὰ μὴ σφάλῃ κατὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, διότι μετὰ δὲν ὑπάρχει τόπος γιὰ διόρθωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι Ποιές εἶναι οἱ τέσσερες προσβολές πού μᾶς φέρνουν οἱ ἐχθροί μας κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Καὶ πρῶτα ἡ προσβολὴ τῆς πίστεως καὶ ἡ θεραπεία της.

Τέσσερις εἶναι οἱ κυριώτερες προσβολές καὶ πιὸ ἐπικίνδυνες μὲ τὶς ὁποῖες συνηθίζουν νὰ μᾶς πολεμοῦν οἱ ἐχθροί μας δαίμονες κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Ὁ πόλεμος πού μᾶς κάνουν ἐναντίον τῆς πίστεως, ἡ ἀπόγνωσις, ἡ κενοδοξία καὶ τὰ διάφορα φαντάσματα καὶ οἱ μεταμορφώσεις τῶν δαιμόνων σὲ Ἀγγέλους φωτός.

Ὅσο γιὰ τὴν πρώτη προσβολὴ σοῦ λέγω ὅτι ἂν ἀρχίσῃ ὁ ἐχθρὸς νὰ σὲ πολεμᾷ μὲ τὰ ψεύτικα ἐπιχειρήματά του βάζοντας στὸ νοῦ λογισμοὺς ἀπιστίας, φύγε ἀμέσως ἀπὸ τὸ νοῦ σου στὴ θέλησί σου λέγοντας: «Πήγαινε πίσω μου Σατανᾶ, πατέρα τοῦ ψεύδους, διότι ἐγὼ δὲν θέλω καθόλου νὰ σὲ ἀκούσω, διότι μοῦ εἶναι ἀρκετὸ νὰ πιστεύω ἐκεῖνο πού πιστεύει ἡ ἀγία μου ἐκκλησία».

Καὶ μὴν ἀφήσῃς καθόλου τόπο στὴν καρδιά σου στοὺς λογισμοὺς τῆς ἀπιστίας, ὅπως ἀναφέρεται: «Ἐὰν Πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος, δηλαδὴ τοῦ ἐχθροῦ, σοῦ ἐπιτεθῇ, μὴν μετακινηθῇς ἀπὸ τὴν θέσι σου» (Ἑκκλ. 10,4). Αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς νὰ τοὺς θεωρῇς ὡς κινήσεις τοῦ διαβόλου πού προσπαθεῖ τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ σὲ σκανδαλίσῃ. Κι ἂν δὲν μπορῇς νὰ στηρίξῃς τὸ νοῦ σου, στάσου μὲ ἀνδρεία καὶ μένε σταθερὸς μὲ τὴν θέλησί σου γιὰ νὰ μὴν πέσῃς σὲ κανένα λογισμό ἢ καὶ σὲ κανένα ρητό της Ἀγίας Γραφῆς, τὸ ὁποῖο θὰ σοῦ προσφέρῃ ὁ ἐχθρὸς. Γιατὶ, ὅσα ρητά της Ἀγίας Γραφῆς κι ἂν σοῦ θυμίσῃ τὴν ὥρα ἐκείνη, εἶναι ἀκρωτηριασμένα (ἐλλιπῆ), προσφέρονται μὲ κακὸ σκοπὸ, ἄσχημα ἐξηγημένα κι ἂν ἀκόμη φαίνωνται καθαρὰ, καλὰ καὶ φανερά.

Κι ἂν ὁ πονηρὸς ὄφῃς σὲ ρωτήσῃ καὶ σοῦ πῇ μὲ τὸν λογισμό τί πιστεύει ἡ ἐκκλησία, καταφρόνησέ τον ἐντελῶς καὶ μὴν τοῦ ἀποκριθῇς. Ἀλλὰ βλέποντας τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πονηριά του καὶ ὅτι προσπαθεῖ νὰ σὲ πιάσῃ μὲ τὰ λόγια, πίστευε χωρὶς καμμία ἀμφιβολία μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά. Σὲ περίπτωσι πάλι πού εἶσαι δυνατὸς στὴν πίστι καὶ ἔχεις δυνατὸ λογισμό καὶ θέλεις νὰ κάνῃς τὸν ἐχθρὸ νὰ καταντροπιασθῇ, ἀπάντησέ του ὅτι ἡ ἀγία μου ἐκκλησία πιστεύει στὴν ἀλήθεια. Κι ἂν σοῦ πῇ ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, νὰ τοῦ ἀπαντήσῃς: ἐκεῖνο πού πιστεύει αὐτή. Πάνω ἀπὸ ὅλα κράτα τὴν καρδιά σου πάντοτε σταθερὴ καὶ προσεκτικὴ καὶ στραμμένη πρὸς τὸν Ἑσταυρωμένο λέγοντας: «Θεέ μου, Ποιητά μου καὶ Λυτρωτά μου, βοήθησέ με γρήγορα καὶ μὴν παραχωρήσῃς νὰ πέσω ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῆς ἀγίας σου πίστεως. Ἀλλὰ εὐδόκησε, ὅπως μὲ τὴν χάρι σου γεννήθηκα στὴν ἀλήθεια αὐτή, ἔτσι νὰ τελειώσω καὶ τὴν θνητὴ μου ζωὴ σ' αὐτὴν πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματός σου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ Ἡ προσβολή τῆς ἀπογνώσεως καὶ ἡ ἰατρεία της.

Ἡ δεύτερη προσβολή μετὰ τὴν ὁποία ὁ πονηρὸς προσπαθεῖ ἐντελῶς νὰ μᾶς καταβάλλῃ, εἶναι ὁ φόβος ποὺ μᾶς προξενεῖ μετὰ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, γιὰ νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ γκρεμισθοῦμε στὸν βυθὸ τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἀπελπισίας.

Ἐσὺ λοιπόν, ἀδελφέ μου, καὶ στὸν κίνδυνον αὐτόν, κράτησε τὸν ἑαυτό σου σταθερὸ σ' αὐτόν τὸν βέβαιον κανόνα, δηλαδή ὅτι ἡ ἐνθύμησις τῶν ἁμαρτιῶν μας τότε εἶναι ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποσκοπεῖ στὴ σωτηρία μας, ὅταν σὲ ταπεινῶνῃ καὶ σὲ κἀνῃ νὰ αἰσθάνεσαι πόνον στὴν καρδίᾳ καὶ λύπη, διότι λύπησες τὸν Θεό, καὶ ὅταν σὲ κἀνῃ νὰ ἔχῃς ἐλπίδα καὶ θάρρος στὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως ἡ ἐνθύμησις αὐτὴ σὲ ἐνοχλῇ καὶ σὲ ὀδηγῇ σὲ ἀπιστίαν καὶ μικροψυχίαν καὶ σὲ κάμνῃ νὰ σκέπτεσαι ὅτι εἶσαι κολασμένος καὶ ὅτι γιὰ σένα δὲν ὑπάρχει πλέον καιρὸς σωτηρίας, γινώριζε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολον. Γι' αὐτὸ ταπεινώσου καὶ ἔλπιζε περισσότερον στὸν Θεό. Καὶ μετὰ τὸν τρόπον αὐτόν θὰ νικήσῃς τὸν ἐχθρὸν μετὰ τὰ ὄπλα του καὶ θὰ δοξάσῃς τὸν Θεό.

Ναί, πρέπει ἀδελφέ, νὰ λυπᾶσαι κάθε φορὰ ποὺ θυμᾶσαι τὰς ἁμαρτίες σου καὶ νὰ πονᾷς ποὺ ἔχασες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅμως νὰ ἔχῃς θάρρος στὸ πάθος του καὶ νὰ ζητᾷς συγχώρεσιν. Ἀκόμη ἂν σοῦ φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς σοῦ λέγει ὅτι δὲν εἶσαι ἀπὸ τὰ πρόβατά του, ἐσὺ μετὰ κανένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ χάσῃς τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος ποὺ ἔχεις σ' αὐτόν, ἀλλὰ ταπεινὰ νὰ τοῦ λέγῃς: «Ναί, ἔχεις δίκαιον, Θεέ μου, νὰ μὲ ἀποδοκιμάσῃς γιὰ τὰς ἁμαρτίες μου. Ἀλλὰ ἐγὼ ἔχω μεγαλύτερον θάρρος στὴν εὐσπλαγχνίᾳ σου ὅτι θὰ μὲ συγχωρέσῃς. Γι' αὐτὸ καὶ ζητῶ ἀπὸ σένα τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ τοῦ ταλαιπώρου πλάσματός σου, τὸ ὁποῖον καταδικάσθηκε βέβαιον ἀπὸ τὴν κακίαν του, ἀλλὰ λυτρώθηκε μετὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἁγίου αἵματός σου. Θέλω, λυτρωτά μου, νὰ σωθῶ, γιὰ δόξαν δικήν σου μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀμέτρητης εὐσπλαγχνίας σου. Γι' αὐτὸ καὶ ἀφήνομαι ὅλος στὰ χέρια σου καὶ ἅς γίνῃ σ' ἐμένα ὅ,τι σοῦ εἶναι ἀρεστό. Διότι ἐσὺ εἶσαι ὁ μόνος μου Κύριος. Κι ἂν ἀκόμη μετὰ θανατώσεως, ἐγὼ στηρίζω σὲ σένα τὰς ζωντανές μου ἐλπίδες».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ Ἡ προσβολὴ τῆς κενοδοξίας καὶ ἡ ἰατρεία της

Ἡ τρίτη προσβολὴ εἶναι τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἐκτιμήσεως μὲ τὴν ὁποία ἔχεις ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό σου καὶ στὰ ἔργα σου γιὰ νὰ σωθῇς. Γι' αὐτὸ πάντοτε καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνη τὴν τελευταία ὥρα τοῦ θανάτου μὴν ἀφήσης τὸν νοῦ σου νὰ σκεφθῇ οὔτε τὴν παραμικρὴ ἐκτίμησι τοῦ ἑαυτοῦ σου, οὔτε τῶν ἔργων σου, κι ἂν ἀκόμη κατῶρθωσες ὅλες τὶς ἀρετὲς τῶν ἀγίων. Ἀλλὰ ἡ ἐκτίμησί σου ἂς εἶναι στὸν Θεὸ ἐλπίζοντας καθαρὰ στὴν εὐσπλαγχνία του καὶ στὰ ἔργα τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ πάθους του γιὰ νὰ σωθῇς. Πάντοτε μπροστὰ στὰ μάτια σου νὰ ξευτελίζης τὸν ἑαυτό σου, μέχρι τὴν τελευταία σου ἀναπνοή. Κι ἂν τύχη νὰ σκεφθῇς κάποιο καλὸ σου ἔργο, ἀναγνώριζε μόνο τὸν Θεό, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ποὺ τὸ ἔκανε καὶ ὄχι ἐσύ, καὶ ὅτι προῆλθε ἀπὸ ἐκεῖνον μόνον.

Νὰ προστρέχης, ναί, στὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ νὰ μὴν περιμένῃς νὰ τὴν λάβῃς τάχα ἐπειδὴ τὸ ἀξίζεις καὶ γιὰ τοὺς πολλοὺς σου καὶ μεγάλους ἀγῶνες ποὺ ἔκανες καὶ νίκησες. Στάσου πάντοτε σὲ ἕναν ἅγιο φόβο, ὁμολογώντας εἰλικρινὰ ὅτι ὅλες σου οἱ προβλέψεις καὶ οἱ προμήθειες καὶ ὅλοι οἱ κόποι καὶ οἱ ἀγῶνες σου θὰ ἦταν μάταιοι, ἂν δὲν βοηθοῦσε καὶ ἂν δὲν τοὺς ἔπαιρνε ὁ Θεὸς κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τῶν πτερύγων του· νὰ ἔχῃς ὅλη σου τὴν ἐλπίδα μόνο στὴν ὑπεράσπισί του.

Ἄν ἀκολουθῇς αὐτὲς τὶς παραγγελίες, δὲν θὰ μπορέσουν οἱ ἐχθροὶ νὰ φανοῦν ἀνώτεροι ἀπὸ σένα κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ θὰ σοῦ ἀνοιχθῇ ὁ δρόμος γιὰ νὰ περάσῃς μὲ χαρὰ ἀπὸ τὴν γῆ καὶ τὴν ἐξορία αὐτὴ στὴν ἐπουράνια Ἱερουσαλήμ, στὴν γλυκεῖα πατρίδα. Βλέπε καὶ τὸ λβ' κεφάλαιο τοῦ α' μέρους, ὅπου θὰ βρῇς ἐκτενέστερα τὴν ἰατρεία τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ὑπερηφανείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ' Ἡ προσβολὴ τῶν φαντασιῶν καὶ ἡ ἰατρεία της

Ἄν ὁ πονηρὸς καὶ πείσμων ἐχθρὸς μας, ποὺ δὲν κουράζεται ποτὲ νὰ μᾶς πειράζῃ, ἤθελε κάποτε νὰ σὲ πολεμήσῃ καὶ ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μὲ κάποιες ψεύτικες ἐμφανίσεις καὶ μὲ μεταμορφώσεις σὲ Ἄγγελο φωτός, ἐσὺ νὰ παραμένῃς σταθερὸς στὴν γνῶσιν τῆς ταπεινότητος καὶ τῆς μηδαμινότητος τοῦ ἑαυτοῦ σου. Καὶ νὰ πῇς μὲ σταθερὴ καρδιά καὶ τόλμη: «Νὰ μεταστραφῇς ἄθλιε στὸ δικό σου τὸ σκοτάδι, διότι ἐγὼ δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ ὁράματα, οὔτε ἀπὸ τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Ἰησοῦ μου καὶ ἀπὸ τὶς δεήσεις καὶ ἱκεσίες τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων». Ἀλλὰ καὶ ἂν μὲ πολλὰ σημάδια καταλάβῃς ὅτι τὰ ὁράματα αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ καὶ προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό, παρ' ὅλα αὐτὰ ἐσὺ νὰ ἀποστρέφεσαι πάντοτε καὶ νὰ τὰ διώχνῃς ὅσο μπορεῖς μακριὰ σου. Καὶ νὰ μὴ φοβηθῇς μήπως δὲν ἀρέσῃ στὸν Θεὸ ἡ ἀποστροφή αὐτὴ ποὺ κάνεις, σκεπτόμενος τὴν ἀναξιότητά σου. Γιατὶ ἂν τὰ ὁράματα αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, αὐτὸς γνωρίζει καλὰ νὰ σοῦ τὰ ξεκαθαρίσῃ καὶ δὲν θὰ τοῦ κακοφανῇ ἂν δὲν τὰ δέχῃσαι. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ δίνει τὴν χάριν στοὺς ταπεινοὺς, δὲν τὴν ἀφαιρεῖ ἀπὸ αὐτοὺς πάλι γιὰ πράξεις ποὺ κάνουν οἱ ἴδιοι ἐξ αἰτίας τῆς ταπεινώσεως.

Αὐτὰ εἶναι τὰ πιὸ συνηθισμένα ὅπλα ποὺ συνηθίζει ὁ ἐχθρὸς νὰ χρησιμοποιοῖ ἐναντίον μας ἐκείνην τὴν τελευταία ὥρα τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ καὶ τὸν καθένα τὸν πολεμεῖ σύμφωνα μὲ τὶς προσωπικὲς του κλίσεις καὶ τὰ πάθη ποὺ ἔχει, στὰ ὁποῖα γνωρίζει ὅτι συχνότερα ὑποκύπτει. Γι' αὐτό, ἀγαπητοί, προτοῦ νὰ πλησιάσῃ ἡ φοβερὴ ἐκείνη ὥρα τοῦ μεγάλου πολέμου, πρέπει νὰ ὀπλισθοῦμε ἐναντίον τῶν πλέον δυνατῶν παθῶν ποὺ μᾶς κυριεύουν περισσότερο καὶ νὰ πολεμοῦμε μὲ ἀνδρεία, γιὰ νὰ διευκολύνουμε τότε τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὴν νίκη, ποὺ μᾶς παίρνει κάθε ἄλλον καιρό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ Ἡ πνευματικὴ εἰρήνη τῆς καρδιάς

Ἡ καρδιά σου, ἀγαπητέ, κτίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ μόνο γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτόν, δηλαδή γιὰ νὰ ἀγαπᾶται καὶ νὰ κατοικῇται ἀπὸ αὐτόν. Γι' αὐτὸ καθημερινὰ σοῦ φωνάζει νὰ τοῦ τὴν δώσης: «Υἱέ, δός μου τὴν καρδιά σου» (Παρ. 23,26). Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἡ εἰρήνη πὺν εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ κάθε νοῦ, πρέπει ἡ καρδιά πὺν πρόκειται νὰ τὸν δεχθῇ, νὰ εἶναι εἰρηνικὴ καὶ ἀτάραχη, ὅπως εἶπε ὁ Δαβίδ: «Ἐγενήθη ὁ τόπος σου ἐν εἰρήνῃ» (Ψαλμ. 75,2). Γι' αὐτὸ πρέπει πρῶτα ἀπὸ ὅλα νὰ στερεώσης τὴν καρδιά σου σὲ μία εἰρηνικὴ κατάστασι, ὥστε ὅλες σου οἱ ἐξωτερικὲς σου ἀρετὲς νὰ γεννιῶνται ἀπὸ τὴν εἰρήνη αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐσωτερικὲς ἀρετὲς, ὅπως εἶπε ἐκεῖνος ὁ μέγας ἡσυχαστὴς Ἀρσένιος: «Φρόντισε ὥστε ὅλη σου ἡ ἐσωτερικὴ ἐργασία νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ νικήσης τὰ ἐξωτερικὰ πάθη». Διότι κι ἂν οἱ σωματικὲς σκληραγωγίαι καὶ ὅλες οἱ ἀσκήσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἀσκεῖται τὸ σῶμα εἶναι ἄξιες ἐπαίνου, ὅταν εἶναι μὲ διάκρισι καὶ μέτριες, ὅπως ἀρμόζει στὸ πρόσωπο πὺν τὶς κάνει, ὅμως ἐσὺ ποτὲ δὲν θὰ ἀποκτήσης καμία ἀληθινὴ ἀρετὴ μόνο διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν πὺν ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, παρὰ ματαιότητα καὶ κενοδοξία, ἂν καὶ οἱ ἀσκήσεις αὐτὲς δὲν παίρνουν δύναμι καὶ ζωὴ καὶ δὲν κυβερνοῦνται ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς καὶ ψυχικὲς ἀρετὲς.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνας πόλεμος καὶ πειρασμὸς συνεχής, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Ἰώβ: «Δὲν εἶναι ἓνα πειρατήριον ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ;» (7,1). Λοιπὸν ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου αὐτοῦ ἐσὺ πρέπει πάντοτε νὰ εἶσαι ἄγρυπνος καὶ νὰ προσέχῃς πολὺ καὶ νὰ παρατηρῇς τὴν καρδιά σου νὰ εἶναι πάντοτε εἰρηνικὴ καὶ ἀναπαυμένη. Καὶ ὅταν σηκώνεται ὁποιοδήποτε κύμα ταραχῆς στὴν ψυχὴ σου, νὰ παραμένης πρόθυμος γιὰ νὰ ἡσυχάζῃς καὶ νὰ εἰρηνεύῃς ἀμέσως τὴν καρδιά σου μὴ ἀφήνοντάς την νὰ ἀλλάξῃ πορεία καὶ νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὴν ταραχὴ ἐκείνη. Γιατὶ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅμοια μὲ τὸ βαρίδι τοῦ ὥρολογιοῦ καὶ μὲ τὸ τιμόνι τοῦ καραβιοῦ. Καὶ ὅπως ὅταν κάποιο βαρίδι τοῦ ὥρολογιοῦ ξεκρεμασθῇ ἀπὸ τὴν θέσι του ἀμέσως κινοῦνται καὶ ὅλοι οἱ τροχοί, καὶ ὅταν τὸ τιμόνι δὲν πάρῃ καλὴ στροφὴ, τότε ὅλο τὸ καράβι φεύγει ἀπὸ τὴν κανονικὴ του πορεία, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν καρδιά: ὅταν μία φορὰ ταραχθῇ, ἀμέσως συγκινοῦνται ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ὄργανα τοῦ σώματος καὶ ὁ ἴδιος ὁ νοῦς βγαίνει ἀπὸ τὴ σωστή του κίνησι καὶ τὸν ὀρθὸ λόγον του. Γι' αὐτὸ πρέπει πάντοτε νὰ εἰρηνεύῃς τὴν καρδιά σου, κάθε φορὰ πὺν τύχει κάποια ἐνόχλησι καὶ σύγχυσι ἐσωτερικὴ, εἴτε τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, εἴτε σὲ κάθε ἄλλον καιρό.

Καὶ νὰ γνωρίζῃς τὸ ἐξῆς· τότε ξέρεις νὰ προσεύχεσαι καλά, ὅταν γνωρίζῃς νὰ ἐργάζεσαι καλὰ καὶ νὰ παραμένης εἰρηνικός, διότι καὶ ὁ ἀπόστολος

παραγγέλλει νὰ προσευχώμαστε εἰρηνικά, χωρὶς ὀργὴ καὶ διαλογισμοὺς (Α΄ Τιμ. 2,8). Ὡς τοῦτο σκέψου ὅτι κάθε ἐργασία σου πρέπει νὰ γίνεται μὲ εἰρήνη, γλυκύτητα καὶ χωρὶς βία. Μὲ συντομία, ὅλη γενικὰ ἡ ἄσκησις τῆς ζωῆς σου πρέπει νὰ γίνεται γιὰ νὰ ἔχῃς εἰρήνη στὴν καρδιά σου καὶ νὰ μὴ συγκίζεται καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὴν εἰρήνη αὐτὴ νὰ ἐκτελῇς ὅλα σου τὰ ἔργα μὲ εἰρήνη καὶ πραότητα, ὅπως ἔχει γραφῇ: «Τέκνο μου μὲ πραότητα νὰ ἐκτελῇς τὰ ἔργα σου» (Σείρ. 3,17), γιὰ νὰ ἀξιωθῇς τοῦ μακαρισμοῦ τῶν πρῶν ποὺ λέγει: «Μακάριοι ὅσοι φέρονται μὲ πραότητα στοὺς ἄλλους, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας» (Ματθ. 5,5).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ Ἡ φροντίδα πού πρέπει νά ἔχη ἡ ψυχὴ γιὰ νά εἰρηνεύῃ

Λοιπόν, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο νά ἔχῃς τὴν εἰρήνην αὐτὴν καὶ συστολή, ἀδελφέ, στὶς πέντε αἰσθήσεις σου: δηλαδή στὸ νά μὴν βλέπῃς, ἢ νά κινῇς τὰ χέρια σου ἢ νά ὁμιλῇς ἢ νά βαδίζῃς ταραγμένα, ἀλλὰ εἰρηνικὰ καὶ μὲ καλὰς κινήσεις. Γιατὶ ὅταν συνηθίσῃς νά διατηρῇς τὴν εἰρήνην αὐτὴ στὶς ἐξωτερικὲς σου κινήσεις, εὐκόλα καὶ χωρὶς κόπο θὰ κατορθώσῃς νά εἰρηνεύῃς ἐσωτερικά, ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος μετασχηματίζεται μὲ τὸν ἐξωτερικό. Συνήθιζε νά ἀγαπᾷς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νά εἶσαι εἰρηνικὸς μὲ ὅλους, ὅπως παραγγέλλει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐσᾶς νά ζῇτε εἰρηνικὰ μὲ ὅλους» (Ρωμ. 12,18). Πρόσεχε τὴν συνειδήσί σου νά μὴ σὲ κατηγορῇ γιὰ κανένα πράγμα, ἀλλὰ νά εἶναι ἀναπαυμένη μὲ τὸν Θεό, μὲ τὸν ἑαυτό σου, μὲ τὸν πλησίον καὶ μὲ τὰ ἔξω πράγματα, ὅπως εἴπαμε στὸ ἡ' κεφάλαιο τοῦ μέρους αὐτοῦ. Καὶ μάλιστα νά μὴν σὲ κατηγορῇ ὅτι παρέλειψες κάποια ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, γιατί ἡ διατήρησις τῆς καθαρῆς συνειδήσεως γεννᾷ τὴν εἰρήνην τῆς καρδιᾶς: «Ἔχουν πολλὴ εἰρήνη ὅσοι ἀγαποῦν τὸ νόμο σου καὶ δὲ συναντοῦν ἐμπόδιο μπροστά τους» (Ψαλμ. 118,164). Συνήθιζε νά ὑποφέρῃς τὶς ὕβρεις χωρὶς ταραχή. Εἶναι, ναί, ἀλήθεια ὅτι θὰ ὑποφέρῃς πολὺ μέχρι νά ἀποκτήσῃς τὴν εἰρήνην αὐτή, διότι εἶσαι ἀγύμναστος. Ἀλλὰ ἀφοῦ τὴν ἀποκτήσῃς ἡ ψυχὴ σου θὰ βρίσκῃ πολὺ παρηγορίαν σὲ κάθε ἀντίθετη κατάστασι πού θὰ συναντᾷ. Καὶ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα θὰ μάθῃς καλύτερα τὴν ἀσκήσι αὐτὴ γιὰ νά εἰρηνεύῃς πνευματικά.

Ὅταν πάλι δῇς τὸν ἑαυτό σου καμμιὰ φορὰ νά εἶναι στενοχωρημένος καὶ λυπημένος καὶ νά ἐνοχλῇται τόσο πολὺ, ὥστε νά μὴν μπορῇ νά ἔχῃ εἰρήνην μέσα του, τρέξε ἀμέσως στὴν προσευχὴ καὶ νά ἐπιμένῃς σ' αὐτήν, μιμούμενος τὸν Κύριό μας πού προσευχήθηκε στὸν Κῆπο τρεῖς φορές, γιὰ νά σοῦ δώσῃ παράδειγμα ὥστε σὲ κάθε σου θλίψει νά ἔχῃς ὡς καταφύγιο τὴν προσευχή, καὶ ὅσο λυπημένος καὶ ὀλιγόψυχος κι ἂν εἶσαι, δὲν πρέπει νά τὴν ἐγκαταλείπῃς, ἕως ὅτου βρῇς τὴν θέλησί σου σύμφωνη μὲ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ, καὶ στὴ συνέχεια νά τὴν βρῇς εὐλαβῇ καὶ εἰρηνικῇ καὶ συγχρόνως μὲ πολὺ θάρρος καὶ τόλμη, γιὰ νά μπορέσῃ νά δεχθῇ καὶ νά ἐναγκαλισθῇ ἐκεῖνο πού προηγουμένως φοβόταν καὶ τὸ ἀπέφευγε. Διότι καὶ ὁ Κύριος ἐνῶ πρῶτα φοβόταν τὸ πάθος, μετὰ τὴν προσευχὴ ὁμῶς δέχθηκε θάρρος καὶ εἶπε: «Σηκωθῆτε, ἅς ἀναχωρήσουμε: νά, πλησίασε ἐκεῖνος πού θὰ μὲ παραδώσῃ» (Ματθ. 26,46).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ Αὐτὴ ἡ εἰρηνικὴ κατοικία οἰκοδομῆται σιγὰ σιγὰ

Φρόντισε, ὅπως λέχθηκε, νὰ μὴ συγχυσθῇ ποτὲ ἡ καρδιά σου, οὔτε νὰ ἀναμιχθῇ σὲ κάποια ὑπόθεσι πού τὴν ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ νὰ ἀγωνίζεσαι πάντοτε καὶ νὰ τὴν κρατᾷς εἰρηνικὴ καὶ ἀναπαυμένη. Καὶ ὁ Θεὸς πού σὲ βλέπει νὰ ἐνεργῇς ἔτσι καὶ νὰ ἀγωνίζεσαι, θὰ οἰκοδομήσῃ μὲ τὴν χάρι του στὴν ψυχὴ σου μία πόλι εἰρήνης. Καὶ ἡ καρδιά σου θὰ εἶναι ἓνας οἶκος τρυφῆς (χαρᾶς), ὅπως, κατὰ κάποιον τρόπο, ἐννοεῖται ἐκεῖνο τὸ ψαλμικόν: «Ἰερουσαλὴμ πού οἰκοδομεῖσαι ὡς πόλις» (Ψαλμ. 121,2). Αὐτὸ μόνο θέλει ἀπὸ σένα ὁ Θεός· κάθε φορὰ πού θὰ τύχῃ νὰ ταραχθῇς, ἀμέσως νὰ ἀλλάξῃς καὶ νὰ προσπαθήσῃς νὰ ἡσυχάζῃς καὶ νὰ εἰρηνεύῃς σὲ ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμούς. Καὶ ὅπως δὲν οἰκοδομεῖται μία πόλις σὲ μία ἡμέρα, ἔτσι νὰ σκεφθῇς καὶ σύ, ὅτι, δηλαδή, σὲ μιὰ μέρα δὲν μπορεῖς νὰ ἀποκτήσῃς αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνην. Γιατὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ οἰκοδομήσῃς γιὰ τὸν Θεὸ τῆς εἰρήνης ἓναν οἶκο καὶ ἓνα σκῆνωμα στὸν ὕψιστο καὶ νὰ γίνῃς ναὸς του. Καὶ νὰ γνωρίζῃς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού θὰ οἰκοδομήσῃ τὸν οἶκον αὐτόν. Διότι ὁ κόπος σου διαφορετικὰ θὰ ἦταν μάταιος, ὅπως λέγει καὶ τὸ γραφικόν: «ἐὰν ὁ Κύριος δὲν οἰκοδομήσῃ τὸν οἶκο, ἄδικα κοπίασαν ἐκεῖνοι πού οἰκοδομοῦν» (Ψαλμ. 126,1). Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ νὰ γνωρίζῃς ὅτι τὸ βασικὸ θεμέλιο αὐτῆς τῆς καρδιακῆς εἰρήνης εἶναι ἡ ταπείνωσις ¹¹¹ καὶ τὸ νὰ ἀποφεύγῃς, ὅσο μπορεῖς, τὶς ταραχὰς καὶ τὰ σκάνδαλα. Γιατὶ καὶ στὴ Γραφὴ βλέπουμε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλησε νὰ τοῦ κτίσῃ ναὸ καὶ κατοικία ὁ Δαβίδ, πού εἶχε πολέμους καὶ ταραχὰς σχεδὸν σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ ὁ υἱὸς του ὁ Σολομώντας, διότι, σύμφωνα μὲ τὸ ὄνομά του, παρέμενε εἰρηνικὸς βασιλεὺς καὶ μὲ κανένα δὲν ἔκανε πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ κάθε τιμὴ καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὴν ταπείνωσι καὶ τὴν πτωχεία τοῦ Πνεύματος, μὲ τὴν ὁποία ἀποκτᾶται ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς

Λοιπόν, ἀδελφέ, ἂν ἀγαπᾷς τὴν εἰρήνην τῆς καρδιᾶς, ἀγωνίζου νὰ εἰσέλθῃς σ' αὐτὴν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ταπεινώσεως (γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη εἴσοδος σ' αὐτὴν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ταπείνωσι). Γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς ὅμως τὴν ταπείνωσι, πρέπει νὰ ἀγωνισθῇς καὶ νὰ κοπιάσῃς (καὶ ἰδιαίτερος στὴν ἀρχή) στὸ νὰ ἀγκαλιάσῃς ὅλες τὶς θλίψεις καὶ ἐναντιότητες ὡς ἀγαπητὲς σου ἀδελφές, στὸ νὰ ἀποφεύγῃς κάθε δόξα καὶ τιμὴ, ἐπιθυμώντας νὰ καταφρονῇσαι ἀπὸ τὸν καθένα καὶ νὰ μὴν ὑπάρχῃ κανένας ποὺ νὰ σὲ ὑπερασπίζεται καὶ νὰ σὲ παρηγορῇ, παρὰ μόνον ὁ Θεὸς σου. Βεβαίωσε καὶ στήριξε τὸ λογισμόν αὐτὸ στὴν καρδιά σου, ὅτι δηλαδὴ μόνον ὁ Θεὸς σου εἶναι τὸ καλὸ σου, τὸ μόνο σου καταφύγιον, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα εἶναι γιὰ σένα τέτοια ἀγκάθια, τὰ ὁποῖα, ἂν τὰ βάλῃς στὴν καρδιά σου, θὰ σὲ ζημιώσουν μὲ τὸν θάνατον. Ἄν σὲ ντροπιάσῃ κάποιος, δὲν πρέπει νὰ λυπηθῇς, ἀλλὰ νὰ ὑποφέρῃς μὲ χαρὰ τὴν ντροπὴν, ὄντας βέβαιος ὅτι τότε ὁ Θεὸς εἶναι μαζί σου. Καὶ μὴ ζητᾷς ἄλλή τιμὴν, οὔτε τίποτε ἄλλο νὰ γυρεύῃς, παρὰ νὰ ὑποφέρῃς γιὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ προξενεῖ μεγαλύτερη δόξα.

Ἀγωνίζου νὰ χαίρεσαι ὅταν κάποιος σὲ βρίσῃ ἢ σὲ ἐλέγξῃ ἢ σὲ καταφρονήσῃ, διότι κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν σκόνιν καὶ τὴν ἀτιμία βρίσκεται κρυμμένος μέγας θησαυρός. Καὶ ἂν τὸν δεχθῇς μὲ τὴν θέλησί σου, γρήγορα θὰ γίνῃς πλούσιος, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ οὔτε ἐκεῖνος ποὺ σοῦ προξενεῖ αὐτὸ τὸ χάρισμα, δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ σὲ ἀτιμάζει. Μὴ ζητήσῃς ποτὲ νὰ σὲ ἀγαπᾷ κάποιος στὴ ζωὴ αὐτῇ, οὔτε νὰ σὲ τιμᾷ, γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ ἀφήνεσαι νὰ ὑποφέρῃς μαζί μὲ τὸν Ἐσταυρωμένον Χριστὸ καὶ κανένας νὰ μὴ σὲ ἐμποδίζῃ ἀπὸ αὐτό. Νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ τὸν ἴδιόν σου τὸν ἑαυτό, σὰν ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον ἐχθρὸν ποὺ ἔχεις. Μὴν ἀκολουθῇς τὴν θέλησί σου, οὔτε τὸν νοῦν σου, οὔτε τὴν γνώμην σου, ἂν θέλῃς νὰ μὴ χαθῇς. Γι' αὐτὸ πάντοτε νὰ κρατᾷς τὰ ὅπλα, γιὰ νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου. Καὶ ὅταν ἡ θέλησίς σου θέλῃ νὰ κλίνῃ σὲ κάποιο πρᾶγμα, ἔστω καὶ ἅγιον, ἀπόμονώσέ τὴν πρῶτα καὶ ἀπογύμνωσέ τὴν καὶ τοποθέτησέ τὴν μόνην της μπροστὰ στὸν Θεόν σου, παρακαλώντας νὰ γίνῃ τὸ δικό του θέλημα καὶ ὄχι τὸ δικόν σου. Καὶ αὐτὸ μὲ ἐγκάρδιες ἐπιθυμίες, χωρὶς καμμία ἀνάμιξι φιλαυτίας, γνωρίζοντας ὅτι δὲν ἔχεις τίποτε ποὺ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, οὔτε μπορεῖς νὰ κάνῃς τίποτε.

Νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ φέρνουν μαζί τους μορφὴν ἀγιότητος καὶ ζήλου ποὺ δὲν ἔχει διάκρισι, γιὰ τὸν ὁποῖον λέγει σχετικὰ ὁ Θεός: «Νὰ προσέχετε ἀπὸ τοὺς ψευδοπροφῆτες ποὺ ἔρχονται πρὸς ἐσᾶς μὲ ἐνδυμασία

προβάτου, ἐνῶ ἀπὸ μέσα εἶναι λύκοι ἀρπακτικοί. Ἀπὸ τοὺς καρπούς τους θὰ τοὺς ἀναγνωρίσετε» (Ματθ. 7,15). Καὶ οἱ καρποὶ τους εἶναι ἡ ὅποια ἀνησυχία καὶ ἐνόχλησι πού ἀφήνουν στὴν ψυχὴ. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ σὲ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ταπείνωσι καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴ ἡσυχία, μὲ ὅποιο χρῶμα καὶ σχῆμα κι ἂν εἶναι. Αὐτὰ εἶναι οἱ ψευδοπροφήτες, οἱ ὅποιοι ὄντας ντυμένοι μὲ σχῆμα προβάτου, δηλαδή μὲ τὴν ὑπόκρισι τοῦ ζήλου, χωρὶς διάκρισι, γιὰ νὰ ὠφελήσουν τὸν πλησίον, εἶναι πράγματι λύκοι ἀρπακτικοί, πού ἀρπάζουν τὴν ταπείνωσί σου καὶ ἐκείνην τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἡσυχία, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητα σὲ ὅποιον θέλει νὰ ἔχη σίγουρη πρόοδο πνευματικὴ. Καὶ ὅσο ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἔχει ἐξωτερικὰ περισσότερη ἐπιφάνεια καὶ χρῶμα ἀγιότητος, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ τὸ ἐξετάζης, καὶ αὐτό, ὅπως λέχθηκε, πρέπει νὰ γίνεται, μὲ πολλὴ ἡρεμία καὶ ἐσωτερικὴ ἡσυχία. Ἄν ὅμως καμμιά φορὰ κάτι σοῦ λείψῃ ἀπὸ αὐτά, μὴ συγχυσθῇς, ἀλλὰ ταπεινώσου μπροστὰ στὸν Θεό σου καὶ γνώρισε τὴν ἀδυναμία σου καὶ στὸ ἐξῆς νὰ γνωρίζῃς καλὰ, γιατί μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεὸς ἴσως γιὰ νὰ ταπεινώσῃ κάποια σου ὑπερηφάνεια, πού βρίσκεται κρυμμένη μέσα σου καὶ δὲν τὸ γνωρίζεις.

Ἄν πάλι αἰσθανθῇς καμμιά φορὰ νὰ κεντᾶται ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ κάποιο δυνατὸ καὶ φαρμακερὸ ἀγκάθι, δηλαδή ἀπὸ κάποιο πάθος καὶ λογισμό, μὴν ταραχθῇς γι' αὐτό, ἀλλὰ δεῖξε μεγαλύτερη προσοχή, γιὰ νὰ μὴν περάσῃ στὰ σπλάγχνα σου. **Γύρισε πίσω τὴν καρδιά σου καὶ μὲ εὐχαρίστησι βάλε τὴν θέλησί σου μέσα στὸν τόπο τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυχίας, φυλάττοντας καθαρὴ τὴν ψυχὴ σου ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, τὸν ὅποιο θὰ βρίσκῃς πάντοτε στὰ σπλάγχνα σου καὶ στὴν καρδιά σου γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης σου, ὄντας βέβαιος ὅτι τὸ κάθε τί συμβαίνει γιὰ νὰ σὲ δοκιμάσῃ, γιὰ νὰ μπορῇς νὰ καταλάβῃς τὸ συμφέρον σου καὶ γιὰ νὰ εἶσαι ἄξιος τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης, πού σοῦ εἶναι ἐτοιμασμένος ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ διατηρῆται σὲ νοερὴ μοναξιά καὶ ἡσυχία, γιὰ νὰ φέρῃ ὁ Θεὸς τὴν δική του εἰρήνην μέσα της

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τῶν θεῶν καὶ Κύριος τῶν κυρίων ἔκανε τὴν ψυχὴ σου γιὰ κατοικία καὶ δικό του ναό, πρέπει νὰ τὴν τιμᾷς τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μὴν τὴν ἀφήσης νὰ ταπεινωθῇ καὶ νὰ κλίνη σὲ ἄλλο πρᾶγμα· οἱ ἐπιθυμίες σου καὶ οἱ ἐλπίδες σου ἄς εἶναι πάντοτε στὸν ἐρχομὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἂν δὲν βρῇ τὴν ψυχὴ μόνη της, δὲν θὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ. Αὐτὸς τὴν θέλει χωρὶς λογισμούς, ὅσο μπορεῖ: μόνην ἐντελῶς ἀπὸ ἐπιθυμίες καὶ πολὺ περισσότερο **μόνη της ἀπὸ τὴν θέλησί της**. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει ἐσὺ μόνος σου καὶ χωρὶς διάκρισι νὰ σκληραγωγῇσαι, οὔτε νὰ ψάχνῃς ἀφορμὰς γὰ νὰ πάσχῃς γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μὲ μόνη τὴν γνώμη τῆς δικῆς σου θελήσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν συμβουλὴ τοῦ Πνευματικοῦ σου πατρὸς ποὺ σὲ κυβερνᾷ ὡς τοποτηρητὴς τοῦ Θεοῦ, ὥστε διὰ μέσου αὐτοῦ ὁ Θεὸς διατάσῃ καὶ ἐνεργῇ στὴ θέλησί σου ἐκεῖνο ποὺ αὐτὸς θέλει. Μὴν κάνῃς ποτὲ ἐκεῖνο ποὺ θέλεις. Ἀλλὰ ἄς κάνῃ ὁ Θεὸς ἐκεῖνο ποὺ θέλει σὲ σένα. Ἡ θέλησίς σου ἄς εἶναι πάντοτε ἐλεύθερη ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, δηλαδή, ἐσὺ νὰ μὴν θέλῃς ποτὲ κανένα πρᾶγμα, καὶ ὅταν θελήσῃς τίποτε, ἄς εἶναι τέτοιου εἴδους, ὥστε κι ἂν δὲν γίνῃ ἐκεῖνο ποὺ θέλεις, ἰδιαίτερα τὸ ἀντίθετο, νὰ μὴ λυπᾶσαι, ἀλλὰ ἄς μένῃ τὸ πνεῦμα σου τόσο ἡσυχο, σὰν νὰ μὴν θέλησες τίποτε.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία τῆς καρδιάς καὶ μοναξιά, τὸ νὰ μὴ δεσμεύεται δηλαδή μὲ τὸν νοῦ ἢ μὲ τὴν θέλησί της σὲ κανένα πρᾶγμα. Λοιπὸν ἂν δώσης στὸν Θεὸ τὴν ψυχὴ σου τόσο λυμένη, ἐλεύθερη καὶ μοναχὴ, θὰ ἰδῇς θαύματα ποὺ αὐτὸς θὰ ἐνεργήσῃ σ' αὐτήν, ἐξαιρετικὰ ὅμως καὶ ἰδιαίτερα τὴν θεϊκὴ εἰρήνην, ποὺ εἶναι τὸ δῶρο ἐκεῖνο, ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ αἰτία νὰ χωρέσῃ ὅλα τὰ ἄλλα του χαρίσματα, ὅπως εἶπε ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ¹¹²: Ὡ θαυμαστὴ μοναξιά καὶ ἀπόκρυφο ταμεῖο τοῦ Ὑψίστου! Μέσα στὸ ὁποῖο μόνον αὐτὸς θέλει νὰ ἀκούγεται καὶ ὄχι ἄλλοῦ καὶ ἐκεῖ νὰ ὁμιλῇ στὴν καρδιὰ τῆς ψυχῆς σου. Ὡ ἐρημιὰ καὶ ἡσυχία ποὺ ἔγινε παράδεισος! Ἐπειδὴ μόνον σ' αὐτὴν δίνει ἄδεια ὁ Θεὸς νὰ τὸν βλέπουν ἢ νὰ τοῦ ὁμιλοῦν. «Παρελθὼν ὄψομαι τί τὸ ὄραμα τὸ μέγα τοῦτο», ἔλεγε ὁ Μωυσῆς, ὅταν βρισκόταν στὴν αἰσθητὴ καὶ νοητὴ ἔρημο τοῦ Σινᾶ (Ἔξοδ. 3,3). Ἀλλὰ ἐὰν καὶ σὺ θέλῃς νὰ φθάσῃς σ' αὐτό, μπὲς στὴν γῆ αὕτῃ ἀνυπόδητος, γιατί εἶναι ἀγία. Ἀπογύμνωσε πρῶτα τὰ πόδια σου, δηλαδή τὶς διαθέσεις τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἄς μείνουν γυμνές καὶ ἐλεύθερες ἀπὸ κάθε γήινο πρᾶγμα. Μὴ βαστάσῃς, οὔτε σακκούλι, οὔτε ράβδο σ' αὕτῃ τὴν ὁδὸ, ὅπως παρήγγειλε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς του (Λουκ. 10,4), διότι ἐσὺ δὲν πρέπει νὰ θέλῃς κανένα πρᾶγμα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, σὰν αὐτὰ ποὺ ζητοῦν οἱ ἄλλοι. Οὔτε νὰ

ἀσπασθῆς κανένα πρόσωπο στήν ὁδὸ αὐτή, ὅπως παρήγγειλε ὁ Ἑλισσαῖος στὸ παιδάριό του (Βασιλ. 4,29) καὶ ἔλεγε ὁ Κύριος στοὺς μαθητές του (Λουκ. 10,4), ἔχοντας ὅλο σου τὸν λογισμό καὶ τὴν διάθεσι καὶ τὴν ἀγάπη μόνο στὸν Θεὸ καὶ ὄχι στὰ κτίσματα: «ἄφησε τοὺς νεκροὺς νὰ θάψουν τοὺς δικούς τους νεκρούς» (Ματθ. 8,22). Ἐσὺ προχώρα μόνος σου στήν χώρα τῶν ζωντανῶν, καὶ ἄς μὴν ἔχη μερίδιο ὁ θάνατος μὲ σένα (μέρος μετὰ σοῦ ὁ θάνατος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ' Ἡ φρόνησις ποὺ πρέπει νὰ ἔχουμε στὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, γιὰ νὰ μὴ μᾶς προκαλέσῃ ἐνόχλησι στὴν εἰρήνη αὐτή.

Ὁ Κύριος μᾶς εἶπε στὸ Εὐαγγέλιο ὅτι ἦλθε νὰ βάλῃ τὴν φωτιὰ τῆς ἀγάπης του στὴ γῆ, δηλαδή στὴν καρδιά καὶ μᾶς ἔδειξε πόσο θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνάβῃ αὐτή: «Ἦλθα νὰ βάλω φωτιὰ πάνω στὴ γῆ, καὶ δὲ θέλω τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ εἶναι ἀναμμένη αὐτή» (Λουκ. 12,29). Ἔτσι (ὅθεν) ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ὄριο, ὅπως δὲν ἔχει ὄριο καὶ μέτρο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ποὺ ἀγαπᾶται, ἡ ἀγάπη ὅμως πρὸς τὸν πλησίον πρέπει νὰ ἔχῃ. Γιατὶ ἂν δὲν τὴν χρησιμοποιήσῃς μὲ τὸ μέτρο ποὺ πρέπει, μπορεῖ νὰ σὲ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, νὰ σοῦ προσενήσῃ μεγάλη ζημία καὶ νὰ καταστρέψῃς τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ κερδίσῃς ἄλλους. Ναί, νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου, ἀλλὰ μέχρι τὸ σημεῖο ποὺ δὲν θὰ ζημιώσῃς τὴν ψυχὴ σου. Εἶσαι ὑποχρεωμένος βέβαια νὰ τοῦ δίνῃς τὸ καλὸ παράδειγμα, δὲν πρέπει ὅμως ποτὲ νὰ κάμνῃς κάθε πρᾶγμα μόνον γι' αὐτό. Διότι μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, δὲν θὰ ἔκαμνες τίποτε ἄλλο, παρὰ θὰ προσενοῦσες ζημία στὸν ἑαυτό σου. Νὰ κάνῃς ὅλα τὰ πράγματα σωστὰ καὶ ἅγια, χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃς πουθενὰ ἄλλοῦ, παρὰ μόνο στὸ νὰ ἀρέσῃς στὸν Θεό.

Ταπεινώσου σὲ ὅλα σου τὰ ἔργα, καὶ θὰ καταλάβῃς πόσο λίγο μπορεῖς μὲ αὐτὰ νὰ ὠφελήσῃς τοὺς ἄλλους. Σκέψου ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχῃς τόση πολλὴ θερμότητα καὶ ζῆλο τῆς ψυχῆς σου, σὲ σημεῖο ποὺ γι' αὐτὸ νὰ χάνῃς τὴν ἡσυχία καὶ τὴν εἰρήνη τῆς καρδιᾶς ¹¹³. νὰ διψᾷς πολὺ καὶ νὰ ἐπιθυμῇς δυνατὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι τὴν ἀλήθεια, ὅπως τὴν καταλαβαίνεις καὶ τὴν ἐννοεῖς ἐσύ, καὶ νὰ μεθύσουν ἀπὸ τὸ κρασί ἐκεῖνο ποὺ ὑπόσχεται καὶ χαρίζει στὸν καθένα ὁ Θεὸς χωρὶς πληρωμῆς: «Καὶ θὰ ἀγοράσετε χωρὶς χρήματα κρασί καὶ λίπος» (Ἡσ. 55,1). Αὐτὴν τὴν δίψα γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ πλησίον πρέπει νὰ τὴν ἔχῃς πάντοτε. Ἀλλὰ πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ ποὺ ἔχεις πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν ἀδιάκριτο ζῆλο σου. Ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ φυτέψῃ τὴν ἀγάπῃ αὐτὴν στὴ νοητὴ μοναξιά τῆς ψυχῆς σου, καὶ ὅταν θέλῃ, νὰ συγκεντρώσῃ τὸν καρπό. Ἐσὺ ἀπὸ μόνος σου μὴν σπείρῃς τίποτε, ἀλλὰ πρόσφερε στὸν Θεὸ τὴν γῆ τῆς ψυχῆς σου ἀγνὴ καὶ καθαρὴ ἀπὸ κάθε πρᾶγμα, καὶ αὐτὸς τότε, ὅπως θέλει, θὰ σπείρῃ μέσα της τὸν σπόρο, καὶ ἔτσι θὰ καρποφορήσῃ.

Νὰ θυμᾷσαι πάντοτε ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τὴν ψυχὴ σου αὐτὴν μόνη καὶ ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε δεσμό, γιὰ νὰ τὴν ἐνώσῃ μὲ τὸν ἑαυτό του. Μόνον ἄφησέ τον νὰ σὲ ἐκλέξῃ καὶ μὴ τὸν ἐμποδίσῃς μὲ τὸ ἐλεύθερο αὐτεξούσιο ποὺ ἔχεις. Νὰ κάθῃσαι χωρὶς νὰ ἔχῃς κανένα λογισμό γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ πρέπει νὰ ἀρέσῃς τὸν Θεό, ἀναμένοντας νὰ σὲ καλέσουν γιὰ νὰ ἐργάζεσαι. Γιατὶ

ὁ οἰκοδεσπότης ἤδη βγῆκε ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ ψάχνει νὰ βρῇ ἐργάτες γιὰ τὸ ἀμπέλι του, σύμφωνα μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου. Διῶξε μακριὰ σου κάθε φροντίδα καὶ λογισμό, ἀπογυμνώσου ἀπὸ κάθε μέριμνα τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἀπὸ κάθε ἀγάπη γιὰ τὰ πρόσκαιρα πράγματα, γιὰ νὰ σὲ ντύσῃ ὁ Θεὸς μόνος του καὶ νὰ σοῦ χαρίσῃ ἐκεῖνο πὺ δὲν μπορεῖς νὰ φαντασθῇς. Λησμόνησε ὅσο μπορεῖς ἐντελῶς τὸν ἑαυτό σου καὶ ἄς ζῇ στὴν ψυχὴ σου μόνον ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἀκόμη μὲ κάθε φροντίδα πρέπει νὰ καταπραύνης τὸν ζῆλο καὶ τὴν θέρμη πὺ ἔχεις γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ σὲ φυλάῃ ὁ Θεὸς μὲ κάθε εἰρήνη καὶ γαλήνη. (Στοχάσου) Φρόντισε νὰ μὴ στερηθῇ ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ τὸ δικό της κεφάλαιο (πὺ εἶναι ἡ εἰρήνη τῆς καρδιᾶς), γιὰ νὰ τὸ βάλῃ χωρὶς διάκρισι στὴ θέσι τῶν ἄλλων. Διότι μόνη πανήγυρις κατὰ τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἐμπορεύεσαι γιὰ νὰ γίνῃς πλούσιος, εἶναι ἡ ὑποταγὴ τῆς ψυχῆς σου στὸν Θεό, ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε πρᾶγμα. Πλὴν ὅμως καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάνῃς χωρὶς νὰ τὸ ἀποδίδῃς στὸν ἑαυτό σου ἢ νὰ ἔχῃς τὴν ἐντύπωσι ὅτι κάνεις κάποιο πρᾶγμα, γιὰτὶ ὁ Θεὸς τὰ κάνει ὅλα καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου δὲν θέλει τίποτε, παρὰ νὰ ταπεινώνεσαι μπροστὰ του καὶ νὰ τοῦ προσφέρῃς ἐλεύθερη ἐντελῶς ἀπὸ τὰ ἐπίγεια τὴν ψυχὴ σου, ἐπιθυμώντας μέσα σου νὰ γίνεται σὲ ὅλα στὴν τελειότητα καὶ γιὰ ὅλα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ' Ἡ ψυχὴ ἀφοῦ ἀπογυμνωθῇ ἀπὸ τὴν θέλησίν της, πρέπει νὰ στέκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ

Ἐλπίζοντας, ἀδελφέ, στὸν ἴδιο τὸν Θεό, ποὺ σὲ προσκαλεῖ λέγοντας: «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Ματθ. 11,29), δηλαδή ἐλᾶτε ὅλοι ἐσεῖς ποὺ εἴσθε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι κι ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω, σ' αὐτὸ τὸ κάλεσμα λέγω τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἀκολουθῇς προσμένοντας τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ρῖξε τὸν ἑαυτό σου ἀποφασιστικὰ μὲ κλεισμένα μάτια στὸ πέλαγος τῆς θείας προνοίας καὶ τῆς αἰώνιας εὐδοκίας, σὲ τρόπο ποὺ νὰ φέρεσαι σὰν ἄψυχο ἀντικείμενο μόνον ἀπὸ τὰ δυνατώτατα κύματα τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ προβάλῃς κάποια ἀντίστασι σ' αὐτὰ μὲ τὴν δική σου θέλησι, γιὰ νὰ μεταφερθῇς στὸ λιμάνι τῆς τελειότητος καὶ σωτηρίας σου. Κάνοντάς το λοιπὸν αὐτὸ πολλές φορές τὴν ἡμέρα, ἀγωνίσου καὶ φρόντισε μὲ ὅση ἀσφάλεια μπορεῖς, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, νὰ πλησιάσῃς μὲ ὅλες σου τίς ψυχικὲς δυνάμεις, στίς πράξεις ἐκεῖνες ποὺ σὲ παρακινοῦν νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Θεό, καὶ αὐτὲς εἶναι ἡ προσευχὴ καὶ ἡ παντοτινὴ μνήμη τοῦ γλυκυτάτου ὀνόματός του, τὰ δάκρυα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ἡ θερμὴ εὐλάβεια καὶ χαρὰ πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἄλλα πνευματικὰ ἔργα. Καὶ αὐτὲς οἱ πράξεις ὅς γίνονται πάντοτε χωρὶς τὴν βία καὶ τὴν καταπίεσι τῆς καρδιάς σου, γιὰ νὰ μὴ σὲ ἀδυνατίσουν μέσῳ τῶν ἀδιάκριτων καὶ ἐνοχλητικῶν γυμνασμάτων καὶ ἴσως σὲ σκληρύνουν καὶ σὲ κάνουν ἄτομο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ δεχθῇ καὶ νὰ χωρέσῃ κάτι πνευματικὸ μέσα του. Γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δέξου καὶ τὴν συμβουλὴ τῶν ἐμπείρων καὶ προπάθησε νὰ συνηθίζῃς πάντοτε νὰ βρίσκεσαι μὲ ἐπιθυμία στὴν μνήμη τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος, καὶ στὴν θεωρίαν τῶν συνεχῶν καὶ ἀξιαγάπητων εὐεργεσιῶν του. Καὶ νὰ δέχεσαι μὲ ταπείνωσι τίς σταγόνες καὶ γλυκύτητες ποὺ θὰ κατεβοῦν στὴν ψυχὴ σου ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστη ἀγαθότητά του. Ὅλα αὐτά, καὶ ἰδιαίτερος τὰ δάκρυα ¹¹⁴, μὴν τὰ ψάχνῃς ἐσὺ μὲ τὴν βία, ἀλλὰ παράμενε ἡσυχος στὴν ἐσωτερικὴ σου μοναξιά, παρακαλώντας γι' αὐτὰ καὶ προσμένοντας νὰ γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος σοῦ τὰ δώσῃ, τότε θὰ εἶναι γλυκὰ καὶ καρποφόρα χωρὶς δικό σου κόπο. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ τὰ δεχθῇς μὲ κάθε εὐχαρίστησι. Καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα μὲ κάθε ταπείνωσι. Τὸ δὲ κλειδί μὲ τὸ ὁποῖο ἀνοίγονται τὰ ἀπόκρυφα ταμεῖα τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς γνώσεως καὶ τῆς θείας ἀγάπης, εἶναι τὸ νὰ γνωρίζῃς νὰ ἀπαρνῇσαι τὸν ἑαυτό σου σὲ κάθε καιρὸ καὶ σὲ κάθε περίπτωσι. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο κλειδί κλείνει καὶ ἡ θύρα τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς ψυχρότητος ποὺ εἴχαμε μέχρι τότε.

Ὅσο μπορεῖς, νὰ ἀγαπᾷς νὰ στέκεσαι μαζί μὲ τὴν Θεοτόκο στὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄκουγε ἐκεῖνο ποὺ θὰ σοῦ λέγῃ ὁ Θεός. Πρόσεχε, οἱ ἐχθροί σου (ὁ

μεγαλύτερος από τους οποίους είσαι ἐσὺ ὁ ἴδιος) νὰ μὴ σοῦ ἐμποδίσουν αὐτὴν τὴν ἀγία σιωπή. Καὶ ὅταν ἐσὺ ζητᾷς μὲ τὸ νοῦ σου νὰ βρῇς τὸν Θεὸ γιὰ ν' ἀναπαυθῇς σ' αὐτόν, μὴ ζητᾷς τόπους καὶ σύνορα μὲ τὴν ἀδύνατη καὶ στενὴ φαντασία σου ¹¹⁵. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἀσύγκριτα ἄπειρος καὶ βρίσκεται παντοῦ σὲ ὅλα, μᾶλλον ὅλα τὰ πράγματα βρίσκονται σ' αὐτόν. Ἐσὺ θὰ τὸν βρῇς μέσα στὴν ψυχὴ σου ¹¹⁶ κάθε φορὰ πού πραγματι θὰ τὸν ἀναζητήσης, δηλαδὴ γιὰ νὰ βρῇς μόνον αὐτόν καὶ ὄχι τὸν ἑαυτό σου. Διότι ἡ χαρὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ βρίσκεται μὲ μᾶς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅπως προείπαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνη ἀντάξιους τοῦ ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ ἔχη ἀπὸ ἐμᾶς κάποια ἀνάγκη.

Ὅταν διαβάζεις ἢ μελετᾷς τὶς Ἁγίες Γραφές, μὴν τὸ κάνης αὐτὸ μόνο γιὰ νὰ τὶς ξεφυλλίζεις, ἀλλὰ στὰ λόγια ἐκεῖνα πού θὰ βρῇς κατάνυξι ἢ ἀγάπη θεϊκὴ ἢ πνευματικὴ χαρὰ, ἐκεῖ νὰ σταματήσης καὶ νὰ ἀπολαύσης τὸν Θεὸ μὲ κάθε τρόπο πού αὐτὸς θέλει νὰ ἐπικοινωνήσῃ μαζί σου. Καὶ ἂν ἐγκαταλείψῃς νὰ μελετήσης ἐκεῖνο πού εἶχες προγραμματίσει, μὴν ἀνησυχήσης γι' αὐτό, διότι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος ὅλων αὐτῶν τῶν ἀσκήσεων εἶναι νὰ ἀπολαύσης τὸν Θεό. Μὲ γνώμη ὅμως νὰ μὴν ἐπιλέξης ὡς κύριο σκοπὸ σου αὐτὴν τὴν παρόμοια ἀπόλαυσι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καλύτερα, γιὰ νὰ ἀγαπήσης τὸ ἅγιο θέλημά του, ἐπιθυμώντας νὰ μιμηθῇς τὰ ἔργα του σὲ ὅ,τι μπορεῖς. Ἔτσι, ὅταν βρῇς ἐσὺ τὸν σκοπὸ, δὲν πρέπει νὰ φροντίζεις πλέον γιὰ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα ὑποδεικνύονται, ὄχι γιὰ ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποκτηθῇ αὐτὸς ὁ σκοπός. Παρόμοια καὶ ὅταν μελετᾷς κάποιο ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ ἢ κάποιο ἀπὸ τὰ ἔργα του, σὲ ἐκεῖνο πού κατανύγεσαι περισσότερο, σὲ ἐκεῖνο νὰ σταματήσης, καὶ νὰ μελετήσης τὸν περισσότερο καιρό. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπόδια τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυχίας, ἀδελφέ, εἶναι τὸ νὰ φροντίζεις καὶ νὰ ἀναγκάζεις τὸν λογισμό σου ὅτι πρέπει νὰ διαβάσης κάθε μέρα τόσα καθίσματα τοῦ Ψαλτηρίου, τόσα κεφάλαια ἀναγνώσεως ἀπὸ τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια ἢ τὶς Ἐπιστολές, καὶ νὰ ταρασσέσαι ἂν δὲν τὰ περάσης μόνο, χωρὶς νὰ φροντίζεις νὰ κατανυχθῇ ἡ καρδιά σου ἀπὸ αὐτὰ πού διαβάζεις ἢ νὰ λάβῃ ὁ νοῦς σου κάποιο πνευματικὸ νόημα ¹¹⁷, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ ἀναζητᾷς τὸν Θεὸ φεύγοντας ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ θέλῃς νὰ ὑπηρετήσης τὸν Θεό, χωρὶς νὰ κάνης τὸ θέλημά του.

Ἄν πραγματι ἐπιθυμῇς στὴ ζωὴ αὐτὴ νὰ ζήσης ἐνάρετα καὶ νὰ φθάσης στὸ τέλος πού ἐπιθυμεῖς, μὴν ἔχῃς ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ βρῇς τὸν Θεό· καὶ ὅπου θέλει αὐτός, ἐκεῖ ἄς φανερωθῇ. Καὶ τότε ἐγκατάλειψε τὸ κάθε πρᾶγμα καὶ μὴ προχωρᾷς μπροστὰ πλέον, **ὅπου ἐσὺ δὲν ἔχεις θέλημα**· ἀλλὰ λησμόνησε κάθε ἄλλο καὶ νὰ ἀναπαύεσαι μόνο στὸν Θεό σου· καὶ πάλι ὅταν θέλῃ ἡ μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ νὰ κρυφθῇ καὶ νὰ μὴ σοῦ φανερωθῇ πλέον μὲ τὸν τρόπο ἐκεῖνον, τότε μπορεῖς πάλι νὰ ἐπιστρέψῃς καὶ νὰ τὸν γυρεύῃς ἀκολουθώντας τὰ γυμνάσματά σου καὶ πάλι μὲ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ τὴν ἴδια ἐπιθυμία, δηλαδὴ διὰ μέσου αὐτῶν νὰ βρῇς αὐτόν πού ἀγαπᾷς καὶ βρίσκοντάς τον, νὰ κάνης αὐτὰ πού εἴπαμε,

ἐγκαταλείποντας κάθε πρᾶγμα καὶ ἀναπαυόμενος μόνο στὸν Θεό, γνωρίζοντας καλὰ ὅτι τότε ἐκπληρώνεται ἡ ἐπιθυμία του. Καὶ νὰ γνωρίζης καλὰ καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι δηλαδή πολλὰ πνευματικὰ πρόσωπα δὲν ἔχουν καρπὸ πνευματικὸ καὶ ἡσυχία, διότι αὐξάνουν τόσο πολὺ τὶς πνευματικὲς τοὺς ἀσκήσεις καὶ νομίζουν ὅτι δὲν κάνουν τίποτε, ἂν δὲν τὰ τελειώσουν ὅλα, τοποθετώντας σ' αὐτὸ τὴν τελειότητα καὶ γινόμενοι ιδιόρρυθμοι καὶ ἀκολουθοῦν ἔτσι τὴν θέλησί τους: βασανίζονται οἱ ταλαίπωροι καὶ πολὺ κοπιάζουν, ποτὲ ὅμως δὲν φθάνουν στὴν ἀληθινὴ ἀνάπαυσι καὶ ἐσωτερικὴ ἡσυχία, στὴν ὁποία ἀληθινὰ βρίσκεται καὶ ἀναπαύεται ὁ Θεός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ' Δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ζητᾷ τροφὲς οὔτε κάτι ποὺ προξενεῖ ὄρεξι, ἀλλὰ μόνον τὸν Θεὸ

Νὰ διαλέγῃς πάντοτε τὰ βάσανα καὶ τὶς θλίψεις καὶ νὰ ἀγαπᾷς νὰ ἔχῃς χαρὰ μερικῶν φιλιῶν καὶ ὑπερασπίσεων ποὺ δὲ σοῦ προξενοῦν καμμία ὠφέλεια στὴν ψυχὴ καὶ νὰ χαίρεσαι νὰ εἶσαι ὑπὸ τὴν ἐξουσίᾳ ἄλλων καὶ νὰ ἐξαρτᾷσαι ἀπὸ τὴν θέλησι ἄλλων. Τὸ κάθε τί πρέπει νὰ σοῦ γίνεται αἰτία καὶ λόγος νὰ πορεύεσαι πρὸς τὸν Θεὸ καὶ κανένα πρᾶγμα νὰ μὴν σὲ ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὸν δρόμο αὐτόν. Αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ χαρὰ σου, δηλαδή τὸ κάθε πρᾶγμα γιὰ σένα νὰ ἀποτελῇ πικρία καὶ μόνο ὁ Θεὸς νὰ εἶναι ἡ ἀνάπαυσίς σου. Ὅλα σου τὰ βάσανα νὰ τὰ ἀναφέρῃς στὸν Θεό. Ἀγάπα τον καὶ πρόσφερε τοῦ ὅλη σου τὴν καρδιὰ χωρὶς κανένα φόβο καὶ αὐτὸς θὰ βρῇ τρόπο νὰ σοῦ διαλύσῃ ὅλες τὶς ἀμφιβολίες καὶ νὰ σὲ ἀνορθώσῃ καὶ ἂν ἀκόμη ἔπεσες. Τελειώνοντας σοῦ λέγω ἐν συντομίᾳ: Ἄν ἐσὺ ἀγαπᾷς τὸν Θεό, θὰ λάβῃς κάθε μισθό. Πρόσφερε τὸν ἑαυτό σου σ' αὐτὸν τὸν Θεὸ ὡς θυσία μὲ εἰρήνη καὶ μὲ ἡρεμία πνευματικὴ. Γιὰ νὰ συνεχίσῃς ὅμως καλύτερα τὴν πορεία καὶ νὰ παραμείνῃς χωρὶς κούρασι καὶ ταραχὴ, πρέπει σὲ κάθε σου βῆμα νὰ παραχωρῇς τὴν θέλησί σου στὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅσο περισσότερο τὴν ὑποτάσσεις, τόσο περισσότερο θὰ λάβῃς. Ἡ θέλησίς σου πρέπει νὰ εἶναι διατεθειμένη μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ θέλῃς κάθε τί ποὺ θὰ τὸ θέλῃ καὶ ὁ Θεὸς καὶ νὰ μὴ θέλῃς τίποτε, ἂν δὲν τὸ θέλῃ ὁ Θεός. Πάντοτε καὶ σὲ κάθε σου ὑπόθεσι νὰ ἀνανεώνῃς τὴν πρόθεσι καὶ ἀπόφασι τῆς ψυχῆς σου, τὸ νὰ εἶσαι δηλαδή ἀρεστὸς στὸν Θεό. Πρόσεξε νὰ μὴν ἀποφασίσῃς ποτὲ γιὰ κανένα σου πρᾶγμα ποὺ πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ ἔξω ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὥρα στὴν ὁποία βρίσκεσαι, διότι δὲ γνωρίζεις τί θὰ προκύψῃ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα» (Παρ. 27,1), ἀλλὰ νὰ κρατᾷς ἐλεύθερο τὸν ἑαυτό σου. Δὲν ἐμποδίζεται ὅμως κανένας γι' αὐτὸ νὰ προσέχῃ μὲ φρόνιμη ἐπιμέλεια σ' ἐκεῖνο ποὺ τοῦ χρειάζεται, σύμφωνα μὲ τὴν θέσι καὶ τὸ ἐπάγγελμά του. Διότι αὐτὴ ἡ προσοχὴ καὶ φροντίδα εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἐμποδίζει τὴν εἰρήνη, οὔτε τὴν ἀληθινὴ Πνευματικὴ πρόοδο. Σὲ ὅλες σου τὶς ὑποθέσεις νὰ ἀποφασίσῃς νὰ κάνῃς ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖς καὶ ἐκεῖνο ποὺ πρέπει καὶ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ κάνῃς, καὶ μὴν ἐνδιαφέρεσαι καὶ ἀσχολῇσαι σὲ ὅ,τι συμβαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖς νὰ κάνῃς πάντοτε, εἶναι τὸ νὰ προσφέρῃς τὴν θέλησί σου στὸν Θεὸ καὶ νὰ μὴν ἐπιθυμῇς περισσότερα, ἔχοντας πάντοτε τὴν ἐλευθερίᾳ αὐτὴ καὶ ὄντας ξεκομμένος ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη (τὸ ὁποῖο μπορεῖς νὰ ἔχῃς σὲ κάθε καιρὸ καὶ σὲ κάθε τόπο), θὰ χαίρεσαι τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἡσυχία. Στὴν εἰρήνη αὐτὴ τοῦ Πνεύματος συνίσταται τὸ μεγάλο ἐκεῖνο καλὸ ποὺ ἐσὺ ἀκοῦς ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές, καὶ ἡ ὁποία ἐλευθερία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ παραμονὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου στὸν ἑαυτό του, χωρὶς νὰ ἐξαπλώνῃ ἢ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ

ψάχνη κάποιο πράγμα ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ὡστε ὅλο ἐκεῖνο τὸ διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖο ἐσὺ θὰ παραμένης μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐλεύθερος, θὰ ἀπολαμβάνης συγχρόνως καὶ ἐκείνην τὴν θεϊκὴ καὶ ἀνεκδιήγητη χαρά, πὺ εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πὺ εἶναι μέσα μας, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος· «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι μέσα σας» (Λουκ. 17,21).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ' Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῇ καὶ ὅταν ἀκόμη αἰσθάνεται μέσα του κάποια ἀντίστασι γιὰ τὴν εἰρήνην ποὺ προαναφέραμε

Νὰ γνωρίζης ὅτι πολλές φορές θὰ αἰσθανθῇς τὸν ἑαυτό σου νὰ ἐνοχλῇται καὶ νὰ λείπη ἀπὸ μέσα του αὐτὴ ἡ ἀγία εἰρήνη καὶ γλυκεῖα μοναξιά καὶ ἀγαπητὴ ἐλευθερία, καὶ μερικὲς φορές μπορεῖ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὶς κινήσεις τῆς καρδιάς σου μία σκόνη, ποὺ θὰ σὲ ἐνοχλήσῃ στὴν πορεία ποὺ πρόκειται νὰ ἐκτελέσης. Καὶ αὐτὸ σοῦ τὸ παραχωρεῖ ὁ Θεὸς γιὰ μεγαλύτερο καλὸ σου. Θυμήσου ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ πόλεμος ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ ἅγιοι ἔλαβαν τὰ στεφάνια τῶν μεγάλων μισθῶν. Σὲ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ σὲ συγχίζουν πρέπει νὰ πῇς: «Κύριέ μου, βλέπης ἐδῶ τὸν δοῦλο σου, ἃς γίνῃ σὲ μένα τὸ θέλημά σου. Γνωρίζω καὶ τὸ ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων σου παραμένει πάντοτε σταθερὴ καὶ οἱ ὑποσχέσεις σου εἶναι ἀψευδεῖς καὶ σ' αὐτὲς ἐλπίζω. Ἐγὼ παραμένω μόνον γιὰ σένα». Εὐτυχισμένη, βέβαια, εἶναι ἡ ψυχὴ ἐκείνη ποὺ προσφέρεται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στὸν Κύριό της, κάθε φορὰ ποὺ ἐνοχληθῇ ἢ συγχυσθῇ. Καὶ ἂν παραμείνῃ ὁ πόλεμος αὐτὸς καὶ δὲν μπορέσης ἔτσι γρήγορα, ὅπως θέλεις νὰ ἐνώσης τὸ θέλημά σου μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μὴν δειλιάσης γι' αὐτὸ οὔτε νὰ λυπηθῇς. Ἀλλὰ συνέχισε νὰ προσφέρῃς τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ προσκυνᾷς καὶ θὰ νικήσης. Ρῖξε μία ματιὰ καὶ στὸν κῆπο ποὺ ἦταν ὁ Χριστὸς σου καὶ ποὺ τὸν ἀποστρεφόταν ἡ ἀνθρωπότητα λέγοντας: «Πατέρα, ἂν εἶναι δυνατό, ἃς παρέλθῃ τὸ ποτήριον αὐτὸ ἀπὸ ἐμένα». Ἀλλὰ ἀμέσως διέταξε νὰ βάλῃ τὴν ψυχὴ του σὲ μοναξιά καὶ μὲ ἓνα θέλημα ἀπλὸ καὶ ἐλεύθερο ἔλεγε μὲ πολὺ βαθειὰ ταπείνωσι: «ἀλλὰ ὄχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως Ἐσύ» (Ματθ. 26,39).

Ὅταν βρίσκεσαι σὲ κάποια δυσκολία, μὴν ὑποχωρήσης καθόλου, ἂν δὲν ὑψώσης πρῶτα τὰ μάτια σου στὸ Χριστό, πάνω στὸ σταυρό, καὶ θὰ δῇς τυπωμένο ἐκεῖ μὲ μεγάλα γράμματα ὅτι κι ἐσύ πρόκειται νὰ ὁδηγηθῇς στὴν θλιῖφι ἐκείνη· καὶ τὸν τύπο αὐτὸν ἀντέγραψέ τον μὲ τὰ ἔργα στὸν ἑαυτό σου, καὶ ὅταν καμμιά φορὰ ἐνοχληθῇς ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου, μὴν δειλιάσης, οὔτε νὰ χωρισθῇς ἀπὸ τὸ σταυρό, ἀλλὰ τρέξε σὲ προσευχὴ καὶ δεῖξε ὑπομονὴ στὴν ταπείνωσι, μέχρις ὅτου νικήσης τὴν θέλησί σου καὶ θελήσης νὰ γίνῃ σὲ σένα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἀναχωρήσης ἀπὸ τὴν προσευχή, συγκεντρώνοντας μόνον τὸν καρπὸν αὐτόν, νὰ σταθῇς χαρούμενος. Ἀλλὰ ἂν δὲν ἔφθασε σ' αὐτὸ ἡ ψυχὴ σου, ἀκόμη παραμένει νηστική καὶ χωρὶς τὴν τροφὴ της. Ἀγωνίζου ὥστε νὰ μὴν κατοικήσῃ στὴν ψυχὴ σου κανένα ἄλλο πρᾶγμα, οὔτε γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα, παρὰ μόνον ὁ Θεός. Μὴν λυπᾶσαι καὶ μὴν πικραίνεσαι γιὰ κανένα πράγμα, οὔτε νὰ παρατηρῇς τὶς πονηριὲς καὶ τὰ κακὰ παραδείγματα τῶν ἄλλων,

ἀλλὰ ὥς εἶσαι σὰν ἓνα μικρὸ παιδί, ποὺ δὲν ὑποφέρει ἀπὸ καμμία ἀπὸ τὶς πικρίες αὐτές, ἀλλὰ τὰ ξεπερνᾷ ὅλα χωρὶς καμμία βλάβη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄ Ποιά εἶναι ἡ ἐπιμέλεια τὴν ὁποία ἔχει ὁ διάβολος γιὰ νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν εἰρήνην αὐτὴ τῆς ψυχῆς μας. Ἐμεῖς πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὶς πανουργίες καὶ τὶς ἀπάτες του

Συνηθίζει ὁ ἐχθρὸς μας διάβολος νὰ χαίρεται σὲ κάθε μας σύγχισι καὶ ταραχὴ τῆς καρδιᾶς μας, ὅπως χαίρεται ὁ λύκος κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ χειμῶνα καὶ τῆς ἀνεμοταραχῆς. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ καταρουφᾷ τὶς ψυχές μας καὶ νὰ τὶς κάνῃ, ὅσο μπορεῖ, νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὴν ταπείνωσι καὶ τὴν ἀπλότητα· ἀκόμη νὰ ἀποδίδουμε στὸν ἑαυτό μας καὶ στὴν φροντίδα μας κάποια **ὕποληψι** καὶ νὰ μὴν βλέπουμε τὸ ἔργο τῆς θείας καὶ λεγομένης προκαταρκτικῆς θείας χάριτος, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς τὸν Κύριον Ἰησοῦ Χριστό, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πῇ τὸν Κύριον, Ἰησοῦν, παρὰ μόνον ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α΄ Κορ. 12,3). Καὶ ἂν μπορούμε νὰ ἀντισταθοῦμε στὴν χάρι αὐτὴ μὲ τὴν ἐλεύθερη θέλησί μας, δὲν μπορούμε ὅμως πάλι νὰ τὴν δεχθοῦμε χωρὶς αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν χάρι, σὲ τρόπο ὥστε, ἂν κάποιος δὲν τὴν δεχθῇ, αἴτιος εἶναι ὁ ἴδιος· ἂν ὅμως κατορθώσῃ καὶ τὴν δεχθῇ, τότε δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ κανένα ἔργο χωρὶς τὴν χάρι αὐτὴ **ποὺ δίνεται ἀρχικὰ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους**. Προσπαθεῖ λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς νὰ μᾶς κάνῃ νὰ κρίνουμε καὶ νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι δείχνει μεγαλύτερη ἐπιμέλεια ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ δείχνει καλύτερη διάθεσι γὰ νὰ δέχεται τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ· καὶ κατόπιν προσπαθεῖ ὁ ἐχθρὸς νὰ κάνῃ ὁ ἄνθρωπος τὰ καλὰ ἔργα μὲ ὑπερηφάνεια, χωρὶς νὰ σκεφθῇ τὴν ἀδυναμία του, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν δέχεται τὸν λογισμό νὰ καταφρονῇ τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ σὺ ἂν δὲν δείχνῃς μεγάλη προσοχὴ καὶ δὲν ἀλλάξῃς γρήγορα, ὥστε νὰ ντραπῇς καὶ νὰ ταπεινωθῇς καὶ νὰ καταφρονήσῃς τὸν ἑαυτό σου, ὅπως εἶπαμε, θὰ σὲ κάνῃ νὰ πέσῃς σὲ ὑπερηφάνεια σὰν τὸν Φαρισαῖον ποὺ λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, ὁ ὁποῖος ἐκαυχᾶτο γιὰ τὰ καλὰ του ἔργα καὶ ἔκρινε τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἄλλων.

Κι ἂν ὁ ἐχθρὸς μία φορὰ σὲ κυριεύσῃ μὲ τὴν θέλησί σου, σίγουρα κατόπιν θὰ σὲ κυριεύσῃ πολλὰς φορές, καὶ θὰ σὲ γκρεμίσῃ σὲ κάθε εἶδους κακία. Καὶ ἔτσι θὰ πάθῃς μεγάλη ζημίαν καὶ θὰ κινδυνεύσῃς πολὺ. Γι' αὐτὸ καὶ μᾶς παρήγγειλε καὶ ὁ Κύριος νὰ ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ προσευχώμαστε: «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν» (Ματθ. 26,41).

Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητον νὰ προσέχῃς, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο, μὲ κάθε λεπτομέρεια γιὰ νὰ μὴ σὲ κάνῃ ὁ ἐχθρὸς καὶ χάσῃς ἕναν τόσο μεγάλο θησαυρό, ὅπως εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς. Γιατὶ μὲ κάθε του δύναμι προσπαθεῖ νὰ διώξῃ ἀπὸ μέσα σου αὐτὴ τὴν ἀνάπαυσι καὶ τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς

καὶ νὰ κάνη τὴν ψυχὴ νὰ ζῇ μὲ ἀνησυχία καὶ σύγχυσι, πρᾶγμα στὸ ὁποῖο, γνωρίζει αὐτὸς ὅτι βρίσκεται ὅλη της ἡ ζημία καὶ ἡ καταστροφή. Διότι ὅταν μία ψυχὴ εἶναι εἰρηνικὴ τὸ κάθε της πρᾶγμα τὸ κάνει μὲ εὐκολία, κάμνει καὶ πολλὰ ἔργα καὶ καλὰ ὅλα, ὑπομένει μὲ τὴν θέλησί της καὶ εὐκολὰ ἀνθίσταται σὲ ὅ,τι τῆς συμβῇ. Ἀντίθετα, ἂν εἶναι συγχισμένη καὶ ἀνήσυχη, κάνει λίγα ἔργα καὶ αὐτὰ ἀτελῇ σε μεγάλο βαθμό, κουράζεται εὐκολὰ καὶ τελικὰ ζῇ ἓνα μαρτύριο χωρὶς ὄφελος. Γι' αὐτὸ ἐσύ, ἂν θέλῃς νὰ νικήσῃς καὶ νὰ μὴ χαλάσῃ ὁ ἐχθρὸς τὸ ἐμπόρευμά σου, πρέπει νὰ προσέχῃς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, νὰ μὴν ἐπιτρέψῃς νὰ ταραχθῇ ἡ ψυχὴ σου καὶ νὰ μὴν δεχθῇς νὰ παραμείνῃ συγχισμένη οὔτε μία στιγμή. Καὶ γιὰ νὰ γνωρίζῃς νὰ φυλάγεσαι καλύτερα ἀπὸ τὶς πανουργίες καὶ τὶς ἀπάτες στὸ συμβᾶν αὐτό, κράτησε ὡς βέβαιο κανόνα τὸ ἐξῆς· ὅτι κάθε λογισμὸς ποὺ σὲ χωρίζει καὶ σὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ γενικὰ ἀπὸ ὅλη τὴν ἐλπίδα σου στὸν Θεό, εἶναι ἓνας φοβερὸς ἄγγελος τοῦ ἅδη, καὶ σὰν τέτοιον πρέπει νὰ τὸν ἀπομακρύνῃς καὶ μὴν τὸν δέχεσαι οὔτε νὰ τὸν ἀκοῦς. Γιατὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ ἐνώνῃ σὲ κάθε περίπτωσι τὶς ψυχὰς πάντοτε καὶ μὲ κάθε ἀφορμὴ μὲ τὸν Θεό, ζεσταίνοντας καὶ δυναμώντάς τις στὴν γλυκειὰ του ἀγάπῃ καὶ βάζοντας μέσα τους νέα πεποιθήσι καὶ ἀγάπῃ πρὸς τὸν Θεό· ἐνῶ τὸ ἔργο τοῦ διαβόλου εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο.

Ἐπειδὴ αὐτὸς χρησιμοποιεῖ ὅλα τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους ποὺ μπορεῖ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτόν, δηλαδή, βάζει στὴν καρδιὰ φόβο παραπάνω ἀπὸ τὸν κανονικὸ, αὐξάνει τὴν συνηθισμένη ἀδυναμία τῆς ψυχῆς, δὲν ἀφήνει νὰ διατεθῇ οὔτε νὰ γλυκαθῇ ἡ ψυχὴ ὅπως πρέπει, οὔτε στὴν ἐξομολόγησι, οὔτε στὴν θεία μετάληψι, οὔτε στὴν προσευχή, ἀλλὰ τὴν κάνει νὰ μεταχειρίζεται ὅλα αὐτὰ χωρὶς θάρρος, χωρὶς ἀγάπῃ, ἀλλὰ μὲ φόβο καὶ σύγχισι. Τὴν ἔλλειψι τῆς αἰσθητικῆς εὐλαβείας καὶ τὴν στέρησι τῆς ἐσωτερικῆς γλυκύτητος, ποὺ συμβαίνει πολλὰς φορὲς στὴν προσευχή καὶ στὰ ἄλλα γυμνάσματα, κάνει τὴν ψυχὴ νὰ τὰ δέχεται μὲ μία ἀνυπόμονη λύπη, δίνοντάς της νὰ ἐννοῇ ὅτι αὐτὸ γίνεται ἀπὸ τὸν Θεό, ὅχι γιὰ νὰ τὴν δοκιμάσῃ, ἀλλὰ ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτόν ὅλα της τὰ ἔργα εἶναι χαμένα καὶ εἶναι καλύτερα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὶς πνευματικὲς τῆς ἀσκήσεις. Καὶ στὸ τέλος τὴν κάνει νὰ ἔλθῃ σὲ τόση μεγάλη σύγχισι καὶ ἀπελπισία, ὥστε νὰ νομίζῃ πὼς ὅ,τι κι ἂν κάνῃ, εἶναι ἐντελῶς ἀνώφελο γενικὰ καὶ χωρὶς καρπὸ. Ἔτσι αὐξάνει μέσα της ὁ φόβος καὶ ἡ λύπη, καὶ νομίζει ὅτι ὁ Θεὸς τὴν ἐγκατέλειψε. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὕτῃ ἡ ἀλήθεια. Διότι ἂν δοκιμάζῃ ἡ ψυχὴ ξηρασία καὶ ἔλλειψι τῆς πνευματικῆς γλυκύτητος, μπορεῖ ὅμως πάντοτε νὰ κάμνῃ ἀναρίθμητα καλὰ ἔργα, ἀκολουθώντας μόνον τὴν ἀπλὴ πίστι καὶ ἔχοντας ὑπομονὴ καὶ καρτερίαν στὸ νὰ κάνῃ τὸ καλὸ, ὅπως μπορεῖ. Ἔτσι καὶ γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς καὶ σὺ καλύτερα αὐτὸ καὶ γιὰ νὰ μὴ σου γίνῃ αἰτία βλάβης τὸ καλὸ ἐκεῖνο καὶ ἡ ὠφέλεια ποὺ πρόκειται νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς μὲ τὴν στέρησι τῆς παρόμοιας εὐλαβείας καὶ γλυκύτητος, θὰ

τοποθετήσω στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο τὰ καλὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ταπεινὴ ὑπομονή (καρτερία), ποὺ θὰ δείξῃ κανεὶς κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς ξηρασίας τῆς εὐλαβείας, γιὰ νὰ τὰ μάθῃς καὶ σὺ καὶ γιὰ νὰ μὴ χάσῃς τὴν εἰρήνη γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἂν σοῦ συμβῇ νὰ βρεθῇς σὲ μία παρόμοια ξηρασία νοοῦ καὶ λύπη τῆς καρδιᾶς, τόσο γιὰ τὴν στέρησι τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς πνευματικῆς γλυκύτητας ποὺ εἶχες, ὅσο καὶ γιὰ τὴν πικρία ποὺ γεύεσαι ἀπὸ κάθε ἐσωτερικὸ πειρασμὸ καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ' Ἡ ψυχὴ δὲν πρέπει νὰ συγχίζεταί γιὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς

Ἄν καὶ εἶπαμε προηγουμένως, στὸ ζ' κεφάλαιο, γιὰ τὴν πικρότητα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ξηρασία τῆς εὐλαβείας, ἀλλὰ καὶ τώρα θὰ ποῦμε ὅσα παραλείψαμε ἐκεῖ, δηλαδή ὅτι εἶναι πολλὰ τὰ καλὰ ποὺ προξενεῖ στὴν ψυχὴ ἡ πικρότητα καὶ αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ξηρασία, δηλαδή ἡ στέρησις τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ γλυκύτητος, ἂν τὰ δεχθοῦμε μὲ ταπείνωσι καὶ ὑπομονή, πράγματα ποὺ ἂν τὰ καταλάβαινε ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς ἀμφιβολία δὲν θὰ τὸν ἐνοχλοῦσε αὐτὸ τόσο πολὺ καὶ δὲν θὰ λυπόταν τόσο ὅταν τοῦ συνέβαιναν γιὰτὶ θὰ δεχόταν τὴν πικρότητα καὶ τὴν στέρησι αὐτῇ, ὅχι ὡς σημεῖο μίσους ποὺ τοῦ δείχνει ὁ Θεός, ἀλλὰ ὡς σημεῖο μεγάλης καὶ ἐξαιρετικῆς ἀγάπης, καὶ θὰ τὴν δεχόταν ὡς ἐξαιρετὴ χάρι ποὺ τοῦ κάνει ὁ Θεός. Διότι οἱ παρόμοιες καταστάσεις δὲ συμβαίνουν σὲ ὅλους, παρὰ σὲ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ δοθοῦν ὀλοκληρωτικὰ στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μποροῦν νὰ τοὺς ζημιώσουν. Καὶ γενικὰ δὲ συμβαίνουν στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστροφῆς τους, ἀλλὰ ἀφοῦ ὑπηρετήσουν τὸν Θεὸ γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα καὶ ἀφοῦ καθαρίσουν μέτρια τὴν καρδιά τους μὲ τὴν ἱερὴ προσευχὴ καὶ κατάνυξι καὶ αἰσθανθοῦν ἐν μέρει στὴν καρδιά τους κάποια γλυκύτητα πνευματικὴ, θερμὴ καὶ χαρά, καὶ ἀποφασίσουν νὰ ἀφιερωθοῦν ὀλοκληρωτικὰ στὸν Θεὸ καὶ νὰ τὸν ὑπηρετήσουν μὲ περισσότερη τελειότητα καὶ ὅταν ἤδη ἔχουν ἀρχίσει τὸ ἔργο. Γιατὶ ποτὲ δὲν βλέπουμε τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐκείνους, ποὺ εἶναι δοσμένοι στὰ πράγματα τοῦ κόσμου, νὰ παραπονοῦνται γιὰ παρόμοιους πειρασμοὺς. Ἔτσι φαίνεται καθαρὰ ὅτι ἡ πικρότητα αὐτὴ εἶναι ἓνα τίμιον καὶ ἀκριβὸν φαγητό, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς προσκαλεῖ ἐκείνους ποὺ ἀγαπᾷ νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ. Καὶ ἂν στὴ γεῦσι μας δὲν εἶναι νόστιμον, παρὰ ταῦτα μᾶς ὠφελεῖ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουμε τότε ποὺ τὸ γευόμαστε. Γιατὶ ἡ ψυχὴ ποὺ βρίσκεται σὲ τέτοια ξηρασία καὶ πικρὴ γεῦσι καὶ ἔχει τέτοιους πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς, ποὺ μόνο νὰ τοὺς σκεφθοῦμε μᾶς ταρασσούν, ἅς φαρμακώνουν τὴν καρδιά καὶ σχεδὸν παραλύουν ὅλον τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπον, μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀποκτᾷ φόβον, μῖσος καὶ ἀποστροφή τοῦ ἑαυτοῦ τῆς καὶ ἐκείνην τὴν ταπείνωσι ποὺ μᾶς ζητᾷ ὁ Θεὸς καὶ ἐπὶ πλέον ἀποκτᾷ θερμότερη ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ἀκριβέστερη προσοχὴ στοὺς λογισμοὺς, δυνατώτερον στομάχι γιὰ νὰ μπορῇ νὰ χωνεύῃ τοὺς πειρασμοὺς χωρὶς βλάβην καὶ γυμνασμένα αἰσθητήρια, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ διακρίνῃ μὲ εὐκολίαν τὸ καλὸ καὶ τὸ κακόν, ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος (Ἑβρ. 5,14). Ἡ ψυχὴ ὅμως ποὺ τότε δὲν καταλαβαίνει τὰ μυστικὰ αὐτὰ αἷτια, σιχαίνεται καὶ ἀποφεύγει τὴν πικρότητα ποὺ λέχθηκε, σὰν νὰ μὴ θέλῃ ποτὲ νὰ μείνῃ χωρὶς πνευματικὴ γεῦσι καὶ ἡδονὴ καὶ χωρὶς αὐτὴν κάθε ἄλλῃ ἀσκήσει τὴν θεωρεῖ χαμένο καιρὸ καὶ κόπον χωρὶς προκοπὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ' Οἱ πειρασμοὶ δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ ὠφέλειά μας

Καὶ γενικά, γιὰ νὰ καταλάβουμε ὅτι ὅλοι οἱ πειρασμοὶ μας δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὸ συμφέρον μας ¹¹⁸, πρέπει νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς κλίσεως τῆς διεφθαρμένης του φύσεως, εἶναι ὑπερήφανος, φιλόδοξος, στὸ ἔπακρο δοκησίσοφος καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ἰδικῆς του γνώμης, καὶ θέλει πάντοτε νὰ τὸν ὑπολογίζουν ὅλοι, περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο πὺ εἶναι στὴν πραγματικότητα. Αὕτῃ ὅμως ἡ ὑπόληψις εἶναι τόσο ἐπικίνδυνη γιὰ τὴν πνευματικὴ του πρόοδο, ὥστε καὶ αὕτῃ μόνον ἡ ὁσμὴ τῆς νὰ εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἄνθρωπο ὥστε νὰ φθάσῃ στὴν ἀληθινὴ τελειότητα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, ὡς φιλόστοργος Πατέρας, πὺ ἔχει ἕνα ἀγαπητικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν καθένα καὶ μάλιστα γιὰ ἐκείνους πὺ δόθηκαν στὴν ὑπηρεσία του, φροντίζει πάντοτε μὲ τοὺς πειρασμοὺς πὺ ἐπιτρέπει νὰ μᾶς συμβαίνουν, ὥστε νὰ μᾶς βάλῃ σὲ μία τέτοια θέσι, πὺ νὰ μπορούμε νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸν φοβερὸ αὐτὸν κίνδυνο τῆς παρόμοιας ὑπολήψεως, καὶ σχεδὸν μὲ τὴν βία νὰ ἐρχόμαστε στὴν ἀληθινὴ ταπεινὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅπως ἔκανε μὲ τὸν ἀπόστολο Πέτρο, στὸν ὁποῖον ἐπέτρεψε νὰ τὸν ἀρνηθῇ τρεῖς φορές, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀδυναμία του καὶ νὰ μὴν ἔχῃ θάρρος καὶ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του: ὅπως ἔκανε καὶ μὲ τὸν ἀπόστολο Παῦλο, τὸν ὁποῖο ἀφοῦ τὸν ἀνέβασε μέχρι τὸν τρίτο οὐρανὸ καὶ τοῦ ἀπεκάλυψε τὰ θεϊκὰ καὶ ἀπόκρυφα μυστήρια, τοῦ ἔδωσε ἕναν φυσικὸ πειρασμὸ γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν φυσικὴ χαυνότητα καὶ ἀσθένειά του, νὰ ταπεινῶνεται καυχώμενος στίς ἀσθενειές του καὶ ἔτσι τὸ μέγεθος τῶν ἀποκαλύψεων πὺ δέχθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μὴ τὸν κάνῃ νὰ ὑπερηφανεύεται, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἴδιος, «μοῦ δόθηκε σκόλοπας στὴ σάρκα, Ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ, νὰ χτυπᾷ, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύωμαι» (Β' Κορ. 12,7).

Ὁ Θεὸς λοιπὸν συμπαθώντας τὴν ταλαίπωρη καὶ παράνομη κλίσι μας, ἐπιτρέπει νὰ μᾶς ἐπισκέπτονται οἱ πειρασμοὶ πὺ μερικὲς φορές νὰ εἶναι τόσο φρικτοὶ καὶ φοβεροὶ μὲ διάφορους τρόπους, ὥστε νὰ ταπεινωνόμαστε καὶ νὰ γνωρίζουμε τὸν ἑαυτό μας, μολονότι μᾶς φαίνονται ὅτι εἶναι χωρὶς ὄφελος. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ συγχρόνως δείχνει καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφία του, ἐπειδὴ μὲ ἐκεῖνο πὺ τὸ θεωροῦμε ἐμεῖς περισσότερο βλαπτικὸ, μὲ ἐκεῖνο μας ὠφελεῖ, ἐπειδὴ ταπεινωνόμαστε περισσότερο, πράγμα τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ πιὸ ἀπαραίτητο ἀπὸ ὅλα στὴν ψυχὴ μας. Ἔτσι, ἂν γενικά ὅλοι οἱ πειρασμοὶ προξενοῦν ταπείνωσι, πρέπει νὰ ταπεινῶνεται καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ πὺ αἰσθάνεται στὴν καρδιά του τοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς πὺ προαναφέραμε καὶ τὴν τόση ἀνευλάβεια τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ γλυκύτητος καὶ νὰ σκέπτεται ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν γιὰ τὶς ἁμαρτίες του καὶ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ κάποιος πὺ νὰ ἔχῃ τόσο **ἡλαττωμένη**

τὴν ψυχὴ καὶ νὰ ὑπηρετῇ τὸν Θεὸ μὲ τόση χλιαρότητα, ὅπως εἶναι ἡ δική του ψυχὴ, καὶ ὅτι τέτοιοι λογισμοὶ δὲν συμβαίνουν σὲ ἄλλους, παρὰ σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἐγκαταλειμμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἄξιος ἐγκαταλείψεως.

Νὰ τί κέρδος προέρχεται κατόπιν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ταπεινοὺς λογισμοὺς: Ἐκεῖνος ποὺ προηγουμένως δὲν νόμιζε ὅτι ἔχει κάποιο κακό, τώρα νομίζει ὅτι εἶναι ὁ πιὸ παράνομος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου καὶ ὅτι εἶναι ἀνάξιος ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος. Βέβαια ποτὲ δὲν θὰ μπορούσε νὰ σκεφθῇ τόσο χαμηλὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του (*εὐτελεῖ ἔννοιαν*), οὔτε νὰ ἔλθῃ σὲ τόση βαθειὰ ταπείνωσι, ἂν δὲν τὸν ἀνάγκαζαν ἡ μεγάλη θλίψις καὶ οἱ ξεχωριστοὶ ἐκεῖνοι πειρασμοὶ καὶ πικρότητες τῆς καρδιᾶς, ποὺ εἶναι μία εὐεργεσία ποὺ δίνει ὁ Θεὸς στὴν ζωὴ αὐτὴ στὴν ψυχὴ ἐκείνη ποὺ ἀφιερώνεται σ' αὐτὸν ταπεινωμένη, γιὰ νὰ τὴν ἰατρεύσῃ μὲ ἐκεῖνα τὰ φάρμακα, μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὸς μόνος γνωρίζει καλὰ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν υἰεὶα καὶ τὴν καλὴ της κατάστασι.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς καρποὺς αὐτοὺς ποὺ προξενοῦν στὴν ψυχὴ μας οἱ παρόμοιοι πειρασμοὶ καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς εὐλαβείας, ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἄλλοι πολλοὶ καρποί. Γιατὶ ὅποιος εἶναι στενοχωρημένος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς, σχεδὸν ἀναγκάζεται νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεό, καὶ προσπαθεῖ νὰ κἀνῃ ὅ,τι εἶναι σωστὸ γιὰ τὴν θεραπείαν τῆς θλίψεως καὶ τῆς καρδιακῆς πικρίας καὶ γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ γρήγορα ἀπὸ τέτοιο νοητὸ μαρτύριο. Πηγαίνει ἐξετάζοντας τὴν καρδιά του, ἀποφεύγοντας κάθε ἁμαρτία καὶ κάθε ἄλλο παραμικρὸ ἐλάττωμα ποὺ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο. Καὶ ἔτσι ἐκείνη ἡ θλίψις, τὴν ὁποία αὐτὸς νόμιζε τόσο ἀντίθετη καὶ ζημιογόναν, κατόπιν αὐτὴ ἡ θλίψις, τοῦ γίνεται σὰν ἓνα κέντρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινᾷ καὶ ἀναζητεῖ τὸν Θεὸ μὲ περισσότερη θερμότητα, καὶ ἀπομακρύνεται ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ νομίζει ὅτι δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω ἐν συντομίᾳ, ὅλες οἱ θλίψεις καὶ τὰ βάσανα ποὺ ὑποφέρει ἡ ψυχὴ σ' αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐλλείψεις τῶν πνευματικῶν τρυφῶν καὶ εὐχαριστήσεων, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα φιλικὸ καθαρτήριο μὲ τὸ ὁποῖο τὴν καθαρίζει ὁ Θεός, ἂν τὰ ὑπομένη μὲ ταπείνωσι καὶ ὑπομονή: καὶ αὐτὰ μποροῦν νὰ μᾶς κάνουν νὰ λάβουμε στὸν οὐρανὸ ἐκεῖνο τὸ στεφάνι ποὺ ἀποκτᾶται μόνον μὲ τὸ μέσο αὐτῶν. Καὶ ὅσο μεγαλύτερα εἶναι τὰ βάσανα, τόσο πιὸ ἐνδοξος εἶναι καὶ ὁ οὐρανός.

Ἀπὸ αὐτὰ εἶναι φανερὸ ὅτι ἐμεῖς δὲν πρέπει νὰ συγχιζώμαστε καὶ νὰ λυπούμαστε τόσο γιὰ τοὺς ἄλλους ἐξωτερικοὺς πειρασμοὺς ποὺ μᾶς ἔρχονται, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς προλεχθέντας ἐσωτερικοὺς, ὅπως κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν λίγη πείρα στὰ παρόμοια καὶ ὅ,τι τοὺς συμβαίνει τὸ ἀποδίδουν ὅτι τοὺς ἔρχεται ἡ ἀπὸ τὸν διάβολο ἢ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τοὺς καὶ ἀτέλειές τοὺς, καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τὰ νομίζουν ὡς σημεῖα μίσους, καὶ τὶς εὐεργεσίες καὶ τὶς

δωρεές του τις θεωροῦν ὅτι εἶναι δοκιμασίες καὶ κτυπήματα, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ μία ὀργισμένη καρδιά καὶ ὅ,τι κάνουν εἶναι χαμένο καὶ χωρὶς μισθὸ καὶ ὅτι ἡ ζημία αὐτὴ δὲν θεραπεύεται. Διότι ἂν πίστευαν ὅτι ἀπὸ τοὺς παρόμοιους πειρασμοὺς δὲν προκύπτει καμμία ζημία, ἀλλὰ μεγάλη ἀπόκτησις ἀρετῶν, ἂν ἡ ψυχὴ τους τοὺς μεταχειρισθῇ καὶ τοὺς δεχθῇ μὲ εὐχαρίστησι, καὶ ἂν πίστευαν ὅτι αὐτοὶ εἶναι μόνο μία ἐνθύμησι τῆς στοργικῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ταρασσῶνται καὶ νὰ χάνουν τὴν εἰρήνη τῆς καρδιᾶς τους, γιατί θλίβονται ἀπὸ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς παράξενους καὶ βλάσφημους καὶ βρίσκονται σὰν ξηροὶ καὶ χλιαροὶ καὶ χωρὶς εὐλάβεια στὴν προσευχὴ καὶ στὶς ἄλλες πνευματικὲς ἀσκήσεις ποὺ κάνουν.

Μάλιστα τότε μὲ μία νέα ἐπιμονὴ θὰ ἤθελαν νὰ ταπεινώσουν τὶς ψυχές τους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀποφασίζουν σὲ κάθε περίπτωσι νὰ ἐκπληρώσουν τὸ θεῖο θέλημα μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο θέλει ὁ Θεὸς καὶ νὰ τὸν ὑπηρετήσουν στὸν κόσμον αὐτὸν καὶ νὰ φροντίζουν νὰ φαίνονται εἰρηνικοὶ καὶ ἥσυχοι, νομίζοντας ὅτι δέχονται κάθε πρᾶγμα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ οὐράνιου Πατέρα, στὸ χέρι τοῦ ὁποίου βρίσκεται αὐτὸ τὸ πικρὸ ποτῆρι ποὺ τοὺς δίνεται. Διότι εἴτε ἀπὸ τὸν διάβολο εἶναι ἡ ἐνόχλησις αὐτὴ καὶ ὁ πειρασμὸς ποὺ ὑποφέρουν, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, εἴτε γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους, εἴτε γιὰ κάθε ἄλλο λόγο, πάντοτε καὶ σὲ ὅλα ὁ Θεὸς εἶναι ποὺ τὰ παραχωρεῖ μὲ διάφορα μέσα, ὅπως κρίνει σωστό, γιὰ νὰ μὴν φθάσῃς σὲ ἄλλο κακὸ, παρὰ σὲ ἐκεῖνο μόνο τῆς ποινῆς καὶ τιμωρίας, τὸ ὁποῖο πάντοτε αὐτὸς ἐπιτρέπει νὰ ἔρχεται γιὰ ὠφέλειά σου. Καὶ ἂν τὸ κακὸ τοῦ πταίσματος, δηλαδὴ ἡ ἁμαρτία ποὺ γίνεται, γιὰ παράδειγμα, ἀπὸ τὸν πλησίον, εἶναι ἀντίθετη στὸ θέλημά του, αὐτὸς ὅμως καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν μεταχειρίζεται γιὰ τὴν δική σου ὠφέλεια καὶ σωτηρία, ἂν ἐσὺ τὴν ὑπομένης χωρὶς ταραχή. Ἔτσι ἀντὶ νὰ λυπῆσαι καὶ νὰ ἀνησυχῇς, πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστῇς μὲ ἐσωτερικὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασι, κάνοντας ὅ,τι μπορεῖς μὲ ἐπιμονὴ καὶ καρτερίαν, χωρὶς νὰ χάνῃς τὸν καιρὸ καὶ μαζί μὲ αὐτὸ νὰ χάνῃς καὶ πολλοὺς καὶ μεγάλους μισθοὺς, ποὺ θέλει ὁ Θεὸς νὰ ἀποκτᾷς μὲ τὴν ἀφορμὴ ποὺ ἐπιτρέπει νὰ ἔρχεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ΄ Ποιά ἰατρεία πρέπει νὰ μεταχειριζώμαστε γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλούμαστε στὰ σφάλματα καὶ τὶς ἀδυναμίες μας

Ἄν κάποτε πέσης σὲ κάποιο σφάλμα συγγνωστὸ ἢ στὰ λόγια ἢ στὰ ἔργα, δηλαδή νὰ συγχισθῇς μὲ κάποιο γεγονὸς ποὺ θὰ σοῦ συμβῇ, ἢ κατακρίνης ἢ ἀκούσης νὰ κατακρίνουν ἄλλοι, ἢ φιλονικήσης μὲ κάποιον ἢ δείξης ἀνυπομονησία ἢ περιέργεια ἢ ὑποψία ἄλλων ἢ πέσης σὲ ἀμέλεια, δὲν πρέπει πλέον νὰ συγχίζεσαι οὔτε νὰ ἀπελπίζεσαι καὶ νὰ λυπᾶσαι συλλογιζόμενος ἐκεῖνο ποὺ ἔκανες, ἄλλοτε νομίζοντας ὅτι δὲν πρόκειται νὰ γλυτώσης ἀπὸ τέτοιες ἀδυναμίες, ἄλλοτε ὅτι οἱ ἀτέλειές σου εἶναι αἰτία αὐτῶν καὶ ἡ ἀδύνατη προαίρεσίς σου, καὶ ἄλλοτε βάζοντας στὸ νοῦ σου ὅτι δὲν βαδίζεις πραγματικὰ στὴν ὁδὸ τοῦ Πνεύματος καὶ στὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου, καὶ φορτώνεις μὲ χίλιους φόβους τὴν ψυχὴ σου σὲ κάθε τι ποὺ συμβαίνει ἀπὸ λύπη καὶ μικροψυχία σου.

Ἔτσι τί ἀκολουθεῖ; Τὸ νὰ ντρέπεσαι νὰ σταθῇς μπροστὰ στὸν Θεό, τὸ νὰ μὴν ἔχης θάρρος σ' αὐτόν, σὰν νὰ μὴν τοῦ φύλαξες τὴν πίστι ποὺ ἔπρεπε καὶ τὸ νὰ πέφτης καὶ νὰ χάνης τὸν καιρὸ σκεπτόμενος τὰ πράγματα αὐτά, ψάχνοντας πόσο παρέμεινες στὸ κάθε πταῖσμα καὶ ἂν συγκατατέθηκες, ἂν θέλησες αὐτὰ ἢ ὄχι, ἂν ἀπέβαλες τὸν λογισμό ἐκεῖνον καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ ὅσο περισσότερο λυπᾶσαι τόσο περισσότερο αὐξάνει ἡ ἀνορεξία καὶ ἐνόχλησις καὶ ἀνησυχία γιὰ νὰ ἐξομολογηθῇς. Ἀλλὰ καὶ ὅταν πηγαίνης στὴν ἐξομολόγησι, ἐξομολογεῖσαι μὲ ἓναν φόβο ἐνοχλητικό, καὶ ἀφοῦ πάλι πολὺ ξοδέψης καιρὸ στὴν ἐξομολόγησι, πάλι δὲν μπορεῖς νὰ ἔχης ἀναπαυμένο τὸ πνεῦμα σου, γιὰτὶ νομίζεις ὅτι δὲν τὰ εἶπες ὅλα. Καὶ ἔτσι περνᾷς μιὰ ζωὴ πικρὴ καὶ ἀνήσυχη μὲ μικρὸ καρπὸ χάνοντας τὸν καιρὸ σου. Καὶ αὐτὸ ὅλο γίνεται γιὰ νὰ σκεπτόμαστε καλύτερα τὴν φυσικὴ μας χαυνότητα καὶ γιὰ νὰ μὴν ξέρουμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ μας πρέπει νὰ ἀσχολῇται (**πραγματεύομαι**) μὲ τὸν Θεό: δηλαδή καλύτερα νὰ μεταχειρίζεται ταπεινὴ μετάνοια καὶ ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν Θεό, ὅταν πέση σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ συγγνωστὰ καὶ μὴ θανάσιμα ἁμαρτήματα, παρὰ νὰ λυπᾶται γι' αὐτὰ καὶ νὰ στενοχωρῇται τόσο πολὺ καὶ νὰ ταράσσεται.

Εἶπα συγγνωστὰ ἁμαρτήματα γιὰτὶ μόνο σ' αὐτὰ εἶναι συνηθισμένη νὰ πέφτη ἡ ψυχὴ ἐκείνη ποὺ ζεῖ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐδῶ ὑποθέσαμε, μιλώντας μόνο γιὰ ἐκείνους ποὺ ζοῦν Πνευματικὴ ζωὴ καὶ ζητοῦν νὰ προοδεύσουν πνευματικὰ καὶ βρίσκονται χωρὶς θανάσιμα ἁμαρτήματα. Γιὰτὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ ζοῦν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ μὲ θανάσιμα ἁμαρτήματα λυπώντας κάθε τόσο τὸν Θεό, χρειάζεται ἄλλου εἶδους συμβουλὴ καὶ παραγγελία καὶ δὲν εἶναι γι' αὐτοὺς τὸ φάρμακο αὐτὸ ποὺ εἶπαμε· οἱ παρόμοιοι πρέπει νὰ

ἐνοχλοῦνται καὶ νὰ κλαῖνε μὲ πόνο καὶ νὰ ἔχουν μεγάλο συλλογισμό ἐξετάζοντας πάντοτε τὴν συνείδησί τους καὶ νὰ ἐξομολογοῦνται γιὰ νὰ μὴ λείψουν ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας τους ἀπὸ τὴν ἀναγκαῖα ἰατρεία καὶ σωτηρία τους.

Λοιπὸν θέλοντας νὰ ποῦμε γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἡσυχία ποὺ πρέπει νὰ ἔχη ἐκεῖνος ποὺ δουλεύει καὶ ὑπηρετεῖ τὸν Θεό, λέμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιστροφή καὶ μετάνοια γιὰ νὰ εἶναι ὅλη **ἀποθεμένη** στὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεό, πρέπει νὰ ἐννοῖται ὅχι μόνο γιὰ τὰ ἐλαφρὰ καὶ καθημερινὰ πταίσματα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ μεγαλύτερα καὶ βαρύτερα καὶ συνηθισμένα, στὰ ὁποῖα καμμιά φορὰ πέφτει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὅχι μόνο ἀπὸ ἀδυναμία καὶ χαυνότητα, ἀλλὰ μερικές φορές καὶ ἀπὸ κακία καὶ προαίρεσι ¹¹⁹. Διότι ἡ συντριβὴ ποὺ κάνει τὴν διάνοια τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου νὰ ταρασσεται καὶ νὰ ἀπορῇ, δὲν θὰ ὀδηγήσῃ ποτὲ τὴν ψυχὴ σὲ τέλεια στασιμότητα, ἂν δὲν ἐνωθῇ μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἀγαπητὴ ἐλπίδα τῆς εὐσπλαχνίας καὶ ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸ κατὰ πρῶτον εἶναι ἀπαραίτητο καὶ ἀναγκαῖο γιὰ ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν ὅχι μόνον νὰ βγοῦν ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες τους, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκτήσουν μεγάλο βαθμὸ ἀρετῶν καὶ μεγάλη ἀγάπη καὶ ἔνωσι μὲ τὸν Θεό· πρᾶγμα τὸ ὁποῖο μὴ θέλοντας νὰ ἐννοήσουν πολλοὶ πνευματικοὶ ἄνδρες, παραμένουν πάντοτε μὲ μία καρδιὰ καὶ μὲ ἓνα νοῦ σχεδὸν ἀπελπισμένοι, ποὺ τοὺς κρατεῖ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ προχωρήσουν ἐμπρὸς ἢ νὰ γίνουν δεκτικοὶ τῶν μεγαλυτέρων χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐτοιμάσει γι' αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ μέρα μὲ τὴν μέρα ζοῦν πολλές φορές μία ζωὴ ἄθλια καὶ ἀνώφελη καὶ ἄξια γιὰ νὰ τοὺς κλαίῃ κανεῖς. Διότι δὲν θέλουν παρὰ νὰ ἀκολουθοῦν τὴν δικὴ τους φαντασίαν, μὴ δεχόμενοι τὴν ἀληθινὴ καὶ σωτήρια διδασκαλία ποὺ τοὺς κατευθύνει διὰ μέσου τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ στὶς ὑψηλὰ καὶ σταθερὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ στὴν εἰρήνη ἐκείνη ποὺ ἄφησε ὁ Χριστὸς στὴ γῆ λέγοντας: «Σὰς ἀφήνω εἰρήνη· τὴν δική μου εἰρήνη σὰς ἀφήνω» (Ἰω. 14,27).

Ἀκόμη ὀφείλουν οἱ παρόμοιοι κάθε φορὰ ποὺ θὰ βρεθοῦν σὲ κάποια ἐνόχλησι γιὰ κάποια ἀμφιβολία, νὰ δέχωνται τὴ συμβουλὴ τοῦ Πνευματικοῦ τους πατρὸς ἢ ἀπὸ κάποιον ἄλλον ποὺ τὸν θεωροῦν ἱκανὸ νὰ τοὺς δίνη παρόμοιες συμβουλές καὶ νὰ ἀφιερώνωνται σὲ αὐτὸ καὶ νὰ ἀναπαύωνται πλήρως. Καὶ ἐν συντομίᾳ, γιὰ νὰ τελειώσουμε τὸν λόγο, ὅσο γιὰ τὴν ἐνόχλησι ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς ἐλλείψεις, ἀκολουθεῖ τὸ ἐπόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄ Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ εἰρηνεύῃ καὶ νὰ προοδεύῃ χωρὶς νὰ χάνῃ καιρὸ

Κάνε ἐκεῖνα ποὺ σοῦ εἶπα στὸ κστ΄ κεφάλαιο τοῦ πρώτου μέρους, δηλαδή ὅλες τὶς φορές ποὺ θὰ δῆς τὸν ἑαυτό σου νὰ πέφτῃ σὲ κάποιο ἐλάττωμα ἀπὸ τὰ συγγνωστά, μικρότερο ἢ μεγαλύτερο καὶ χίλιες φορές τὴν ἡμέρα νὰ τὸ κάνῃς αὐτὸ καὶ πάντοτε μὲ τὴν θέλησί σου καὶ ἐν γνώσει σου, μὴ συγχισθῇς μὲ ἐνοχλητικὴ λύπη καὶ μὴ ταραχθῇς, οὔτε νὰ χάνῃς πολὺ καιρὸ ἐξετάζοντάς το, ἀλλὰ ἀμέσως γνωρίζοντας ἐκεῖνο ποὺ ἔκανες, ταπεινώσου, καὶ βλέποντας τὴν ἀδυναμία σου, νὰ στραφῇς μὲ ἀγάπη στὸν Θεό σου καὶ μὲ τὸ στόμα ἢ καὶ μὲ τὸν νοῦ, νὰ πῇς πρὸς αὐτόν: «Κύριέ μου, ἐγὼ ἔκανα σὰν αὐτὸς ποὺ εἶμαι. Καὶ ἀπὸ ἐμένα δὲν μπορούσε κανεὶς νὰ περιμένῃ τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ ἄλλα ἀκόμη. Καὶ δὲν θὰ παρέμενα μόνο σ' αὐτά, ἂν δὲν ἦταν ἡ ἀγαθότητά σου νὰ μὲ βοηθῇ καὶ νὰ μὴ μὲ ἐγκαταλείπῃ. Σ' εὐχαριστῶ γι' αὐτό, γιατί μὲ ἐλευθέρωσες, καὶ πονῶ γιὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔκανα, μὴ ἀνταποκρινόμενος στὴν χάρι σου. Συγχώρεσέ με καὶ δός μου τὴν χάρι ὥστε νὰ μὴ σὲ λυπήσω πλέον, καὶ νὰ μὴ μὲ χωρίσῃ κανένα πρᾶγμα ἀπὸ σένα, τὸν ὁποῖον πάντοτε θέλω νὰ ὑπηρετῶ καὶ νὰ ὑπακούω». Καὶ ἀφοῦ κάνῃς αὐτό, μὴ χάνῃς τὸν καιρὸ νὰ σκέπτεσαι ἢ νὰ νομίζῃς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν σὲ συγχώρεσε. Ἀλλὰ μὲ πίστι καὶ ἀνάπαυσι προχώρα μπροστά, ἀκολουθώντας πάντοτε τὰ συνηθισμένα σου γυμνάσματα, σὰν νὰ μὴν ἔπεςες σὲ κανένα σφάλμα.

Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάνῃς ὅχι μία φορά, ἀλλὰ ἂν εἶναι ἀνάγκη καὶ ἑκατὸ φορές, καὶ σὲ κάθε στιγμὴ καὶ μὲ τόσο θάρρος καὶ ἀνάπαυσι τὴν τελευταία φορά, ὅπως καὶ τὴν πρώτη. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τιμᾷς πολὺ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο πάντοτε ὀφείλεις νὰ ἐννοῇς ὅτι εἶναι ὅλος ἀγαθὸς καὶ ἀπείρως σπλαγχνικὸς καὶ περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖς ἐσὺ νὰ σκεφθῇς. Καὶ ἔτσι δὲν θὰ ἐμποδισθῇ ποτὲ ἡ πρόοδός σου καὶ ἡ ὑπομονή σου καὶ ἡ πορεία σου πρὸς τὰ ἐμπρός. Γι' αὐτὸ μὴ χάνῃς τὸν καιρὸ σου ἄδικα καὶ τὸν καρπὸ.

Μπορεῖς ἀκόμη νὰ μένῃς εἰρηνικός, ὅταν πέφτῃς σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα, ἐνεργώντας μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Μὲ τὸ νὰ παρακινῇσαι μὲ κάποια ἐσωτερικὴ σου ἐνέργεια στὸ νὰ ἀναγνωρίζῃς τὴν ἀθλιότητά σου καὶ νὰ ταπεινώνεσαι μπροστὰ στὸν Θεό. Καὶ μὲ μία ἄλλη ἐνέργεια· μὲ τὸ νὰ ἀναγνωρίζῃς τὴν ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔκανε σὲ σένα καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷς καὶ νὰ τὸν ἐξυψώνῃς περισσότερο, μὲ τὴν βοήθεια ποὺ θὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεός. Σὲ αὐτὸ ποὺ εἶπαμε πρέπει νὰ προσέχουν ἐκεῖνοι ποὺ ἐνοχλοῦνται καὶ ἀποροῦν καὶ διστάζουν, ὅταν τύχῃ νὰ σφάλλουν, νὰ ἰδοῦν πόσο μεγάλῃ εἶναι ἡ τύφλωσί τους, ἐπειδὴ προχωρώντας μὲ τόση ζημιὰ τους, χάνουν τὸν καιρό. Γι' αὐτό, καὶ ἀναφέρουμε σ' αὐτοὺς αὐτὴ τὴν εἴδησι, ποὺ εἶναι ἓνα κλειδί, μὲ τὸ ὁποῖο μπορεῖ

ἡ ψυχὴ νὰ ἀνοίγῃ μεγάλους θησαυροὺς πνευματικοὺς καὶ σὲ λίγο καιρὸ νὰ πλουτήσῃ μὲ τὴν χάρι τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν Ὅποῖον πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις μαζί μὲ τὸν Ἄναρχο Πατέρα του καὶ τὸ Πανάγιο Αὐτοῦ Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς ἀτέλειωτους αἰῶνες. Ἀμήν.

Примечания

¹ - Ἡ τελειότητα τῶν χριστιανῶν ἀπαιτεῖται σὰν ἐντολὴ καὶ παραδίδεται στὴν Καινὴ Διαθήκη γιατί λέγει ὁ Κύριος· «νὰ εἴσθε τέλειοι, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι καὶ ὁ Πατέρας σας» (Ματθ. 5,48). Καὶ ὁ Παῦλος λέει «τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε» (Α΄ Κορινθ. 14,20)· καὶ πάλι «νὰ εἴσθε τέλειοι καὶ νὰ ἐκπληρώνετε σὲ ὅλα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ» (Κολοσ. 8,12). Καὶ πάλι· «Στὴν τελειότητα ἅς ὁδηγοῦμαστε» (Ἐβρ. 6,1). Προανεκηρύχθηκε αὐτὴ σὰν ἐντολὴ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, γιατί λέει στοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς στὸ Δευτερονόμιο: «Νὰ εἴσαι τέλειος ἀπέναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου» (18,18). Καὶ ὁ Δαβὶδ διατάζει τὰ ἴδια στὸν υἱό του τὸν Σολομῶντα. «Καὶ τώρα παιδί μου Σολομῶντα, νὰ γνωρίσης τὸν Θεὸ τῶν πατέρων σου καὶ νὰ τὸν ὑπηρετήσης μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά καὶ προθυμία ψυχῆς» (Α΄ Παραλ. 28,9). Συμπεραίνουμε λοιπόν, ὅτι ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἀσκοῦν καὶ νὰ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τὴν τελειότητα, δηλαδὴ ζητάει ἀπὸ μᾶς ὁ Θεός, νὰ γίνουμε τέλειοι σὲ ὅλες τὶς ἀρετές.

² - Γιὰ αὐτὴ βλέπε πιὸ κάτω στὸ μς' κεφάλαιο.

³ - Σημείωσε, ὅτι, κατὰ τοὺς θεολόγους, βλάβη τοῦ Θεοῦ λέγεται, κάθε ἁμαρτία ἀπλά, γιατί βλάπτει, πληγώνει καὶ ἐναντιώνεται στὸ Θεόν. Καὶ κατὰ τὸ ὅτι αὐτὴ μὲν δὲν ὑπάρχει σὰν ζωντανὸς ὀργανισμός, βλάπτει καὶ ἐναντιώνεται στὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ καθότι εἶναι κακό, βλάπτει τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, καθότι εἶναι ἀσθένεια καὶ ἀδυναμία, βλάπτει τὴν δύναμί του, καθότι ἀγνωσία, βλάπτει τὴν σοφία του. Καὶ ἀπλά, καθότι αὐτὴ εἶναι καὶ λέγεται ἀτελειότητα καὶ παράλειψη, βλάπτει καὶ ἐναντιώνεται στὶς ἅπειρες τελειότητες τοῦ Θεοῦ καὶ καθότι παράβαση καὶ ἀνομία βλάπτει καὶ πληγώνει τοὺς νόμους καὶ τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ καθὼς, κάθε λόγος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὀνομάζεται βλασφημία, γιατί βλάπτει τὴν φήμη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ κάθε ἁμαρτία βλάβη λέγεται τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνο γιατί ἀπὸ μόνη της ἐναντιώνεται σὰν μεγαλύτερο κακὸ στὸ μεγαλύτερο κακό, ἀλλὰ γιατί καὶ σὰν γίνεται στὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ, κάνει νὰ βλασφημηθῇ ὁ Κτίστης αὐτῶν, πὼς εἶναι καὶ αὐτὸς τέτοιος κακός, καὶ στὴ συνέχεια ὅτι ἔκτισε καὶ τέτοια κακά· καθὼς καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν κτισμάτων, κάνει νὰ δοξάζεται καὶ ὁ Κτίστης τους.

⁴ - Βλέπε ἀγαπητέ, πόσο ἄριστη εἶναι ἡ τάξι καὶ ἡ μέθοδος, ποὺ μεταχειρίζεται αὐτὸ τὸ βιβλίον. Ἐπειδὴ κάθε τάξι καὶ τέχνη, ἀπὸ τὸ σκοπὸ της γνωρίζεται, σύμφωνα μὲ τὸ φιλοσοφικὸ ἀξίωμα καὶ τὸ τέλος ποὺ προκατασκευάζεται καὶ στοχεύεται σύμφωνα μὲ τὴν διάνοια, ἀρχὴ γίνεται καὶ λόγος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως κάθε πράγματος· γι' αὐτὸ καὶ τὸ βιβλίον αὐτό, πρὶν ἀπὸ κάθε τί ἄλλο, προσθέτει ἐδῶ στὴν ἀρχή, τὴν τελειότητα καὶ τὸ

σκοπό ὅλου αὐτοῦ τοῦ ἀοράτου πολέμου, ὥστε γνωρίζοντας τὰ ὅλοι ἐκεῖνοι πού πρόκειται νὰ πολεμήσουν, νὰ μὴν πλανηθοῦν μὲ τίποτα ἄλλο, ἀλλὰ νὰ κατευθύνωνται πρὸς αὐτό, σὰν σὲ σημεῖο καὶ πρὸς μία κατεύθυνσι νὰ ὁδηγοῦν ὅλες τὶς πράξεις τους.

⁵ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος διατάζει νὰ κάνουμε γενικὰ ὅλα μας τὰ ἔργα γιὰ μόνο τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ λέγοντας «Εἴτε τρῶτε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάτι ἄλλο κάνετε, ὅλα νὰ τὰ κάνετε γιὰ τὴν δόξα» (Α΄ Κορ. 10,31).

⁶ - Καὶ ἀληθινά, τὸ νὰ ὑποτασσώμαστε στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πάντα καὶ νὰ προτιμᾶμε αὐτὸ ἀπὸ τὸ δικό μας, καὶ μὲ τὴν φωνή του μᾶς τὸ ἐδίδαξε ὁ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς σωτηρίας μας Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος μᾶς παράγγειλε νὰ προσευχώμαστε καὶ νὰ λέμε «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς... γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ματθ. 6,10), καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του, γιατί καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς του, ἀμέσως πού μπῆκε στὸ κόσμος, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐζήτησε νὰ κάνη κατὰ τὸν Παῦλο πού λέει: «Νά, ἔρχομαι νὰ κάνω τὸ θέλημά σου» (Ἐβρ. 16,9)· καὶ στὸ μέσον τοῦ Εὐαγγελίου του, αὐτὸ ἔλεγε «κατέβηκα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὅχι γιὰ νὰ κάνω τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ θέλημα ἐκείνου πού μ' ἔστειλε» (Ἰωάν. 6,38)· καὶ στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, αὐτὸ τὸ ἴδιο ἐσφράγισε λέγοντας, στὴν προσευχή· «Πάτερ, ἄς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ δικό σου» (Λουκ. 22,42).

⁷ - Τὰ ἴδια σχεδὸν λέει καὶ ὁ ἄββας Ἰσαὰκ (λόγ. κγ'), ὅπου λέει: «Εἶναι καλύτερο νὰ λύσης τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὸν σύνδεσμο τῆς ἁμαρτίας, παρὰ νὰ ἐλευθερώσης δούλους ἀπὸ τὴν δουλεία»· καὶ ἄλλα πολλὰ σύμφωνα μὲ αὐτὰ πού ἐξηγοῦνται ἐδῶ (ἀνάγνωσε καὶ τὸν νς' λόγο τοῦ ιδίου).

⁸ - Ὁ προφῆτης Ἰερεμίας καταραμένο ὀνομάζει καὶ ἀποστάτη τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνον πού θαρρεύεται καὶ ἐλπίζει στὸν ἑαυτό του λέγοντας: «Τάδε λέγει Κύριος· Ἐπικατάρατος ὅς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον καὶ στηρίσει σὰρκα βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστῇ ἡ καρδιὰ αὐτοῦ» (ιζ' 5). Αὐτὸ τὸ ρητὸ ἐρμηνεύοντας ὁ μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι γιὰ αὐτόν, πού ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ πάνω σὲ ἄνθρωπο, φανέρωσε ὁ προφῆτης τὸ νὰ μὴν ἐλπίζουμε σὲ ἄλλον μὲ τὸ νὰ νὰ στηρίξη τὴ σὰρκα ὁ βραχίονας αὐτοῦ, ἐφανέρωσε τὸ νὰ ἐλπίζουμε στὸν ἑαυτό μας· καὶ τὰ δυὸ δὲ αὐτὰ τὰ ὠνόμασε ἀποστασία ἀπὸ τὸν Θεὸν (βλ. κατὰ πλάτος, μβ'). Καὶ μὲ ἄλλον τρόπο τὸ ρητὸ αὐτὸ ἐρμηνευόντας, συμπεραίνει ὅτι εἶναι καταραμένος καὶ ἀποστάτης, ἐκεῖνος, πού ἐλπίζει στὸν ἑαυτό του. Γιατὶ, λέει, ὅτι ὁποῖος ἐλπίζει στὸν ἄνθρωπο εἶναι καταραμένος καὶ τοῦ Θεοῦ ἀποστάτης. Βλέπε καὶ ἐδῶ πόσο ἄριστη εἶναι ἡ τάξις, πού χρησιμοποιεῖ τὸ βιβλίον αὐτό, γιατί ἀρχίζει τὸν πόλεμο ἀπὸ τὴν φιλαυτία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ προκαταρκτικὴ αἰτία καὶ ἡ ρίζα καὶ ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν καὶ κακιῶν.

⁹ - Τὸ νὰ νομίζουμε ὅτι εἴμαστε κάποιοι, αὐτὸ ὀνομάζεται ὑπερηφάνεια

(οἷσις), ἡ ὁποία εἶναι ἓνα πάθος, πού γεννιέται μὲν ἀπὸ τὴν φιλαυτία, γεννᾷ δὲ αὐτὰ πάλι καὶ γίνεται ρίζα καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν, τόσο δὲ λεπτὸ καὶ κρυφὸ πάθος εἶναι ἡ οἷσις αὐτῇ, σὲ τρόπο πού, γιὰ τὴν πολλὴ λεπτότητά του, οὔτε τὸ αἰσθάνονται καθόλου ἐκεῖνοι πού τὸ ἔχουν, ὅσο ὅμως εἶναι λεπτὸ καὶ κρυφὸ, τόσο εἶναι καὶ μεγάλο κακὸ. Γιατὶ, τὴν πρώτη ἐκείνη πόρτα τοῦ νοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία πρόκειται νὰ μπῇ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ κατοικήσῃ στὸν ἄνθρωπον, αὐτὸ τὸ καταραμένο πάθος στέκεται καὶ τὴν κλείνει καὶ δὲν ἀφήνει τὴν χάρι νὰ μπῇ, ἡ ὁποία δίκαια ἀναχωρεῖ· γιατί πῶς μπορεῖ νὰ ἔρθῃ ἡ χάρις νὰ φωτίσῃ ἢ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνο, πού νομίζει πῶς εἶναι κάτι μεγάλο; πῶς εἶναι σοφός; καὶ πῶς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἄλλη βοήθεια; ὁ Κύριος νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τέτοιο ἐσφορικὸ πάθος καὶ ἀρρώστια, αὐτοὺς πού ἔχουν τὸ πάθος αὐτὸ τῆς περηφανίας· τὴν βασανίζει ὁ Θεὸς μὲ τὸν προφήτη, λέγοντας· «Ἀλοίμονο σ’ ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι εἶναι σοφοί» (Ἠσ. 5,21)· καὶ ὁ Ἀπόστολος μᾶς παραγγέλλει αὐτό· «Μὴν ἔχετε τὴν ψευδαίσθησι ὅτι εἴσθε σοφοί» (Ρωμ. 12,16)· καὶ ὁ Σολομώντας «Μὴ νομίζῃς σοφὸ τὸν ἑαυτό σου» (Παρ. 3,7).

¹⁰ - Γι’ αὐτὸ λέει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι ὅποιος νομίζει τὸν ἑαυτό του ὅτι δὲν εἶναι τίποτα, ἐκεῖνος περισσότερο ἀπὸ ὅλους γνωρίζει τὸν ἑαυτόν του· «οὗτος μάλιστα ἐστὶν ὁ ἑαυτὸν εἰδώς, ὁ μηδὲν ἑαυτὸν εἶναι νομίζων». Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος «Ἀρετῆς ὅρος ἐστίν, ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κατ’ ἐπίγνωσιν πρὸς τὴν θεϊὰν δύναμιν ἔνωσις» (κεφ. οθ’ τῆς Ι’ ἑκατονταδ. Φιλοκαλ.). Ὁ δὲ Πέτρος ὁ Δαμασκηνός· «οὐδὲν κρειπτον τοῦ γνῶναι τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν καὶ ἀγνωσίαν, οὐδὲ χειρόν τοῦ ταύτην ἀγνοεῖν» (Φιλοκ. σελ. 611. Περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν).

¹¹ - Ὅχι μόνον ὅταν πέσῃ κάποιος σὲ κανένα ἀμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ὅταν πέσῃ σὲ διάφορες δυστυχίες, περιστάσεις καὶ θλίψεις, καὶ μάλιστα σὲ ἀσθένειες σωματικὲς καὶ πολυχρονίους, πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν ταπεινὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς ἀδυναμίας του, καὶ νὰ ταπεινώνεται, γιατί γι’ αὐτὸ τὸ σκοπὸ παραχωροῦνται ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ μᾶς ἔρχονται ὅλοι ἀπλὰ οἱ πειρασμοὶ οἱ ἀπὸ τοῦ διαβόλου, οἱ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἀπὸ τῆς φύσεως. Ὅποτε καὶ ὁ Ἀπόστολος αὐτὸ τὸ σκοπὸ σκεπτόμενος, ἔλεγε ὅτι γι’ αὐτὸ καὶ μόνον αὐτὸ ἀκολούθησαν οἱ στὴν Ἀσία θανατηφόροι πειρασμοί. «Ἄλλ’ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ’ ἑαυτοῖς, ἀλλ’ ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς» (Β’ Κορ. α’ 9). Καὶ γιὰ νὰ πῶ μὲ συντομία ὅποιος θέλει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀσθενεία του στὴν πρᾶξι, ἃς παρατηρήσῃ, ὅχι πολὺ χρόνο, ἀλλὰ μιᾶς μόνον ἡμέρας τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα, πού σκέφθηκε καὶ μίλησε καὶ ἔκανε καὶ βρίσκοντας ὅτι οἱ περισσότεροί του λογισμοὶ καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα εἶναι λανθασμένα, στραβά, ἀνόητα καὶ κακά, ἀπὸ τὴν δοκιμὴ αὐτὴ θὰ καταλάβῃ πόσο εἶναι ἀσθενὴς ὁ ἑαυτός του καὶ ἀπὸ τὴν κατανόηση αὐτὴ καὶ τὴν

ἀληθινὴ γνῶσι, ὅπωςδήποτε θὰ ταπεινωθῇ, καὶ στὸ ἐξῆς δὲν θὰ ἐλπίζει στὸν ἑαυτό του. Ὅχι λιγώτερο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶπαμε πρὸ πάνω, θὰ μᾶς φέρῃ στὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀσθενείας μας, ἢ ὑλικὴ ἀρχὴ τοῦ εἶναι μας, δηλαδή, ὅταν σκεφτοῦμε πῶς τὸ εἶναι μας,...

¹² - Τὰ λόγια τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι αὐτά: «Νά, στέκομαι μπροστὰ στὴν πόρτα καὶ κτυπῶ. Ἄν κάποιος ἀκούσῃ τὴν φωνή μου καὶ μοῦ ἀνοίξῃ τὴν πόρτα, θὰ μπῶ στὸ σπίτι του καὶ θὰ δειπνήσω μαζί του κι αὐτὸς μαζί μου» (3, 20).

¹³ - Γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ βασιλεὺς Αὐγαρος, ἀφοῦ ἀναστήλωσε τὴν ἀχειροποίητη εἰκόνα τοῦ Κυρίου μας, πάνω στὴν Πόρτα τῆς πόλης Ἑδεσσα, ἔγραψε καὶ αὐτὰ τὰ λόγια σὲ αὐτὴ «Χριστέ ὁ Θεός, ὁ εἰς σὲ ἐλπίζων, οὐκ ἀποτυγχάνει ποτέ» (ἀπὸ τὸν Συναξαριστὴ τῆς ις' τοῦ Αὐγούστου).

¹⁴ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, σύμφωνα μὲ αὐτὸ λέει, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος, συνηθίζει νὰ κλέβεται ἡ ἀλήθεια· «δὲν ὑπάρχει τίποτε τόσο εὐχάριστο στοὺς ἀνθρώπους, ὅσο τὸ νὰ συζητοῦν τὰ ξένα, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπηρεάζονται ἀπὸ μῖσος ἢ συμπάθεια γιὰ κάποιον, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων, ὡς συνήθως, ἐξαφανίζεται ἡ ἀλήθεια» (Λόγ. ἀπολογητικ.)

¹⁵ - Γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος προστάζει, νὰ εἶναι σὲ μᾶς, σὰν μιὰ πικρὴ γεῦσι ὅλα τὰ κοσμικὰ διηγήματα· «ἦτω σοι πικρὰ γεῦσις, ἢ τῶν κοσμικῶν διηγημάτων ἀκρόαση, κηρία δὲ μέλιτος, τὰ τῶν ὁσίων ἀνδρῶν διηγήματα» (Λόγ. ἀσκητικ. περὶ ἀποταγ.)» καὶ ὁ προφήτης Δαβίδ, λέει· «Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου Κύριε» (Ψαλμ. ριγ' 85).

¹⁶ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος μᾶς παραγγέλλει νὰ δοκιμάζουμε ποιό εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνο τὸ ἀγαθό, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐάρεστο καὶ σὲ ὅλες τὶς περιστάσεις τέλειο. «Νὰ μεταμορφώσεσθε συνέχεια πρὸς τὸ καλό... γιὰ νὰ διακρίνετε ποιό εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ καλὸ καὶ ἀρεστὸ στὸν Θεὸ καὶ τέλειο» (Ρωμ. 12,2). Ἐπειδὴ ἐὰν μία μόνο περίστασι λείπει ἢ ἂν μὲ ὅλη τὴν προαίρεσι καὶ δύναμί μας δὲν κάνουμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερό ὅτι ἀτελὲς καὶ ἐλιπὲς αὐτὸ καὶ γίνεται καὶ ὀνομάζεται.

¹⁷ - Τὸ νὰ αἰσθανώμαστε ἐνεργὴ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ παρακίνησι, αὐτὸ γίνεται ἢ μὲ θεϊκὸ φωτισμὸ καὶ νοερὴ φώτισι, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτεται στοὺς καθαροὺς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα θεωρητικά, ἢ μὲ ἐσωτερικὴ ἔμπνευσι τοῦ Θεοῦ μὲ λόγος· ἢ μὲ ἄλλες ἐνέργειες τῆς θείας χάριτος ποὺ ἐνεργοῦνται στὴν καθαρὴ καρδιά, τὰ ὁποῖα εἶναι μία ζεστασιὰ ποὺ δίνει ζωὴ, μία χαρὰ ἄρρητη, σκιρτήματα πνευματικά, κατάνυξι, καρδιακὰ δάκρυα, θεία ἀγάπη καὶ τὰ ἄλλα θεοφιλεῖ καὶ μακάρια πάθη, τὰ ὁποῖα πετυχαίνονται ὅχι μὲ τὴν θέλησι τῆ δικῆς μας, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐτεροκίνητα καὶ παθητικά· μέσα ἀπὸ τὴν αἴσθησι λοιπὸν αὐτῶν ὅλων πληροφοροῦμαστε, ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ζητᾶμε νὰ κάνουμε εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Προτύτερα ὅμως ἀπὸ αὐτά, ἔχουμε χρέος γιὰ τὸ θέμα μας νὰ κάνουμε

πρὸς τὸν Θεὸ θερμότατη καὶ καθαρὴ προσευχὴ καὶ μία φορὰ καὶ δυὸ καὶ πολλές φορές.

¹⁸ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης ἔγραφε: «Πρόσεχε καὶ στήν πρόθεσιν (δηλαδή τηνπροαίρεσί σου) μὲ ἀκρίβεια ἐρεῦνα κάθε ὥρα ποὺ κίνει· ἐάν κάθεσαι ἡσυχάζοντας κατὰ Θεόν, γι' αὐτὸ τὸ καλὸ ἢ γιὰ τὴν ψυχικὴ ὠφέλεια, εἴτε ψάλλεις εἴτε μαλετᾷς, εἴτε προσεύχεσαι, εἴτε ἐργαζόμενος κάποια ἀρετὴ γιὰ νὰ μὴ συλληφθῇς χωρὶς νὰ ξέρης τί κάνεις» (Κεφ. ιβ'. Φιλοκαλ.).

¹⁹ - Οἱ τρεῖς αὐτὲς θελήσεις, ὀνομάζονται καὶ νόμοι ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο (Ρωμ. κεφ. 7). Ἡ λογικὴ θέλησις, νόμος τοῦ νοῦ, ὁ παράλογος νόμος ποὺ βρίσκεται στὰ μέλη καὶ ἀντιστρατεύεται τὸ νόμο τοῦ νοῦ, ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ, νόμος πνευματικὸς καὶ νόμος τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο συνδέεται ὁ νόμος τοῦ νοῦ, προσθέτει δὲ καὶ τέταρτο νόμο, τὸν τῆς ἀμαρτίας· ὁ ὁποῖος εἶναι, κατὰ τὴν ἐρηνεία τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ, ἡ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ ἐξαπολυμένη ἐπίθεσις τῶν κακῶν λογισμῶν, στήν ὁποία αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦ ὁ νόμος ποὺ βρίσκεται στὰ μέλη· τὴν δὲ λογικὴ ἐπιθυμία, καὶ νόμο τοῦ νοός, ὁ Θεῖος Δαμασκηνός, ὀνομάζει συνείδησι. (Βιβλ. Θεολόγ. κεφ. 99).

²⁰ - Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Σολομῶντα «Ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ».(Παρ. ιη' 3).

²¹ - Γιατὶ τόσο μεγάλο καὶ λεπτὸ πρᾶγμα εἶναι ἡ τελειότητα καὶ ἡ ἔνωσις μὲ τὸν Θεόν, ὥστε ἓνα τόσο μικρὸ ἐμπόδιο, ὅσο εἶναι μία μοναχὴ τρίχα, μπορεῖ νὰ τὴν στερήσῃ ἀπὸ μᾶς καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃ νὰ ἐνωθοῦμε μὲ τὸν Θεό, καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος θεολόγος (Λόγ. νζ'). «Ἦγουν, ἂν ἔχωμεν ἀπὸ ἀμέλειαν μας κανένα μικρὸ λογισμόν, ἢ δισταγμὸν ἀπιστίας, ἢ διψυχίας, ἢ δειλίας, ἢ ἄλλο κανένα πάθος καὶ προσπάθειαν, δὲν θέλομεν ἀξιωθῆναι νὰ ἔχωμεν ἐγκάτοικον τὸν Θεὸν εἰς τὴν ψυχὴν μας».

²² - Σημείωσε ἐδῶ, ἀδελφέ, καὶ γιὰ κάποιες φυσικὲς κλίσεις ἢ πάθη, τὰ ὁποῖα οὔτε θανάσιμα ἀμαρτήματα λέγονται, οὔτε συγγνωστά, μὲ τὸ νὰ μὴ γίνονται ἀπὸ τὴν προαίρεσί μας, εἶναι ἐξαρτημένα ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν σωμάτων αὐτὰ δὲ ὀνομάζονται ἀτελειότητες, ἐλαττώματα καὶ ψεγάδια φυσικά, καθὼς λόγου χάρι, εἶναι πολλοὶ ἀπὸ τὴ φύσιν τους πικροὶ καὶ μελαγχολικοί· ἄλλοι αὐστηροὶ καὶ ὀξύθυμοι· ἄλλοι ἐλαφροὶ στὸ λογισμόν καὶ ἀσύστατοι, ἄλλοι πεισματῶδεις· ἄλλοι φιλόφιλοι καὶ ἄλλοι ἔχουν ἄλλα φυσικὰ ἐλαττώματα. Ὅποτε καὶ κατὰ αὐτῶν τῶν ἐλαττωμάτων πρέπει νὰ πολεμᾶμε, διορθώνοντας τὶς ὑπερβολὰς καὶ τὶς ἐλλείψεις τους μὲ τὴν διάκρισιν τοῦ σωστοῦ λόγου καὶ μετατρέποντας αὐτὰ σὲ ἀρετές. Γιατὶ κανένα φυσικόν, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἄγριο, δὲν ἀντιστέκεται τόσο στήν προαίρεσιν, ποὺ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὸν κόπο καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῇ δικῇ μας, νὰ μὴν μπορῇ νὰ νικηθῇ. Λέγω δὲ νὰ πολεμοῦμε καὶ αὐτά, γιατί ἂν καὶ φυσικὰ καὶ ὄχι καὶ προαιρετικά, μᾶς ἐμποδίζουν ὅμως ἀπὸ τὴν

τελειότητα.

²³ - Ὅσοι μὲν ἀφοῦ πρόκοψαν στήν πρακτικὴ ἔγιναν δυνατοὶ στὸ λογισμό, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ κάθε ψεύτικη καὶ παράλογη δόξα, ἀπόκτησαν δὲ σωστὸ λόγο μέσα ἀπὸ τὴ θεωρία τῶν ἀληθινῶν καὶ πνευματικῶν λόγων, αὐτῶν ποὺ βρίσκονται μέσα στήν θεία Γραφή, ὅσο καὶ στήν κτίσι, αὐτοὶ μποροῦν νὰ ἀντιστέκωνται καὶ νὰ πολεμοῦν τὰ πάθη καὶ τοὺς λογισμοὺς μὲ ἀντίδρασι ὀξύθυμη, δηλαδή, πότε μὲ ρητὰ της ἀγίας Γραφῆς, τὰ ἀντίθετα στὰ πάθη ποὺ τοὺς πολεμοῦν καὶ στοὺς λογισμοὺς, καθὼς μὲ αὐτὴν τὴν ἀντιλογία ὁ Κύριος πολέμησε καὶ νίκησε τὶς τρεῖς προσβολές ποὺ τοῦ ἔφερε ὁ πειρασμός, τῆς φιληδονίας, φιλοδοξίας καὶ φιλαργυρίας. Καὶ ἄλλοτε μὲ τὸν ὀρθὸ καὶ φυσικὸ λόγο, τὸν ἀποδεικνύοντα τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτη τῶν σπαρμένων λογισμῶν καὶ τῶν πολεμούντων παθῶν, γι' αὐτὸ καὶ αὐτοὶ λέγονται ἀληθινὰ ὅτι πολεμοῦν κατ' εὐθείαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς νικοῦν καὶ στεφανώνονται. Ὅσοι ὅμως εἶναι ἀδύνατοι στὸ λογισμό, εἶναι καλύτερα νὰ πολεμοῦν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πάθη πλάγια· δηλαδή, ἀμέσως μόλις τοὺς πολεμήσουν οἱ λογισμοὶ ἢ τὰ πάθη, νὰ τρέχουν στὸν Θεὸν μὲ τὴν προσευχή, ἕως ποὺ νὰ καταπαύσουν μὲ τὴν προσευχή καὶ τὶς κινήσεις τῶν παθῶν καὶ τὶς ὁμιλίες τῶν λογισμῶν, καθὼς διδάσκει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ. (Ἄν καὶ αὐτὸ δὲν λέγεται κυρίως πόλεμος, ἀλλὰ φυγὴ πολέμου γιὰ τὴν ἀδυναμία ποὺ ὑπάρχει). Ὅμως, καὶ οἱ ἀσθενεῖς αὐτοί, κάποτε, ἢ ὅταν μὲ ὑπερβολὴ τοὺς ἐνοχλοῦν τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοί, ἢ ὅταν γνωρίζουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς πὼς ἔχει δύναμι κατὰ καιρὸ, πρέπει νὰ πολεμοῦν καὶ κατ' εὐθείαν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πάθη, γιὰ νὰ φανῇ καὶ ἡ δικὴ τους ἀνδρεία καὶ τὸ ἐλεύθερό της προαιρέσεως αὐτῶν καὶ μισόκακο, καθὼς καὶ αὐτὸ βλέπουμε στὸ ἴδιο τὸν Ἀββᾶ Ἰσαάκ. «Ἐὰν δὲ γένηται φησι καιρὸς ἀντιστῆναι καὶ παλαίσει πρὸς αὐτὰ (τὰ πάθη δηλ.) καὶ τοῦτο ποιήσωμεν». Πλὴν, ὅταν κατ' εὐθείαν πολεμοῦμε τὰ πάθη καὶ τοὺς λογισμοὺς, ἀκαταμάχητη βοήθεια εἶναι τὸ νὰ κρατοῦμεν ὡς ὄπλο πολεμικὸ, ἢ μὲ τὴν καρδιὰν ἢ μὲ τὰ χεῖλη, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἦτοι τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με», καθὼς καὶ μπροστὰ λέμε στὸ 15 κεφάλαιο. Γιατὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ τοὺς ἐχθροὺς πολεμοῦμε καὶ νικοῦμε καὶ σὲ αὐτὸ δὲν ὑπερηφανευόμαστε, μὲ τὸ νὰ καταγράφουμε τὴ νίκη αὐτὴ στὸ νικοποιοῦ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Σημείωσε, ὅτι ὄχημα μέγιστο καὶ δυνατώτατο εἶναι στὸν πόλεμο τῶν λογισμῶν καὶ τῶν παθῶν ἡ καταφρόνησις. Δηλαδή, τὸ νὰ καταφρονῇ κάποιος σὰν γαυγίσματα σκύλων τὶς προσβολές τῶν λογισμῶν καὶ τὶς κινήσεις τῶν παθῶν καὶ μάλιστα τοὺς λογισμοὺς ἐκείνους καὶ τὰ πάθη, ποὺ ἔφθασε νὰ πολεμήσῃ προτύτερα καὶ νὰ διώξῃ, αὐτὰ δὲ πάλι μὲ ἀναίδεια τὸν ἐνοχλοῦν καὶ γενόμενος σοβαρὸς καὶ σιωπηλὸς στὸν ἑαυτό του, νὰ μὴ θέλῃ, οὔτε νὰ γυρίσῃ νὰ τὰ δῇ, οὔτε νὰ τὰ ἀκούσῃ ἐκπληρώνοντας τὸ ψαλμικὸ ἐκεῖνο ποὺ λέει «Ἐγὼ ὅμως ἔκανα σὰν κουφὸς ποὺ δὲν θέλει ν' ἀκούῃ καὶ ἄλαλος ποὺ δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα του» (Ψαλμ. 37,14). Ἀλλὰ νὰ τρέχῃ στὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ

τῆς προκοπῆς του, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὰ μηδαμινὰ φόβητρα τῶν λογισμῶν καὶ ὅποιος τὸ ἀγαπᾷ, ἄς χρησιμοποίησιν αὐτὸ τὸ ὄπλο καὶ θὰ ὠφεληθῇ πολὺ.

²⁴ - Συνήθεια θὰ πεῖ, μία μεγάλη εὐκολία, ποὺ λαμβάνει κάποιος στὴν ἀρετὴ ἢ στὴν κακία ἢ σὲ κάποιο ἄλλο κανένα ἔργο καὶ τέχνη, ἢ ὅποια μὲ εὐκολία ἀποκτᾶται καὶ γίνεται, ἀπὸ πολυχρόνιους καὶ συνεχεῖς πράξεις καὶ ἐνέργειες τῆς ἀρετῆς ἢ κακίας ἢ τοῦ ἔργου καὶ τῆς τέχνης· γι' αὐτὸ καὶ αὕτη ἡ συνήθεια, δευτέρη φύση ὀνομάζεται ἐπειδὴ, καθὼς ἡ φύση, οὕτως καὶ αὕτη μὲ εὐκολία προβάλλει τὶς ἐνέργειές της.

²⁵ - Ἄριστα τοῦτο ἐδῶ διδάσκεται δὲ σύμφωνα μὲ τὸν Ἀββᾶ Ἰσαὰκ ποὺ λέει, ὅτι εἶναι καλὺτερο νὰ ἐξαπατοῦμε καὶ νὰ νικᾶμε τὰ πάθη μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἀντιθέτων σὲ αὐτὰ ἀρετῶν, παρὰ μὲ τὴν ἀντίστασιν. «Κρεῖσσον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀρετῶν ὑποκλέπτειν τὰ πάθη, ἢ τῇ ἀντιστάσει». Ὅποτε, ἐπειδὴ καὶ τὰ τρία εἶναι τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, λογιστικό, ἐπιθυμητικό καὶ θυμικό, γνώριζε ὅτι, ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία γεννοῦνται καὶ οἱ τριῶν εἰδῶν λογισμοί. Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ λογιστικὸ γεννοῦνται οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπιστίας, τῆς ἀχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τοῦ γογγυσμοῦ, τῆς ἀδιακρισίας, τῆς ἀγνωσίας καὶ ἀπλά, ὅλοι οἱ καλούμενοι καθολικὰ βλάσφημοι λογισμοί, ἀπὸ δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸ γεννοῦνται οἱ λογισμοὶ τῆς φιληδονίας, φιλοδοξίας, φιλαργυρίας καὶ ἀπλά, ὅλοι οἱ καλούμενοι αἰσχροὶ λογισμοί· ἀπὸ δὲ τὸ θυμικὸ γεννοῦνται οἱ λογισμοὶ τῶν φόνων, τῆς ἐκδικήσεως, φθόνου, μίσους, ταραχῆς καὶ ἀπλά, ὅλοι οἱ καλούμενοι πονηροὶ λογισμοί. Λοιπὸν ἐσὺ πρέπει νὰ νικᾷς αὐτὰ μὲ τὶς ἀντίθετές τους ἀρετές· δηλαδή, τὴν ἀπιστίαν, μὲ τὴν ἀδίστακτον πίστιν στὸ Θεό, τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὸν γογγυσμὸν πρὸς τὸν Θεό, μὲ τὴν εὐχαριστίαν, τὴν ἀδιακρισίαν, μὲ τὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ· τὴν ἀγνωσίαν, μὲ τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν αὐτῶν ποὺ ὑπάρχουν ἀληθινὰ καὶ τὶς βλασφημίας, μὲ τὶς δοξολογίας. Παρόμοια τὴν φιληδονίαν μὲ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν νηστείαν, τὴν φιλοδοξίαν μὲ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν φιλαργυρίαν μὲ τὴν λιτότητα. Παρομοίως, τὸν φθόνον καὶ μῖσος, μὲ τὴν ἀγάπην, τὴν ἐκδίκησιν μὲ τὴν πραότητα καὶ ὑπομονήν, τὴν ταραχὴν μὲ τὴν εἰρήνην τῆς καρδιάς. Καὶ γιὰ νὰ πῶ γενικὰ μὲ τὸν Ἅγιον Μάξιμον: Τὸ μὲν λογιστικὸ τῆς ψυχῆς σου, στόλιζε το μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς προσευχῆς, καὶ θείας γνώσεως. Τὸ ἐπιθυμητικὸ, μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐγκράτειας· καὶ τὸ θυμικὸ, μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης· καὶ βέβαια τὸ φῶς τοῦ νοῦ σου δὲν θὰ σκοτισθῇ ποτέ, οἱ δὲ προηγούμενοι λογισμοί, μποροῦν εὐκόλως νὰ γεννηθοῦν ἀπὸ αὐτούς.

²⁶ - Ὁ θεῖος Χρυσόστομος (ὁμιλ. ιε', Κεφάλ. ε' τοῦ κατὰ Ματθαῖον) λέει, ὅτι ὁ Κύριος στὸ Κεφάλαιο αὐτὸ διδάσκει ἐννέα βαθμούς, στοὺς ὁποίους ἀνεβάξει ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς μὲ τὶς ἀγίες του ἐντολὰς α', ὅτι, οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀδικοῦν κάποιους· β', ὅτι ἂν ἀδικήσῃ κάποιος αὐτούς, αὐτοὶ πρέπει νὰ μὴ τὸν ἐκδικοῦνται μὲ τὴν ἴδια ἀδικίαν· γ', ὅτι νὰ μὴ κάνουν στοὺς ἄλλους,

ἐκεῖνα τὰ κακὰ ποὺ τοὺς ἔκαναν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπομένουν καὶ νὰ ἡσυχάζουν δ', ὅχι μόνο νὰ ἡσυχάζουν, ἀλλὰ καὶ νὰ δώσουν θεληματικὰ τὸν ἑαυτό τους στὸ νὰ πάθουν τὰ κακά· ε', τὸ καὶ νὰ δώσουν τὸν ἑαυτό τους στὰ πάθη περισσότερο καὶ προθυμώτερα, παρὰ ὅπου θέλει ἐκεῖνος ποὺ τοὺς κακοποιεῖ· ς', τὸ νὰ μὴ μισήσουν ἐκεῖνο ποὺ τοὺς κακοποιεῖ· ζ', τὸ καὶ νὰ ἀγαπήσουν αὐτὸν ἀπὸ τὴν καρδιά τους· η'. τὸ καὶ νὰ τὸν εὐεργετήσουν θ', τὸ νὰ παρακαλοῦν καὶ τὸν Θεὸ γι' αὐτόν. Ὁ δὲ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος θεολόγος, στὸ λόγο σχετικὰ μὲ τὴν ἀπάθεια καὶ τῶν χαρισμάτων της, προσθέτει κοντὰ στοὺς ἐννέα βαθμοὺς καὶ ἄλλους τρεῖς μεγαλύτερους, δηλαδή, ἓνα μὲν, τό, ὅχι μόνο νὰ προσευχώμεθα γιὰ αὐτοὺς ποὺ μᾶς κακοποιῶσαν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τυπώνουμε νοερὰ στὴν φαντασία μας τὰ πρόσωπά τους καὶ νὰ τὰ φιλᾶμε μὲ ἀπάθεια, μὲ δάκρυα ἀγάπης, σὰν γνήσιους φίλους. Δεύτερο δέ, τὸ νὰ φυλάτουμε πρὸς αὐτοὺς καὶ στὸν ἴδιο χρόνο ποὺ μᾶς κακοποιοῦν, ἴδια καὶ χωρὶς ἀλλαγῆς τὴν διάθεσι τῆς καρδιάς μας. Καὶ τρίτον, τὰ νὰ ξεχνᾷ κανεὶς τελείως ὅλα ὅσα ἔπαθε καὶ νὰ μὴ τὰ ἐνθυμῆται, τόσο ὅταν εἶναι παρόντες αὐτοὶ ποὺ τὸν κακοποίησαν, ὅσο καὶ ὅταν λείπουν, ἀλλὰ νὰ φέρεται σὲ αὐτοὺς χωρὶς καμμία σκέψι, καθὼς φέρεται καὶ στοὺς φίλους του, συνομιλώντας καὶ συντρώνοντας μὲ αὐτούς.

²⁷ - Καθὼς ὁ Θεὸς δὲν ἐξωλόθρεψε ὅλα τὰ ἔθνη ἀπὸ τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ ἄφησε σὲ αὐτὴ τὶς πέντε περιφέρειες τῶν ἀλλοφύλων καὶ τοὺς Σιδωνίους καὶ Ἑβραίους, ἓνα μὲν, γιὰ νὰ δοκιμάζῃ τοὺς Ἑβραίους, ἂν φυλάττουν τὶς ἐντολές του καὶ σταθερὴ τὴν πίστι τους σὲ αὐτὴ. Καὶ ἄλλο, γιὰ νὰ τοὺς μαθαίνει πάντοτε τὸν πόλεμο, ὅπως γράφτηκε. «Καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη ἄφησε ὁ Κύριος, ὥστε πειράσαι ἐν αὐτοῖς τὸν Ἰσραήλ.... Γινῶναι εἰσακούσονται τὰς ἐντολὰς Κυρίου. Τοῦ διδάξαι αὐτοῖς πόλεμον» (Κρίτ. γ' 13, 14). Κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν ἐξολοθρεύει ὅλα τὰ πάθη ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ ἀφήνει καὶ μερικὰ νὰ μᾶς πολεμοῦν μέχρι τὸ θάνατό μας, ὅχι ἀπὸ ἀδυναμία, ἢ αἰτία δική του, ἀλλὰ ἀπὸ αἰτία δική μας, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρητος: Ὁ α', γιὰ νὰ μὴ πέσωμε σὲ ἀμέλεια, ἀλλὰ νὰ εἴμαστε ἄγρυπνοι, ἐπιμελεῖς καὶ προσεκτικοί· ὁ β', γιὰ νὰ μὴν λησμονήσουμε τὸν πόλεμο καὶ ξαφνικὰ μᾶς πλακώσουν καὶ μᾶς νικήσουν τὰ πάθη καὶ οἱ ἐχθροί· γ', γιὰ νὰ προστρέχωμεν πάντα στὸν Θεὸ καὶ νὰ ζητοῦμε θερμότερα τὴν βοήθειά του· ὁ δ', γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευώμαστε, ἀλλὰ νὰ εἴμαστε ταπεινοὶ στὸ φρόνημα· ε', γιὰ νὰ μισήσουμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας τὰ πάθη καὶ τοὺς ἐχθροὺς, ποὺ τόσο ἀκούραστα ἄς πολεμοῦν ς', διὰ νὰ δοκιμασθοῦμε, ἂν μέχρι τέλους φυλάξουμε τὴν τιμὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστι· ζ', γιὰ νὰ παρακινούμεθα στενωτέρα στὸ νὰ φυλάττουμε ὅλες τὶς ἐντολές καὶ νὰ μὴ παραβαίνουμε οὔτε τὴν παραμικρή· η', γιὰ νὰ μάθουμε μὲ τὴν δοκιμὴ πόσο ἀξίζει ἡ ἀρετὴ καὶ ἀκολούθως νὰ μὴ τὴν ἀφίνουμε καὶ νὰ πέφτουμε στὴν ἁμαρτία, θ', γιὰ νὰ γίνεται καὶ ὁ παντοτεινὸς πόλεμος ὑπόθεσις μεγαλυτέρων στεφάνων σὲ μᾶς· ἰ', γιὰ νὰ δοξάσουμε τὸν Θεὸ καὶ νὰ ντροπιάσουμε περισσότερο τὸν

διάβολον καὶ τὴν ἁμαρτία, μὲ τὴν μέχρι τέλους ὑπομονή μας καὶ ἰα΄, γιὰ νὰ εἴμαστε γυμνασμένοι ἀπὸ συνήθεια στὸν πόλεμο νὰ μὴν φοβηθοῦμε τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου, ὅταν θὰ μᾶς γίνη ὁ πλέον δυνατώτερος πόλεμος.

²⁸ - Ὁ μέγας Βασίλειος στὸν σχετικὰ μὲ τὴν Παρθενία λόγο του, ἀναφέρει πάνω σὲ αὐτὸ ἓνα ὠραῖο παράδειγμα καὶ λέει. «Καθὼς οἱ βασιλικοὶ στρατιῶτες σὲ καιρὸ πολέμου, δὲν βάλλουν τὰ ἄρματα τους μέσα σὲ κλεισμένα σπίτια, ἀλλὰ μέσα σὲ ἐκεῖνα ποὺ βρίσκουν ἀνοικτὰ καὶ ἀφοῦ τὰ βάλουν μίαν φορά, τὰ ἀφήνουν μέσα καὶ αὐτοὶ βγαίνουν ἔξω καὶ περπατοῦν, χωρὶς νὰ φοβοῦνται ὅτι κάποιος θὰ ρίξη ἔξω τὰ ἄρματα τους, κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ὅταν βρίσκουν ἀνοικτὴ τὴν πόρτα τῆς καρδιᾶς μας, βάζουν μέσα σὲ αὐτὴ τὰ ἄρματα τους, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ κακοὶ λογισμοὶ καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἀφήνουν, ἐὰν ἐμεῖς δὲν ἀγωνισθοῦμε νὰ τὰ πετάξουμε ἔξω.

²⁹ - Στάδιο λέγεται ὁ τόπος ἐκεῖνος μέσα στὸν ὁποῖο γίνονται οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες καὶ ὁ πόλεμος.

³⁰ - Πολὺ σοφὰ καὶ ἀληθινὰ αὐτὸ ἐδῶ μαθαίνουμε, ὅτι, ἡ προμελέτη καὶ προετοιμασία εἶναι τὸ μεγαλύτερο ὄπλο καὶ τὸ πιὸ δραστικὸ προστατευτικὸ στὰ ξαφνικὰ κινήματα τῶν παθῶν, γιὰτὶ ὅπως ὁ σίφουννας καὶ αὐτὰ ποὺ καλοῦνται μπουρίνια, ὅταν πέσουν ξαφνικὰ στὴ θάλασσα, ἀναποδογυρίζουν τὰ πλοῖα, καὶ κάνουν αὐτοὺς τοὺς πολὺ ἔμπειρους ναῦτες, νὰ τὰ χάνουν γιὰ τὸ ἀνέλπιστο, κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ τὰ ξαφνικὰ αὐτὰ συναντήματα καὶ οἱ κινήσεις τῶν παθῶν, κάνουν νὰ χάνουν τὴ διάκρισι καὶ αὐτοὶ οἱ τέλειοι στὴν ἀρετὴ.

³¹ - Δηλαδή δὲν βγήκε πρὸς τὰ ἔξω τὸ πάθος καὶ ἡ ταραχὴ τοῦ θυμοῦ· ἀλλὰ, ὅπως τὸ κύμα τῆς θαλάσσης τὸ ἄγριο, δὲν βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ κατατσακίζόμενο μέσα στοὺς παραθαλάσσιους αἰγιαλοὺς γίνεται ἤρεμο, κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ ὁ θυμός· ἔτσι ἐρμηνεύει τὸ γνωμικὸ αὐτὸ ὁ Μέγας Βασίλειος (Λόγος κατὰ ὀργιζομένων).

³² - Καὶ ὁ ἀγαπημένος Ἰωάννης λέγει· «Ὅποιος μισεῖ τὸν ἀδελφὸ του εἶναι ἀνθρωποκτόνος» (α΄ 3,15)· καὶ πάλιν «Ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸ του, παραμένει στὸν θάνατο» (αὐτόθ. 14).

³³ - Ὅταν ὁ μέγας ἐκεῖνος Νεῖλος εἶπε «Καὶ ἂν νομίζης ὅτι εἶσαι μὲ τὸν Θεό, νὰ φυλάγῃς ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς πορνείας, γιὰτὶ εἶναι πολὺ ἀπατεώνας καὶ φθονερὸς καὶ θέλει νὰ εἶναι πιὸ γρήγορος ἀπὸ τὴν κίνησι καὶ τὴν προσοχὴ τοῦ νοῦ σου» (Κεφ.γ΄ σελ. 61, Φιλοκαλ.). Ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία πάντοτε μᾶς πειράζει, εἶναι, γιὰτὶ καθὼς ἓνας φυσικὰ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του, ἔτσι φυσικὰ ἀγαπᾷ νὰ πολλαπλασιάσῃ μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴν κακία τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό καὶ νὰ κἀνῃ ὅμοιον μὲ αὐτὸν ἔτσι ὅπως ἡ κενοδοξία πάντα μᾶς ἐξαπατᾷ ἔτσι καὶ ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ δύσκολα ἀπὸ αὐτὴ φυλασόμαστε.

³⁴ - Πολλοὶ πολλὰς φορές πλανήθηκαν ἀπὸ τὰ παρόμοια ἐνάρετα καὶ εὐλαβῆ

πρόσωπα, εἴτε γυναικῶν, εἴτε ἀνδρῶν χωρὶς γένεια καὶ συγκατοίκησαν μεῖν αὐτά, ἢ καὶ ἀπρόσεκτα συναναστράφηκαν, ἔπασσαν σὲ πάθη ντροπῆς, πλανηθέντες ἀπὸ τὰ δεξιὰ, δηλαδή, ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐλάβεια καὶ τὴν σεμνότητά τους· ἐμεῖς ὅμως προσθέτουμε ἐδῶ, ὅτι, ὅχι μόνο ἀπὸ αὐτὰ καταπιάνεται κάποιος σὲ σφοδρὴ ἐπιθυμία καὶ σαρκικὸ ἔρωτα μεῖν αὐτὰ τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτά, μπορεῖ νὰ ὑποτεθῇ, εἶναι παιδιὰ πλουσίων γονέων, εὐγενῇ ἢ μεῖν καλὴ ὁμιλία στὴ γλῶσσα ἢ καλόφωνα στὰ μουσικὰ ἢ ὥραϊα στὴν ὄψι ἢ ἐπιδέξια στὸ μυαλό, ἢ ἐπιδέξια στὰ χειρωνακτικὰ καὶ στὶς τέχνες ἢ ἔχουν ἄλλα τέτοια φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα χαρίσματα· γιατί ὅλα αὐτὰ αὐξάνουν τὴ σφοδρὴ ἐπιθυμία καὶ τὴν ἀγάπη, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέχουμε καὶ νὰ προφυλασσώμαστε ἀπὸ τὰ παρόμοια.

³⁵ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Σολομώντας, σοφὸ μεῖν ὀνομάζει ἐκεῖνον ποὺ φοβᾶται καὶ ἀποφεύγει τὶς αἰτίες τῶν κακῶν, καὶ σώφρονα ἐκεῖνον, ποὺ ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτοῦ καὶ δὲν τὶς ἀποφεύγει· «σοφὸς φοβηθεὶς, ἐξέκλινεν ἀπὸ κακοῦ, ὁ δὲ ἄφρων, ἑαυτῷ πεποιθώς, μίγνυται ἀνόμῳ» (Παρ. ιθ' 16). Σοφὸς ἦταν ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ καὶ γι' αὐτὸ ἀφοῦ ἄφησε τὸ ἱμάτιό του καὶ ἀπόφευγε τὴν αἰτία τῆς ἁμαρτίας, ἀπέφυγε καὶ τὴν ἁμαρτία· γιατί ἂν δὲν ἀπέφευγε, σίγουρα θὰ ἁμάρτανε μεῖν τὴν κυρία του, ὅπως εἶναι ἢ ἄποψις πολλῶν διδασκάλων. Ἀσύνητος βρέθηκε ὁ μάρτυρας ἐκεῖνος τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ πολλὰ βασανιστήρια ποὺ ἔπαθε γιὰ τὸν Χριστό, εὐρισκόμενος στὴ φυλακὴ καὶ ὑπηρετούμενος ἀπὸ μία μοναχὴ, ἐπειδὴ πίστεψε στὸν ἑαυτοῦ καὶ δὲν ἀπέφευγε τὸ πρόσωπο ποὺ τὸν σκανδάλιζε, κύλησε μεῖν αὐτὸ στὴν πορνεία, ὅπως γράφει ὁ Ἀββᾶς Μακάριος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀποφυγὴ αὐτὴ ὑπονοοῦσε ὅταν ἔλεγε «νὰ ἀποφεύγετε τὴν πορνεία» (Α' Κορινθ. 6,18).

³⁶ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει, ὅτι, ὁποῖος ἔπασσε στὴν πορνεία ἢ ἄλλῃ σαρκικῇ ἁμαρτία, ἐκεῖνος ἀπὸ πρὶν εἶχε τὴν ὑπερηφάνεια καὶ γι' αὐτὸ ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ πέσῃ γιὰ νὰ ταπεινωθῇ· «ὅπου πτώμα κατέλαβεν, ἐκεῖ ὑπερηφάνεια προεσκήνωσεν». Καὶ πάλι, «παίδευσις ὑπερηφάνῳ, πτώμα» (Λόγος, κβ').

³⁷ - Γιατί δυὸ εἶναι οἱ ἐλπίδες, σύμφωνα μεῖν τὸν Ἅγιον Ἰσαάκ, μία ἀληθινὴ καὶ πολὺ σοφὴ καὶ μία ψεύτικη καὶ ἀνόητη. Καὶ ὅσοι ἀφιέρωσαν ὅλο τὸν ἑαυτόν τους στὸ Θεό, γιὰ κανένα πρᾶγμα δὲν φροντίζουν κοσμικὸ, μεῖν τὸ νὰ εἶναι ὀλοκληρωτικὰ δοσμένοι στὴν ἐπιμέλεια καὶ ἐργασία τῶν ἀρετῶν· αὐτοὶ ἀληθινὰ ἐλπίζουν στὸ Θεὸ νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ κάθε κακὸ καὶ στὴν τωρινὴ καὶ στὴ μέλλουσα ζωὴ· ὅσοι ὅμως περνοῦν μεῖν ἀμέλεια τὴν ζωὴν τους καὶ τὶς ἀρετὲς δὲν ἐπιμελοῦνται, αὐτοὶ ἂν καὶ λένε ὅτι ἐλπίζουν στὸ Θεό, ψεύτικα ὅμως ἐλπίζουν καὶ ἀνόητη εἶναι ἢ ἐλπίδα τους. «Προηγούμενος, λέγει, ἐστὶν ὁ διὰ τὸν Θεὸν κόπος καὶ ὁ ἰδρὼς ὁ ἐν τῇ γεωργίᾳ αὐτοῦ, τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος»· σὰν νὰ λέγῃ, ὅτι, πρῶτα πρέπει νὰ κουρασθῇ κάποιος γιὰ σπείρῃ ἔργα καλὰ καὶ ἀρετὲς καὶ

ἔπειτα νὰ ἐλπίζει ὅτι καὶ ἔχει νὰ θερίσῃ καὶ νὰ πάρῃ τὸ μισθὸ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του.

³⁸ - Γιὰ αὐτὸ ὁ μέγας ἐκεῖνος Αὐγουστίνος ἔλεγε, ὅτι, «ὅσα κτίσματα εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον, ὁμιλοῦσι μὲ τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας μὲ μίαν γλῶσσαν βουβὴν ἀληθινὰ καὶ σιωπηλήν, ἀλλὰ κατὰ πολλὰ ἐνεργητικήν, ἢ ὅποια εὐκόλα ἀκούεται καὶ καταλαμβάνεται ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τοὺς παρακινεῖ περισσότερον εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πάντα ἐβρίσκουν ἀφορμὴν νὰ λαμβάνουν καλοὺς καὶ εὐλαβητικοὺς λογισμούς». Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος λέγει· «Ὅλα δοξάζουν τὸν Θεὸ μὲ ἀλάλητες φωνές· γιὰ ὅλα εὐχαριστεῖται ὁ Θεὸς διὰ μέσου ἐμοῦ· καὶ ἔτσι ὁ ὕμνος ἐκείνων γίνεται δικός μας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐγὼ παίρνω τὸν ὕμνο». (Λόγος εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν). Ὅποτε καὶ οἱ τρεῖς παῖδες πῆραν ἀφορμὴ ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα νὰ δοξολογήσουν τὸν Κτίστη στὸν ὕμνο τους.

³⁹ - Σημείωσε ὅτι, κατὰ τὸν ἅγιό Μάξιμο, ἡ οὐσία τῶν ὑπαρκτῶν ἔχει εἰκόνα τοῦ Πατέρα, ἡ δύναμις τοῦ Υἱοῦ, ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε κατὰ ὅποιον τρόπο παραθέτει αὐτὸν σὰν Θεὸ ποιητὴ, ὅχι μόνο πὼς εἶναι ἓνας, ἀλλὰ καὶ πὼς εἶναι Τρία.

⁴⁰ - Βλέπε τὸ λη' κεφ. τῶν φυσικῶν καὶ θεολογικῶν τοῦ μεγάλου τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγορίου στὴ Φιλοκαλία, πού λέγει ἐκεῖνος ὁ θειότατος νοῦς ὅτι τὸ ζωποιοῦ Πνεῦμα τοῦ σώματος, εἶναι ἓνας ἔρωτας νοερός, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ τὸ Λόγο, καὶ ὑπάρχει στὸ λόγο καὶ στὸ νοῦ καὶ σὲ αὐτὸ ὑπάρχει τὸν λόγο καὶ τὸ νοῦ· καὶ ὅτι, σύμφωνα μὲ αὐτὸ τὸ ζωποιοῦ Πνεῦμα, ἡ νοερά καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ, πιὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους εἶναι, σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν τέτοιο εἶδος ζωποιοῦ Πνεῦμα, διότι δὲν ἔχουν τὸ σῶμα τὸ ὁποῖο νὰ δίνη ζωή.

⁴¹ - Γι' αὐτό, ἀπὸ μὲν τὸ ἓνα μέρος ὁ Σολομώντας εἶπε· «ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὁμορφίαν τῶν δημιουργημάτων, παίρνουμε τὴν ἀνάλογη ἰδέαν γιὰ τὴν δημιουργία τους» (Σοφ. 13,5)· ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο ὁ μακάριος Παῦλος· «Μολονότι εἶναι ἀόρατες καὶ ἡ αἰώνια δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ θεϊκὴ του ιδιότης, μπορούσαν νὰ τὶς ἰδοῦν μέσα στὴν δημιουργία, ἀπὸ τότε πού ἐγίνε ὁ κόσμος» (Ρωμ. 1,20). Προσθέτουμε καὶ αὐτὸ ἐδῶ ὅτι γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ δημιουργήθηκαν, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ὅλα τὰ δημιουργήματα, μὲ λόγο καὶ μὲ σοφία, ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο, οἱ ἄνθρωποι πλουτίσθηκαν μὲ δύναμι λογικὴ, μελετώντας τοὺς λόγους τῶν δημιουργημάτων, ὥστε ἀπὸ τὴ λογικὴ αὐτὴ δύναμι νὰ ἀνεβαίνουν στὴ γνῶσι καὶ μελέτῃ τοῦ προαιώνιου καὶ ἐνυπόστατου λόγου, ἀπὸ τὸν Ὅποιο τὰ πάντα ἐγίναν. «Πάντα γὰρ φησι, δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν» (Ἰωάν. 1,3). Ἐπειδὴ ἀπὸ τὶς αἰτίες γνωρίζουμε τὰ ἀποτελέσματα, καὶ ἀπὸ τὰ ἐπακόλουθα, τί προηγήθηκε· ὥστε φθάνει μόνο κάποιος νὰ γνωρίζει νὰ

σκέφτεται σωστά και άμέσως, μέσα στην Δημιουργία βρίσκει την πίστι και από τα Κτίσματα και τους μελετώμενους λόγους των κτισμάτων, αντιλαμβάνεται και πιστεύει χωρίς άμφιβολία ότι υπάρχει Θεός.

⁴² - Για δυο λόγους ο λόφος του Γολγοθά όνομάσθηκε Κρανίου τόπος, πρώτα και το πιο σημαντικό, γιατί κατά την γνώμη Βασιλείου, Χρυσοστόμου και Θεοφυλάκτου είναι ή παράδοσις αυτή ότι, εκεί ήταν θαμμένο το σώμα του Άδάμ. Γι' αυτό και ο μοναχός Έπιφάνιος σε αυτό το σύγγραμμα σχετικά με την Συρία και την Ίερουσαλήμ λέει· «Υπό τον Γολγοθάν ναός (ήτοι οίκος) μικρός του Άδάμ έστι και έν αυτό ήν ή κάρα αυτού υπό το δείγμα του Γολγοθά» όποτε από αυτό όνομάστηκε Κρανίου τόπος· ή δεύτερη και πιο πρόχειρη αίτία είναι γιατί κατά την γνώμην του Κορεσσίου και άλλων ιστορικών, δέν έλειπαν από εκεί πάντα κρανία σπαρμένα αυτών των κακούργων που άπεκεφάλιζαν, από τα όποια και όνομάστηκε Κρανίου τόπος.

⁴³ - Ο πύρινος ούρανός έχοντας την ουσία του από φώς καθαρώτατο, κατά τον άγιο Κάλλιστο, είναι, κατά τους θεολόγους, ο θρόνος του Θεού, κατά το «ό ούρανός μοι θρόνος»· και πάλι, «ό ούρανός του ούρανοϋ τῷ Κυρίῳ» αυτός είναι και ή κατοικία όλων των άγίων, τόσον Άγγέλων, όσον και των ανθρώπων· αυτός είναι και ή πολυπόθητη βασιλεία των ούρανών, σχετικά για την όποία έλεγε ο μακάριος Αύγουστίνος, «άν και μίαν μόνην ήμέραν έμελλον να άπολαύσω την ούράνιον βασιλείαν, πάντα τα του κόσμου και πᾶσαν σωματικήν καταφρονήσω άπόλαυσιν». Και ο Ίερώνυμος έμφανίστηκε σε όνειρο στον ιερό Αύγουστίνο πρώτα τον έρώτησε σχετικά με την βασιλεία των ούρανών, έλεγε· «Άδελφέ, ή ούράνια μακαριότητα και με το στόμα δέν περιγράφεται και με τον άνθρωπινο νοϋ δέν καταλαβαίνεται. Αυτήν και οι Άγγελοι άπολαμβάνουν και οι δίκαιοι συναπολαμβάνουν και πιστευε έτσι».

⁴⁴ - Τρεις έξαισίοι ύμνοι και δοξολογίες είναι, με τις όποιες δοξολογοϋν την Αγία Τριάδα οι έννια τάξεις των Άγγέλων. Και της μέν πρώτης Ίεραρχίας των Θρόνων, Χερουβίμ και Σεραφίμ, είναι ο ίδιος ύμνος, τό, Γέλ γέλ το όποιο βγαίνει από τους κύκλους των Χερουβίμ κατά τον Ίεζεκιήλ (κεφ. 1,13), δηλώνει δέ άνακυλισμό, σύμφωνα με τον Άγιον Διονύσιο τον Άρεοπαγίτη (Ούράν. Ίεραρχ. κεφ. ιε')· της δέ δεύτερης ιεραρχίας, των Κυριοτήτων, Δυνάμεων και Έξουσιών, ο ίδιος ύμνος είναι τό, Άγιος, άγιος, άγιος (Ήσ. 6,3). Της δέ τρίτης των Αρχών Αρχαγγέλων και Άγγέλων ίδιος ύμνος είναι τό, Άλληλούϊα, κατά τον Νικήτα τον Στηθάτο (Φιλοκαλ. κεφ. η' της τρίτης έκατοντ.).

⁴⁵ - Μιλώντας θυμήσου να προσέχης στην προσταγή του άγίου Θαλασσίου ή όποια λέει· «Από τους πέντε τρόπους της συνομιλίας να διαλέξης τους τρεις. Τον τέταρτο μη τον συνηθίσης. Και από τον πέμπτο να απέχης» (Φιλοκαλ.). Οι τρεις δέ τρόποι, σύμφωνα με τον Νικόλαο Κατασκεπηνό είναι το ναί, το όχι και

τὸ ξεκάθαρο. Ὁ τέταρτος εἶναι τὸ ἀμφίβολο. Ὁ δὲ πέμπτος, τὸ ἄγνωστο, δηλαδή νὰ μιᾷς γιὰ πράγματα ποὺ γνωρίζεις πὼς εἶναι ἀληθινά, ἢ ψεύτικα ἢ συγκεκριμένα· καὶ γιὰ τὰ ἀμφίβολα καὶ ἄγνωστα στοὺς λόγους σου, νὰ μὴν μιᾷς· ἢ ἐπειδὴ εἶναι πέντε τὰ εἶδη τοῦ λόγου, σύμφωνα μὲ τὸν Βλεμίδη στὴ λογική. Κλητικό μὲ τὸ ὁποῖο καλοῦμε κάποιον. Ἐρωτηματικό, μὲ τὸ ὁποῖον ἐρωτοῦμε. Εὐκτικό, μὲ τὸ ὁποῖο εὐχόμαστε. Ὀριστικό, μὲ τὸ ὁποῖο ὀριστικά καὶ καταφατικά μιᾷμε καὶ Προστακτικό, μὲ τὸ ὁποῖο ἀρχοντικά καὶ αὐθεντικά προστάζουμε. Ἐσὺ χρησιμοποίησε στὴν ὁμιλία σου μόνο τὰ τρία, τὸ δὲ Ὀριστικό καὶ Προστακτικό μὴ τὸ χρησιμοποιοῖς.

⁴⁶ - Γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ (Λόγοι γ') λέγει, ὅτι εἶναι συνεργὸς τῶν καλῶν ἡ σιωπὴ καὶ μεγαλύτερη ὅλων τῶν ἔργων τῆς μοναχικῆς πολιτείας (Λογ. λδ') καὶ μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος (Ἐπιστολ. γ'). Ὁ δὲ μέγας Βαρσανούφιος λέει, ὅτι ἡ σιωπὴ ποὺ κρατεῖται μὲ τὴ θέλησί μας, εἶναι ἀνώτερη καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ θεολογία.

⁴⁷ - Ὁ δὲ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ λέγει, ὅτι γιὰ τρία πράγματα σιωπᾷ κάποιος· ἢ γιὰ τὴν δόξα τῶν ἀνθρώπων ἢ γιὰ τὴν ζεστὴ ἐπιθυμία καὶ τὸ ζῆλο τῆς ἀρετῆς ἢ γιατί ἔχει κρυφὴ θεϊκὴ συνομιλία μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο πηγαίνει τὸ νοῦ του σὲ αὐτὴ (λόγ. κστ').

⁴⁸ - Εἶναι ὀλοφάνερο αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Γιατὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τοῦ Σήθ καὶ τοῦ Ἐνῶς, μὲ τὸ νὰ δοῦν τίς κόρες τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάιν ὅτι ἦταν ὁμορφες, πῆραν αὐτὲς γυναῖκες καὶ διέφθειραν αὐτὲς καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκολούθησε ὁ παγκόσμιος ἐκεῖνος κατακλυσμὸς (Γέν. κεφ. ζ'). Ὁ Συχὲμ ὁ γιὸς τοῦ Ἐμμὼρ στὰ Σίκιμα, γιὰ νὰ δῇ τὴν Δεῖνα τὴν κόρη τοῦ Ἰακώβ, τὴν ἀγάπησε καὶ ἔτσι τὴν διέφθειρε καὶ ἀπὸ τὴ διαφθορὰ αὐτὴ, ἐγίνε ὁ καταστροφικὸς ἐκεῖνος ἀφανισμὸς τῶν Σικίμων ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἕως τὰ ζῶα. (Γέν. λδ'). Ὁ Σαμψὼν γνῶρισε γυναῖκες, τόσο στὰ Θαμναθᾶ, ὅσο καὶ στὴ Γάζα καὶ ἀγάπησε αὐτὲς καὶ κοιμήθηκε μαζί τους (Κρίτ. ιδ' καὶ ις'). Εἶδε ὁ βασιλιάς Δαβὶδ τὴν Βηρσαβεὲ ὅταν λουζόταν καὶ τὴν ἀγάπησε καὶ ἔτσι ἐμοίχευσε μὲ αὐτὴ (Β' Βασιλ. ια'). Εἶδαν οἱ δυὸ ἐκεῖνοι ἡλικιωμένοι καὶ κριτὲς τοῦ λαοῦ τὴν Σωσάννα καὶ τὴν ἐπιθύμησαν (Σωσαν. ἱστορ. 9). Καὶ ἄλλα τέτοια πολλά.

⁴⁹ - Στὰ ἐπιτίμια ποὺ δὲν ἔχουν γραφῇ.

⁵⁰ - Ὁ μοναχὸς Ἰώβιος, στὴν Μυριόβιβλο τοῦ Φωτίου, λέγει, ὅτι ὀνομάζεται μυρμηκολέων ὁ διάβολος, διότι, πρῶτα ρίχνει τὸν ἄνθρωπο στὰ μικρὰ ἁμαρτήματα· καὶ ἔπειτα τὸν ρίχνει στὰ μεγάλα· καὶ στὴν ἀρχὴ φαίνεται ἀσθενὴς καὶ μικρὸς, ὥσάν μὴρμυγκας, ἀλλ' ὕστερα φαίνεται κατὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, σὰν ἀνδρειωμένο καὶ μεγάλο λεοντάρη

⁵¹ - Ὅποτε καὶ ὁ Σιναΐτης θεοφόρος Γρηγόριος, ἔτσι λέγει περὶ τῶν

Δαιμόνων. «Ὦντας κάποτε καὶ αὐτοὶ νοερὰ ὄντα, ἀφοῦ ἐξέπεσαν τῆς αὐλίας καὶ τῆς λεπτότητος ἐκείνης, κάθε ἓνας ἀπόκτησε κάποιο ὑλικὸ πάχος, ἔχοντας σῶμα ἀνάλογο μὲ τὴν τάξι καὶ τὴν ἐνέργεια τὴν ὁποία ἔχει κάνει ἀπὸ τὴν ἑξὶ τῶν παθῶν» (Κεφ. ρκγ΄ Φιλοκαλ.). Καὶ συνεχίζοντας παρακάτω λέγει· «ἀπὸ τὴν ἑξὶ τῶν παθῶν, ἔγιναν κάπως ὑλικοί» (οἱ δαίμονες δηλαδή).

⁵² - Βλέπε στὸ ξδ΄ κεφάλαιο Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων. Φιλοκαλ.

⁵³ - Ὅποτε καὶ ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἂν καὶ εἶχε τὴν φυσικὴ τῶν ὄντων φιλοσοφία καὶ γνῶσι (σχετικὰ μὲ τὴν ὁποία βλέπε στὸ νβ΄ κέφ.), δὲν εἶχε ὅμως καὶ τὸν παθητικὸ αὐτὸν καὶ σύμφωνο νοῦ, δηλαδή τὴν φαντασία τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ τὸν ἐνεργεῖα καὶ ἀπαθῆ, αὐτὸν ποὺ ἐπιβάλλεται ἀμέσως στοὺς ἀσώματους λόγους τῶν ὑπάρξεων, ὅπως εἶναι ἡ γνώμη τῶν θεολόγων. Ὅποτε ὁ θεολόγος ἐκεῖνος, Γεώργιος ὁ Κορέσιος, σὲ μία ἀπὸ τὶς θεολογικὲς ἀπορίες καὶ λύσεις του σχετικὰ μὲ τὴν ἐνσαρκη οἰκονομία, εἶπε τὰ ἑξῆς· «Ἦταν ἄξιος μισθοῦ ὁ Κύριος... ἐξ αἰτίας τῆς αὐξανομένης ἐπιστήμης (δηλαδή τῆς δυσικῆς γνώσεως τῶν ὄντων) ποὺ ὑπάρχει ἀμέσως στὸ Χριστὸ καὶ δὲν ἐμποδίζοταν ἀπὸ τίποτε (ἢ ἀπὸ τὸν ὕπνο), δηλαδή ἀπὸ τὶς φαντασίες τοῦ ὕπνου ἢ ἀπὸ κάποια ἄλλη αἰτία, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν νοῦ τῶν ἀνθρώπων διότι ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ δὲν ἐξαρτόταν ἀπὸ τὶς φαντασίες, πρᾶγμα ποὺ γίνεται ἐμπόδιο στὴν μετάδοσι τῶν νοητῶν στοὺς αὐτοὺς λόγους)». Σὲ ἀπόδειξι αὐτοῦ οὔτε λίγο συντείνει καὶ ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ Βουλγαρίας Θεοφύλακτος (ἐρμην. τοῦ δ΄ τοῦ κατὰ Λουκ.) ὅτι ὁ Κύριος δὲν φανταζόταν τὰ βασίλεια τοῦ κόσμου ποὺ τοῦ φανέρωνε ὁ ἐχθρός.

⁵⁴ - Βλ. στὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ἴδιου κεφαλαίου.

⁵⁵ - Βλέπε πὸ μπροστὰ σὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο κεφάλαιο.

⁵⁶ - Γιατὶ ἂν καὶ τύχη καὶ συναρπασθῇ κανεὶς ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ δῇ μὲ ἐμπάθεια κανένα ὁμορφο πρόσωπο, πολεμήσῃ ὅμως καὶ δὲν τυπώσῃ στὴν φαντασία του τὴν εἰκόνα τοῦ προσώπου ἐκείνου, βυθίζοντας τὸν νοῦ του μέσα στὴν καρδιά του, γλυτώνει ἀπὸ τὸν ἡδονικὸ συνδυασμὸ τῶν λογισμῶν, γλυτώνει ἀπὸ τὴν πάλῃ, γλυτώνει ἀπὸ τὴν συγκατάθεσι καὶ τελευταῖα γλυτώνει καὶ δὲν πέφτει στὴν διάπραξι τῆς ἁμαρτίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος εἶπε τὰ ἑξῆς: «Μὲ συνήρπασε ὁ ὄφης, ἀλλὰ δὲν μὲ συνέλαβε. Δὲν ἔστησα εἰδῶλο τῆς ἁμαρτίας. Ἦ πείρα εἶναι εἰδῶλο, ἀποφύγαμε τὴν διάπραξι. Αὐτὰ εἶναι τὰ στάδια τῆς πλάνης τοῦ ἐχθροῦ». Ἐὰν ὅμως ἀφήσῃ κάποιος νὰ τυπωθῇ στὴν φαντασία του ἡ εἰκόνα καὶ ἐνθύμησις τοῦ προσώπου ἐκείνου, εὐκόλα μπορεῖ νὰ πέσῃ στοὺς μεγαλύτερους βαθμοὺς τῆς ἁμαρτίας ἕως καὶ στὴν διάπραξι αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας· ὥστε τὸ κάθετι στὴ φαντασία μένει.

⁵⁷ - Γι' αὐτὸ λέει ὁ μέγας Βασίλειος, ὅταν ὁ νοῦς δὲν σκορπίζεται στὰ

ἐξωτερικὰ πράγματα, οὔτε ἀπλώνεται στὸ κόσμον ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, γυρίζει στὸν ἑαυτό του καὶ μέσα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἀνεβαίνει στὴν ἔννοια τοῦ Θεοῦ· «νοῦς μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων εἰς τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτόν, δι' ἑαυτοῦ δέ, πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει» (ἐπιστολ. α').

⁵⁸ - Γιατὶ τρεῖς εἶναι οἱ κινήσεις τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτη Διονύσιο· α') μὲν ἡ κυκλική, ἡ ὁποία γίνεται ὅταν ἡ ψυχὴ γυρίζη ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ ἀπὸ ἔξω πράγματα, πρῶτα μαζεύεται στὸν ἑαυτό της, ἔπειτα ἐνώνεται μὲ τὶς ἐνιαῖες καὶ ἀγγελικὲς δυνάμεις καὶ ἔτσι ἐνώνεται μὲ τὸν χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος ἀγαθό, δηλαδὴ τὸν Θεό, β') ἡ ἐλικοειδής, ἡ ὁποία γίνεται, ὅταν ἡ ψυχὴ κινῆται καὶ παίρνῃ τὶς θεῖες γνώσεις, ὅχι τελείως νοερὰ καὶ ἐνιαῖα καὶ ἀμετάβατα, ἀλλὰ μεταβατικὰ καὶ μὲ σκέψι, ἀπὸ ἓνα νόημα σὲ ἄλλο φερομένη, μὲ ἐνέργειες, μὲ κάποιο τρόπο ἀνακατεμένη ἀπὸ τὴν κυκλικὴν κίνηση καὶ ἀπὸ τὴν εὐθεία, γ') εὐθεῖα κινήσεις εἶναι, ὅταν ἡ ψυχὴ βγαίνῃ στὴ θεωρία τῶν γύρω ἀπὸ αὐτὴν αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ ἀπὸ τὰ ἀπὸ ἔξω καὶ αἰσθητὰ, ὡς ἀπὸ κάποιες εἰκόνες διάφορες καὶ πολλές, ἀναβαίνει στὶς ἀπλὲς καὶ ἐνιαῖες θεωρίες. (Περὶ θεῶν ὀνομάτων, κεφ. δ'). Λέγεται κυκλικὴ ἡ ἀνωτέρα καὶ πρώτη κυρία κινήσεις τῆς ψυχῆς, γιατί, καθὼς, παραδείγματος χάρι, ὅταν οἱ δυὸ ἄκρες μιᾶς βέργας ἐνωθοῦν, γίνεται στεφάνι καὶ κύκλος, ἔτσι καὶ ὅταν ἡ νοερὰ καὶ γνωστικὴ δύναμις καὶ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία βρίσκεται ἐξαίρετα στὸν ἐγκέφαλο, ὡς σωματικὸ ὄργανο, ἐνωθῇ μὲ τὴν νοερὴ οὐσίαν τῆς ψυχῆς ποὺ βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς καρδιᾶς καὶ τὸ ἐκεῖ καθαρῶτατο ζωτικὸ πνεῦμα, ὅπως σὲ ἓνα σωματικὸ ὄργανο, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τοὺς νηπτικούς Πατέρες (Φιλοκαλία)· ἀπὸ τὴν ἔνωση καὶ ἐπιστροφή τῶν δυὸ αὐτῶν, κάποιος κύκλος γίνεται καὶ μὲ τὸν κύκλο αὐτὸν ἐνώνεται ὁ νοῦς μὲ τὴν θεῖαν χάρι, ἡ ὁποία βρίσκεται στὸ μέσο τῆς καρδιᾶς.

⁵⁹ - Γιὰ νὰ ἀναφέρω κάποιο καλύτερο παράδειγμα· ὅπως οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ὅσο ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ κέντρο καὶ τὸ μέσον τοῦ γυαλιοῦ, ποὺ ἀνάβει τὴν ἴσκα, τόσο ἀσθενέστερες, ἀραιότερες καὶ σκοτεινότερες γίνονται, καὶ ὅσο συμμαζεύονται στὸ κέντρο, τόσο δυνατώτερες, πυκνότερες καὶ λαμπρότερες γίνονται, κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ ὁ νοῦς καὶ οἱ γνωστικὲς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅσο μαζεύονται στὸ κέντρο τῆς καρδιᾶς, τόσο δυνατώτερες καὶ λαμπρότερες γίνονται.

⁶⁰ - Ἄν μὲ αὐτὰ τὰ θεῖα νοήματα καὶ τὶς μελέτες ζωγράφιζες, ἀδελφέ, τὸν χάρτη τῆς φαντασίας σου, ὅχι μόνο θὰ γλυτώσῃς ἀπὸ τὶς πονηρὲς ἐνθυμήσεις καὶ κακοὺς λογισμούς, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπαινεθῇς μὲ παρρησία σὲ ἐκείνη τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως· γιατί λέγει ὁ μέγας Βασίλειος στὸν λόγο περὶ Παρθενίας, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ποὺ βρίσκεται στὸ σῶμα του, παρομοιάζεται μὲ ἓνα ζωγράφο, ποὺ ζωγραφίζει κάποια εἰκόνα μέσα σὲ ἀπόκρυφο τόπο. Καθὼς λοιπὸν ὁ ζωγράφος

ἐκεῖνος, ὅταν βγάλη ἔξω στὸ θέατρο τὴν εἰκόνα του, ἐπαινεῖται μὲν ἀπὸ τοὺς θεατές, ἂν ζωγράφησε ἀπάνω σὲ αὐτὴ χαρακτηῖρες ἀγίων καὶ ἄλλα ὠραῖα καὶ ἀξιοθέατα πράγματα, κατηγορεῖται ὅμως, ἂν ζωγράφησε σὲ αὐτὴ συχαμερά, ἄσεμνα καὶ ἀξιομίσητα πράγματα, κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὅταν μετὰ τὸ θάνατον βρεθῇ στὴν Κρίσι τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐπαινεθῇ καὶ θὰ μακαρισθῇ ἀπὸ Θεοῦ καὶ Ἀγγέλους καὶ Ἀγίους, ἂν στόλισε τὸν νοῦ του καὶ τὴν φαντασία του μὲ λαμπρά, θεῖα καὶ πνευματικὰ νοήματα. Καὶ πάλι, θὰ ντραπῇ καὶ θὰ κατακριθῇ, ἂν γέμισε τὴν φαντασία του μὲ πάθη, μὲ ἄσεμνα καὶ αἰσχρὰ εἰδῶλα καὶ εἰκόνες. Καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος θαυμάζει πῶς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν δημιουργεῖται στὴν ψυχὴ μὲ τὴν φαντασία ἢ νοητὸ φῶς, τὸ ὁποῖο παρέχει ζωὴ αἰώνια ἢ νοητὸ καὶ σκοτάδι κολαστήριον (Φιλοκαλία).

⁶¹ - Καὶ ὅτι μὲν τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοὶ βρίσκονται κρυμμένα στὴ καρδιά καὶ ἀπὸ κεῖ βγαίνουν καὶ μᾶς πολεμοῦν, τὸ μαρτυρεῖ ὁ Κύριος, λέγοντας· «Ἀπὸ τὴν καρδιά βγαίνουν σκέψεις πονηρές, φόνοι, μοιχεῖες, κλοπές, ψευδομαρτυρίες, βλασφημίες. Αὐτὰ εἶναι ποὺ μολύνουν τὸν ἄνθρωπο» (Ματθ. 15,18–19). Ὅτι ὅμως καὶ οἱ ἐχθροὶ δαίμονες τριγύρω ἀπὸ τὴν καρδιά κρύβονται καὶ βρίσκονται (κατ' ἐνέργεια ὅμως καὶ ὄχι κατ' οὐσίαν, ὅπως λέγει ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, Κυριακ. Δ' Νηστειῶν)· καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιο μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Διάδοχος, λέγοντας ὅτι πρὸ μὲν τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, ἡ θεία χάρις παρακινεῖ τὸν ἄνθρωπο στὰ καλὰ ἀπὸ μέσα, ὁ δὲ σατανᾶς παραφυλάει στὰ βάθη τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδιᾶς· ἀφοῦ δὲ βαπτισθῇ ὁ ἄνθρωπος, ὁ δαίμονας πηγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν καρδιά, ἐνῶ ἡ χάρις μέσα (κεφ. ος'). Πλὴν καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα (λέγει ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος κεφ. πβ'), παραχωροῦνται νὰ βρίσκονται στὰ βάθη τοῦ σώματος (καὶ μπορεῖ νὰ πῇ κάποιος στὴν ἐπιφάνεια τῆς καρδιᾶς), γιὰ δοκιμασία τοῦ αὐτεξουσίου καὶ ἀπὸ κεῖ ἐρεθίζουν τὸν νοῦ μὲ τὴν ὑγρότητα τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν. Γι' αὐτὸ λένε οἱ Πατέρες, ὅτι οἱ δαίμονες δὲν ἀγαποῦν νὰ γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι αὐτοὶ βρίσκονται μέσα τους, γιὰ νὰ μὴν διώχνουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τοὺς πολεμοῦν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο λέγεται μέσα στὴ καρδιά, ὅπως προείπαμε. Ὅτι οἱ δαίμονες βρίσκονται μέσα μας, συμφωνεῖ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, λέγοντας, ὅτι ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ Κύριος, πῶς τὸ ἀκάθαρτο πνεῦμα, ἀφ' οὗ ἐξέλθει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, πάλιν παίρνει ἐπτὰ ἄλλα πνεύματα καὶ εἰσέρχονται καὶ κατοικοῦν σὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον (Ματθ. 12,43)· αὐτό, λέω, μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος, ὅτι γίνεται μετὰ τὸ Βάπτισμα, παραχωροῦντος τοῦ Θεοῦ νὰ μπαίνουν οἱ δαίμονες στὸν βαπτισθέντα, γιὰ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ κακὰ ἔργα, ποὺ θὰ κάνῃ μετὰ τὸ Βάπτισμα (Λόγ. εἰς τὰ Φῶτα· βλ. καὶ τὸ κ' κεφάλ. τοῦ β' μέρους).

⁶² - Βλέπε ὅτι σοῦ ἔφερα παράδειγμα ἀπὸ τὴν φαντασία ποὺ γεννᾶται ἀπὸ τὴν ὄρασι. Γιατὶ γνώριζε, πῶς ἄλλη αἴσθησι δὲν μᾶς πολεμάει τόσο, ὅσο ἡ ὄρασι.

Καὶ καθὼς αὕτῃ εἶναι ἢ βασιλικώτερη, ἢ λεπτότερη, ἢ καθαρώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες καὶ ἢ συγγενῆς μὲ τὸ νοῦ κατὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ ἀσώματο, ὅπως λένε οἱ θεολόγοι, ἔτσι καὶ οἱ φαντασίες ποὺ γίνονται ἀπὸ αὐτῇ, πολὺ δύσκολα σβύνουν. Κατὰ δεύτερο τρόπο μᾶς πολεμοῦν οἱ φαντασίες ἐκείνων τῶν αἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν λόγων, ποὺ ἀκούσαμε· καὶ αὐτὸ γνώριζε, ὅτι καθὼς, ὅταν ἐνεργοῦν οἱ ἄλλες αἰσθήσεις, τὰ μάτια δὲν εὐχαριστοῦνται, ἂν δὲν βλέπουν καὶ αὐτὰ ἐκεῖνο ποὺ αἰσθάνονται οἱ λοιπὲς αἰσθήσεις, ἔτσι καὶ ἡ φαντασία, δὲν εὐχαριστεῖται, ἂν ἴσως δὲν κἀνὴ ὁρατά, ὅλα ὅσα ἀκούγονται καὶ γεύονται καὶ μυρίζονται καὶ πῖνουν κατὰ τὸν Θεσσαλονίκης Γρηγόριο (Φιλοκαλία).

⁶³ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ, ὄχημα καὶ ἀμάξι τοῦ διαβόλου ὀνομάζει τὴν σύγχυσι, πάνω στὸ ὁποῖο καθήμενος εἰσέρχεται στὴ ταλαίπωρη ψυχὴ καὶ τὴν καταποντίζει (Λόγος λγ'). καὶ ὁ Πέτρος ὁ Δαμασκηνὸς λέγει· «Καμμία κακία δὲν εἶναι τόσο εὐκόλη γιὰ τὴν ἁμαρτία, ὅσο ἡ σύγχυσις (Φιλοκαλία).

⁶⁴ - Γι' αὐτό, ἄξιο μνήμης εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ συνήθιζε νὰ λέγῃ πάντα ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, σὲ κάθε περίστασι ποὺ τοῦ συνέβαινε, καλὴ καὶ κακὴ, δυστυχῇ καὶ εὐτυχῇ· εἶναι δὲ τὸ ἀπόφθεγμα αὐτό: «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν· οὐ γὰρ παύσομαι τοῦτο ἐπιλέγων ἀεὶ ἐπὶ πᾶσί μοι τοῖς συμβαίνουσιν» (ἐκ τῶν πρὸς τὴν Διάκονον Ὀλυμπιάδα ἐπιστολῶν ια'). τὸ ὁποῖο καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος μιμούμενος, αὐτὸ τὸ ἴδιο συνήθιζε καὶ ἔλεγε, ὅπως βλέπουμε στὸ βίο του.

⁶⁵ - Τὸ κς' καὶ κζ' κεφάλαιο τοῦ β' μέρους αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, μᾶς διδάσκει καθαρώτερα, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα ποὺ λέει τὸ παρὸν κεφάλαιο, δὲν ἐννοοῦνται πὼς εἶναι θανάσιμα, ἀλλὰ μὴ θανάσιμα καὶ συγγνωστά, καὶ αὐτοὶ ποὺ σὲ αὐτὰ ἁμαρτάνουν δὲν ἐννοοῦνται ὅτι εἶναι αὐτοὶ ποὺ ζοῦνε ἀπλὰ καὶ ἀδιάφορα καὶ κάνουνε θανάσιμα πταίσματα κάθε λίγο· (γιατὶ αὐτοὶ πρέπει καὶ νὰ ἐνοχλοῦνται καὶ μὲ πόνο καρδιάς νὰ κλαῖνε καὶ μεγάλη σκέψι νὰ ἔχουν στὸ νὰ ἐξετάζουν πάντα τὴν συνείδησί τους καὶ νὰ ἐξομολογοῦνται· καὶ λύπη ἀνάλογη νὰ ἔχουν πάντα, ὅχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ λύπη νὰ πέφτουν σὲ ἀπελπισία)· ἄλλα αὐτοὶ ποὺ ζοῦνε πνευματικὴ ζωὴ, οἱ ἀγωνιζόμενοι στὴ ἀρετῇ. Γιατὶ αὐτοὶ αὐτὰ τὰ συγγνωστά ἁμαρτήματα κάνουντας (ποιὰ δὲ εἶναι αὐτά, βλέπε στὴν ἀρχὴ τοῦ κς' κεφαλαίου) ἢ καὶ βαρύτερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ μεγαλύτερα (στὰ ὁποῖα κάποτε πέφτουν καὶ αὐτοί, κατὰ παραχώρησι Θεοῦ), κάνουν κατὰ τὴν διάταξι τοῦ παρόντος κεφαλαίου· πλὴν ἡ διάταξι αὐτῇ, ὠφελεῖ ἀπλὰ κάθε ἄνθρωπο, ποὺ κάνει τὸ ὁποιοδήποτε ἁμάρτημα.

⁶⁶ - Σὲ αὐτὸ ἀρμόζει ἡ ἱστορία ποὺ ἀναγινώσκομε στὸ Γεροντικό· φαίνεται ἐκεῖ ὅτι ἓνας μοναχὸς ἀπὸ συναρπαγὴ ἔπεσε σὲ πορνεία. Καὶ ἐπειδὴ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπογνώσεως ἀπὸ μέσα τὸν ἐνωχλοῦσαν, ὅτι ἔχασε τὴν ψυχὴ του καὶ πλέον σωτηρία δὲν ὑπάρχει, αὐτὸς ὡς φρόνιμος καὶ ἔμπειρος στὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ

άόρατο πόλεμο, ἔλεγε στοὺς λογισμοὺς του· «οὐχ ἥμαρτον, οὐχ ἥμαρτον»· ἕως οὗτου μπῆκε στὸ κελλί του καὶ κλείσθηκε καὶ ἀφοῦ εἰρήνευσε τὴν καρδιά του, τότε ἔδειξε τὴν πρέπουσα μετάνοια διὰ τὴν ἁμαρτία του· ὁπότε καὶ ἀποκαλύφθηκε σὲ ἓνα ἄλλο διορατικὸ Γέροντα, ὅτι ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος, ἔπese, ναί, ἀλλὰ σηκώθηκε καὶ νίκησε.

⁶⁷ - Γνώριζε, λοιπόν, ἀγαπητέ, ὅτι ἀπὸ ἑξὶ μέρη μας πολεμοῦν οἱ δαίμονες, ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες καὶ μάλιστα ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ Ὁμολογητής· ἀπὸ πάνω καὶ κάτω, ἀπὸ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἀπὸ ἐμπρὸς καὶ ἀπὸ πίσω. Καὶ ἀπὸ ἐπάνω εἶναι οἱ ὑπερβολές πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν δύναμί μας πού κάνομε γιὰ τὴν ἀρετή· ἀπὸ κάτω οἱ ἐλλείψεις πού ἔχομε στὴν ἴδια ἀρετὴ ἀπὸ τὴν ἀμέλειά μας· (γι' αὐτὸ εἶπαν οἱ Πατέρες ὅτι τὰ ἄκρα εἶναι τῶν δαιμόνων)· καὶ δεξιὰ λέγονται, ὅταν οἱ δαίμονες μὲ δεξιὰ αἰτία καὶ πρόφασι τοῦ καλοῦ, μᾶς ρίχνουν στὸ κακό· ἀριστερά, ὅταν ἀπὸ φανερὴ αἰτία τοῦ κακοῦ, μᾶς κάνουν νὰ ἁμαρτάνωμε. Καὶ ἀπὸ μπροστά, ὅταν οἱ δαίμονες μᾶς πολεμοῦν μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ ἐνθυμήσεις τῶν πραγμάτων πού πρόκειται νὰ ἔλθουν ἀπὸ πίσω, ὅταν μᾶς πολεμοῦν μὲ τὶς ἐνθυμήσεις καὶ προλήψεις τῶν περασμένων πραγμάτων. Καὶ γενικά, ὅλοι οἱ πονηροὶ λογισμοὶ προσβάλλουν τὴν ψυχὴ ἐσωτερικὰ ἢ ἐξωτερικὰ· καὶ ἐσωτερικὰ τὴν προσβάλλουν ἢ μὲ ἰδέα καὶ εἰκόνα πού τυπώνεται θεωρητικὰ στὴν φαντασία, ἢ μὲ τὸν ἐνδιάθετο λόγο τῆς καρδιάς πού τυπώνεται οὐσιαστικὰ στὴν ἴδια τὴν φαντασία. Ἐξωτερικὰ τὴν προσβάλλουν διὰ μέσου τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων τῶν πέντε αἰσθήσεων, δηλαδὴ μὲ τὰ ὁρατὰ πράγματα, τὰ ἀκουστά, τὰ ὀσφρητά, τὰ ἀπτά καὶ τὰ γευστικά· (σχετικὰ μὲ αὐτὰ βλέπε στὸ κγ' κεφάλαιο: Πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὶς αἰσθήσεις μας). Τὰ αἷτια τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν κινουμένων λογισμῶν εἶναι τρία· πρῶτα οἱ δαίμονες, δεύτερον τὰ πάθη, δηλαδὴ οἱ πληγές πού δεχθήκαμε στὴν καρδιά μας μὲ τὴν ἑξὶ προαιρετικά, ἢ μισώντας κάποιο πρᾶγμα, ἢ ἀγαπώντας αὐτὸ μὲ ἐμπάθεια· καὶ τέλος ἡ διεφθαρμένη κατάστασις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

⁶⁸ - Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού προκόβει κάτω ἀπὸ τὴν ὑποταγὴ κάποιου Γέροντα, ἐπιθυμώντας νὰ κατορθώσῃ μεγαλύτερες ἀρετές, ἀπατᾶται καὶ ἀφίνει τὴν ὑπακοὴ καὶ πηγαίνει στὴ μοναξιά καὶ ἄσκησι· καὶ ἐκεῖ πέφτοντας στὴν ἀμέλεια, χάνει καὶ τὴν λίγη προκοπὴ πού ἔκαμνε στὴν ὑπακοή, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακας· τὸ ἴδιο παθαίνει καὶ ὁ ἐρημίτης καὶ ἀναχωρητής, ὅταν ἀφήσῃ τὴν ἐρημιὰ καὶ πηγαίνη σὲ ὑπακοή, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τάχα περισσότερες ἀρετές καὶ ὠφέλεια· ἐπειδὴ στὴν ὑποταγὴ χάνει καὶ τὴ λίγη ἡσυχία, πού ἀπελάμβανε στὴν μοναξιά.

⁶⁹ - Δηλαδὴ νὰ παρακαλοῦμε νὰ μὴ μπαίνουμε σὲ πειρασμό, διότι λέγει· «Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν» (Ματθ. 6,13). Καὶ πάλι· «Προσεύχεσθε νὰ μὴ εἰσέλθετε σὲ πειρασμό» (Λουκ. 22,40)· αὐτὸ ἐρμηνεύοντας ὁ

Θεοφύλακτος Βουλγαρίας λέγει, ὅτι εἶναι δαιμονικὸ πρᾶγμα καὶ ὑπερήφανο, τὸ νὰ ρίχνη κάποιος μόνος τὸν ἑαυτὸ του σὲ πειρασμούς. «Δαιμονιώδες γὰρ τὸ ἐπιρρίπτειν ἑαυτοὺς εἰς πειρασμούς καὶ ἀλαζονικόν». Πρέπει λοιπὸν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμό, νὰ παρακαλοῦμε γιὰ νὰ μὴ πέσουμε σ' αὐτόν, καὶ ἀφοῦ πέσουμε στὸν πειρασμό πάλι νὰ παρακαλοῦμε, γιὰ νὰ μὴ νικηθοῦμε ἀπὸ αὐτόν (διότι ἔτσι ἐρμηνεύεται τὸ «μὴ εἰσελθεῖν ἡμᾶς εἰς πειρασμόν», κατὰ τὸν Θεοφύλακτο)· δὲν πρέπει ὅμως νὰ πέφτουμε τόσο, νὰ γογγύζουμε, νὰ ἀνησυχοῦμε καὶ νὰ λυπούμαστε, ὅταν μᾶς τύχουν πειρασμοὶ διάφοροι καὶ θλίψεις, ἀλλὰ νὰ εὐχαριστοῦμε καὶ νὰ χαίρωμαστε, καθὼς μᾶς παραγγέλλει ὁ Ἀδελφόθεος: «Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις» (1,2)· ὄντας πληροφορημένοι, ὅτι ὁ πειρασμὸς ποὺ πάσχουμε, κατὰ τὸ ὄνομα πειράζει, δηλαδὴ δοκιμάζει καὶ λαμπρύνει τὴν πίστι καὶ ἀγάπη ποὺ ἔχομε πρὸς τὸν Θεό, ὅπως καὶ ἡ φωτιὰ λαμπρύνει τὸ χρυσάφι στὸ χωνευτήρι.

⁷⁰ - Πόσο πολὺ ὠφέλιμο πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἔχη κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του χειρότερο καὶ κατώτερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τὸ μαρτυροῦν οἱ ἅγιοι· ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει· «Δὲν ὑπάρχει στὸν Θεὸ τίποτε τόσο ἀγαπητό, ὅσο τὸ νὰ θεωρῇ κάποιος τὸν ἑαυτὸ του ὡς τὸν χειρότερο ἀπ' ὅλους». Ὁ μέγας ἀνάμεσα στοὺς Πατέρες Βαρσανούφιος εἶπε· «ἂν πράγματι θέλῃς νὰ σωθῇς, ἄκουσε τί νὰ κάνῃς ἔμπρακτα· σήκωσε τὰ πόδια σου ἀπὸ τὴν γῆ καὶ ὕψωσε τὸ νοῦ σου στὸν Θεό. Καὶ ἡ μελέτη σου ἂς εἶναι ἐκεῖ μέρα καὶ νύκτα· καὶ μὲ ὅση δύναμι ἔχεις καταφρόνησε τὸν ἑαυτὸ σου· πιστεύοντας ὅτι βλέπεις τὸν ἑαυτὸ σου κάτω ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· αὕτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ ὁδός· ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν δὲν ὑπάρχει ἄλλη γιὰ ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ σωθῇ μὲ τὴν δύναμι τοῦ Χριστοῦ· ἂς τρέχῃ ἐκεῖνος ποὺ θέλει γιὰ νὰ προλάβῃ· τὸν ἐξορκίζω στὸ ὄνομα τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ ποὺ θέλει νὰ χαρίσῃ τὴν αἰώνια ζωὴ σὲ ὅποιον ἐπιθυμεῖ». Ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης, προσθέτει, ὅτι πρέπει νὰ ἔχομε τὸν ἑαυτὸ μας χειρότερο καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ ἐλεεινότερο ἀπὸ τοὺς ἰδίους δαίμονες, διότι λέγει. «Υπάρχουν δυὸ εἶδη ταπεινώσεως, ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες. Τὸ ἓνα εἶναι νὰ θεωρῇ κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του κάτω ἀπὸ ὅλους καὶ νὰ ἀναφέρῃ τὰ κατορθώματά του στὸν Θεό· τὸ πρῶτο εἶναι ἡ ἀρχή, τὸ δεύτερο τὸ τέλος». Καὶ αὕτη ἡ ταπείνωσις πετυχαίνεται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐπιζητοῦν ὅταν ἐν γνώσει τοὺς σκέπτονται αὐτὰ τὰ τρία γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους· ὅτι εἶναι οἱ πιὸ ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ ὅλους· καὶ τὸ ὅτι εἶναι οἱ πιὸ αἰσχροὶ ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα, ἐπειδὴ βρίσκονται στὴν παρὰ φύσιν κατάστασι· καὶ ὅτι εἶναι πιὸ ἐλεεινοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς δαίμονες, ἐπειδὴ ὑπηρετοῦν τοὺς δαίμονες». (Φιλοκαλία, κεφ. ριε').

⁷¹ - Σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλία αὕτη, λέγει καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐγκλειστος καὶ προφητικώτατος Βαρσανούφιος τὰ ἐξῆς: «Τὸ νὰ εἶσαι ἀμέριμνος ἀπὸ κάθε πρᾶγμα σὲ κάνει νὰ πλησιάσῃς στὴν πόλιν, καὶ τὸ νὰ μὴ σὲ ὑπολογίζουν οἱ

ἄνθρωποι, σὲ κάνει νὰ κατοικήσης στὴν πόλι· καὶ τὸ νὰ πεθάνης γιὰ κάθε ἄνθρωπο, σὲ κάνει νὰ κληρονομήσης τὴν πόλι καὶ τοὺς θησαυροὺς της. Ἄν θέλῃς νὰ σωθῇς, κράτα τὸ ἀψήφιστο, δηλαδή τὸ νὰ μὴ σὲ ὑπολογίζουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τρέχε πρὸς τὸν σκοπὸ σου». Τὸ ἀψήφιστο, κατὰ τὸν ὅσιον Ἰωάννην, τὸν μαθητὴ τοῦ Βαρσανουφίου, εἶναι τὸ νὰ μὴν ἐξιώσης τὸν ἑαυτὸ σου μὲ ἄλλον καὶ νὰ τὸν συγκρίνης μὲ κάποιον ἄλλον. Οὕτε νὰ πῇς καὶ γιὰ κανένα καλὸ ἔργο ὅτι κι ἐγὼ αὐτὸ τὸ ἔκανα. (πάλι ἐδῶ ὁ ἅγιος ἐννοεῖ ἢ τὴν καρδιά, ἢ τὴν ἀπάθεια ἢ τὴν θεϊκὴ γνῶσι).

⁷² - Καὶ ἀκολουθῶς συλλογίσου αὐτὸν τὸν ἀληθέστατον καὶ βεβαιώτατον στοχασμό, δηλαδή ὅσες περισσότερες ἀρετὲς κατορθώσεις καὶ ὅσα περισσότερα χαρίσματα λάβεις, τόσο περισσότερο εὐεργετεῖσαι ἀπὸ τὸν Θεό· καὶ ὅσο περισσότερο εὐεργετεῖσαι, τόσο καὶ περισσότερο χρέος ἔχεις πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τόσο περισσότερο ὑπόχρεως γίνεσαι· ἔτσι ἀπὸ τὸν στοχασμὸ αὐτὸν ὅχι μόνο δὲν θὰ ὑπερηφανευθῇς γιὰ τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ χαρίσματά σου, ἀλλὰ θὰ ἀγωνισθῇς καὶ νὰ κατεβῇς στὸ βάθος τῆς ταπεινώσεως μὴ ἔχοντας κάτι τὸ ἀντάξιο γιὰ νὰ εὐχαριστήσης τὸν Θεὸ γιὰ τὰ θεϊκά του χαρίσματα.

⁷³ - Χωριστὰ ἀπὸ αὐτὸ ὅλες οἱ ἀρετὲς, μὲ τὸ νὰ εἶναι φυσικὲς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ καὶ δωρεές καὶ χάριτες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀκολουθῶς εἶναι ἄναρχες καὶ ἀτέλειωτες κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον, ἅπειρες δὲ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ ἀναρίθμητες κατὰ τὸ πλῆθος, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ κάποιος νὰ ὑψηλοφρονήσει, ὅτι ἀπέκτησε ἀρετὲς, ἀφοῦ μάθῃ πῶς καὶ οἱ ἀρετὲς, οὔτε ἀρχὴ ἔχουν, οὔτε τέλος, οὔτε ἀριθμό; καὶ πῶς μάλιστα δὲν θὰ κατεβῇ στὸ βάθος τῆς ταπεινώσεως, συλλογιζόμενος πῶς ὅσες ἀρετὲς κι ἂν κατῴρθωσιν, πάλι οὔτε στὴν ἀρχὴ ἀκόμη τῶν ἀρετῶν δὲν ἔφθασε; ἀλλὰ δέχθηκε ἀπὸ αὐτὲς τόσο μόνο, ὅσο εἶναι μία σταλαγματιὰ ἀπὸ ἅπειρον πέλαγος· ἢ πῶς δὲν θὰ παρακινηθῇ καὶ αὐτὸς πάντοτε νὰ λέγῃ ἐκείνη τὴν εὐχὴ τοῦ μεγάλου Ἀρσενίου, ποὺ λέγει· «Ὁ Θεὸς μου, μὴ μὲ ἐγκαταλείψῃς· δὲν ἔκανα κανένα ἀγαθὸ ἐνώπιόν σου, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς εὐσπλαγχνίας σου, βοήθησέ με νὰ κάνω ἀρχή».

⁷⁴ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος θέλοντας νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν θαυμαστὴ οἰκοδομὴ τῶν μακαρισμῶν, πρῶτον θεμέλιον αὐτῶν ἔβαλε τὴν πτωχεῖαν τοῦ πνεύματος, δηλαδή τὴν ταπείνωσιν, λέγοντας· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5,3)

⁷⁵ - Ὁ θεὸς καὶ ἅγιος Αὐγουστίνος, ὅχι μόνον ὁ ἴδιος πολὺ ἀγαποῦσε νὰ συνθέτῃ καὶ νὰ ἀναγινώσκῃ τὶς παρόμοιες ἀκοντιστικὲς προσευχὲς καὶ σαῖτευτικὲς, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν του θυγατέρα, τὴν εὐλαβῇ ἐκείνην Πρόβα, συμβούλευε νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ μελετᾷ τὶς παρόμοιες προσευχὲς· μερικοὶ θέλουν καὶ οἱ ἐρωτικὲς εὐχὲς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ νὰ ὀνομάζονται σαῖτευτικὲς.

⁷⁶ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος μᾶς παραγγέλλει, ἢ ὑπομονὴν νὰ

μὴν εἶναι ἀτελὴς καὶ ἐλλιπής, ἄλλα ὑπομένοντας καὶ ἄλλα ὄχι· ἀλλὰ τέλεια καὶ ὁλόκληρη πάντα, μικρὰ καὶ μεγάλα ὑπομένοντας· «Ἡ ὑπομονὴ ὥς παράγη τέλειον τὸν καρπὸ τῆς τελειοποιήσεως σας, γιὰ νὰ εἴσθε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι καὶ νὰ μὴ σᾶς λείπη τίποτε» (Ίάκ.1,4).

⁷⁷ - Καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ (λόγος ιβ΄) θέλει νὰ τοποθετοῦμε σημάδια σὲ κάθε βῆμα ποὺ κάνουμε γιὰ νὰ γνωρίζουμε τὴν πρόοδό μας ἢ τὴν πλάνη τοῦ ἐχθροῦ· λέγει μάλιστα καὶ τὰ ἐξῆς σημεῖα· ὅταν βλέπης ὅτι ὁ νοῦς σου ὄχι μὲ κάποια βία, ἀλλὰ ἐλεύθερα τρέχει στοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς, αὐτὸ εἶναι σημεῖο ὅτι προοδεύεις. Παρόμοια ὅταν στεκόμενος στὴν προσευχή, ὁ νοῦς σου δὲν γυρίζει ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ στίχος τοῦ ψαλμοῦ, κόβεται ἀπὸ τὴν γλῶσσα σου καὶ σοῦ ἔρχεται σιωπὴ καὶ θαυμασμός χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς ἐσὺ. Καὶ πάλι ὅταν βλέπης ὅτι σὲ κάθε σου ἐνθύμησι καὶ κάθε λογισμό, καὶ κάθε μελέτη καὶ θεωρία, γεμίζουν τὰ μάτια σου ἀπὸ δάκρυα, χωρὶς βία. Παρόμοια ὅταν βλέπης σὲ μερικὰ χρονικὰ διαστήματα νὰ βυθίζεται ὅλος ὁ νοῦς σου στὴν καρδιά σου, καὶ νὰ μένῃ ἐκεῖ λίγη ὥρα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ βέπης ὅλα τὰ μέλη σου ἐξασθενημένα καὶ βασιλεὺς στοὺς λογισμοὺς σου εἰρήνη, ὅλα αὐτά, λέγει ὁ ἅγιος εἶναι σημεῖο τῆς προόδου μας.

⁷⁸ - Ἀλλὰ οὔτε τότε πρέπει νὰ ξεθαρρέψουμε, ἂν δὲν ταραχθοῦμε, ὅταν μᾶς τύχουν ξαφνικὰ τὰ αἷτια τῶν παθῶν. Ἐπειδὴ, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι δὲν ταραχθήκαμε τὴν μία ἢ τὶς δυὸ φορές τὴν ἡμέρα, ὄντας σὲ καλὴ κατάστασι, πιθανὸν τὴν τέταρτη ἢ τὴν πέμπτη φορὰ νὰ ταραχθοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ ἀπλά, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν τρεπτότητα σὰν κάτι τὸ φυσικὸ καὶ μπορεῖ ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα νὰ ἀλλάξῃ, καὶ τὴν μία στιγμή νὰ βρίσκεται στὸν παράδεισο καὶ τὴν ἄλλη στὸν ἅδη, γι' αὐτὸ πρέπει πάντοτε νὰ ἔχῃ φόβο στὴν καρδιά του, ὅπως παραγγέλλει ὁ Παῦλος· «νὰ κατεργάζεσθε τὴν σωτηρίαν σας μὲ φόβο καὶ τρόμο» (Φιλιπ. 2,12) καὶ ποτὲ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ξεθαρρέψῃ σὲ ὅλη τοῦ τὴ ζωή.

⁷⁹ - Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Πατέρες καὶ μάλιστα ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ὠνόμασαν καὶ αὐτὴν τὴν τελειότητα τῶν τελείων ἀτελὴ καὶ λειψή· «ἡ ἀτέλειωτη τελειότητα τῶν τελείων». Καὶ ὁ Παῦλος σὲ αὐτὸ ὀρίζει τὴν τελειότητα, στὸ νὰ τρέχουμε πάντοτε μπροστὰ καὶ νὰ μὴ γυρίζουμε πίσω, καὶ στὸ νὰ νομίζουμε ὅτι δὲν κατωρθώσαμε τίποτε· γι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς ἀποκαλεῖ τὸν ἑαυτό του ἀτελὴ, καὶ λέγει ὅτι δὲν μπόρεσε νὰ λάβῃ τίποτε· «Δὲν λέω ὅτι ἔλαβα πλέον τὸ βραβεῖο καὶ ἔχω κατορθώσει τὴν πνευματικὴ μου τελειοποίησι... Ἀδελφοί, ἐγὼ δὲν νομίζω ἀκόμη ὅτι ἐπέτυχα τὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖον ἀπεστάλθηκα ἀπὸ τὸν Κύριο. Ὅσα κι ἂν ἔχω ἐργασθῇ καὶ ὅσα καὶ ἂν ἔχω κατορθώσει δὲν φρονῶ ὅτι ἀνταποκρίθηκα πλήρως στὴν ἀποστολή μου. Ἀλλὰ ἓνα πρᾶγμα κάνω καὶ γιὰ ἓνα φροντίζω· νὰ λησμονῶ τὰ ὅσα ἐγίναν στὸ παρελθόν καὶ νὰ ἀπλώνωμαι συνέχεια καὶ νὰ σπεύδω

σὲ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἐμπρὸς μου καὶ πρέπει νὰ ἐκτελέσω». Καὶ θέλοντας νὰ φανερώσῃ ὅτι ἡ τελειότητα βρίσκεται σὲ αὐτό, λέγει· «Ὅσοι λοιπὸν προσπαθοῦμε νὰ γίνουμε τέλειοι, αὐτὸ ἃς φρονοῦμε» (Φιλιπ. 3,12–15). Δηλαδή, αὐτὸ εἶναι ἡ τελειότητα, τὸ νὰ φρονοῦμε ὅτι δὲν φθάσαμε ποτὲ στὴν τελειότητα. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ στάσι τῆς ἀρετῆς, τὸ νὰ μὴ στεκώμαστε, ἀλλὰ νὰ τρέχουμε πάντοτε πρὸς αὐτήν, πράγμα ποὺ φαίνεται κάπως παράξενο ὅταν λέγεται.

⁸⁰ - Ἀπὸ ποῦ καταλαβαίνουμε ὅτι αὐτὰ ἡσυχάζουν μέσα στὴν καρδιά μας; Ἀπὸ τὸ ἐξῆς σημάδι· γιατί ὅταν συναντήσουμε κάποιο αἴτιο καὶ μάλιστα ξαφνικὸ ποὺ νὰ παρακινή τὰ πάθη, τότε καταλαβαίνουμε κι ἐμεῖς ὅτι τὰ πάθη μᾶς ταρασσοῦν καὶ θαυμάζουμε ποῦ ἦταν κρυμμένα καὶ ξεφύτρωσαν. Γι' αὐτὸ καὶ ὠραία εἶναι καὶ ἡ παρομοίωσις ποὺ κάνει γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀββᾶς Ἰσαάκ. Λέγει, ὅτι ὅπως τὸν χειμῶνα τὰ χορτάρια καὶ τὰ βότανα ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, οἱ ρίζες τους ὅμως εἶναι κρυμμένες στὸ βάθος τῆς γῆς, καὶ ἀμέσως μόλις μυρίζουν τὶς ἀνοιξιὰτικες βροχές, ξεφυτρώνουν καὶ γεμίζουν τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ πάθη. Καὶ γιὰ νὰ τὸ πῶ πιὸ ἐξυπνα· ὅπως αὐτὴ ἡ γῆ καταράσθηκε νὰ βλαστάνῃ ἀγκάθια καὶ τριβόλια, ἔτσι καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύσις μας, ἀφοῦ ἐφθάρῃ καὶ σπείρεται καὶ συλλαμβάνεται μὲ ἁμαρτία, φυσικὰ κατὰ κάποιον γεννᾷ τὰ πάθη καὶ ποτὲ δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη.

⁸¹ - Βιβλ. Α' τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως κεφ. με'. Σύμφωνα μὲ τοὺς θεολόγους ὑπάρχουν δυὸ θελήματα τοῦ Θεοῦ· προηγούμενο καὶ ἐπόμενο. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ προηγούμενο θέλημα, τὸ ὁποῖο λέγεται καὶ εὐδοκία καὶ προέχεται ἀπὸ τὸν Θεό, κατὰ τὸν ἱερὸ Δαμασκηνό, ἐπιθυμεῖ ὁ Θεὸς ὅχι μόνον ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀμοιβὲς τῶν καλῶν, τόσο τῶν προσκαίρων ὅσο καὶ τῶν αἰωνίων. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενο θέλημα, ποὺ λέγεται καὶ παραχώρησις, καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν δική μας αἰτία, θέλει ὁ Θεὸς τὶς τιμωρίες ὅλων τῶν κακιῶν, τόσο τῶν προσκαίρων ὅσο καὶ τῶν αἰωνίων. Καὶ αὐτὴ ἡ αἰώνια κόλασις, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιον Μᾶρκο Ἐφέσου, συμφέρει στοὺς κολαζομένους καὶ ὠφέλιμη εἶναι, διότι εἶναι ἐκκοπὴ τοῦ κακοῦ καὶ ἐκπλήρωσις τῆς θείας δικαιοσύνης. Τὰ δὲ ἀληθινὰ κακά, δηλαδή τὶς ἁμαρτίες, δὲν τὶς θέλει ὁ Θεὸς οὔτε κατὰ τὸ προηγούμενο θέλημα, οὔτε κατὰ τὸ ἐπόμενο, διότι αὐτὲς εἶναι γέννημα μόνον τῆς κακῆς προαιρέσεως τῶν λογικῶν κτισμάτων.

⁸² - Λέγει ὁ ἅγιος αὐτὸς ὅτι ὅσο διαφέρει καὶ εἶναι πιὸ δυνατὸς ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος ἀπὸ τὰ φρύγανα καὶ τὰ ξύλα, τόσο διαφέρει καὶ εἶναι πιὸ δυνατό ἓνα σῶμα καὶ μία κρᾶσις ἀπὸ τὴν ἄλλη. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι γιὰ μερικοὺς κακοπάθεια πάνω ἀπὸ τὸ μέτρο, γιὰ τοὺς δυνατώτερους εἶναι μιὰ ἀνάπαυσις ἄνετη· ἔτσι δογματίζει τὸ ἐξῆς· «Ἀρίστη ἐγκράτεια τῆς γαστρὸς εἶναι αὐτὴ ποὺ ὑπολογίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν δύναμι τοῦ καθενός» (Διατάξ. Ἀσκητ. δ').

⁸³ - Ἐνεργουμένη προσευχή, κατὰ τὸν Ἅγιο Μάξιμο, εἶναι ἐκεῖνη ποὺ

συνοδεύεται από τὰ ἀπαραίτητα ἔργα στηνπροσευχή, τόσο ἐκείνου πού προσεύχεται ὅσο καὶ τοῦ ἄλλου γιὰ τὸν ὁποῖον κάποιος προσεύχεται.

⁸⁴ - Σύμφωνα μὲ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος (λόγος α' στοὺς Ἀνδριάντας): «Μεγάλο ἀγαθὸ εἶναι ἡ προσευχή, ὅταν γίνεται μὲ εὐχάριστη διάνοια. Πρέπει νὰ ἐκπαιδεύσουμε τοὺς ἑαυτοὺς νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεό μας, ὄχι μόνον ὅταν λαμβάνουμε ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν λαμβάνουμε· γιὰτὶ ἄλλοτε δίνει καὶ ἄλλοτε δὲν δίνει, πάντοτε ὅμως πρὸς τὸ συμφέρον. Ὡστε κι ἂν λάβης, κι ἂν δὲν λάβης, χωρὶς νὰ λάβης, ἔχεις λάβει. Καὶ ἂν πετύχης, κι ἂν δὲν πετύχης, πέτυχες, χωρὶς νὰ ἔχης πετύχη· διότι μερικὲς φορές περισσότερο ὠφέλιμο εἶναι τὸ νὰ μὴ λάβῃ κανεὶς. Διότι ἂν δὲν ἦταν συμφέρον, πολλές φορές τὸ νὰ μὴ λάβουμε, θὰ μᾶς τὸ ἔδινε· ὥστε τὸ νὰ ἀποτύχη κανεὶς, σύμφωνα μὲ τὸ συμφέρον του, αὐτὸ εἶναι ἐπιτυχία».

⁸⁵ - Πολλὰ καὶ μεγάλα εἶναι τὰ χαρίσματα πού προκαλεῖ αὐτὴ ἡ ἱερὴ καὶ νοερὴ προσευχή, τὰ ὁποῖα ἀπαριθμοῦν οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι Πατέρες, οἱ καλούμενοι Νηπτικοί, καὶ βλέπε στὴν Φιλοκαλία. Ἐγὼ ὅμως ἀναφέρω ἐδῶ τὸ γενικώτερο καὶ σπουδαιότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ λέγεται κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἔχοντας νοῦ, λόγο καὶ ζωοποιὸ πνεῦμα τοῦ σώματος, δηλαδή φυσικὴ θέλησι καὶ ἀγάπη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι τρία καὶ ἓνα, καὶ ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ νὰ γίνῃ καὶ τρία καὶ ἓνα, γιὰ νὰ μοιάζῃ μὲ τὸ πρωτότυπό του καὶ στὴ συνέχεια νὰ ἐνωθῇ μὲ αὐτό. Αὐτὴ ἡ ἔνωσις καὶ ὁμοιότητα μὲ τὸν Θεὸ δὲν γίνεται μὲ ἄλλον τρόπο παρὰ μόνον μὲ τὴν προσευχὴ αὐτὴ. Ὅταν λοιπὸν ὁ νοῦς ἔχῃ ὅλη του τὴν προσοσχὴ στραμμένη στὸν ἐνδιάθετο λόγο, πού εἶναι μέσα στὴν καρδιά καὶ ὁ ἐνδιάθετος λόγος λέγῃ τὸ «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με», ἐνῶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις μὲ ὅλη τῆς τὴν δύναμι ἀγαπᾷ καὶ ἀφιερώνεται στὰ λόγια αὐτὰ τῆς προσευχῆς, τότε αὐτὲς οἱ τρεῖς δυνάμεις, μένοντας τρεῖς γίνονται ἓνα· Καὶ ὁ ἓνας ἄνθρωπος γίνεται τρία, μένοντας ἓνα· Καὶ αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο πού λέγει ἀμυδρὰ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐργάτης καὶ διδάσκαλος τῆς Νοερᾶς Προσευχῆς: «Ὅταν τὸ ἐνιαῖο τοῦ νοῦ γίνεται τρία, μένοντας ἓνα, τότε ἐνώνεται μὲ τὴν Θεαρχικὴν Τριαδικὴν Μονάδα, ἀποκλείοντας κάθε εἴσοδο πλάνης, καὶ βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε καθεστῶς σάρκας κόσμου καὶ κοσμοκράτορος». Καὶ στὴ συνέχεια λέγει ὁ ἅγιος ὅτι, κι ἂν αὐτὴ ἡ ἔνωσις τῶν τριῶν, μὲ τὴν προσευχὴ αὐτὴ, εἶναι πιὸ κοπιαστικὴ ἀπὸ κάθε ἄλλο κόπο ἀρετῆς, ὅμως δίνει τὰ ἀπόρρητα μυστήρια καὶ τὶς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ, ὅταν κανεὶς ὑπομένῃ πολὺ χρόνο στὴν ἐργασία καὶ ἔνωσι αὐτῇ. Καὶ γιὰτὶ νὰ πολυλογῶ; Μὲ ἄλλον τρόπο δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ φυλάξῃ τὴν πρώτη ἐντολή, δηλαδή, τὸ «νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Κύριον τὸ Θεόν σου μὲ ὅλη σου τὴν ψυχή...», ὅπως προστάσσει ὁ Κύριος (Λουκ. 10,27), παρὰ μὲ τὸ μέσο τῆς Νοερᾶς αὐτῆς Προσευχῆς. Σημειῶνω δὲ καὶ τὰ ἐξῆς σέ

ὅσους εἶναι ἀντίθετοι στὸν τρόπο τῆς προσευχῆς αὐτῆς, τὴν ἀπόφασιν ποὺ ἔχει ὁ Συνοδικὸς Τόμος, κατὰ τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου, ἐπὶ Βασιλέως Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ἐνώπιον τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν Ρωμαίων κριτῶν. Ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς: «Φάνηκε ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐλέγχθηκε ὁ Βαρλαάμ ὅτι βλασφημεῖ καὶ ὁμιλεῖ κακόδοξα γιὰ τὸ Θαβώρειο Φῶς, καὶ γιὰ ἐκείνους τοὺς Μοναχοὺς καὶ γιὰ τὴν ἱερὴ εὐχὴ ποὺ προφέρουν αὐτοί. Οἱ Μοναχοὶ ἀποδείχθηκαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν κατηγορίαν του, ὡς μένοντες στὶς ἐξηγήσεις καὶ παραδόσεις τῶν Ἀγίων Πατέρων... Γι' αὐτό... ὁ ἴδιος ὁ Βαρλαάμ... ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἄλλος ἀναφανῇ νὰ ὁμιλῇ βλάσφημα καὶ κακόδοξα μὲ βάσιν ἐκεῖνα τὰ βλάσφημα ποὺ εἶπε αὐτὸς καὶ στρέφονται κατὰ τῶν Μοναχῶν, μᾶλλον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὅποιος φανῇ νὰ ἀσχολῇται γενικὰ μὲ τὰ παρόμοια, στὴν ἴδια καταδίκη ἀπὸ τὴν δική μας Μετριότητα ὑποβαλλόμενος, ἀποκηρυγμένος θὰ εἶναι καὶ αὐτὸς καὶ ἀποκομμένος ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου συστήματος τῶν χριστιανῶν».

⁸⁶ - Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερό αὐτό; Διότι τόσο ἡ χάρις, ποὺ δίνει ὁ Θεὸς στὴν παροῦσα ζωὴ, ὅσο καὶ ἡ δόξα ποὺ πρόκειται νὰ δώσῃ στὴν ἄλλη, γιὰ τίς ὁποῖες εἶπε ὁ Δαβὶδ «χάρι καὶ δόξα θὰ δώσῃ» (Ψαλμ. 83,12), καὶ τὰ δυὸ ὀνομάζονται ἔλεος· ἡ μὲν χάρις, γιὰτὶ ὅσοι χαριτώθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπλὰ κατὰ τὸν ἀπόστολο Πέτρο ὀνομάζονται ἐλεημένοι «Ἐσεῖς ποὺ κάποτε δὲν ἦσασταν λαός, τώρα γίνετε λαὸς τοῦ Θεοῦ· ἐσεῖς ποὺ ἄλλοτε δὲν εἶχατε ἐλεηθῇ, τώρα βρήκατε ἔλεος» (Α' Πέτρ. 2,10). Καὶ ὁ θεῖος Παῦλος, αὐτὸς ποὺ ἐλεήθηκε τόσο πολὺ ὀνομάζει τὸν ἑαυτοῦ ἐλεημένο· «Ἐκφράζω τὴ γνώμη μου σὰν ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἐλεηθῇ» (Α' Κορ. 7,25)· καὶ ἄλλοι λέγει· «Ἀλλὰ ἐλεήθηκα διότι τὸ ἔκανα ἀπὸ ἄγνοια» (Α' Τιμ. 1,13). Παρόμοια καὶ ἡ δόξα τῶν ἁγίων στοὺς οὐρανοὺς καὶ ὁ στέφανος λέγεται ἔλεος καὶ ἀπὸ ἔλεος δίνεται, ὅπως λέγει ὁ ψαλμωδός· «Αὐτὸν ποὺ σὲ στεφανώνει μὲ ἔλεος καὶ οἰκτιρμούς» (Ψαλμ. 102,4). Ἑρμηνεύοντας αὐτὸ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος λέγει· «Λοιπὸν ὁ στέφανος εἶναι ἀποτελεσματὸς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας».

⁸⁷ - Λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ: «Πρέπει νὰ γνωρίζετε καὶ τὸ ἑξῆς ἀδελφοί· ὅτι κάθε συνομιλία ποὺ γίνεται στὰ κρυφὰ καὶ κάθε μέριμνα ἀγαθῆς διανοίας ἐν Θεῷ καὶ κάθε μελέτη τῶν πνευματικῶν καθορίζεται μὲ τὸ ὄνομα τῆς εὐχῆς (δηλαδὴ ὀνομάζεται προσευχή) καὶ κρύβεται μέσα στὸ ὄνομα αὐτό· εἴτε ἀναφέρεις διάφορες ἀναγνώσεις, ἢ φωνὲς τοῦ στόματος ἢ δοξολογία τοῦ Θεοῦ, ἢ λυπηρῶν φροντίδα ἐν Κυρίῳ, εἴτε γονυκλισίες, εἴτε στιχολογία ψαλτηρίου εἴτε τὰ ὑπόλοιπα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἡ διδασκαλία τῆς ἀληθινῆς εὐχῆς» (Λόγος λε').

⁸⁸ - Αὐτὸ ἦταν ἐπόμενο νὰ συμβῇ ὅπωςδὴποτε. Γιατὶ καθὼς διηγεῖται ὁ Κορνήλιος ὁ Ἰταλὸς τὰ ὄργανα τῆς μαστιγώσεως τοῦ Κυρίου μας ἦταν ἀλυσίδες,

βούνευρα, βέργες ἀγκαθωτὲς καὶ σχοινιά ποὺ εἶχαν δεμένα στὶς ἄκρες ἀγκίστρια. Οἱ Δήμιοι ποὺ τὸν μαστίγωναν στὸν ἀριθμὸ ἦταν ἐξήντα. Ἔτσι δὲν τοῦ ἄφησαν μέρος χωρὶς πληγές. Ἄνοιξαν οἱ φλέβες καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε σὰν ποτάμι, σὲ σημεῖο ὥστε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δαρμούς οἱ σάρκες τοῦ ἐξαφανίσθηκαν καὶ μπορούσαν νὰ μετρήσουν ἓνα ἓνα τὰ κόκκαλά του, ὅπως προφήτεψε γι' αὐτὰ ὁ προφήτης Δαβὶδ λέγοντας «Ἀπαρίθμησαν ὅλα τὰ ὀστά μου» (Ψαλμ. 21,18), Αὐτὴ ἡ διήγησις φαίνεται ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὰ Εὐαγγέλια. Γιατὶ τόσο ὁ Ματθαῖος ὅσο καὶ ὁ Μᾶρκος ἀναφέρουν ὅτι αὐτοὶ ποὺ ὑπηρέτησαν στὴν μαστίγωσι καὶ τοὺς ἄλλους ἐμπαιγμοὺς τοῦ Κυρίου ἦταν ὅλη ἡ σπεῖρα, δηλαδὴ ὅλο τὸ στρατιωτικὸ τάγμα τοῦ Πιλάτου, ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Θεοφύλακτος· πρᾶγμα τὸ ὁποῖο σημαίνει ὅτι πιθανὸν καὶ εἶναι ἐπόμενον νὰ ὑπερβαίνει καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐξήντα.

⁸⁹ - Μὲ κάθε δίκαιο χαρόταν καὶ χαρόταν καὶ μὲ τὸ παραπάνω ἡ Ἁγία Τριάδα πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου, γνωρίζοντας ἐκ τῶν προτέρων, σύμφωνα μὲ τὴν θεαρχικὴ τῆς ιδέας, τὴν ἀειπάρθενο Μαριάμ. Γιατὶ εἶναι γνώμη μερικῶν θεολόγων, ὅτι ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ὅλα τὰ ἐννέα τάγματα τῶν Ἀγγέλων γκρεμίζονταν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ γίνονταν δαίμονες, ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τότε ποὺ δημιουργήθηκε ὁ κόσμος ἐγίνοντο κακοὶ καὶ πηγαινान στὴν κόλασι χωρὶς νὰ γλυτώσῃ κανεὶς· ἂν ὅλα τὰ κτίσματα οὐρανός, φωστῆρες, ἄστρα, στοιχεῖα, φυτὰ ζῶα, ἀποστατοῦσαν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν τάξι τους καὶ πηγαινान στὴν ἀνυπαρξία, παρ' ὅλα αὐτὰ ὅλες αὐτὲς οἱ κακίες τῶν κτισμάτων συγκρινόμενες μὲ τὸ πλήρωμα τῆς ἀγιότητος τῆς Θεοτόκου, δὲν μπορούσαν νὰ λυπήσουν τὸν Θεό· διότι μόνο ἡ Κυρία Θεοτόκος μπορούσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ὡς πρὸς ὅλα καὶ γιὰ ὅλα, καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφήσῃ νὰ λυπηθῇ τόσο πολὺ γιὰ τὸν χαμὸ καὶ τὴ ἀπώλεια τῶν τόσων κτισμάτων του, ὅσο θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ χαίρεται ὑπερβολικὰ γιὰ τὴν ἴδια τῆς· διότι μόνον αὐτὴ χωρὶς καμμία σύγκρισι τὸν ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον διότι αὐτὴ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ὑπάκουσε στὸ θέλημά του· διότι μόνον αὐτὴ μπόρεσε καὶ ἔγινε ἱκανὴ νὰ δεχθῇ ὅλα ἐκεῖνα τὰ φυσικά, ὑπερφυσικά καὶ προαιρετικά χαρίσματα ποὺ ὁ Θεὸς διαμοίρασε σὲ ὅλη τὴν κτίσι. Καὶ μὲ ἓνα λόγο, γιατί αὐτὴ ἔγινε ἓνας ἄλλος Δεύτερος Κόσμος, ἀσύγκριτα καλλίτερος ἀπὸ ὅλον τὸν αἰσθητὸ καὶ νοητὸ κόσμον καὶ ἀρκετὸς καὶ μόνος του νὰ δοξάζῃ αἰῶνια τὸν Ποιητὴ ἀπὸ τὴν καλλονὴ καὶ ποικιλία τῶν χαρισμάτων του περισσότερο ἀπὸ ὅλη τὴν δημιουργία τοῦ σύμπαντος. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς προώρισε τὴν Θεοτόκο, σύμφωνα μὲ τὴν προαιώνια εὐδοκία του, ποὺ εἶναι ὅχι τὸ ἐπόμενο καὶ κατ' ἐπακολούθησι θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ προηγούμενον καὶ τὸ κύριον θέλημα αὐτοῦ, ὅπως τὸ ἐρμηνεύει ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος (λόγ. Α' εἰς τὰ Φῶτα καὶ λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν). Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν βγαίνει λέγω τὸ συμπέρασμα ὅτι, ὅπως γίνεται τὸ περιβόλι γιὰ νὰ φυτευθῇ τὸ δένδρον καὶ πάλι τὸ δένδρον φυτεύεται γιὰ τὸν καρπὸ, ἔτσι καὶ ὁ αἰσθητὸς καὶ

νοητὸς Κόσμος ἔγινε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό, δηλαδή γιὰ τὴν Κυρία Θεοτόκο· καὶ πάλι ἡ Κυρία Θεοτόκος ἔγινε γιὰ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό· καὶ ἔτσι ἐξεπληρώθη ἡ ἀρχαία βουλή καὶ ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ Θεοῦ· μὲ τὸ ὅτι ἀνακεφαλαιώθηκαν ὅλα ἐν Χριστῷ καὶ ἐνώθηκε ἡ κτίσις μὲ τὸν Κτίστη, ὃχι φυσικά, ὅχι προαιρετικά καὶ κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπόστασι· αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τῆς ἐνώσεως, μετὰ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἄλλος ἀνώτερος οὔτε βρέθηκε, οὔτε καὶ θὰ βρεθῇ.

⁹⁰ - Τὰ λόγια τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἶναι τὰ ἐξῆς: «Κατὰ τὴν πρώτη του ἡλικία ὑποτασσόμενος στοὺς γονεῖς του, κάθε κόπο σωματικὸ ἐκτελοῦσε μὲ πραότητα καὶ ὑπακοή. Γιατὶ ὄντας ἄνθρωποι δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς, φτωχοὶ ὅμως καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ ἀπαραίτητα (καὶ τὸ ἀποδεικνύει ἡ φάτνη ὡς τόπος τοῦ θείου τοκετοῦ), φυσικά ἐργάζονταν συνέχεια οἰκονομώντας γιὰ τὸν ἑαυτό τους τὰ ἀπαραίτητα. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ὑποτασσόμενος σ' αὐτούς, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, ἔδειχνε ὅτι στοὺς κόπους ἔδειχνε τὴν ἀπαραίτητη ὑπακοή.

⁹¹ - Ὅλοι οἱ ἅγιοι ὅταν βρίσκονταν στὴ γῆ ἀξιώθηκαν νὰ βλέπουν ἀμυδρὰ τὸν Θεὸ καὶ σὰν σὲ καθρέφτη καὶ αἰνιγματικά, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος (Α΄ Κορ. 13), ἀνερχόμενοι ὅμως στοὺς οὐρανούς καὶ γινόμενοι μακάριοι, βλέπουν τὸν Θεὸ πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, δηλαδή ἀμέσως καὶ καθαρὰ, ὅπως τὸ λέγει καὶ αὐτὸ ὁ Παῦλος. Ἡ ψυχὴ ὅμως τοῦ Χριστοῦ, ὄντας ἐνωμένη καθ' ὑπόστασι μὲ τὸν Θεὸ Λόγο καὶ ἔχοντας τὴν Θεότητα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄκρα σύλληψί του, ὅπως διδάσκουν οἱ ἱεροὶ θεολόγοι, εἶχε στὴ συνέχεια καὶ αὐτὴ τὴν ἀπόλυτη θεὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρώτη ἔνωσι. Καὶ ἐνῶ ἀκόμη ὁ Χριστὸς ἦταν πάνω στὴ, γῆ ἔβλεπε μὲ τὸν νοῦ του καθαρὰ καὶ ἄμεσα τὸν Θεό, στὴν μακάρια θεὰ τοῦ ὁποίου πάντοτε ἐντρυφοῦσε καὶ αἰσθανόταν ἀγαλλίαση, ἀκόμη κι ὅταν βρισκόταν σ' αὐτὰ τὰ πολυώδυνα πάθη τοῦ σταυροῦ, τὰ ὁποῖα αἰσθανόταν μόνον κατὰ τὴν ἀνθρώπινη αἴσθησί του. Αὐτὴ ἡ μακάρια θεὰ τοῦ Χριστοῦ συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, ἰδιαίτερος ὅμως ἀπὸ τὸ ρητό· «Κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρὰ μόνον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ βρίσκεται στὸν οὐρανό» (Ἰω. 3,12), τὸ ὁποῖο σημαίνει ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν στὸν οὐρανὸ μὲ αὐτὴ τὴν μακάρια ὄρασι, ποὺ δίνεται στὸν οὐρανό. Γιατὶ οἱ θεολόγοι λέγουν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ εἶχε τρεῖς γνώσεις· αὐτὴν τὴν μακάρια, ὅπως εἴπαμε, τὴν Θεόπνευστη, ποὺ εἶχαν καὶ οἱ Προφῆτες, μὲ τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς γνώριζε καὶ τίς κρυφές σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἀναφέρεται· «Καὶ δὲ χρειαζόταν νὰ τὸν πληροφορήσῃ κανεὶς γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, διότι αὐτὸς ἤξερε καλὰ τί εἶχε ὁ καθένας μέσα του» (Ἰω. 2,25)· καὶ τὴν ἐπίκτητη, δηλαδή, τὴν φυσικὴ φιλοσοφία τῶν ὄντων, ἡ ὁποία ἦταν βέβαια στὴν ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἐγκεχυμένη, ὅπως ἦταν καὶ στὸν Σολομώντα, ὡς πρὸς τὴν φύσι της ὅμως καὶ τὴν ὑπόστασί της εἶναι καὶ λέγεται ἐπίκτητη, γιατί ἀποκτᾶται μὲ πόνο καὶ μάθησι.

⁹² - Τόσο ἄφθονη καὶ τόσο πλούσια ἔγινε ἡ πληρωμὴ τῶν ἁμαρτιῶν μας ἀπὸ τὸν Κύριο, ὥστε αὐτὴ νὰ μοιάζῃ μὲ ἓνα ἀτέλειωτο πέλαγος καὶ ὅλες οἱ ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων, περασμένες, παροῦσες καὶ μελλοντικές, νὰ μοιάζουν μὲ μία σταγόνα νεροῦ. Ἔτσι θεολογεῖ γι' αὐτὸ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: «Πλήρωσε ὁ Χριστὸς περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ χρωστούσαμε. Καὶ τόσο περισσότερα, ὅσο συγκρίνεται τὸ ἀμέτρητο πέλαγος μὲ μία μικρὴ σταγόνα νεροῦ». Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: « Ἡ χάρις ποὺ ἔφερε ὁ Χριστός, δὲ συγκρίνεται μὲ τὸ παράπτωμα» (Ρωμ. 5,15)· καὶ πάλι· Ὅπου ἡ ἁμαρτία φάνηκε στὸ ἀληθινὸ τρομακτικὸ τοῦ μέγεθος, ἐκεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερέκλυσε μὲ τὸ παραπάνω» (Ρωμ. 5,20). Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος: «Καὶ ἂν κατέκρινε τοὺς ἀνθρώπους ἡ γεῦσις τοῦ καρποῦ, πόσο μᾶλλον τοὺς δικαίωσε τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ» (Λόγ. Εἰς τὰ Γενέθλ.). Καὶ μερικοὶ θεολόγοι λέγουν ὅτι ἦταν ἀρκετὸ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ πληρώσῃ τὶς ἁμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἂν ἀκόμη αἰσθανόταν τόσο μικρὸ πόνον, ὅσο αἰσθάνεται κανεὶς, ὅταν τοῦ ἀφαιρέσουν μία τρίχα ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Ἐπειδὴ ὅμως δέχθηκε τόσους πολλοὺς πόνους καὶ ἔχυσε ὅλο του τὸ αἷμα, μέχρι τὴν τελευταία του σταγόνα καὶ πέθανε μὲ τέτοιον ἀτιμωτικὸ θάνατο, σκέψου καὶ σὺ πόσο πλούσια καὶ ἄπειρη εἶναι ἡ πληρωμὴ καὶ ἱκανοποιήσις ποὺ ἔγινε γιὰ χάρι μας.

⁹³ - Τὸ μέγεθος τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἦταν στὸ μῆκος τοῦ δεκαπέντε ποδῶν, στὸ πλάτος του, δηλαδὴ στὸ πλάγιο ξύλο, ὀκτῶ ποδῶν, ὅπως εἶναι παλιὰ παράδοσις. Γι' αὐτὸ ἐπόμενο ἦταν, ἀπὸ τὸ πολὺ βάρος τοῦ Σταυροῦ νὰ μὴν μποροῦσε πλέον ὁ Ἰησοῦς νὰ τὸν σηκώσῃ, ὡς ἀποκαμωμένος ἀπὸ τὰ προηγούμενα βασανιστήρια. Γι' αὐτὸ καὶ στὸ δρόμο πολὺ συχνὰ γονάτιζε, πράγμα τὸ ὁποῖο βλέποντάς το οἱ στρατιῶτες ἀγγάρεψαν τὸν Σίμωνα γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ, ὅχι ἐπειδὴ τὸν σπλαγχνίσθηκαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως πεθάνῃ στὸν δρόμο, πρὶν δεχθῇ τὸν ἀτιμωτικὸ θάνατο τοῦ Σταυροῦ.

⁹⁴ - Ἡ σταύρωσις μὲ τὰ καρφιά συνηθίζονταν στοὺς Ρωμαίους ὅχι γιὰ κάθε ἄνθρωπο, ἀλλὰ στοὺς πιὸ ὑπόδικους καὶ κακοποιούς, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πιλάτου κατὰ τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἔχουν τὴν γνώμη ὅτι οἱ δυὸ ληστὲς δὲν σταυρώθηκαν μὲ καρφιά, ὅπως ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ δέθηκαν σφιχτὰ μὲ σχοινιά.

⁹⁵ - Ὁ τίτλος γράφτηκε σὲ τρεῖς γλῶσσες, γιὰ νὰ καταλάβουν ὅλοι, Ρωμαῖοι, Ἕλληνες καὶ Ἑβραῖοι ὅτι τάχα ὁ Ἰησοῦς ἦταν ἀποστάτης τῆς βασιλείας καὶ μόνος του θέλησε νὰ κάνῃ τὸν ἑαυτοῦ βασιλιά. Γιὰ χάρι τῶν φιλολόγων προσθέτουμε καὶ τὰ λόγια τῶν τριῶν γλωσσῶν. Τὰ Ἑβραϊκὰ ἦταν τὰ ἑξῆς: «Γιесουὰ Ναζωρί μέλεχ Γεχουντίμ», τὰ Ἑλληνικὰ « Ἰησοῦς Ναζωραῖος Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων», καὶ τὰ Ρωμαϊκὰ «Γιέζους Ναζαρέννους ρέξ Γιουνταίουμ».

⁹⁶ - Ὅπως ἀπὸ τὸν καπνὸ γνωρίζουμε τὴν φωτιά, ἔτσι ἀπὸ κάποια ἐξωτερικὰ σημεῖα μποροῦμε νὰ καταλάβουμε ταπεινὰ τὴν ἐσωτερικὴ φωτιά τῆς ἀμέτρητης ἐπιθυμίας ποὺ εἶχε ὁ Κύριος γιὰ νὰ πάθῃ· αὐτὰ ἐν συντομίᾳ εἶναι: τὸ νὰ ἐλέγχῃ τὸν Πέτρο καὶ νὰ τὸν ὀνομάζῃ Σατανᾶ, διότι τὸν ἐμπόδιζε νὰ πάῃ στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ μὴν πάθῃ: «Πήγαινε πίσω μου Σατανᾶ, διότι δὲν φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. 16,23)· ἡ ὑπερβολικὴ στενοχώρια τοῦ πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος, πότε δηλαδὴ νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα γιὰ νὰ πάθῃ· διότι αὐτὸ φανερώνει τὸ «ἔχω βάπτισμα γιὰ νὰ βαπτισθῶ, καὶ μὲ κατέχει μία ἀνυπομονησία μέχρις ὅτου τελειώσῃ» (Λουκ. 12,50)· τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατο ποτήριο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο, κατὰ τὸν ἱερὸ Θεοφύλακτο δείχνει χαρὰ καὶ ἡδονὴ καὶ γιορτὴ, τὴν ὁποία δέχονται αὐτοὶ ποὺ πίνουν τὸ κρασί. «Τὸ ποτήριο ποὺ μοῦ ὥρισε ὁ Πατέρας δὲν θὰ τὸ πιῶ;» (Ἰω. 18,11)· τὸ νὰ τρέχῃ τὰ μεσάνυχτα νὰ περνᾷ τὸν χειμάρρο τῶν Κέδρων καὶ νὰ φροντίζῃ νὰ ἔλθῃ στὸν Κῆπο, τὸν ὁποῖο γινώριζε ὁ Ἰούδας καὶ νὰ δείχνῃ μὲ αὐτὸ ὅτι θεληματικὰ ἔρχεται στὸ πάθος, ὅπως ἐρμηνεύει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος· «Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ ὁ Ἰησοῦς, βγῆκε μαζὶ μὲ τοὺς μαθητὲς τοῦ καὶ πῆγαν στὴν ἀπέναντι πλευρὰ τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων. Ἐκεῖ ἦταν ἓνας κῆπος, ὅπου μπῆκε ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ. Αὐτὸν τὸν τόπο τὸν γινώριζε καὶ ὁ Ἰούδας» (Ἰω. 18,1–2)· τὸ νὰ βγαίνει μόνος τοῦ νὰ λήῃ στοὺς στρατιῶτες ὅτι αὐτὸς εἶναι γιὰ νὰ τὸν πιάσουν «ἐγὼ εἶμαι» (Ἰω. 18,5), ὅπως ἐρμηνεύει καὶ ὁ Σολομώντας στὸ ᾠσμα τὸ ἐθελούσιο πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἶπε ἐκ μέρους τοῦ: «Θὰ πορευθῶ στὸ βουνὸ τῆς σμύρνης» (4,6), δηλαδὴ τοῦ θανάτου καὶ τῆς νεκρώσεως, γιὰ τὴν τέτοιον ἔγινε τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Νύσσης, τοῦ Μαξίμου καὶ τοῦ Νείλου· τὸ νὰ ἔχῃ χαρούμενα τὰ μάτια ὅταν κρεμόταν πάνω στὸ σταυρό, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο τοῦ Ἰακώβ· «Χαρούμενα εἶναι τὰ μάτια τοῦ ἀπὸ τὸ κρασί» (Γεν. 49,12) κατὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Κυρίλλου. Μὲ ἰδιαίτερο ὁμῶς τρόπο καὶ ἐμφασί μας δείχνουν τὴν ἄπειρη ἀγάπη καὶ ἐπιθυμία ποὺ εἶχε ὁ Χριστὸς νὰ πάθῃ καὶ νὰ παθαίνῃ πάντοτε γιὰ μᾶς αὐτὰ τὰ δύο· α) ἡ παράδοσις τῶν θείων μυστηρίων, στὰ ὁποῖα μυστηριακὰ καὶ πνευματικὰ πεθαίνει πάντοτε καὶ παθαίνει ἀλλὰ καὶ ἀνασταίνεται ὁ Χριστός· β') ἡ ἱστορία ποὺ ἀναφέρει ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης στὴν ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς Δημόφιλο· διότι λέγει ὅτι ὁ ἀπόστολος Κάρπος ὄντας στὴν Κρήτη, λυπόταν καὶ παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ κολάσῃ ἓναν ἀσεβῆ, ποὺ ἓναν χριστιανὸ τὸν ὠδήγησε στὴν πλάνη καὶ τὴν ἀσέβεια. Ἐκεῖ λοιπὸν ποὺ προσευχόταν κατέβηκε ὁ Κύριος μὲ πλῆθος ἀπὸ ἀγγέλους καὶ ἀφοῦ τοῦ ἄπλωσε τὸ δεξιὸ του χέρι, τοῦ εἶπε νὰ τὸν χτυπᾷ· γιὰτὶ παρόλο ποὺ οἱ ἄνθρωποι τὸν σταυρώνουν καὶ γι' αὐτὸ κολάζονται, αὐτὸς εἶναι ἕτοιμος νὰ πεθάνῃ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων πολλὰς φορές· «χτύπησέ με λοιπὸν διότι καὶ πάλι εἶμαι ἕτοιμος νὰ πεθάνω γιὰ ἀνθρώπους ποὺ πάλι θέλουν νὰ σωθοῦν, καὶ αὐτό μου εἶναι ἀγαπητό, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχουν ἄλλοι ἄνθρωποι νὰ ἀμαρτάνουν».

⁹⁷ - Ὁ Μέγας Βασίλειος σημειώνει καὶ ἓνα ἄλλο χρέος ποὺ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ μεταλαμβάνουν. Διότι ὅσοι μεταλαμβάνουν καταγγέλλουν τὸν θάνατο τοῦ Κυρίου μὲ τὴν Μετάληψι, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Ὅσες φορές τρώγετε τὸν ἄρτον αὐτὸ καὶ πίνετε αὐτὸ τὸ ποτήριον, καταγγέλλετε τὸν θάνατο τοῦ Κυρίου» (Α΄ Κορ. 26). Καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου ἔγινε γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ μεταλαμβάνουν καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους γενικὰ σύμφωνα μὲ τὸν ἀπόστολο Παῦλο ποὺ λέγει: «Ἐὰν ἓνας πέθανε γιὰ ὅλους ἄρα ἀπέθαναν ὅλοι, καὶ πέθανε γιὰ ὅλους» (Β΄ Κορ. 5,15). Λοιπὸν ὅσοι μεταλαμβάνουν ὀφείλουν νὰ δείχνουν, γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστι καὶ γιὰ τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὑπακοὴ μέχρι θανάτου καὶ νὰ μὴ ζοῦν πλέον στὸν κόσμον καὶ στὴν ἁμαρτία καὶ στὸν ἑαυτὸ τους ἀλλὰ μόνο στὸν Θεὸ ποὺ μεταλαμβάνουν, σὲ αὐτὸν ποὺ πέθανε γι' αὐτοὺς καὶ ἀναστήθηκε, πάλι σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο, ποὺ λέγει: «Ὡστε ὅσοι ζοῦν, νὰ μὴ ζοῦν πλέον γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ πέθανε γι' αὐτοὺς καὶ ἀναστήθηκε» (Β΄ Κορ. 5,15). Καὶ αὐτὸ λέγει ὁ ἅγιος ὅτι εἶναι δόγμα ποὺ ἔχει παραδοθῇ ἀπὸ τὸν Παῦλο. (Στὸν λόγο ὅτι «δεῖ τὸν ἀναγεννηθέντα διὰ τοῦ βαπτίσματος τρέφεσθαι καὶ τὰ ἐξῆς)

⁹⁹ - Διότι ὅλες οἱ ἄλλες ἀρετὲς μὲ τὴν ὁμοιότητα ποὺ ἔχουν πρὸς τὸν Θεὸ κάνουν τὸν ἐνάρετο ἄνθρωπο ἱκανὸ στὸ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Θεό, δὲν τὸν ἐνώνουν ὅμως. Ἡ Νοερὰ ὅμως προσευχὴ ἔχει τέτοια δύναμι καὶ νὰ ἐνώνῃ μὲ τὸν Θεὸ (βλέπε καὶ στό με' κεφάλαιο). Καὶ κατὰ κάποιον τρόπο οἱ ἄλλες ἀρετὲς μοιάζουν μὲ τὰ ὄργανα ποὺ ἰσιάζουν καὶ προσαρμόζουν δυὸ σανίδια, ἐνῶ ἡ προσευχὴ παρομοιάζει μὲ τὴν κόλλα, ποὺ ἐνώνει αὐτὰ τὰ ταιριαστὰ σανίδια. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ἐπίσκοπος τῆς Θεσσαλονίκης εἶπε ὅτι «ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς ἱεουργεῖ τὴν ἀνάτασι καὶ ἐνωσι τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό, διότι εἶναι σύνδεσμος τῶν λογικῶν κτισμάτων μὲ τὸν κτίστη» (Φιλοκαλία).

¹⁰⁰ - Ἀπὸ τὸ ρητὸ αὐτὸ ὁ ἅγιος Μάξιμος συμπεραίνει ὅτι ὅποιος ἐργάζεται τὶς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, δὲν δέχεται μόνο τὸν Κύριο στὴν ψυχὴ του, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὸν δέχεται καὶ τὸν Πατέρα ποὺ εἶναι μαζὶ του καὶ τὸ ἀχώριστο ἀπὸ αὐτὸν Ἅγιο Πνεῦμα. Γενιὰ δέχεται μέσα του ὅλη τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ γίνεται κατοικία της (κεφ. σα' τῆς β' ἑκατοεντ.).

¹⁰¹ - Ἀλλὰ καὶ ὅσοι θέλουν πολὺ συχνὰ καὶ δὲν μποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴν μυστηριώδη Θεία Κοινωνία, δηλαδὴ νὰ μεταλαμβάνουν τὸν Χριστὸ ποὺ βρίσκεται μέσα στὰ Μυστήρια, ἢ διότι βρίσκονται σὲ τόπο ἔρημο ὅπου δὲν ὑπάρχουν οὔτε ἱερεῖς οὔτε θυσιαστήριον καὶ ἐκκλησία: ἢ βρίσκονται στὸν κόσμον ἐμποδίζονται ὅμως ἀπὸ τοὺς πνευματικούς ὄχι γιὰ κανένα τους σφάλμα, ἀλλὰ γιὰ τὴν διεστραμμένη καὶ πονηρὴ συνήθεια ποὺ ἐπικρατεῖ, αὐτοὶ λέγω, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦν καὶ θέλουν νὰ δεχθοῦν μυστηριακὰ τὸν Χριστὸ μέσα τους, ἀλλὰ γιὰ ὅσα λέχθηκαν καὶ γιὰ ἄλλους λόγους δὲν μποροῦν, ἅς δέχωνται τὸ Χριστὸ μέσα

τους νοερὰ καὶ πνευματικά, ὅπως λέγει ὁ Νικόλαος ὁ Καβάσιλας στὴν ἐρμηνεία τῆς Λειτουργίας (κεφ. μβ'), διότι ὁ Χριστὸς ποὺ βρίσκεται στὰ μυστήρια νοερὰ καὶ χωρὶς νὰ φαίνεται καὶ ἀόρατα τοὺς μεταδίδει τὸν ἁγιασμό τῶν μυστηρίων μὲ τὸν τρόπο ποὺ γνωρίζει ὁ ἴδιος.

¹⁰² - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ἔγραψε: «Ἡ εὐχαριστία ἐκείνου ποὺ ἔλαβε ἐρεθίζει αὐτὸν ποὺ ἔδωσε γιὰ νὰ δώσῃ δῶρα μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα» (Λόγ. Λ'). Μερικοὶ πάλι καὶ τὸ χωρίο ἐκεῖνο τοῦ ψαλτηρίου λεγόμενο ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ τὸ ἐρμήνευσαν ἔτσι: «Τί ὑπάρχει γιὰ μένα στὸν οὐρανό; (παρὰ μόνον ἡ εὐχαριστία δηλαδή) καὶ ἀπὸ σένα ἄνθρωπε τί ζήτησα πάνω στὴ γῆ; (παρὰ δόξα καὶ εὐχαριστία δηλαδή)» (Ψαλμ. 72,24)

¹⁰³ - Ἐπειδὴ, σύμφωνα μὲ τὸν Μέγα Βασίλειο (ὅρος κατ' ἐπιτομὴν νγ'), αὐτὸς εἶναι ὁ ἁγιασμός, τὸ νὰ ἀφιερωθῇ κανεὶς στὸν ἅγιο Θεὸ ὁλοκληρωτῶς καὶ χωρὶς διακοπὴ σὲ κάθε καιρὸ καὶ νὰ φροντίζει νὰ κάνῃ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀρεστὰ στὸν Θεό. Καὶ ἀκόμη λέγει, ὅτι ὅ,τι ἀφιερωθῇ μία φορὰ στὸν Θεό, εἶναι ἀσεβὲς καὶ τολμηρό, ἂν κάποιος τὸ ἀποσύρῃ καὶ τὸ χρησιμοποίησῃ γιὰ κοινὴ χρῆσι καὶ ἀνθρώπινη.

¹⁰⁴ - Σημείωσε ὅτι κάθε ἔργο καὶ κάθε εἶδος τοῦ πάθους Κυρίου μας ὀνομάζεται ἀπὸ μερικοὺς διδασκάλους μυστήριο, διότι καὶ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ περιέχει καὶ κάποιο μυστηριῶδες νόημα: γι' αὐτὸ καὶ παρακάτω στὸ κεφάλαιο αὐτὸ λέγει νὰ περνᾶμε ἀπὸ τὸ ἓνα μυστήριο στὸ ἄλλο μυστήριο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους του. Μαθαίνοντας λοιπὸν αὐτό, μὴν ἀμφιβάλλῃς.

¹⁰⁵ - Γιὰ παράδειγμα: ὅπως εἶναι μερικοὶ εὐλαβεῖς καὶ ποὺ κατανύσσονται εὐκόλα, ὅπως οἱ γυναῖκες, καὶ ὅσοι ἔτυχε ἀπὸ τὴν φύσι της νὰ ἔχουν ἰδιοσυγκρασία ἀπαλή.

¹⁰⁶ - Λέγεται ὅτι κατανύγονται ἀπὸ τὸν διάβολο ὅσοι κάνουν αὐτὰ ἀπὸ κενοδοξία καὶ ἀνθρωπαρέσκεια ἢ ἀπὸ μέθη ἢ ἀπὸ διάφορα ἄλλα παρόμοια πάθη.

¹⁰⁷ - Μελέτησε τὸν λόγο τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ καὶ ἰδῆς τὴν ἀλλοίωσι ποὺ δέχεται ἡ ψυχὴ καὶ τὸν σκοτισμὸ καὶ τὴν ἀπόγνωσι καὶ τὸν δισταγμὸ γιὰ τὴν πίστι καὶ τὶς βλασφημίες καὶ πῶς καὶ γιατί καὶ ποιοὶ τὰ παθαίνουν αὐτὰ καὶ πῶς θεραπεύονται.

¹⁰⁸ - Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ λέγει στὸν ἴδιο λόγο ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποὺ πάσχει αὐτὰ χρειάζεται φωτισμένον ἄνθρωπο καὶ ποὺ νὰ ἔχῃ πείρα στὰ παρόμοια θέματα γιὰ νὰ φωτισθῇ ἀπὸ αὐτὸν καὶ δυναμωθῇ.

¹⁰⁹ - Ὁ Μέγας Βασίλειος στὸ πρόλογό του στοὺς κατὰ πλάτος ὅρους πολὺ σοφὰ καὶ ἐκτεταμένα ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένοι ὅλοι οἱ χριστιανοί, μικροὶ καὶ μεγάλοι, νὰ τηροῦν ὅλες τὶς ἐντολές ποὺ μᾶς προστάζει ὁ Κύριος στὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο, χωρὶς νὰ ἐξαίρεθῇ καμμία ἀπὸ αὐτές: Α') Διότι ὁ Κύριος ἀποστέλοντας τοὺς μαθητάς του στὸ κήρυγμα τοὺς εἶπε νὰ διδάξουν ὅλα τὰ ἔθνη νὰ τηροῦν ὅσες ἐντολές τοὺς παρήγγειλε αὐτός: «Πηγαίνετε καὶ κάνετε μαθητές

μου ὅλα τὰ ἔθνη... διδάσκοντάς τους νὰ τηροῦν ὅλες τὶς ἐντολὲς ποὺ σᾶς ἔδωσα» (Ματθ. 28,19): δηλαδή ὄχι ἄλλες ἐντολὲς νὰ φυλάττουν καὶ ἄλλες νὰ παραμελοῦν, ἀλλὰ ὅλες, ὅλες χωρὶς καμία ἐξαίρεσι. Β΄) Διότι ἂν δὲν ἦταν ἀναγκαῖες καὶ ἀπαραίτητες ὅλες οἱ ἐντολὲς γιὰ τὴ σωτηρία μας, δὲν θὰ γράφονταν καθόλου στὴν Ἀγία Γραφή, οὔτε θὰ θὰ ἔδινε ἐντολὴ ὁ Κύριος νὰ φυλάττωνται ὅλες ὑποχρεωτικά. Γ΄) Ἄν ὁ Κύριος μᾶς προστάσσει νὰ γινώμαστε τέλειοι «Νὰ εἴσθε τέλειοι» (Ματθ. 5,48) καὶ ὁ Παῦλος παραγγέλλει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καταρτισμένος καὶ σωστός καὶ ὁλόκληρος «γιὰ νὰ εἶναι καταρτισμένος ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ» (Β΄ Τιμ. 3,17), εἶναι φανερό ὅτι τὴν τελειότητα αὐτὴ καὶ ὁλοκλήρωσι θὰ μᾶς τὴν χαρίσῃ ἡ φύλαξι τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Δ΄) Διότι οἱ ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ εἶναι συνδεδεμένες ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη σὰν μὲ κάποια ἀλυσίδα, ὥστε ὅποιος καταλύσῃ καὶ παραβῇ μία μόνον ἀπὸ τὶς ἐντολές, ἐκεῖνος μὲ τὴν λύσι καὶ τὴν παράβασι τῆς μιᾶς ἐντολῆς, λύνει καὶ παραβαίνει συγχρόνως ὅλες τὶς ἄλλες ἐντολὲς καὶ δὲν δέχεται τόσο μισθὸ γιὰ τὶς ἐντολὲς ποὺ φύλαξε, ὅσο τιμωρία γιὰ ἐκείνην ποὺ δὲν φύλαξε. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ λέγει ὅτι «Ὅποιος τηρήσῃ ὅλες τὶς ἐντολὲς τοῦ νόμου καὶ παραβῇ μία, θεωρεῖται παραβάτης ὅλου τοῦ νόμου» (2,10) καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει: Τί θὰ μὲ ὠφελήσουν οἱ ἄλλες ἐντολὲς ποὺ κατῴρθωσα ἂν πῶ τὸν ἀδελφό μου μωρὸ καὶ γι' αὐτὸ θεωρηθῶ ἔνοχος τῆς γέεννας τοῦ πυρός;». Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι κάθε χριστιανὸς ἔχει μεγάλη ὑποχρέωσι νὰ τηρῇ ὅλες τὶς ἐντολές. Καὶ τί λέγω ἀπλῶς νὰ τὶς τηρῇ; νὰ τὶς τηρῇ μὲ ὅλη του τὴν δύναμι μὲ ὅλη του τὴν θέλησι καὶ μὲ ὅλη του τὴν ἀγάπη, ἂν θέλῃ, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο νὰ στεφανωθῇ σὰν νόμιμος ἀθλητής. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ μόνος του νὰ προσθέτῃ κάτι παραπάνω στὶς ἐντολές, κάνοντας κάτα κάποιον τρόπο, μία ὑπερβολή. Διότι κι ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τὸ ἓνα τάλαντο δὲν δέχθηκε ἔπαινο ἀπὸ τὸν Κύριό του, διότι ἐπέστρεψε τὸ τάλαντο, ἀλλὰ κατακρίθηκε διότι δὲν τὸ αὔξησε. Τελιώνω τὴν ὑποσημείωσι καὶ σοῦ λεγῶ: Ἀδελφέ, ἂν ἀνήκῃς στὴν τάξι τῶν δούλων καὶ φοβᾶσαι τὸν Θεὸ γιὰ νὰ μὴ σὲ κολάσῃ, φύλαττε ὅλες τὶς ἐντολές. «Εὐτυχισμένος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ φοβᾶται τὸν Κύριο, στὶς ἐντολές βρίσκει εὐχαρίστησι» (Ψαλμ. 111,1). Ἄν ἀναβῇς στὴν τάξι τῶν μισθωτῶν καὶ περιμένης νὰ λάβῃς μισθὸ γιὰ τὴν ἀρετὴ σου στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, φύλαττε ὅλες τὶς ἐντολές: «Ἐκκλινε τὴν καρδιὰν μου τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματά σου δι' ἀντάμειψιν» (Ψαλμ. 118,111). Ἄν ἀνεβῇς στὴν τάξι τῶν υἱῶν καὶ δουλεύσῃς τὸν Θεὸ γιὰ μόνον τὴν ἀγάπη πρὸς αὐτόν, φύλαττε ὅλες τὶς ἐντολές: «Ὑψώνω τὰ χέρια μου πρὸς τὶς ἐντολές σου ποὺ ἀγάπησα» (Ψαλμ. 118,49). Καὶ πάλι: «Ἄν εἶμαι Πατέρας, ποῦ εἶναι ἡ δόξα μου;» λέγει ὁ Θεός. Δόξα τοῦ πατρὸς εἶναι ἡ ὑπακοή τοῦ υἱοῦ πρὸς τὶς πνευματικὲς ἐντολές. Γιατὶ γνώριζε καὶ τὸ ἐξῆς: Ἄν παραβῇς μία μόνον ἐντολή, ὅταν μπορῇς νὰ μὴν τὴν παραβῇς, δὲν θὰ ἔχῃς παρρησία, ἀλλὰ θὰ ντραπῇς τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως. Γι'

αὐτὸ καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγε: «Τότε δὲν θὰ ντραπῶ ὅταν θὰ ξανακοιτάζω τὶς ἐντολές σου» (Ψαλμ. 118,6). Σοῦ θυμίζω ἀκόμη ὅτι ὅλες οἱ ἐντολές, τόσο τῆς Παλαιᾶς ὅσο καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λέγονται μὲ ρῆμα προστακτικό, ὅπως: «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας, εὐλογεῖτε ἐκείνους ποὺ σᾶς καταρῶνται....», σπάνια προφέρονται σὲ ὀριστική, ὅπως τὸ «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις...», καὶ πάρα πολὺ σπάνια προφέρονται μὲ ἄλλα ρήματα.

¹¹⁰ - Λέγει καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος στὴν ἐρμηνεία τοῦ ζ΄ ψαλμοῦ ἐξηγώντας τὸ «μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν μου, μὴ ὄντος λυτρουμένου μηδὲ σώζοντος», ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ γενναῖοι ἀθλητές, ὅσοι πάλαιψαν μὲ τοὺς δαίμονες σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ καὶ γλύτωσαν ἀπὸ τὶς παγίδες καὶ τὶς ἐπιθέσεις τους, στὸ τέλος ὅμως τῆς ζωῆς τους ἐξετάζονται ἀπὸ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος, καὶ ἂν βρεθοῦν νὰ ἔχουν κάποιες πληγές ἢ μολυσμοὺς ἢ ρύπους τῆς ἀμαρτίας, κρατοῦνται ἀπὸ αὐτόν· ἂν ὅμως βρεθοῦν χωρὶς πληγές καὶ μολυσμούς, ἀναπαύονται ὡς ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ Χριστό. Μερικοὶ πάλι καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ Θεὸς στὸν ὄφι, τὸ «σὺ τηρήσεις αὐτοῦ (τοῦ ἀνθρώπου) πτέρναν», τὸ ἐννόησαν ἀλληγορικὰ ὡς ἐξῆς: Ὅτι ὁ Διάβολος παρατηρεῖ πάντοτε τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ προσπαθεῖ νὰ βρῇ κάποιο ἀμάρτημα γιὰ νὰ τὸν παραλάβῃ. Σημαίνει δηλαδὴ ἡ πτέρνα τὸ τέλος τῆς ζωῆς, γιατί καὶ αὕτη εἶναι τὸ τέλος καὶ τὸ ἄκρο τοῦ σώματος.

¹¹¹ - Καὶ πράγματι ἡ ταπεινώσις καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ πραότητα τῆς καρδιᾶς εἶναι τόσο ἐνωμένα, ὥστε ὅπου βρίσκεται τὸ ἓν εἶναι καὶ τὸ ἄλλο, καὶ ὅποιος εἶναι πρᾶος στὴν καρδιά, ἐκεῖνος εἶναι καὶ ταπεινός: καὶ ἀντίστροφα, ὅποιος εἶναι ταπεινός στὴν καρδιά, ἐκεῖνος εἶναι πρᾶος καὶ εἰρηνικός. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος τὰ πρόφερε αὐτὰ ἐνωμένα λέγοντας: «Μάθετε ἀπὸ ἐμένα ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινός καὶ εἰρηνικός στὴν καρδιά» (Ματθ. 11,29)

¹¹² - Αὐτὸ τὸ λέγει ὁ ἅγιος στοὺς λόγους του πρὸς τὴν μοναχὴ Ξένη.

¹¹³ - Γιὰ παράδειγμα: ὅπως εἶναι μερικοὶ εὐλαβεῖς καὶ ποὺ κατανύσσονται εὐκόλα, ὅπως οἱ γυναῖκες, καὶ ὅσοι ἔτυχε ἀπὸ τὴν φύσιν τους νὰ ἔχουν ἰδιοσυγκρασία ἀπαλή.

¹¹⁴ - Ἄλλο εἶναι πένθος καὶ ἄλλο δάκρυα. Πένθος εἶναι λυπηρὸς λογισμὸς καὶ ἓνας πόνος τῆς καρδιᾶς, μὲ τὸν ὁποῖο λυπούμαστε καὶ πονοῦμε: α) διότι λυπήσαμε καὶ παραπικράναμε τὸν Θεὸ μὲ τὶς ἐπιθυμίες μας καὶ παραβήκαμε τὶς ἐντολές του, β) διότι στὴ ζωὴ αὕτη στερηθήκαμε τὴν χάριν του καὶ μετὰ θάνατο μπορεῖ νὰ στερηθήκαμε καὶ τὴν βασιλεία του καὶ γ) διότι μὲ τὶς ἀμαρτίες μας κάναμε τὸν ἑαυτὸ μας ὑπεύθυνο γὰ τὴν αἰώνια κόλασι. Ὁ πόνος αὐτὸς καὶ ἡ σκέψις γίνεται σὰν ἓνα βάρος καὶ πλακώνει τὴν καρδιά ἢ σὰν ἓνα κεντρὶ ποὺ τὴν κεντᾷ καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκολουθοῦν οἱ ἐκ βάθους στεναγμοί: ὅταν αὐξηθῇ πολὺ τὸ πλάκωμα καὶ τὸ κέντρισμα αὐτό, τότε κατανύγεται ἡ καρδιά καὶ πηδοῦν δάκρυα

ἀπὸ τὰ μάτια, διὰ μέσου ὅμως τῆς συνεργίας τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ποὺ μᾶς χαρίζει αὐτὰ γιὰ νὰ πλύνουμε τὶς ἁμαρτίες μας καὶ γιὰ νὰ ξανακερδίσουμε τὴν χάρι του. Διότι ὅπως ἀναφέρεται ὁ Θεὸς μὲ τὴν στέρησι τῆς χάριτός του σκληρύνει τὶς καρδιές: «Σκληρύνες τὶς καρδιές μας ὥστε νὰ μὴ σὲ φοβούμεσθε» (Ἦσ. 63,17). Ἔτσι ἀναφέρεται ὅτι μὲ τὴν ἐνέργεια καὶ χορηγία τῆς χάριτός του κατανύγει τὶς καρδιές (Ρωμ. 11,8 καὶ Ψαλμ. 59,3. Ἦσ. 29,10). Λοιπὸν ἐμεῖς πρέπει πάντοτε νὰ ἀσχολούμεσθε μὲ τὸ πένθος, διότι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς καὶ μοιάζει μὲ τὴν ἐπιστροφή καὶ μετάνοια τοῦ Ἀσώτου. Τὰ δάκρυα ὅμως πρέπει νὰ τὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ σὰν ἓνα χάρισμα δικό του, καὶ παρομοιάζουν μὲ τοὺς ἐναγκαλισμοὺς καὶ ἀσπασμοὺς τοῦ Θεοῦ πατρὸς πρὸς τὸν Ἀσωτο, ὅπως λέγει ὁ Γρηγόριος Θεσσαλονίκης.

¹¹⁵ - Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος στὶς ἐρωτικές του εὐχές, ἀφοῦ ρώτησε τοὺς φωστῆρες τὰ ἄστρα, τὴν ἄβυσσο καὶ τὰ ἄλλα κτίσματα ἂν αὐτὰ ἔχουν τὸ Θεό του, καὶ ὅταν ἔμαθε ὅτι δὲν κατοικεῖ σ' αὐτά, στὸ τέλος ἀφοῦ στράφηκε στὸν ἑαυτό του βρῆκε τὸν Θεὸ νὰ κατοικῇ μέσα του. Καὶ ἔτσι ἐλεεινολογεῖ τὸν ἑαυτό του ποὺ ζητοῦσε τὸν Θεὸ στὰ ἐξωτερικὰ πράγματα, ἐνῶ αὐτὸς βρισκόταν μέσα του.

¹¹⁶ - Σημείωσε ὅτι ὁ Θεὸς βρίσκεται μέσα στὴν ψυχὴ καὶ μετέχεται, ὅχι κατὰ τὴν ἀληθινὴ του οὐσία, μακριὰ μία τέτοια σκέψι, ἀλλὰ κατὰ τὴν δική του χάρι καὶ ἐνέργεια, ὅπως λέγουν οἱ ἱεροὶ θεολόγοι: βρίσκεται μάλιστα, ὅχι μόνο στὴν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο στὴν οὐσία της. Διότι ἐφόσον μόνον ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς οὐσιῶν, κατὰ συνέπεια αὐτὸς εἶναι μόνον ποὺ ἐνώνεται καὶ διὰ μέσου τῶν οὐσιῶν καὶ μὲ τὶς οὐσίες, τόσο τῶν σωμάτων, ὅσο καὶ τῶν πνευμάτων, ὅπως ἀναφέρει μὲ λεπτομέρεια ὁ ὑψινοῦστατος ἐκεῖνος Γρηγόριος Θεσσαλονίκης στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Βαρλαάμ. Μᾶλλον γιὰ νὰ μιλήσουμε πρὸ συγκεκριμένα, αὐτὸς εἶναι τὸ κέντρο ὅλο στὸ ὁποῖο βρίσκονται καὶ στερεώνονται ὅλες οἱ οὐσίες τῶν ὄντων, σύμφωνα μὲ τὸ γραφικὸ χωρίο «ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πράξ. 7,28). Βλέπε καὶ τὸ κδ' κεφάλαιο τοῦ α' μέρους. Εἶπα ὅτι μόνον ὁ Θεὸς ἐνώνεται μὲ τὶς οὐσίες, ἐπειδὴ κανένα κτίσμα, εἴτε εἶναι πνεῦμα εἴτε σῶμα, δὲν ἐνώνεται μὲ τὴν οὐσία ἄλλου κτίσματος, ἀλλὰ μὲ μόνη τὴν ἐνέργεια: ὥστε καὶ ὁ σατανᾶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ μόνη τὴν ἐνέργειά της κατὰ συζυγία, ὅπως λέγει ὁ ἀνωτέρω ἅγιος Γρηγόριος.

¹¹⁷ - Τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ ἀββᾶς Ἰσαὰκ παραγγέλοντας νὰ ἀφήσουμε τὴν ποσότητα καὶ τὴν γνῶσι τῶν μέτρων καὶ τοὺς στίχους καὶ τὸ ἀποστήθισμα, καὶ μόνον ἢ σκέψι μας νὰ βρίσκεται στὴν μελέτη τῶν λεγομένων, μέχρις ὅτου ἐγερθῇ ἡ ψυχὴ μας ἢ στὴν δοξολογία τοῦ Θεοῦ, ἢ σὲ ὠφέλιμη λύπη καὶ κατάνυξι: καὶ ἀπὸ τότε ἀναχωρεῖ ἡ σύγχυσις, ποὺ ἀφαιρεῖ τὴν γλυκύτητα τῶν νοημάτων καὶ

σὰν βδέλλα πνίγει τὰ νοήματα αὐτῶν ποὺ μελετῶνται (λόγος γ'): βλέπε καὶ τὸν κη' λόγο του, ὅπου ὁ ἴδιος λέγει ὅτι πρέπει μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία νὰ κάμνουμε τὴν ἀκολουθία μας, χωρὶς ταραχή. Κι ἂν ὁ λογισμὸς μας πῇ ὅτι πρέπει νὰ συντομέψουμε, πρέπει νὰ ἀφήνουμε μία στάσι ἢ ὅσο θέλουμε...

¹¹⁸ - Πολλὲς καὶ διάφορες εἶναι οἱ αἰτίες γιὰ τὶς ὁποῖες ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς σύμφωνα μὲ τὴν ἄβυσσο τῶν ἀκατάληπτων κριμάτων του, νὰ συμβαίνουν οἱ πειρασμοὶ τόσο στοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὅσο καὶ στοὺς ἁγίους καὶ ἐναρέτους. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος, στὴν ὁμιλία ποὺ κάνει στὸ ἀποστολικὸ ρητὸ «οἶνω ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας», ἀπαριθμεῖ ἑνδεκα αἰτίες γιὰ τὶς ὁποῖες ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ πειράζονται οἱ ἅγιοι. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος ἀναφέρει πολλὰς ἄλλες αἰτίες, γιὰ τὶς ὁποῖες πειράζονται οἱ ἄνθρωποι τόσο στὸν ε' τοῦ λόγου, ὅσο καὶ στὸν μῆ'. Ἀναφέρει ὅμως ὁ ἴδιος στὸ μῆ' λόγο γενικά, ὅτι «ὁ πειρασμὸς ὠφελεῖ κάθε ἄνθρωπο... οἱ ἀγωνιστὲς πειράζονται γιὰ νὰ προσθέσουν πλοῦτο στὸν πλοῦτο. Οἱ χαῖνοι γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τοὺς βλάπτουν, αὐτοὶ ποὺ κοιμοῦνται γιὰ νὰ ξυπνήσουν καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι μακριὰ γιὰ νὰ πλησιάσουν τὸν Θεό· οἱ δὲ φίλοι του γιὰ νὰ ἔχουν μεγαλύτερη παρρησία». Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς στὸ μὲ' κεφάλαιο τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, ἀφοῦ εἶπε ὅτι οἱ πειρασμοὶ ἔρχονται στοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς κατὰ συγχώρεσι ἢ παραχώρησι ἢ ἀπὸ ἐγκατάλειψι οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ, στὸ τέλος συμπληρώνει: «Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὅλα τὰ δυσάρεστα σὲ ὅσους τὰ δέχονται μὲ εὐχαρίστησι, ὅπωςδῆποτε προξενοῦν ὠφέλεια».

¹¹⁹ - Πολὺ καλὰ διδάσκεται αὐτὸ ἐδῶ. Ὅτι, δηλαδή, ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ μερικὲς φορές πέφτει στὰ ἐλαφριά καὶ συνηθισμένα ἢ στὰ πῶ βαρεῖα σφάλματα ἀπὸ αὐτά, τὰ ὁποῖα κοινῶς ὀνομάζονται συγγνωστά καὶ μὴ θανάσιμα. Γιατὶ ἄλλο εἶναι τὸ συγγνωστὸ ἁμάρτημα καὶ ἄλλο εἶναι τὸ νὰ ἔχη κανεὶς κάποια κλίσι καὶ θέλησι γενικά σὲ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνη πολλὰς φορές· γιὰτὶ ἀπὸ τὰ συγγνωστά αὐτὰ ἁμαρτήματα καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι δὲν εἶναι ἐντελῶς ἐλεύθεροι σύμφωνα μὲ τὸν ρκε', ρκστ' καὶ ρκζ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένη ἁγίας Συνόδου, ἀλλὰ πολλὰς φορές πέφτουν ἢ ἀπὸ ἄγνοια ἢ καὶ ἐν γνώσει τοὺς ἢ καὶ μὲ τὴν προαίρεσί τοὺς σ' αὐτὰ λόγω τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας. Οἱ παρόμοιοι ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἔχουν γενικά κλίσι σ' αὐτά, οὔτε πολὺ συχνά, καὶ μὲ ἐπιμονὴ νὰ τὰ κόβουν, ἀλλὰ νὰ πολεμοῦν πάντοτε γιὰ νὰ καθαρίσουν τὴν ψυχὴ τοὺς ἀπὸ τὴν κακὴ αὐτὴ κλίσι, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴν εὐαρέσκεια πρὸς τὸν Θεό. Γιατὶ ἂν καὶ τὰ συγγνωστά ἁμαρτήματα ὁ Θεὸς δὲν τὰ τιμωρεῖ μὲ αἰώνια κόλασι, ὅμως πάντοτε τοῦ φαίνονται δυσάρεστα καὶ μισητά, ὅπως καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ τὰ διαπράττουν. Καὶ ἐπὶ πλέον ἀπὸ αὐτὰ τὰ συγγνωστά ἁμαρτήματα ἀδυνατίζουν τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καταστρέφουν τὴν εὐλάβεια, ἐμποδίζουν τὴν χάρι ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν

Θεό, ἀνοίγουν θύρα στοὺς πειρασμούς, καὶ ἂν δὲν θανατώνουν τὴν ψυχὴ, ὅμως τὴν κάνουν νὰ ἀσθενῇ καὶ ἰδιαίτερος ὅταν κανεὶς παραμένῃ σ' αὐτὰ γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα μὲ τὴν κλίσιν ποὺ ἔχει καὶ μὲ τὴν θέλησί του. Γιατὶ ἄλλο εἶναι τὸ νὰ πῆς μία ἢ δυὸ φορές ἓνα ἐλαφρὺ ψέμα καὶ ἄλλο τὸ νὰ λέγῃς ψέμα γιὰ κάθε ὑπόθεσιν καὶ νὰ ἔχῃ κάποια κλίσιν καὶ χαρὰ σὲ τέτοιο ἐλάττωμα. Οἱ μύγες ὅταν περνοῦν γρήγορα ἀπὸ κανένα ἀρωματικόν, δὲν τὸ καταστρέφουν ὅλο, ἀλλὰ ὅταν σταματήσουν καὶ ψοφήσουν μέσα σ' αὐτό, τὸ καταστρέφουν ὁλόκληρο καὶ τὸ βρωμίζουν, ὅπως λέγει ὁ Σολομώντας: «Οἱ μύγες ὅταν ψοφοῦν βρωμίζουν τὴν συσκευασία ἀρωματικοῦ ἐλαίου» (Ἑκκλ. 10,1). Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ σύγγνωστα ἁμαρτήματα, ὅταν παραμένουν γιὰ πολὺ καιρὸ στὴν ψυχὴ, καταστρέφουν ὅλη τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν καλὴν τῆς κατάστασιν.

Содержание

Невидимая брань на новогреческом языке Ο Αόρατος πόλεμος Οσίου Νικοδήμου του Αγιορείτου преподобный Никодим Святогорец	1
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ Σὲ τί βρίσκεται ἡ χριστιανικὴ τελειότητα. Γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ κάποιος, πρέπει νὰ πολεμᾷ. Τὰ τέσσερα ἀναγκαῖα σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο.	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευώμαστε, οὔτε νὰ δίνουμε θάρρος ποτὲ στὸν ἑαυτό μας.	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ Ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό.	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ Πῶς μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ κάποιος ἐὰν ἐργάζεται μὲ τὴν μὴ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐλπίδα στὸν Θεό.	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ Τὸ λάθος ποὺ κάνουν πολλοὶ νομίζοντας ὡς ἀρετὴ τὴν μικροψυχία.	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ Ἄλλες ἐμπειρίες, μέσα ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποκτᾶται ἡ ἀπιστία στὸν ἑαυτό μας καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ τὸ θάρρος στὸ Θεό.	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ Πῶς πρέπει νὰ ἐκπαιδεύουμε τὸ νοῦ μας, γιὰ νὰ τὸν φυλάμε ἀπὸ τὴν ἀμάθεια.	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η Γιατί δὲν διακρίνουμε σωστὰ τὰ πράγματα καὶ μὲ ποιὸν τρόπο μποροῦμε νὰ τὰ γνωρίζουμε.	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄ Πῶς πρέπει νὰ φυλάμε τὸ νοῦ μας ἀπὸ τὴν πολυπραγμοσύνη καὶ τὴν περιέργεια.	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄ Πῶς πρέπει νὰ ἐξασκοῦμε τὴ θέλησί μας γιὰ νὰ θέλῃ σὲ ὅλες μας τίς ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς πράξεις, ὡς τελειωτικὸ σκοπὸ μόνο τὴν εὐχαρίστησι τοῦ Θεοῦ.	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄ Μερικὲς σκέψεις ποὺ παρακινοῦν τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ θέλῃ νὰ κάνῃ σὲ κάθε πρᾶγμα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄ Τὰ πολλὰ θελήματα καὶ οἱ ἐπιθυμίες, ποὺ ὑπάρχουν στὸν ἄνθρωπο καὶ ἡ μάχη ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσά τους.	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἐναντίον τῆς	

παραλόγου θελήσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ σχετικὰ μὲ τὶς πράξεις ποὺ πρέπει νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ θέλησις, προκειμένου νὰ ἀποκτήσῃ τὶς συνήθειες τῶν ἀρετῶν.	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ΄ Τί πρέπει νὰ γίνεται, ὅταν ἡ ἀνώτερη λογικὴ θέλησις φαίνεται νικημένη ἀπὸ τὴν παράλογη καὶ κατώτερη καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ΄ Πρέπει νὰ πολεμᾷ κανεὶς μὲ ὅλες τοὺς δυνάμεις καὶ παντοτενὰ καὶ γενναῖα.	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΣΤ΄ Μὲ ποιὸ τρόπο ξημερώνοντας πρέπει νὰ βγαίνει στὴ μάχη τὸ πρῶτὸ ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ πολεμᾷ.	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ΄ Μὲ ποιά τάξι πρέπει νὰ πολεμοῦμε ἐναντίον τῶν παθῶν μας	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΗ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἀντίθετα στὰ ξαφνικὰ κινήματα τῶν παθῶν	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κανεὶς κατὰ τῶν σαρκικῶν παθῶν.	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ΄ Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἐναντίον τῆς ἀμελείας.	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑ΄ Ἡ διόρθωσις τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων. Καὶ μὲ ποιὸ τρόπο μπορεῖ κάποιος νὰ περάσῃ ἀπὸ αὐτὲς στὴ θεωρία καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ.	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΒ΄ Τὰ ἴδια αἰσθητὰ πράγματα ποὺ εἶπαμε, μᾶς χρησιμεύουν ὡς μέσα καὶ ὄργανα, γιὰ νὰ διορθώνουμε τὶς αἰσθήσεις μας, ἐὰν περνᾷ ἀπὸ αὐτὰ στὴ μελέτη τοῦ σαρκωθέντος Λόγου καὶ στὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους του.	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΓ΄ Πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὶς αἰσθήσεις μας μὲ ἄλλους τρόπους, ὅταν μᾶς παρουσιάζονται τὰ ὁρατὰ ἀντικείμενά τους.	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΔ Πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾷμε τὴ γλῶσσα μας.	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΕ΄ Πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὴν φαντασία καὶ τὴν ἐνθύμησί μας.	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΣΤ΄ Ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ μὲ ὅλη του τὴ δύναμι τὶς ταραχὲς καὶ ἐνοχλήσεις, ἂν θέλῃ νὰ πολεμήσῃ καλὰ τοὺς ἐχθρούς του.	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΖ Τί πρέπει νὰ κάνουμε, ὅταν εἴμαστε πληγωμένοι.	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΗ Ποιά τακτικὴ ἔχει ὁ διάβολος στὸ νὰ πολεμᾷ γενικὰ καὶ νὰ παραπλανᾷ ἀνθρώπους διαφόρων καταστάσεων.	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΘ Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ διάβολος γιὰ ἐκείνους ποὺ κρατάει στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀμαρτίας.	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Λ´ Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη, ποὺ μεταχειρίζεται ὁ διάβολος γιὰ ἐκείνους ποὺ γνωρίζουν τὸ κακὸ τους καὶ θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν. Καὶ γιατί οἱ ἀποφάσεις μας πολλές φορές δὲν φέρνουν τὸ ἀποτέλεσμά τους.	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΑ Ἡ ἀπάτη ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ ἐχθρός, γιὰ ἐκείνους ποὺ νομίζουν ὅτι βαδίζουν στὴν τελειότητα.	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΒ´ Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ διάβολος, γιὰ νὰ ἐγκαταλείψουμε τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς ποὺ βαδίζουμε.	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΓ Ἡ τελευταία ἀπάτη, ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ διάβολος, γιὰ νὰ μᾶς γίνονται αἰτία κακίας οἱ ἀρετὲς ποὺ ἀποκτήσαμε.	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΔ´ Μερικὲς γνώσεις ποὺ εἶναι χρήσιμες, γιὰ νὰ νικήσουμε τὰ πάθη καὶ νὰ ἀκοκθήσουμε νέες ἀρετὲς.	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΕ´ Οἱ ἀρετὲς πρέπει νὰ ἀποκτῶνται σταδιακά, βαθμηδὸν καὶ πρῶτα πρέπει νὰ ἀπασχολοῦμαστε μὲ τὴν μία καὶ κατόπιν μὲ τὴν ἄλλη.	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΣΤ´ Μὲ ποιὰ μέσα ἀποκτοῦνται οἱ ἀρετὲς καὶ πῶς πρέπει νὰ κυβερνοῦμαστε γιὰ νὰ ἐξασκούμαστε κάποιον καιρὸ σὲ μία μόνο.	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΖ Ὅτι πρέπει νὰ προχωροῦμε μὲ φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια παντοτινὴ στὴν ἄσκησι τῆς ἀρετῆς.	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΗ´ Ἐχοντας ὑποχρέωσι νὰ ἀγωνιζώμαστε πάντα τὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν, δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε ἐκεῖνα, ποὺ μᾶς γίνονται ἀφορμὲς γιὰ νὰ τὰ ἀποκτήσουμε.	101
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΘ´ Πρέπει νὰ ἀγαπᾶμε ὅλες τὶς ἀφορμὲς, ποὺ προξενοῦν τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν καὶ περισσότερο ἐκεῖνες ποὺ φέρνουν περισσότερες δυσκολίες.	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ´ Πῶς μποροῦμε σὲ διάφορες ἀφορμὲς νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν ἄσκησι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς.	105
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΑ Ὁ καιρὸς ποὺ πρέπει νὰ βάλλουμε στὴν ἐξάσκησι κάθε ἀρετῆς· καὶ περὶ τῶν σημείων τῆς προκοπῆς μας.	106
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΒ´ Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμε πολλὰ γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὰ βάσανα ποὺ ὑποφέρουμε μὲ ὑπομονή. Καὶ πῶς πρέπει νὰ κυβερνοῦμε ὅλες μας τὶς ἐπιθυμίες, γιὰ νὰ εἴμαστε ἐνάρετοι.	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΓ΄ Πώς πρέπει να άντιστεκώμαστε στόν διάβολο, όταν προσπαθῇ νά μᾶς παραπλανση μέ τήν άδιακρισία.	110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΔ ΄Η ύπόληψις τοῦ έαυτοῦ μας καί ή παρακίνησις τοῦ διαβόλου μᾶς κάνουν νά κρίνουμε μέ αὐθάδεια τόν πλησίον. Πώς πρέπει νά άντιστεκώμαστε σέ αὐτά.	112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΕ ΄Η προσευχή	115
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΣΤ Τί εἶναι ή νοερή προσευχή καί πώς πρέπει νά γίνεται.	119
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ ΄Η προσευχή ποῦ γίνεται διὰ μέσου μελέτης καί θεωρίας.	121
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ ΄Άλλος τρόπος προσευχῆς διὰ μέσου μελέτης	123
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ Τρόπος προσευχῆς διὰ μέσου τῆς Θεοτόκου Μαρίας	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν΄ Μερικές σκέψεις γιά νά προστρέχουμε στήν Θεοτόκο μέ πίστι καί θάρρος	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄ Πώς πρέπει νά μελετᾷ κανεῖς καί νά προσεύχεται διὰ μέσου τῶν Ἀγγέλων καί ὅλων τῶν Ἀγίων.	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ ΄Η μελέτη τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου προξενεῖ διάφορες διαθέσεις καί θεοφιλή πάθη στήν καρδιά μας.	130
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν Οἱ ώφέλειες ποῦ μπορούμε νά δεχθοῦμε ἀπό τήν μελέτη τοῦ Έσταυρωμένου καί ή μίμησις τῶν ἀρετῶν του.	134
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α Τò πανάγιο μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας	140
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄ Πώς πρέπει κανεῖς νά δέχεται τò πανάγιο Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δηλαδή πώς πρέπει νά δέχεται μυστηριακὰ τόν Χριστό.	141
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄ Πώς πρέπει νά έτοιμαζώμαστε γιά τήν κοινωνία, γιά νά παρακινηθοῦμε στήν άγάπη τοῦ Θεοῦ.	144
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ ΄Η Πνευματική καί νοερή Κοινωνία, δηλαδή, πώς κοινωνεῖται νοερὰ καί πνευματικά ὁ Χριστός.	149
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε ΄Η άπόδοσις χαρίτων καί εὐχαριστίας	151
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄ ΄Η νοητή προσφορά, δηλαδή πώς πρέπει κανεῖς νά προσφέρη νοερὰ τόν έαυτό του καί κάθε του έργο στόν Θεό.	152
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄ ΄Η αίσθητή εὐλάβεια καί ή ψυχρότητα καί ξηρασία τῆς εὐλαβείας αὐτῆς	155
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ή έξέτασις τῆς συνειδήσεως	159
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ Πώς πρέπει νά προετοιμαζώμαστε έναντίον τῶν	163

ἐχθρῶν ποὺ μᾶς πολεμοῦν κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι Ποιὲς εἶναι οἱ τέσσερες προσβολὲς ποὺ μᾶς φέρνουν οἱ ἐχθροί μας κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Καὶ πρῶτα ἡ προσβολὴ τῆς πίστεως καὶ ἡ θεραπεία της.	164
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ Ἡ προσβολὴ τῆς ἀπογνώσεως καὶ ἡ ἰατρεία της.	165
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ Ἡ προσβολὴ τῆς κενοδοξίας καὶ ἡ ἰατρεία της	166
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ Ἡ προσβολὴ τῶν φαντασιῶν καὶ ἡ ἰατρεία της	167
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ Ἡ πνευματικὴ εἰρήνη τῆς καρδιάς	168
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ Ἡ φροντίδα ποὺ πρέπει νὰ ἔχη ἡ ψυχὴ γιὰ νὰ εἰρηνεύη	170
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ Αὐτὴ ἡ εἰρηνικὴ κατοικία οἰκοδομῆται σιγὰ σιγὰ	171
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ κάθε τιμὴ καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὴν ταπείνωσι καὶ τὴν πτωχεῖα τοῦ Πνεύματος, μὲ τὴν ὁποία ἀποκτᾶται ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς	172
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ διατηρῆται σὲ νοερὴ μοναξιά καὶ ἡσυχία, γιὰ νὰ φέρῃ ὁ Θεὸς τὴν δική του εἰρήνη μέσα της	174
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ Ἡ φρόνησις ποὺ πρέπει νὰ ἔχουμε στὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, γιὰ νὰ μὴ μᾶς προκαλέσῃ ἐνόχλησι στὴν εἰρήνη αὐτή.	176
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ Ἡ ψυχὴ ἀφοῦ ἀπογυμνωθῇ ἀπὸ τὴν θέλησί της, πρέπει νὰ στέκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ	178
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ Δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ζητᾷ τροφὲς οὔτε κάτι ποὺ προξενεῖ ὄρεξι, ἀλλὰ μόνον τὸν Θεὸ	181
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῇ καὶ ὅταν ἀκόμη αἰσθάνεται μέσα του κάποια ἀντίστασι γιὰ τὴν εἰρήνη ποὺ προαναφέραμε	183
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ Ποιὰ εἶναι ἡ ἐπιμέλεια τὴν ὁποία ἔχει ὁ διάβολος γιὰ νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν εἰρήνη αὐτὴ τῆς ψυχῆς μας. Ἐμεῖς πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὶς πανουργίες καὶ τὶς ἀπάτες του	185
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ Ἡ ψυχὴ δὲν πρέπει νὰ συγχίζεται γιὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς	188
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ Οἱ πειρασμοὶ δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ ὠφέλειά μας	189
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ Ποιὰ ἰατρεία πρέπει νὰ μεταχειριζώμαστε γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλούμαστε στὰ σφάλματα καὶ τὶς ἀδυναμίες μας	192
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ εἰρηνεύῃ καὶ νὰ προοδεύῃ χωρὶς νὰ χάνῃ καιρὸ	194
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	196

